

3 péld.

26195

tel. 1759

MAGYAR KÖNYVSZEMLE.

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRÁNAK

KÖZLÖNYE.

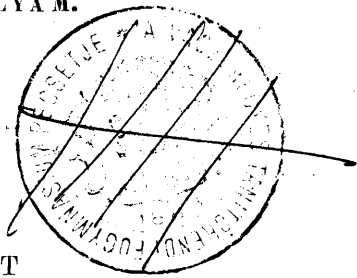
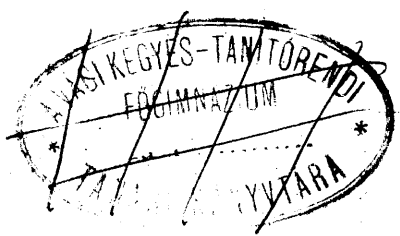
A NM. VALLÁS- ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI MINISZTERIUM MEGBÍZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

SCHÖNHERR GYULA.

ÚJ FOLYAM VIII. KÖTET.

1900-IKI ÉVFOLYAM.

BUDAPEST

KIADJA A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRA

1900.

1916. 178

TARTALOM.

1. ÉRTEKEZÉSEK, ÖNÁLLÓ KÖZLEMÉNYEK.

	Lap
A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM könyvtára az 1899. évben	113
BLEYER JAKAB. Magyar vonatkozású német újságlapok a M. Nemz. Múzeum birtokában 1600—1711-ig	56, 170, 250
DÉZSI LAJOS. Gutenberg János	225
ERDÉLYI PÁL. Balassa Bálint komédiája. (Egy hasonmással.)	1
HORVÁTH IGNÁCZ. Pótlék a Magyar Nemzeti Múzeumi könyvtár ösnyomtatványainak jegyzékéhez	362
KRAUSZ SÁMUEL. A régi budai könyvtárnak eddig ismeretlen kódexe ...	190
MAGYAR KÖNYVESHÁZ. (Adalékok Szabó Károly Régi Magyar Könyvtárához.)	
I. Erdélyi országgyűlési törvénycikkek az Erdélyi Múzeum könyvtárában. (Közli: <i>Ferencki Zoltán.</i>)	198
II. A legkisebb hazai régi nyomtatvány. (Közli és ismerteti: <i>Schönherr Gyula.</i>) (Három hasonmással.)	76
III. Idegen nyelvű külföldi nyomtatványok hazai szerzőktől a bécsi udvari könyvtárban. (Közli: <i>Kluch János.</i>)	80, 275, 386
MAJLÁTH BÉLA. (Nekrolog.)	220
SZABÓ ERVIN. A porosz állami könyvtárak lajstromozási rendszere	284
VARJÚ ELEMÉR. A gyulafejevári Batthyányi-könyvtár. (Folytatás, két melléklettel és a szöveg közt tíz hasonmással.)	17, 131, 228, 338
VIDÉKI KÖNYVTÁRAINK 1899-ben	265

2. TÁRCZA.

ÉVNEGYEDES JELENTÉSEK a Magyar Nemz. Múzeum könyvtárának állapotáról 1899 október 1-től 1900 szeptember 30-ig	91, 202, 297, 394
A KOLOZSVÁRI FERENCZ-JÓZSEF TUDOMÁNYEGYETEMI KÖNYVTÁR SZERVEZETI SZABÁLYZATA	94
A BUDAPESTI KIR. MAGY. TUDOMÁNY-EGYETEM KÖNYVTÁRA 1899-ben	301

	Lap
A MAGYAR TUD. AKADEMIA KÖNYVTÁRA 1899-ben	311
AZ ERDÉLYI MÚZEUM-EGYLET KÖNYVTÁRA 1899-ben	399
A SZEGEDI SOMOGYI-KÖNYVTÁR 1899—1900-ban	402
JELENTÉS A MÁSODIK KÖNYVTÁRNOKI TANFOLYAM LEFOLYÁSÁRÓL	406

3. SZAKIRODALOM.

A BUDAPESTI MAGY. KIR. TUDOMÁNY-EGYETEM KÖNYVTÁRÁNAK CZÍMJEGYZÉKE. XXIV. 1899 évi gyarapodás. <i>Ism. (e.)</i>	318
BARTA LAJOS. A magyar gyűjteményes vállalatok jegyzéke. <i>Ism. Dr. Váradi Ödön</i>	320
DR. BERKESZI ISTVÁN. A temesvári könyvnyomdászat és hírlapirodalom története. <i>Ism. e. l.</i>	97
BIBLIOTHÈQUE DES BIBLIOGRAPHIES CRITIQUES. <i>Ism. E—r.</i>	320
BLÄTTER FÜR VOLKSBIBLIOTHEKEN UND LESEHALLEN, 1900. <i>Ism. rl.</i>	419
BOHATTA JOHANN DR. ÉS HOLZMANN MICHAEL DR. Adressbuch der Bibliotheken der Österreich-Ungarischen Monarchie. <i>Ism. —g.—</i>	101
CZÁKÓ ELEMÉR. Az Orsz. Magy. Iparműv. Múzeum és Iskola könyvtárának czímjegyzéke. <i>Ism. Dr. Dézsi L.</i>	316
FIRTINGER KÁROLY. Ötven esztendő a magyarországi könyvnyomtatás közelmúltjából. <i>Ism. e. l.</i>	412
GERÖ LOUIS DR. La littérature hongroise en chiffres. <i>Ism. —r.</i>	417
GYALUI FARKAS DR. Külföldi közkönyvtárakról. <i>Ism. —szt—</i>	410
HUNGARICA. Gróf Apponyi Sándor könyvtára. <i>Ism. Cs. V. E.</i>	209
HOLZMANN MICHAEL DR. L. BOHATTA JOHANN DR.	
KÜFFER BÉLA DR. A képviselőházi könyvtár katalógusának pótkötete. <i>Ism. V. E.</i>	319
MAGYAR MINERVA. <i>Ism. Cs.</i>	214
MAGYAR NYOMDÁSOK ÉVKÖNYVE. (1900.) <i>Ism. (—ó)</i>	100
NORSK BOGLEXICON 1643—1813. <i>Ism. Varjú</i>	322
STEIN HENRI. Manuel de Bibliographie generale. <i>Ism. E—r L.</i>	414

*

FOLYÓIRATOK SZEMLEJE. I. Hazai folyóiratok. (Egyetemes Philologiai Közlöny. Erdélyi Múzeum. Grafikai Szemle. Irodalomtörténeti Közlemények. Századok.) II. Külföldi folyóiratok. (Bulletin de l'Institut international de Bibliographie. Centralblatt für Bibliothekswesen. Deutsche Litteraturzeitung. La Bibliofilia. Le Bibliographe Moderne. Revue des Bibliothèques. Rivista delle Biblioteche et degli Archivi. Zeitschrift für Bücherfreunde.)	103, 215, 322
---	---------------

*

KOVÁTS LÁSZLÓ. A magyar bibliografiai irodalom repertoriuma (1900 január—szeptember)	327, 419
--	----------

4. VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

	Lap
Könyvtári előadások a M. Nemz. Múzeumban	109
A Posonyi Sándor-féle kéziratgyűjtemény hungarikumainak megszerzése	110
Magyar Minerva	—
Vidéki könyvtárak állami segélyezése	—
A grafikai művészetekről tartott előadások	111
Bibliografiai lapsus (e.)	—
Az osztrák-magyar könyvkereskedők egyesületének története (r. ó.)	—
Czímadományozás	221
Előléptetések	—
A múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelőségének második könyvtárnoki tanfolyama	—
Könyvtári kongresszusok Párisban	—
A magyar nemz. múzeumi könyvtár általános revíziója	222
Fővárosi könyvtár, levéltár és múzeum	—
A régi kéziratok megóvása (e.)	223
Egy régi magyar könyv	224
A kolozsvári egyetemi könyvtár új igazgatója	333
Kinevezés	334
Vidéki könyvtárak állami segélyezése	—
A második könyvtárnoki tanfolyam	—
A M. Nemz. Múzeum könyvtára a párisi kiállításon	335
A párisi könyvtári kongresszusok	—
A pozsonyi városi közkönyvtár	—
A vizsolyi biblia könyvkötője (Kemény Lajos.)	—
A kolozsvári Kalazantinnmról	336
Az 1901 évi állami költségvetés	423
Népszerű előadások a Magy. Nemz. Múzeumban	424
Dürer-kiállítás az országos képtárban (—g.—)	—
A német könyvtárnokok egyesülete (—g.—)	—
Walter Crane (E. L.)	425
Cseh történelmi bibliográfia (—os.)	427
Egy régi protokollum könyvészeti adatai (Kelemen Lajos.)	—
A kassai gyógyszertár könyvei 1731-ben (J. K. L.)	529
*	
VÁLTOZÁSOK A MAGYARORSZÁGI NYOMDÁKBAN	112, 224, 336, 429
NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ	430

MELLÉKLET.

A hazai hírlapirodalom 1899-ben. I. A magyar hírlapirodalom. *Id. Szinnyei József*-től. II. A hazai nem magyarnyelvű hírlapirodalom. *Kereszty István*-tól. III. Folyóiratok. *Kováts László*-tól. Függelék. A magyar nyelvű hírlapok és folyóiratok statisztikája. *Id. Szinnyei József*-től

1—54

BALASSA BÁLINT KOMÉDIÁJA.

ERDÉLYI PÁLTÓL.

(Egy hasonmással.)

Knauz Nándor könyvtárával Dobrowszky Ágost könyvkereskedőhöz s tőle a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárába egy régi magyar nyomtatvány töredéke jutott, melyben, a mint az alábbiakból kiderül, Balassa Bálintnak egy eddig ismeretlen művét, Komédiáját ismertem föl. Épen jókor, hogy Balassa életrajzában¹ még fölhasználhassam, s annak függelékében rövid ismertetést adhassak róla. Azonban kétségtelen, hogy egy Balassa-Komédia, bárcsak töredékesen is, irodalmunk történetében első rangú esemény és bővebb tárgyalást kíván, mint a milyent róla ott adhattam. Így köszöntök be véle a *Magyar Könyvszemle* olvasóihoz, hogy e minden ízében érdekes bibliografiai fogással és rendkívül becses irodalomtörténeti emlékkal körülményesebben foglalkozhassam.

A töredék nyolczadrétben a *C* ívnek négy levelét, a jelzéssel ellátott *C* *C*₄ *C*₅ leveleket s a jelzetlen utolsó levelét, (a *C*₅-at) foglalja magában, tehát a *C*₂ s a megfelelő *C*₆ és a *C*₃ s a hozzá tartozó *C*₇ levelek hiányzanak az ívből.² Előtte szükség szerint két ív, az *A* és *B*, utána valószínűleg két ív, a *D* és *E* ívek alkották a kötetet, mely e szerint 40 (5 × 8) számozatlan levélből állott a czimlap, ajánlás és előszó nélkül is. Balassa írói koszorújába ezzel az imigy rekonstruált kötetkével egy igen kedves levelet fűzhetünk, melynek életrajzi és irodalmi jelentősége egyaránt figyelemre méltó. E kötetnek további könyvészeti adataiból csupán azt állapíthatjuk meg, hogy minden valószínűség szerint bártfai nyomtatvány és hogy az 1588—89 évek között készült és nyomatott. Balassa életének és viszonyainak pontosabb ismerete igazolni fogja e föl-

¹ Balassa Bálint. (Magyar Történelmi Életrajzok, 1899. XV. évf.) 172. és 234—236. ll.

² A fotolitografiai uton készült hasonmásban a *C*₄ lap aljáról a jelzet, mely az eredetiben tintafolt által van félig elfedve, elmaradt.

tevések valószínűségét, a melyek így inkább életrajzi, mint szorosan vett bibliografiai pontosságra tarthatnak igényt. Az, hogy bártfai nyomtatvány, e nyomdának az 1582—90 évek között megjelent termékeivel való egybevetés után, nagyon valószínűnek látszik, míg megjelenésének évét pontosabban meghatározni alig lehet. Különben a töredéknek facsimiléje lehetővé teszi, hogy bibliografiánk művelői a kérdéshez körültekintő tanulmányokat tehesse-
nek. Addig is azonban a *Régi Magyar Könyvtár* első sorozatába a következő adalékot nyugodtan bele iktathatjuk:

(426. sz.) (*Bártfa, 1588—89.*)

(*Balassa Bálint.*) *Credulus* és *Julia* Komédia.

8-r. Töredék, mely a *C* iv 1., 4., 5. jelzett és 8 jelzetlen = 4 levélből áll.

A Magyar Nemz. Múzeum könyvtárában.

* * *

Ez adalék igazolására vizsgálni fogjuk először, hogy e töredék szerzője csakugyan Balassa Bálint-e, másodsor, hogy életrajzában el tudjuk-e helyezni, s végül, hogy micsoda jelentősége van e komédiának drámairodalmunkban.

A töredéknek *C*₅ levele második oldalán az *Ó magas kösziklák* kezdetű éneknek tizenhét sorát találjuk, s abban Balassa Bálintnak híres echós költeménye elejét ismerjük fel. A *Dialogust*, »kiben« — a radványi kódex írója szerint — »úton járván, az versszerző beszél Echóval, de ezt nem értheti jól meg az, a ki nem tudja, micsoda az Echó.«¹ Az echós vers, a radványi kódex írója szerint, kétségtelenül Balassáé. Nehéz volna föltenni, ismer-
vén a XVI. század irodalmi viszonyait, hogy Balassa versét valami idegen szerző alkalmazhatta volna bele a maga drámai művébe, a mit annál kevésbé tehetett, mert eddigi tudomásunk szerint e költemény kiadva nem volt s mostanig ismert kézirat-
os emlékeinkben, a radványi kódexet kivéve, sehol sem fordul elő. Sokkal egyszerűbb és természetesebb föltétel, hogy Balassa maga használta föl e versét a *saját* komédiájában, régi magyar észjárással: a kié a kötőfék, azé a csikó, a kié a vers, azé a komédia. Hogy azonban e föltételnél tovább menjünk, a töredék

¹ Balassa Bálint költeményei, kiadta Szilády Áron. Bpest, 1879. LIV. költ. 82. lap.

szövege sokkal jobb, mint a radványi kódexé s az azon alapuló kiadásé. A radványi kódex másolója előtt ugyan Balassának nehéz olvasású eredeti kézírata volt, Hartyáni tehát könnyen ejthetett vétket másolás közben, ellenben a töredéket minden valószínűség szerint maga a szerző korrigálta, a leghivatottabb tehát ő volt arra, hogy a kiadásban értelmes, korrekt szöveget adhasson. S nemcsak a szöveget, hanem még a strófák szerkezetét is más-képen érzi a töredék kiadója, mint a kódex másolója, a mit szintén a szerzőre kell vonatkoztatnunk. A Balassa által javított töredék versszakai így alakulnak:

Óh magas kősziklák,
Kietlenben nőtt fák,
Kik nagy szerelem tüzén
Igaz bizonyságim
Vagytok, mert kénaim
Tudjátok, mint szinte én!
Ki látta éltében
Hogy így haljon, veszszen
Más mint én. szeretőjén.

Echo: *ÉN.*

Ezzel szemben a kiadás középprimmel gazdag három egybe-rimelő sorral alakított strófája, bár voltaképpen csak leírásbeli változat, elmarad a komédiának rövid sorokba szedett strófája mellett, melynek párosrimű sorai között a hármassoroknak összerimelése egyrészt zeneileg változatosságot, másrészt szerkezetileg egységet hoznak létre. Ehhez járul még a komédiának jobb szövege, hogy Balassának éles szemét és gondosságát, egyben szerzőségét is igazolja. Ime az erre vonatkozó párhuzamok:

A kiadásban:
(1. sor) kegyetlenben nőtt fák
» » nagy szerelem tőkén
(2. sor) tudjátok szintén mint én,
(3. sor) más, mint én szerelmesen

A komédia töredékében:
kietlenben nőtt fák
nagy szerelem tüzén
tudjátok mint szinte én,
más, mint év szeretőjén.

(Ez olvasás miatt nem talált a kiadás az echo szavára feleletet, a mely pedig a komédia szövegében, helyesen és értelmesen meg van adva: Echo: *ÉN.*)

(4. sor) Ki felelel nekem, tavul az erdőben lőn ugyan valami szó.

Távol egy erdőben
Nekem felelésben,
Lőn úgy mint emberi szó

A kiadásban :

(5. sor) valami nyulászó,
 (6. sor) ki itt csörögтетett
 (7. sor) kiben vertengeni
 (8. sor) s mitül lészen esmég
 (9. sor) Régi gyötrelmimet
 (10. sor) Ágy, igazán mondád,
 de mondjad azt is
 (12. sor) kit jömnak felette
 (16. sor) türten sok kénjáért,
 hát még . . .
 (17. sor) kegyetlenség hogy hogy
 él ?

A töredékben :

valami vadászó,
 Az ki itt *cserdítöt*
melybe fertengeni,
 S mibül lehet kérlek
keserü kénomat
 Azt igazán mondád,
 de *mond meg* azt is
 kit *soknak kívülre*
 Erte túrt sok kénért
lám még . . .
 kegyetlenség *holtig* él ?

Mind ez eltérések oly természetűek, hogy nem csupán a korrektor munkáját tételezik föl, hanem a szerzőét is. Nem egyszerű sajtó- vagy ortografiai hibák (az ilyeneket ki sem irtam), hanem valóságos *értelmi* javítások, vagy változtatások, melyek mástól, mint a szerzőtől alig eredhetnek.

Kétségtelen, hogy a *Dialogus* szövege és alkalmazása egyaránt Balassa szerzősége mellett bizonyít, de vannak ezen kívül más nyomaink is, a melyek Balassára irányítják figyelmünket. Így első sorban a drámának fordultatos nyelve, mely népies zamatával, közmondásaival, magyarosságával, szólamaival és kifejezéseivel minden kételyt kizárólag reá, a XVI. századnak nagy stilművészeire mutat. Erre mutat párbeszédeinek elevensége és könnyű folyása, rithmikus lebegő prózája s e prózában a jellemzésre való törekvésnek kétségtelen példái. Bármily rövid és hézagos is ez a négy levélnyi zöveg, elegendő arra, hogy e vonásokat fölismertessük. *Credulus* és *Júlia* párbeszédét csak szembe kell állítani *Gál* és *Dienesével*. Amaz a XVI. századi művelt társaság beszédje, emez pórias, a nép nyelve. Ez már *Shakspeare*-re emlékeztet, kinél az uri rend *jambusai* s a pórságnak vaskos tréfájú prózája váltakoznak.

Balassa költészetében a stíl művészetének e gyakorlati vonására könnyen ráakadhatunk s e tulajdonsággal a XVI. századnak egyetlen költője sem dicsekedhetik. Ő az egyetlen, a ki a műfajok stíljét fölismerte, finom érzékével megérezte és öntudatosan gyakorolta. Dévajkodó és istenes énekeinek stíljét nem is említve: a szerelmi költészetnek majd minden árnyalatában érezteti az érzelem s a szenvedélyek árnyalatait, a könnyű, játszi daltól a legkomolyabb

szerelemes ódáig. A bécsi Zsuzsánnáról és a lengyel cziterás lányról szóló ének, a borivóknak való ének s a végbeliek éneke, a török ének s az enigma stb. mind más és más hangon, mind más és más hangnemben szólalnak meg. S mi más a műfajok stílje, mint épen az a ritka adomány, hogy a lelki állapotnak harmonikus kifejezésében a költő megtudja találni a kellő hangot s az előadásnak legjobban megfelelő módot? S másfelől, a mint költeményeiben a természeti képeket megleli és fölhasználja, úgy értékesíti azokat itt is, e töredékben. Az övéi ama pompás hasonlatok s a képes kifejezésnek az a gazdagsága és természetessége, a mely a komédiában is valósággal meglepi az olvasót. Övéi ama frappáns hasonlatok, melyek közül itt csak egyet idézek: Sylvanus monológiáját, melynek a XL. énekben ezek a sorok felelnek meg:

— Az sötét éjszakák minden állatoknak kedves nyugalmat hoznak
Emberék dologból, állatok munkából meg akkoron tágulnak,
Csak nékem vesszettek, hogy mind napok, éjek szörnyű kinommal múlnak.
(7—9 sor.)

Balassának újonnan előkerült leveleiből és költeményeiből ismert szépen és könnyen folyó stílusát üdvözöljük e töredékben is, mely annyira sajátos és eredeti, hogy e korban máséval össze nem téveszthető. Stíljének e szembeszökő vonásain kívül tartalmi, tehát gondolatbeli egyezésekre találunk, a melyek már más irányban is tájékoztatnak.

Briseus és Credulus dialogja (bár töredékes, mert a C_2 levél hiányzik,) az LII. vers parafrázisa. Ebben a költő »morog, hogy csak ígérte, s nem adja meg Júliát«, korholja Cupidót, a miért őt tőle idegeníti s Cupidó türelemre, kitartásra inti a költőt, mert sok kint kell érte vallania, ha megakarja nyerni, s *tűrés adván hasznót*, virágzó fa hozván gyümölcsöt, Júlia utóvégre mégis az övé lesz. Briseus is arra inti Credulust, hogy neki szót fogadván, törje magát Júlia után, könyörögjön neki, végül mégis kezessé lesz s természetből vett képekkel és hasonlatokkal példázza, hogy Júlia is hozzá fog szelidülni. A mi a komédiában Credulus gyanúját illeti, ezt abban s ott a cselekmény igazolja, a költeményben is hasonló gyanítás van kifejezve, a mely Cupidót illeti, a miért nem adta kezére a megígért megmutatott Júliát. A személyekben rejlő különbség (ott Briseus, itt Cupidó) egyáltalában nem

zavarja az összevetést, mert e különbséget a két mű belső okokkal nem csupán érthetővé teszi, hanem igazolja is.

Júlia és Credulus dialogjában Balassának a Júlia ciklusból ismert érzelmi világát hámozhatjuk ki, a melyet itt ugyanaz a költői gondolkör és frazeologia burkol, mint a melyet ott már régebb ideje megszerettünk. Az egész Júlia-ciklus van itt újra földolgozva, mintha csak az abban foglalt költői aprópénzt váltotta volna át ebben nagyobb bankóra. Credulus Júlia kegyetlenségéről panaszkodik, csak úgy, mint Balassa költeményei közül a XL-nek 31—32. sorában:

— Óh kis ábrázatban tündöklő mennyei dicsőséges nagy szépség,
Ékességgel együtt tebeléd hogyhogy jött keménység, kegyetlenség?

a XLIII-nak 14—15. sorában:

— Engemet viszontag örökké való láng olthatatlan képen fűt,
Kegyetlenségével Julia szemével, vagy szerelem üttön út.

az LVII-nak 28. sorában:

— Uristen! hogy lehet az kegyetlenség ilyen nagy szépség fészke?

Az első és a harmadik paralellában a komédiának az a gondolati visszafordulása is újra előtűnik, a mit Credulus panaszképen említ, s a mit majdnem verses formában mond el: »Ki hinné nagy Isten | hogy ilyen angyali szépségben | ez féle kegyesnek szívében | ilyen nagy szörnyő kegyetlenség uralkodgyék?« A második paralellában olthatatlan nagy szerelmének egy kifejezését látjuk, azét a szerelemét, mely a Julia-Anna-ciklust sugallta, a mely Credulust a komédiában égeti, tetteit igazgatja, szóval az egész darabnak megindító és mozgásban tartó erejétől tűnik föl. Szerelmét mondja Júlia iránt, a ki kegyetlenebb Diánánál, kegyetlenebb mint az erdők, hegyek, völgyek, berkek. mert nem hallgatja meg keserves énekét. Diána, a vadászatnak istenasszonya, költészetének szintén jellemző alakja, mint a XXXVIII. költemény 11. sorában, a hol Júliát tündérnek vagy vadász Diánának, szíve istenasszonyának látja, vagy a XLI-ben, a hol Diána-Júliáról egy festői szép képet rajzol s egy pompás hasonlatot formál Diánáról, a ki sok vadat ejt el s Júliáról, a ki szerelmére sok vitézt kötött, ezek között őt is. E hasonlat mintegy tovább alakítva jelenik meg a komédiának abban az ellentété-

ben, a melyben Júliát Diánával állítja szembe. Mert míg Júlia, a kegyetlen nem hallja meg szavát és esdeklését, addig Diána gyakran elhagyta sétálását s figyelmesen hallgatta az ő siralmas verseit. Mintha a költemény hasonlata csonka volna a komédia ellentéte nélkül! Júlia nem könyörül rajta, így konstatálja a komédia *Credulusa*, s Júliához esdekel a poéta:

— Könyörülj már rajtam, légy kegyelmes hozzám, ne légy ilyen kegyetlen!
(XL. 3.)

s az LVI. és LVII. költemények gyönyörű esdeklések és szenvedélyes könyörgések a kegyetlen, szívtelen, hideg Júliához a sóvárgott szerelem alamizsnájáért. Júlia kegyetlen itt is, a költeményekben is (XLVIII. 18.; XLIX. 22—23.; 4. 26. 29.; LIV. 16.; LV. 6. 9. stb.) pedig véghetetlen szerelemmel imádja. Az egész Júlia-Anna-ciklus ezt tanúsítja; nem kér tőle egyebet, csak meg ne utálja (LV. 8. sor.) s ha már szerelmese nem lehet, lehessen legalább holtig rabja (XLVIII. 8. sor.)

A mikor Júlia el akarja hagyni, kérleli, marasztalja és fényes napjának nevezi, (csakúgy mint a XXXIX költemény 13. sorában,) mert úgy marad a keserűségben, mint az nap nélkül való sötétségben, a mit az L. költeményében így fejez ki:

— Ő szemem világa, árnyéktartó ága, jó szerencsém csillaga
Ő, kinek kivüle ez világ szépsége nem kell, sem igazsága.

Ugyanannak a költői gondolatnak más kifejezése ez. Júlia a komédia hősnének s a Júlia-Anna-ciklus költőjének egyet jelent: olthatatlan szerelmet, szeme világát, kegyesét, egyszóval mindenét. A Júlia-ciklus e gondolatnak rendkívüli változatossággal és csodálatos szépségű kifejezésekkel gazdag parafrázisa, a komédia drámai dikciójában tömör vallomása. S mikor Júlia nem hajlik, *Credulus* Vénust szemrehányóan kérdi, mikor szegtem meg törvényidet, hogy ellenem ötet így keményited? S Balassa hányszor hangoztatja verseiben Vénus törvényét, még Júliára vonatkoztatva is, mind a XXXVII. költemény 23-dik sorában. Vénus törvénye, ígérete *Credulusra* nézve és Balassát illetőleg egyet jelentett: tőrj, szenvedj és küzdj — Júliáért!

Ha a töredék cselekményét rekonstruálni megkíséreljük, abban a drámai történet főeseményeül *Credulusnak* és Júliának szívbéli történetét ismerjük föl. Ez a dráma gerince, a mese

főszála, a melyben Júlia jellemzése és Credulus szerelme a legjellemzetesebb matéria. A kegyetlen Júlia s a lángoló Credulus, a kit Júlia szépségéhez való szerelme megbirt, kinek elméje is fölgerjedett, kin reá való kívánsága erőt vett — mily természetesen alakul ki belőlök Balassa Bálint és Losonczy Anna alakja. Bálint, a ki Ungnad halála után maga is szabad, a legkomolyabb szerelemmel töri magát az özvegy után, a kegyetlen Júlia-Anna után, a ki hol édesgeti, hol elvadítja, úgyszólván bolondítja s utóvégre is a faképnél hagyja, hogy Forgách Zsigmonddal lépjen házasságra! S a mennyit a komédia töredékéből Júlia kegyetlen szerelméről olvasunk — nem találjuk-e őt és e szerelem történetét Balassa kegyeséhez és szerelmi regényéhez hasonlatosnak? S véletlen-é, hogy e dráma magja amaz esemény költői előadása, a mely Balassának oly keserves csalódást rejtegetett, a mely miatt hazájából ki kellett magát szakítania? Véletlen-é, hogy a komédiának épen úgy Júlia a hősnője, mint a Júlia-cziklusban megénekelte Annának Júlia a költői álneve? Véletlen-é, hogy csak maga a komédiából megmaradt részletek is annyi meglepő egyezést mutatnak a Júlia-cziklussal? Véletlen-é, hogy a komédia hőse Credulus, Balassának pszeudonímja egy másik echós költeményében (LXXVII. kiad. 115 l.), s hogy Credulus a komédiában ugyanolyan érzelmi fejlődésen megy keresztül, mint a milyent Balassa átélt? Véletlen-é, hogy e nagyon szembeötlő találkozások a komédiának Balassára mutató külső és belső tulajdonságaival is találkozhatnak? S végül véletlen-é, hogy a drámai történetnek fő cselekménye Júlia és Credulus szerelmi viszonya s a két szerelmes lelki állapotának rajza annyira megegyezzek a történet ismerte Annával és Bálinttal s ezeknek szerelme rajzával!

Mindez bizonyára nem a véletleneknek csodás találkozása, hanem az a tény, hogy Balassa a maga szerelmi regényét nem csupán átélte, lírájában nem csak hogy ránk hagyta, hanem más alakban: drámailag is földolgozta. Hogy ezt könnyen megtehetette — nem nehéz föltenni.

Tudjuk ugyanis, hogy a drámai formában nem volt járatlan. A radványi kódexben nyoma maradt annak, hogy Jephthes Históriajának fordításával is megpróbálkozott. E művének mostanáig csak emlékét bírjuk, de e töredékben bizonyosságát annak, hogy Jephthes Históriajának elkallódása irodalmunknak kétségtelenül nagy veszte-

sége. Miért ne irhatta volna meg szerelmi regényét drámai formában is, mikor e formát amúgy is művelte s mikor erre neki alkalma és oka is lehetett?

Tudjuk, hogy lírai költeményeit nem rejtette véka alá s hogy Annának egyes verseit megmutogatta, s hogy versei másoknál is keringtek. Költeményei közül nem egy árulja el azt, hogy ez az intim viszony közöttük megvolt. Ugy látszik, Balassa a Júlia-cziklust úgyszólván Anna szemeláltára írta.

A »Láss hozzám idvességemnek istene« kezdetű könyörgés (kiad. XXXII. 54 l.) Ungnadnál is volt — olvassuk Hartyáni följegyzésében (kiad. 282 l.); néhány költeményének versfőiben nem csupán Losonczy Anna nevét rejtette, hanem nagyon bizalmas és jelentős vallomásait is; az XLVI. ének 19—21-ik soraiban nagyon érdekes adatot találunk e bizalmas viszonyra, mely a költőt és muzsáját úgyszólván munkatársakká tette:

. . . Júlia kérdé, hogy mit irnék?
Szerelem szép képét írom, — néki mondék;
Monda: *hát engem ír?* s reá mosolyodék.

Azonkívül a XLVII. énekének utolsó sorában elárulja, hogy a mit írt, a *többi után* Juliának ajánlá, és ezt a szokását egy másik versében (XVI. 23. sor) elárulja, hogy azt Juliának ajánlá. Annával nem csupán költeményei által, hanem levelei által is sűrű érintkezésben volt s e levelekben a szerelmi ömlengéseknek és lán-golásoknak hihetőleg ugyanazok az igéi lehettek, mint verseiben. Talán fogadkozások és magyarázatok, a melyekre, csapodár könnyelmű életére gondolva, ugyancsak szüksége lehetett, ha — a mint komoly szándéka volt — Annát házastársává akarta tenni. Ilyen benső és bizalmas viszonyban élván Annával, s komoly házassági összeköttetésre törekedvén: oka és alkalma könnyen meglehetett, hogy ezt a drámáját megírja, és pedig azzal a czélzattal, hogy e drámát neki *ajánlván*, benne magát tisztázhassa.

A dráma meséjében előfordul Sylvanus, a ki Credulusnak úgy látszik barátja és versenytársa volt Juliánál. Júlia Sylvanus miatt maradt hideg és kegyetlen a szegény Credulus iránt, a ki őt elárulta. A IV. aktus III scénájában, »Credulus feddőzik Sylvanus-sal, hogy Juliát tőle elcsalta, de ő először tagadja, osztán végre azt mondja, hogy ő nem erőlködött azon, hanem az reménytelen alkalmatosság vagy szerencse szerzötte köztük a szerelmet.« Az

ujabb drámairódalomban gyakori esemény, hogy a hűtlen barát utóbb versenytárssá válik. Itt nem ez a drámai közhely érdekel bennünket, hanem az a vád, hogy Sylvanus árultatást tett barátján Creduluson. Maga is beleszeretett, mint mondotta, a nem remélt alkalmatosság s a szerencse szeszélyéből; gyakran föl s alá sétált Júlia háza előtt s megvallotta, hogy csakugyan szereti. Árulkodással lophatta be magát Júlia szívébe s Júlia azóta idegenkedett Credulustól. Már most Sylvanusban a Galeottót lássuk-e, vagy más alakot, teszem szerencsésebb vetélytársát, Forgách Zsigmondot? — ez egyelőre inkább ötlet, mint föltevés — ma nem lehet eldönteni. De mindenesetre *árulkodót* kell látnunk, a ki Credulusról fecsegett Júliának. E szerint Sylvanus jellemzésében s Credulusnak ellene való fölgerjedésében hamarosan megtalálhatjuk e drámai művek czélját: Credulus szerelmének olthatatlan nagy lángját, igaz vonzalmának igazolását, az árulás leleplezését.

Ha elfogadhatónak véljük ezt az eredményt, nem kell-e arra is gondolnunk, hogy e drámai mű, egyfelől szerelmi fogadkozás, más felől védelem a Galeotto árulkodása ellen? S ime tudva azt, hogy Balassa egész költészetében nem csak lirailag őszinte, hanem történetileg is igaz volt, hogy őszinte szívének irodalmi vallomásait Júlia-Anna előtt nem titkolta, sőt egyenesen hozzá intézte; tudva továbbá, hogy neki elég oka volt Galeottóktól tartania: elfogadhatjuk e drámai művet Balassa apologiája gyanánt. Ebben az esetben szerzettetése 1588—89-re esik, a mikor Ungnad özvegyét körülrajongta, arra az időre, a mig reményteljes szerelme házassággal kecsegtethette, arra az időre, a mely 1589 őszén bujdosásnak indulván, a forrón dobogó szívét csalódással jutalmazta s e viszonyt egyszersmindenkorra befejezte.

* * *

»*Credulus és Julia*«, Balassa Bálint drámája tehát egyelőre csak ama négy levélnyi töredékben szerepel irodalmunk történetében, melynek hű másolatát és átírt szövegét itt bemutatjuk.

A C iv 1a. lapja:

igaz nem volna. Ho ho még most veszem eszembe, miért sétál volt gyakran alá s föl Slyvanus uram az Julia háza előtt BRI: Egyéb szükségeiért nem volt-e szabad azon el menni? CRED: Mi szüksége volt vallyon szintén olyan gyakran bal-

lagni azon alá s föl? Vaj hogy nem tudod, hogy az horgon vagyon az étető, melyre az halakat csalogatják. BRI: Ott vagyon majd csak nem mondám mi. Nagy Isten vallyon szerette-e valaha valaki ugy szeretőjét, hogy mástul nem féltötte volna, ki ugyan ne kételkedett volna, se gyanakodott volna soha szeretőjéhez? CRE: Ok nélkül bizony igen bolondság az ki gyanakodik: de az minek ember bizonyos jelét láttja, annál is nagyubb bolondság ha még sem veszi eszében. BRIS: vallyon melyik jelerül ismered, hogy Juliának beadott téged Sylvanus? CRE: Micsoda nagyobb jel kell annál, ha látom, hogy Julia, ha csak reá tekintek-is, ottan elfordítja fejét, és el tekeredvén előlem menten megyen más fele; kicsoda oly vak, ki annak okát eszébe ne vegye? BRIS: Nyavalyás mely álmos! Sörkeny föl szegény, s töröld meg az szemeidet. Nézhetsz-e mi-(v)el álmodnak néha és törődnek ő magokba az szerelmesök. Hallad uram fia, vallyon csak most kezdötte hozzád illy kemény lenni Julia? Tekéntötte inkább valaha jó szemmel reád? vallyon hol trécselt s nevetközött kegyelmetek egymással, s-ki látta, hogy Sylvanussal nyájaskodott volna? ládde balgaság, mint vagyon a dolog? CRED. No hadjaron; az nap el nem nyugszik addig

A C iv 1b. lapja:

addig, hanem nyilván végére megyek valamint s valahogy járok. Mert az minemű nagy [busu-] lás ez miatt lelkemre szállott lehetetlen dolog hogy addig csak egy csöp nyugodalmom is lehessön, mig valóban igazán meg nem értöm az dolgot mint vagyon. BRI: O dühös gyanóság, mely hamar elfollya embernek szivét az te halálos mérgöd! im mely hamar töltöd be keserű méreggel az oly sziveket, kiket az szerelem gyönyörűséggel és édességgel táplál. De te Credule ez után nekem békét hagyj s ne kunyorálj utánnam, s ne tudakozzál tülem, ha Julia enyhüle hozzád avagy nem, ne supplicálj azon hogy ötet hozzád hajtsam, hanem kezdj más-hoz: miért hogy illyen hamissat hiszesz felöle, mert ha ezután melletted szólok bár, ugyan ha talám. CRE: Látod-e, szép dolog Istenre mon-

dom, még ő haragszik ám, hogy én káromon törődöm. Semminek tartod-e te azt, hogy ilyen nagy szerelmes jómtól, sőt az éltető lelkömtől fosztják meg vesztőt fejemet? BRIS: Istenért ne bolondoskodjál, hanem vesd ki szivedből ez ok nélkül való hamis gyanúságot, s hidgy meg engemet-is valaha vagy egy dologba(n), mert én tudom mit beszéllek, fogadgy szót, könnyörögj Juliának, s ne gondolj vele ha szintén haraguson tekint-is reád, és kemény szóval szólis: Nem látod-e az tulok is mit művel, mikor meg szélhüszik? mint rug, kapál, ökel, de azért nem sokára ugyan megszeliidül, s viseli az jármot. Az nagy cserfa is elég kemény, de azért ugyan

A C iv 1a. lapja:

zak, s az mikor az [fi]lemile az tengörben szól, akkor leszek én is kegyös szerelmes hozzád. CRE: Ki hinné nagy Isten, hogy ilyen angyali szépségben ezféle kegyesnek szívében ilyen nagy szörnyű kegyetlenség uralkodgyék? Talám im-ez repedezett kűsziklátul születél? vagy Chartago határiban termett oroszlán tejét ittad, vagy az Armeniai párduz csöcseit szoptad a mine-mű kegyetlen vagy? Az szép Diana, az vadászásnak Isten asszonya gyakran el hadta sétálását, s ügyelmetesen halgatta az én siralmas verseimet, só még az erdők, hegye[k], völgyek, berkek is halván az én keserves énekemet, mellettem keservesen meg zöngöttek; csak te egyedül szép Julia, hogy aspis kegyo modra füleidet bedugod beszédimre, nem könnyörülsz rajtam, sőt látom, hogy szintén ugy élsz kénommal s könnyullatásimmal, mint egy jó izű eledellel. JUL: Tisztes kis eledel bátor, akár én magam mondjam: Nem veszed eszedben szegény, hogy inkább idegenitesz mint édesitesz engem magadhoz ez félével, ha nyilván látod, hogy semmit nem használsz én nálam az sok gyermeki vagy asszonyi sirásoddal. Miért sirsz minduntalan előttem, ha erős szívű férfi vagy? mit veszekedel; mit gyötröd magad? CRE: Kételen vagyok vele: mert az te szépségedhez való szerelmem meg birt engem, elmém is fölgerjedött, kívánságom erőltetett reá, nem hallgathatok, azért szól-

nom és sirnom kell akaratom ellen is. Azért az szerelmet fedgyved, kegyetlen, ne engemet: holot én

A C iv 4b. lapja:

ott én sem képtelen sem t[iszt]eletlen sem lehetetlen dolgot tőled nem k[i]vánok; hanem csak [azt ho]gy ne legyen ellened, hanem legyen szá-[bad bá]tran szép szömélyedre nézzen. JUL: Bizony [szá]nom veszött nyavalyádat, s bánom hogy az igaz szerelem miatt vallasz ennyi sok bút, s noha szivem szerént akarnám, de minthogy nem segíthetlek sem könnyebbíthetlek semmivel, azt is bánom. Azért lássad, mert engem csak héában igyekezel hozzád hajtani. CRE: Ha az Isten mind az mennyei s mind az földi sok szépségöket hozzájok illendő természettel ékö-sítötte, mi dolog, hogy szüvedet az kegyességben részetlenné tötte? Nem tudod-e, hogy oly szintén az szépség az kegyesség nélkül, mint az szép kut jó forrás viz nélkül, s mint az szép fiatal zöld ág gyümölcs nélkül. Ha azt tartod, hogy nem érdemlem az te szerelmedet, ámbár ne szeress engemet, csak enged ezt, hogy én szerethesselek tégedet: s ha szintén nem kedvellöd sem becsüllöd is, mégis csak ne utáld telyességgel az én szerelmemet, s ha szerelmesed, nem lehetek, legyek ottan csak rabod míg élek. JUL: Nem kell tat ugyanis sem személyed sem szolgálod sem rabságod, akárki szeretöje, szolgálja rabja légy, csak nekem hagy békét, elég eddig trécselésben, talán most is valaki meglátott hogy egygyüt vagyunk, s mindjárt gyanuságban esik hozzánk s ki is fecsegi, mert irigy az ember. Azért elmegyek, Cupido és Vénus maradgynak veled jó Credule. CRED: Ne siess én édes fényes

A C iv 5a. lapja:

fényes Napom, mert ha te el mégy, én majd ugy maradok az keserúségben; mint az nap nélkül való sötétségben.

Jó Jupiter mit vétöttem oly nagyot ellened, hogy hozzám nem engeszteled az szép Juliának kötermészetü szivét? Ó Vénus mikor szegtem meg az te törvényedet, hogy ellenem ötet igy keményíted, lám senkit nem gyűlöl ez világon inkább én nálamnál? De mit panaszkodom hé-

ában, s mit esedezem. ha mind csak Sylvanus ennek az oka. Vaj háládatlan tökéletlen rossz ember, te tüled vártam jót, neked jelentettem meg minden szerelmes kívánságomat, igaznak alitván tégedet, nézhetsz e mint árulsz el, de bár reméntenül haljak meg, ha magam két kezével nem állom meg bosszumat rajtad.

ACTUS III. SCENA III.

Sylvanus az erdei tündér vad Echo aszszonnyal énekelve beszélgetvén Juliához való szerelméről, feleleteket veszen Echotul.

SYLVANUS: Nappal vagon az féleken nyulaknak az agarak miatt bántások, az halaknak is nappal vetik meg az hálót s a horgot, az szántó barom is akkor viseli az igát: de éjjelre kelve, midőn az fehér hold kiterjeszti világát mind nyulak, halak, barmok békével nyugosznak: csak egyedül nékem, hogy sem éjjel sem nappal nincs semmi nyugodalmam: mert min-

A C 5b. lapja:

denkor csak a szerelem tüzeben égek. De majd im ez köszálnak panaszolkodom énekemben.

O magas kösziklák, Kietlenben nőt fák, Kik a nagy szerelem tüzén Igaz bizonyságim Vagyatok mert kénaim Tudjátok mint szinte én, Ki látta éltében, Hogy így haljon veszszén, Más mint én szeretőjén. ECHO: ÉN.

Távol egy erdőben, Nekem felelésben, Lón ugy mint emberi szó, Talám egyik tündér, jár itt valamiért, Vagy valami vadászó, Ha ló nem nyeritött, Az ki itt cserditött, Lábain ha volt békó. ECHO.

Echo nagy kénomba, Melybe szép Julia, Engem fertengeni hágy: Mi könnyebbithet meg, S mitől lehet kérlek, Kemény szive hozám lágy? Keserű kénomat, Mi enyhitheti most? S mi az mire lelkem vágy? ÁGY.

Azt igaz[án mo]ndád, De mond meg azt is hát Ott ki vigasztalhatna? Búm helyet örömet Gyönyörű életet, Nekem ott ki adhatna? Igazán ki neve, Kit soknak kivüle, Lelkem oda kívánna. ANNA.

Azt bizony megvallom, De jó szolgálatom, Kedvese néki vagy nem? Szép Juliám Annám

Leszön-e jó hozzám, Megkegyelmez-e nekem?
 Hogy régen szolgálom, Leszen-e jutalmom, Kel-
 le jót reménlenem? NEM.

Kegyetlenségeiért? Érte türt sok kénért,
 Lám, még Istentül sem fél, Ő fejr mellében,
 Mint szép lágy fészekben, Kegyetlenség holtig
 él, Mert

A C iv 8a. lapja:

nem többet csak parancsolj, megalkoszunk mi
 ketten édes vérem. GAL. Ki tréfás im jó bá-
 tyám, mintha him varró társam volna. DIE.
 Mely vadon tartja magát, nám oly nagyra tar-
 tod magad, mint az Erdélyiek az jó buzát a drá-
 gaságban, vagy az Patakiak a szük bor idején az
 sört. GAL. De ne tréfálj az ag ebe. DIE. Fitsi-
 rik fitsirik bezzeg szép, vajha megfoghatnám.
 GAL. Minek beszéllesz? DIE. Amaz tengelicz-
 nek, fitsirik fitsirig nézhetsz e mint jü az szómra,
 ha lépem volna majd megfoghatnám. GAL.
 Meg az ebet: hagyj békét az latorságnak, ne-
 sze ihon egy kezkenő nálam, neked adnám én
 ezt, ha im ez kosárka Eperjet én tőlöm el vetet-
 hetnéd az te uraddal, bizony csak ezennel szöd-
 tem én magam két kezemmel. DIE. De? ugyan
 i[de a]dod-e az kezkenőt, talám csak tréfálsz? GA.
 bizony oda adom, nám nem hiszed. DIE. Add
 [i]de hát az epörjet, s tedd el most az kezkenőt,
 had álljon nálad. GAL. Bátor valamely órá-
 ban kívánod, ottan oda adom csak vegye el
 Sylvanus az epörjet. Menj el, Isten adgyon
 hasznot törekedésedben.

ACTUS III. [talán III.] SCENA III.

Credulus feddözik Sylvanussal, hogy
 Juliát tüle elcsalta, de ő először tagadja,
 oztán végre azt mondja, hogy ő nem e-
 rőlködött azon, hanem az reménten al-
 kolmatosság, vagy szerencse szerzötte köz-
 tők az szerelmet. Cre

A C iv 8b. lapja:

CREDULUS, Csak kár, mert nem mester-
 kedhetel ugy te Sylvane, hogy dolgodat el
 fedzhessed előttem. Nincs oly titok, mely va-
 laha ki nem jelenik. SYL. Mi dolog, talám
 bort ittál? Mit garázdálkodol velem? CRED. Nem

csak garázdálkodom az hitőtlen s tökéletlen voltodért, hanem ugyan össze is kap még ma guba göndörrel, majd megis vonszuk a gubát egymás hátán ha rá nem gondolsz. SYL. Valamiért? valljon mi bántásod volt valaha én tülem jámbor, hogy így patvarkodol? CRED. Mi bántásom? még az[t] kérdöd e? vaj hogy nem tudod. Te hozzád én úgy biztam mint magamhoz s ahoz képest tanácsot is kérdettem tüled mint meg hitt barátomtul, dicsérvén hol szömét, hol kezét, hol szavát, hol homlokát Juliának előtted, azt alitván, hogy orvoslanál inkább mint el árulnál nyavalyámban: s ha tekéntem, hát nem barátom, hanem halálos ellenségem voltál énnekem, mert sok esztendeig való szolgálatomnak minden érdemét bérét elvesztetted tülem: hogy tehettél ilyen árultatást rajtam? ki hitte volna hogy engemet (ilyen jó társodat igaz barátodat, kinek mindenkor vötted jó akaratját, s te is ajánlottad magadat) így árulj el, s így idegenítsed el tülem Juliát? Ez-e az igaz barátság s tökéletes jámborság? SYL. Ne dagályoskodjál, haldd meg, im megmondom s az után tégy magad itületet benne, ha érdemlek-e bocsánatot vagy nem. Egykor Dametával balagunk vala az olajfa völgyén, s egy dombnak az ár-

*

XVI. századi drámánk és színművészetünk emlékei között Balassának drámai törekvései fölöttébb figyelemre méltók. Már magában véve az, hogy nevéhez két drámai mű emlékét köthetjük, nagyon meglepő. De még jobban meglep ez a töredék, mert az ismert emlékek mellett új ösvényt nyit, új hangot üt meg: a világi drámáéét. A politikai és a polemikus drámai emlékek között és fölött Balassa Bálint komédiája olyan alkotás, mely nagyobb remények keltésére is jogosíthatna, világi drámánk történetében. Azonban sajnós, hogy ez emlékeknek nagyon is töredékes volta a sikeres nyomozás reményét már eleve is elhomályosítja, ha nem fődí el egészen.

Multunknak és emlékeinknek tervszerű s mindenre kiterjedő kutatásától kell várni, hogy nem csupán Balassa Bálint komédiája, hanem egyéb emlékeink is fölássanak.

A GYULAFEJÉRVÁRI BATTHYÁNY-KÖNYVTÁR.

VARJÚ ELEMÉRTŐL.¹

(Negyedik közlemény, egy melléklettel és a szöveg közt öt hasonmással.)

V.

A Batthyány-könyvtárt országos, sőt európai hírűvé kéziratai teszik.

A gyűjtemény nem nagy, mindössze 648 munkát (765 kötetben) tartalmaz.² Ebből a mohácsi vész előtti időre 273 darab esik, majdnem fele az egésznek. Milyen értékes anyag ez s mennyire felhasználatlan, az alább következő jegyzékből tűnik ki. Mert sajátságos, míg tudósaink feljárták és járják a külföldi könyvesházakat magyar provenienciájú kódexek után, addig ezt a hazai gyűjteményt alig méltatták figyelemre.

Kutattak benne többen, de a kutatók leginkább csak az újabb kéziratokat használták fel. Kemény József, Ötvös Ágoston, Mikó Imre, Szilágyi Sándor sok a XVI—XVII. századi erdélyi történelemre vonatkozó adatot merítettek a nagybecsű gyűjteményből. Hanem a régi anyagról alig tudott valamit a magyar irodalomtörténet és bibliográfia. Az 1882-iki könyvkiállításra s a most elmúlt millenáris kiállításra sok kéziratot lehoztak, de vissza is vitték őket, a nélkül, hogy tüzetesebb megvizsgálásukra vállalkozott volna valaki. Mindössze a Magyar Könyvszemle IV—VI. folyamában van egy sereg hazai eredetű kódexe felsorolva, de a leírások annyira hibásak, hogy felhasználni nem igen lehet őket.³

¹ Az első cikksorozat a Magyar Könyvszemle 1899-ik évi folyamában jelent meg.

² A Beke-féle Index Manuscriptorum szerint 658 kéziratnak kellene lenni, e szám azonban téves, a helyes adat a kéziratok katalógusból állapítható meg.

³ Nem akarom itt a hibák s tévedések felsorolásával fogyasztani a Magyar Könyvszemle. 1900. I. füzet.

Az elhanyagolás oka a jegyzékek hiányos és gyarló voltában keresendő. A kéziratos katalogus, nagyon gyorsan készülvén, igen rövid címeket tartalmaz s kormeghatározásai is tévesek. Nyomtatásban először Veszely Károly tanár kezdte kiadni az általa szerkesztett *Gyulafejevári Füzetekben*¹ helyenként megbővítve, de néhol még meg is rövidítve. A betűrendbe szedett címisorozat azonban a *D*-nél megakadt: mindössze 170 számot tartalmaz; már a második Gyulafejevári Füzet nem hozta a folytatást. Talán valamelyik szakember figyelmeztette Veszelyt, hogy olyan tökéletlen jegyzéket, aminő a Cseresnyés-féle Gyulafehérváron, nem érdemes lenyomatni.²

Tíz évvel később az akkori könyvtárnok, *Beke Antal* kiadta a teljes lajstromot. Munkájának címe: *Index Manuscriptorum Bibliothecae Batthyanayanae Dioecesis Transsylvaniensis. Az Erdély Egyházmegyei Batthyáni-könyvtár kéziratai névsora. Kiadta Beke Antal könyvtárnok. K.-Fehérvár, 1871. Nyomatott a püspöki könyvnyomdában.* 8-r. VIII és 56 oldal.

A vékony füzetke 658 szám alatt adja az összes kéziratok címzeit, rendetlenül s hibásan, nem helyes péczeszók szerint betűrendbe szedve. Hozzájárúl egy rövid s cseppet sem kimerítő név- és tárgymutató, amelyben még a nevek egy része el is van feledve.

Ez a katalogus többet ártott, mint használt a kutatóknak. Először is utmutatása nyomán lehetetlen a keresett köteteket megtalálni, *miután a címekhez a könyvtári jelzet sehol sincs hozzátéve.* De ettől eltekintve, még a könyvtár kéziranyagának sem nyújtja képét. Annyira zavaros, hogy akárhány kézirat címe kétszer is, külön szám alatt fel van véve, minden egymásra való

papírost; az egyes kéziratok leírásánál majd utalni fogok a nevezetesebb lap-szusokra.

¹ Kolozsvártt, 1861. I. füzet, 101—126 l.

² Ime néhány példa:

14. *Alberti Sermones* XV-ik századbéli kézirat pergamenen.

43. *Biblia Sacra.* (Valaki első lapjára a XV. században divatozott számjegyekkel az 1141-ki évszámot írta föl. A XIII. századnál bizonyosan nem újabb mű, pergamenen, nyolczadrétben).

98. *Compendium Institutionum.* (Jogtan).

141. *De Constitutionibus et de beneficiatis.* (*Nagyszerű mű a 15-ik századból*), stb. stb.

utalás nélkül.¹ Az is előfordul, hogy két, teljesen elütő cím alatt van ugyanazon kézirat megemlítve.²

A kormeghatározásokban hihetetlen hibák akadnak. Hogy a XIV. és XV. századiakat összevételre a szerkesztő, még csak megjárja, de mit szóljunk ahhoz, mikor XIII., XII., sőt X. századi darabokat XV. századiaknak szignál!³ Még olyan is megesik, hogy egy XIII. századi Ovidius mint XVIII. századi kézirat szerepel. A 409. sz. a. olvassuk: *Orationes et hymni germanice. Ms. a. 1580*, holott a becses kézirat egy német krónikát és egy verses Mária-legendát tartalmaz s a XIV. századból származik. Az 1580. évszám a kötet egyik hajdani tulajdonosának névirása mellett olvasható. Itt tehát a táblára irt évszám tévesztette meg a lajstromozót. Viszont egy másik kézirat borítékjába bele van írva: *emptus MCCLXXXI*, mégis a kódex korát a XIV. századra teszi az *Index*. Olvasási hibák is bőségesen fordulnak elő. *Centimetrum* helyett *Sentimentum*, *Bystricia* helyett *Byscia* még nem a legfurcsábbak; néhol a legtisztábban kiirt évszám megfejtését is elvétí a leíró: *MCCCLXXXXX vicesimo* 8°-ból 1394-et csinál.

A címek ép oly szűkszavúak, mint Veszelynél; a legtöbb nem árulja el, mit rejt magában a kódex, amelyre vonatkozik. Erre a legérdekesebb s talán az egész világirodalomban páratlan példa a következő. Az 589. szám címe így hangzik a Beke Indexében: *Varii Tractatus theologici, cum indicibus. Tom. 1. fol. * 385., tom. 2. fol. * 418., tom. 3. fol. * 368., tom. 4. fol. * 290., tom. 5. fol. * 419., tom. 6. fol. * 210., tom. 7. fol. * 286.* Ebből tehát

¹ Így p. o. a 219. és 599., 348. és 630., 154. és 647., 254. és 354. 267. és 272. stb. számok.

² Például a 453. sz. alatt olvassuk: *I. Quaestiones super IV. libros sententiarum. II. Distinctiones exemplorum novi et veteris testamenti in ordinem alphabeticum reductae* (így!) *per fr. Benedictum de Senis ord. frat. heremitar. s. Aug. Ms. a. 1470.; in fol. fol. * 112.* A kézirat, a melynek különben signaturája F₅ IV. 7., a 601. sz. a. még egyszer megtalálható, de itt már jóval rövidebb címe van: *Tractatus de virtutibus et peccatis. Ms. saec. XV.; in fol. fol. * 112.* Még érdekesebb a következő eset. A 252. sz. címe így következik: *I. Liber regulae pastoralis s. Greg. M. fol. * 31. pergamen. II. Tractatus de decimis, et vita b. Leonhardi confessoris; fol. 7. charta. Ms. saec. XV. in fol. Már a 424. sz. a. csak az első rész címét találjuk, teljesen az előzőnek megfelelően, ám de itt a kézitről ez áll: *in 4-o, pergamen et charta. Ms. sec. XIV. fol. 70.**

³ L. a 226. 258. 333. 479. 227. számoknál.

annyit tudunk meg, hogy a könyvtárban többek közt egy hét kötetes ismeretlen alakú és korú kézirat, vegyes theologiai értekezéseket tartalmazó kézirat is van. Ez persze alig érdekel valakit, kivált miután a legtöbben azt hiszik, hogy a korjelzés nélküli darabok XIX. századiak. Pedig az a hét testes foliáns maga megérdemel annyi helyet, a mennyit Beke a könyvtárnak mind a hatodfélszáz kéziratára szánt, mert az nem egyéb, mint csupa XIV. és XV. századi érdekesebbnél érdekesebb kódexekből összeállított hét kolligátum.

Ilyeneket látva, nem lehet csodálni, hogy a nagybecsű kéziratgyűjteményt alig használták még tudósaink.

Bátran mondhatjuk, hazafiui kötelesség lenne a teljes leírókatalogust elkészíteni. Csakhogy ez legalább egy évi szakadatlan munkát igényel. Erre más, mint helyben lakó, nem vállalkozhatik, leginkább a könyvtárnok, vagy az ottani főiskola valamelyik szakértő tanára. Meglesz-e e ez a közel jövőben? Alig hihető.

Addig, míg a rendszeres felvétel megtörténnék, kiegészítőül s utmutatóul a középkori kéziratokról az alább következő szűkszavú jegyzéket nyujtom az érdeklődőknek. Hogy ez nem felel meg a legszerényebb igényeknek sem, a melyeket egy *catalog raisonné*-hoz szoktunk fűzni, az megbocsátható. Egyéb kötelességeim nem engedték meg, hogy hosszabb időt szenteljek a katalogizálásnak; a kéziratokat pedig ide a fővárosba felhozni nem lehet. Még hozzá Gyulafejeváron nem állottak a feltétlenül szükséges könyvészeti s irodalomtörténeti segédeszközök rendelkezésemre. Ez mentse munkácskám hiányait s hibáit.

A fősúlyt a magyar eredetű kéziratokra fektettem. Ezeknek némelyikéről bővebb s teljesebb ismertetést nyujtok, főleg arról a néhány darabból, a melyet a könyvtár vezetőinek szívésségéből Budapesten, a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárában volt alkalmam használni.¹

¹ Az itt kezdődő jegyzék a középkori kéziratok teljes felsorolását tartalmazza, csupán négy darab leírása hiányzik. Ezeket t. i. ottlétem alkalmával nem sikerült megtalálnom. Címeik Beke Indexe szerint így hangzanak:

95. sz. (G. VI. 13.) I. *Ciceronis Synonyma ad Lucium Vect. fol. * 29.*

II. *Bartholomaei Fatii* (Valószínűleg Bartholomaeus *Fontius*, a híres olasz humanista.) *Synonyma*; fol. * 58.

III. *Augustini Dati Elegantiolae sermonis*; fol. * 42.

1. (V₅. II. 2.) EVANGELIUM MATHEI ET MARCI¹ EVANGELISTARUM CUM PRAEFATIONE SANCTI HIERONYMI ET CUM CANONIBUS EUSEBII. Saec. IX.

Ivrétű [0·365 × 0·270] kézirat vastag, erős hártyán, 111 levélen. Végig egy kéztől eredő szép, egyenletes uncialis írás, ma is ragyogó, hibátlan arany tintával írva, a mely, kivévn a 4—5 hasábos kánonokat, két oszlophan folyik. Kora a IX. századra tehető, erre mutat a kézirat késő-karoling-jellegű miniaturája és a helyesírás. A rövidítések majdnem teljesen hiányoznak. Mindenütt *ae* és *ti* van a későbbi *e* és *ci* helyett. Van a kéziratban három nagy, egész lapot elfoglaló kép, három diszlap, tizenkét fényes kánonlap. Ezenfelül minden oldal színes festésű kerettel van körülvéve.

A három nagy kép elseje (13^b l.) Szent-Mátét ábrázolja. Az evangélista egy két oszlopon nyugvó körív alatt párnával födött ládaszerű ülőhelyen ülve ábrázoltatik, lábai zsámolyon nyugszanak. Baljában nyitott könyvet tart, jobb kezével magasra emeli tollát olyan mozdulattal, mintha ép az imént mártotta volna be a mellette álló asztalkán levő tintatartójába. Ruházata a hagyományos római öltözet. Arcza öreg emberé, aszketikusan sovány, kevés ősz hajjal, gyér bajuszszal s erős szakállal. Feje fölött egy a boltívvel szervesen össze nem kapcsolt szemöldökfa mögül angyal látszik ki, a mint az elébe helyezett könyvbe ír. A kép színezése túlerős. A testrészek színe fehérrel kiemelt hússzín, a ruhák rikítóan tarkák; a háttér rózsaszín, apró, esetlen, lila és zöld fácskákkal tarkázva. A megvilágítás a vörösön arannyal, a kéken fehérrel, a lilán pedig ezüsttel van kiemelve. Nagyon csekély eltérést mutat Szent-Márk evan-

IV. *Ciceronis lib. de amicitia*; fol. * 30.

V. *Versus duodecim sapientum*; fol. * 2.

VI. *Differentiae verborum synonymorum*; fol. * 12.

VII. *Liber de moralitate*; fol. * 15. Ms. saec. XV. in 4-o.

280. sz. J₅. IV. IV. Horatii opera. Ms. saec. XIV. in 4-o. perg. fol. * 165.

A könyvkiállítási kalauz szerint (288. sz.) a kézirat a XV. századból való, csak az Epistolákat tartalmazta s »olasz modorban arabeszk lapszéli díszítésekkel és arany initialékkal« volt ellátva.

339. sz. (L₅. II. 1.) *Promissio Andreae Vendranimo ducis Venetiarum*. Ms. a. 1476. in fol. pergamen. (*Desideratur*).

Mint a *desideratur* mutatja, már 1871-ben hiányzott.

401. sz. (Ms. V. 28.) *Officium b. Mariae Virg. et psalms psalms poenitentiales, cum calendario*. Ms. saec. XV; pergam. in 12. fol. * 121.

Ki volt állítva az 1882-iki könyvkiállításon. A *Kalauz* szerint (299. sz.) »fényes kiállítású imádságos könyv, nyolczadrétű hártyán a burgundi iskola ízlésében kiállítva, tűskés lapszéli díszítésekkel és sok miniature-képpel . . . francia naptárral . . .«

¹ A kézirat ismertetőit ez a bibor festés félrevezette; valamennyien azt írták róla, hogy diszlapjai *bibor-pergamentre* vannak írva, holott a hártya fehér s csak a rá festett képek egyik alapja biborszín.

gelista képe (74b. l.); legfeljebb hibásabb, gyarlóbb rajza által különbözik az előzőtől. Sokkal jobb ellenben a Krisztust mutató lap (18b. l.). Egy az evangelisták jelvényeivel s angyalok mellképeivel megrakott karikában, kék alapon van az Üdvözítő ábrázolva. Trónon ül; jobbját áldásra emeli, balját egy térdelő állított könyvön nyugtatja. Arany glóriával övezett arca szabályos, fiatalos, de merev és kifejezéstelen, úgy ez, mint kezei és lábai zöldes színűek. A kor szokása szerint ez a halotti szín jelezte a túlvilágiasságot. Öltözetét vörössel bélelt kék ingszerű, bő újjú ruha s felibe vetett lilaszín palást képezi. Az egész lapot kettős, díszes keret veszi körül; az e közt és a Krisztus alakját befoglaló karika közti tér biborszínre van festve.¹ Rajta ezen felírás olvasható nagy arany kapitális betűkkel:

QVATTVOR ERGO VIROS
ANIMALIA SĀA FIGVRANT
SACRA SALVTIFERI
NARRANTES MVNERA XPI.

A díszlapok közül legfényesebb az első (14a. l.), a mely szemben áll Szent-Máté képével. Felső harmadát egy képcsoport foglalja el, a mely keretének alsó léczével a szöveg hasábjait határoló négy oszlopon nyugszik. A képen felül Krisztus trónoló s áldó alakja tojásdad körbe foglalva látható, alatta s mellette három csoportban áll az imádó nép, mindenik csoport fölött egy-egy apostol vagy evangalista képe. A második és harmadik díszlapon nincsen kép. Egyiken (19a. l.) pazar díszű kettős keretben biborszínű alapon váltakozó arany és ezüst sorokkal olvasható a Máté evangéliumának címe és eleje. A *Liber Generationis Jesu Christi* első két betűje a lapnak körülbelül egy negyedét veszi igénybe. A másikon (78a. l.) kevésbé díszes a keret; benne váltakozó arany és ezüst csíkokon fekete kapitális betűkkel van írva a Szent-Márk evangéliumának eleje.

A kánonlapok dísze a kolumnákat elválasztó öt (illetve a hármas kánonoknál négy) tarkábbnál tarkább márványoszlopból áll, a melyeket egyenként ügyetlenül képezett vékony dongájú körívek kapcsolnak össze; a két szélsőt pedig egy nagy, széles körív köti össze. A kapitelek lombdíszesek, csak egy páron van két-két angyal. A nagy ívek felett a lapok sarkaiban nagy természetes húséggel megfestett pávák, fáczánok, sasok, darvak és kakasok vannak; alatuk a kánonok feliratai láthatók, részben angyalok által emelt táblácskákon. E cím táblák alakja régi mintára mutat.

A lapkereteket, jobban mondva a hasákok kereteit hat pálczatag képezi. Mindig két szemben álló oldal díszítése egyenlő, egyébként az összes keretelések különböznek egymástól. A változatosság, tekintve hogy 93 féle keret van, igen nagy. Egy részük meglepően szép mintájú, legcsinosabbak az első; úgy látszik a miniátor leleményessége, a mint tovább s tovább haladt munkájában, mindinkább kimerült.

¹ Megfoghatatlanul a kézirat *valamennyi* ismertetője Máté és Lukács evangéliumáról beszél.

Az egész kézirat, főleg miniaturája révén, a jobb minőségű zárdai termékek közé sorozható, a minőkből a nyugateurópai könyvtárak majdnem mindenike tud néhány hasonló példányt felmutatni.

Kötése a XVIII. század második feléből való. Nagyon valószínű, hogy Bécsben készült s Migazzy püspök csináltatta. Egyszerű, sima lapu barna borjúbőr táblákból áll, hátán arannyal préselt virágok között ezen cím olvasható:

EVANGELI
M. S.

vagyis Evangelium Manuscriptum. A könyvkötő kése nagy kárt tett a lap-széleken; ma alig van egy újni margója a diszes lapoknak.

1a. lap. INCIPIT | PRAEFATIO | SCĪ HIERONIMI | PLURES | FUISSE QŪI EU | ANGELIA SCRIP | SERUNT *végződik a 3b. l. második hasábján.*

4a. l. BEATO PAPE | DAMASO | HIERO | NIMVS

6b. l. üres.

7a—12b. ll. kánon-táblák.

13a. l. üres.

13b. l. Máté apostol képe.

14a. l. Felül kép. Alatta: INCIPIT ARGUMENTŪ | MATHEVS
EX JVDAEA

17a. l. EXPLICIVNT CAPITVLA EVANGELII SECVNDVM
MATTHEVM.

17b és 18a. ll. üresek.

18b. l. Krisztus képe.

19a. l. Diszlap, rajta: + INCIPIT EVAN | GELIVM | SECVN-
DŪ | MATHEŪ. | LIBER | GE | NERA | TIONIS | IHŪ XPI | FILII
DAVID | FILII ABRAHAM.

19b. l. az evangélium: ABRAHAM GENV | IT ISAAC

73b. l. második hasáb: EXPLICIT EVANGELVM SECVNDVM
MATTHEVM.

74a. l. üres.

74b. l. Márk képe.

75a. l. Márk életrajza MARCUS | EVANGELIS | TA DĪ ET
PE | TRI IN BAPTISMATE | FILIVS

77b. l. a középén: INCIPIT | EVANGELIVM | SECVNDVM
MARCVM.

77a. l. Diszlap. Rajta kezdődik a Márk evangéliuma: INI-
TIVM EVANGELII | IHV XPI FILII DĪ

111b. l. a második hasábban, alul: EXP. EVANGELIVM | SE-
CVNDVM MARCV.

A kézirat eredetéről semmi adatunk sincs. Valószínűleg Németországban készült s valamelyik ausztriai zárdából került Migazzyhoz, s ettől Batthyány püspökhöz.

Beke, Index, 649. szám. Kalauz az Orsz. Magy. Iparművészeti Múzeum részéről rendezett könyvkiállításához. (Budapest, 1882.)¹ 101. l. 253. sz. *Czobor*. Magyarország Történeti Emlékei az ezredéves országos kiállításon. (Budapest, 1898—99.) 77 és 78. l. hol *Dedek Cr. Lajos* ismertette egész röviden. Ez ismertetéshez a kódex 19a. lapjának felényire kisebbített színes és a 13b, 14a, valamint a 18b. lapoknak ötödrésznyire kisebbített autotip hasonmása. van mellékelve.

2. (*N_g*. V. 27.) FRAGMENTUM LIBRI EVANGELIORUM, CONTINENS EVANGELIUM LUCAE. *Saec.* X.

Negyedrétű, válogatott szép hártýára írt kézirat, 70 levélen egy oldalon bekarozolt vonalakra írva, szép, gömbölyű minuszkulával, úgyszólván teljesen rövidítések nélkül. Íratásának ideje a X-ik századra tehető. Kezdődik a Szent-Lukács evangéliumának előbeszédével, mely után a 9b. és 10a. lapokon az evangélium szövegét két díszes címlap nyitja meg. Az elsőnek sárga-kék-piros keretű, kékes-szürke (talán rosszúl sikerült vagy elhalványult bíborszín) mezején váltakozva arany és ezüst sorokban szép nagy kapitalissal írt cím olvasható: *INCIPIIT EVANGELIUM SECVNDVM LVCAM*. A szemközti oldalt majdnem teljesen egy nagy Q foglalja el, a mely vörössel és kékkel van meg-rajzolva s arany és ezüsttel van kitöltve. Hasát egy csodás alakú sárkány képezi, lelógó szárát összefonódott arabeszk. Szára mellett váltakozó arany és ezüst kapitális írás: (*Q*)*uoniam quidem multi conati sunt ordinare*. Az egésznek jó hatását lerontja az, hogy a rosszúl készült (ma már egészen megfeketedett) ezüst festék szétfolyt a hártýán s ellentétben a most is ragyogó, szép, szabályos aransorokkal, ocsmány foltokat képez. Bent a szövegben a kezdők arannyal s a felírások miniummal vannak készítve.

Francia vagy délnémet munka.

Egykor teljes evangélium részét képezhette; erre vall azon körülmény, hogy a Szent-Lukács könyve bevégződven a 68b. lapon, utánna két levélen a Szent-János evangéliumának előbeszéde s mutatója következik. Ezzel szakad meg a kézirat.

Kötése múlt századi, egyszerű bőr.

Származása ismeretlen.

Beke, Index, 227. sz. (*Ms. saec. XV. < 1*)

3. (*L_g*. VI. 2.) CAJUS SALLUSTIUS CRISPUS, LIBER DE BELLO JUGURTHINO. *Saec.* X.

Kis negyedrétű kézirat, 55 levélen, durva, lukacsos, foltozott, egyenlőten lapu kecskebőr-hártýán, amelynek déli származását mutatja az, hogy csupán egyik oldala van teljesen kisimítva. A lapokon több helyütt meg-látszik a punktorium nyoma. A vonalzás csak az egyik oldalon látható s érc

¹ Lejebb rövidség okáért csak így idézem: Kalauz.

stilussal történt. Az írás két, teljesen egykorú kéztől ered. Az első másoló a 10 első lapot írta s a szöveget a 10b lap alsó sorában *utrique curia digreduntur. Senatus statim* szavakkal szakítja meg. A mondatot a következő oldalon a másik scriptor fejezi be: *consulitur*. Az első kéz írása csinosabb a másodiknál. Egyenesen tartott tollal írt, nem szép, de jól olvasható gömbölyded minuszkulái vannak. A másodiknak ductusa rondirásszerű, közeledik a longobard írás jellegéhez. A sorközök tele vannak a második másoló kezére való gloszszákkal. A fejezetek kezdői kicsinyek, egyszerűek, kettő kivételével feketék. Minden fejezet első két-három szava uncialíással van írva.

Igen kevés s nagyon egyszerű rövidítése van. Magas korára mutat az e-k mellett az ae sűrű használata.

Kötése a XIV-ik századból való. Deszka-tábláit csak egy harmadrészben fedí világos piros bőr. Áthajtós kapcsa hiányzik. Belső borítólappjait valamely XIII—XIV. századi folyóírástól francia nyelvű számadáskönyv töredékei képezik.

1a. l. FALSO QVERITUR de natura sua genus | humanum, quod inbecilla atque aevi brevis | sorte potius quam virtute regatur. Végződik 3b. lapon a hatodik sorban. Ugyanezen sorban áll a cím: INCIPIT LIBER IUGURTINUS. | Bellum scripturus sum . . .

55a. l. a lap közepén végződik a munka: Ex ea tempestate spes civitatis nullo sitę | EXPLICIT LIBER SALUSTI.

55b. Nehány sornyi egykorú, a szövegre vonatkozó jegyzés.

Egykori tulajdonosok bejegyzéseinek, amelyekből a kódex eredetire s vándorlásaira következtetni lehetne, semmi nyoma. Hihetőleg Batthyány olaszországi vásárlásából való.

Sallustius legrégibb ismert kéziratái, leszámítva néhány, egy-két levélre terjedő III—IV. századi töredéket, a IX—X. századból származnak s egytől-egyig francia s északi-olasz eredetűek.¹ Ebbe a csoportba tartozik a gyulafejevári kódex is. Bizonyosan Franciaországban írták. *Cserép József dr.*, a kiváló filologus, kinek alkalmunk volt a kéziratot megmutatni, úgy nyilatkozott, hogy a szöveg érdekes variánsokat tartalmaz s kritikai kiadásoknál, tekintve hogy még teljesen ismeretlen az irodalomban, jó hasznát lehet venni.

Beke, Index, 479. sz. (*Ms. saec. XIV. < !*)

¹ A legrégibb Sallustius-kéziratok leírása s egy-egy lapjuk kitűnő fényvésetű hasonmása található *Émile Chatelain* még be nem fejezett nagy művében: *Paléographie des Classiques Latins. (Première Partie. Paris, 1884—1892.)* Ő a már említett korai töredékeken kívül három IX. századit (Vatikán: Latin 3864. Páris, Bibl. Nat. Lat. 16024. és 16025), egy X. századit (Páris, B. N. Lat. 5718) és három XI. századit (Páris, B. N. Lat. 10195., Sanct-Gallen, Nr. 864. s Bruxelles Nr. 10057—10062.) mutat be.

4. (*F*₅. V. 9.) LECTONARIUM. *Saec. XI.*

Negyedrétű (0·235×0·165) kézirat, 229 levélen, jó, erős, fehér hártván, szép, nagy, gömbölyű minuszkulával írva. Tintája ma is bámulatosan fekete. Vörös kezdőbetűkkel és felírásokkal. Van benne hat nagy, fekete tollrajzú, miniummal s valamely sárgászöld növénylével színezett kezdőbetű. A legdiszesebb az első (2a. l.) egy fonadékokból s lombdíszből alkotott P (L. a hasonmást.) Végén csonka, de legfeljebb néhány levele hiányzik.

Egykorú, sötétbarna borjúbőrrel bevont újjnyi vastag táblájú deszkakötésben, amelynek kapcsa hiányzik. A táblákon egyenes vonalakból alkotott beprévelt diszítés van alkalmazva.

Valószínűleg a laventvölgyi (karinthiai) Szent-Mártonról nevezett benedekrendi zárdából származik s Migazzytól jutott a Batthyány-könyvtárba.

Beke, Index, 318. sz.

5. (*L*₅. VI. 1.) BREVIARIUM. *Saec. XI—XII.*

Kis negyedréti hártvakézirat, 148 levélen, szép szabályos gömbölyű minuszkulával írva. Korát a XI—XII. századra tehetjük. Több kisebb vörös és két nagy tollrajzú kezdőbetűvel. A kezdő szavak: *Beatus vir* első betűje (1b. l.) feketével s pirossal van színezve. A kézirat végül csonka, közben is hiányzik néhány levele. A nedvességtől sokat szenvedett; első levelei teljesen megfeketedtek.

Kötése a XIV. századból való; sima bőrrrel borított deszka; hátából leffentyük nyúlnak ki.

Beke, Index: 333. sz. (*Ms. saec. XV.!*)

6. (*F*₅. V. 10.) EVANGELIARIUM. *Saec. XII.*

Negyedrétű minuszkulás írású kézirat, 189 levélen, durva, sok helyen lyukas hártván. Vörös felírásokkal s kisebb kezdőbetűkkel. Nagy kezdőbetűi vörösen tollal vannak rajzolva; igen hasonlítanak a Pray-kódex inicziáléira.

Egykorú kötése durva, festetlen juhbőrrel borított vastag fatáblákból áll. A táblák öt-öt gombja s áthajtós szíjj-kapcsa hiányzik.

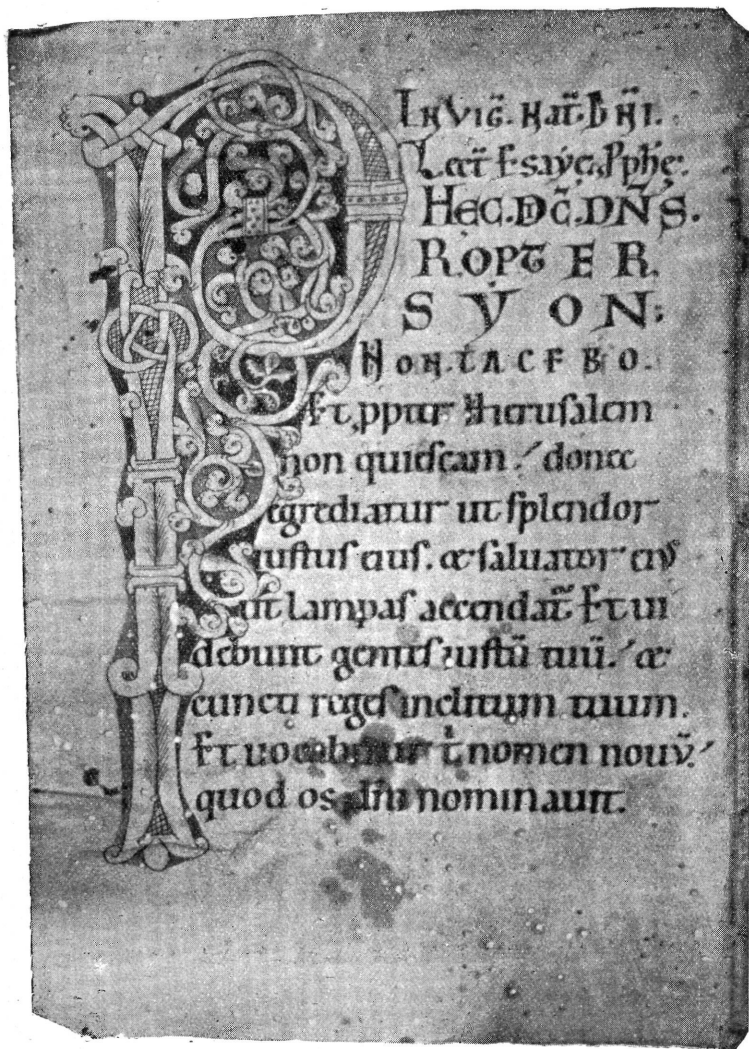
Az egész kézirat valamely kisebb zárdabeli egyszerű szerzetes munkája. Eredétre világot vet egy az első tábla belsején, a behajtott bőrre írt, XIV. századi, apró cursívájú jegyzés:

Hic fuit Udalricus de Capella pro tunc temporis socius dominorum . . . in Sancto Martino in valle Lawent anno domini ecc^o xl^o ix^o. Memento te mei.

Beke, Index, 317. sz.

7. (*N*₅. II. 14.) HAYMO O. S. B. EPISCOPUS HALBERSTADIENSIS, HOMILIAE SUPER EPISTOLAS ET EVANGELIA. *Saec. XII.*

Ivrétű kézirat, egyenlőtlen, helyenként lyukacsos, toldozott s beragasztott, részben olasz hártván. 214 levélen, egyhasábban folyó írással. Sok helyütt meglátszik a punktórium nyoma s az egy oldalon bekarcozott vonalzás. Az írás végig egy kéztől származik; jól olvasható, hasonlít a XII. század vé-

A XI századi Lectionarium 2a. lapja.

géről s a XIII. lelegejéről való okleveleink minuszkuáira. A tinta színe sárgásbarna; itt-ott egy későbbi kéz fekete tintával próbálta felfrissítgetni. A kötet végig rubrikálva van; a mondatkezdő betűk részben vörösek, részben feketék, az utóbbiak egy vörös vonáskával vannak kiemelve. Az egyes homiliák kezdőbetűi vörös tollrajzúak, a könyv közepéig (a 136. lapig) ki is vannak színezve szép, élénk czinóberrel, növényi léből készült zölddel és sárgával s valamely szürkés késsel. Kezdkül nagyobbára *I* betűkkel találkozunk (In illo tempore...); tetemes részük szíjjfonadékból vagy lombdiszból van szerkesztve, de néhány álat-alakkal cifrázott is akad köztük. Stílusuk megegyezik a X—XII. században Felső-Olaszországban divottal. A kézirat készüléseinek ideje a XII. század végére tehető.

A lapszéleken különböző XIII—XVI. századi kezektől származó jegyzések láthatók.

Kötése, a mint megállapítható, már a második, a XV. század derekáról való. Vastag deszkatáblái vannak, erős, barna borjúbőrrel bevonva, a melyet csupán néhány bepréselt vonal díszít. Kapcsaiból csak a hátsók vannak meg, erősek, egyszerűek, sárgarézből vannak verve. A hátsó tábla felső szélén lánczhorog nyoma vehető észre. A kézirat az átkötéskor már rongált lehetett, több helyen egy XIV. századi kódex darabjaival van megfoltozva. A lapszélek sok helyütt le vannak vágva, középkori szokás szerint bizonyos leveleket irtak rájuk. Egy levél kezdete ma is olvasható még az egyik lapon.

A kézirat valószínűleg hazánkban készült. Tény az, hogy a XIII. században már magyar tulajdonosok kezén volt és pedig a kassai dominikánusokén. Ezt kétségen kívül bizonyítja a 27^a oldal felső margóján levő másfél sornyi a XIII. század derekáról való írás, egy megkezdett levélnek eleje, a mely így hangzik.

Reverendo in Christo patri fratri M priori de Pothoca¹
Frater Clemens filiorum . . . (*egy szó kikopva*) eiusdem ordinis
de Cassa oraciones in filio virginis cum obediencia filiali. Cum
multis gravaminibus

A testes foliáns idővel elkallódott a zárdában s csak a XV. század közepetáján került ismét elő, a mikor is mostani kötését kaphatta, melynek első táblájára belül ezt írta fel valamely szerzetes:

Istum librum Omeliarum haymonis invenimus in conventu
hoc anno reformationis eiusdem.

Ezzel körülbelül egykorú, de más kéztől ered, az első oldal felső szélén levő felírás:

Omelie Haymonis fratrum predicatorum Cassoviensium.

A hátsó tábla belsején pedig a XV. század végéről való ezen bejegyzés olvasható:

Iste liber est fratrum ordinis predicatorum in Cassouia et
sunt Omilie (így) venerabilis Heymonis.

Beke, Index: 258. (*>Ms. saec. XV.<!*)

¹ Sárospatak.

8. (L_5 , VI. 18.) CLAUDIUS ECDICIUS MAMERTUS EPISCOPUS VIENNENSIS,¹ DE OFFICIO MISSAE. ACCEDIT EXAMERON. *Saec. XIII.*

Nyolczadrétű, 50 levélből álló, durva hártýára írt kézirat. A XIII. század elejéről való apró, gömbölyű minuszkulával. Kis vörös kezdőbetűi vannak. Lapszélein meglátszik a punktórium nyoma. Közbul és végül csonka s meglevő levelei is összevannak zavarva.

Boritékát XV. századi olasz oklevelek képezik. Az első boriték belsejében egy tizenötödik századi festett címér van: jobbharánt osztott csúcsives paizsban, a felső mezőben feketében fehér szarvasagancs; az alsó üres. A paizs egy zölddel kerített piros lapon fekszik.

Mamertusnak († 474) ezen munkája a rendelkezésemre álló források szerint mindeddig kiadatlan.

Beke, Index, 376. sz. (*Ms. saec. XV. < !*)

9. (M_5 , II. 1.) IUSTINIANUS IMPERATOR, CODICIS LIBRI IX. *Saec. XIII.*

Nagy ivrétű hártýakézirat, 174 levélen, óriási lapszélekkel, két hasábban olaszos félgót minuszkulával írva. A XIII. század derekáról. Lapszélein XIII—XV. századi számos kéztől eredő glosszák.

174b. l. (*Kolofon:*) Explicit liber nonus codicis feliciter. Deo gracias.

Kötése egykorú, szürke szarvasbőrrel bevont deszkákból áll, áthajtós kapsokkal és lánczczal.

Az utolsó levélen sokféle, különböző korbelt jegyzés közt olvasható:

Est Hemingeti filii magistri Geretardi scilicet presens liber codicis. Emptus a magistro Firm(ano?) . . . M. CC. lxxxj indiccione nona Nouembris. (*Ez alatt notáriusi jelvény.*)

Beke, Index: 336. sz. (*Ms. saec. XIV. < !*)

10. (N_5 , V. 8.) DECIUS IUNIUS IUVENALIS, SATIRAE CUM COMMENTARIIS. *Saec. XIII.*

Magas negyedréttű (0.26 × 0.13.) hártýakézirat 58 levélen. Gondosan tintával vonalzott sorokba írva, olaszos, gömbölyű félgót minuszkulával. A sorok igen ritkák; a köztük maradt üres helyeket finom, vékony vonású dőlt betűkkel írt glossza tölti ki. A sorok első és utolsó betűi egy-egy függőleges rubrikába vannak írva. Egyetlen nagyobb, vörössel festett kezdője van, a kézirat elején.

Írásának jellege a XIII. század derekára mutat.

Kötése a XVIII. század végéről való; kétségtelenül Batthyány csináltatta.

Beke, Index, 308. sz. (*Ms. saec. XIV. < !*)

11. (N_5 , V. 7.) I. PUBLIUS OVIDIUS NASO, LIBER EPISTOLARUM EX PONTO. *Saec. XIII.*

Magas negyedréttű (0.26 × 0.16.) hártýakézirat 28 levélen, teljesen olyan írással s kiállításban, mint a 10. szám alatti Juvenalis. A XIII. sz. derekáról.

¹ Vienne a Dauphineben.

28b. (*Kolofon* :) Explicit liber Ouidij de ponto. | Hic liber est scriptus. qui scripsit sit benedictus.

Ehez hozzákötte:

II. MAURUS SERVIUS HONORATUS, LIBELLUS DE ULTIMIS SYLLABIS ET CENTIMETRUM. *Saec. XIV.*

Hártyán; 6 levélen, a XIV. század közepéről való folyóírással írva.

Középrimes költemény a verselésről.

XVIII. századi Batthyány-féle bőrkötésben.

Beke, Index, 412. sz. (*→ Sentimentum Servii. Ms. saec. XVIII.**)

12. (*I₆. IV. 19.*) PSALTERIUM DAVIDICUM CUM CALENDARIO. *Saec. XIII.*

Negyedrétű hártya-kézirat 147 levélen, szép, egyenletes gót minuszkulával írva. A naptárban minden hónapnál két-két rakott arany alapra festett képecske, a psalterium elején a fél lapot elfoglaló *B* kezdőbetű, Krisztus és Szent-Dávid alakjával,¹ ezeken kívül 8 nagy és számtalan kisebb aranyos kezdőbetű díszíti a pompás kéziratot. Az apróbb kezdők valószínűs keretet képeznek a lapok jobb szélén, mert minden egyes versornak van egy festett kezdőbetűje. Németországi, hihetőleg svábföldi munka, a XIII. századból.

A könyv a XV. század elején már kétségtelenül magyar birtokosnál volt, a ki a naptárba a magyar szentek neveit miniummal bevezette.

1a. lap. üres.

2a—7b. ll. naptár.

8a. l. eredetileg üres volt, de egy XV. századi kéz az alább olvasható jegyzetekkel írta tele.

8b. l. üres.

9a. l. kezdődik a zsoltárkönyv: Beatus vir, qui non abiit in consilio inpiorum . . .

145b. lapon végződik a munka; a következő két levél üres.

XVI. századi préselt disznóbőrkötésben, a melyet vak nyomással készült apró szent-képek díszítenek. A bekötéskor a kéziratot nagyon körülvágták.

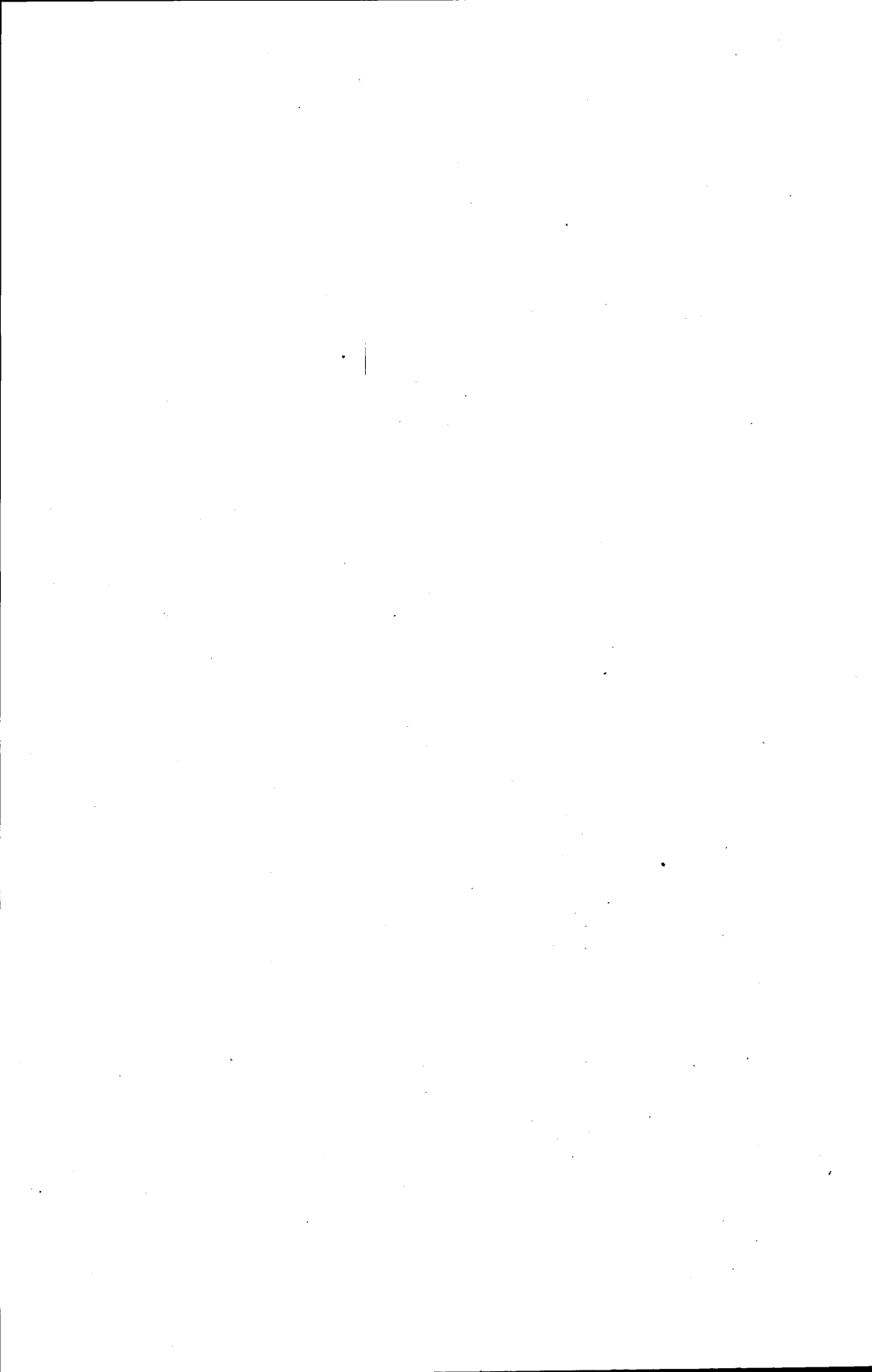
A 8. oldalon XV. századi folyóírással ezen feljegyzések olvashatók:

In anno domini mccccxxviii illustrissimus princeps et dominus Albertus rex Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie, Austrie et Stirie, Cariencie (*így*) dux et marchio Moravie in vigilia Symonis et Iude apostolorum² in Lőngadorff vulgariter Nezmel diem suum clausit extremum. Et sepultus est honorifice in Alba Regali prope altarem beati Emerici; cuius anima requiescat in sancta pace. Et eius uxor domina Elizabeth regina remansit pregnans etc.

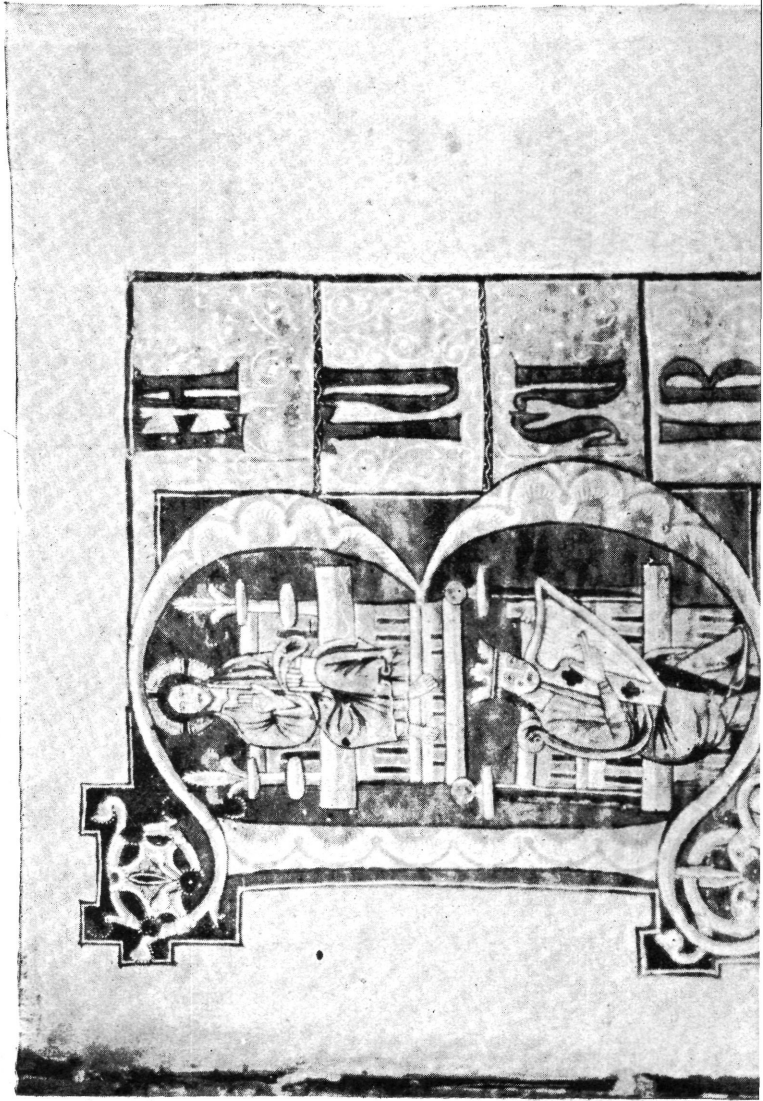
Item anno eiusdem in mense Februarii in vigilia Kathedre

¹ Lásd a mellékletet.

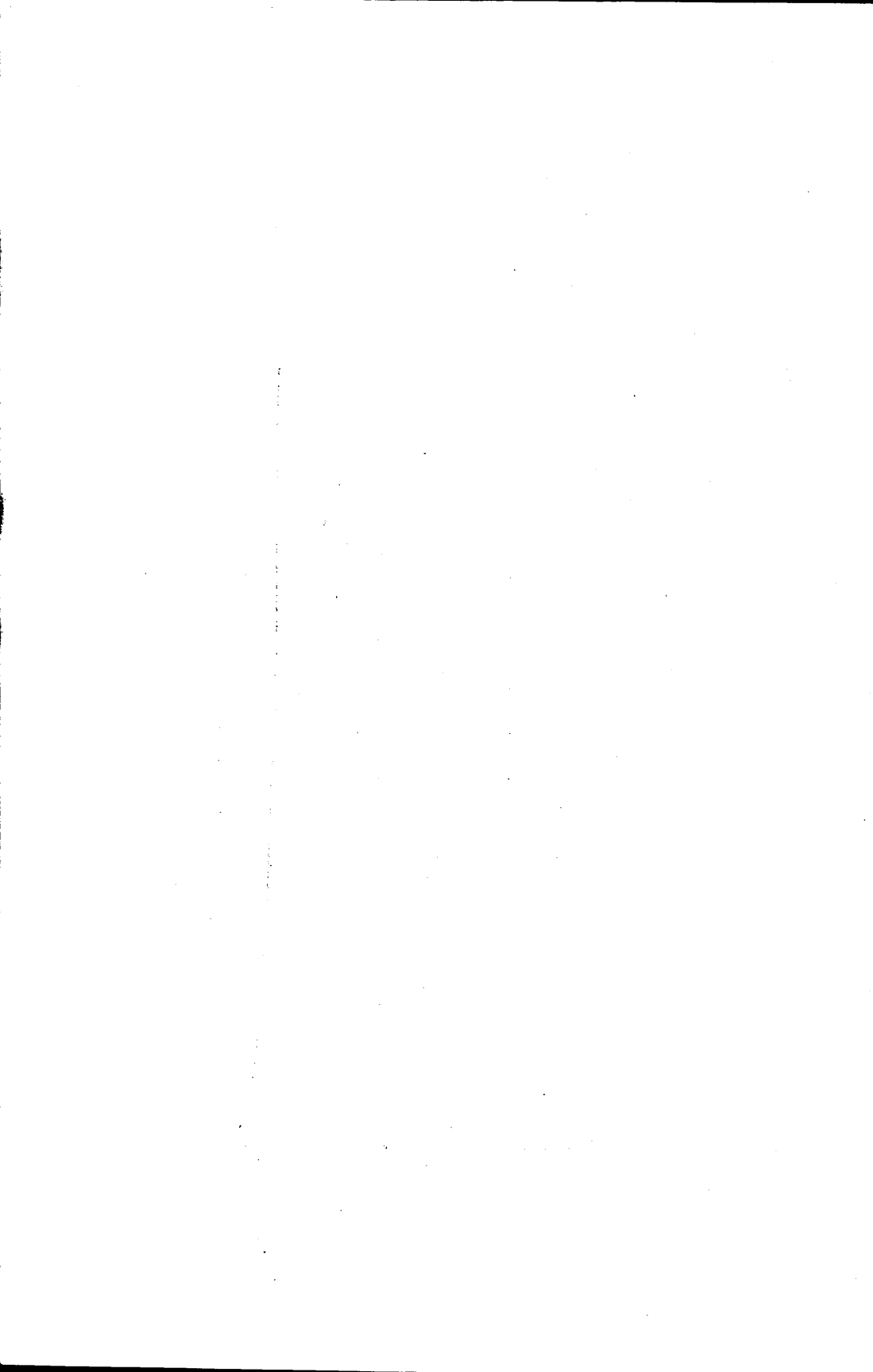
² Október 27.

Magyar Könyvszemle, 1900. évf. 30. lap.

qui non abiit in consilio ipsoꝝ: et
in uia peccatoꝝ n̄ stetit: et in cathedra
pestilencie non sedit. ooooo. ooooo.
et in lege dñi uoluntas ei: et in be
ge ip̄i? meditabitur die ac nocte.
Et erit tanquam lignū qđ plantatu
est. secus decursus aquarū: qđ fructu
rum suum dabit in tēpe suo. ooooo.
Et folium eius nō defluet: et omnia

beati Petri apostoli ¹ (*kitörülve* : ad vincula) duobus horis circa mediam noctem eadem serenissima domina nostra regina Elizabeth Hungarie, Bohemie, Dalmatie, Crouatie, Austrie et Stiria (*így*) ducissa, necnon marchionissa Moravie (*itt az állitmány kimaradt*). Cuncti potens dominus concessit et dedit prefate domine regine Elizabeth filium masculinum naturalem, dominum nostrum regem Ladislaum, in castro suo proprio Comaroniensi. Et postmodum archiepiscopus Strigoniensis eundem dominum nostrum Ladislaum secunda die in predicto castro baptisavit. Castellanus vero protunc temporis fuerat Thomas de Zëecz fidelis familiaris serenissime domine nostre regine, necnon et sui nati regis Ladislai. ²

A következő sorok XV. századi gót könyvírással vannak írva; és pedig a kiemelt címek vörössel:

Antiquitus sic locabantur prelati sicuti secundum dignitatem convenienter locuti solebant. Anno domini millesimo ducentesimo nono privilegium per tempora prelatorum sic consignabatur: Johanne Strigoniensi, Bertholdo Collocensi, Calano Quinqueecclesiensi, Bolezlao Vaciensi, Cathapano Agriensi, Symone Varadiensi, Calanda Wesprimiensi, Desiderio Chanadiensi, Gothardo Zagradiensi, Petro Geuriensi. Sic omni (*így*) tunc locabantur secundum dignitatem post sese. *Infrascripti principes ecclesiarum fuerunt in tempore sancti regis Stephani incliti.* Primo Felicianus, gracia dei Strigoniensis archiepiscopus, Gregorius episcopus, Paulus episcopus, Gervasius episcopus, Ambrosius episcopus, Walterius episcopus, Fancica episcopus. Notarius huius carte Macharius prepositus Titulensis. Sigillavit hoc privilegium obediens cancellarius.

Ezek a bejegyzések csak valamely a királyi udvarhoz közelálló egyén, valamelyik káplán, kanczelláriai írnok vagy más hasonló állású férfiú tollából folyhattak. Jellemző a korra, hogy a bejegyzés írója II. István egy oklevelét Szent-Istvánénak vette. Az oklevél, a melyből a püspökök névsorát kifirta, ma ismeretlen; 1125—1128 közt kelt s egy eddig ismeretlen notarius nevét őrizte meg, a *Makáriusét*, a ki 1138—1180 közt a pécsi püspöki széken ült.

A kézirat első (üres) oldalán XVI. századi kézzel írva ez áll:

Hoc psalterium dono dedit Georgius Itupecovitius magister scholae Sabariensis philosophiae baccalaureus admodum reverendo

¹ A feljegyzés írója olasz módra márczius 25-ikétől számítja az év kezdetét s ezért veszi február 21-ikét még az 1439. évhez, holott az mai számításunk szerint már 1440-hez tartozik.

² Ez az egykorúnak látszó bejegyzés egy nappal előbbre teszi V. László király születését az ismert forrásoknál, a melyek mind február 22-ikét említik. Az eltérés azonban csak látszólagos, mert a király születése a 21- és 22-ike közti éjjelen, éjfél után két óraker történt s így mai időszámítás szerint már 22-ikére esett.

domino Andreae Carol(i) de Wasuar, praeposito maiori ecclesiae Wesprimiensis, canonico Poseniensi, etc. in perpetuam sui memoriam.

Beke, Index, 445. sz. Kalauz, 263. sz. (» . . . *domború (!) miniatúrákkal.*«)

13. (*K*₅. II. 1.) LIBER EVANGELIORUM CUM GLOSSA. *Saec. XIII.*

Magas ivrétű (0·388 × 0·231.), hófehér, gyönyörűen simított hártýára, bámulatosan egyenletes, szép gömbölyded minuszkulával írt kézirat. A szöveg nagy betűkkel, ritka sorokba van írva a lapok közepére, a kétoldalt fennmaradt nagy lapszélekre s a sorok közé van apróbb betűkkel írva a glossza. Nagy kezdőbetűi hiányoznak, helyük üres; a kisebbek vörösek és kékek, tollrajzú szétfutó indákkal s kacsaringókkal ékesek. A közel két tenyérnyi szélességű alsó lapszélek több helyen le vannak vágva, valószínűleg kis imakönyvre vagy levelekre használták fei a finom hártýát.

Az egész kézirat remeke a középkori kaligrafának. Olasz munka. XVIII. századi bőrkötésben.

Beke, Index, 225. (»*Ms. saec. XV.*«!)

14. (*F*₅. V. 11.) LIBER MORALITATUM. *Saec. XIII.*

Hártýakézirat negyedréiben, 23 levélen, bekarcozt vonalakra két-hasábosan a XIII. század végéről való olaszos minuszkulával írva. Címei vörösek, kezdőbetűi vörösek és kékek.

Közel egykorú vörös bőrral bevont deszkakötésben.

23^b l. (*Kolofon*): | Qui scripsit scribat semper cum domino vivat, | vivat in caelis, Franciscus nomine felis.

Erkölcstani rövid fejtegetéseket s magyarázatokat tartalmaz olasz nyelven. Beke, Index, 152. sz.

15. (*M*₅. III. 13.) PETRUS LOMBARDUS EPISCOPUS PARISIENSIS, SENTENTIARUM LIBRI IV. *Saec. XIII.*

Ivrétű kézirat, 171 levélen, szép sima hártýára, két hasábban, félgót minuszkulával írva. Olasz jellegű írás a XIII. század végéről. Apróbb kezdőbetűi kékek és vörösek, a lapszélekre kifutó kacsaringókkal. Minden könyv elején van egy arany alapra csinosan festett ornamentális díszű nagyobb kezdőbetű. Legutóbbi bekötések történt megvágatása daczára alsó margói most is tenyérnyi szélességűek.

Kötése a XVIII. századból való.

Beke, Index, 522. sz.

16. (*N*₅. V. 20.) TESTAMENTI VETERIS HISTORIA IN VERSIBUS REDACTA. *Saec. XIII.*

Kis ivrétű, 30 levélnyi kézirat, durva, szedett-vedett hártýán, két-hasábosan, tintával vont keretek közé írva. Írása a XIII. század végéről való.

minuszcula. Kezdői egyszerűek, vörössel és kékkel festve. Czímei vörösek. Végén csonka, megszakad a *Királyok könyvével*.

Kötése hihetőleg egykorú; a deszkatáblák egyszerű vonalakkal préselt zöld szarvasbőrrel vannak borítva.

Első oldalán, a felső lapszélén ezen bejegyzés olvasható:

Ex oblatione generosi Pauli Gyergyai est scholae Unitariorum Claudiopolitanae. A. 1729.

Beke, Index, 417. sz. (*Ms. saec. XV. < !*)

17. (*F₅. V. 7.*) LIBER MISSALIS, CONTINENS VIGILIAS ET MISSAS MORTUORUM. ACCEDIT NECROLOGIUM SANCTI MARTINI IN VALLE LAWENT. *Saec. XIII—XV.*

Negyedrétü hártýakézirat a XIII. század végéről, gyalón színezett tollrajzú kánon-képpel, a mely nem igen áll magasabb fokon, mint a Pray-codex rajzai. 110 levél.

Vastag deszkekötése természetes színü szarvasbőrrel van bevonva s bepréselt vonalakkal díszítve. A rajta volt tíz gomb és a kapocs hiányzik. A kötés hihetőleg a kézirattal egykorú.

Elején 45 levélen egy rövid, mindössze harmincz misét tartalmazó misekönyv van. A kötet többi részét egy naptári rendben, rubrikákba írt nekrologium képezi rengeteg bejegyzéssel. Csupa név, mellé tett évszámokkal, minden további adatok nélkül. A bejegyzések legkorábbiái még a XIII. századból valók; a legutolsók a XV. végéről. Akárhány régebben írt név, a melynek viselője már feledésbe merült, ki van vakarva s újabban más van írva a helyébe. A kódex a karinthiai családátörténetre igen nagy fontossággal bír. Tudtommal teljesen ismeretlen az irodalomban. Megemlítendőnek vélem, hogy a nekrologiumban több helyen fordul elő a *de Habsburg* s a *de Habsperch* név.

Beke, Index, 386. sz. (*Missale initio mutilum. Ms. saec. XIV. <*)

18. (*G₅. III. 7.*) I. I. CONCORDANTIAE BIBLIAE, COMPILATAE PER HUGONEM CARDINALEM FRATREM PRAEDICATORUM. ACCEDIT INDEX BIBLICUS SECUNDUM ORDINEM ALPHABETI. *Saec. XIV.*

Ivrétü kézirat, vegyesen hártýára és papírra írva, oly módon, hogy minden papír ternio egy hártýaívbe van téve. Írása durva, kurzívba átmenő gót minuszkula a XIV. század végéről. Valószínűleg hazai készítmény.

II. LEXICON BIBLICUM. *Saec. XIII.*

Hártýakézirat a XIII. század második feléből. Két különböző kéz írása; az első gót minuszkulát, a másik kurzívot használ. Egyszerű vörös kezdőbetűkkel.

A két kéziratot egy a XV. század második feléből való csinosan préselt, barna bőrü deszka kötés borítja, öt-öt bronzgombbal és két pár kapocscsal. A préselés mutatja, hogy a kötés a Szepességen készült. Jellemző ezekre a XV. századból való felvidéki kötésekre, hogy egyszerű s mindenütt használ-

Jatban volt gót izlésű bélyegekkel vannak ugyan díszítve, de ezek úgy vannak alkalmazva, a mint sehol egyebütt nem volt szokás. Az egyik tábla rendszerint olyan, mint más azon korabeli kötéseknel; a másiknak mezején vonalakból összeállított fák s bokrok láthatók. Néha egyenes vonalakból képezett ferde négyszögekbe vannak e fajta virágszálak s bokrocskák bepréselve. A tábla szélein félkörökből s stilizált liliomból készült egyszerű keret szokott lenni. A kézirat a XV. század végén a lőcsei Sz. Jakab egyházé volt, a mint az első oldal felső szélén levő bejegyzés mutatja:

Liber ecclesie Sancti Jacobi in Leuthscha.

Beke, Index, 325. sz.

19. (*L₅. VI. 4.*) I. SERMONES VARI. *Saec. XIV.*

Hártyakézirat kis negyedréttben, 172 levélen. Mindenféle rossz hártján, egész bőrök levagdalt széleiből egybeszedve, legalább tiz különböző kéz által írt kódex. Magvát egy jó kurzivot író, de rengeteg rövidítést használó XIV. századi másoló írta; közbe-közbe egy-egy levélen, néhol többen is egészen elütő írás következik. Úgy látszik, a kis kéziraton egész kolostor dolgozott. Egyik is, másik is írt hozzá egy-egy beszédet, rövid elmélkedést. Az egész a XIV. század első harmadában készülhetett el, úgy lehet a kassai domonkosrendiekházában. Az írás a 90b. oldalig egy hasámban, innen kezdve a 100b-ig kettőben, ettől végig újra egyben folyik. A rubrikálás csak a kézirat első harmadára terjed.

1a. l. XIV. századi több kéztől eredő vegyes jegyzetek.

1b. 8a. ll. kettős mutató tábla.

8b. l. vegyes jegyzések a házasságról.

9a. laptól szent beszédek következnek. Dominica infra octavas epiphanie. | Obsecro vos per misericordiam dei ut exhibitis corda vestra . . . Végződik a 89b. lapon egy rövid elmélkedéssel: Marie pulchritudo.

90a lapnál új rész kezdődik, a mely talán a kézirat elejéül volt eredetileg szánva s csak a XV. századi be- (illetve át-) kötésnél jutott mai helyére. Elöl nagyobb vörös kezdőbetű. Innen kezdve a scriptorok sűrűn váltakoznak. Az egész a 172b. lapon végződik.

II. SERMONES VARI. *Saec. XIII.*

Hártyakézirat 87 levélen, gondosan húzott vonalakra három (?) különböző kézzel írva. A hártya és az írás olaszos; az első 75 lapon egyenletes, jól olvasható félkurziv; ezt a 76a. l. utolsóelőtti sorában (talán ugyanazon másolótól való) hanyagabb kurziv írás követi. A 84a. l. aljától a 87a-ig ismét más szép, határozott vonású folyóírás jön, a 87b. lapon aztán ismét van egy darabka az első kéztől. Rubrikálva, egyszerű vörös kezdőbetűkkel. A XIII. század végéről.

A beszédek kevés kivétellel szentekről szólnak: De sancto Ambrosio, Andrea, Antonio, Barnaba, Blasio, Gregorio, Mattheo, Marco, Paulo, Stephano Protomartire, Thoma, de Sancta Agatha, Agnethe, Lucia stb. Magyarok nincsenek közöttük.

A két kézirat kötése a XV. század második feléből való. Sötétvörös marokénnel borított deszkatablák, csinosan préselve, egy rézkapoccsal; a hátsó tábla felső szélénél egy lánczhorog nyoma. A kötés, úgy mint az első kézirat, hihetőleg Kassán készült.

Az első oldal felső szélén a XV. század elejéről való irással:

Liber conventus Cassoviensis ordinis fratrum predicatorum.

Hasonló felírás van az első kézirat 90a. oldalán:

Liber Cassoviensis conventus ordinis predicatorum.

A lánczhorog nyoma arra mutat, hogy a kézirat a XVI. század elején Henckel János birtokában volt, ugyanis e hirneves pap könyvei vannak, majdnem kivétel nélkül, hasonló módon megvasalva.

Beke, Index, 518. sz.

20. (*M*₅. V. 13.) BIBLIA SACRA. *Saec. XIII—XIV.*

Tizenhatodréti kézirat igen finom, vékony hártván, alig látható tinta-vonalakra, igen apró, erős törésű gót minuszkulával írva. Az írás végig olyan egyenletes, mintha csak nyomtatva lenne. Számos igen szépen festett, szél-díszekké kiágazó kezdőbetűvel. A legtöbben parányi képecskék vannak, a czellában ülő Szent-Jeromos, a világot teremtő Isten kit a legörnyedt sátán a hátára tett deszkán emel, szentek s próféták arczképei s más efélék. A képecskék első rendű művészre vallanak. A festés pasztózus, a miniátor a késői középkor modorában előbb a közép színeket rakta föl, aztán árnyékolt s legutoljára hordta fel az éles világitású részek világos színeit. Az arczok s a testrészek zöldes színűek. Az ecsetkezelés bámulatos; a parányi arczok mindenike teljesen ki van dolgozva. A művész rajzbeli ügyessége a korhoz mérten valóban meglepő. A XIII. század végéről, vagy a XIV. század elejéről.

A kis kötetke a teljes szentíráson kívül egy mutatótáblát tartalmaz.

Kötése 1550-ből való, közönséges német izlésű disznóbőr-kötés. Kapcsa hiányoznak. A bekötésnél a kódex széleit nagyon megvágták.

A hátulsó védőlapon a következő bejegyzés található:

1555 | die Septembris | Caspar Zlyuayrch propria Manu | in
urbe Fryfacensi | Een azt mondom, hogy myn denyk eoreozzeon |
magat, vgy hogy: valaký ezt keonwet el | akarna lopaffal venny
tahat három pryhket legyen rajta venny.

Beke, Index, 46. sz. (Szerinte 402 levél.)

Kalauz, 266. szám.

21. (*E*₅. VI. 8.) I. MANUALE CONTINENS SERMONES ET ALIQUOT FORMULAS LITTERARUM. *Saec. XIV.*

Kis nyolczadréti (6·12 × 0·16) hártvakézirat 154 hártvalevélen. Az első XV. századi írású lapot kivéve végig egy másolótól származó jó kurzív írás. Két quaterniót kivéve az egész rubrikálva van, kezdőbetűi egyszerűek, vörössel írottak.

1a. l. üres.

1b. l. XV. századi írású mutató.

2a. l. üres.

2b. l. *szent beszédek.* (A lap kezdetén csonka) ista
sunt verba redemptoris nostri.

126b.—129b. ll. *oklevélminták.* Tizennégy az 1290—1310
közti időkből származó oklevél többé-kevésbé csonka másolata. Az
oklevelek mind a magyarországi ferenczrendieket illetik, a miből
kivüláglík, hogy a kódex írója is e rend tagja volt.

129b. l. a második hasábtól folytatódnak a beszédek: Sermo
dominica secunda de adventu domini.

154a. l. vége: Rogemus ergo dominum. Amen.

A kéziratot az teszi nevezetessé, hogy benne három lap alsó szélén a
kódex írójának kezétől származó magyar szöveg található, a beszédekben elő-
forduló néhány kifejezésnek fordítása. A mindössze 15 rövidke sornyi magyar
szöveg itt következik.

58a. l.

Iocunditas merencium.
Eternitas vivencium.

Sanitas langencium.
Ubertas egencium.
Societas esuriencium.

I.

Habroflagben walacnokkeguffege.
eleeknek (kitörülve kegyusse)
vrukfege
Koorflagbon walaknok egefflege.
Sciukflagben walaknok beuffege.
ehezue nepeknek
(A többi le van vágva.)

130a. l.

In mirifica operis indicio
In verbi oris sui testimonio,

In sacri altaris misterio,
In sui imaginis vestigio.

II.

Chudalatufmiuin(e)cielenetuiben
Vnu(n) zaiual mu(n)dut igen(e)c
tonofagaban
Sce(n)t oltaru(n) kuner kepeben.
oz kereszt fan figeu kepeben.

153b. l.

Primum quia a proprio disci-
pulo vendicio fuit.
Secundum quia proprio . . . (suo
nacione?) est accusatus.
Tercium est quia a Jerosolimis
honorifice fuerat susceptus.
Quartum innocencia salvatoris.
Quintum mortis infamia.
Sextum Marie presencia.

III.

Vnun tonohantuanac arulatia.
Nemzetui nepnech vadulatia.
J(e)r(usa)l(e)m uarafanac tiftes
fugadatia.
Iften fianoch artotlonfaga
Halalanoch scidalmas quina
Bbodugafcunnac scemehel latatia.

Ez a magyar szöveg korra nézve a második eddig ismert nyelvelmélünk.
A kézirat utolsóelőtti oldalán, az alsó margón XIV. századi írással ez
olvasható:

Iste liber est fratris Johannis de Vathacha concessus fratri
Petro . . .

[Marginal notes in a smaller hand, likely a gloss or commentary on the main text.]

A fine d'ciafioe omi.
 Coactu n' e' i' q'he. Cur
 duo digna memo. not
 d' dno nro ihu & m' p'fca
 emi. d' d' hanc. Co' uerista
 e' cafo carnis. & noua in
 p'cto nat. h' ut aliquot
 roduis. gaud' noueaa no
 nro. q' coactu ca' c'iafioe
 de au' h' d' nro duo h'ud
 sanguis. Co' p'uicac' ed
 p'uicac'. Coactu e' n' d'
 p' uicac'. i' d' nouo i' p'oit
 bonitas. e' addi. q'he. u. salus
 u' saluato. q' h' e' p'auabus
 ual'. Si noua placet ecce n'
 noue imp'it. Si bona d'le
 tanc. ecce nou' saluafim'.
 N' g'. Coactu e' n' d'. e' nou' co
 actio. i' uicac'. e' ois d' d'ac
 tam ex'ca. h' h' ex'phic' e'
 e' saluati imp'oiu. Dndum
 emi eac longe ap'oral; salu'
 longe eac i' p' eac d' d' ex
 am'. p' eac d' d' u' d' nro
 On a' d' cognofcens q' p' p'
 ulabac nou' dem' d' d' ai
 mom'ee falu' ai. e' fu. q' d.
 Saad d' d' d' d' d' d' d'
 faad fam' te d' d'. D' d' d' d'

non p'uas. e' exphic' non be
 nigni. fac ut cognofcam' de
 q' h' q' h'ode e' implet. D' quic
 n. Benig. e' h'ia. fal. n. d'. q' n'
 Coactu e' n' d' i'. p'oit. m. omi
 hono' e' u' u' u' d' g' n' u' f' on e'
 f' r' s' non i' cap' u' h' i' m' u' e' r' z'
 f' on e' f' o' r' u' i' a' i' m' p' o' i' t' i' s'
 Ab ang'lo nominat'.
 Ab ap'lo p' d' ca' am'.
 A carnis adac'.
 Ab omib; i' u' u' ca' d'.
 A d' d' no' ca' am'. p' e' n. a' g' o'
 a' s' e' q' n' u' a' l' i' a' s' h' u' e' s' i' a' d' e' o' q'
 e' u' m' i' r' a' c' l' a' s' a' c' c' e' p' i' t' . O' m' i' s' f' a'
 o' i'. Coactu non nouu' q' o' f' d'
 nou' nro. Ab ang'lo imp'oiu.
 D' n' . i' . Coactu non i' h' t' o' p'. h' u' e' r' i'.
 e' u' e' a' t' e' a' d' a' n' g' l' o' s' .
 Ab ap'lo p' d' ca' . O' m' d' o' u' i' .
 o' m' i' d' e' n' c' o' s' f' a' b' i' t' i' n' e' p' t' o' c' i' e' n' t' o' .
 d' o' m' o' s' . d' e' a' n' e' s' . e' o' c' c' a' n' i' t' .
 r' e' s' . e' p' a' u' l' o' s' . f' i' s' t' i' l' i' e' s' .
 p' u' c' a' m' m' e' f' a' c' i' m' o' . n' g' .
 f' h' u' e' s' a' h' i' .
 Ab omib; adac'. g' o' p' h' i' a' . i' .
 d' e' u' s' o' u' l' t' i' m' u' i' l' l' u' s' d' i' c' a' l' .
 n' o' s' . An i' o' m' i' s' c' a' m' a' g' a' n' u'
 f' l' e' c' t' i' u' n' o' i' . e' . i' n' o' i' . E' a' u' i' a' .

7 - p' d' d' c' a' s' m' e' n' a' u' i' u' i' u' p' a' d' r' o' f' a' g' i' e' n' c' u' a' l' a' c' o' t' d' e' g' u' s' s' e' g' e'
 8 - p' e' n' i' t' a' s' m' i' u' e' n' a' u' i' u' s' . . . e' l' e' c' t' n' o' t' d' e' g' u' s' s' e' c' o' r' u' s' f' e' g' e' .
 9 - d' a' u' i' a' s' l' a' n' g' e' n' a' i' i' . . . p' r' o' f' a' g' i' o' n' r' e' a' l' a' t' u' r' d' e' g' u' s' s' e' g' e' .
 10 - r' o' b' i' t' a' s' g' e' n' a' u' i' u' s' . . . d' a' u' i' s' f' e' g' i' e' n' c' u' a' l' a' c' o' t' d' e' g' u' s' s' e' g' e' .
 5 - d' a' u' i' a' s' e' l' i' u' a' n' d' i' . . . d' i' u' i' u' u' m' u' m' i' l' i' u' m' . . . f' e' g' e' .

A gyulafehervári nyelvemlék 1. lapja
(A kódex 58a. lapja.)

II. VARIA MATERIA THEOLOGICA. *Saec. XV.*

Papirkézirat a XV. század második feléből. 44 levél (végül csonka), több kéz által írva; az írás hanyag kurzív. Rubrikálva.

39a. l. (*Kolofon.*). Explicit tractatus de indulgentiis, excerptus ex dictis sancti Thome de Aquino per fratrem Johannem Elscher.

A két kézirat egy XV. századi szarvasbőrrel bevont deszkakötésben van.

A kézirat az irodalomban Gyulafehérvári-kódex név alatt ismeretes.¹

Beke, Index, 491. sz. (»Sermones sacri pro festis. Ms. saec. XV.«)

Akadémiai Értesítő, 109. füzet. (1899.) 16—25. l.

Nyelvtudományi Közlemények, XXIX. kötet, 1—3. l.

Nyelvőr 1898. évf. 529. l.

22. (*L₅. III. 17.*) FRATRIS HUGONIS EXPOSITIO IN ALIQUOT PARTES BIBLIAE. *Saec. XIV.*

Széles ivrétű kézirat, sok helyütt lukacsos, durva hártýára két hasábosan gót minuszkulával írva. Apró vörös kezdőbetűkkel. Olasz munka a XIV. század legelejéről.

Deszkatábláit sima természetes színű disznóbőrredi. Az első tábla belsején ezen vers olvasható:

Omnes nobiscum sapientes ferte pudicum
Ne confusa manus sit dum tergitur anus.

Beke, Index, 112. sz. (»Ms. saec. XV.«)

23. (*N₅. V. 9.*) I. BERNARDI PAPIENSIS CASUS DECRETALIIUM LIBRI V. *Saec. XIV.*

Hártýakézirat negyedrétdben, 40 levélen, két hasábosan, tintával húzott vonalakra gót minuszkulával írva. Vörös címekkel és kezdőbetűkkel. Olasz készítmény a XIV. század elejéről.

1a. l. LIBER PRIMVS. IN NOMINE CHRISTI AMEN. CASUS DECRETALIIUM A BERNARDO PAPIENSI EPISCOPO FACTI.

40b. l. *Végén:*

FLAUIA CEPIT OPUS CONSUMMAVITQUE PAPI	} A
CONTULIT AUXILIUM DE CELO SUMMA SOPHI	
CORRIGAT HEC DICTA, NEC SIT DILECTIO FICT	
OB TRES RES GESTAS TRIA GLORIA TRINA POTESTAS	

II. LIBER SECUNDUS DE IUDICIO INCERTI AUTHORIS. *Saec. XIV.*

Eredetileg ivrétű s negyedréttvé csak rettentő megvágással erőszakolt kötet; 48 hártýalevél, 2 hasábosan írva; a 13a. oldalig kurzívval, innen gót könyvirással. Végén csonka. Első néhány levele rubrikálva van.

Börkötése a XVIII. századból való.

Beke, Index, 148. sz.

¹ A nevezetes kéziratot azért nem irom le bővebben, mert róla az év folyamán nagyobb tanulmányom jelenik meg.

24. (*I*₅. IV. 5.) MISSALE. *Saec. XIV.*

Hártyakézirat negyedrétben, két hasáiban írva, csinos gót minuszkulával; vörös és kék kezdőbetűkkel. Közben néhány idegen írású levél, valószínűleg egy más misekönyvből beletoldva a másodszeri bekötés alkalmával. A XIV. század elején készült. Talán külföldi, mert belőle a magyar szentek, Szent-Erzsébet kivételével, mind hiányoznak. Azonban a XV. században már egy magyar egyházban használták. Kitészik ez abból, hogy azon a lapon, melyen Szent-István miséjének kellene következni, az alsó szélen XV. századi írással (rubrummal) áll:

Stephani regis extra.

Hihetőleg a kötet végéhez voltak függesztve a magyar szentek officiumai, innen azonban ma már hiányoznak. A kódex elől hátul csonka. Az első oldal kezdete:

Venite exultemus domino . . . Beatus vir, qui non abiit . . .

Rongált kötése a XV. századból való; deszkatábláit barna bőr fedi.

A kötetben egy kis papírszelektét találtam, a melyen XV. századi sietős folyóírással jegyzetek vannak. Kezdetük:

Executioni statutionis vicinis et commetaneis convocatis, quo presente Georgius de Daidhaza et Martinus de eadem necnon Fabianus Rakos atque etiam Paulus Mathe de eadem . . . stb.

Ezek kétségen kívül valamely beigtatásnál szereplő hiteles helyi kiküldött feljegyzései. Miután pedig az egyetlen hiteles helyül szereplő egyház, a melytől Batthyány püspök könyveket szerzett, a szepesi volt, nagyon valószínű, hogy a czédula s az egész kézirat egykor a szepesi káptalan tulajdonát képezte.

Beke, Index, 385. sz. (Szerinte 368 levél).

25. (*G*₅. IV. 9.) GREGORIUS PAPA IX., DECRETALIUM LIBRI V. CUM GLOSSA. *Saec. XIV.*

Elején s közepén több helyütt csonka, kis ivrétű hártakézirat, két hasáiban írva gót minuszkulával. Olasz munka a XIV. század elejéről. Két nagy miniált kép van benne, a leszármazás bemutatására szolgáló szokott sematikus ábrák, gyarlón festve; ezen kívül négy, nagy művészettel készült kezdőbetű. Végén ezen versecske.

OPERE FINITO SIT LAUS ET GLORIA CHRISTO.
GLORIA SIT CHRISTO, DICIMUS MUNERE SISTO.

Egykorú fekete bőrkötése át van húzva barna sima bőrrrel.

A hátsó tábla belsején XIV. századi írással:

DAMYANI PECHYENSIS EST LIBER ISTE.

Beke, Index, 594. sz.

26. (*H*₅. IV. 12.) I. SERMONES DE TEMPORE ET DE SANCTIS. *Saec. XIV.*

Negyedrétű hártyakézirat 174 levélen a XIV. sz. elejéről. Több kéz írása; a 79a. lapig egy scriptoré, aki kurzivot használt; innen kezdve végig gót minuszkula, a mely láthatólag több másolótól származik. Hihetőleg szepességi készítmény.

Ia. lapján ezen cím: Incipit opus Corradinum de tempore.

Majdnem minden beszéd mellett a lapszámon évszámok állnak, jelezve az elmondás idejét. A legkorábbi *M^oCCC^oXVI^o*, a legkésőbbi *M^oCCC^oXXIX^o*. Sok beszéd mellett két évszám is áll; egy helyen pedig egy név, talán azé a papé, a ki a beszédet elmondta: *Marchus M^oCCCXXI^o*.

II. THOMAS DE AQUINO. SUMMA THEOLOGIAE VERITATIS. *Saec. XIV.*

Hártyakézirat a XIV. század elejéről; 170 levél, két hasábosan több kéztől eredő folyóírással írva, egyszerű vörös és kék kezdőbetűkkel.

Egyszerű, kapcsos barna bőrrel bevont deszkakötésben.

Beke, Index, 537. sz. (**Ms. saec. XV.**)

Magyar Könyvszemle, 1880. évf. 338. l. 15. szám. (**Hártyakézirat a XV. századból.**)

A tábla belsejében XV. századi írással:

UIT NWTHARDI ET PERTINET AD LIBRARIAM IN CAPELLA. T. i. a XXIV. szepesi plebános könyvtárhoz tartozott, amely a lőcsei Szent-Jakab-templom Szent-Györgyről nevezett kápolnájában volt elhelyezve.

27. F₂. IV. 9.) I. SERMO DE SANCTO NICOLAO. *Saec. XIV.*

Egy ivrétű papirlevél, egy hasábosan, kurzívval írva. A XIV. század végéről.

II. BEATUS BERNHARDUS, DE CONSCIENTIA. *Saec. XIV.*

16 ivrétű papirlevél. Két hasábosan *bekarcolt* vonalzásra írva, csinos kurziv írással. A XIV. század derekáról.

Ia. l. Incipit liber beati Bernhardi de consciencia.

III. MATHIAS DE LIGNIS, POSTILLAE EPISTOLARUM DOMINICALIUM DE TEMPORE. *Anni 1400.*

Ivrétű kézirat papíron, mely a kötet vége felé hártya-levelekkel van keverve; 188 levél. Két hasábosan félkurziv minuszkulával írva. Vörös címekkel és kezdőbetűkkel.

Ia. l. Videte quoniam non mihi soli laboravi . . .

77a. l. alul: Explicit prima postilla epistolarum dominicalium yemalium etc. Anno domini millesimo 800 in vigilia Bartolomei.¹

77b. Incipit postilla epistolarum domini caliumtempore estivali.

187b. Vége a munkának, minden kolofon nélkül.

188. üres.

¹ Augusztus 23.

IV. SERMONES VARIII. *Saec. XIV—XV.*

Ivrétű papirkézirat 47 papirlevélen, két hasábosan gót félkurzívval írva. Rubrikálva. XIV. század végéről vagy a következő elejéről. Az utolsó levél üres.

V. SERMONES VARIII. *Anni 1332.*

Kilencz papirlevélen. Egy hasábosan írva jó kurzívval. Rubrikálatlan. 1332-ből. A könyvtár legrégibb papirkézirata.

9b. l. végén: die sexta post pentecosten per Nicolaum de Lutzelkirgen. Anno xxxii. (1332.)

VI. SERMONES VARIII. *Saec. XIV.*

7 levélnyi papirkézirat a XIV. század derekáról. Írása egy hasábosan folyik, hasonlít az első levélére.

A kézirat kötése a XV. század legelejéről való. Tábláinak vastag deszkáit sötétvörös borjúbőr fedí. Áthajtós kapcsokkal.

A kötés s hihetőleg a kézirat egyes részei is Magyarországon készültek. Erre vall, hogy a belső borítólapokat egy nagy itéletlevél töredékei képezik, amelyet a lipcei polgárok ügyében *Nicolaus de Zambo magister tawernicorum regaliūm, comitatus Posoniensis comes* adott ki.

Beke, Index, 489. sz. (*Ms. saec. XV.*.)

28. (*E₅. VI. 20.*) SUMMA DOMINORUM. CUM TABULA PETRI PLEBANI DE ERPURGA. *Saec. XIV.*

Nyolczadrétű hártyakézirat, egyhasábosan, szép apró gót minuszkulával írva. Az elején levő mutatótábla más kéz írása. Rubrikálva. A XIV. század legelejéről. Elől csonka, nehány levele hiányzik. Vízfoltos, sok helyütt olvashatatlan.

A 12a. lapon végződik a mutatótábla ezen nagy betűkkel írt rubrummal:

Lector maneat qui scripto | ri maledicat. | Explicit tabula in
summam | dominorum compylata per dominum | Petrum Plebanum
de Erpurga | anno domini M° ccc° xxiiij.

12b—17b. ll. üresek.

A 18a. lapon kezdődik a munka: Incipit summa dominorum . . . Végződik pedig a 175. számozott levélen minden kolofon nélkül.

XVIII. századi papirkötésben.

Beke, Index, 535. sz.

29. (*K₅. I. 6.*) GREGORIUS PAPA IX., DECRETALIUM LIBRI V. CUM GLOSSA. *Anni 1335.*

Hártyakézirat nagy ívrétben. Két hasábosan nagyobb betűkkel írt szövegét apróbb írású glossza veszi körül. Szép, erős törésű gót könyvirással. Minden könyv elején egy tenyérynvi nagyságú kis képecske van, az első a

trónon ülő, papjaitól körülvevett pápát ábrázolja. Középszerű művészettel festett képek, igen torz arczokkal.

A kézirat kötése egykorú; deszka-táblák, vörösbarna bőrral bevonva; néhány beprévelt egyenes vonal képezi a táblák összes ékességét. Rajta durva kettős vasláncz.

A kötéstábla belsejébe elől és hátul egy-egy fatáblanyomat van beragasztva.

Az első tábla belsejében levő hatalmas nagy (0.39 × 0.27) kép Egiptomi Máriát ábrázolja. Papírja, a mennyire a leragasztott képről látni lehet, durva, vastag. A kép közepét Mária lebegő alakja foglalja el. A szent ruhátlanul ábrázolják, de testét a ruhánál jobban befedi bokáig érő nagy haja. Különben egész teste szőrös. Öt angyal tartja a levegőben, kettő vállainál, kettő oldalánál, egy pedig lábainál fogva. Alul virágos és fás talaj van, a melyen egy imádkozó férfi alak látható. A kép fatábláról van ledörzsölve, a nyomás színe sárgásbarna. Metszése durva, de erőteljes, körvonalai vastagok, törtek, egykorúan ki van színezve, gyenge átlátszó színekkel.¹ Készítése 1450—60 közé eshetett.

A hátsó táblába beragasztott kép még érdekesebb. Mint a mellékelt kicsinyített ábráról látható (az eredeti 0.30 × 0.205), az angyali üdvözlés ábrázolja sajátos felfogással. Kicsiny szobában, melynek hátsó részét egy oltár-forma asztal foglalja el, (a melyen két kehely, egy könyv, kis kosárka s virágszál van) áll Mária. *Háta mögött* két angyal, az egyik a földön térdel, a másik hasonló helyzetben a levegőben lebeg, mindkettő imádságra kulcsolt kezekkel. A Szűz elutasító mozdulatot tesz kezeivel; ez és a hátfordítás jelzik, hogy Mária az isten által neki szánt felmagasztaltatást szerényen elhárítani igyekszik magától. A Szűz glóriától övezett fejjel ábrázolják; dús haja vállaira omlik le, ruházata egy végbe szabott, bokán ülő érő nagy virágú köntös. A kép kezdetleges művészettel készült, az arczok gyarlók, a ruhák törése merev, árnyékolásnak semmi nyoma. A kép egykorúan ki van színezve; Mária öltözete késsel árnyékolt fehér, sárga virágokkal; az egyik angyal barna, a másik sötétvörös ruhában van. Az arczok nincsenek kifestve. Az asztal alsó részén van a kép készítőjének névbetűje, a melyet ép úgy lehet gótikus g-nek mint S-nek nézni. A kép kora a XV. század harminczas—negyvenes éveire tehető.

Érdekes, hogy a táblára való felragasztásnál a kép hátterét (a szoba falát) kivágták s helyére tészta anyagba virágos mintát nyomtak. Nem tudok rá ezen kívül példát, hogy a fatáblanyomást tésztaanyagmal együtt alkalmazták volna.

30. (F₅. IV. 11.) SERMONES VARIII PRO FESTIS DIEBUS. Saec. XIV.

Ivrétű kézirat, 11 számozatlan, CCLIX számozott és ismét 2 szttl.

¹ Weigel és Zestermann nagy munkájában (Die Anfänge der Druckekunst. Lipcse, 1866.) az I. kötetben 125. szám alatt egy hasonló ábrázolást ír le, a mely azonban jóval kisebb az itt említetttnél.

Az angyali üdvözet.

(A 29. sz. kézirat hátsó táblájába ragasztott XV. századi fatáblanyomat kicsinyítve.)

levélen; durva, vastag bordájú, igen korai készítményű rongypapírra írva, melynek vízjele nyíl, másutt bárd vagy kettős karika. Írása tintával vont keretek között két hasábban folyik, jó kurzív a XIV. század első feléből. Az első 11 levél valamivel későbbi, más kéztől ered, tartalma mutatótábla az egész kézírathoz, s néhány beszéd. Végén ugyancsak más kézzel írva egy német egyházi ének. Rubrikálva.

Kötése a XIV. század végéről való; deszkatáblák, barna bőrrrel bevonva. Rézgombjaiból már csak kettő van meg. Egy pár kapocscsal.

Beke, Index, 488. sz. (*Ms. saec. XV.*)

31. (*N₅. V. 10.*) GUALTERUS INSULANUS DE CASTELLIONE¹ ALEXANDREIDOS LIBRI X, SIVE DE GESTIS ALEXANDRI MAGNI. *Saec. XIV.*

Keskeny negyedréti (0.26 × 0.14) hártyakézirat 27 levélen. Egy hasábosan írva, félkurzívval, rubrikálva. A sorok közt s a lapszéleken igen apró betűkkel írt glossza. Végül csonka, a hiányzó versszakot egy betoldott levélen valamely XIX. századi kéz írta hozzá.

XVIII. századi Batthyány-féle kötésben.

Beke, Index, 16. sz.

32. (*K₅. VI. 23.*) SERMONES VARI. FRAGMENTA COMMENTARII IN BIBLIAM. *Saec. XIV.*

Negyedréti hártyakézirat, több kódex-darabból összetoldozva. 269 levél. Kivéve egy két levélre terjedő mutatótáblát az elején, a mely a XV. századból való, valamennyi része a XIV. század első feléből ered. XVIII. századi lapszámozása szerint az

1—307. oldal egy kéz írása; kéthasábosan tintával húzott vonalakra írva, csinos gót minuszkulával.

a 307—329. oldalon több kéz által írt toldások

a 329—346. oldalon más kézzel írt bibliamagyarázatok.

a 347—487. oldalon ismét szent beszédek. Félkurzív írás, két hasábban; apró vörös kezdőbetűkkel.

a 487—533. oldal három vagy négy kéz írása. Csak részben van rubrikálva.

XVIII. századi bőrkötésben.

A 26 lapon XVII. századi irással: Collegii Societatis Jesu Viennae catalogo inscriptus.

Beke, Index, 513. sz.

33. (*L₅. V. 31.*) JACOBUS DE VORAGINE, LEGENDAE SANCTORUM CUM CALENDARIO. *Saec. XIV.*

Ivréti hártyakézirat, két hasábosan, tintavonalzásra félkurzívval, helyenként pedig tiszta folyóírással írva. Több kéz munkája. Rubrikálva; vörös és kék kezdőkkel. Elején nem nagy művészettel arany alapra festett nagy kezdő A, a melyben Mária és két térdeplő alak látható. A XIV. század első felében készült.

¹ Chatilloni Valter. Élt a XII. század második felében.

A kézirat kolofonja:

Finito libro sit laus et gloria Christo
Qui me scribebat F. nomen habebat.

A másoló neve valószínűleg Ferencz volt.

Bőrkötése a XVIII. századból való.

34. (L. V. 29.) SERMONES DOMINICALES. *Saec. XIV.*

Negyedrétű, elől, hátul s több helyen közbül is csonka hártýakézirat, erős törésű gót minuszkulával, egy hasábban, gondosan húzott tintavonalakra írva. Rubrikálva, de nagyobb kezdőbetűi hiányoznak. A XIV. század derekáról. XVIII. századi bőrkötésben.

Beke, Index, 174. sz. (Az indexben említett II. kötet egészen más kézirat, a melyet csak hasonló kora s kötése révén vett ezen kódex második kötetének a jegyzék készítője. Lásd a 40. számot.)

35. (*K₃. II. 17.*) BIBLIA SACRA VETERIS AC NOVI TESTAMENTI. *Saec. XIV.*

Hártýakézirat, ívrétben, 378 levélen, 2 hasábosan írva, több kéztől származó gót minuszkulával. Hét nagyobb aranyos és színes kezdőbetűvel, melyek közül a legszebb az első oldal nagy *F*-je (FRATER AMBROSIUS) s a 3a. lapon levő, a Genesiszt megnyitó *J*, a melyben a világ teremtését ábrázoló apró képecskék vannak. A többi kezdőbetű vörös vagy kék, tollal rajzolt kacskaringókkal czifrázva. A XIV. század közepéről.

A XV. század végéről származó préselt barna bőrrrel bevont deszkakötésben. Az első tábla belsejében ezen bejegyzés:

Hanc bibliam unus Saxonum princeps, frater monasterii apud Petrum in Mersburg manu sua propria conscripsit, ut nobilis ac reverendus dominus Philippus Arbogastus sacratissimae theologiae licentiatus, ecclesiae ibidem cathedralis decanus referebat, eaque, ne tale opus in manus haereticorum eo tempore per totam Saxoniam grassantium perveniret, me donabat anno 1582. 12. Mai.

Henricus à Behaimb Megapolitanus Brennosyrensis Sacrae Caesareae Maiestatis supremi cubicularii, Domini Domini Rumphii Liberi Baronis stabilis praefectus, manu propria.

Beke, Index, 47. sz.

36. (*G₃. VI. 20.*) BIBLIA SACRA. *Saec. XIV.*

Negyedrétű kézirat, finom, helyenként csodás vékonyságú hártýán, gyönyörű, egyenletes, apróbetűs gót minuszkulával írva. Vörös-kék kacskaringós díszű kezdőbetűkkel. 396 levél, kéthasábosan; az utolsó levél nem tartozik hozzá. Készült a XIV. század első felében, valószínűleg Franciaországban.

Az utolsó levélen, a mely a kódex legelső kötésének borítólapját képezte volt, ezen felírás olvasható:

Nota. Liber iste comparatus est pro viij duca(*tis auri?*)
per dominum Petrum; tunc temporis plebanus in Rohatts...
Illustrissimi principis et domini comitis Ludovici...
capellanus, anno domini etcetera quadragesimo nono.

A mit 1449-re kell kiegészíteni.

Kötése a XVI. század közepéről való; préselt fehér disznóbőr. Az átkötésnél a lapszéleket nagyon levágták.

Beke, Index, 45. sz. (»Ms. saec. XIII.«)

37. (G₅. IV. 12.) PASSIONALE. Saec. XIV.

Negyedrétű kézirat, igen rossz, lukacsos, rongyos szélű, helyenként foltozott hártán, a melylyel merő ellentétben áll a gondos tintavonalzás s a szép, gyakorlott kézre valló folyóírás. Kezdőbetűi egyszerűek, vörösek. A XIV. század derekáról.

Kötése ujabbnak látszik; fehér bőr préselve. Két rézkapocscsal.

Beke, Index, 414. sz.

38. (F. IV. 4.) POSTILLAE ANONIMI AUTHORIS. Saec. XIV.

Ivrétű kézirat, vastag, ritka bordájú rongypapíron. Két hasámban, végig egyforma durva kurziv írással írva. A XIV. század derekán, valószínűleg Lengyelországban, vagy a Szepességnek Lengyelországhoz csatolt részében készült.

Egykorú barna bőrszékelykötésben, egyszerű vasgombokkal s rávert durva vaslánczczal, kapcsai leszakadtak. A kötés védőlapjait egy-egy papírlevél képezi, azonban mindkettő beírt oldalával levén leragasztva, csak az egyiknek címzését lehet olvasni:

Patrono sibi dilecto domino Johanni Erwyn plebano in Olsuaw prope Czobotam hec littera detur.

A kódex első levelének alsó szélén ezen bejegyzés van:

Istum librum assignavit dominus Thomas Baccalaureus in decretis ad ecclesiam beate Marie virginis in antiqua villa.¹ Anno domini M. CCCC XL°. Orate pro eo unum ave Maria etc.

Beke, Index, 423. sz.

M. Könyvszemle, 1880. évf. 342.

39. (F₅. V. 15.) BARTHOLOMEUS ANGLICUS ALIAS GLANVILLA, OPUS DE PROPRIETATIBUS RERUM. Saec. XIV.

Negyedrétű hártakézirat; CVJ számozott és 4 számozatlan levélen. Punktórium segélyével vonalozva; két hasámban legalább négy különböző kézzel írva, a XIV. század derekáról.

1a. l. (I. szám jelzéssel.) Sermo generalis de septem regionibus.

106b. l. (kolofon.) Explicit liber de naturis operibus et bonis.

¹ Antiqua-Villa magyarul Ófalu a lengyel határszélen fekszik. Hajdan nevezetes hely volt, ma szegény falucska. Tamás uram ugyanezen évben az ófalvi egyháznak még egy kéziratot (l. 60. sz. a.), egyet pedig az iglói Szűz-Mária-egyháznak adott.

A végső számozatlan levelek írása a XV. századra. vall; tartalmukat néhány német recept és egy értekezés *de creatione mundi* képezi.

XVIII. századi bőrkötésben.

Beke, Index, 33. sz.

40. (*L₅. V. 30.*) SERMONES DE TEMPORE ET DE SANCTIS. *Saec. XIV.*

Hártyakézirat, negyedrétben, 71 levélen. Szélein meglátszik a punctorium nyoma. Két hasámban, nagy gót minuszkulával van írva. Rubrikálva, de kezdőbetűi hiányoznak. A XIV. század derekáról.

Elején csonka. A tizenegyezer szűz ünnepére szóló beszéddel kezdődik.

XVIII. századi bőrkötésben.

Utolsó üres oldalán *Albert tridenti püspök* egy 1381-ik évi oklevele olvasható későbbi másolatban.

Beke, Index, 174. sz.

41. (*N₅. II. 6.*) NOVUM TESTAMENTUM. *Saec. XIV.*

Ivrétű kézirat, válogatott hófehér hártján, két hasábosan tintával húzott vonalakra írva. Végig egy kéztől származó jó gót minuszkula. Elöl nagy lombdiszes kezdőbetű nyitja meg; belül számos szép, többszínű, kacskaringós kezdőbetű díszíti. Bámulatosan tiszta, szinte érintetlen; nem sokat forgathatták. A XIV. század derekán készült.

Ezen gyakran ismétlődő scriptor-verssel végződik:

Sor	super	scrip	lib	poti
te	norum	tor	ri	atur.
Mor	malig	rap	lib	mori

Deszka táblákra húzott fehér disznóbőrkötésben, amelyet egyszerű préselés díszít. Veretei mind hiányoznak. A kötés XVI. századi.

Beke, Index, sz. 560. (*Ms. saec. XV. fol. 207.*)

42. (*N₅. III. 15.*) FRAGMENTUM LIBRI DIURNALIS CONTINENS NECROLOGIUM ECCLESIAE SCEPUSIENSIS. *Saec. XIV.*

Ivrétű hártvakézirat, két hasábosan, tintával húzott vonalakra szép, nagy gót minuszkulákkal írva. Vörös címekkel és vörös vagy kék kezdőbetűkkel. Csak töredék, amennyiben mindössze 18 levele van meg, holott a kötés után ítélve eredetileg vagy 60 lehetett. Mint az alább közölt bejegyzésből kitűnik, a kódexet az 1357-ben elhunyt Benedek Pál fia szepesi pap írta.

1. l. üres, rajta csupán némely későbbi jegyzések.

2a—4b. ll. naptár kéthasábosan írva.

5a—6a. ll. naptári regulák.

6b. l. Officium in vigilia visitationis beatissime Marie. (*Más kézzel írva.*)

7a. l. (*I. számozott levél*). *A diurnale kezdete*: Fratres scientes, quia hora est, iam nos de sompno surgere, nunc enim proprior est nostra salus . . .

*A 13. (VIII. sztt.) levél hiányzik.
Megszakad a 18b. lapnál.*

Vastag deszkakötés, barna bőrrrel bevonva s egyszerűen préselve. Veretei és csatjai hiányoznak.

Ez a csonka kézirat az irodalomban már régóta ismeretes. Már 1774-ben, amikor még a szepesi káptalan tulajdonában volt, kiadta belőle Wagner Károly az *Analecta Scepusii* II. kötetében azon nagybecsű necrologiumot, amelyet a Diurnale naptára tartalmaz. Ez ugyanis meglehetősen meg van töltve a szepesi káptalan papjainak halálzási dátumaival; köztük ott van a kézirat készítőjének halála napja is. Az összes bejegyzések láthatólag egykorúak a dátumokkal s majd mind különböző kéztől ered.

Szükségesnek vélem a necrologium újra való kiadását, miután az Wagnernél nem épen hibátlanul van lenyomva.

Az első levél második oldalán egymagában ezen bejegyzés olvasható:

Anno domini M° CCC° XXX secundo obiit honorabilis vir dominus Michael plebanus ecclesie beati Martini in Scepus in die kathedre sancti Petri apostoli.¹ Oremus pro salute anime ipsius. *(Ez a bejegyzés még a kódex írójától eredhet. Ekkortájtban készülhetett el a diurnale.)*

A naptárban így következnek a bejegyzések:

(Január 18.) 1616. Venerabilis Michael Delney canonicus Scepusiensis obiit.

(Január 31.) Hoc die ad religionem discessit Jesuitarum honorabilis m(agister) Georgius Motuz Nemchichky, custos et canonicus Scepusiensis alias praepositus de Bozók. 1629.

(Február 3.) Hic obiit Nicolaus Strelin custos patria Sle-zita, anno domini MCCCCXIII°.

(Február 6.) Hoc die in anno domini 1629 venerabilis magister Laurentius Mogliensis est mortuus canonicus Scepusiensis.

(Február 13.) Hic obiit Johannes anno domini M°ccc°lxx°v qui us est²

(Márczius 4.) Venerabilis m(agister) Benedictus Rechnitz³ obiit 1630.

(Márczius 19.) Hic obiit dominus Jacobus canonicus de Gan-

¹ Február 22.

² Wagnernél: *Hic obiit Thomas Swieto de Almas anno Domini MCCCC LXX, qui recusatus est per — — — Boen.* — — — Lehet, hogy a bejegyzés több mint száz évvel ezelőtt olvashatóbb volt, mégis azt hiszem, a tudós professzor tévedt. A *Johannes* név elég tisztán látszik, az év pedig kétségen kívül MCCCCLXXV és nem MCCCCLXX.

³ Wagnernél: *Rechemur.*

falua per nobiles de Sowar anno domini M^occcc^o septuagesimo interfectus. Oretur ipsius anima.¹

(*Márctius 26.*) Anno domini M^occc^olxxx^o obitus (Lamperti canonici).²

(*Márctius 28.*) Hic obiit venerabilis dominus Lampertus canonicus Scepusiensis 1433.

(*Aprilis 9.*) Obitus domini Pauli Benedicti anno domini M^occc^ol^o septimo³ qui hunc librum propria manu scripsit.

hic dñi pauli bñdcti. ãno d^o 1433. scripsit.
qui hunc librum sua manu scripsit.

(*Aprilis 16.*) Anno domini M^occcc^olij^o ⁴ obiit venerabilis et egregius pater et dominus Nicolaus Stock⁵ decretorum doctor, decanus⁶ et plebanus Casschouiensis. Orate deum pro anima eius.

(*Május 26.*) 1621. Venerabilis Georgius Ruthkovith canonicus Scepusiensis in pago Lethonfalwa exulans obiit et sepultus est.

(*Június 19.*) Reverendus dominus Johannes Detre⁷ canonicus Scepusiensis Jaszoviae est mortuus et ibidem sepultus.

(*Július 3.*) Venerabilis magister Thomas Czvetkovich obiit canonicus Scepusiensis 1629.

(*Július 9.*) Reverendus dominus Caspar Andaházy lector, vicarius et canonicus Scepusiensis in domino obdormivit.

(*Július 27.*) Hic obiit magister Andreas lector et vicarius, anno Christi 1437.

(*Augusztus 4.*) Illustrissima Comitissa Susanna⁸ moritur. 1633.

(*Augusztus 12.*) Venerabilis magister Elias Suarovius canonicus Scepusiensis 1632. obiit.

(*Augusztus 26.*) Pater Martinus Káldi moritur 1632.

(*Szeptember 5.*) Hic obiit potentissimus rex Ludovicus Hungarie sub anno domini M^occc^o octuagesimo secundo.⁹

(*Szeptember 7.*) Anno domini 1382. proxima die dominica

¹ A gyilkosságra vonatkozó Mátyás király-féle oklevelet közli Wagner I. 343.

² A *Lamperti Canonici* Wagner után adom; én nem tudom kivenni.

³ A *Kalauzban* háromszor is 1367 áll.

⁴ Wagnernél: 1456.

⁵ Wagnernél *Stockz.*

⁶ Wagnernél: *Wentislaviensis decanus.*

⁷ Wagnernél *Dehe.*

⁸ Wagner kiegészíti. *Erdödy de Monyorókerék Coniux C. Christophori Thurzo de Bethlemfalva.*

⁹ Lajos király tudvalevőleg szeptember 10-én halt meg.

ante festum nativitatem (*így!*) Beate Virginis dedicata et consecrata est capella corporis Christi, constructa ad latus ecclesie sancti Martini Scepusiensis et tria altaria fundata.

1616. Anno domini MDCXVII. (*így!*) eiusdem capellae subrector admodum reverendus dominus Stephanus Frangassi lector, vicarius et canonicus ejusdem capellae Scepusiensis pro tunc floruit, ac ecclesiae et capellae praedictae praefuit.

(*Szeptember 21.*) Reverendus dominus Thomas Saarossi custos et canonicus obiit 21. Septembris 1609.

(*Október 2.*) Hic videlicet in dominica post Michaellem in anno domini 1440. Petrus plebanus infra possessionem Kayata, cum litteris prepositi et capituli descedens (*a többi ki nem vehető.*)

(*Október 5.*) Illustrissimus dominus Martinus Pethe archiepiscopus Colocensis, locumtenens et praepositus Scepusiensis obiit 1605.

(*Október 7.*) Venerabilis magister Casparus Hegelius canonicus Scepusiensis obiit 1633.

(*November 29.*) In vigilia Andree apostoli obiit egregius vir dominus Hermannus doctor decretorum . . . canonicus ecclesie beati Martini, ac plebanus de Lewcha anno domini 1407 felicis memorie.

(*Deczember 26.*) Venerabilis Jacobus Almási canonicus Scepusiensis obiit 1608.

A könyv első táblájának belsején ezen bejegyzés olvasható:

Ex libris Georgii Kutkoveii anno domini 1608.

Wagner, *Analecia Scepusii*. Pars II. (1774.) 80—83. l.

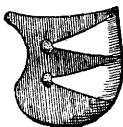
Gyulafejevári Füzetek. I. 107. l. 74. szám.

Beke, *Index*, 77. sz.

M. Könyvszemle, 1879. évf. 135.

Kalauz, 7. sz.

43. (*F₅. V. 20.*) GILBERTUS TORNACENSIS ORDINIS SANCTI FRANCISCI,¹ SERMONES DE TEMPORE ET DE SANCTIS. *Saec. XIV.*

Ivrétű hártvakézirat a XIV. század derekáról, 208 levélen (amelyből az első üres), gondosan vonalzott olasz hártván, amelyen az írás két hasábjában folyik. Elején csinosan festett kisebb kezdőbetű. A többi csak egyszerű vörös.

XV. századi bőrös deszkakötésben.

A második lap jobb szélén a XV. században ráfestett czímer: vörös mezőben két baloldali, sárga gömbökben végződő fehér ék.

Beke, *Index*, 255. sz. (*»Ms. saec. XV.«*)

¹ Élt a XIII. század elején Párisban.

44. (*M₅. V. 20.*) I. HUGO DE SANCTO VICTORE, DE CLAUSTRO ANIMAE LIBRI IV. *Saec. XIV.*

Tizenhatodréti hártyakézirat, 50 levélen. Két hasábosan tintával húzott vonalakra írva, erősen tört gót minuszkulával. Egyszerű vörös kezdőbetűkkel és vörös címekkel. A XIV. század derekáról.

Végén: Explicit Hugo de Sancto Victore.

II. ECKHARDI LIBER DE QUATUOR MODIS VISIONUM. *Saec. XIV.*

28 levélnyi kézirat, finom hártván. Két kéz írása, az első gót uncialis könyvirást, a második félkurzivot használt. Rubrikálva. A XIV. század derekáról.

III. BIBLIA PAUPERUM. *Saec. XIV.*

Hártyakézirat. 56 levél, két hasábosan apró betűs folyóírással írva. Rubrikálva. A XIV. század második feléből.

Első lapján a XV. század elejéről való írással:

Biblia pauperum, quam dedit dominus Ulricus plebanus de Haymburga.

A kézirat végén ugyanazon kéztől származó ezen feljegyzés olvasható: Iste liber est domus Troni B. Marie in Gaemnik.

IV. ARS RHETORICA IN VERSIBUS RHYTHMICIS. *Saec. XIV.*

42 levél, finom hártván, jó félkurzívval írva. Ügyesen rajzolt szíjfónatos nagy kezdőbetűkkel.

V. ANDREAS ALEMANNUS ORDINIS CHARTU-SIENSIS, LEGENDA SANCTAE CATHERINAE DE SENIS IN VERSIBUS RHYTHMICIS COMPILATA. *Saec. XV.*

Papirkézirat a XV. század elejéről, 7 levelen, folyóírással egy hasábosan írva. Rubrikálva.

Kolofonja: Explicit compendium egregium tocius legende dulcissime virginis Katherine de Senis.

VI. VERSUS GRAMMATICALES. *Saec. XIV.*

Egykor negyedréti, később egész az írásig menő megvágás által tizenhatodrétivé erőszakolt hártyakézirat a XIV. század végéről. Olaszos minuszkulával, egyhasábosan írva. Rubrikálva.

Miután szerzőjét meghatározni nem tudom, mutatóúl lejegyzem az első versszakot:

Phylomena previa temporis amen	}	i.
Que recessum nuncias ymbris atque scen		
Dum mulcescis animos tuo cantulen		
Avis prudentissima ad me quaeso ven		

XVIII. századi bőrkötésben.

Beke, Index, 282. sz. (*Ms. saec. XV.*)

45. (*G.*₅ *IV.* 7.) SERMONES ALIQUOT SANCTI AUGUSTINI ET SANCTI ISIDORI. — L. ANNAEI SENECAE PROVERBIA DE MORIBUS. — EXCERPTA EX ISIDORI, AUGUSTINI, OROSII ET ALIORUM SANCTORUM PATRUM OPERIBUS. — SANCTI SEBASTIANI ET MARIAE AEGYPTIACAE LEGENDA IN VERSIBUS. — ANSELMI ARCHIEPISCOPI CANTUARENSIS LIBER, CUR DEUS HOMO. — EXCERPTA EX OPERIBUS SANCTI AUGUSTINI; NECNON EX VIRGILIO, LUCANO, OVIDIO, IUVENALI ET TIBULLO. *Saec. XIV.*

Ivrétű hártyakézirat 291 levélen, a XIV. század derekáról. Tintával huzott vonalakra kéthasábosan van írva, gót minuszkulával. Kezdőbetűi vörösek és kékek, csinos tollrajzú kaeskaríngókkal ékítve.

Kötése deszka, disznóbőrrel bevonva, a mely apró bélyegekkel van préselve. Egy pár áthajtós vasvégű kapocscsal.

Második tábláján a XIV. század végéről vagy a XV. század elejéről való ezen bejegyzés olvasható:

liber Magistri G. de Fossa. Valet X libras.

Az első tábla belsejében a XV. század elejéről való irással:

Iste liber est Petri de Stolln.¹

Ezt régen kitörülte tintával valaki s alá írta a XV. század végére mutató irással:

Iste liber est ecclesie sancti | Jacobi in Lewtscha.

Beke, Index, 31. sz.

M. Könyvszemle, 1880. évf. 334. l. 2. szám.

46. (*F.*₅ *V.* 14.) BUCH DER KÖNIGE. — APOCALYPSIS. — SMIDELEIN, ODER MARIENS LOB. — DAS GULDIN LOB. *Saec. XIV.*

Negyedrétű kézirat 117 levélen, vastag hártján írva, tintavonalzásra, szép, gyakorlott másolóra valló gót minuszkulával írva. Rubrikálva, egyszerű vörös kezdőbetűkkel.

1a. l. Hie heben sich an di bûch | der Chvngig vö der altene.
Végződik a 38a. lapon.

38b. l. Apokalýpsis. *Megszakad a 40b. lapon.*

41a. l. *Mária-legenda versekben. Kezdeté:* Maria Muetter chuniginne. Alle der werlt ein loesaerinne. Verleiche mir frawe solche sinne. daz ich ditz buchelein beginne.

103a. l. *Vége a legendának. Zárszavai:* AMEN. | Detur pro penna scriptori celica regnum. | Ditz bûch tñn ich ew bechant |

¹ A pozsonyi káptalan könyvtárában van egy Malagranatus, a melyet 1410-ben másolt *Stollé Péter* szent-Benedek-rendi szerzetes. Lásd Knauz Nándor, A pozsonyi káptalannak kéziratai. (Esztergom. 1870.) 129. l. 61. szám.

das ist das Smidelein genant von sand Marien lobesam. | das
guldin lob hebt sich hie an.¹

103a.--116a. *ll. a Guldin lob*, mely után egy a 117a. *oldal-
on végződő latin legenda következik Szent-Tamásról.*

A 117b. *l. üres.*

XVI. századi préselt dísznőbőr kötésben.

A táblán a kötet néhány régi tulajdonosának névbejegyzése van.
1580-ban V. Hager-é volt; ettől szállhatott a lányára, a ki így jegyezte be
a nevét:

Junckfrau Cessa geporne Hagerin.

1642-ben Hans Seiffred vadászkapitányé volt.

Beke, Index, 409. sz. (»Orationes et hymni germanice. Ms. a. 1580.«)

47. (F₅. V. 5.) I. SANCTUS GREGORIUS MAGNUS, LIBER
REGULAE PASTORALIS. *Saec. XIV.*

Hártyakézirat ívrétben 32 levélen, a melyből az utolsó üres. Durva
foltozott hártján, két hasábosan, hanyagul írva. A XIV. század derekáról.

1a. *l. üres.*

1b. *l. kezdődik ezen veres írásu czímmel: Incipit cura pasto-
ralis | sancti Gregorii ad Johannem episcopum.*

31b. *l. 2. hasábban végződik: Explicit cura pastoralis.*

II. DE DECIMIS. ACCEDIT VITA SANCTI LEONHARDI.
Saec. XV.

Papirkézirat a XV. század elejéről. Egyhasábosan írva, 9 levélen.

1. *l. üres.*

2a. *l. Czim: De decimis.*

3b. *l. Incipit vita beatissimi Leonhardi confessoris.*

Kötése a XV. század elejéről való. Bőrrel bevont deszkatáblák, veretek
nélkül. Az első táblán érczeretbe foglalva látható a hártya-lapocskára írt *czim.*

Beke, Index, 252. sz. (38 levél) és 424. sz. (70 levél!)

48. (F₅. V. 27.) BIBLIA CONTINENS PROPHETAS ET
NOVUM TESTAMENTUM. *Saec. XIV.*

Negyedrétű hártvakézirat a XIV. század közepéről, egyenlőtlen, talán
több másolótól származó gót minuszkulával írva.

XVIII. századi bőrkötésben.

Első oldalán XVII. századi írású bejegyzés:

S(ocietatis) JESV Viennae.

Beke, Index, 558. sz. (»Ms. saec. XV.«)

¹ Ez a Smidelein talán azonos Würzburgi Konrád Die Goldene
Schmiede című költeményével. Teljességgel hiányozván Gyulafejérvárott az
irodalomtörténeti segédesszközök, nem tudtam e költemények minéműségét
megállapítani.

49. (*K₅, VI. 21.*) COMPENDIUM IV. LIBRORUM SENTENTIARUM MAGISTRI PETRI LOMBARDI. *Saec. XIV.*

Negyedrétű kézirat 74 levélen, mindenféle szedett-vedett hártya-szeleteken, hol vonalzásra, hol a nélkül, igen apró betűs sietős kurzívval írva, roppant erős, alig feloldható rövidítésekkel. Rubrikálva, kék és vörös kezdőbetűkkel. Valamely szorgalmas egyetemi hallgató jegyzete a XIV. század derekáról. Valószínűleg Olaszországban készült.

Egykorú kezdetleges, bőrrrel bevont deszkakötésben.

Beke, Index, 581. sz.

50. (*E₅, VI. 19.*) BIBLIA SACRA VETERIS AC NOVI TESTAMENTI CUM INTERPRAETATIONE NOMINUM HEBRAICORUM. *Saec. XIV.*

Tizenhatodréti hártyakézirat, 362 levélen (az első hiányzik) két hasábosan igen szépen nagyon apró gót minuszkulákkal írva. Rubrikálva.

Bámulatos, hogy a kis kötetben, a melynek tükre laponként csak 0·095 × 0·065, az egész biblia benne van.

XVIII. századi rongált papirkötésben.

Beke, Index, 51. sz.

51. (*K₅, V. 21.*) RAYMUNDUS DE PENNAFORTE O. S. B. SUMMA DE POENITENTIA ET MATRIMONIO. *Saec. XIV.*

Hártyakézirat 145 levélen, negyedrétben, a XIV. század második feléből. Tintavonalakra szép apró gót könyvirással egy hasábosan írva. Egyszerű vörös és kék kezdőbetűkkel.

XVIII. századi szúrágta papirkötésben.

Első lapján a 43. számnál ábrában is bemutatott czímer.

Beke, Index, 539. sz.

52. (*G₅, VI. 12.*) I. HAYTHONUS (SIVE HETHOUN) DOMINUS DE COURCY, PRINCEPS ARMENIAE, ORDINIS SANCTI AUGUSTINI, FLOS HISTORIARUM TERRAE ORIENTIS. ACCEDIT BEMETNODI EPISCOPI PATERENSIS LIBER DE PRINCIPIO SAECULI. *Saec. XIV.*

Negyedrétű kézirat, 52 levélen, mindenféle egyenlőtlen hártýára írva, a mely félig simított, félig kidolgozatlan lapjaival elárulja olasz vagy dél-francia eredetét. Gót minuszkulák, olaszosan legömbölyített élekkel. Elején két hasábosan van írva, aztán egybe megy át. Rubrikálva. A XIV. század második felében iratott

1a. l. Kezdődik a munka: In nomine patris et filii et spiritus sancti amen. Iste liber intitulatur flos hystoriarum terre orientis, quem compilavit frater Haytonus . . .

47b. l. Végződik ezen kolofonnal: Explicit liber hystoriarum partium orientis a religioso viro fratre Haytono ordinis beati

Augustini domino Curchi et consanguineo regis Armenie compilatus, ex mandato sanctissimi pontificis domini Clementis pape quinti in civitate Pictaviensi regni Francie, quem ego Nicolaus Falconi primo scripsi in Gallico ydiomate, sicut idem frater Haytonus michi ore suo dictabat absque nota sine aliquo exemplari et de Gallico transsuli in Latinum. Anno domini M^o. ccc^o. vij. mensis augusti. Deo gracias. Amen.

48a. l. Incipit liber Bemetnodi episcopi ecclesie Paterensis martyrís Christi quem de ebreo et greco in latinum transferre curavit, id est de principio seculi.

52b. l. *Végződik a munka ezen rubrummal*: Explicit iste liber, Deo gracias.

Haytho munkája úgy francziául, mint latinul, számos kiadást ért, a melyeknek kiválóbbjait felsorolja Potthast (Wegweiser durch die Geschichtswerke des Europäischen Mittelalters bis 1500. II. Auflage, 1896.) I. k. 572 lap.

II. FLAVIUS VEGETIUS RENATUS. DE ARTE MILITARI LIBER. Saec. XIV.

Hártyakézirat, 29 levélen, olasz hártján. Két hasábosan ónnal huzott vonalakra írva gót minuszkulákkal. Rubrikálva. A XIV. század harmadik harmadában készült. A 25. levél hiányzott és a XV. században pótoltatott.

28a. l. (*Kolofon*.) Flavii Vegecii Renatique viri illustris liber explicit. Deo gracias.

28a. és 29. ll. *üressek*.

A XVIII. századból való bőrkötésben.

Beke, Index, 259. sz.

53. (*H₅. IV. 11.*) I. SERMONES DE SANCTIS. Saec. XIV. Negyedretű papírkézirat, 2 hasábosan írva. A XIV. század végéről.

II. SANCTUS AUGUSTINUS, SOLILOQUIUM PECTORIS. *Anní 1365.*

Papírkézirat.

Utolsó levelén vörössel írva:

Anno domini M^{mo} ccc^{mo} lxx finitus | est iste libellus in vigilia Symonis et Jude.

Beke, Index, 510. sz. (*→Saec. XV.**)

MAGYAR VONATKOZÁSÚ NÉMET UJSÁGLAPOK
A M. NEMZETI MÚZEUM BIRTOKÁBAN 1600—1711-IG.

Irta: DR. BLEYER JAKAB.

Innen-onnan húsz esztendeje, hogy Kertbeny Károlynak *Magyarországra vonatkozó régi német nyomtatványok 1454—1600-ig* című könyvészeti műve a közoktatási miniszter engedélyével, helyesebben támogatásával megjelent. A hazafias buzgóság Kertbenytől meg nem tagadható, de azért talán nem vagyunk hálátlanok emléke és igazságtalanok érdemei iránt, ha irodalmi működését és különösen könyvészeti törekvéseit a dilettantismus nevével illetjük. Ez nem vád, nem is szemrehányás, hanem egyszerűen annak a ténynek konstatálása, hogy működésében nagy volt az ügyszeretet, de csekély a tudományos módszer, több a lelkesedés mint a biztos eredmény. Evvel korán sem mondom, hogy buzgalmának a kutatás semmi hasznát nem veheti; de munkája könnyű volt, egész eljárása szerfelett egyszerű. Mindnyájan jól tudjuk, hogy a tudományban a bibliografus végzi a legterhesebb és legfárasztóbb munkát. Az anyaggyűjtés mindenütt nagy nehézségekkel jár, de sehol sem oly lélekölő, oly ijesztően tágkörű mint a bibliografiában. Kertbeny nem ismerte tudományának módszerét, és ennél fogva nehézségeiről sem volt tiszta képe: tájékozatlanságából ered eljárásának nagy egyszerűsége. Művében nem láttam nyomát, hogy anyaggyűjtés szempontjából külföldi könyvtárakat is áttanulmányozott volna, bár sok éven át tartózkodott idegenben. A hazaiak közül is személyesen csak háromban kutatott: a nemzeti múzeum, a tudományos akadémia és az egyetem könyvtárában. Hivatkozik ugyan a szatmári püspöki és a keszthelyi Festetics-féle könyvtárakra is, de ezeket maga nem tanulmányozta, csak fogyatékos katalógusukat használta. A legtöbb adatot néhány antiquáriusi árjegyzéken kívül német könyvészeti munkákból merítette, melyeknek legnagyobb része a német irodalmat

egy vagy más szempontból a XVI. század végéig feldolgozza. Innen is magyarázható, hogy Kertbeny miért nem megy 1600-on túl, a honnan kezdve a könyvészeti összeállítás sokkal nagyobb fáradsággal, sokkal több eredeti kutatást követelt volna. A német bibliografiák közül a feladat rokonsága következtében leginkább Weller E. műveire és Hammer J. török történelmének X. kötetére (I. kiadás) támaszkodhatott.

Ily módon Kertbeny vagy ezer könyvcímet gyűjtött össze főntemlített művében, a gyakorlatban messze elmaradva azoktól a szinte ábrándos czéloktól, melyeket a magyar könyvészet elé tűzött. És mégis ezen ezer könyvcímmel, melyeket — véleményem szerint helytelenül — rövidítésekkel és kihagyásokkal nyomatott le, egy ezer oldalas kötetet töltött meg. Világos, hogy aránytalanul több benne a fölösleges ballaszt, mint a tényleges adat. Szinte hihetetlen, mennyi mindent olvasztott be művébe páratlan bőbeszédűséggel a magyar történelemből, a magyar irodalomtörténetből, saját életéből stb. Nem csoda, hogy könyvének nem volt meg a várt hatása. A róla szóló ismertetések csak általánosságok között mozognak, nagy gyöngédséggel alig érintik fogyatkozásait. Úgy látszik, mindenki kimélni akarta az elaggott, beteges író, kiben nem csekély önérzet nagy érzékenységgel párosult. Történetíróink, kik művének leginkább vehették volna hasznát, ily módon alig szereztek róla tudomást; és ha voltak is néhányan, kik forgatták, azok is csak kevés okulást meríthettek belőle, mely nem állott arányban a fáradsággal: a fölösleges anyag tömegében szinte elfullad az értékes és értékesíthető adat.

Kertbeny tehát nem oldotta meg a feladatot, melyet maga elé tűzött. És ha a magyar tudományos akadémia a Szabó-Hellebrant-féle könyvészet folytatásaképen olyan bibliografia kiadását határozná el, mely a külföldön megjelent magyar vonatkozású nyomtatványok összeállítását nyujtaná, akkor Kertbeny műve csak részletmunka, bár sok tekintetben becses részletmunka számába mehetne. Hogy szándéka-e az akadémiaának ily vállalat megindítása, nem tudom; de hogy kívánatos, sőt szükséges volna, az kétségtelen. Persze nagy anyagi áldozatok és roppant szellemi munka nélkül ez nem létesülhetne, de az eredmény a maga nagy jelentőségével megérné mind a kettőt. Ilyen bibliografiára támaszkodva, mely lehetőleg az irodalomtörténet-

ben helyfoglaló kéziratokra is kiterjedne, politikai és művelődés-történetünk kutatói páratlan pontossággal és biztossággal állapíthatnák meg, miként tükröződött a magyarság ezredéves története a külföld, különösen a szomszéd népek közvéleményében, mely irodalmukban van lefektetve. A modern történetírásnak úgy is eszménye a lehető legszélesebb alapra fektetés, ily eszközökkel pedig a magyar történetírást képessé tennők a legmagasabb feladat megoldására, melyet a kutatásnak egyáltalán czélul kitűzni lehet. Valóban sokat megmagyarázhatnánk ily módon azokból a nagy eszmeáramlatokból, melyek a legkülönbözőbb népek művelődését keresztetik, és melyekről Riedl Frigyes *A magyar irodalom főírányaiban* oly szellemesen értekezik. Az okiratok holt anyaga megelevenednék, a néma adatok megszólalnának, a nemzetek lelke megnyílnék, és megismernők a történeti tettek lelegejtettebb rúgóit, a kulturális alkotások legmélyebb forrásait. Nem mondom, hogy a közvéleménynek mindig oly kiterjedt szerepe volt a történet irányításában, mint a mi századunkban, de az bizonyos, hogy valóban nagy és fontos mozgalmaknak mindig a közvélemény volt megindítója és egész lefolyásukban hordozója. Már volt alkalmam a német történeti népelemek alapján kimutatnom,¹ mennyire megelőzte a német közvélemény a török veszély felismerésében a császári és fejedelmi udvarokat, és mennyire köszönhetünk mindent, a mi érdekünkben a német uralkodók részéről történt, a német közvélemény sokszor lármás, de mindig lelkes szavának. Hangja ugyan gyakran gyűlöletes, sikraszállása nem mindig önzetlen, de mindegy, a német fejedelmeket mégis felserkentette tétlenségükből, bár többnyire csak ideig-óráig. Hasonló szerepet játszott a német közvélemény reformáczióknk történetében is: az új hit apostolait buzdította, állhatatosságra lelkesítette, mikor pedig az üldözések elől hazájukat el kellett hagyniok, otthont és kenyeret adott nekik. A külföld beavatkozása történetünkbe soha nem volt a politikai érdek spontán megnyilatkozása, hanem rendszerint a nemzetek rokonszenve és gyűlölete szülte vagy legalább előkészítette az elhatározást és mint érzelmi vele járó kísérte a tettet. Ez a rokonszenv és gyűlölet ott lappang ugyan az okiratok száraz adatai mögött is, de az irodalomban, melyet mint a közvélemény

¹ Magyar vonatkozású német történeti népelemek 1551-ig. Különnyomat az Egy. Philologiai Közlönyből, 31. l.

kifejezőjét a legtágabb értelemben kell venni, hangosan beszél, biztat vagy fenyeget.

Érintkezésünk a német néppel volt legsűrűbb és legállandóbb; ennek is van legnagyobb irodalma. Az eddigi összeállításokból csak sejténünk lehet annak az anyagnak rengeteg gazdagságát, mely történetünket érdekli. Egybehordása fölülmúlja egyes ember erejét, a végleges lajstromozást sok-sok részletmunkának kell megelőznie. Német bibliografiákban nincs hiány, de ezeknek egy része, mint például Goedeke műve, csak a leglényegesebbre szorítkozik, másik része pedig, mint Weller könyvei, sajátos czélokot követ. Előmunkálatainkban sok becses útmutatással szolgálhatnak, de kevés felhasználható anyagot nyújtanak. Ezen a téren tehát a német irodalomban, épúgy, mint a többi irodalmakban, majdnem teljesen magunkra vagyunk utalva, és mert nem remélhetünk idegen segítséget, mielőbb hozzá kell látnunk ezen feladatunk megoldásának legalább előkészítéséhez. Mert hogy a mi feladatunk és pedig sürgős feladatunk, azt talán fontoskodás nélkül hangozathatjuk.

Ezt a czélt kívánom én is az alábbiakban egy-két adattal szolgálni. A nemzeti múzeum azon német nyelvű apró nyomtatványainak áttekintését, de csakis áttekintését fogom adni, melyek 1600-tól 1711-ig magyar ügyekről és viszonyokról szólnak. Nem fogom a nyomtatványoknak tartalmát ismertetni, de még czímeiket sem fogom felsorolni, melyek igen hosszadalmasak és túlságosan nagy helyet vennének igénybe. Könyvészeti lajstromozásuknál azonban ezen czímek egész terjedelmükben volnának közlendők, nem csak filologiai pontosság kedvéért, hanem azért is, mert többnyire fölöslegessé teszik a tartalomjegyzéket. A hol a cím rövid vagy semmit sem mond, ott természetesen hozzácsatolandó volna a tartalom rövid, tömör kivonata. Én inkább csak osztályozni fogom a nyomtatványokat tárgyuk szerint, és a mennyire ezen távrolról sem teljes, de így is becses gyűjtemény alapján lehetséges, ki fogom mutatni, hogy a német közvélemény történetünk mely eseményei iránt érdeklődött élénkebben, melyek iránt lanyhábban, mikor fordult felénk teljes figyelmével és mikor viseltetett irántunk teljes közömbösséggel. Előre tudható, hogy valamennyi esemény közül a török háborúk foglalkoztatták a külföldet leginkább, de török harczainkban sem az 1600-ik, sem az 1711-ik év nem

jelöl fordulópontot, és így történeti szempontból sokkal ajánlatosabb lett volna, ha ismertetésemben a török küzdelmek azon korszakára terjeszkedhettem volna ki, mely a zsitvatoroki (1606.) és karloviczi (1699.) vagy pozsareváci (1718.), esetleg belgrádi (1739.) béke közé esik. Ezt azonban abból az okból nem tettem, mert a nemzeti múzeum anyagát egyrésztől Kertbeny csak 1600-ig, Petrik Géza¹ pedig 1711-től kezdve dolgozta fel könyvészetileg. A XVII. század német irodalmával ebből a szempontból nálunk még senki sem foglalkozott; ép ezért talán az a kevés is, mit dolgozatomban nyújthatok, némi haszonnal járhat.

Értekezésem címében ezeket az apró nyomtatványokat ujságlapoknak nevezem. A szó közönséges értelmében azonban ezeknek csak egyik, bár nagyobb részük tartozik a tulajdonképi *ujság*-irodalom keretébe. Prutz Róbert a német hirlapirodalom történetében² különbséget tesz az ujságok és röpiratok közt, Weller Emil³ pedig az ő bibliográfiájába csak azokat a nyomtatványokat veszi fel, melyeknek *Zeitung* a címük. Az ilyen megszorítást azonban nem tartom helyesnek. A mai hirlapok sem állanak csupa politikai és napi hírekből, hanem vannak vezércikkeik, melyek többnyire polemikus természetűek; van tárczarovatuk, mely a szépirodalmat és a tudományok népszerűsítését szolgálja; vannak országgyűlési tudósításaik, melyek a szoros értelemben vett politikával foglalkoznak; vannak törvényszéki közléseik, melyek sokszor a legvérengzőbb regénynél rémesebbek; van hivatalos részük, mely rendeleteket és kinevezéseket közöl stb. Valóban a mai ujságoknak mindezen alkotó elemei már megvoltak a journalistika kezdetén: csakhogy nem egy számba szervesen egybefoglalva, hanem rendszertelenül különböző füzetekbe szétszórva.

A hirlapirodalom keletkezésének kérdése már meglehetősen tisztázva van: a könyvnyomtatásnak és a modern postaintézménynek szülötte. Gyermekévei a XV. század végére és a XVI. századba esnek. Sokáig maradt kiskorú, szinte három századon át, a XVIII. század végeig. A közvéleménynek és kíváncsiságnak ugyan annak előtte is megvoltak az orgánumai, leginkább a történeti népelekben, melyeket többnyire a hegedősök terjesztettek; de

¹ Magyarország bibliographiája 1712—1860. Budapest, 1888—1892.

² Geschichte des deutschen Journalismus. Hannover, 1845.

³ Die ersten deutschen Zeitungen. Tübingen, 1872.

azokban a jelentésekben is, melyeket a fejedelmek követeiktől vagy a kereskedők tudósítóiktól kaptak, és a melyeket kéziratban szerte olvastak. Ezek azonban nem voltak fejlődésre képesek, bár nyomuk sokáig megmaradt a tulajdonképi irodalomban: a verses újságok formájában és a megszámlálhatatlan *relatiók* szárazságában. Kezdetben természetesen nem volt az újságleveleknek időszaki jellegük, és rendszerint csak egy-egy eseménnyel foglalkoztak. Nemsokára azonban egy-egy lap több *uj lírt* is közölt, sőt az egyik a másiknak folytatásaképen jelent meg, nem ritkán számozva is. De a rendes periodikus sajtó csak a XVIII. század első évtizedeiben veszi kezdetét, számban és tartalomban folyton gyarapodva, elterjedtségben és jelentőségben fokozatosan emelkedve. A heti és napi lapok mellett azonban a különálló újságlevelek is még sokáig virágoztak, fönnállásuk mélyen belenyúl a XVIII. századba.¹

Ezeknek a röpiveknek, ép úgy, mint az időszaki sajtónak, mindig igen termékeny és kedvelt tárgyuk volt a magyar-török hadviselés.² Európa politikai történetének nincs egy alakulata sem, melylyel a hirlapirodalom századokon át oly nagy állhatatossággal és annyi érdeklődéssel foglalkozott volna. Magyarország nyomdáiból is nem egy német újságlap került ki már a XVI. században;³ arra pedig két adatot ismerek, és némi utánjárással bizonyára még többre is akadhattam volna, hogy a német journalisztika termékeit minálunk is igen korán szívesen olvasták: ⁴ az egyiket Zenker E. V.⁵ említi 1671-ből, a másikat pedig az *Archivum Rákócianum* (szerk. Thaly Kálmán) VIII. kötetében (212. l.) találjuk 1710-ből.

¹ Ferenczy József téved, mikor azt írja, hogy »e nagyszámú újságlevelek vagy röpívek a XVI. század végeig tartották fenn magukat.« A magyar hirlap-irodalom története 1780—1867-ig. Budapest, 1887. 4. l.

² L. Fraknói Vilmos, A mohácsi csatáról szóló egykorú újságlapok a magy. nemzeti múzeum könyvtárában. Magyar Könyvszemle, 1876. évf. 8—14. l.

³ L. Kertbeny K. i. m. 497. l. »Manlius« alatt; lásd még Régi Magyar könyvtár, II. k. 197., 245., 247., 249.; igaz, hogy a következő századokban feltűnően kevés újságlap került ki a magyarországi német sajtóból.

⁴ E. V. Zenker, Geschichte der Wiener Journalistik von den Anfängen bis zum Jahre 1848. Bécs és Lipcse 1892. 24. l.

⁵ V. ö. még Thaly Kálmán igen tanulságos dolgozatát: Az első hazai hirlap. Ak. tört. ért. VIII. k. 4. szám (bevezetés) Budapest, 1879. Azonkívül l. Jakab Elek, Az erdélyi hirlapirodalom története 1848-ig. Ak. tört. ért. X. k. 9. szám.

Manapság bizonyára fölösleges a hírlapirodalom fontosságáról beszélni a történetíráshoz nézve. Mert a hírlapok nemcsak kitünő kútfők, telve élettől és közvetlenséggel, melyekkel foglalkozni érdemes; hanem gyakran mint történeti tényező, mint élő, nem ritkán döntő hatalom lépnek fel, melyet a történetírásnak nem lehet figyelmen kívül hagynia. A mit fontosabb a közvéleményről és orgánumairól mondtam, azt különösen a hírlapok és hírlapirodalomra értettem. »A hírlapirodalom — mondja Prutz R. olyan szépen, hogy idézése elől nem térhetek ki — az ő sokféle elágazásában és szerveinek egymást kiegészítő különféleségében általában olyan magánbeszédfélének tűnik fel, melyet az idő önmagával önmagáról folytat; olyan önbírálatféle, melynek az idő saját tartalmát aláveti; hasonló a naplóhoz, melybe folyó történetét közvetlen, pillanatnyi jegyzetekkel leírja. Magától értetődik, és saját naplóinkkal melyeket esetleg vezetünk, jó magunk is úgy járunk, hogy a hangulatok változnak, ellenmondások támadnak, és a való a hamissal összevegyül. A valónak és a hamisnak azonban mégis csak megvolt a maga, habár csak részleges, csak látszólagos jogosultsága; helytelenségében is valami átélt, fejlődésünknek, és ennél fogva történetünknek egyik momentuma. Ép ezért a zszurnalizmusban ezen ingadozó, állhatatlan természete ellenére, vagy éppen e miatt, korunknak legtitkosabb idegei, legelrejtettebb ütőerei lesznek nyilvánvalókká. Midőn régi ujságoknak megsárgult évfolyamaiba mélyedünk, mint egy eltemetett városban, egy második Pompejiben érezzük magunkat, melyben a rég eltűnt nemzedéket, mintha az idő kerekét visszaforgathatnók, mindennapi létének teljes közvetlenségében, családi életének legbensejében hirtelen meglepjük. És a mint az eltemetett Pompejiből urnákat és kenőcs-edényeket ástak ki, melyek még tartalmuk illatát is megőrizték; akként a zszurnalizmus felfödött aknáiból is ama csodálatos szellő lengedez felénk, mely minden történeti tettek tulajdonképi éltető levegője, minden fontosabb eseménynek élő lélekezete — ama levegő, melynek tisztító lehellete nélkül a történetíró szemhatára örökké felhős marad, és a melyet saját korunkban mégis oly sokan félreismernek: eltűnt századok közvéleménye, mely itt (és csak is itt) rögzítette meg a maga változékonyságát. Rég elmúlt állapotok és események, melyeknek ismerete dogmatikus alakban származott ránk, drámai változatossággal még egyszer közvetlenül meglevened-

nek előttünk. Elpusztult nemzedékek kortársaivá leszünk; a később nagyszerűvé fejlődött események kicsi kezdetei, az érdekek titkos megoszlása, a pártok kicsinyes harczi egyszerre meglepetésszerűen élednek fel szemünk láttára. És ha különben a történelem csak a tényeket, az irodalom csak a könyveket származtatja át mint kész eredményeket, akkor a hírlapokban megismerjük fokozatos hatásuknak, hangulatuknak, melylyel fogadták, a szellemi körülményeknek, a melyek előbbre vitték, és a félreértéseknek történetét is, melyek hatásukban késleltették és akadályozták. És ez kétségtelenül minden dolognál a saját magának második fele, mintegy második élete, melyet folytat.«¹

Igy írt Prutz több mint egy félszázaddal ezelőtt erős meggyőződés hangján és mély történeti belátással; és mégis azóta ezen a téren a németeknél is vajmi kevés, úgy szólván semmi sem történt! A történetírók csak ujabban kezdik ez ujságlapokat jelentőségükhöz méltóan és komoly szándékkal kiaknázni, már a mennyire a bibliografiai előmunkálatok csekély száma lehetővé teszi.

A nemzeti múzeum könyvtárában körülbelül 300 olyan német nyelvű apró nyomtatványra akadtam, melyek a magyar történelemmel vonatkozásban állnak. Ezek közül a harmincz éves háborút megelőző évekre csak mintegy 60 nyomtatvány esik, a többi mind a nagy világháború után következő idők történetével foglalkozik.

A XVII. század első éveit még a tizenöt éves háború idejébe esnek, ekkor azonban az európai érdeklődés már ez iránt a nagyon is hosszú nyúltság iránt igen meglányhult. Kertbeny 1598-ból még 15, 1599-ből pedig 6 röpiratot sorol fel, melyek a múzeum birtokában vannak. 1600-ból azonban egyet sem találtam a múzeumban, mely említésre méltó volna, pedig ez az év nem volt nevezetes események híjján. Kertbeny² ugyan idéz egy nyomtatványt 1600-ból Hammer J. összeállítására alapján és Weller³ egyet 1601-ből, melyek Kanizsa elvesztéséről tudósítanak, de Schwarzenberg Adolf és Pálffy Miklós haláláról szólót egyik sem említ, nekem sem sikerült ilyet sem a múzeumban — mint már

¹ Prutz R. i. m. 78. l.

² id. m. 1315. sz.

³ Weller E., Annalen der poetischen National-Literatur der Deutschen im XVI. und XVII. Jahrhundert. 2 kötet. Freiburg, 1862—64. 1061. sz.

említettem —, sem az egyetemi vagy akadémiai könyvtárban felkutatnom. Ezek alapján annyi bizonyosnak látszik, hogy az 1600. év magyar vonatkozású ujságlapokban meglehetősen szegény.

Nem sokkal gazdagabb a következő esztendő sem. A török ellen folytatott hadviselésnek 1601-ben két legjelentősebb mozzanata Székes-Fehérvárnak a keresztényektől történt visszavivása és az előző évben elesett Kanizsának sikertelen ostromai. A múzeum mindössze egy nyomtatványt őriz, mely lelkesen hirdeti a keresztény hadak győzelmét Székes-Fehérvárnál: *AVszfürlicher gründlicher Bericht | Wie die Königliche Stadt vnnnd Festung Stulweissenburg von vnserm Christlichen Kriegszvolk mit gewehrter Hand erobert vnd eingenomen worden | den 20. Septembris | Anno Christi | M. DCI. — Sambt einer angehengten nothwendigen erklärung | was sich von anfang bisz zum ende darneben verlossen vnd zugetragen hat. — Gedruckt zu Nürnberg | durch Abraham Wagenmann.* (4r., 6 sztlan lev.) Kanizsának szégyenletes kimenetelű vivásáról szóló ujságlapra nem akadtam:¹ általában jellemző, hogy míg a fényes hadi tettek rendszerint egész kis irodalmat vonnak maguk után, addig a veszteségek és vereségek, ha csak nem rendkívül fontosak, sokszor nem találják meg riporterüket. Még egy másik röpirata is van a múzeumnak ebből az évből, mely a törökök eredetéről, császárjairól és győzelmes hódításaikról értekezik, végül pedig a mohamedán papok és magusok jövőndölései alapján a török birodalom rombadőlését hirdeti. Szerzője *Barnim von Stuer*, tudós polyhistor és matematikus, a filozófia és medicina doktora.

A következő évben mindenfelé nagy feltűnést keltett Ali budaa pasának elfogatása. Van is a múzeumban egy nyomtatvány, mely bámulattal adózik a szabad hajdúk e vakmerő bravurjárak: *Gewisse vnd Warhafftige Zeytung. Wie Aalli | Obrister Bassa | von Ofen | mit andern Türcken | von den Frey Heyducken | 15. Meil vnter Ofen | sey gefangen | vnd den 11. Junij | jhrer Fürstl. Durchl. präsentirt worden — Mit angehenckter Aussage | Aalli | desz gefangenen Bassa von Ofen | ausz Wien geschriben | x. — Gedruckt im jahr | 1602. — Colophon: Gedruckt zu Nürnberg | bey Johann Knorrn.* (4r., 8 sztlan

¹ Kivéven egy latin nyelvű értesítést 1603-ból.

lev.) — Két másik hírlap Bastának győzelméről ujságol, melyet Székely Mózes fölött 1602-ben kivivott és a melyre rémes, kegyetlen napok következtek az erdélyiekre. Az egyik különösen sokat tud az öldöklő éhínségről, mely sűrűn szedte áldozatait a pártos fejedelemségben; a másik pedig Basta győzelmén kívül elkéseredetten beszél a török császár erejéről és hatalmáról, melylyel Istennek különös végzésével bűneink büntetéseül a keresztény végvárat pusztítja, lakóikat szorongatja, gyilkolja és örök állati fogságba hurczolja. A szerző előljáróinak engedelméből írta művét abból a czélból, hogy keresztény testvéreit javulásra, bűneik megbánására és istenes életre serkentse.

A tizenöt éves vagy hosszú háború ezután változó szerencsével még négy évig folyt. A német közönség a vérengző küzdelmek olvasásába lassankint beleúnt, érdeklődése, úgy látszik, a magyar-török dolgok iránt rohamosan csökkent. Az akadémia könyvtára ugyan ezekből az évekből is őriz két-három ujságlevelet, melyek a pesti táborozásokról, Hatvan elfoglalásáról stb. hoznak értesítéseket, a külföld azonban inkább a békés, mint a háborús híreket várta, óhajtotta. És amikor végre a hadakozó felek 1606-ban megkötötték a bécsi és zsitvatoroki békét, a nyomtatványok egész tömege hirdette a béke létrejöttét és föltételeit. A múzeumban is több ilyen ujságlap van, köztök az egyik mind a két kötés történetét és tartalmát ismerteti: *Abdruck der Reconciliation vnd Vergleichung mit den Hungarischen Stendē | Insonderheit aber mit Herrn Steffan Botzkay | Itzo Fürsten in Siebenburgen x. mit sampt der Keyserlichen | Hungarischen vnd Botzkayschen Coñmissarien gegen einander hieruber gegebenen versicherung. — Darbey auch die Friedens vnd Bundes Articul zwischen dem Römischen vnd Türckischen Keyser: Alles in den Monaten Junio, Septembri vnd Novembri, desz nechst abgelauffenen 1606. Jares | zu Wien in Osterreich | vnd in dem Hungerischen Felddläger abgehandelt vnd beschlossen. Aus Lateinischer sprach ins Deutzsche gebracht. Cum Gratia Superiorum. Gedruckt in der Alten Stadt Prag | durch Johan Othmar Jacobi 1607. (4-r., 20 sztlan lev.)*¹

¹ V. ö. Régi Magyar Könyvtár, III. k. 1030—1034., 1041., 1047., 1051. számok.

Rudolf király és Mátyás főherczeg viszálya és évekig húzódo versengése szinten termékeny tárgya volt a politikai röpiratoknak. Az osztrák rendek válasza, melyet a császárnak adtak, midőn az 1608-iki pozsonyi országgyűlésen résztvettek, három különböző kiadásban van meg a múzeumban. Egy másik ujságlap Mátyás magyar királynak bevonulását Csehországba és Prágába írja le, és egy-szersmind közli azokat a föltételeket, melyekkel a cseh rendek őt 1611-ben pünkösöd hétfőjén királylyá koronázták. A szerző különösen az ágostai hitvallást követő keresztényeknek ajánlja lapját figyelmükbe. A vallásügyi kérdések ekkor állandó napirenden voltak, és ezek nyomán, úgy látszik, egész kis irodalma támadt a különféle polémiáknak, melyek pro és contra argumentáltak. Érdekes terméke ezeknek a theologiai harczoknak a következő kis füzet 1609-ből: *Censura Duelli Glöselliani. Das ist: Ausführlicher Bericht | Wie Polycarpi Leisers Iudicium, von Herrn Melchior Glösel's Bedenecken Vber die Frag: Ob den Hungarischen Landständen | Freiheit der Religion zu zulassen! Gegründt seye | vnd zu was enders erst etlich Jahr | nach verrichtung selbiger Handlung | in Truck kommen habe lassen. Gestelt durch Petrum Cæsareum. Cum licentia Superiorum. Gedruckt zu München | durch Nicolaum Henricum | im Jahr M. DC. IX. (4-r., 52 lap.)*¹

A külföldnek ránk fordított figyelme ezután újra meglazul. Nemzetünk saját belső ügyeinek rendezésével volt elfoglalva, és történetünk egy pár évig nem nyújtott semmit, a mi szomszédaink különös érdeklődését magára vonhatta volna. És ebben a tekintetben jellemző a nemzeti múzeumnak egy 1615-iki nyomtatványa, mely a XVI. századba nyúl vissza és Zrinyi Miklós régi históriáját beszéli el. A szerző különböző kútfőkre hivatkozik, főforrását és a saját nevét a negyven oldalas füzet rengeteg czimének végén a következőképen közli: *Ausz der grossen Handbeschriebenen Chronica, so zu Wien in der keyserlichen Bibliotheca verwahrret | hin vnd wieder mit fleisz zusammen gebracht | vnd in druck gegeben | Durch Abrahamum Hossmannum Lauban. Lusatium, Sac. Cæs. Majest. Historicum.* Köztudomású, hogy a magyar történelemnek nincs egy alakja sem, kinek emlékét a külföld száza-

¹ A *Duellum Glosselianum* (1608-ból) megvan az akadémia könyvtárában.

dokon át oly kegyeletes tisztelettel őrizte volna, mint a szigetvári hőst. Ez a füzet is nagy népszerűsége tehetett szert, mert már 1617-ben újabb kiadása jelent meg.

Ebből az évből, 1617-ből, még egy másik nyomtatvány is van a múzeumban, mely az osztrák ház örökösödési szerződését közli Csehországgal és Magyarországgal is. A címnek Magyarországra vonatkozó része azonban hamis, mert II. Ferdinánd csak később választotta meg a pozsonyi országgyűlésen magyar királylyá. A szerzőt füzetének közrebocsátásában szintén felekezeti szempont vezette: »*Alles zu der Catholischen Religion | vnd desz Hauuses Oesterreich verbreitung | auffnemen vnnnd wolfart.*«

Már 1618-ban vagyunk, az egyenetlenkedésnek és gyűlölködésnek a vallási szakadásban rejlett immár évszázados csirája rohamosan, szinte végzetszerűen fejlődött különösen Csehországban. Az egyházpolitikai kérdések lassankint lefoglalták a népek egész érdeklődését. Egy 1618-ki ujságlap, mely két különböző kiadásban van meg a múzeumban, a cseh rendek vallásügyi határozatait közli, és köztük ugyanezeknek a rendeknek átiratát a magyar rendekhez, természetesen felekezeti kérdésekben. A lelkekben mindenfelé fellángolt a vallási fanatizmus tüze, és a »klostergrabi protestáns templom falai ellen mért csapások visszhangot keltettek egész Európában«. ¹ A katholicizmus és protestantizmus élet-halálharczba szállottak egymással. A Habsburgok dinasztíája szíve mélyeséges meggyőződésével csüngött ősei vallásán, léte, jövője is ettől függött, hatalmi érdekei is ehhez fűzték. Szövetségre léptek tehát egymással nemcsak, hanem azonosították magukat és azonosították ellenségeiket is. Ezek közül kétségtelenül a legnagyobbakhoz és leg-hatalmasabbakhoz tartozott Bethlen Gábor, a lángeszű erdélyi fejedelem, kinek szereplése a harminczéves háborúban belejátszik a világtörténelembe. Csak természetes, hogy az egykorú hirlap-irodalomnak legnépszerűbb alakjai közé emelkedett, és hogy minden tettét, minden lépését, melylyel az európai politikát érintette, az egyik részen végtelen gyűlölettel, a másikon pedig határtalan lelkesedéssel kísérték. Hatalmas egyénisége 1619-ben lépett a nyugat szemhatárába, és ebből ez évből nem kevesebb mint tíz ujságlevél van a múzeum hönvytárában, mely vele foglalkozik.

¹ Angyal Dávid, Magyarország története II. Mátyástól III. Ferdinánd haláláig. (A magyar nemzet története, szerk. Szilágyi Sándor, VI. k.) 212. l.

Egy nyomtatvány két különböző kiadásban Bethlennek a cseh igazgatókhoz intézett üzenetét közli,¹ egy másik pedig ezeknek válaszáat az erdélyi fejedelem átiratára.² Tieffenbachnak Dampierre-n és az ő »spanyol törökei« nyert győzelméről és Bethlennek a cseh rendeknek nyújtott hadi segítségéről is két hírlap közöl tudósításokat. Az erdélyi fejedelemnek diadalmas előrevonulása mindenütt a legnagyobb feltűnést, sőt meglepetést keltette. A katolikusok a magyar királyság romlását látták Bethlen hódításaiban, a protestánsok pedig ügyük diadalát ünnepelték sűrű győzelmeiben. Az ujságlevelek szinte lázas sietséggel és a lehető legtömörebb alakban adtak ezekről az eseményekről hírt, mint ez például a *Regni Hungariae Occupatio*³ cz. röpirat roppant sokat ígérő czíme mutatja, mely beillik bő tartalmi kivonatnak is. Bethlen jelentése, melyben a szultánt magyarországi hadakozásáról értesíti, szintén anyagot ad egy ujságlapnak; egy másik nyomtatvány pedig a fejedelemnek a szultánnal való egyezkedését és Karakás Mehemed budai pasának Bethlenhez intézett mentegetőző levelét adja közre.⁴

A 1620-iki irodalom még gazdagabb magyar vonatkozásokban. A múzeum gyűjteményében ebből az évből megtaláljuk az Alvinczinak tulajdonított híres *Querela Hungariae* német fordítását.⁵ A *Panasz*-ra Pázmány felelt, ki bebizonyítani igyekszik, hogy a magyarországi zavarok nem tulajdoníthatók a császárnak, hanem más, protestáns forrásokra vezetendők vissza. Ennek is abban az évben jelent meg német átdolgozása *Ungarischer Rebellions Brunn* czímmel.⁶ Majd minden fontosabb eseményről jelent meg az esztendő folyamán egy, vagy több hírlapi tudósítás. Az egyik a pozsonyi fegyverszünetről szól, melyet Bethlen a császár biztosai-val, Lépes Bálinttal, Meggau Lénárddal, Preiner Kristóffal és Nádasdi Tamással január 16-ikán kötött. Egy másik *Schultetus Ábrahám* ünnepi beszédét tartalmazza, melyet a Magyarország és Csehország közt április havában létrejött újabb szövetkezés

¹ Régi Magyar Könyvtár, III. k. 1258. és 1269. sz.

² Angyal, id. m. VI. k. 228. l.

³ Teljes címét l. Régi Magyar Könyvtár, III. k. 1238. és 1292. sz.

⁴ Mindkettő címét l. u. ott, 1270. és 1271. sz. Erre az évre (1619.) lásd még a 1272. és 1273. számokat is.

⁵ Címét l. u. ott, 1310—1312. sz.

⁶ Teljes címét l. u. ott, 1278. sz.

alkalmából a prágai vártemplomban tartott. Három levél Bethlennek magyar királylyá választásáról ad hírt, az egyik még koronázásának leírását is igéri, mely tudvalevőleg az előrelátó fejedelem ellenkezése folytán meg sem történt. Dampierrenek fényes győzelme, melyet Lakompaknál Huszár István lovasain és Petneházy István hajdúin kivívott, szintén alkalmat nyújtott egy lelkes hangú, és így kétségtelenül katolikus párti ujságlap megjelenésére. De nem kevésbé lelkes egy másik, protestáns érzelmű füzet hangja, mely Dampierrenek egy közönséges hajdú golyójától okozott halálát írja le: *Warhafftiger unnd Eygentlicher Bericht | Was massen der Graff Tempir willens gewesen | sich der Stadt Preszburg in Ungarn zu impatroniren | Er aber darüber von einem gemeinen Heyducken unversehens erschossen | Die seinigen gantz in die flucht geschlagen | und mehrentheils erleget worden. Darbey dann Gottes Desz HErrn Assiztenz unnd Protection, als ein sonders Miraculum, zu sehen gewesen. Dann durch dieses Goliats untergang eine grosse Verrätherey verhüttet worden: Darfür dann Gott zu loben | zu dancken | und an seiner Allmacht unnd hülffe nicht zu verzagen. — Item Zeituny ausm Läger Rokezann | vom 12. Octobris. Gedruckt im Jahr Christi 1620.* (h. n. 4-r. 4 sztlan lev.) — Ferdinándnak december 10-iki¹ irata is, mely »a haimburgi tárgyalásoknak nem sokat ígérő előszava volt«,² külön lapban jelent meg. Ez is, úgy látszik, azokhoz a közleményekhez tartozik, melyeket az intéző körök hangulat-keltés céljából nyilvánosságra szoktak hozni.

Az 1621. év egy része alkudozásokkal telt el, melyek a következő esztendő első napjaiban a nikolsburgi békekötésre vezettek. Márczius hó végén a tatár kán követe Nagy-Szombatháza érkezett, Bethlen viszonzásul április 6-ikán Harasztos Balázst a kánhoz küldötte avval az utasítással, hogy beszélje rá Galga szultánt, a kán öcsését, hogy a magyaroknak tízezer jó válogatott vitézt küldjön segítségül, kiket a fejedelem oly gazdag országokban hordana, melyekhez hasonló a tatár nemzet soha nem látott, A Galga szultánhoz írt levél azonban Ferdinánd híveinek kezébe került, a kik lenyomatták és terjesztették, hogy a külföldi és

¹ Angyal Dávid szerint december 11-én kelt. Id. m. 295. 1.

² Id. h.

magyarországi közvéleményt Bethlen ellen felizgassák.¹ Ezekből a nyomtatványokból is két példány van a múzeum birtokában különböző kiadásokban, melyek már czimükben a leggyűlöletesebb hangon szólnak Bethlenről.² Az ily vádakra azonban Bethlen meg tudott felelni. »Ne nézzetek uram arra — írja konstantinápolyi követének, — hogy török miatt romol a keresztény, mert azok a keresztények bizony nem kimélnek minket, ha kaphatnak«.³ A haimburgi békealkudozásoktól a nikolsburgi tárgyalásokig körülbelül egy féleven keresztül Bethlen mind a diplomáciában, mind a harcztéren erős kitartással, szinte csodálatos energiával küzdött Ferdinánd ellen. Vezérei közül Horváth István, Egri, Kornis Magyarországon, Batthyány Ferencz pedig Stájerországban és Alsó-Ausztriában küzdöttek, foglaltak és pusztítottak. Augusztus hónapjában a »téli király« főhadvezére, János György jägerndorfi őrgróf is Bethlen zászlajához csatlakozott seregével, miután előbb Sziléziában és Morvaországban dült és kegyetlenkedett. Maga Bethlen Érsek-Ujvárt és Nagy-Szombatot kerítette hatalmába, és augusztus 17-ikén Pozsonyt is megszállotta, melyet Schwendi Lázár védelmezett. Mindezekről az eseményekről egy hosszú czimű és ellenséges érzelmű ujságlap ad hírt, mely Bethlen önkéntes visszavonulását Pozsonytól csúfos vereségnek mondja: *Kurtze und gründliche Neue Zeitung welcher massen sich der Marggraff von Jägerndorff der Statt vñ Bistumbs Neysz | auch der Statt und Fürstenthumbs Troppaw newlich bemächtigt | und dieselben berauben unnd plündern lassen. — Item wie ernannter Marggraff die Königliche Statt New Titschein in Mähren vberfallen | beraubt | geplündert | in den Brandt gesteckt | und darinnen ettlich hundert keyserliche Spannische Soldaten umbbracht | und sich zu dem Gabor geschlagen. — Item Wie die Hungarn die Statt Landtshut und Kostel in dem Land zu Mähren geplündert | beraubt die betagten Leüte nidergehawet | und die Jugenden mit sich weggeführt. — Wie die Hungarischen Husarn vber den Flusz Mörich in das löbliche Ertz hertzogthumb Niederösterreich newlich einen vnuersehenen Einfall gethan | inner wenig tage vber zwey hundert Märkt und Dörffer beraubt*

¹ Angyal, id. m. 301. l.

² L. Régi Magyar könyvtár, III. k. 1317. és 1336. sz.

³ Angyal, id. h.

vnnd abgebrannt. — Benebens auch wie sich der Gabor der Hungarischen Statt Tirnaw bemächtigt. Und endtlich Wie er mit seinen Hungarn und Anhang Preszburg belägert vnd gestürmt | aber heszlich geklopfft worden. Wie solches weiter ausz volgender Beschreibung zuuernemen. — Gedruckt Im Jahr | 1621. (h. n. 4-r. 8 sztlan lev.) — Két másik hirlap a fejedelem üzenetét közli a magyar rendekhez és levelét pfalzi Frigyeshez, valamint ennek válaszát, melyet Bethlenhez intézett. »Ezekből — mondja cím lapján az egyik füzet — eléggé nyilvánvalók mindkettőnek kereszténytelen praktikái és a római császár ő felsége ellen való hamissága és elkeseredettsége«; a másik azonban Bethlent »Gábor király«-nak nevezi.¹ Ferdinánd leiratát is, melylyel Bethlennek királylyá választását semmisnek és a pozsonyi és besztercebányai országgyűlések határozatait érvényteleneknek nyilvánítja, két újságlap hozza, melyek közül az egyik Mansfeldnek a fejedelemhez intézett »állítólagos« levelét is közli:²

A következő évek újságirodalma magyar vonatkozásokban már sokkal szegényebb. Sem Wellernél, sem a három fővárosi könyvtárban nem találtam egy nyomtatványt sem, mely a következő év legnevezetesebb eseményével, a nikolsburgi békével foglalkoznék. 1622-ből mindössze egy magyar tárgyú újságlap van a múzeumban, mely Eleonóra császárnénak Sopronban július 26-án »reggel 7 órakor« történt koronázásáról szól. Bethlen második támadása, békekötései és szövetezései, melyek ezekbe az évekbe esnek, úgy látszik, hatástalanok maradtak a külföld közhangulatára, pedig az európai érdekek szálai ez alatt az idő alatt is sokszor összefutottak a fejedelemtől kezében tartott politika csomójában.

Csak 1626-ból találunk ismét nagyobb számban olyan német apró nyomtatványokat, melyek magyar híreket közölnek. Egy »körülményes jelentés« Bethlennek Brandenburgi Katalinnal Kassán történt egybekeléséről újságot. Egy másik »alapos és kimerítő tudósítás« a budai pasának pusztításairól és Bethlennek és Mansfeldnek a törökkel való egyesüléséről szól, egyszersmind hírt ad Wallenstein visszavonulásáról is, melyet a császáriak megfutamodásának tüntet fel: *Gründlicher und Ausführlicher Bericht: Wie sich die Türcken zu Gran in Ungarn starck versamlet | viel*

¹ Czimüket I. Régi Magyar Könyvtár, III. k. 1337. és 1344. sz.

² Czimüket I. U. ott, III. k. 1320. és 1324. sz.

Städt | Vestung und Dörffer eingenommen vnd in Brand gesteckt: Deszgleichen wie Bethlehem Gabor vnd der Manszfelder sich zu den Türcken geschlagen | welche ein gewaltiges Treffen bey Neutra mit den káyserlichen Ungarn und Walstenischen aethan | Auch wie die Türcken die káyserischen endlich in die Flucht geschlagen | dabey viel Officirer und Befehlshaber todt blieben . . . Gedruckt zu Goszlar | im Jahr 1626. (4-r. 8 sztlan lev.) — A múzeum ebből az évből egy másik érdekes füzetet is őriz apró nyomtatványai közt, mely egy Szent-Istvánról szóló szindarabot tartalmaz. A darabot valamely jezsuita írhatta a nemrég koronázott III. Ferdinánd tiszteletére, melyet a jezsuita kollégium császári akadémiájában június 21- és 22-ikén előadtak: *DEr Heilige Stephanus Erster Apostolischer König in Vngarn | Welcher Ferdinandi II. Regierendes Römischen Kayzers Eltisten Sohn Ferdinando III. Nágst gekrönten König in Vngarn | zu schuldiger Ehr | sonderbahren Wolgefallen | vnderthenigisten Gehorsamb | Frewdenreichen Triumph | in ein Comedi verfasst.* — *Vnd Von dem kayserlichen Academischen Collegio der | Societet IESV alhie zu Wienn | Mennigklich zu guetem den 21. und 22. dis lauffeden Monaths Junij fúrgestellt worden.* — *Im Jahr | nach der Jungkfráwlichen Geburth M. DC. XXVI. Gedruckt zu Wienn in Oesterreich | bey Mattheo Formica | im Cöllner Hoff.* — (4-r., 6 sztlan lev.) — Ennek az évnek a történetével még egy 1627-iki ujságlap is foglalkozik, mely magyar, cseh, morva, osztrák és sziléziai események leírását adja október havától a lipcei ujesztendei vásárig. Két másik röpirat szintén 1627-ből a pozsonyi és szőnyi békéről hoz tudósításokat, melyeket Ferdinánd Bethlennel és a szultánnal kötött.¹

1628-ból már csak egy jelentésünk van, mely egyebek közt velünk is foglalkozik. Előszámlálja azokat a királyokat, fejedelmeket és főurakat, kik »a pfalzi békétlenségek következtében vagy megölettek, vagy nehéz gondjukban elpusztultak, vagy országukat és vagyonukat veszítették vagy bármely módon pórul jártak.« Ebben a felsorolásban természetesen néhány magyarról is szó esik, nevezetesen Bethlenről, Batthyányról és Széchy Györgyről. 1629-ből szintén csak egy magyar vonatkozású apró nyomtatvány van a

¹ V. ö. Régi Magyar Könyvtár, III k. 1405. sz.

múzeumban, egy proféczia, mely Erdélynek ebben az évben és 1630-ban bekövetkezendő nagy fontos eseményeiről jövődől: *Siebenbürgischer Prophet | Oder: Kurtze vnd gründliche erzählung auch warhafftige beschreibung ettlicher hochwichtigen sachen | so in disen 1629. vnd 1630. Jahren | nach Gottes Willen sich zutragen vnd begeben werden. — Den Frommen vnnnd Gottsförchtigen | zum Wachen vnd Betten | zu Frewd vnd Trost | Den bösen vnnnd Gottlosen aber | zur Forcht vnd Schrecken | zum rewen vnd bessern beschriben vnd an Tag geben. — Gedruckt im Jahr JEsu CHristi | 1629.* (h. n. 4-r., 8 szzott lap.)¹

1629-től 1644-ig nem találtam a múzeumban említésre méltó német nyelvű apró nyomtatványt, mely Magyarországgal foglalkoznék;² az egyetemi és akadémiai könyvtárakban sem akadtam ilyenre. Csak Weller³ említ egy verses relációt 1633-ból, mely »ijesztő híreket« közöl Bethlen Gábor testvéréről (így), Rákóczyról. De hogy tulajdonképen miről szólnak ezek a hírek, azt a cím rövidítése miatt nem állapíthatom meg. Az érdeklődés tehát 1629-ben hirtelen elfordult tőlünk, és a csendesen, de nagy tervezetések közt elhunyt Bethlennek, úgy látszik, még bucsúztatója sem akadt a bőbeszédű hirlapirodalomban, mely egy évtizeden keresztül a leghevesebb gyűlölettel vagy a legélénkebb lelkesedéssel, soha sem közömbösen ölelte fel szereplését. Az erdélyi versengéseket Bethlen Gábor örökségeért és a pozsonyi országgyűlések határozatait és lefolyását, mint Magyarország belügyeit, a nyugat nem méltatta figyelmére. A harminczéves háború világrendítő eseményei, melyeknek Gusztáv Adolf, Wallenstein és más lángelméjű hadvezérek adtak irányt és véres tartalmat, minden más ujságvágyat kiszorítottak. A külföld közvéleménye csak akkor fordult újra felénk, mikor az erdélyi fejedelem, I. Rákóczy György, mint a magyarság képviselője Európa szemében, hosszú fontolgatás és alkudozások után 1644-ben a tetleges beavatkozás terére lépett. Rákóczy kiáltványa, melyben támadó fellépésének okát adja, több és különböző

¹ Bethlenről ez a prophetia, elég óvatosan, így szól: »Bethlehem Gabor kompt in gross nott | wo nicht gar in Todt | doch in grossen Spott.«

² Egy nem egészen érdektelen 1641-ki nyomtatvány címét I. Régi Magyar Könyvtár, II. k. 576. sz.

³ Annalen der poetischen National-Literatur der Deutschen in XVI. und XVII. Jahrhundert, 1231. sz.

kiadású nyomtatvány tárgya.¹ III. Ferdinánd manifesztumának német fordítását, melyet az erdélyi fejedelemmel kitört háború alkalmából a magyar rendekhez intézett, szintén néhány példányban őriz a nemzeti múzeum könyvtára.² Egy másik hírlap Czernin Hermann grófnak, Ferdinánd nagykövetének konstantinápolyi útját írja le, és egyszersem kivonatát közli azoknak az utasításoknak, melyeket megbizója adott.

Ezekre a hangos kiáltványokra ismét évekig tartó némaság következik. A linczi békéről is, mely pedig korszakos fontosságú, csak egy ujságlap ad hirt.³ 1675-ig a múzeum apró nyomtatványai közt csak egy pár latin-német nyelvű epithalamium és epitaphium található, melyek vagy magyarokról szólnak, vagy legalább magyar szerzőktől is hoznak közleményeket versben és prózában vegyest. Van köztük több magyar nyelvű költemény is.

II. Rákóczy György lengyelországi aspirációi folytán az erdélyi politika újra európai érdekeket érintett. Bocskay fejedelemsége óta egyáltalán »Erdély sokkal esméretesebb vala az idegen tudós világ előtt, mint Magyarország«. ⁴ Ez igaz; de a mint a hírlap-irodalom mutatja, nemcsak a tudós világ, hanem a polgárság, sőt köznép előtt is. Egy 1657-iki ujságlap Rákóczy üzenetét közli a Frankfurtban gyűlésező választó fejedelmekhez és német rendekhez.⁵ Egy másik füzet Erdély akkori állapotának rövid leírását adja; egy harmadik pedig Rákóczynak ama végzetes vállalatával van összefüggésben, mely rá is, országára is pusztulást és romlást hozott.⁶ E cím hangja igen tisztességtudó; Rákóczy a lengyel vállalkozás előtt gazdag, hatalmas fejedelem hírében állott, annak utána azonban nevét átokkal említették, sorsa már nem érdekelte a német közönséget, épügy mint a rá bekövetkezett erdélyi zavargások sem.

Mint hírlap a maga nemében a legjellemzőbb termékekhez tartozik egy 1661-iki nyomtatvány, mely a törökök betöréséről, a Sárospatakon észlelt csodás égi jelekről és más csodálatos

¹ L. Régi Magyar Könyvtár, III. k. 1640—1645. sz.

² L. u. ott, 1617., 1618 és 1620. sz.

³ L. u. ott, 1674. sz.

⁴ Acsády Ignác, Magyarország története I. Lipót és I. József korában. (A magyar nemzet története, szerk. Szilágyi Sándor, VII. k.) 22. l.

⁵ L. Régi Magyar Könyvtár, III. k. 2006 és 2007. sz.

⁶ L. u. ott, 2008. sz.; v. ö. még 1998., 2000., 2002. és 2005. sz.

tüneményekről ujságol, és ezek alapján 55 lapon át jövendöl az isteni segedelem reményében a keresztény szívek épülésére és buzdítására: *Türcken Trutz | und Gottes Schutz. In Betrachtung Desz im vergangenen 1660. Jahr im Monat December | zu Scharosbodack | in Ober-Ungarn | am Himmel erschienenen Wunderzeichens gezeigt.* — *Dabey Von desz Türcken Einfall; Von der Hoffnung der Hülffe Gottes; Von dem deszwegen gebührlichen Verhalten gehandelt; Und dabey der Zustand nächstfolgender Zeiten | vermuthlich entdeckt | und viel dergleichen Wunderzeichen | und was auf solche erfolget | zu Ende angehänget worden. Allen | Sich um den Schaden Josephs bekümmernenden Gemütern | zu Christlichem Nachdenken | Treumeinend vorgestellt. Im Jahr M.DC.LXI.* — (h. n., 4-r., 55 szott lap 2 met-szettel.)

Innen kezdve a külföld érdeklődése lassankint elfordul a feldült, nyomorba jutott Erdély és Magyarország felé irányul. A török küzdelmek lángja elborítja az egész hazát, és magasan felcsapván, ijesztően belevilágít az európai szemhatárba. Zrinyi Miklós hősiessége és tüneményes lángelméje ép oly káprázatosan ragyogtatja a magyar nevet, mint legendás őse egy századdal annak előtte. Minden sebünket, mit a török ütött, megérezte az egész nyugat, és minden diadalunktól, mit külföldi segítséggel a pogányon vettünk, megmámorosult Európa. 1663-tól a magyar vonatkozású irodalom szinte hihetetlen módon felszaporodik, csak maga a nemzeti múzeum ettől az évtől egészen a karloviézi békéig 200-nál több ilyen nyomtatványt őriz, és alig ha tévedek, mikor ezeknek a füzeteknek abszolút számát több ezerre teszem.

MAGYAR KÖNYVESHÁZ.

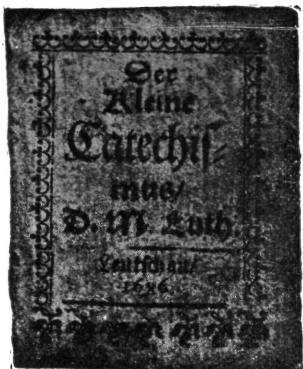
(Adalékok Szabó Károly és Hellebrant Árpád Régi Magyar
Könyvtárához.)

A LEGKISEBB HAZAI RÉGI NYOMTATVÁNY.

Adalék a Régi Magyar könyvtár II. kötetéhez.

(A szöveg közt négy ábrával.)

SCHÖNHERR GYULÁTÓL.

[185.] *Lőcse*, 1686.

Der | Kleine | Catechismus, |
D. M. Luth. |
Leutichau, | 1686.

64-r. A — H₈ = 66 számozatlan
levél.

Egyetlen példánya, vörös bőrbé
kötve, a Magyar Nemzeti Múzeum
Széchenyi-országos könyvtárában.

A kis katekizmus
czimlapja.

(Eredeti nagyságban.)

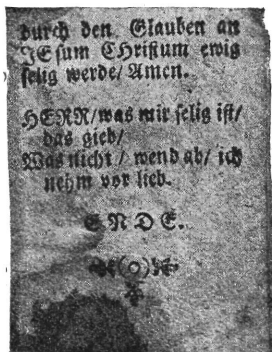
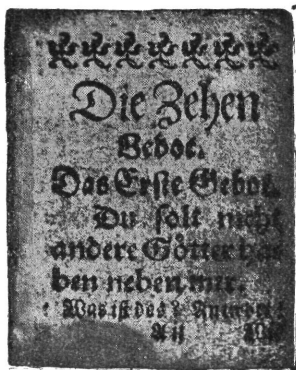
* * *

A fentebbi bibliografiai leírás arról az 1686-iki lőcsei lutheránus katekizmusról szól, mely ifj. Erdély Sándorné szül. Vилец Erna urnő ajándékából ez év elején került a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának tulajdonába.

Ez a nyomtatvány nemcsak mint az 1711 előtti hazai könyvnyomtatás mostanig ismeretlen terméke érdemel figyelmet, mely a nem magyar nyelvű régi hazai nyomtatványok könyvészetét új adalékkal gyarapítja. Különös érdekességet kölcsönöznek e könyvnek

alakjának méretei. A 64 levélre terjedő nyomtatvány leveleinek magassága, mint a mellékelt hasonmásból látható, 47 milliméter, szélessége 37 mm.; a kötési tábla magassága 50 mm., szélessége 40 mm.; a kötés vastagsága 10 mm. Ez tehát a legkisebb nyomtatvány, a mit eddigi tudomásunk szerint magyarországi könyvsajtó az 1711 előtti időszakban, a magyar nyomdászat inkunábulumainak korában produkált.

Tartalma, mint címéből látjuk, Luther katekizmusa, illetőleg annak leglényegesebb részei. A tizparancsolattal s annak magyarázatával kezdődik; ez a rész az *Mij* jelzéssel ellátott 2a. laptól, vagyis a könyvek mai rendes lapszámozása szerint a 3-ik laptól a 20-ik lapig terjed. Ezután jön a Hiszekegy, három fejezetben, megfelelő magyarázattal, 12 lapnyi terjedelemben; a Miatyánk, mely a 9 pontjához fűzött magyarázattal együtt 20 lapra

A kis katekizmus 2a. és utolsó lapja.

terjed; a keresztség és az urvacsora magyarázata 4-ik fejezetben, 22 lapra terjedőleg. 38 lapra terjed a tulajdonképeni katechizmus, vagyis az urvacsora felvevéséhez szükséges hitbeli ismeretek kérdések és feleletek alakjába foglalt magyarázata. Végül imák és énekek következnek: gyermekek imádsága versben (*Kinder Gebetlein*), ének (*Ein geistlich Lied; Erhalt uns Herr bey deinem wort*), a »Da pacem domine« imádság német fordítása, más imádság (*Ein Gebeth. Gott gib Fried in deinem Lande.*) a 163. zsoltár négy versszaka és ifjak számára irt mindennapi imádság (*Täglich Gebeth der Jugend*). A kötet a következő verssel végződik:

HERR, was mir selig ist,
Das gib,
Was nicht, wend ab, ich
Nehm vor lieb.
Ende.

A szöveg három fajtájú betűkkel van ebben a kis formátumban kinyomtatva. A főbb részek czimei kétféle nagyságu betűket tüntetnek fel; a második fajtájából vannak szedve a magyarázat tárgyát képező tételek, míg magának a magyarázatnak a szedése a mai petit-szedésnek felel meg.

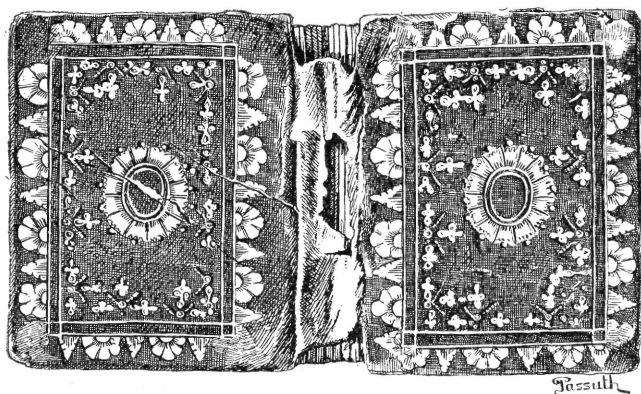
A 16 lapból álló ivenk 1., 3., 5., 7. és 9. lapja betüből és számból álló jelzéssel van ellátva; az A iv első lapján, ez levén a czímlap, ez a jelzés hiányzik, az iv további jelzései: Aij, Aijj, Aijv, Av; a 17-ik lapon kezdődő 2-ik iv jelzései: B, Bij, Bii, Biv, Bv; s így megy ez tovább az utolsó, D jelzetű ivig. Minden lap alja órszóval van ellátva.

A nyomtatvány Lőcsén kerülén ki a könyvsajtó alól, semmi kétség az iránt, hogy a híres Breuer féle könyvnyomda terméke. Ez tudvalevőleg a XVII. század második felében kezdett Lőcsén működni és 1686-ban Breuer Sámuel birtokában volt, a kitől 1665-től 1700-ig mintegy 130 magyar és még egyszer annyi idegen nyelvű nyomtatvány maradt reánk. Ezek tulnyomó részét protestáns egyházi könyvek: evangéliumok és epistolák, prédikációk, imádságos és énekes könyvek képezik. Úgy látszik, hogy a maga korában ez a czég látta el a protestáns felvidéket templomi könyvekkel. Luther katekizmusa is többször megjelent Breuer kiadásában, latin-magyar, és kizárólag latin, vagy német szöveggel. Hogy a derék könyvnyomtató a rendesnél kisebb alaku könyvek kiadásában is kedvét lelte, látjuk abból, hogy egy imádságos könyvecskéje (RMK. I. k. 1308. sz.) 1683-ban 32-rétű kiadásban jelent meg. A mi kis katekizmusunkkal azonban valószínűleg elérte a non plus ultrá-ját annak, a mit a könyvnyomtató műhelyek akkori berendezése hazánkban a könyvforma kicsinysége tekintetében megengedhetett.

A ma gyémántkiadásoknak nevezett apró könyvek a könyvnyomtatás első századaiban is a könyvkedvelés, a Bücherliebhaberei kedvelt tárgyai közé tartoztak, habár a betűk kicsinységére nem közelíthették meg a mai stereotip uton előállított ugynevezett mikroszkopikus kiadásokat. A Bryce-féle 27 $\frac{1}{2}$ miliméter magas és 19 mm. széles angol szótár (The smallest English Dictionary in the world), mely ma, úgy gondolom, a legkisebb produktum ezen a téren, s melynek Szinnyei Józsefnél láttam egy példányát, 384 lapon mintegy 13,000 szót, tehát az angol társalgási nyelv egész szókincsét tartalmazza; ismerjük a biblia, Dante, Petrarca, Shakspeare stb. modern mignon-kiadásait, melyeket óraláncra függesztve lehet hordani. De ezek inkább kuriózum számba mennek, szövegük olvasásához nagyító üvegre volna szükség. A régiek gyémántkiadásai ellenben a rendesnél alig kisebb betűkkel vannak nyomtatva, tehát kevesebb szöveg fér lapjaikra, de viszont meg van az az előnyük, hogy olvasni is lehet őket.

A lőcsei kis katekizmus, mint tartalmából kivehetjük, kicsiny-sége daczára is tényleg gyakorlati czélt szolgált, t. i. a konfirmációra készülő fiatalság használatára volt szánva. Tetszetős külsejével, finom ízlésre való bőrkötésével kétségtelenül kapós árucikk lehetett a felvidéki protestáns családok körében; de kicsiny volta megsokszorozta a veszedelmet, melynek a könyvek minden időben ki vannak téve. Így van az, hogy mostanig nemcsak nem ismertük e kiadásból egyetlen példányt sem, de tudomással sem birtunk létezéséről. Százak közül (mert hisz bizonyosan több száz példányban nyomtatták) ezt a valószínűleg utolsó példányt, s hozzá aránylag elég jó állapotban, a kedvező szerencse őrizte meg napjainkig. A könyvecske, melynek két első üres lapjára két XVIII. századi birtokos: *Johan Leschinsky 1725.* és *Johan Schalat* nevét találjuk bejegyezve, körülbelül egy század óta a Lőcséről származó Schreter család birtokában volt. Legutolsó tulajdonosa, ifj. Erdély Sándorné urnő, anyai nagyanyjától, dr. Bakody Tivadarné szül. Schreter Amanda urnőtől kapta ajándékba.

Minden könyvbarát méltányolni fogja az áldozatkésztséget, mely a Magyar Nemzeti Múzeumot ennek a maga nemében páratlan bibliografiai ritkaságok birtokába juttatta. A legkisebb régi hazai nyomtatvány, melyet ma ismerünk, méltó helyet fog elfoglalni abban az állandó kiállításban, melyben a könyvtár a birtokában levő tudományos kincsek legjavát teszi közszemlére.

A kis katekizmus kötése.

II.

Idegen nyelvű külföldi nyomtatványok hazai szerzőktől a bécsi udvari könyvtárban.

Adalékok a Régi Magyar könyvtár III. kötetéhez.

KLUCH JÁNOSTÓL.

(Első közlemény.)

1.

[10.] (*Bécs.*) 1537.

Maytzen, Gregorius. Precatio Ad Deum, Pro Victoria Et Pace, Quae Singulis Dominicis a feriatis diebus, Coram tota Christi fidelium congregatione Posonij deuote recitatur, per venerabilem Magistrum Gregorium Maytzen, Pastorem eiusdē Ecclesiae, é sacris litteris excerpta. M. D. XXXVII.

4r. A—B=8 sztlan lev.

2.

[11.] *Antwerpen, 1545.*

Georgievics, Bartholomaeus. Exhortatio contra Turcas. Ad Illustrissimum Principem Maximilianum Archiducem Austriae Ferdinandi Regis Romanorū, Hungariae, Bohemiae, &c. filium, dotibus ingenij & corporis excellentissimum. Bartholomaeus Georgieuits clientum humillimus.

Kolofon: Antverpiae. 1545. Cum Gratia & Priuilegio.

8r. 4 sztlan levél.

3.

[12.] *Antwerpen, 1557.*

Werner, Georgius: De Admirandis Hungariae Aquis, Hypnematation: Georgio Vuernhero authore. Megjelent *Herberstein* következő czímű munkájának 180—198. levelén:

Rerum Moscoviticarum Commentarij. *Russiae* breuissima descriptio, & de religione eorum varia inserta sunt. Chorographia totius imperij Moscici, a vicinorum quorundam mentio. Antverpiae, In aedibus Joannis Steelsij. M. D. LVII. Cum gratia & priuilegio Caesareo.

8r. 198 szzott levél. Elül czímlap, ajánlás és előszó 4, végül Index 1 sztlan levél.¹

4.

[13.] (*Basel.*) 1584.

Dudith, Andreas: Mini Celsi Senensis De Haereticis capitali supplicio non afficiendis. Adiunctae sunt eiusdem argumenti Theodori Bezae & Andreae Duditii Epistolae duae contrariae. Cum Indice satis copioso & accurato. CIO IO LXXXIII.

¹ A Magyar Nemzeti Múzeum példányában megvan a munkához tartozó fametszetű térkép is. Felírása: BREVIS EXACTAQVE MOSCOVLÆ DESCRIPTIO.

8r. A=8 sztlan lev. + B—Z + a—l₅ = 260 szzott lev
Eltúl: czím, ajánlás 8, végül: index 7 sztlan levél.

5.

[14.] *Vittenberg, 1594.*

Jessenius a Jessen, Johannes: Johan. Jessenii a Jessen doctoris et electoralis in academia Witeberg. Professoris De homine. Disputatio I. Pro qua Respon. Christophorus Zecherus Noriberg. Witebergae, Excudebat Vidua Matthaei Welaci, Anno M. D. XCIII.

8r. Eltúl: czíml. + A—B₁ = 9 sztlan lev.

6.

[15.] *Frankfurt, 1595.*

Georgievics, Bartholomaeus: Türkische Kriegs-Ordnung. Darinn kurtz begriffen der Türkischen Sultanen Macht, Bestellung der Kriegsämpter, Regiments Rechte vnd Gewohnheiten: wie auch die Vrsachen, warumb die Türcken den Christen biszhero vnd noch vberlegen. Vnd dann ein Bedencken vnd Rath, wie der Krieg wider diese Feinde anzugreifen. Erstlich von dem Hoherfahrnen Historien Schreiber Paulo Jouio, Episcopo Nucerrino, etc. an weylant Keyser Carl. V. in Italienischer Spraach beschrieben, vnd nun ausz der Lateinischen Version Francisci Nigri B. ins Teutsch gebracht, durch Philippum Modesti S. Item ein Vermahnung wider den Türcken Bartolomaei Georgieuz P. in welcher die Türkische Kriegsleuth gegen den Christen aigentlich verglichen werden: auch ausz der Lateinischen in Teutsche Spraach vbergesetzt. Sambt einer schönen Lehr vnnnd Regul, wie sich ein Christlicher Kriegszmann, der wider den Erbfeind zu Felde ligt, zu verhalten, von einem Reimenweisz an seinen guten Freundt geschrieben. Getruckt zu Franckfurt am Mayn, Im Jahr, 1595.

4r. A—D=16 sztlan lev.

7.

[16.] *Bécs, 1596.*

Narratio Oder Gründliche Erzehlung aller gedencwirdigen sachen, so sich in Ober vnd nieder Ungern, Podolien, Wallachey, Siebenbürgen, Crabaten, vnd Steurmarckt, zu Wasser vnd Lande zugetragen, vom 8. October 95. bis auff den 1 Januarii 96. Stylo nouo. Darin zu finden das falsche ausgeben von Offen, sampt vnser abschlagung der Rabischen Prouiandt aldar, die letzte grosse Türcken niederlage von den Siebenbürger, die Polnische Grosz Cantzlers Schlacht in der Wallachey, vnd den Bawren

Tumult, der Augsburgischen Confession halber, in der Steurmarckt, sampt andern, als folgt. Gedruckt erst zu Wien bey Greger Hübner, Anno 1596.

4r. A—B=8 sztlan lev.

A 8. s. k. lapon találtatik: *Stephanus Jozia* Siebenbürgischen Cantzlers schreiben aus dem Fürstlichen Lager in Transalpinna vom 5. Nouember Anno 1595.

8.

[17.] *Velencze, 1597.*

Zlatarič, Dominicus. Elektra Tragedia. Gliubmir Pripovies Pastirska. I Gliubav, I Smart Pirama, I Tisbe. Iz vechie tugieh ieziká ū Harvacký izlotene. K'tomusu pristavgliene niekolike Piesni ū Smart od razlizieh. Po Dominiku Slatarichiu. U Bnezieh, Po Aldu M. D. XCVII. (Rézm. czimlap.)

4r. A—Cc=102 szzott lev. (recte 104 lev.; 36. és 37 lev. közt van 4 sztlan lev. Ljubimir czimlapja és Matufich Mihálnak szóló ajánlás, ellenben szökik a levélszámítás 76. levélről 79-re) Elül: czim, ajánlás (gróf Zrinyi Györgynek) 6 sztlan lev.; hátul: Aldus könyvjegyzéke és ábrázata 5 sztlan lap.

9.

[18.] *Frankfurt, 1600.*

RERUM | HUNGARICA | RUM SCRIPTORES VARII, | HISTORICI, | GEOGRAPHICI: Ex veteribus plerique, sed iam fugientibus edi | tionibus reuocati: | Quidam nunc primum editi. | Auctores exhibet pagina à praefatione proxima. | Indices additi auctorum quos illi citant, vocum minus frequentium, & rerum memorabilium. | FRANKOFVRTI | Apud heredes Andreae Wecheli | Claudium Marnium, & Joan. Aubrium. | M. DC.

2r. A—Hhh₂=631 szzott lap. Elül: 8 sztlan lev., végül: Index 18 sztlan levél.

Kiadója *Jacobus Bongarsius*. A következő magyarországi szerzők művei vannak benne: *Thüróczi János, Küküllői János, Rogerius, Jacobinus János és Reychersdorff György*.¹

10.

[A R. M. K. 957. számához.] *Prága, 1600.*

Daróczi, Franciscus: Vera descriptio rerum in Transsylvania, post Moldavicam expeditionem gestarum. Per Generosum Dominum Franciscum Daróczÿ, Nobilem Hungarum. Cum facul-

¹ Ez a nagyon elterjedt munka az összes fővárosi nagy könyvtárakban s igen sok vidéki gyűjteményben megvan. A Régi Magyar Könyvtárból csak véletlenül maradt ki.

tate Illustrissimi & Reuerendissimi Principis ac Domini, Domini Sbignaei, &c. Archiepiscopi Pragensis. Imprimebatur Pragae, apud Nicolaum Straus. Anno M. DC.

4r. A—G₄=28 sztlan lev.+6 kéziratós levél.

Ugy látszik, az udvari könyvtár példánya csonka, s a hiány kézirrattal van kipótolva. Ajánlva van Napragi Demeter erdélyi püspöknek. A. R. M. K. szerkesztői példányát nem látták s csak Horányi *Memoriái* után idézték.

11.

[19.] *Köln. (XVI. sz.)*

(*Scalichius, Paulus*): Annales Scaligerorum ex cyrillo in latinum sermonem conuersi, ad ueram historiarum & temporum cognitionem per quam utiles. His praefixa est epistola Sylny Caesaris Scaligero & adiectum responsum Joan. Bodini iuriconsulti & aduocati suppremi senatus Parisiensis, pro Paulo Scaligero, aduersus Albertum Thruchsium Wetzhausum. Coloniae, Apud Nicolaum Graphaeum.

8r. A—D₄=56 szzott lap.

Valószínűleg 1577-ben jelent meg.

12.

[20.] *H. n. (XVI. sz.)*

Kleyn Laurentius: Elegia Laurentii Kleyn Bistriciensis Transylvani, ad D. Michaelem Cyakium Canonicum Alben &c. Mecoenatem suum vnice obseruandum. Hendecasyllabon Dedicatorium, ad Lucam Vngleich Cibiniensem, Transsylvanum. Inter praecipuos meos amicos | Primas iure tenes, amande Luca, | Haec nostri tibi carminis dicandi | Causa est maxima Tu precor, benigno | Illud suscipias legasq: vultu. | Cui si sensero me & meos labores | Gratos esse, nihil moror malorum | Ronchos & mala verba zoilorum.

4r. A₃=3 sztlan lev.

Murr, Christ. Theophil.: Memorabilia Bibliothecarum Norimbergensium et universitatis Aldorfinae. Norimbergae, 1784—1791. k. 282. l. — Szinnyei, Magyar irók. 6. k. 508. has.

13.

[21.] *Strassburg, 1603.*

(*Fabini Daniel*): Analytica Tractatio Titulorum In Pandectis, Codice Et Institutionibus, vtilissimum iuxta & in foro frequentissimum Contractum Emptionis venditionis continentium Ex Scholis publicis desumpta: & in quatuor disputationes ceu partes distincta: In quarum I. De Etymologiâ, variâ significatione, definitione, distinc-

tionibus, & causa efficiente: II. De Materia cum in qua, seu de personis ementibus vendentibus: tum circa quam, hoc est, rebus emi vendi valentibus, vel non: III. De forma, fine, atque accidentibus varjjs: IIII. De Effectibus, hoc est, obligationibus & actionibus Empti venditi: vt & de contrarijs, modisq; dissoluendae Emptionis Venditionis, agitur. In Inclyta Argentinensium Academia publici exercitj causa proposita a Pavlo Graseccio J. V. D. Et in Argentoratensi Academia Juris Antecessore. Respondentibus, Daniele Fabino Epperiensi, Pannonio: Christiano Gochsemio Kitzingense Franco: Johanne Jacobo Bentzio Argentinense: & M. Johanne Jacobo Rieppio Stutgardiano. Argentorati, Excudebat Antonius Bertramus. M. DCIII.

4r. A—Bb=100 sztlan lev. Elül czímlap ajánlás 4 sztlan lev. Minden rész külön czímmel. Fabini értekezésének czíme:

Analyticae Tractationis de Emptione venditione, Disputatio prima. De Emptionis Venditionis Etymologiâ, variâ significatione Definitione, distinctionibus a causâ efficiente. In Inclyta Argentoratensium Academia, publici exercitj causâ proposita, à Paolo Graseccio J. V. D. Respondente, Daniele Fabino Epperiense, Pannonio. Disputabitur mense Nouembri. Anno Christi. MCDIIL.

4r. A—D₂=14 sztlan levél.

14.

[22.] *H. n. 1606.*

Assecurationes et Reversales Statuum Regni Hungariae super Articulis Hungaricis, Viennae, Anno M. DC. VI. die XXIII. Junij, conclusis a Vicinis Regnis & Prouincijs assignatae.

4r. A=4 sztlan lev.

Valószínűleg bécsi nyomtatvány.

15.

[23.] *Prága, 1607.*

Abdruck Der Reconciliation vnd Vergleichung mit den Hungerischen Stendē, Insonderheit aber mit Herrn Steffan Botzkay, Itzo Fürsten in Siebenburgen &c. mit sampt der Keyserischen, Hungerischen vnd Botzkayschen Commissarien gegen einander hieruber gegebenen versicherung. Darbey auch die Friedens vnd Bundes Articul zwischen dem Römischen vnd Türkischen Keyser: Alles in den Monaten Junio, Septembri vnd Novembri, desz nechst abgelauffenen 1606. Jares, zu Wien in Osterreich, vnd in dem Hungerischen Feldläger abgehandelt vnd beschlossen, Aus Lateinischer sprach ins Deutzsche gebracht. Cum Gratia Superiorum. Gedruckt in der Alten Stadt Prag, durch Johan Othmar Jacobi 1607.

4r. A—E₃=19 sztlan lev.

16.

[24.] *H. n. 1608.*

Copia conclusionis et confoederationis inter Serenissimum Principem ac Dominum, Dominum Matthiam Archiducem Austriae, Ducem Burgundiae, Styriae, Carinthiae, Carniolae & Wirtemberg &c. Comitem Habsburgi & Tyrolis, & Sac: Caes: Regiaeque; Maiest: Gubernatorem Regni Hungariae ex una, nec non status & ordines praedicti Regni Hungariae & Archiducatus Austriae inferioris & superioris, Abligatos, altera ex parte initae, ratione pacificationis Viennensis conclusae, & a sua Maiestate approbatae.

Colophon: Actum Posony prima die February Anno M. DC. VIII.

4r. A₂=2 számozatlan levél.

17.

[25.] *H. n. 1609.*

Oratio funebris in exequiis Illustrissimi Comitis, Palatini Stephani de Ileshaza Comitis Trenchinien: et Liptovien: Anno: M. DC. IX.

4r. A—D₂=14 szatlan lev.¹

Ajánlva van Bozniak Tamás füleki kapitánynak.

18.

[26.] *Nürnberg. 1612.*

Fradelius Petrus: Plausus In Coronam Caesaream, Quem Sacratiss. Invictiss. & Gloriosiss. Principi Ac Dn. Dn. Matthiae Imperatori PP. Augusto, Pann: & Boh. Regi, Archiduci Austriae &c. Duci Burg. Com. Habsp. & Tyrol. dedere Imperium Romanum, Pannonia, Bohemia, Austria, Silesia, & Moravia. Auctore Petro Fradelio Schemniceno. (Rézmetszet.) Norimbergae, Typis Abrahami Wagenmanni. M. D. CXII.

2r. A—B=4 szatlan levél.

Hártyára nyomott példány.

19.

[27.] *Hanau, 1613.*

(*Jeszenszky Johannes:*) Inauguratio, coronatio, electioque aliquot imperatorum: nempe a D. Maximiliano Primo, ad D. Matthiam Austriacum Augustum etc. Item De Investitura Electorum: Nec non Dissertatio Onuphrii Panvini ac Michaelis Beutheri, de Septemviratu principum Electorum, quando caeperit, etc. quae

¹ Nem lehetetlen, hogy hazai nyomtatvány.

sequens pag. latius demonstrat. Hanoviae, Typis Wecheliani apud haeredes Joannis Aubrii. M. DC. XIII.

8r. Aa—GGGb=476 lap.

A 154—174. lapon található *Jeszenszky Jánosnak* az értekezése »Regis Ungariae Matthiae Austriaci coronatio in regem Hungariae.«

20.

[28.] *Strassburg, 1614.*

Szellezky, Jakobus: Symplegas controversarum quaestionum nomico-politicarum, tam foro quā Scholis vtilium, adornata: et Jehova Docente Themista Ducente viro clarissimo et consultissimo Dn. Johanne Michaele Beuthero J. U. D. & Codicis Justiniani in Athenaeo Alsatiae incluto Professore ordinario, eiusdemque p. t. Rectore Magnifico, Fautore & Praeceptore suo reuerenter colendo Praesidente: Publicae coronae consistendum & disserentium ad examinandum proposita ā Jacobo Szellezky Pan. Mense Septembri. Argentorati, typis Antonij Bertrami Academiae Typographi. M. DC. XIV.

4r. A—K=40 sztlan lev.

21.

[29.] *Wittenberg. 1615.*

(*Vörösmarti, Michael*): Consultatio catholica De fide Lutherana capessenda, et Romana-Papistica deserenda: Opposita haereticae consultationi Leonardi Lessii, Jesuitae & Theologi Lovanien-sis, Authore Balthasare Meisnero Dresdensi, SS. Th. D. & in Acad. Witteb. Prof. P. Approbante Venerando Theologorum Giessensium Collegio, quorum censura praefixa est. Editio Secunda, cui accessit responsio ad puerilem censuram cuiusdam Ungari, Michaelis Vörösmarti, Plebani Selliensis. Cum Gratia & Privilegio Elector. Saxon. Wittebergae E. Typographeo Johannis Richteri, Sumptibus Bechtoldi Raaben Bibliopol. M. DC. XV.

8r. A—Yy=705 szzott lap + Yy₂—Zz=15 sztlan lev. Elül: czím, ajánlás, az olvasóhoz 10 sztlan lev.

Vörösmarti műve az 587—622 l. van ezen fölirati czímmel: Brevi consultatio Michaelis Vörösmarti Plebani Selliensis in Hungaria. De captionibus Balthasaris Meisneri Dresdensis Consultationi Les-sianae oppositis ex Lingua Hungarica in Latinam versa Interprete Stephano Gonczio Lynduá—Hungaro.

V. ö. Szabó Károly R. M. K. I. k. 431, 437 és 706 sz.

22.

[30.] *Prága, 1620.*

Regni Hungariae Occupatio oder Kurtze Summarische doch gründliche Relation, von dem Fürsten in Siebenbürgen Bethlehem Gabor, wie jre Fürstliche Durchl: vnversehens, vnd wider aller Menschen Gedancken, des Königreichs Hungarn sich bemächtigt, vnnnd die Königliche Cron zu Preszburg zu seinen Händen bekommen, vnd was darüber vor Scharmützel vorgangen, warumb, vnnnd ausz was vrsachen Sie aber solches gethan habe, sind die praetendirenden Motiven etlicher massen ausz beygefügt. Extract, ausz einer vom Herrn Palatino, im Nammen Kay. May. zu dem Francisco Redaj nach Ungarischen Thürna abgesandten Person Relation, welche sie beedes Herrn Palatino vnnnd jhrer Fürstlichen Durchl. mündtlich vnd Schrifftlich vorgebracht, zuvernehmen. Darbey auch die wahre erzehlung der Dreytägigen Schlacht vnnnd Scharmützel, bey Wien vergangen, in welcher auff beyden Seyten etliche tausendt geblieben, sampt andern Particularn gefunden wird. Getruckt zu Prag, bey Lorentz Emmerich, Im Jahr Christi, 1620.

4r. A—B₃=7 sztlan lev.

Előbbi kiadásáa ugyanott, 1619. R. M. K. III. 1262.

23.

[31.] *H. n. (1620.)*

Foedus Ungaro Bohemicum, Anno Salutis M. DC. XX. Aprili mense, Pragae, cum Deo propitio initum, & solemnem Jurejurando rituque firmatum.

4r. A—B₂=12 szcott lap.

A R. M. K. III. k. 1309. számától eltérő kiadás.

24.

[32.] *Bécs. 1629.*

Georgiceo, Athanasius: Od Naslidovanya Isukarstova Kgnighe Četvere Pavro Po Bogogliubnomu Tomi Od Kempisa u Latinski yazik sloxene, a sada Po Atanasiv Georgicev u gnegov yazik obrachiene i u pisni sastavgliene. Pritiskano u Beču Po Garguru Gelbhaar u Lito Gospodina našega Isukarsta. M. DC. XXIX.

12r. A—Q₄=361 szcott lap + 2 sztlan lev. Elül: czím, előszó 3 sztlan lev.

25.

[33.] *Bécs. 1633.*

Georgiceo, Athanasius: Nastoyanya Duhovna u Koyihse Uzdarsi Način Kakobi moga dobar Karstyanin, svaki dan, i u koye

vriime, Boga i stvorcza svoga moliti; i inimi molitvami i pismi B. D. Marie, i ostalih svetih, a navlastito na poglavite Blagdane, duhovno, i korisno sebe zabaviti, s kupgliena i sloxena Po Atanasiv Georgicev. Pritiskano u Beču, Po Mateu Formiku. Lito Gospodina Našega Isukarsta, M. DC. XXXIII.

12r. A—K₂=218 szzott lap + K₃—K₈=6 szatlan lev. Elül: czím 1 szatlan lev.

26.

[34.] *Bécs, 1633.*

Georgiceo, Athanasius: Priiike J Promišglienya sarca ģloviġanskoga skupgliena i sloxena Po Atanasiv Georgicev. U Beču Iz Pritiskopisa Matea Formike Lito Izbavglienya Našega, M. DC. XXXIII.

12r. A—E₆=106 szzott lap. Elül: czím 1 szatlan lev. + 20 szatlan rézmetszetlev. a szövegben.

27.

[35.] (*Douai, 1633.*)

Erdödy de Monyorókerék, Georgius-Aloysius Comes: Gloria virtutis Hungaricae religionis, bellicae atque politicae peritiae laude propagata per reges XLIII. ad usque Ferdinandum III. Hungariae et Boemiae regem, &c. ponebat super philosophicam suam disputationem Georgius Aloysius Erdeodi de Monyorokereck Comes Montis Claudii, &c. Hungarus Duaci in Collegio coenobii Aquicinctini apud patres Societatis Jesu.

Colophon: Duaci, Typis Viduae Petri Tely, sub signo Nativitatis. 1633.

4r. A—D=16 szatlan lev. Képekkal.

28.

[36.] *Regensburg, 1635.*

Schuberth, Paulus: Christliche Leich Predigt Bey Volckreicher Leichbegångnuss, der Wol Edlen vnd viel Ehrentugendreichen Frawen, Barbara Schmelzterin einer gebornen Ruffin. Des Wol Edlen und Gestrengen Herrn Matthiae Schmelzters, Ihrer Röm: Kays: Mayest: Raths, liebste gewesenenen Hausz Ehren. Gehalten den 3. Decemb. 1634. In der Königlichen Freystadt Oedenburg in Ungarn. Von Paulo Schubertho, Evangelischen Predigern, vnd der benachbarten Teutschen Kirchen Seniore, Gedruckt zu Regenspurg, bey Christoff Fischer, Im 1635. Jahr.

4r. A—D₁=13 lev.

29.

[37.] *H. n. 1638.*

Berger, Elias: D. O. M. A. Symbolum sacrum et augustum Decem Reginarum Hungariae. Politicè & historicè expositum. Sere-
nissimae Potentissimae & Catholicae Principis, ac D. D. Mariae
Imperatricis Romanae Reginae Hungariae, & Bohemiae foelicissimae
Coronationi. Dicatum Consecratumq; Authore Elia Perger, S. C. R.
M. Aulae familiari & Historico. Anno Domini, M. D. C. XXXVIII.

4r. A—K₂=38 sztlan lev. + egy kép (a harmadik levél után).¹

30.

[38.] *Bécs, 1644.*

Eszterházi, Nicolaus: Desz Hoch- und Wolgeborenen Graffen
und Herrn Herrn Nicolai Esterhazi, von Galantha, desz Königreichs
Ungarn Palatini, &c. Wegen Ablegung der jetzt gegenwertig entstan-
denen Kriegs-Schwürigkeiten. Zu Georg Ragozky, Fürsten in
Sibenbürgen, gegebenen Schreiben, erstens ausz dem Ungarischen
in Latein, und jetzt ausz dem Latein trewlichst in Teutsch
versetzte Copien. Werth und würdig von allen so woln Fried-
liebenden, als Unrührisch: rebellischen Kriegsauffwicklern, nicht
allein einmahl gelesen, sondern auch allzeit zu künftigen Exem-
peln auffbehalten zu werden. Wienn in Oesterreich Gedruckt,
von Röm. Kays: auch Königl: Mayest: Hoff Buchdrucker, Gregor
Gelbhaar. im Jahr 1644.

4r. A—D₉= 14 sztlan lev.

Az udvari könyvtár példányában a 10. és 11. levél hiányzik.²

31.

[39.] (*Bécs.*) 1655.

Schleger, Georgius-Ladislaus: Veritatis triumphus Spiritus
divini opera elaboratus eiusdemque honori Brevi comparatione
expositus, die Pentecostes, Anni 1655. In Basilicâ Divi Stephani
Protomartyris Iussu Admodum Reverendi ac Clarissimi Domini,
D. Georgii Tasch, SS. Theologiae Doctoris, Ejusdemque Facultatis
Spectabilis D. Decani, Dicente R. D. Georgio Ladislao Schleger
AA. LL. & Philosophiae Magistro, Collegy Pazmaniani Alumno,
SS. Theol: Studioso. Anno M. DC. LV. die XVI. Mensis May. Viennae
Austriae, Typis Matthaevi Cosmerovÿ, S. C. M. Aulae Typog.

4r. A—B₃=7 sztlan lev.

Ajánlva van *Hölgy Gáspár*, kir. táblai ülnöknek és esztergomi
érseki jószágigazgatónak.

¹ Teljesen megegyezik ezzel a R. M. K. III. 1518. sz. alatt leírt kiadás, kivévén, hogy ott az évszám M. DC. XXXVII.

² Latin kiadása R. M. K. III. 1616. sz. ugyanezen évből.

32.

[40.] *Bécs*, 1655.*Articuli* (diaetales) Posonienses Anni 1655.

2r. A—V=40 sztlan lev.

Szabó Károly III. k. 1927. sz. eltérő kiadás.

33.

[41.] *Utrecht*. 1656.

Gelei, Samuel. Disputatio Physica De Coelo. Quam Favente Deo. Opt. Max. Sub Praesidio Clarissimi Doctissimique Viri D. Johannis De Bruyn, L. A. Magistri, Physices & Mathematices in Almâ Academiâ Ultrajectinâ Professoris Ordinarii. Publicè defendere conabitur, Samuel Gelei, Szikszovius — Ungar. Ad diem 19. Aprilis, horâ locoque solitis. (Rézmetszet.) Trajecti ad Rhenum, Typis Gisberti à Zyll, & Theodori ab Ackersdijek, MDCLVI.

4r. A—B=8 sztlan lev.

34.

[42.] *Róma*, 1657.

Nádasi, Joannes: Mortes illustres et gesta eorum de Societate Jesu Qui in odium fidei, pietatis, aut cuiuscunque virtutis, occasione Missionum, Sacramentorum administratorum, fidei, aut virtutis propugnatae; ab Ethnicis, Haereticis, vel alijs, veneno, igne, ferro, aut morte alia necati: aerumnisue confecti sunt. Autore Philippo Alegambe Bruxellensi Ex eadem Soc. Jesu. Extremos aliquot annos, mortisque illustres usque ad Annum MDCLV. adiecit Joannes Nádasi eiusdem Societatis Jesu. Romae, Anno MDCLVII. Ex Typographia Varesij. Superiorum permissu.

4r. A—Xxxx₂=716 szzott lap + Elül: 5 lev., hátul 2 lev.

35.

[43.] *Róma*, 1658.

Nádasi, Joannes: Annales Mariani Societatis Jesu Ab Anno 1521 usque ad tempora hodierna. E domesticis Deiparam tenerè solidèque colentium, colique docentium exemplis ac documentis, conscripti A Joanne Nádasi eiusdem Societatis Jesu. Romae, Typis Varesij. MDCLVIII. Superiorum permissu.

4r. A—Llll₄=634 szzott lap. Elül: 8 lev. cím, ajánlás (Lippai György esztergomi érseknek) és előbeszéd; végül Mmmm—Oooo₄=12 sztlan lev.

TÁRCZA.

ÉVNEGYEDES JELENTÉS A MAGYAR NEMZ. MÚZEUM KÖNYVTÁRÁNAK ÁLLAPOTÁRÓL.

1899 OKTÓBER 1-TŐL DECZEMBER 31-ÉIG.

I.

A *nyomtatványok osztályának* anyaga a lefolyt évnegyedben köteles példányokban 3189 db., áthelyezés útján 18 db., ajándék útján 390 db., vétel útján 191 db., összesen 3788 db. nyomtatvánnyal gyarapodott. Ezen felül köteles példányok czimén beérkezett: gyászjelentés 1200 db., perirat 17 db., püspöki körlevél 152 db., zárszámadás 94 db., alapszabály 179 db., műsor 374 db., falragasz 1410 db., szinlap 1440 db., hivatalos irat 158 db., vegyes 550 db., összesen 5574 db. aprónyomtatvány.

Vételre fordítottatott: 707 frt 34 kr., 450 frank, és 226 márka 35 pf.

Ajándékaikkal a következők járultak a könyvtár anyagának gyarapításához: Alsó-Fehér-vármegye alispánja, P. Antal karmelita áldozópap, Antalfy Andor, özv. Arany Lászlóné, Baranyay Gyula Szeged, a bécsi császári tud. akadémia (3 db.), Beck-Widmanstetter Lipót Bécsből, Blau Lajos, Budapest székes főváros tanácsa. a budapesti kereskedelmi és iparkamara, a budapesti központi papnevelő magyar egyháziroldalmi iskolája, a budapesti m. kir. posta- és távirtda-igazgatóság, Csiky Ernő, Darnay Kálmán Sümeg, a délmagyarországi tört. és régészeti múzeum-egylet Temesvárról, a dunántúli ág. h. ev. egyházkerület főjegyzője Téthről, Erdélyi Pál (2 db.), Esztegar László, a m. kir. földmivelésügyi miniszterium (8 db.), Fraknoi Vilmos (45 db.), Fülöp Aron, a frankfurti Rothschild-könyvtár, a Hevesmegyei Tanügy szerkesztősége Egerből, báró Hornig Károly veszprémi püspök (2 db.), Horváth Géza, Hunka Emmanuel Beczkőről (2 db.), a kassai püspöki iroda, a m. kir. kereskedelemügyi miniszterium, Kont Ignác Párisból, Kováts László (2 db.), Kőrösy József, Kutschera József, Küttner József

(2 db.), a linczi Museum Francisco-Carolinum, a magy. kir. állami számvevőszék, a magyar országgyűlés Főrendiházának irodája (8 db.), a magyar országgyűlés képviselőházának könyvtára, a képviselőházi iroda (11 db.), a Magyar Tud. Akadémia (4 db.), a Magyar Tört. Társulat (5 db.) Márki Sándor Kolozsvárról, az orsz. meteorologiai és földmágnességi közp. intézet (2 db.), a miskolci kereskedelmi és iparkamara, a nemzeti zenede, a nyolczadik honvéd huszár ezred Pécsről, az osztrák cs. k. kereskedelmi miniszterium, az orsz. izraelita tanító-egyesület, az orsz. rabbiképző intézet, a pápai Jókai-kör, Pór Antal Esztergomból, a pozsonyi orvos-termesztudományi egyesület, Schulek Vilmos, Szádeczky Béla Kolozsvárról, Szalay Imre (4 db.), id. Szinnyi József (31 db.), Tolnai Vilmos, Tomka Sándor, az upsalai könlgl. humanistiska vetenskaps samfundet (2 db.), a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszterium (135 db.), Váradí Odön Nagyváradról, veszprémi ev. ref. egyházmegye, Zahlbruckner A. Bécsből, Zimándy Ignác Török-Bálintól (4 db.).

Nevezetesebb szerzemények: 1. Georgiewitz B., Profetia dei Turchi. Roma, 1553. (40 frank.) 2. De Turcarum ritu. Antwerpiae, 1544. (20 frt.) 3. Vigerius, Controversia de excellentia instrumentorum. Roma, 1512. (50 frank.) 4. Fumee, The historie of the troubles of Hungaria. London, 1600. (40 frt.) 5. Ladislaus de Macedonia, Oratio habita Norimbergae, 1522. (25 frt.) 6. Balassi Bálint és Rimai János Istenes éneki. Lőcse, 1692.

A könyvtár helyiségeiben 5802 egyén 15,023 kötet nyomtatványt, kölcsönzés útján pedig 412 egyén 630 kötetet használt.

A lefolyt évnegyedben 1209 munka lett osztályozva, a melyekről összesen 1627 czedula készítettett. Kötés alá adatott 419 munka 572 kötetben. A köteles példányok átvételére berendezett helyiségbe a negyedév folyamán 531 csomag érkezett; ugyaninnen 871 levél expediáltatott az egyes nyomdákhoz, a melyek közül 228 vagy a be nem küldött sajtóterméket vagy pedig az elmaradt kimutatást reklamálta meg.

II.

A *kézirattár* ajándék útján 15 db., vásár útján 23 db. kézirattal és 63 irodalmi levéllel gazdagodott, összesen 101 dbbal. Ajándékaikkal Dobrowszky Agost, Arany László özvegye, Pulszky Ferencz özvegye, dr. Várady Gábor, Vasváry Béla és Fraknoi Vilmos gazdagították gyűjteményünket, még pedig Fraknoi a saját és néhai Ipolyi püspök tudományos működésére vonatkozó tekintélyes másolat gyűjteményvel. Arany László özvegye Madách Imrének »Csák végnapjai« című 5 felvonásos eredeti drámájának eredeti kéziratával. A vásárolt kéziratok között nevezetesebbek: Ottaviani Relazione della Querra di Ungaria 1595.; és egy

XV. századi 1465-ből datált Agenda, hárttyakódex. Vásárlásra 147 frt és 150 márka fordítottatott.

A lefolyt évnegyedben 65 kutató 158 kéziratot és 47 irodalmi levelet, együtt 205 dbot használt.

Feldolgoztatott az évnegyedi gyarapodás, melynek eredményeként 21 kézirat 24 kötete 25 új czédulával beosztatott s 816 irodalmi levél 288 czédulával felállítottatott; összesen tehát 837 db. s 313 czédula nyert végleges elhelyezést. Az irodalmi levelestár felállításának folytatásaképen a Horvát István Commercium Epistoliumából húsz kötet s Pulszky Ferencz levelezéséből 27 csomag dolgoztatott fel.

Kötés alá adatott 27 kötet kézirat.

III.

A *hírlap-osztály* gyarapodása: a) Köteles példányokból 57 évfolyam 13,139 száma, kimutatás nélkül számokban 3825 száma, b) Ajándékozás útján 3 évfolyam 82 száma, c) Áthelyezés útján, a levéltári osztályból, 5 évfolyam 420 száma; összesen 65 évfolyam, 17,466 szám.

Nevezetesebb szerzemények: az innsbrucki egyetemi könyvtár ajándékból Halle. Pest, 1860.; Bunjevac. Zombor, 1882.; Bosnische Post, 1886. és a Szirmay levéltárból: Pesti Hírlap 1841—1844. 1847., 1848. (kettős példányok.)

A könyvtár helyiségében 733 olvasó 1870 kötet, házon kívül 24 olvasó 153 kötet, összesen: 757 olvasó 2023 kötet hírlapot használt.

Végzett munka: a) czéduláztatott 73 hírlap és 288 évfolyam, b) átnézetett 57 hírlap 13,139 száma, c) kötés alá adatott 168 kötet hírlap; mindez haza érkezett.

A köteles példányoknak kimutatással (csomagokban) beérkezett számai a gyarapodási könyvbe és a nyilvántartási lapokra vezetettek; ezeken kívül a külön számokban (kimutatás nélkül) beérkezett 3825 szám is megszámláltatott, betűrendbe osztályoztatott és a többihez rakatott.

A M. Tud. Akadémiától elhozott hírlaptömegből folytatólag kiválasztattak a hírlapkönyvtárban hiányzó számok; eddig 191 hírlapból összesen 2515 szám vált be, ezen számokkal a hiányzó számokat és 26 hírlap hiányzó fél- vagy egész évfolyamát is kiegészítettük.

IV.

A *levéltári osztály* az 1899. év utolsó negyedében ajándék útján 2, vétel útján (100 frt 75.50 márka értékben) 32 darabbal, letétemény útján két családi levéltárnak több ezer darabrugó irataival gyarapodott. E gyarapodás között újabbkori irat van 7 db., az 1848/49-iki szabadságharczra és az új politikai korszakra vonatkozó 22 db., czímerlevél 4 db., fénykép 1 db.

Az ajándékozók: özv. Arany Lászlóné és Weinwurm Antal fényképész.

Nevezetesebb szerzemények gyanánt csupán a címereslevelek jöhetnek figyelembe. E nembeli gyűjteményünk újabb gyarapodása a következő: 1. 1601 június 1. Augsburg. Planckenauer Tóbiás címereslevele Heitzkhoffler Zachariás palotagróftól és 1627 szeptember 17. Bécs. ugyanannak magyar címeres nemeslevele II. Ferdinándtól; (mindkettő Pozsony város 1676 október 7-én kelt átiratában.) 2. 1634 május 10. Gyulafehérvár. Nagyfalusi Arany János és Ferencz címereslevele I. Rákóczy Györgytől; (özv. Arany Lászlóné ajándéka.) 3. 1712 július 12. Pozsony. Fridricy Ferencz címereslevele III. Károlytól. 4. 1765 október 8. Bécs. John Henrik címereslevele Mária Teréziától.

A családi levéltárak sorozata két új levéltárral gyarapodott. Báró Bánffy Dezső m. k. főudvarmester a losonczy báró Bánffy család idősb ágának levéltárát letéteményezte a Magyar Nemzeti Múzeumban. E levéltár a néhai Bánffy Kristóf két fiától, báró Bánffy Zsigmondtól és Lászlótól leszármazó ág iratait foglalja magában. A másik letétemény a vizeki Tallián család ötvösi ágának levéltára, melyet Tallián Gyula, Somogy vármegye főispánja helyezett el az örök letétemények sorába. E két levéltárral a családi letétemények száma 49-re emelkedett.

A lefolyt évnegyedben 14 kutató 1745 db. iratot használt. Külső használatra 11 téritvényen 71 db. irat kölcsönözött ki.

Az új szerzeményekből a levéltári törzssanyag teljesen feldolgoztatott. A Véghely-féle gyűjtemény rendezése befejeztetett, s a végleges jegyzék elkészítése most van folyamatban. Folytatatik a Kossuth-iratok, a Melczer, Tihanyi és Szirmay családok levéltárának rendezése és a Thaly család levéltárának részletes lajstromozása. Végül megkezdett a könyvtári állandó kiállítás céljaira szolgáló levéltári anyag kiválasztása.

A KOLOZSVÁRI FERENCZ JÓZSEF TUDOMÁNY- EGYETEMI KÖNYVTÁR SZERVEZETI SZABÁLYZATA.

(Jóváhagyatott Ö cs. és apost. kir. Felségének 1900. évi január hó 11-én kelt legf. elhatározása alapján. Közzététetett a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek 1900. évi január hó 26-án 5067. sz. a. kelt rendeletével.)

1. §. A kolozsvári tudomány-egyetem könyvtára első sorban az egyetem tanárai és hallgatói használatára szolgál, azonban mint országos egyetemi intézet, egyszersmind más, az egyetemhez nem tartozó olvasók számára is nyitva áll.

2. §. Az egyetemi könyvtárnak kapcsolatos részét teszi a vallás- és közoktatásügyi miniszterium és az Erdélyi Múzeum-egylet közti 1895. évi május 17-én kelt szerződésénél fogva az

Erdélyi Múzeum-egylet könyvtára is, melynek használatára nézve az egyetemi könyvtárral azonos elvek irányadók. (Lásd e szerződést 22235/1895. sz. a.)

3. §. E viszonyból folyólag az egyetemi könyvtár igazgatója, egyszersmind az Erdélyi Múzeum-egylet könyvtárának is igazgatója, mint ilyen, tagja az Erdélyi Múzeum-egylet igazgatóválasztmányának, melytől utalványozásokat kér ki a Múzeum-egylet külön könyvtári általánya terhére, a szükségletek iránt javaslatot tesz s az egylet évi közgyűlésén külön jelentésben számol be, viszont úgy az egyetemi, mint a múzeum-egyleti könyvtár hivatalnokai alkalmazhatók mindkét könyvtár teendőinél. Egyebekben a két könyvtár kezelésére nézve az idézett szerződés 2-ik pontja irányadó.

4. §. A könyvtár nyitva van az egész egyetemi év alatt és az irodalommal foglalkozók részére korlátolt terjedelemben a nagy szünetekben is. A nyilvántartás idejét és a szünetnapokat a könyvtárigazgató meghallgatása után az egyetemi tanács állapítja meg.

5. §. A könyvtár tiszti személyzetét teszik: az igazgató, egy könyvtárőr, egy könyvtártiszt, két napidijas, két könyvtári szolgál: ezekhez az Erdélyi Múzeum-egylet részéről járul egy segédőr s egy szolgál. (Lásd idézett szerződés 2b pont.)

6. §. Fizetési osztály tekintetében kinevezésükkor az igazgató a VI. osztályba, az őr a VIII-ik, a könyvtártiszt a IX-ik osztályba tartozik.

7. §. A könyvtári személyzet javadalmazása a következőkben állapíttatik meg:

Az igazgató alapfizetése 2500 frt és 560 frt lakpénz.

Az őr alapfizetése 1400 frt és 350 lakpénz.

A könyvtártiszt fizetése 1100 frt és 280 frt lakpénz.

Ezen kívül a tiszti személyzet a szolgálati idő tartamához mért s a nyugdíjba beszemítendő ötödéves korpótlékokban részesül. És pedig az igazgató 5 évenként 300 frt, a könyvtárőr és tiszt pedig 5 évenként 100-100 frtnyi évötödös pótlékokat élvez úgy, hogy az igazgatónak 1500 frtnál, az őrnek és tisztnek pedig egyenkint 500 frtnál több pótlék nem adható. Az évötödös pótlékokat a könyvtárőrök és tiszték a könyvtári személyzet állományában ezen minőségükben való előléptetés esetében is megtartják.

A szolgaszemélyzet a többi egyetemi szolgálakkal egyenlő illetményben részesül.

8. §. A könyvtári tisztviselők és szolgálak 40 évi szolgálat után teljes nyugdíjra tarthatnak igényt, egyébként nyugdíjuk, végkielégítésük s az özvegyek és árvák illetményei tekintetében az 1885. évi XI. t.-cz. rendelkezései alkalmazandók.

9. §. A könyvtári igazgatót az egyetemi tanács javaslata

alapján a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter előterjesztésére Ő császári és apostoli királyi Felsege, a többi könyvtári tisztviselőket pedig a könyvtári igazgató meghallgatása után az egyetemi tanács előterjesztésére a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter nevezi ki.

A felügyeletet a könyvtár összes ügyeit illetőleg és a fegyelmi hatóságot a könyvtár tiszti személyzete felett első fokban az egyetemi tanács gyakorolja.

A szolgazemélyzet első fokban az igazgató, másodfokban az egyetemi rector alatt áll.

10. §. A könyvtári igazgatónak és a rendes tisztviselőknek évenként hat heti, a szolgáltnak két heti szabadságidőhöz van joguk a nyári szünet alatt, melyek azonban a rector előleges jóváhagyása mellett úgy osztandók be, hogy a könyvtár működése fenn ne akadjon.

11. §. A könyvtárt illető bármely ügyben csak a könyvtári igazgató véleményének meghallgatása után történhetik intézkedés.

12. §. A könyvtári igazgató a vallás- és közoktatásügyi miniszteriummal és minden más hatóságokkal az egyetemi tanács útján érintkezik.

13. §. A könyvtári összes ügyvitelt az egyetemi tanács által a vallás- és közoktatásügyi miniszter helybenhagyásával kiadott könyvtári utasítás szabályozza.

SZAKIRODALOM.

Dr. Berkeszi István. *A temesvári könyvnyomdászat és hírlapirodalom története.* Kiadja a Délmagyarországi Történelmi és Régészeti Múzeum-Társulat és Temesvár szab. kir. város közönsége. Temesvár, 1900. 8-adrét IX + 185 l.

Dél-Magyarország kulturtörténetének egyik legnevezetesebb fejezetét írta meg Berkeszi István a temesvári könyvnyomdászat és hírlapirodalom fejlődését és jelen állapotát ismertető könyvében. A szellemi élet megnyilatkozásának ez a két eszköze, mint sok más helyen is, a nevezetes délmagyarországi gazdasági és közművelődési gócpontban oly szoros viszonyban áll egymással, hogy fejlődésük sikeres megrajzolása másként mint együttesen alig képzelhető el. S szerzőnk, habár elkülönített részekben tárgyalja a könyvnyomtatást és a hírlapirodalmat, egységes szempontjaival és sűrű hivatkozásaiival, a két különböző közművelődési tényező összetartozását és szoros kapcsolatait igen helyes érzékkel domborítja ki.

Kutatásairól előszavában részletesen beszámol s épen e beszámolása kapcsán egy igen nevezetes körülményre hívja fel a figyelmet. Arra nevezetesen, hogy a vidéki központok jelentősebb könyvtárainak az eddiginél nagyobb gonddal kellene figyelniök vidékük irodalmi és nyomdai termékeinek összegyűjtésére. Az ujabban megindult könyvtárügyi mozgalom, különösen a múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelőségének rendszeres akciója, a mostani sajtótermelésre nézve ezt a kérdést körülbelül megoldotta. Az ügyészégi köteles példányok szétszótása ügyében várható miniszteri intézkedések módot fognak nyújtani, hogy minden vidék nyomdai termelése a legtermészetesebb központokon gyűjtessék össze. Azonban a régebbi irodalom rekonstruálása tekintetében még igen sok a tenni való. Szerzőnk is konstatálja, hogy a Petrik különben nagybecsű bibliografiai jegyzéke nem tökéletes (hogy is lehetne az!) s nézetünk szerint épen az volna a fontosabb vidéki könyvtárakra váró egyik legnevezetesebb tudományos feladat, hogy ezeket a hiányokat lehetőleg pótolják s a magyarországi szellemi élet mentül tökéletesebb leltárának megteremtésében

közreműködjenek. Ez a kérdés egyébként megérdemelné, hogy illetékes körök érdemlegesen foglalkozzanak vele.

Visszatérve Berkeszi dr. könyvére, a legőszintébb elismeréssel kell adóznunk azért a lelkiismeretességeért, a melylyel feladátát megoldotta. Könyve valóban kiváló szorgalom gyümölcse. Elkezdve azoknak a körülményeknek kifejtésén, a melyek annyira késleltették Temesváron a könyvnyomtatás meghonosulását, a legnagyobb gonddal összegyűjtött pontos adatok nagy bőségével rajzolja meg a fejlődés képét egész napjainkig. A török uralom bénító hatását s azt a fokozott alárendeltséget, melyben a bánsági hatóságok a XVIII. század első felében a központi kormányzattal szemben állottak, néhány vonással s egy pár nyomatékos adattal igen szerencsésen ecsetelve, rátér az első temesvári nyomdának keletkezésére. Heimerl Mátyás nevéhez fűződik ez a nevezetes esemény, a ki 1771-ben csász. kir. privilégiummal állította fel Délmagyarországon az első nyomdát. Hogy 1771 előtt nem csak Temesváron, hanem az egész csanádi egyházmegyének a mai Torontál, Temes, Krassó-Szörény, Arad, Csanád és Csongrád vármegyékre kiterjedő területén nem létezett nyomda, szerző kimutatja abból a válasziratból, a melyet gróf Engl Ferencz Antal csanádi püspök a m. kir. helytartótanácsnak a nyomdák bejelentése ügyében hozzá 1772 április 6-ikán kelt leiratára adott.

Ettől az időponttól kezdve azonban könyvünk szakadatlan fejlődésnek örvendő adatait nyújtja. Szigorú pontossággal sorolja fel egymásután az egyes könyvnyomda-alapítókat s a szükséghez képest rövidebben vagy részletezőbben szól az egyes könyvnyomdák történetéről. Ismerteti a Trattner családnak temesvári könyvkereskedői és könyvnyomtatói működését s igen érdekesen szövi elbeszélésébe a Klapka család történetét, a mely a temesvári könyvnyomdászattal a család több tagjának könyvnyomtatói tevékenysége révén igen szorosan összefügg. Még egy harmadik család domborodik ki erősebben Gutenberg temesvári papjainak sorából: a Hazay család. Hazay Ernő az alapító, ki nyomdáját már az 1848-as törvények hatása alatt állította fel. »Mi sem volt nagyobb ellentét, mint a Beichel József nyomdájával és szellemével szemben a Hazay Ernő működése. Mig Beichel a mindinkább gyengülő osztrák szellemet képviselte a temesvári polgárság között, addig Hazay Ernő és egész családja a nemzeti ügy diadaláért küzdött úgy a sajtó terén, mint a harcz mezején. Egyik a multat, a másik a jövőt képviselte.« Könyvünk ennek a »jövő«-nek leírásában élénk képet nyújt a magyarság térfoglalásáról az ország e kényes pontján s a jelenleg működő tizenkét nyomdának s a különböző szakegyesületeknek ismertetésével végzi első fejezetét.

A következő szakasz a cenzura és a sajtóbíróságok műkö-

désének vázolására van szánva. Sok új adatot tartalmaz ez is, s az 1848-iki márcziusi mozgalmak rajza különösen sikerült. Temesváron e szerint 1848 márczius 18-ikán a pesti márczius tizenötödiki események egy része ismétlődött. Többek közt a »Talpra magyar« cenzurátlan kinyomatását is követelte a nép — és eredménytelen.

A nyomdászattörténeti rész utolsó szakaszai a temesvári nyomdák és nyomdatulajdonosok időrendben készült jegyzékeit nyújtják.

A hírlapirodalom történetével foglalkozó második részről csak egész röviden emlékezhetünk meg. Terjedelmes, alapos dolgozat ez is, s hamarosan nem is emlékezünk hasonló méretű monografiára a vidéki hírlapirodalomtörténet köréből.

Első része kitűnő irodalomtörténeti rajz a magyarországi időszaki sajtó kezdetéről; a következőkben pedig a temesvári hírlapirodalom nyelvek szerint van csoportosítva. Legnagyobb a német. 1771-től napjainkig összesen hetvennyolcz különböző német nyelvű időszaki vállalat keletkezett Temesváron, a melyeket könyvünk egyenkint részletesen és igen ügyesen ismertet. A magyar hírlapirodalom csak 1858-ban kezdődik a Delejtüvel, melyről szerzőnk egész kis tanulmányt ír, méltó hódolatot mutatva be az alapító Pesty Frigyes emlékének. Az összes magyar időszaki vállalatok száma negyvenegy, a melyhez tizenkét vegyes nyelvű — magyar-német — járul. Kiegészíti a sorozatot tíz román és három szerb vállalat. Szerző e 144 hírlap és folyóirat legjelentéktelenebbjéről is pontos és kerekded ismertetést ad könyvében, s végül különböző szempontokból csoportosítva, áttekinthető jegyzékekben foglalja őket össze. Mellékesen említjük itt föl, hogy szerző a Magyar Nemzeti Múzeum hírlapgyűjteményét több ízben Országos Hírlapkönyvtárnak nevezi, a mi esetleg félreértésekre adhat alkalmat.

A függelékben szerző közli a temesvári könyvnyomdákban 1771-től 1871-ig nyomtatott könyvek jegyzékét az egyes nyomdák szerint csoportosítva. Érdekes és becses munkálat ez is, a melynek több irányban fogják hasznát venni. Egyáltalán Berkeszi dr. igen kitűnő példát mutatott könyvével az ilyen fajta kérdések megoldására.

Teljesség kedvéért megemlítjük, hogy a könyvhöz a nevezetesebb temesvári hírlapok sikerült hasonmásai vannak mellékelve, s ezenkívül a szöveget a kiválóbb szerepet játszott egyének arcképei élénkítik.

—r.

Magyar Nyomdászok Évkönyve. *Kiadja a Könyvnyomdászok Szakköre. Szerkeszti Tichy Akos. Tizenötödik évfolyam.* Budapest, 1900. 136 l. 8-adrét.

Évről évre szaporodik nálunk is a nyomdászati szakkérdésekkel irodalmilag foglalkozók száma, s a nyomdászok évkönyve folyton gazdagodó tartalommal jelenik meg. Az idei évfolyam is úgy tartalmánál mint csinos kiállításánál fogva kétségkívül nagy örömet szerzett a létrejöttében közreműködőknek és a szakma iránt közelebbről vagy távolabbról érdeklődőknek egyaránt. A szerkesztő, dicséretére legyen mondva, igen helyesen úgy válogatja össze az évkönyv cikkeit, hogy azok együttvéve beszámolnak mindazokról a fontosabb kérdésekről, a melyek az utolsó évben a könyvnyomtatás körében fölmerültek. A hazai nyomdászat későbbi történetírói nagy hasznát fogják venni e köteteknek. Igen könnyű lesz ezekből megítélni azt a fokot, a melyre könyvnyomtatóink nemes hivatásuk körében eljutottak, s megismerni azokat az irányokat és elveket, melyek a métier legkiválóbb képviselőit foglalkoztatták egyes szakkérdésekben.

A szerkesztő bevezető soraiban arról a vegyes érzésről számol be, a melyet a modern művészeti irányzatok térfoglalása benne keltett. A »titkos vázlatművészek« meddő kísérletezései a titkos drámairókra emlékeztetik s egy kissé szigorúan ítél a modern törekvésekről s a grafikai pályázatok eredményeiről. »Minden egyes, minket nyomdászokat érdeklő, ilyen kiállításból« — úgymond — »csalódottan távozzunk és anatemát mondunk a szeczeszszionistákra, a kik az eredetiség czégére alatt legperverzebb érthetetlenségekkel viszik el a dicsőség pálmáját.« Szó sincs róla, a dekoratív művészetek mai nagy forrongásában különösen nálunk sokszor jut a tehetségtelen raffinement babérhoz. Azonban ezek az efemer sikerek ne tegyenek senkit elfogulttá az egész mozgalom iránt, a mely már is becses eredményeket mutat a könyvműipar terén is. Mindenesetre csak helyeselhető egyébként, ha illetékes tényezők a kinövések ellen küzdenek. A türelmetlenkedőknek pedig csak azt mondhatjuk, hogy: c'est la guerre.

Az évkönyv első nagyobb közleménye *Firtinger Károly* tollából ered. A nyomdászati szakirodalomnak ez a régi derék munkása ezuttal az idei mainzi jubileum alkalmából Gutenberg-ről és »művészetek«-ről ír a tőle megszokott gonddal és nyugodt lelkesedéssel. Elvezetesen adja elő a korszakalkotó találmány legrégibb történetét a legújabbán előkerült adatok fölhasználásával és kiterjeszkedve a magyarországi könyvnyomtatás kezdetének ismertetésére is. A könyvornamentikával két dolgozat is foglalkozik: a *Ruzicska Gyuláé* történeti alapon, a *Káldor Lajosé* pedig szorosabban a nyomda-technika szempontjaiból. *Grócz Ernő* az akczenziák tervezéséről, *Radnai Mihály* a betűfajokról és

betűnemekről mondják el érdekes és gondolkozásra való észleleteiket. *Nádor Lajos* a reklámnyomtatványokról ír. *Kohn Sándor* pedig »modern sorok, modern szedés« cím alatt a fiatal nemzedéket izlésének fejlesztésére buzdítja. *Fuchs Zsigmond* a gépteremben szerzett tapasztalatait írja le, *Schwartz Adolf* a nyomdák felszereléséről, *Butkovszky Bertalan* pedig a könyvnyomdászi pályáról mondanak el figyelemre méltó dolgokat. Az évkönyv póétája *Lubik István*, a ki ez alkalommal Pápai Pariz Ferencz és Tótfalusi Kis Miklós emlékének szentel lendületes sorokat. Ezen és a rendes hivatalos közleményeken kívül még a mult évi bibliografikai szakirodalom jegyzékét közli az évkönyv. A szerkesztő fölhívja az évkönyv olvasóit, hogy a csatolt szavazólapon mondjanak véleményt a közlött dolgozatokról és hirdetmény-kompozíciókról. Három pályadij van u. i. kitűzve. (—ó.)

Dr. Johann Bohatta und Dr. Michael Holzmann. *Adressbuch der Bibliotheken der Oesterreich-Ungarischen Monarchie.* Bécs, Fromme C. kiadása, 1900. Nagy 8-adrét, VI + 573 + 5 l.

A bécsi egyetemi könyvtár két fiatal tisztviselője igen hasznos munkát végzett, midőn kétség nélkül sok fáradsággal összeállította az osztrák és magyar könyvtárak ismertető címjegyzékét. Schwenke Pál Németország könyvtárait tárgyaló könyvének kitünő kiegészítése ez, s a kettő együttvéve úgyszólván a német nyelv egész területét átöleli s a bécsi vállalat ráadásul Magyarországra is kiterjeszkedik.

Ezt a területet mutatta be a könyvtárak szempontjából Petzholdt 1875-ben megjelent könyve is, azonban a több mint húsz évi időköz nagyon is indokoltá tette úgy Schwenkének, mint a két lelkes bécsi könyvtárnoknak vállalkozását. Utóbbiak ragaszkodtak is a Schwenke beosztásához és szétküldött kérdőíveikben ennek sorrendjét tartották meg az adatok csoportosítására nézve. Munkájukban támogatta őket az osztrák közoktatásügyi kormány, a nevezetesebb osztrák könyvtárak és több kiváló szakférfiu. A magyarországi adatok javarészét pedig a múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelősége szolgáltatta abból az anyagból, a melyet a Magyar Minerva című többé-kevésbé hasonló irányú kiadványához összegyűjtött.

Mindezek mellett is igen nagy munka várt a szerkesztőkre. Az összegyűlt nyers anyagnak rendszeres feldolgozása, a fölösleg elhagyása s a hiányok pótlása már magában véve olyan feladat, a mit csak az tud eléggé méltányolni, a ki ilyen munkát végzett vagy legalább végezni látott. Még oly világosan megszerkesztett kérdőlevelekre is a legtöbb esetben a legzavarosabb válaszok érkeznek, a minthogy ezt igen sokszor a bibliográfiában teljesen járatlan

beküldőtől nem is lehet rossz néven venni. Bohatta és Holzmann azonban teljes elismerésre méltóan oldották meg nehéz feladatukat. 1014 osztrák és 656 magyar könyvtárról közölnek ismertetést s mondhatjuk ezek között igen nagy azoknak a száma, a melyekről e könyv révén vesz először tudomást szélesebb körű nyilvánosság. Hogy ez különösen a történettudomány szempontjából mit jelent, nem szükséges hosszasan fejtegetni. Valóságos kincses, bányákhoz vezető utakat jelöl meg ez a könyv, a melyekről eddig igen sokan mit sem tudtak. S itt különösen két kiválóságára kell rámutatnunk: az egyes könyvtárak történeteinek rövid, de tartalmas elmondásában mutatkozó helyes érzékre, s az egyes könyvtárakra vonatkozó szakirodalom pontos összeállításában nyilvánuló körültekintő gondosságra és szorgalomra.

Részletes bírálatba nem czélunk bocsátkozni még a magyarországi résznél sem, a hol ismerve az anyagot módunkban volna ezt megtenni. Mert rámutathatnánk ugyan hiányosságokra, némely következtelenségekre s kifejthetnők, hogy ez a könyv távol van attól, hogy könyvtári állapotainkról hű képet adjon. Csakhogy ismeretes előttünk szerzőknek fáradhatatlansága, a melylyel mindezekben a bajokon segíteni szerettek volna, tudjuk, hogy mindent elkövettek a magyarországi résznek is minél tökéletesebbé tételére. De hát részint az adatok hiányossága, részint az idő rövidsége, a mely lehetetlenné tette, hogy Magyarországról teljesen átvizsgált, megrostált anyag juthasson rendelkezésükre, olyan körülmények, a melyek minden kisebb fogyatékoságot mentenek.

Lehetetlen azonban megvonni a legőszintébb elismerést szerzőktől, a kik az igazán nyers anyagot oly kitünően föl tudták dolgozni s minden nehézség daczára is oly részletes képet állítottak össze a külföld számára Magyarország könyvtárainról, a minő eddig még nem létezett. Vannak róla adataink, hogy e könyv révén már is foglalkoztak külföldön könyvtári viszonyainkkal s ezekből igen kedvező következtetéseket vontak kulturális állapotainkra.

Kívánatos volna, hogy e vállalat mentül rövidebb időközökben újabb és újabb és mindig tökéletesebb tartalommal jelenhetnék meg. Folyton erősbödő kapocs lenne az internacionális szellemi érintkezésben.

A becses könyv igen gondos kiállításban jelent meg s szerkesztőit többek közt az a kitünő index is dicséri, mely annak használatát igen kényelmessé teszi.

FOLYÓIRATOK SZEMLÉJE.

I.

HAZAI FOLYÓIRATOK.

Az **Egyetemes Philológiai Közlöny XXIII. évf. 9. füzete**ben (1899 november) **Kardos Albert** ismerteti Erdélyi Pálnak a XVI. és XVII. századbéli énekes könyvekről szóló dolgozatát. — A 10. füzetben (1899 deczember) **Petz Gedeon** Alter Bélának A gyulafehérvári F. Nibelung-kódex-törredék című programmértekezését bírálja. — A XIV. évfolyam 1. füzeteiben (1900 január) **Császár Elemér** párhuzamot von Pápai Páriz Ferencz és Misztótfalusi Kis Miklós között Dézsi Lajos monografiái nyomán. — A 2. füzetben (1900 február) **Havas Adolf**-tól Glossák a komáromi énekeskönyvhöz című dolgozat olvasható. — A 3. füzet (1900 márczius) **Vári Rezső**-nek S. Gregorii Nazianzeni codicis Mediceo-Laurentiani, celeberrimi, collatio című dolgozatán kívül **Erdélyi Pál** bírálatát közli Horváth Cyrill magyar irodalomtörténetéről.

Az **Erdélyi Múzeum. XVI. kötetének 9. füzete**ben (1899 november 15.) **Kanyaró Ferencz** az akadémia birtokában levő 1462-beli (?) Cisioban megtalált első magyar distichonról ír, több új adatot közölve a magyar mértékes verselés legrégibb történetéhez. — **Ferenczi Zoltán** Debreczeni Mártonnak az Erdélyi Múzeum könyvtárában levő kéziratoss költeménykötetét ismerteti. — A X. füzetben (1899 deczember 15) ugyancsak **Ferenczi Zoltán** közli a Wesselényi-levéltárból báró Kemény Zsigmondnak báró Wesselényi Miklóshoz írt négy levelét. — A XVII. kötet 1. füzete (1900 január 15) **Kelemen Lajos** kisebb dolgozatát közli a csiki krónika egy jegyzetes példányáról s röviden megemlékezik a Heinrich-féle Régi Magyar Könyvtár újabb köteteiről. — A 2. füzetben (1900 február 15.) **Tóth Ernő** megkezdi I. Apafi Mihály naplójának közlését a marosvásárhelyi gróf Teleki-könyvtárból.

A **Grafikai Szemle. IX. évfolyamának 11. füzete**ben (1899 november) **Nádor Lajos** a grafikai művészet újabb áramlatairól ír cikket. — Egy másik közlemény a mainzi Gutenberg ünnepély hivatalos meghívóját bírálja. — A hírek között szó van az első cseh nyomdásznak, **Veleslavín Dániel** Ádámnak állítólag emlékszóborról. — A 12. füzet (1899 deczember) ismerteti a magyar nyomdászok 1900-iki évkönyvét. — A X. évfolyam 1. füzeteiben (1900 január) **Morelli Gusztáv** nagyobb tanulmányt kezd a reprodukzióról, mindenekelőtt a fametszést (xylografia) ismertetve. — **Firtinger Károly** Berkeszi Istvánnak a temesvári nyomdászat történetéről írt művét ismerteti. — A 2. füzetben (1900 február) **Morelli** tanulmányának folytatásán kívül

kisebb közlemény olvasható a Könyvnyomdászok Szakkörének részvételéről a mainzi nyomdászattörténeti kiállításon.

Az Irodalomtörténeti Közlemények X. évfolyamának 1. füzeté a következő tartalommal jelent meg: Dr. *Zlinszky Aladár*, Arany balladaforrásai (I. közlemény.) — Dr. *Viszota Gyula*, Fessler hatása Kisfaludy Károlyra (I. közlemény.) — Dr. *Bleyer Jakab*, Német siralmas ének gróf Zrinyi Miklós halálára 1664-ből. — *K. L.*, Katona »Bánk bán«-jának egy helyéhez. — *Waldapfel János*, Arany »Hegedű«-jéről. — Adattár: Dr. *Ferenczi Zoltán*, Színészettörténeti adatok (I. közlemény.) Dr. *Dézsi Lajos*, Nadányi János történetirő életéhez. Dr. *Récsey Viktor*, Kalászat a pannonhalmi kéziratából (I. közlemény.) Dr. *Illésy János*, Adatok Szalkay Antal élete történetéhez. *Benkó Imre*, Az 1825-iki diéta alkalmatosságával. *Révész Kálmán*, Lugossy József levele Révész Imréhez. *Katona Lajos*, Két középkori latin versezet régi magyar fordítása. — Ismertetések, bírálatok: Reich, Hungarian Literatur (ism. D.) Varga Damján, Kódexeink Mária-siralmai (ism. c.) — Irodalomtörténeti repertorium *Hellebrant Arpádtól*.

A Századok XXXIII. évfolyamának 9. füzetében (1899 november) a kisebb közlemények között szó van Győri Tibornak az Orvosi Hetilapban megjelent s egy 1669-iki magyar könyvet — (Kerti dolgoknak leírása) — s Kanyaró Ferencznek Déván bemutatott s gróf Gyulai Ferencznek 1783-ban Nagy-Szebenben megjelent imádságoskönyvét ismerető dolgozatáról s végül Knauz Nándor könyvtáráról. Részletesebb méltatás olvasható a Szinnyi József-féle magyar irói életrajzgyűjtemény VI. kötetéről. — A 10. füzetben (1899 december) *Áldásy Antal* ismerteti a veszprémi püspökség római oklevéltárának I—II. kötetit. — A XXXIV. évfolyam 1. füzeté (1900 január) *Császár Elemér*nek Verseyhy és a censori hivatal című tanulmánya első részét közli. — A 2. füzet (1900 február) *Császár* tanulmányának befejező részén kívül közli *Borovszky Samu* kisebb dolgozatát egy németujvári XVII. századbéli protocollumról. Ugyanott rövidebb ismertetés olvasható *Berkeszy István*nak a temesvári könyvnyomdászat és hírlapirodalom történetét tárgyaló könyvéről.

II.

KÜLFÖLDI FOLYÓIRATOK.

Bulletin de l'Institut international de Bibliographie. III. évfolyam (1898.) 5. 6. szám. Charles Didier, La revue à découper. — Giulia Sacconi Ricci, Sur la numération progressive des sujets dans les catalogues par matières. — Modèles de publications biblio-

graphiques. — Faits et documents. — Analyses et comptes rendus: Frank Campbell, An index-catalogue of bibliographical works relating to Judia. Transactions and proceedings of the second international library conference. — Institut international de Bibliographie. — Bibliographie relative à l'Institut et à l'organisation bibliographique internationale. — *IV. évfolyam* (1899) 1. 2. szám. Examen du projet de la Société Royale de Londres concernant le Catalogue International des Sciences: I. Observations présentées au point de vue de la méthode bibliographique par le Comité des Direction de l'Inst. Int. de Bibl. II. Le programme de classification de Physiologie d'après la Société Royale par Ch. Richet. III. The International Catalogue of Scientific Papers. report from H. H. Field.

Centralblatt für Bibliothekswesen. *XVI. évfolyam, 12. füzet* (1899 deczember.) Franz Ehrle, Die Vorsorge für die Erhaltung unserer handschriftlichen Schätze im Lehrplan der historischen und philologischen Seminarien. — Christian W. Berghoefter, Die Zweite deutsche Bibliothekerversammlung im Anschluss an die 45. Versammlung deutscher Philologen und Schulmänner (Sektion für Bibliothekswesen). — La Terzia Riunione della Società Bibliografica Italiana. — Eb. Nestle, Kleinigkeiten zur Bibliographie des griechischen Neuen Testaments. — Die Zapon-Konferenz in Dresden. — Hans Schnorr v. Carolsfeld, Umbauten in der Universitäts-Bibliothek München. — Recensionen und Anzeigen: Testamentum Domini nostri Jesu Christi nunc primum edidit, latine reddidit et illustravit Ignatius Ephraem II. Rahmani Patriarcha Antiochenus Syrorum. (O. v. Gebhardt.) Berthold Wiese und Erasmo Percopo, Geschichte der Italienischen Litteratur von den ältesten Zeiten bis zur Gegenwart. (O. H.) De Nederlandsche Emblemata, Geschiedenis en Bibliographie tot de 18-de eeuw door Anne Gerard Christian de Vries. (Edward Schröder.) — *XVII. évfolyam, 1—2. füzet.* (1900 január—február). P. Gabriel Meier, Die Fortschritte der Paleographie mit Hilfe der Photographie. — Personalverzeichniss der Beamten an Bibliotheken Deutschlands und Österreich-Ungarns. — O. v. Gebhardt, Gefälschte Büchertitel. — Recensionen und Anzeigen: J. Bohatta und Michael Holzmann, Adressbuch der Bibliotheken der österreichisch-ungarischen Monarchie, (Ferd. Eichler.) Richard M. Mayer, Die deutsche Litteratur des neunzehnten Jahrhunderts (R. S.) Księgozbiór Katedry plockiej, opisał Mathias Bersohn. Polskie indeksy Książek Zakazaných, rozprawa bibliograficzna, skreslił dr. Z. Chelikowski. (K. o. Rózycki.)

Állandó rovatok: Mittheilungen aus und über Bibliotheken. — Vermischte Notizen. — Neue Erscheinungen auf dem Gebiete des Bibliothekswesens. — Antiquarische Kataloge. — Personalnachrichten.

A folyóirat legutóbb megjelent melléklete (Beihefte zum Centralblatt für Bibliothekswesen): XXII. Prof. Dr. Gustav *Bauch*, Geschichte des Leipziger Frühhumanismus mit besonderer Rücksicht auf die Streitigkeiten zwischen Konrad Wimpina und Martin Mellerstadt.

Deutsche Litteraturzeitung. XX. *évfolyam*, 43. *füzet* (1899 október 28.) Roger *Peyre*, Répertoire chronologique de l'histoire universelle des Beaux-Arts depuis les origines jusqu'à la formation des écoles contemporaines. (W. v. Seidlitz.) — 44. *füzet* (1899 november 4.) Κλέοπας Μ. Κοικυλίδης, Καταλογος συνοπτικος των εν τη βιβλιοθηκη του ιερου κοινου του Π. ταφον αποκαμεινων συριακων χειροφρα φων. (Victor Ryssel.) — Carl *Denig*, Mittheilungen aus dem griechischen Miscellan codex 2773 der Grossherzoglichen Hofbibliothek zu Darmstadt. (R. Helm.) — 45. *füzet* (1899 november 11.) Ad. *Diehl*, K. H. S. *Pfaff*, Urkundenbuch der Stadt Esslingen. (Eugen Schneider.) — 46. *szám* (1899 november 18.) Fritz *Milkau*, Die internationale Bibliographie der Naturwissenschaften nach dem Plane der Royal Society. (J. Franke.) — V. *Schultze*, Die Quedlinbürger Itala-Miniaturen der königlichen Bibliothek in Berlin. (Johannes Ficker.) — 47. *szám* (1899 november 25.) C. *Wessely*, Schrifttafeln zur älteren lateinischen Paleographie. (M. Tangl.) — 49. *szám* (1899 deczember 9.) Plato; Codex Oxoniensis Clarkianus 39 phototype editus. (O. v. Gebhardt.) — Anton E. *Schönbach*, Miscellen aus Grazer Handschriften. (Eb. Nestle.) — 52. *szám* (1899 deczember 30.) Franz *Jostes*, Die Kaiser- und Königsurkunden des Osnabrücker Landes in Lichtdruck herausgegeben. (M. Tangl.) — XXI. *évfolyam*, 1. *szám* (1900 január 1.) Verzeichniss der Berliner Universitätschriften 1810—1885. (Karl Dziatzko.) — F. Ll. *Griffith*, The Petrie Papyri. (Adolf Erman.) — 3. *szám* (1900 január 13.) Friedrich *Walter*, Archiv und Bibliothek des Grossh. Hof- und Nationaltheaters in Mannheim 1779—1839. (A. v. Weilen.) — 7. *szám* (1900 február 10.) Fr. *Wienstein*, Lexicon der katholischen deutschen Dichter vom Ausgange des Mittelalters bis zur Gegenwart. — 8. *szám* (1900 február 17.) O. *Posse*, Handschriften-Konzervirung. E. *Schill*, Anleitung zur Erhaltung und Ausbesserung von Handschriften durch Zapon-Impregnirung. (H. Grotefend.) — G. *Maas*, Bibliographie des bürgerlichen Rechts.

Le Bibliographe Moderne. III. *évfolyam*. 1899 július—októberi *füzet* (16—17. *szám*.) J. *Bidez*, Les découvertes récentes de papyrus. — E. *Misset*, Le premier livre imprimé connu; oeuvre de Gutenberg avant 1450. — L. *Auway*, Mémoire de N. Rigault sur le trésor des Chartes de Lorraine (1634.) — E. *Bloch*, Catalogue des manuscrits mazdéens de la Bibliothèque nationale de Paris (vége). — Chronique des Archives: Allemagne. France. Grande-Bretagne. Italie. Pays-Bas. Russie. Suisse. — Chronique

des Bibliothèques: Belgique. Danemark. Espagne. France. Grande-Bretagne. Italie. — Chronique bibliographique: Le congrès bibliographique international de 1900. Méthode de bibliographie locale. La classification décimale. Anciens catalogues des bibliothèques. Histoire de l'imprimerie. — Comptes rendus et livres nouveaux: Revues spéciales. Inventario del R. Archivo di Stato in Siena. (H. S.) Publicationen aus dem Steiermärkischen Landesarchive; Kataloge. (H. S.) Manuel Torres Campos, Bibliografía española contemporánea del derecho y de la política, (H. S.) Léon Losseau, De la réparation des accidents du travail; bibliographie des travaux en langue française. (H. S.) Francisco Pons Boignes, Ensayo bio-bibliográfico sobre los historiadores y geógrafos arabigo-españoles. (Victor Chauvin.) Edmond Doutté, Bulletin bibliographique de l'islam maghrabin. (Victor Chauvin.) John Ballinger és James Ifano Jones, Cardiff free Libraries; Catalogue of printed literature in the Welsh Department. (H. S.)

Revue des Bibliothèques. IX. évfolyam, 9. 10. füzet. (1899 szeptember—október.) G. Huet, L' »Inscriptionum libellus« de Jacopo Zaccaria. — Émile Picot, Des Français qui ont écrit en italien au XVIe siècle (folyt.) — E. Blochet, Inventaire et description des miniatures des manuscrits orientaux conservés à la Bibliothèque nationale (folyt.) — Nécrologie: Paul Fabre (A. Merlin.) — Chronique des bibliothèques: Allemagne. Belgique. France. Italie.

Melléklet: J. B. Martin, Inventaire méthodique de Manuscrits conservés dans des bibliothèques privées de la région lyonnaise (második sorozat, vége.)

Rivista delle Biblioteche et degli Archivi. X. évfolyam, 9. szám. Manoscritti copti esistenti nel Museo egizio e nella Biblioteca nazionale di Torino, raccolti da Bernardino Drovetti e indicati dal Prof. Francesco Rossi — Luigi Colini-Baldeschi, Flavio Biondo segretario del vescovo G. Vitelleschi, legato della Marca anconitana. — Giuseppe Manacorda, I Mss. della Biblioteca Gatti. — Le Biblioteche e la relazione dell' On. Morelli-Gualtierotti sul bilancio del l'istruzione. — 10. szám. Monumenta paleographica sacra. Atlante paleografico artistico composto sui manoscritti esposti nel 1898 in Torino alla Mostra d'arte sacra. — Curzio Mazzi, Le carte di Piero Giordani nella Laurenziana. — Pietro Vigo, Una lettera di Gaetano Poggiali. — Bolletino della Società Bibliografica Italiana.

Zeitschrift für Bücherfreunde. III. évfolyam 7. füzet. (1899 október.) Walter zur Westen, Der künstlerische Buchumschlag; Österreich, Schweiz, Italien, Holland, Belgien, Skandinavien, Russland, England. — Eugen Schwetschke, Novae epistolae obscurorum virorum. — Egon Ebart, Von der Münchener Buchausstattung. — Kritik: Bormann, Bacon-Shakespeare? Venus und Adonis. (Fr. v.

Zobeltitz.) Seippel, Die Schweiz im XIX. Jahrhundert; Herr, Schweiz. (K. v. Rheden.) Pflugk-Harttung, Die Anfänge des Joanniterordens in Deutschland. (E. H.) Lützow, A History of Bohemian Literature. — 8. füzet (1899 november.) Dr. Rudolph Genée, Schillers »Räuber« in den ersten Drucken nebst den wichtigsten Theaterzetteln. — Anton Schlossar, Taschenbücher und Almanache zu Anfang unseres Jahrhunderts; Österreich und die Schweiz. — Eugen Schwetschke. Novae epistolae obscurorum virorum (vége). — Kritik: Brockhaus. Zum 28. August 1899. (C. Schüddekopf.) Biographie Goethes in Bildnissen; Festschrift des Freien deutschen Hochsifts zu Goethes 150. Geburtstage. (J. v. Zobeltitz.) Forcke, Blüten chinesischer Dichtkunst, (M. Seelen.) Garnett, Essays on Librarianship and Bibliography. (O. v. Schleinitz.) — Buchausstattung: Neue Buchumschläge von A. Langen. Musterbuch der Aschaffenburger Actiengesellschaft für Buntpapier- und Leimfabrication. Kurth, Dichtungen. Stassen-Trinius, Thüringen Geschichten. — 9. füzet (1899 december.) Willibald Franke, Deutsche Stammbücher des XVI. bis XVIII. Jahrhunderts. — Toni Kellen, Über welche Frauen ist am meisten geschrieben worden? — A. Borovský, Die dritte Ausgabe des Psalteriums vom Jahre 1457. — J. Norden, Die Anfänge des Buchdrucks in Russland. — Richard Däschner, Die grossen deutschen Antiquariate; Das Baerische Antiquariat in Frankfurt am M. — J. G. Stephens, Gladstone als Bibliophile. — Kritik: P. Heitz, Formschneider-Arbeiten des XVI. und XVII. Jahrhunderts. (O. Zaretzky.) G. Wustmann, Aus Leipzigs Vergangenheit; Das Leipziger Stadtwappen. (J. Luther.) H. S. Landor, Auf verbotenen Wegen; S. Hedin, Durch Asiens Wüsten. (Z.) P. Ganz, Geschichte der heraldischen Kunst in der Schweiz im XII. und XIII. Jahrhundert. (Graf zu Leiningen-Westerburg.) De Vries, Nederlandsche Emblemata. (J. Hagen.) W. Budge, The Book of the Dead. (O. v. Schleinitz.) — Buchausstattung: Adam, Der neue Stil in der Buchbinderei. Kerstensch Bucheinbände. Müller-Bohn, Kaiser Friedrich. (W. v. z. W.) E. Brausewetter, Knecht Ruprecht. (—g.) O. Hupp, Münchener Kalender. — 10. füzet (1900 január.) Robert Forrer, Alte und moderne Neujahrswünsche und ihre künstlerische Wiedergeburt. — Gustav Karpeles, Der Ackermann aus Böhmen. — Jakob Schnorrenberg, Heinrich Lempertz sen. und seine Goethe-Sammlung. — Rudolf Beer, Die Zimmernsche Bibliothek. — Meinungsaustausch: Zur Frage des Zeugdrucks. (S.) — Kleine Notizen: Deutschland und Österreich-Ungarn. England.

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

Könyvtári előadások a Magyar Nemz. Múzeumban. A művelt nagy közönség részére a M. Nemz. Múzeumban rendezett vasárnapi előadás-cziklust az idén dr. *Sebestyén Gyula* könyvtári segédőr nyitotta meg január 7-ikén a *Mátyás király könyvtáráról* tartott szabad előadásával. Bevezetésül ismertette az előző századok magyarországi könyvtári viszonyait és az egykorú olasz kulturális áramlatokat. Mivel a világhírű könyvtár nemzetközi irodalmának az a felfogása, hogy a *Korvina* az egykorú könyvtári viszonyok közvetlen hatása alatt jött létre, nálunk is el van terjedve, Sebestyén dr. különösen kiemelte s részletesen bizonyította is, hogy a renaissance hatása alatt álló genialis magyar király tulajdonkép megelőző hazai mozgalmak természetes folytatásaként alkotta meg nagy művét, mintegy betetőzéseül a középkori magyarországi kulturának. Ismertette azután a könyvtár egykorú helyiségére, berendezésére stb. vonatkozó fennmaradt adatokat, a könyvtár gyarapításának különböző módozatait, az olaszországi és keleti könyvgyűjtést s az itthon működött könyvmásoló és díszítő műhelyt, vázolta a könyvtár sorsát a nagy király halála után s a megmaradt emlékek felkutatására megindult törekvéseket. Végül szólva a kódexek jellemző sajátságairól, különösen azok tipikus kötéseit ismertette és fölhívta a figyelmet arra, hogy az u. n. Korvin-börkötés gazdag motívum kincsének kiaknázásával és öntudatos alkalmazásával könyvkötészeti műiparunk igen szép eredményeket érhetne el. Az előadást a múzeumi könyvtár Korvin-kódexeinek és a másutt levő kódexek különböző reprodukciónak bemutatása élénkítette. — A második előadást január 14-ikén dr. *Erdélyi Pál* könyvtári segédőr tartotta a régi magyar irodalomról azaz a magyar szellemnek 1711-ig nyomtatásban megjelent termékeiről művelődés- és irodalomtörténeti, továbbá bibliografiai szempontokból. Annak a tudományos tevékenységnek ismertetésével kezdte, a mely különösen Szabó Károly rendszeres működése óta a régi magyar könyvkincs felkutatására irányul. Beszámolt az eddig elért eredményekről, kiemelve különösen a nemz. múzeumi könyvtár egy pár nevezetesebb ilyen irányú gyarapodását. Azután áttért annak az irodalmi értéknek kifejtésére, a mit a régi magyar könyvkincs képvisel, s szélesen megrajzolt képben mutatta be a XVI—XVIII. századok magyar szellemi életét. A múzeumi könyvtár régi magyar nyomtatvány-gyűjteményének közszemlére

tett nevezetesebb darabjai s a gazdag fényképgyűjtemény révén a közönség mindjárt meg is ismerkedhetett a fontosabb emlékekkel.

A Posonyi Sándor-féle kéziratgyűjtemény hungarikumainak megszerzése. A magyar kormány áldozatkészsége lehetővé tette, hogy Posonyi Sándor világhírű kéziratgyűjteményének magyar vonatkozású része két hazai gyűjtemény u. m. az Orsz. Levéltár és a Magyar Nemzeti Múzeum részére megszerzessék. A mint a kéziratok árubabocsátásának híre megérkezett, dr. *Fejérfataky László* igazgató-őr hivatalos megbizatással Bonnba utazott, hogy a kéziratok tulajdonosával Cohen antiqnárral érintkezésbe lépjen s a gyűjtemény magyar vonatkozású anyagát kiválaszsa. Ugyan ő folytatta azokat a tárgyalásokat is, a melyek folytán sikerült a rendkívül becses és gazdag anyagot 25,790 márkányi vételárért megszerezni. Ugy az Országos Levéltár, mint a Magyar Nemzeti Múzeum részére kiváló értékű gyarapodást jelent a gyűjtemény megszerzése. Amannak szempontjából különösen becses az iratoknak az a tekintélyes csoportja, a mely a m. kir. udv. kancellária, a kamara s egyéb hivatalok levéltáraiból került a gyűjteménybe s melyben különösen becsesek a kabineti-iratok, köztük »Handbillet«-ek III. Károlytól, Mária Teréziától (313 drb), II. Józseftől (78 drb), II. Lipóttól, I. Ferencz-től. A Magyar Nemz. Múzeum gyarapodni fog egyebek közt 9 középkori oklevéllel, egy czímeres levéllel, a magyar szabadságharczra vonatkozó igen nevezetes iratokkal, néhány kiválóan értékes magyar vonatkozású zeneirodalmi kézirati ereklyével (Haydn, Beethoven, Liszt leveleivel, eredeti hangjegykéziratokkal) s különösen Pulszky Ferencz levelezésének egy hatalmas részével, a mely kiegészíti a már meglevő múzeumi Pulszky-gyűjteményt.

A Magyar Minerva, melyről már ismételtelen volt szó folyóiratunkban, megjelent. Az Athenaeum csinos vászonkötésben bocsátotta a könyvpiacra a hézagpótló vállalat első évfolyamát, a melyet a napi sajtó is igen rokonszenvesen fogadott, kiemelve hasznosságát s azt a fontos szerepet, a melyet múzeumi és könyvtári kérdésekben hivatva lesz betölteni. Legközelebbről részletesen fogjuk ismertetni; szükségesnek tartjuk azonban már most kifejezni minden könyvtári és múzeumi szakember nevében is hálás köszönetünket a múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelőségének, a mely ezzel a rég nélkülözött bibliografiai segédeszközzel irodalmunkat megajándékozta.

Vidéki könyvtárak állami segélyezése. A nm. vallás- és közoktatásügyi miniszterium a múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelősége által kidolgozott tervezet s a múzeumok és könyvtárak orsz. tanácsának javaslata alapján a magyarországi vidéki könyvtárak részére az 1899-ik évre a következő segélyösszegeket engedélyezte: az *alsókubini* árvamegyei Csaplovics-könyvtár rendezésére 800 koronát, az *aradi* Kölcsy-egyesületnek az Atzél-könyvtár vételárának törlesztésére több éven át adandó segély első részleteül 1000 koronát, a *halasi* ref. egyház könyvtárának 1000 koronát, a *kecskeméti* városi múzeum- és könyvtárnak a könyvtár kiegészítésére 600 koronát, a *Kolozsvárt* székelő erdélyrészi magyar közművelődési egyesületnek népkönyvtárak gyarapítására 1000 koronát, a *Nyitrán* székelő felvidéki magyar közművelődési egyesületnek népkönyv-

tárak gyarapítására 1000 koronát, a *szabadkai* városi közkönyvtáregyesületnek könyvtára gyarapítására 600 koronát, a *temesvári* délmagyarországi tört. és múzeum társulatnak régészeti szakkönyvtára gyarapítására 600 koronát, a *tisza-füredi* múzeum és könyvtár-egyesületnek könyvtára gyarapítására 400 koronát, a *túróc-szent-mártoni* múzeumi tót társaságnak könyvtára gyarapítására 600 koronát.

A grafikai művészetekről tartott két előadást *Morelli* Gusztáv az iparművészeti múzeumban márczius 9-ikén és 16-án. Különösen a fametszést ismertette s mindenekelőtt történetét vázolta főbb vonásaiban, az 1435-ben készült s Szent Kristófot ábrázoló első fametszeten kezdve. Mind szemléltető magyarázatokkal is szolgált s bemutatta a fametszet elkészülésének különböző állomásait a feldolgozatlan fatönktől kezdve a kész fametszetről való galvándúczig. A nyomdai gépek mai tökéletességéről szólva, bemutatta működésben azt a történelmi nevezetességű kéziszajtot is, a melylyel a Kossuthbankók próbanyomatait állították elő.

Bibliografiai lapsus lehet csupán az a téves adat, a mely a *Krücken* Oszkár szerkesztésében megjelenő »Budapest in Wort und Bild« című vállalat 2. füzetének 44. lapján található. A csodálatos tarkaságú s multat és jelentéleméle összevegyítő illusztrációk között u. i. a mondott lapon egész váratlanul egy a bibliografusok előtt jól ismert, egyébként igen ritka, 1592. évi kolozsvári nyomtatott könyv (Bogáthi Fazekas Miklós, Az nagy Castriot Györgynek históriája. Szabó K. R.M.K. 255.) címlapjának hasonmása kerül elénk a következő majdnem hihetetlenül hangzó aláírással »Das älteste ungarische Druckwerk.« Furcsa ironiája a sorsnak, hogy épen ilyen nagy elterjedésre szánt munkában kell ekkora tévedésnek előfordulni. De mit is keres ez a kolozsvári nyomtatvány Budapest nyelvi viszonyainak leírásában, a hol egyébként természetesen egy szó említés sincs a régi könyvekről. S ha elgondoljuk, hogy mennyire kínálkozott a budai krónika. Ez »fővárosi« termék is s az 1473-as évszám tényleg mondott volna valamit annak is, a ki a *Krücken* Oszkár könyvéből akar bizonyosságokat szedni a magyarországi kultúra multjából. Talán valamelyik későbbi füzetben helyre lehetne igazítani a tévedést. A vállalat kényelmes illusztrálási rendszere ezt nagyon könnyűvé tenné. (c.)

Az osztrák-magyar könyvkereskedők egyletének története.

Junker Károly tollából díszesen kiállított könyv került ki újabban (Der Verein der österreichisch-ungarischen Buchhändler 1859—1899. Ein Beitrag zur Geschichte des österreichischen Buchhandels. Festschrift anlässlich des vierzigjährigen Bestandes des Vereines im Auftrage des Vorstandes verfasst von Carl Junker. Bécs, 1899. 70 l. 4-edrét), a mely az osztrák könyvkereskedelem történetének egy igen nevezetes részét tárgyalja kellő alaposággal. Az 1848 előtti állapotok ismertetésével kezdi, elmondva az osztrák könyvkereskedők önálló szervezkedését s az 1825 óta fennálló németországi könyvkereskedői szövetségből való kiválását s megérintve minden fontosabb kérdést, a mi napjainkig az osztrák könyvkereskedelemben fölmerült. Csak egy tekintetben nem nyujtott kellő felvilágosítást *Junker* szép dolgozata, a

mely pedig minket közelebből érdekel s már más irányú tudakozódásokra is készítetett. Nem lettünk u. i. okosabbak arra nézve, hogy miért hívják ezt a különben igen derék bécsi együletet az osztrák-magyar könyvkereskedők együletének, tekintve, hogy sem multjában, sem jelenében semmi olyan momentum nincs, a mi ezt az elnevezést magyarázná. Egyáltalán mit jelenthet ez a kifejezés: osztrák-magyar könyvkereskedő? Nem tudjuk, hogy a magyar könyvkereskedők mint vélekednek ebben a kérdésben. Annyi bizonyos, hogy a külföld a bécsi együleti kiadványok révén igen furcsa fogalmat alkothat magának a mi könyvkereskedelmünkről. Ezekben a kiadványokban soha sincs szó a mi dolgainkról. Bibliografiájuk kizárólag az osztrák könyvtermelést ismerteti s így tovább. Jól tudjuk, hogy a magyar könyvkereskedőknek nincs is szükségük arra, hogy ügyeikkel Bécsben foglalkozzanak, hiszen kintűnnek vannak itthon szervezkedve s minden tekintetben elintézik a maguk dolgát. De hát miért szerepelnek akkor minden igaz ok nélkül egy oly egyület czímében, a melyhez tudtunkkal semmi közük? Hogy ezt a kérdést e helyen meg-bolygattuk, azért történt, mert a könyvkereskedelem némely vonatkozásaiban, mint a könyv körül csoportosuló kulturtörténeti tényezők egyike, minket is érdekel s nem akartuk elszalasztani ezt az alkalmat, hogy erre a már rég óta szemünkbe ötlött furcsaságra föl ne hívjuk a figyelmet.

r. ó.

VÁLTOZÁSOK.

a magyarországi nyomdáknál 1899 december 15-ikétől 1900 márczius 15-ikéig.

(Az egy csillaggal jelölt nyomdák hatóságilag nincsenek bejelentve. A két csillaggal jelöltek megszűntek.)

Budapest :

- **Adler Samu.
VIII., József-körút 36.
- Bromberger, Jabab és
Winkler Armin.
VII., Dob-u. 69.
- *Bruchsteiner Armin és
Richard.
VII., Csengery-u. 21.
- Friedmann Dávid.
VI., Teréz-körút 27.
- **Hermann Győző.
IV., Egyetem-u. 2.
- Krammer Lipót.
VI., Uj-u. 37.
- Maksyó József.
VI., Desseffy-u. 36.
- Muskát Béláné
szül. Beke Gizella.
VI., Teréz-körút 27.
- Münz Mórné
szül. Singer Leontin.
VI., Teréz-körút 3.
- Quittner József.
V., Váci-körút 16.

- Sebők Lipót.
VI., Teréz-körút 3.
- Süsz Dávid.
IV., Fővámter 5.
- Thalia-knyv.
(tul. Faludi Gábor és
Szécsi Ferencz.)
V., Csáky-u. 2/b.
- Varga Endre.
V., Váci-körút 78.
- Weissenberg Armin.
VIII., József-körút 16.
- **Zimmermann Vilmos.
VI., Szondy-u. 56.

Bruck-Ujfalu :

Brandweiner Vilmos.

Győr :

*Surányi J. utóda.

Hátszeg :**Triznai Istvan.
Ideál könyvny.-intézet.
Tul. Barczianu Aurél.**Jászberény :****Kacsvinszky és Szap-
panos.
Kálcsa és Kubicza.**Kassa :****Gósz Soma.
Koczányi Béla.**Keckshémét :**

**Hajnal és Feuermann.

Lőcse :

Ifj. Reiss Tivadar.

Marczaii :

Mizsur Ádám.

Nagykátá :

Perényi Elek.

Szegárd :

**Báter János.

*Özv. Báter Jánosné.

**Ujfalussy Lajos.

Molnár Mór.

Szolnok :

Fuchs Manó.

Tisza-Füred :

*Goldstein L.

Ujverbász :

*Poros Györgyné.

Boros György.

Zenta :

Fekete Sándor.

11. pld.

VIII. KÖTET, 2. FÜZET. ÚJ FOLYAM. 1900 ÁPRILIS—JÚNIUS.

MAGYAR KÖNYVSZEMLE.

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRÁNAK

KÖZLÖNYE.

A NM. VALLÁS- ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI MINISZTERIUM MEGBÍZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

SCHÖNHERR GYULA.

1900. ÉVI FOLYAM.

— III — II. FÜZET. — III —

BUDAPEST
KIADJA A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRA.
1900.

TARTALOM.

	Lap
A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára az 1899. évben	113
Varjú Elemér. A gyulafejvári Batthyány-könyvtár (Ötödik közlemény, a szöveg közt három hasonmással)	130
Dr. Bleyer Jakab. Magyar vonatkozású német újságlapok a Magyar Nemzeti Múzeum birtokában 1600—1711-ig. (Második közlemény.)	170
Dr. Krausz Sámuel. A régi budaj könyvtárnak eddig ismeretlen kódexe	190
Magyar Könyvesház. Erdélyi országgyűlési törvényczikkek az Erdélyi Múzeum könyvtárában. <i>Ferenczi Zoltántól</i>	198
Tárca. Évnegyedes jelentés a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának állapotáról 1900 január 1-től márczius 31-ig	202
Szakirodalom. Hungarica; magyar vonatkozású külföldi nyomtatványok; gyűjtötte és leirta gróf Apponyi Sándor, I. kötet. XV és XVI. számad. Ism. <i>Cs. V. E.</i> — Magyar Minerva. Ism. <i>Cs.</i> — Folyóiratok szemléje I. Hazai folyóiratok: Egyetemes Philologiai Közöny XXIV. 4. 5., Erdélyi Múzeum XVII. 3. 4., Irodalomtörténeti Közlemények X. 2., Grafikai Szemle X. 4., Századok XXXIV. 3. 4. 5. II. Külföldi folyóiratok: Centralblatt für Bibliothekswesen XVII. 3. 4. 5., Deutsche Litteraturzeitung XXI. 12. 17. 18. 19. 20., Le Bibliographe Moderne III. 18. IV. 19., Revue des Bibliothèques IX. 11. 12., Rivista delle Biblioteche e degli Archivi X. 11. 12. XI. 1., Zeitschrift für Bücherfreunde III. 11. 12.	209
Majláth Béla. (Nekrológ.)	220
Vegyes Közlemények. Czimadományozás. Előléptetések. A múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelőségének második könyvtárnoki tanfolyama. Könyvtári kongresszusok Párisban. A magyar nemzeti múzeumi könyvtár általános revíziója. Fővárosi könyvtár, levéltár, múzeum. Régi kéziratok megóvása. Egy régi magyar könyv	221
Változások a magyarországi nyomdánál 1900 márczius 15-ikétől június 15-ikéig	224
Melléklet. A hazai hirlapirodalom 1899-ben. I. A magyar hirlapirodalom. <i>Id. Szinnyei Józseftől.</i> II. A hazai nem-magyar nyelvű hirlapirodalom. <i>Kercshty Istvántól.</i> III. Folyóiratok. <i>Kovács Lászlótól.</i> Függelék. A magyar nyelvű hirlapok és folyóiratok statisztikája. <i>Id. Szinnyei Józseftől.</i>	1—54

A Magyar Könyvszemle

előfizetési díját 1900 április 1-től 1900 június 30-ikáig
beküldték:

Az 1898. évi folyamra: Asboth Oszkár, Csuday Jenő.

Az 1899. évi folyamra: Ballagi Aladár, a Budai-könyvtár, a budapesti V. ker. áll. főreáliskola, Csaplár Benedek, Dessewffy Arisztid, Emich Gusztáv, Gebauer Miklós, Gyulai Béla, Hodinka Antal, Jankovics Béla, Kammerer Ernő, Károlyi Árpád, Kende Samu, Kókai Lajos, Lampel Róbert, Marczali Henrik, a miskolczi ev. egyházmegyei könyvtár, a nagybányai kaszinó, báró Nyáry Jenő, az országos kaszinó, Ráth György, Rumbold Bernát, Stein János, a szabadkai közs. főgimnázium, a Szent-István-társulat, Szily Kálmán, Vécsey Tamás, gróf Vigyázó Ferencz, Zalán Lipót János.

Az 1900. évi folyamra: Andrassy János, Békési Remig, a kaposvári áll. főgimnázium, a szabadkai közs. főgimnázium, a szombathelyi papnevelő-intézet, Todorcskú Gyula, Zimmermann Ferencz.

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRA AZ 1899. ÉVBEN.

Az elmúlt év nagymérvű gyarapodás és zajtalan munkálkodás éve volt. Az 1897. évi XLI. törvényczikk, az első átmeneti esztendő után, ez évben éreztette legelőször üdvös hatását, s a szigorúsággal és lelkiismeretesen gyakorolt ellenőrzés a Széchenyi orsz. könyvtárat előreláthatólag abba a helyzetbe fogja juttatni, hogy a törvény életbeléptetésétől kezdve a magyar irodalom leg-tágabb értelemben vett termékeinek letéteményesévé válják. E mellett a könyvtár egyéb osztályai, kivált a levéltár — néhai Vég-hely Dezső gyűjteményének megszerzése által — oly páratlan mértékben gazdagodott, hogy a lefolyt év gyarapodás tekintetében a legeredményesebbek egyike volt.

Mennél teljesebbé válik azonban a jelen kor irodalmi termékeinek anyaga, annál inkább érezhető a hiány a régi kor anyagának teljességében. Mintegy hat év óta sokat pótoltt a könyvtár; néha bámulatos szerencsével, hihetetlen jutányosan szerzett meg első rangú ritkaságokat; de ez a szükséglethez és ahhoz a nemzeti ideálhoz képest, melyet az *egyetlen* magyar könyvtár elérni hivatott, elenyészőleg csekély. Nagy sorozatos munkák, a tudományos munkálkodás nélkülözhetetlen segédeszközei (pl. az Acta Sanctorum, Migne kiadványai, nagy encyclopaediák, külföldi — kivált olaszországi — történelmi társulatok kiadványai stb.) hiány-zanak, más fontos kiadványok (Gallia christiana, a párisi Bibliothèque nationale kéziratának leírása, a British Museum katalo-gusai stb.) csonkán vannak meg. Kiegészítésükre, a hiányzók megszerzésére ezek volnának szükségesek. Mennyi a hiány a régibb magyar irodalom termékeiben, mutatja az az egy tapasztalás, hogy nem jelenik meg hazai vagy külföldi antiquárius

katalogusa, mely oly magyar vonatkozású darabot ne foglalna magában, a mi a Magyar Nemz. Múzeum anyagából hiányzik.

Mai napság, mikor egy XVI. századi egyleveles nyomtatvány ára a 2000 márkát meghaladja, mikor egy XVI. századi magyar nyomtatványért 6000 koronát követelnek, mikor egy-egy kiváló nagyságtól eredő magyar vonatkozású autogramm értéke az 1000 koronát megközelíti, mikor egy-egy középkori magyar eredetű kézirat ára ezrekre rug, mikor Szabó Károly, Hellebrant, Petrik és mások különben nagyértékű bibliografiai működése úgyszólván felhívta az üzleti körök figyelmét a legnagyobb magyar könyvtár hiányaira, s és ezzel az árak hihetetlen emelkedését idézte elő: 13,000 koronányi évi javadalommal, melynek tetemes részét a könyvtár irodai és rendezési szükségletei veszik igénybe, s a melyből kéziratokat, okleveleket, a régi hiányok kiegészítésén kívül a külföldön egyre növekedő számban megjelenő magyar érdekű irodalmi termékeket és tudományos folyóiratok hosszú sorozatát is meg kell szerezni, a Magyar Nemz. Múzeuméhoz hasonló jelentőségű könyvtárat az igényekhez mérten fejleszteni nem lehet. Nem az akarat és a képesség hiányán, hanem az anyagi eszközök elégtelen voltán mulik, hogy a könyvtár a múltra és a tudományosság általános érdekeire nézve még mindig távol áll attól a teljességtől, mely az egyetlen magyar nemzeti könyvtártól méltán elvárható. Hálával kell elismerni, hogy egyes rendkívüli alkalmakkor a nagymélt. miniszterium rendkívüli fedezet nyújtásával módot nyújt nagybecsű gyűjtemények megszerzésére. Ily rendkívüli alkalom adta elő magát a lefolyt évben is, mikor néhai Véghely Dezső oklevélgyűjteményének megvételére tetemes összeget bocsátott rendelkezésre. De a rendes szükségletek és a tudományos igények folytonos kielégítésére szolgáló évi javadalom már évek óta elégtelen.

* * *

Az elmúlt év folyamán a könyvtár tisztviselőinek létszáma egy új assistensi állás szervezésével növekedett; az új állás, melynek szervezését a nyomtatványi osztálynak a beérkező nyomdai köteles példányokkal történt rohamos gyarapodása tette szükségessé, *Varjú Elemér* kinevezésével töltetett be. Magasabb fizetési osztályokba *Kereszty István*, dr. *Erdélyi Pál* segédőrök, dr. *Melich János* és *Havran Dániel* assistensek léptek elő. Az ujonnan szer-

vezett és betöltött állással a könyvtári alkalmazottak létszáma: 15 tisztviselő (1 igazgató-őr, 3 őr, 5 segédőr, 6 assistens), 4 szakdíjnok, 1 írógépezelő, 1 laboráns, 6 szolga, 2 felvigyázó; összesen 29. A könyvtár egyes osztályainál alkalmazottak létszáma a következő: a köteles példányok átvételénél és kezelésénél 2 tisztviselő, 1 díjnok; a nyomtatványi osztályban (beleértve az olvasótermi szolgálatot is) 5 tisztviselő, 1 díjnok, 1 laboráns, 3 szolga; a kéziratárban 2 tisztviselő, 1 szolga; a levéltárban: 3 tisztviselő, 2 díjnok, 1 szolga; a hírlapkönyvtárban: 2 tisztviselő, 1 szolga.

A könyvtár tisztviselői közül ketten tettek nagyobb tanulmányutat. Dr. *Schönherr Gyula* levéltárnok a M. Tud. Akadémiától elnyervén a Forster-Scitovszky díjat, négy hónapot töltött Rómában levéltári kutatások czéljából. Ottani tartózkodását a könyvtárra nézve is értékesítette és különösen egy esetleg megszerzhető Corvin-kódex nyomozásával foglalkozott behatóan, mely ügy azután hosszú ideig tartó hivatalos tárgyalást eredményezett. Dr. *Melich János* assistens, részben a M. Nemz. Múzeum megfelelő alapjából nyert anyagi támogatással, négy hónapon át Oroszországban végzett nyelvészeti és könyvtári tanulmányokat. Hivatalos kiküldetésben (Veszprémben és Bécsben) a könyvtár igazgató-őre részesült, előbbi helyen a Vég hely-gyűjtemény vételügyének végleges lebonyolítása czéljából, utóbbi helyen egy könyvárverés érdekében; ugyanő múzeumi és könyvtári orsz. felügyelői minőségében megtekintette és részben ellenőrizte az ország könyvtárainak tekintélyes sorát.

A könyvtár folyóirata a *Magyar Könyvszemle*, dr. *Schönherr Gyula* szerkesztésében a lefolyt éven át is pontosan, változatos tartalommal jelent meg. Közleményeivel első sorban a könyvtár anyagát igyekezett ismertetni és érdekeinek szolgálatot tenni. Közölte a könyvtár állapotáról szóló évnegyedes kimutatásokat, megismertette a nevezetesebb új és régi szerzeményeket és a nyilvánosság előtt beszámolt a könyvtári munkálatokról. Egyéb közleményeiben, negyedszázados múltjához híven, szolgálta a hazai könyvtárügy és bibliografia érdekeit. Az 1897. évi XLI. törvény-cikk végrehajtásáról szóló miniszteri rendelet értelmében közzétette a Magyarországon működő nyomdák jegyzékét és évnegyedenként az azokban beállott változásokat. Külön mellékletképen közölte az 1898-ik évi hazai hírlapirodalom termékeinek sorát.

A könyvtár tisztviselői úgy a folyóirat szellemi részének összeállításában tevékeny részt vettek, mint általában az irodalom és tudományos munkásság terén — kivétel nélkül — élénk tevékenységet fejtettek ki, miről a jelentés végéhez fűzött összeállítás ad számot.

A könyvtárhoz beérkezett és elintézett hivatalos ügyiratok száma 769 volt; a könyvtár olvasótermének látogathatására egy év alatt 2544 igazoló-jegy adatott ki. (1898-ban 1736.) A köteles példányok beküldésével, átvételével és reklamálásával járó póstai küldemények számát a könyvtár nyomtatványi osztályáról szóló jelentés tünteti föl.

A lefolyt évben nagyobb butorzati beszerzések is történtek. A könyvtár egyik termébe, a rendezendő állandó cymelion-kiállítás céljaira öt tárlószertű szekrény és egy asztal készült, és a Széchenyi-terem megfelelő butorzattal láttatott el.

A könyvtár egyes osztályainak állapotáról a következő adatok nyújtanak tájékoztatást:

I. A *nyomtatványi osztály* köteles példányokban 15,101 darabbal (1898-ban 10,530), áthelyezés útján (a könyvtár és a múzeum egyéb osztályaiból) 271 drbbal (1898-ban 70), ajándék útján 1165 (1898-ban 2641), vétel útján 1341 (1898-ban 956), csere útján 5 (1898-ban 11), *összesen 17,883 darabbal* (1898-ban 14,208) gyarapodott.

Ezekhez járul *30,626 drb apró nyomtatvány* (1898-ban 23,479), melyek természetük szerint 10 csoportba osztva (alapszabályok, halotti jelentések, hivatalos iratok, periratok, falragaszok, műsorok, körlevelek, színlapok, zárszámadások és üzleti jelentések, vegyesek) évnegyedi csomagokban őriztetnek meg.

Az új törvény hatását, annak első évéhez (1898-hoz) képest a második évben beállott tetemes javulást s a könyvtári gyarapodás rohamos emelkedését legjobban feltünteti az alábbi három évi összeállítás, melyben az első a törvény előtti év, a második a törvény életbeléptetése első évének, a harmadik az elmúlt évnek eredményeit összegezve (beleszámítva az apró nyomtatványokat is) mutatja:

1897 évi összes gyarapodás	14,838	drb	nyomtatvány
1898 » » »	37,687	»	»
1899 » » »	48,509	»	»

E nagymérvű emelkedésnek megfelelőleg a nyomdai köteles példányok ügyének lebonyolítása is fokozottabb mértékben vette igénybe a könyvtár munkásságát. Az év folyamán 2165 csomag nyomtatvány érkezett köteles példányképen a Magyar Nemz. Múzeumba (1898-ban 1548); a könyvtár e czímen 3986 póstai küldeményt továbbított (1898-ban 2437-et). Hiányos vagy a törvény intézkedéseinek meg nem felelő módon történt beküldések 1222 esetben tették a reklamálást szükségessé (1898-ban 689-szer). E számok élénken mutatják a rohamos gyarapodás mellett az új törvény üdvös hatását.

A könyvek vásárlására fordított összeg 4417 frt 54 krt, 1245·25 birod. márkát és 747·75 frankot tett ki.

Az ajándékképen kapott könyvek számában, az előző év eredményéhez képest tetemes csökkenés állott be, mi annak tulajdonítandó, hogy a szerzők és kiadók nagy része, kik addig kiadványaikat ajándékképen küldték be, az új törvény által felmentve érzik magokat a beküldés alól, a mennyiben a beküldési kötelezettség a nyomdákra háramlott. Mindazonáltal az ajándékozók sora igen tekintélyes, mit a következő teljes névsor igazol:

Az »Adalékok« szerkesztősége (S.-A.-Ujhely), Addobbati alezredes (Brünn), Alsófehérvármegye alispáni hivatala, az állami számvevőszék, az állami tanítók orsz. egyesülete (Debreczen), az államvasutak igazgatósága, »A nagyvilágból« szerk. (Makó), Anderlik István, P. Antal karmelita atya, Antalffy Andor, az aradmegyei kir. tanfelügyelőség, özv. Arany Lászlóné, Athenaeum r. t., »Az időjárás« szerk., Barabás Vincze, Baranyay Gyula, Bárányos József, Bartalos Gyula, Beck-Widmanstetter Lipót (Bécs), a bécsi cs. k. postamuzeum, a bécsi statisztikai központi bizottság, a bécsi tud. Akadémia, a bécsi udv. természetrajzi muzeum, a belügyminiszterium, Berzeviczy Edmund, Blau Lajos, Bokor János, Brancsik Károly, a brünni természetvizsgálók egyesülete, Budapest székes főváros, Budapest székes föv. statisztikai hivatala, Budapesti kereskedelmi és iparkamara, a budapesti közp. papnevelő intézet magyar egyházirodalmi iskolája, a Budapesti Szemle szerk., a budapesti tud.-egyetem bölcsészeti kara, Buli F. (Spalato), Csiki Ernő, Darnay Kálmán, a délmagyarorsz. tört. és rég. Múzeum-egylet, Domanovszky Sándor, Duka Tivadar (London), a dunántúli ág. hitv. ev. egyházkerület, az egri érseki iroda, Erdélyi Pál, Ernyei József, Esztergár László, az esztergomi betegsegélyző pénztár, az evang. egyházi pénztár, Fehérvármegye alispáni hivatala, Fejérpataky László, Felber Arthur, Fényi Gyula, Fenyőháza fürdőigazgatósága, Fenyvessy Ferencz, a ferenczrendiek laibachi tartományi főnöksége, Fischer Ede, Fiume

városa, Flatt Károly, a földművelésügyi miniszterium, a földtani intézet, Főrendiház irodája, Fraknói Vilmos, Frank Iván, Franklin r. t., Fülöp Áron, Geöcze Sarolta, Giesswein Sándor, a gráciai hist. Verein für Steiermark, Graphikai Szemle szerk., Hadügyminiszterium, Hampel Józsefné, a hercegprímási iroda, Hevesmegyei Tanügy szerk., Hincz Emil, Hirschberg J. (Berlin), Holder-Egger Oswald (Berlin), a 8-ik honvédhuszárezred, báró Hornig Károly püspök, Horváth Géza, Hradszky József, Hunka Emmanuel, az igazságügyminiszterium, az izraelita irodalmi társaság, Jankó János, kalocsai egyházmegyei hatóság, Kalocsay Endre, a kassai püspöki iroda, özv. gróf Keglevich Arthurné, a képviselőház könyvtára, a képviselőházi iroda, a kereskedelmi miniszterium, Kereszty István, Kerntler Ferencz, a Keszthelyi gazdasági tanintézet igazgatósága, Kohn Samu, Kokas János, Kollányi Ferencz, a kolozsvári kereskedelmi és iparkamara, a komárommegyei gazdasági egyesület, Kont Ignác (Páris), Kovács István, özv. Kovács Pálné, Kováts László, Kovaliczky Jenő, Kőrösy József, a Közgazdasági Szemle szerk., a központi statisztikai hivatal, Kubinyi Miklós, Kuncz Adolf, Kutschera József, Küttner József, Lampel Róbert-féle könyvkereskedés, Lasz Samu, Lipóczy György, a linczi Museum Francisco-Carolinum, Loubat herceg (Páris), a magyar heraldikai és genealogiai társ., a Magyar Könyvszemle szerk., a Magyar mérnök- és építész-egylet, a Magyar Nemz. Múzeum irodája, a Magyar Nemz. Múzeum néprajzi osztálya, a magyar orsz. állatorvos egyesület, a Magyarországi Kárpát-egyesület, a Magyar Történelmi Társulat, a Magyar Tudományos Akadémia, a Magyar-zsidó Szemle szerk., Mandello Károly, Marczali Henrik, Márki Sándor, a matematikai és fizikai társulat, Merza Gyula, a meteorológiai és földmágnességi intézet, Mezőfi Vilmos, Milhoffer Sándor, a miskolci keresk. és iparkamara, Mocsáry Sándor, a Népoktatás szerk., Némäti Kálmán, Némethy Lajos, a Nemzeti Zenede, a Nevelés szerk., az Oesterr.-ung. Revue szerk., az Orsz. Állatvédő egyesület, az Orsz. Erdészeti egyes., az Orsz. IZR. tanító egyes., az Orsz. Levéltár, az Orsz. protestáns árvaegyesület, az Orsz. Rabbiképző intézet, az Orsz. Törvénytár szerk., az Orvosi Hetilap szerk., az osztrák kereskedelmi miniszterium, az osztrák-magyar bank bécsi igazgatósága, az Otthon-kör, a pápai Jókai-kör, a pénzügyminiszterium, Perényi Adolf, Perl Imre, a pesti szegény gyermekkórház egyes., Pollák Káim, Pongrácz Lajos, Pór Antal, a pósta- és távirtda igazgatóság, a pozsonyi jogakadémia, a pozsonyi orvos-természettud. egyesület, Raffay Ferencz, Rakodczay Pál, a Regio Museo industriale (Turin), ifj. Reissig Ede, Rendőrfőkapitányság, a Rimaszombati prot. főgymnázium igazgatósága, a Rothschild-könyvtár (Frankfurt), Sadakichi Hermann (New-York), Samassa József, Schönherr Antalné, Schönherr Gyula, Schulek Vilmos, Sepsi-Szentgyörgy városa, Simkó József, a Slovenske Pohlády szerk., a Smithsonian Institution (Washington), Somló Bódog, Stanoj Miklós, Stephani Lajos, Stephanie R. Adolf, a szabadalmi hivatal, Szabó

Ferencz, Szádeczky Béla, Szalay Imre, Szepesvármegye alispáni hivatala, Szigligeti-társaság, Sziklay Gyula, id. Szinnyei József, Szinnyei Józsefné, Szontágh Miklós, a távbeszélő hálózat igazg., a technologiai iparmúzeum, Temesvár városa, Temesvári Rezső, a természettudományi társulat, Tolnai Vilmos, Tomka Sándor, Tóth Béla, Tóth Mike, a Transsilvania szerk., a triesti ált. biztosító társulat, Újvidéki Matica Srpske, az Upsalai konigl. humanistiska vetenskaps samfundet, Vajda Ödön, a vallás- és közokt. miniszterium, Váradi Ödön, a Verein für siebenbürg. Landeskunde, Veres Samu, a veszprémi egyházmegyei hivatal, a veszprémi ev. ref. egyházmegye, a vörös kereszt egyesület, Vukovári alispáni hivatal, Wahler Aladár, Walter Gyula, Williams Fr. W. (Washington), Zahbruckner A. (Bécs), gróf Zichy Jenő, Zimándy Ignác.

Az ajándékozók összes száma 222 (1898-ban 288).

Az ajándék útján kapott könyvek között legelső helyre teendő *Murmellius* 1533-ban Krakkóban nyomtatott latin-német-magyar szótára, a legrégebb nyomtatott szótár, melyben a magyar nyelv is szerepel. A könyv a legnagyobb ritkaságok közé tartozik; eddigelé csak egy példányban volt ismeretes, mely a schwatzi (Tirol) szent-ferenczrendi zárda könyvtárának tulajdona. Ezt a példányt néhány évvel ezelőtt Rosenthal L. müncheni antiquár nem kevesebb mint 3000 frtért ajántotta fel megvételre a Magyar Nemz. Múzeumnak. 1899-ben egy második példány került elő a körmöcbányai szentferenczrendiek könyvtárában és ezt a példányt *Hunka Emmanuel* rendtartományi főnök hazafias ajándékából a Magyar Nemz. Múzeumnak sikerült megszereznie.

A könyvtár egyéb nevezetes szerzeményei szintén a régi magyar irodalom anyagát és a magyar vonatkozású régi könyvek gyűjteményét egészítették ki nagybecsű darabokkal. Ilyenek:

1. Ladislai Vetesii Oratio ad pontificem. Róma, 1475.
2. S. Methodii Revelationes. 1496.
3. Egy XV. századi missale töredéke.
4. Grammatica (töredék). Velence, 1509.
5. Vigerius, Controversia de excellentia instrumentorum. Róma, 1512.
6. Bunderlius, Oratio ad salutandam Mariam archiducissam Austriae. 1514.
7. Ladislaus de Macedonia, Oratio habita Norimbergae, 1522.
8. Jani Pannonii Elegiarum aureum opusculum. Bécs, év. n.
9. Georgiewitz, De Turcarum ritu. Antwerpiae, 1544.
10. Cromer, Oratio in funere Sigismundi. Krakkó, 1548.
11. Georgiewitz, Profetia dei Turchi. Róma, 1553.
12. La guerra d'Attila. Ferrara, 1563.

13. Magdeburgius J. Confessio. 1567.
14. Zenoi, Fortezze d' Ongheria. Velence. 1567.
15. Georgiewitz, De Turcarum moribus. Lyon. 1567.
16. Decretum azaz Magyar- és Erdélyországnak törvénykönyve. Kolozsvár, 1571.
17. Illicinus P. Ad incliti Hungariae regni proceres paraenesis. 1573.
18. Cervarii Tuberonis, de Turcarum origine commentaria. Florencz, 1590.
19. Énekeskönyv. (Bártfa, 1593.)
20. Scherer G., Lob und Danck Predig. Augsburg, 1598.
21. Fumee, The historie of the troubles of Hungaria. London, 1600.
22. Balásfi, Castigatio. Augsburg, 1620.
23. Frölich D., Calendarium perpetuum. Bártfa, 1639.
24. Melanchton, Grammatica. Bártfa, 1641.
25. Comenii Janua linguarum. Sárospatak, 1652; u. az Lőcse, 1655.
26. Corenus, Libanuson termő cidrusfának veleje. Nagyszombat, 1671.
27. Ciceronis Epistolae selectae. Nagyszombat, 1680.
28. Nádas S., Annus coelestis. Nagyszombat, 1687.
29. Molitevniku, Szvodit diu Slovenie pre limba rumaniaska. 1689.
30. Balassi és Rimai Istenes éneki. Lőcse, 1692.
31. Gunesch, Serium christiani votum. 1696.
32. Molnár, Elementa grammaticae latinae. Debreczen, 1702.
33. Der Artikel von der Busse. Brassó, 1707.

A könyvtár olvasótermét 15,764 egyén látogatta (1898-ban 13,474), kik 37,227 kötetet (1898-ban 29,970) használtak. Kikölcsönzés útján pedig, a könyvtár helyiségein kívüli használatra 1585 egyénnek 2400 kötet adatott ki (1898-ban 1563 egyénnek 2391 kötet.) E számokba azonban a könyvtár belső helyiségeiben használt könyvek mennyisége nincs beletudva.

A könyvtári anyag feldolgozása csekély mértékben a tavalyi eredmény mögött marad. Összesen 3874 mű osztályoztatott, melyekről 4018 könyvtári czédula készült (1898-ban az eredmény 4014 mű 4951 könyvtári czédulával.) A kötési munkálatok azonban túlhaladják a tavalyi eredményt. 1898-ban 683 kötet került kötés alá; 1899-ben pedig 1551 mű 2013 kötetben.

A könyvtári feldolgozásnak a tavalyi eredmény mögött való elmaradása egyrészt az 1897. évi XLI. törvénycikk pontos végrehajtása, a szigorú ellenőrzés, az ez által okozott nagymérvű

levelezés, és a folytatólagosan készült bibliografiai czédulák írása következtében beállott munkaszaporulatban leli magyarazatát; másrészt pedig a könyvtári osztály egy tisztviselőjének hosszabb ideig tartott oroszországi tanulmányutja által a munkaerőben is négy hónapon át csökkenés állott be.

E munkán kívül a nyári szünet alatt a *Hung. hist.* jelzetű igen gazdag szak revizio alá került; két teremnek új butorokkal való ellátása következtében pedig a »Régi magyar könyvtár« anyaga és az ősnymtatványok más szekrényekbe helyeztetvén át, egyúttal állaguk revideáltatott is.

II. A *kéziratok* osztályának évi gyarapodása a következő: ajándék útján 136 kézirat, 179 irodalmi levél, 2 egyptomi papyrus-töredék, 1 kézirajz, együtt 318 drb; vétel útján 106 kézirat, 260 irodalmi levél, 90 irodalomtörténeti töredék, együtt 456 drb; áthelyezés útján (a könyvtár egyéb osztályaiból) 11 kézirat, 11 irodalmi levél, együtt 22 drb. Az összes gyarapodás tehát 796 drb. (1898-ban 407 drb.)

Kéziratok vásárlására 874 frt 60 kr. és 150 bir. márka fordítottatott. Ajándékaikkal pedig a következők gazdagították a kéziratárát:

Gróf Apponyi Sándor, özv. Arany Lászlóné, Dobrowski Ágost, Fraknoi Vilmos, dr. Heymann (Kairó), Kordik Ágostonné Csányi Lenke, özv. Kovács Pálné, báró Podmaniczky Frigyes, özv. Pulszky Ferenczné, Szana Tamás, id. Szinnyi József, dr. Várady Gábor, Varjú Elemér, Vasváry Béla.

A szerzemények közt néhány igen nagybecsű van.

Legrégibb iratként, dr. Heymann kairói orvos ajándékából két egyptomi papyrus-töredék került a kéziratárba, melyek közül az egyik a XVIII. dinasztia, a másik a Ptolomaeusok korából való. Az írás történetének e nevezetes korszakából eredő termékek eddigelé egy darabbal sem voltak képviselve. A középkori írás történetére nagybecsű egy 114 pergamen- és papir-lapból álló gyűjtemény, a VIII—XV. század írásainak emlékei, melyeket Varjú Elemér ajándékozott a könyvtárnak.

Középkori kódexeink egy 1465-ből keltezett Agendával, történelmi érdekű kézirataink »Ottaviani Relazione della Guerra di Ungaria 1595« czimű kézirattal gyarapodtak.

Az irodalomtörténeti ereklyék sorában első helyet foglal-

nak el Arany János nagy alkotásainak, a Toldi trilogiának és Buda halálának, úgyszintén Madách »Csák végnapjai« című drámájának eredeti kéziratai, melyekhez a könyvtár özv. Arany Lászlóné ajándékából jutott.

Az irodalmi levelek csoportja tekintélyes gyarapodást nyert a kalandos életű Trenck Frigyes bárónak 31 drb olyan levelével, a melyek műveinek Magyarországon való elterjedéséről s így a hazai könyvkereskedés történetéről becses adatokat foglalnak magukban. Az újabban szerzett levelek írói közt Horvát István, Kölcsey Ferencz, Simonffy Kálmán, Deák Ferencz nevével találkozunk. Becses a néhai Ipolyi Arnold püspök és Fraknoi Vilmos tudományos működésére vonatkozó gyűjtemény.

A kézirtattarat az elmúlt évben 257 kutató látogatta, kik 649 kéziratot és 171 irodalmi levelet, összesen tehát 820 darabot használtak.

Az újabb szerzemények feldolgozása 799 új katalogus-czédulát eredményezett. A külön felállított »Irodalmi levelestár« 72 tokban helyeztetett el, s az anyag feldolgozása folyamatban van. Az év végéig 7737 irodalmi levél, melyekről 2368 czédula készült, van rendezett állapotban. A régibb anyagból feldolgozás és czédulázás alá került Horvát István *Commercium Epistolicum*-ának 20 kötete, és az újabbakból Pulszky Ferencz 1898-ban megszerzett nagyterjedelmű levelezésének 27 csomagja. Kötés alá 27 drb kézirat került.

III. A *hírlapkönyvtár* gyarapodása: köteles példányokban 799 hírlap 70,892 száma, áthelyezés útján 5 hírlap 420 száma, ajándék útján 18 hírlap 2129 száma, vétel útján 48 hírlap 4028 száma. Az összes gyarapodás: 870 évfolyam 77,469 száma. (1898-ban 869 évf. 85,504 száma.)

Hírlapokat ajándékoztak: az innsbrucki egyetemi könyvtár, özv. Kovács Pálné, Sturm Albert, id. Szinnyi József; továbbá különösen kiemelendők a Nemzeti Kaszinó és az Országos Kaszinó igazgatóságai, melyek külföldi hírlapok hosszú sorsát engedték át használat után a hírlapkönyvtárnak.

Becsesebb és ritkább régi hírlapok közül a Magyar Nemz. Múzeum anyaga a következőkkel gyarapodott: 1. az *Ephemerides Vindobonenses* 1776—1777. évf. 2. a Magyar Kurir 1786—1834. évfolyamai, a múzeumi példány hiányainak kiegészítésére.

3. Siebenbürgische Intelligenzblatt, 1793. évf. 4. Magyar Mercurius, 1794, 1797. 5. Allgemeine Zeitung, 1829. január-márczius. 6. Berliner polit. Wochenblatt, 1832—33, 1837—38. 7. Der oesterr. Zuschauer, 1837. 8. Pesti Hírlap, 1841—44, 1847, 1848. (másodpéld.) 9. Luna (Zágráb.), 1844, 1846. 10. Der Pilger (Károlyváros.), 1846. 11. Honderü 1847—1848. 12. Grad aus! (Bécs.), 1848 január-október. 13. Wiener Zuschauer, 1848. stb. Nevezetes módon gyarapodott a hírlaptár a M. Tud. Akadémia által még az 1898. év folyamán átengedett több fuvarnyi hírlaptömeg anyagából. Ennek átnézése az 1899. év végéig 2515 oly hírlapszámot eredményezett, melyek nem voltak meg. Vásárlásra 63 frt 65 kr fordított.

A hírlapkönyvtár 2603 (1898-ban 2320) olvasó vette igénybe, kik 5377 (1898-ban 5025) hírlapkötetet használtak. A könyvtáron kívül való használatra 61 egyénnek 300 kötet hírlap kölcsönöztetett ki; az évi használat eredménye tehát az, hogy 2664 egyén 5677 kötetet használt. (1898-ban 2349 egyén 5267 kötetet.)

A hírlapkönyvtár munkájára nagyban zavarólag hatott az, hogy a hazai könyvnyomdák egy része az 1897. évi XLI. törvény-cikk határozott rendelkezése és többszörösen küldött utasítások ellenére a hírlapokat még mindig egyes számonként, nem pedig a törvényben meghatározott módon küldi be a Magyar Nemz. Múzeumba. Habár az 1898. évhez képest e téren is javulás tapasztalható, még mindég 14,807 oly hírlapszám érkezett be egyenként, a törvényben előírt kimutatás melléklése nélkül, melyek a kezelésnek a törvény által czélzott egyszerűsítését szorított megnehezítették.

A nyomdai köteles példányok ellenőrzése és kezelési módja által igényelt munkálatokon kívül czéduláztatott 371 hírlap 934 évfolyama; átnézetett 1086 ujság 72,786 száma. A törvény életbeléptetése előtti időből 57 hírlap 569 száma reklamál-tatott. Bekötötett 651 kötet hírlap, minek költsége 761 frt 79 krt vett igénybe.

Az elmúlt évben revízió alá került az 1898. év beérkezett hírlap-anyaga. E szerint egy év alatt (eltekintve apróbb hiányoktól) 747 magyar, 148 német, 62 szláv, román stb. nyelvű, összesen 957 hírlap évfolyamával gyarapodott a Magyar Nemz. Múzeum gyűjteménye.

IV. A *levéltár* gyarapodása az elmúlt év alatt nemcsak mennyiség, hanem minőség tekintetében is elsőrangú volt. Ajándékozás útján 297, vétel útján pedig 6101 darabbal bővült az anyag. Ehhez járul még *hat* letéteményezett családi levéltár anyaga, melyeknek még nem rendezett és össze nem számított iratai tízezrekre mennek.

Ajándékokkal a következők gyarapították a levéltárat:

Gróf Apponyi Sándor, özv. Arany Lászlóné, báró Felkay Imre, Fillinger Károly, Gerse Lajos, Ihász Lajos, özv. gróf Keglevich Arthurné, özv. Kovács Pálné, Leopold Andor, Lukács József, dr. Majovszky Pál, Morvay Győző, Nagy Pál, Sámuel Lázár, Schönherr Gyula, Sziklay Gyula, id. Szinnyi József, Tersztyánszky Dezső, dr. Téry Ödön, dr. Thaly Kálmán, dr. Toldy László, Ujhelyi Hugo, Varjú Elemér, Weinwurm Antal.

A levéltár gyarapítására a könyvtár dotációjából 1285 frt 75 kr. és 1665 márká fordítottat; ezen kívül a nagymélt. miniszterium a ritka becsű Véghely-gyűjtemény megszerzésére szükséges 10,000 frtnyi összeg fedezéséről külön alap kijelölésével gondoskodott.

Az évnek legnevezetesebb gyarapodása kétségtelenül néhai Véghely Dezső veszprémmegyei alispánnak nagyhirű oklevélgyűjteménye volt, melyhez hasonló gazdaságú és történelmi értékű anyag régóta nem került a Magyar Nemz. Múzeumba. A gyűjteménynek levéltári része 5507 darabot foglal magában, ebből nem kevesebb mint 2021 darab eredeti oklevél a középkorra esik, és pedig volt benne 63 drb Árpádkori, 672 drb XIV. századi, 967 drb XV. századi és 319 drb XVI. századi (1526 előtti) oklevél. A későbbi kor anyagát nagybecsűvé teszi a címereslevelek tekintélyes száma és a XVII. századi Nádasdy-Wesselényi-Zrínyi összeesküvésre vonatkozó iratok tömege. Tekintélyes módon gyarapodott a levéltár Ranschburg G. helybeli könyvkereskedőtől megvett 233 drb oklevéllel, melyek közt 12 armális volt.

Az újabb korból való darabok közt minden tekintetben elsőrangú a Hess J. ellwangeri antiquártól tekintélyes összegben megvett 35 darabból álló iratgyűjtemény. Ez iratok, alig egy-két darab kivételével az 1848/49-es eseményekre vonatkoznak s érdekessé teszi azokat az a körülmény, hogy tulnyomó részben báró Bach Sándor iratai közül származnak. A gyűjtemény nagyfotosságú

politikai darabjai közt találjuk Ferencz József ő felsége két kézirátát Bachhoz, az osztrák miniszterium hivatalos átíratát a magyar kormányhoz, Batthyány Kázmér 1849 június 25-iki diplomaciai jegyzékét, ugyanannak levelét az angol segítség tárgyában stb. mind elsőrangú fontosságú darabokat. Ihász Lajos ajándékából Kossuth Lajosnak Ihász Dánielhez intézett 53 levele jutott a levéltár tulajdonába.

A czimeres-nemeslevél gyűjtemény gyarapodása szokatlanul nagymérvű volt. Egy év alatt az anyag 40 darabbal gazdagodott, melyek közül 4 drb a középkorra esik; ezek: 1. Zsigmond királyé 1434. évből Karcasai Péter számára. 2. I. Miksa császáré Weinangl Hans részére 1492-ből. 3. II. Ulászlóé 1492-ből Otten-dorff Lőrincz részére (1598-iki átíratban). 4. II. Ulászlóé 1500-ból a Hernálmestery család részére.

A letéteményezett levéltárak sorozatához a következő családoké járult: 1. a borsodi *Latinovits* családé, melyet a család megbízásából Latinovits Géza orsz. képviselő adott át; az azóta rendezett levéltár legnagyobbrészt újabbkori (XVIII—XIX. századi) iratokat foglal magában és összesen 3906 drbból áll; 2. a szirma-bessenyoí *Szirmay* családnak Szirmay Andor által átadott levéltára; 3. a *Tihanyi* családnak levéltára, melyet Laszkáry Gyula főrendiházi tag adott át; 4. a *Rajky* családé, melynek 946 darabja között 80 középkori oklevél van; 5. a losonczy báró *Bánffy* család idősb ágának levéltára, melynek letéteményezője báró Bánffy Dezső m. kir. főudvarmester; 6. a vizeki *Tallián* család ötvösi ágának Tallián Gyula somogyi főispán által letéteményezett levéltára. E levéltárak állagáról, azok nagy terjedelme miatt, természetesen még számot adni nem lehet. E letéteményekkel együtt a M. Nemz. Múzeumban elhelyezett családi levéltárak száma 49-re emelkedett.

E nagymérvű gyarapodás mellett meg kell emlékezni a levéltár állományának apadásáról is. Boldogult *Erzsébet* királyné nagybecsű emléktárgyai — számszerint 43 darab — melyek az 1898-ik év folyamán Gizella és Mária Valéria főhercegnők fenkölt lelkű adományából jutottak a Magyar Nemz. Múzeumba, felsőbb intézkedés következtében a levéltár állományából kikebeleztetvén, a Magyar Nemz. Múzeum régiségtárának adattak át.

A levéltárat a lefolyt évben 46 kutató kereste föl, kik 13,406 iratot és 70 fényképmásolatot használtak; külső haszná-

latra pedig 39 tértívenyen 207 drb irat, 2 pecsét-lenyomat és 5 fénykép kölcsönöztetett ki. Az összes használat tehát 13.690 drb.

A levéltár újabb (vétél vagy ajándék czimén történt) gyarapodásai — beleértve a Vég hely-gyűjtemény gazdag anyagát is — teljesen feldolgoztattak. A korábbi családi letétemények közül rendeztetett és végleg felállítottatott a váradi Török-család levéltára, 6663 darab irattal, melyek közül 65 drb középkori. Folytatottatott a Kossuth-féle iratok rendezése és lajstromozása, a Balassa és Melczér levéltárak rendezése és a Thaly család levéltára elenchesának revideálása. Teljesen rendeztettek az év folyamán érkezett Latinovits és Rajky családok levéltárai, míg a többi letéteményezett levéltár rendezése folyamatban van.

* * *

A könyvtár tisztviselőinek 1899-ik évi irodalmi és tudományos munkásságát az alábbi összeállítás mutatja:

Fejérpataky László

egyetemi tanár, igazgató-őr,
a M. Tud. Akadémia r. tagja.

1. A M. Nemz. Múzeum könyvtára az 1898. évben. (M. Könyvszemle, 1899. I. füzet.)
2. Béla király névtelen jegyzőjének és Julián utazásának kiadása, bevezetéssel, a M. Tud. Akadémia millenniumi kiadványában (sajtó alatt.)
3. III. Béla király oklevelei, a »III. Béla magyar király emlékezete« cz. gyűjteményes munkában (sajtó alatt.)
4. Folytatta a Zsigmondkori Oklevéltár anyagának gyűjtését.
5. Dr. Schönherr Gyulával együtt szerkesztette a Turult.

Szinnyei József

kir. tanácsos, őr,
a M. Tud. Akadémia lev. tagja.

1. A magyar hírlapirodalom 1898-ban. (Melléklet a Magyar Könyvszemle 1899. évi folyamához.)
2. Magyar írók élete és munkái 53—59. füzet. (VI. kötet, 7—9. füzet, VII. kötet, 1—4. füzet.)
3. Petőfi. Visszaemlékezés. (Balatonvidék, 31. sz.)

Kollányi Ferencz

őr.

1. Az esztergomi főszékesegyházi káptalan történetéből. (Magyar Sion, 1899. évf. 11., 12. szám.)
2. Esztergomi kanonokok. (Sajtó alatt.)

Horváth Ignác

őr.

1. A magyarországi irodalom statisztikája szakok és nyelvek szerint 1889—1898. évekről összeállítva. (Az 1900. évi nemzetközi párisi kiállítás számára.)

2. Adalékok a Régi Magyar Könyvtár I. II. kötetéhez. (Magyar Könyvszemle 1899. évf. III. f.)

3. Történelmi Repertorium. (a Századokban.)

Dr. Schönherr Gyula

segédőr, levéltárnok,
a M. Tud. Akadémia lev. tagja.

1. A velencei Szent-Márk könyvtárból. (Magyar Könyvszemle, 1899. évf. II. f.)

2. Nagybánya és vidéke. (A Nagybánya és vidéke emlékkönyvében. Nagybánya, 1899.)

3. Jelentés a Magyar Heraldikai és Genealogiai Társaság működéséről az 1899. évben. (Turul, 1899. évf. IV. f.)

4. Szerkesztette a Magyar Könyvszemlét, a Magyar Történelmi Életrajzok XV. évf. 4—5 füzetét, és mint társszerkesztő, dr. Fejérpataky Lászlóval, a Turult.

5. Sajtó alatt: Magyar Minerva. A magyarországi múzeumok és könyvtárak czimkönyve. I. évf. (Szerkesztés dr. Esztegar László társaságában.)

Kereszty István

segédőr.

1. A hazai nem-magyar nyelvű hírlapirodalom. (Melléklet a Magyar Könyvszemle 1899. évi folyamához.)

2. Könyvvásárlás. (A Könyv, 1899. évf. 11 sz.)

3. Soubies: »Histoire de la musique, Hongrie.« Ismertetés. (Budapesti Szemle, 1899. évf.)

4. Weckerlin: »Richard Wagner als Erzieher« és Tolsztoj »Mi a művészet?« cz. könyvének bírálata. (Magyar Paedagogia, 1899. X. f.)

5. Közlemények a *M. Kritiká*-ban: II. évf. (8. sz.) Zichy Géza: »Roland mester«-e — (10. sz.) Bartalus István. — (12. sz.) Berté Henrik: »Hópehely« cz. operája. — (14. sz.) Goldmark: »A hadi fogoly.« — (16. sz.) Lehár operája: »Kukuska.« — (19. sz.) Az opera éve 1898/9. — (20. sz.) Soubies Albert: »Histoire de la musique, Hongrie.« — (20. sz.) »Sulamith«. — (21. sz.) Hanslick legújabb könyve. — (22. sz.) Káldy Gyula: »A magyar zene kincseiből.« — (23. sz.) »Saison« előtt. — III. évf. (2. sz.) Beer József operája: »A Kovácsok sztrájkja«; Uj zeneművek. — (3. sz.) Czigliányi Béla: »Műfordítások, mint dalszövegek.« — (6. sz.) Lovas Rössler Izsó és Fekete Oszkár: »A zenevilág nagyjai.«

6. Közlemények a *Vasárnapi Ujság*-ban : (4. sz.) Zichy Géza operája: »Roland mester.« — (16. sz.) Goldmark Károly: »A hadi fogoly.« — (21. sz.) »Kukuska,« Lehár Ferencz operája.

Dr. *Erdélyi Pál*

segédőr.

1. Balassa Bálint élete. 1551—1594. (Magy. Tört. Életrajzok XV. évf. 4. 5. füzet). Budapest, 1899. 8-r. 251. lap. Franklin társ.
2. A XVI és XVII. századi Énekeskönyvek. Különnyomat a Magy. Könyvszemle 1899. évf.-ból). Budapest, 1899. 8-r. 75 l. Athenaeum r. t.
3. Balassa Bálint levelei. (Irod. Tört. Közlemények, 1899. évf. III. f.)
4. A virágének. (Ethnographia, 1899. évf. III. és IV. f. Két közlemény.)
5. A Komáromi Énekeskönyv. (Egy. Philologiai Közlöny, 1899. évf. II—IV. f. Három közl.)
6. Kisebb czikkek a Magyar Kritika, Budapesti Napló, Komáromi Lapok-ban.

Dr. *Sebestyén Gyula*

segédőr.

1. Az avar-székely kapcsolat emlékei. (Néprajzi Füzetek, VIII. sz.)
2. Az avar-székely kapcsolat pere. (Erdélyi Múzeum, 1899. VIII—IX. f.)
3. Főtitkári jelentés a M. Néprajzi Társaság közgyűlésén. (Ethnographia, 1899. II. f.)
4. A M. Nemzeti Múzeum néprajzi gyűjteményei. I. köt. Biró X. új-guineai gyűjt. (Bírálat. U. ott. III. f.)
5. A kegyelet tévedése. (A »Tarnacs« utca-név dolgában. Esti Ujság, 1899. márcz. 21-ik sz.)
6. Munkácsi Bernáttal szerkesztette az Ethnographiát.
7. A magyar varázsdob. (Előadás a Magyar Néprajzi Társ. 1899 május 17-ki ülésén).
8. Gyűjtötte a szentivánnapi szokások emlékeit.
9. A Kisfaludy-társaság megbízásából szerkesztette és sajtó alá rendezte az általa gyűjtött regös-énekek gyűjteményét.

Dr. *Áldásy Antal*

egyetemi magántanár, segédőr.

1. Ismertetések a Turul, Századok és Magyar Kritikában.
2. A pecsétékről (Sajtó alatt.)

Dr. *Esztegár László*

assistens.

1. A brüsszeli kir. könyvtárról. (Magyar Könyvszemle, 1899. évf. IV. f.)
2. A bécsi mechtaristák emlékkönyve. (Armenia, 1899. VI., VII. és VIII. f.)
3. Kisebb közlemények, könyvismertetések a Magyar Könyvszemlében, az Ethnografiában és a Vasárnapi Ujságban.
4. Sajtó alatt: Magyar Minerva. A magyarországi múzeumok és könyvtárak czimkönyve. I. évf. (Szerkesztés dr. Schönherr Gyula társaságában.)

Dr. *Melich János*

assistens.

1. 1. Kalangya; 2. Lőcs; 3. Jól néz ki; 4. Két ritka szó. (Magyar Nyelvőr, 1899. évf.)
2. Egy XVI. századbeli palócz-orosz szójegyzék. (Nyelvtudományi Közlemények, 1899. évf. III. f.)
3. Setälä E. Smirnov munkáiról. (U. ott.)
4. Magyar grammatika a kijevei tanítóképző könyvtárában. (Magyar Könyvszemle, 1899. évf. IV. f.)
5. Az orosz huszárság története. (Budapesti Hirlap, 1899. június 16. sz.)
6. Szily Kálmán akad. főttkárral együtt: Czímsszójegyzék. Előkészületül a magyar nyelv szótára új kiadásához. Budapest, 1899.
7. Néhány apróbb czikk az Ethnographiában.

Havran Dániel

assistens.

1. Adatok Brunzsvick Tóbiás superintendens életéhez. (Protestáns Szemle, 1899. évf.)
2. Irodalomtörténeti adalékok. Vegyesek. (Magyar Könyvszemle, 1899. évf. IV. f.)

Kováts László

assistens.

1. Kőrösi József: A felvidék eltótosodása. (Könyvismertetés az Ethnographiában.)
2. Tartalommutató az Ethnographia I—X. kötetéhez.
3. Hazai nyomdák a jelen század III. tizedében. (Magyar Könyvszemle, 1899. évf. IV. f.)
4. Folyóiratok jegyzéke 1898-ról. (Melléklet a Magyar Könyvszemle 1899. évi folyamához.)
5. Az 1683-iki madridi autodafé. (Kis Tükör, 1899. évf.)

6. Több apróbb történeti tárgyú czikk a Prot. Egyházi és Isk. Lapban, a Kis Tükörben.

7. Nyolcz történeti előadás a népszínház-utczai áll. ipariskolában az iparosok képzésére alakított orsz. bizottság megbízásából.

8. Történelmi repertorium a Századok számára.

Dr. *Hubert Emil*
assistens.

1. Nyelvemléktani széljegyzetek. (Magyar Könyvszemle, 1899. évf. II. f.)

2. Utolsó szó a nyelvemléktan ügyében. (U. ott, III. f.)

Varjú Elemér
assistens.

1. A gyulafehérvári kódex. (Akadémiai Értesítő, 1899. évf. I. f.)

2. A monostorszigeti emlékkő. (Archaeologiai Értesítő, 1899. évf. I. f.)

3. A gyulafehérvári székesegyház sírköveiről. (Archaeologiai Értesítő, 1899. évf. I. f.)

4. A Szirmay-család czímeres levele. (Borovszky Samuval együtt. Turul, 1899. évf. II. f.)

5. Magyar köriratu pecsétek a XIV. és XV. században. (Turul, 1899. évf. II. f.)

6. Murrélius Lexicon a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárában. (Magyar Könyvszemle, 1899. évf. II. f.)

7. A gyulafehérvári Batthyány-könyvtár. (Magyar Könyvszemle, 1899. évf. II—IV. f.)

8. Egy kis magyar nyelvemlék a XVI. század elejéről. (Magyar Könyvszemle, 1899. évf. II. f.)

9. XVI. századi leltár egy esztergomi misekönyvben. (Magyar Könyvszemle, 1899. évf. III. f.)

10. Könyvismertetések és vegyesek a Turulban, a Magyar Könyvszemlében és a Magyar Kritikában.

A GYULAFEJÉRVÁRI BATTYÁNY-KÖNYVTÁR.

VARJÚ ELEMÉRTŐL.

(Ötödik közlemény, a szöveg közt három hasonmással.)

54. (*I*₅. *IV*. 20.) HORAE CANONICAE LATINE ET GAL- LICE. *Saec.* *XIV*.

Kis negyedretű kézirat finom válogatott hártján, egy hasábosan egyenletes, erős törésű gót minuszkulával írva. Remekül miniált diszkézirat. Van benne 55 majdnem lapnagyságú kép, pompás tüskés leveles keretek, számtalan gyönyörű kezdőbetű és sortöltő lécz. A képek valamely francia vagy burgundi első rendű miniátor alkotásai, a legtöbb még a régebbi iskola ízlésében mozaik alapra van festve. A rakott arany főleg a kezdőbetűkön szerepel. Készült a XIV. század második felében.¹

A kézirat elől csonka, hiányzik belőle többek közt az egész naptár, amelyet hihetőleg pompás képei miatt szakítottak ki a drága kódexből. Kezdeté:

Inicium sancti evan | gelii secundum Johannem. Gloria tibi domine . . .

XVIII. századi egyszerű bőrkötésben.

Beke, Index, 61. sz. (Breviarium. foliorum 294.)

55. (*M*₅. *IV*. 7.) DISPOSITIO BIBLIAE. — COMMENTARIA VARIORUM SUPER PROLOGOS BIBLIAE. — TRACTATUS DE PRAELATIS. — SPECULUM ANIMAE. — SERMONES ET COLLA- TIONES HENRICI DE HASSIA ET HENRICI DE OYTHA. — CON- CORDANTIA EVANGELIORUM PER CANONES. *Saec.* *XIV*.

Ivrétű kézirat vegyest hártján és papíron. Minden négy leveles papír füzet egy ív hártjába van téve, tehát a hártja teszi ki a levelek egy harmadát. 297 levél, két hasábosan, vastag vonású kurzívval írva; kivéve a végén néhány levelet, egészen egy kéztől ered. Csak a kötet első fele van rubrikálva. Egyszerű vörös kezdőbetűkkel.

¹ E remek kéziratot legnagyobb sajnálatomra nem írhattam le úgy, a mint megérdemelné. Ki volt kölcsönözve a könyvtárból s csak rövid időre láthattam, közvetlen Gyulafejérvárról való elutazásom előtt.

Kötése valószínűleg egykorú. Deszka táblái sötétbarna, erős borjúbőrrel vannak bevonva. Lapjain egyenes vonalából képezett rácsos diszítés; az egyes ferde négyszögeket váltakozva, benyomott stilizált rózsza és ökörfő (szarvai közt csillaggal) tölti ki. Az első táblán van a könyv hártyalapocskára írt címe rézkeretbe foglalva s lantornával fedve.

Beke, Index, 246. sz.

56. (*F*₅. V. 12.) MATRICULA PLEBANIAE CIBINIENSIS.
Saec. XIV—XVII.

Negyedrétű hártyakézirat, a mely csonka állapotában 39 hártyallevelet tartalmaz s számos XIV—XVII. századi kéz által iratott.

A kódex, mint azt annak idején a régi kötés hártya szalagjairól meg lehetett állapítani, három újnvi vastag volt. Meglevő töredéke papirlevelekkel van megtoldva, oly módon, hogy minden két hártyallevél közé esik egy papírlap, s gyarló félvázon-kötésbe van kötve, a mely egy feljegyzés szerint 1845-ben készült.

A kézirat a SzentSzűz-ről nevezett nagyszebeni egyháznak vagyontárait és időnkénti kiadásait s bevételeit foglalta magában. Rendszeresen körülbelül a mohácsi vészig lehetett használatban; innen kezdve már csak az egyes lelkészek megválasztási s halálozási dátumait vagy egy-egy nevezetes eseményt jegyezték fel benne. A bejegyzések egész 1630-ig mennek. A mint *Seiwert Gusztáv* alább említendő ismertetésében megállapította, a kódex az 1645-ben Nagyszébenben lezajlott villongások alkalmával vesztett el s csonkított meg, a mikor a fellázadt nép a paplakot megostromolta s kirabolta. Innen több mint egy századig lappangott, mignem a tudós Róth Keresztély nagyszebeni plebános birtokába jutott. Ez az akkor már csak 41 levélre leolvadt töredéket közbe tett papirlevelekkel együtt bekötötte, elébe címílapot írt s az egészet a papírlapokra jegyzetekkel látta el. Az általa írt címílap így hangzik:

a. o.

MATRICVLA
PLEBANIAE CIBINI
ENSIS,

quae, post errores
nimium diuturnos, pristi-
nis tandem manibus ocu-
lis usibus est restituta,

CHRISTIANO ROTH

Cibiniensi

PLEBANO et DECANO
EXISTENTE

Anno Dni CIO DCCLIII.

Mense Januario.

Eheu! quam pingui macer est mihi taurus in arvo.

Roth halála után a plebánián maradt a kézirat; itt használta azt az ismert tudós *Seiwert János* ev. lelkész († 1785.). Mikor került innen a gyulafejérvári könyvtárba, nem ismeretes, de nagyon valószínű, hogy Batthyány püspök akkor szerezte, a mikor 1782-ben nagy körutat tett Erdélyben s a szász városokat is sorra meglátogatta. Nem lehetetlen, hogy ép úgy, mint a hogy a brassói ág. ev. iskola (illetve a hitközség) felajánlotta neki könyvtára több nagybecsű kódexét, a nagyszzebeni evangélikusok is átengedtek egyet-mást a közszeretnek örvendő főpap gyűjteménye gyarapítására, közte a *Matriculát* is.

A művelődéstörténeti szempontból kiváló becsű kéziratot sokan felhasználták. Két teljes kiadását is birjuk. Először az erdélyi régiségek szorgalmas buvára, *Kurz Antal* adta ki, Kemény József gróf biztatására, 1848-ban, a *Serapeum* (*Zeitschrift für Bibliothekswissenschaft, Handschriftenkunde und ältere Litteratur*) IX. folyamában »*Die ältesten deutschen Sprachdenkmale*« cím alatt. Lapról-lapra adta az eredetit, abban a sorrendben, a mint a bizonyonyal helytelenül rendezett s eredetileg nem egymásután következett levelek ma kötve vannak. Kiadása — eltekintve olvasási hibáitól — ép ezért nehezen használható; a ki az eredetit nem látja, nem igen tudja megállapítani, mi s hogyan következik egymás után és az egyes bejegyzések milyen korúak. Egy negyed századdal utóbb *Seiwert Gusztáv* az *Archiv des Vereines für Siebenbürgische Landeskunde* 1874-iki folyamában (Neue Folge, XI. Bd. III. Heft) kitűnő bevezetéssel s bőséges jegyzetekkel újból közrebocsátotta a *Matriculát*. Kiadása hasonlíthatatlanul jobb a *Kurzénál*. Ő a kódex egész anyagát tárgyak és korok szerint osztályozva közölte, úgy a hogy azt legkönnyebben lehet áttekinteni s felhasználni.

Igy tehát a becses emlék kétféle kiadásban is közkézen forog. Mégis szükségesnek véljük itt annak egy, a könyvészetre nagyon fontos részét az eredetiből újból kiadni, annál is inkább, mert az még a *Seiwert* kiadásában sincs teljesen hibátlanul visszaadva s eddig számos félreértésre adott okot. Ez a része a kéziratnak a nagyszzebeni plebánia és prépostság könyvtárára vonatkozik.

Előre kell bocsátanunk, hogy a kódex feljegyzései nem következnek korrendben s eredetileg is össze-vissza irattak a kötetbe. Innen van, hogy három különböző helyen vannak benne könyvekről szóló feljegyzések, és pedig a legrégebbiek a kézirat elején, az ezek után következők a végén s a legfiatalabbak a közepén.

A legkorábbi bejegyzés egy a Szent-Szűz templomának javait tartalmazó összeírás végén van és az egyház szerkönyveit sorolja fel. (5a. és 6b. l.) Az összeírás a XIV. század hatvanas vagy hetvenes éveiből való; címe így hangzik:

Omnia que pertinent ad ecclesiam Beate Virginis.

Huszonkét könyvről szól, a melyek így következnek egymás után :

(1—8.) Item numero VIII missalia, octavum habet plebanus.

(9—10.) Item duo matutinalia.¹

(11—14.) Item m^{or} spalteria (*így!*)

(15. 16.) Item duo antiphonaria.

(17. 18.) Item duo gradualia.

(19.) Item unum lectionale.

(20—22.) Item tres agende, una est apud leprosos.

E jegyzék után korrendben egy csak kevéssel újabbnak látszó lajstrom következik, a mely a *nagyszebeni prépost* könyveit, illetve azok kikölesönzési jegyzékét tartalmazza. (39b l.)

Már Schullernek feltűnt, mit keresnek itt a Szent-Szűz templomajavai közt a prépost könyvei? Hiszen a prépostság vagyona a XIV. században semmiféle kapcsolatban nem állt a plébániával. Meg is kísérlette a sajtóságos dolog magyarázatát. Az a körülmény, hogy a prépost könyvei az egyház Matriculájában említettnek, elegendő bizonyosságul szolgált előtte, hogy azok a plébánia tulajdonát képezték; tehát — mondja Schuller — hihetőleg valamelyik prépost testálta azokat a Szent-Szűzről nevezett egyházra.

Mennyire téves ez a feltevés, legjobban megmutatja a szóban forgó lajstrom, amely így hangzik :

Nota, quot libros prepositi:

Primo decanus habet (1.) unum passionale.

Plebanus de Burgberg habet (2.) summa Reimundi² et (3.) Peregrinum de tempore³ et (4.) librum super Matheum.

Dominus Leo hunc habet (5.) speculum.

Dominus Affrica habet (6.) summam de sententia excommunicationis maioris et minoris.

Plebanus de Insula habet (7.) Rechardi.

Idem habet (8.) Peregrinum de sanctis⁴ dominus Nicolaus Muratoris.

Et habet (9.) super Apocalypsim Helta librum⁵ qui in caput (így) convocatur: Adivi villa.

Buteda habet (10.) librum qui incipit: Cum appropinquasset⁶ etcetera.

¹ Kurz és Seiwert tévesen »matrimonialia«-t olvastak.

² Raimundus de Pennaforte, Summa de poenitentia et matrimonio.

³ Frater Peregrinus, Sermones de tempore.

⁴ Ugyanattól Sermones de sanctis.

⁵ Az eredetiben világosan olváshatólag áll *ruitm*, a mit Seiwert *servicum*-nak olvasott, hosszasan fejtegetvén annak lehetőségét, hogy a nagyszebeni prépost könyvtárába szerb könyv hogyan kerülhetett. Nem akarjuk ebbeli érvelését czáfolni, de annyi tény, hogy a kérdéses szóból *servicum*-ot kiolvasni nem lehet.

⁶ *Cum appropinquaret portae civitatis* . . . szavakkal Lukács evan-

Dominus Symon habet (11.) Decretales domini decani, ecclesie Sancte Marie assignatas.

E jegyzék, melyben összesen tizenegy könyvről van szó, úgy látszik hibás volt, mert közvetlen utána ugyanazon kéz még egyszer leírta, némi eltérésekkel. Hogy a második jegyzéknek az elsővel való egyezése szembetűnőbb legyen, az egyes könyveket ugyanazon számmal jelöljük, a melyel az elsőben szerepeltek. Szól pedig a második jegyzék eképen:

Nota libros domini prepositi.

Primo quem habet dominus Africha (?) Decretum.

Item (5.) speculum.

Item (11.) decretales habet plebanus Cybiniensis.

Item (?) sextus decretalium.

Item (?) summam de symonia.

Item (2.) summa confessionum et unum (1.) Passionale.

Item (6.) unus liber de sententia excommunicationis maioris et minoris.

Item (9.) liber super Apocalypsium.

Item (4.) liber super Matheum.

Item (?) liber super proverbia; habet (8.) Peregrinum de sanctis.

Item (3.) sermones de tempore.

Item XI parvi libelli et aliq. carte parve.

Item (?) scolastica hystoria, que dicitur esse dominorum de sede Cybiniensis.

E jegyzék, ha a tizenegy kis libellustól (ami tiszta papírt vagy hártját füzetekben is jelenthet) eltekintünk, tizennégy munkáról szól, tehát hárommal többről, mint az előbbeni. Kilenecznek azonoságát az előző lajstromban foglaltakkal meg lehet állapítani s ez kétségtelenné teszi, hogy e felsorolás nem folytatása, hanem bővített s helyesbített ismétlése az előbbinek.

Ugyanaz, a ki ezt a két jegyzéket a *Matriculába* bevezette, ugyanazon lapon, folytatva, még egy könyvlajstromot írt, a mely itt következik:

Nota. Quot sunt liberi (*így, világosan tollhibából*) pertinentes ad curiam in Cybinio.

Primus est (1.) Passionale.

(2.) Postilla.

(3.) Due partes (*hihetőleg két kötet*) postillarum Milicii de (*üresen hagyva egy kis hely, bizonyosan ennek kellett volna következni: tempore et de sanctis.*)

geliumának VI. k. 12. verse kezdődik. A könyv valószínűleg szent beszédeket tartalmazott s közülök a legelsőnek alapigéi voltak a fentebbi szavak.

- (4.) Due partes de sermonibus Milicii.
- (5.) Duo (*t. i. volumina*) Jacobini de tempore et de sanctis.
- (6.) Item una biblia.
- (7.) Item summa Nicolai.
- (8.) Item una scolastica hystoria.
- (9.) Item est unus liber papire(us) de tempore et modicum de sanctis.
- (10.) Item spalterium (*igy!*) cum glossa et est finis.

A lapszélien más kéztől írva:

Nota, quod Summam confessionum habet abbas in Candelis (*a kerczi apát*), quem concessit sibi plebanus Nycola(us) anno cecej^o.

Ezek szerint ugyanakkor, mikor a prépost könyveinek száma 14-re ment, volt a plebánia-háznak is egy 10 műből (összesen 13 kötetben) álló gyűjteménye.

Milyen viszonyban állnak egymással ezek a lajstromok?

A dolog legvalószínűbb magyarázata az, hogy, előttünk ismeretlen okból, a prépost könyveit a plebánián helyezték el. Valamely alkalomból, talán egy új plebános székfoglalásakor aztán a depositum gyanánt kezelt könyveket lajstromba vették s hogy esetleges visszaszolgáltatásuk alkalmával a plebánia könyvei közéjük ne kevertessenek, ugyanakkor ezeket össze is írták.

Hogy a prépost-féle könyvek az összeírás idejében nem képezték a plebánia tulajdonát, azt a két első jegyzék felirata bizonyítja, a mely világosan a prépost tulajdonát jelöli meg őket. Az, hogy belőlük egy (vagy talán több, nem lehet jól megérteni) a plebánusnál volt kikölcsönözve, csak erősíti ebbeli feltevéseinket. Ha — a mint Seiwert hitte — a prépost a könyveket a Szent-Szűz egyházára hagyta volna, úgy azt a lajstrom írója bizonyosan nem halgatta volna el, s akkor nem sorolta volna fel elkülönítve a kúriához tartozókat.

Ezek a könyvek később sem voltak a plebánia tulajdonában, sőt alig foroghat fenn kétség az iránt, hogy a fentebbi jegyzék elkészülte után elszállították őket a kúriáról. Mert midőn kevéssel utóbb, még talán a XIV. század legvégén, vagy a következő elején összeírták az egyház vagyonához tartozó könyvtárat, abban a prépost könyveit hiába keressük, nincs a jegyzékben egyetlen újabban hozzá járult darabon kívül egyéb, mint az a tíz kézirat, a mely a fentebbi jegyzékben a kória tulajdonaként szerepel. Nincs nyoma a prépost könyveinek a plebániái könyvtár későbbi lajstromaiban sem.¹

¹ Seiwert, a ki az egyes jegyzékek azonosságát nem vette észre, igen kalandos magyarázatokkal szolgál a könyvtárakról. A *Curia* szerinte a város-házat jelenti s érthetetlen előtte, mint kerülnek a város könyvei az egyház vagyon-lajstromába. A szász tudósok egyáltalán nem tudtak a *Matricula*

Az itt említett XIV. vagy XV. századi könyvjegyzék a *Matricula* 39a. lapján van s csak javított ismétlése a *Curia* fentebbi leltárának. Csak teljesség okáért közöljük, megjegyezvén, hogy a könyvek számai az előző lajstromra mutatnak vissza.

Isti sunt libri qui pertinent ad dotem ecclesie Cibiniensis.

Primo (6.) una biblia.

Item (8.) scolastica hystoria.

Item (10.) psalterium cum glossario.

Item (3.) duo volumina postillarum Milicii de tempore et de sanctis.

Item (4.) duo volumina sermonum Milicii de tempore et de sanctis.

Item (5.) duo volumina Jacobini de tempore et de sanctis.

Item (7.) summa viciorum.

Item (1.) passionale in pergameno.

Item (*Ez az előbbi lajstromban nem fordul elő, lesz tehát a száma 11.*) passionale in papiro, quod dedit dominus Jacobillus.

Item (*talán ez felel meg a 2. sz. alatti Postillának*) sermones communes de sanctis, qui incipiunt: Nimis honorati.

Et (9.) sermones dominicales in volumine papireo, quod dedit predictus dominus Jacobillus.

Ezt a jegyzéket — szaporodván a könyvtár — folytatták. Az első folytató (a XV. sz. elején) a következőket írta hozzá:

Item duo libri sermonum Milicii. (*Ezt áthúzta, mivel észre vette, hogy már be van írva.*)

(12.) Item breviarium de tempore et de sanctis usque ad festum Penthecostes.

(13.) Item breviarium novum magnum quod scripsit Theodoricus.

(14.) Item martologium (= *Martyrologium*).

(15.) Item Speculum ecclesie.

(16.) Item decretales.

A század huszas éveiben még két kódex címével toldották meg a jegyzéket, még pedig az írás hasonlóságáról ítélve ugyanazon *Hermannus*, a ki a *Matricula* 12a lapján levő 1424-ből való feljegyzéshez odairta: *Hermannus signavit*.

A két kódex:

(17.) Item summa Johannis.

(18.) Item apparatus sextus decretalium.

Az itt közölt jegyzékekből már most megközelítőleg összeállít-

könyvjegyzékein eligazodni s kombinációik a könyvtár terjedelméről, gazdái-ról, stb. igen különösek. L. p. o. Archiv des Vereines für Siebenbürg. Landeskunde, N. I. XVII. 9. l.

hatjuk a nagyszebeni plébániai és a prépostsági könyvtár 1424 előtti statisztisztikáját.

Volt tehát a XIV. század utolsó harmadában a Szent-Szűz egyházának 32 könyve (35 kötetben), a melyből 22 a templom használatára rendelt szerkönyv volt. A könyvtár a XV. század első negyedében mindössze nyolcz munkával gyarapodott, állománya tehát 1424 táján kerek 40 darab. Ez a negyven munka tartalom szerint így oszlik meg.

I. *Szerkönyvek:*

Missale	8.
Breviarium	2.
Psalterium	4.
Lectionale	1.
Agenda	3.
Matutinale	2.
Passionale	2.
Antiphonale	2.
Graduale	2.
	<hr/>
	26 mű

II. *Hittudományi művek:*

Biblia	1.
Martirologium	1.
Scolastica historia	1.
Speculum ecclesie	1.
Summa viciorum	1.
Psalterium cum glossa	1.
Milicii postillae de tempore et de sanctis	1.
Milicii sermones de tempore et de sanctis	1.
Jacobini sermones de tempore et de sanctis	1.
Sermones communes de sanctis	1.
Sermones dominicales	1.
	<hr/>
	11 mű

III. *Jogtudományi művek:*

Decretales	1.
Apparatus sextus decretalium	1.
Summa Johannis	1.
	<hr/>
	3 mű.

Ezek alapján tehát helyre kell igazítanunk az irodalmunkba becsúsztott azon hibás adatot, mely szerint a nagyszebeni plébánia könyvtár a XIV. században 70 kötetből állt s a XIV—XV. század-

ban a legnagyobb plebániai könyvtár volt az országban.¹ Valójában a könyvtár nem tartozott a kiváló gazdaságúak közé, hiszen 1425-ben a pozsonyi káptalannak több mint háromszor annyi (82) könyve volt, mint ugyanazon tájban a nagyszebeni plebániának. Vagy, hogy egy közismert példát említsünk, egy soproni káplánnak 1400-ban 18 könyve volt, tehát majdnem még egyszer annyi, mint ugyanakkor — a szerkönyvektől eltekintve — a Szent Szűz egyházának.

Hogy a prépost könyvgyűjteményét egyházi- vagy magán-könyvtárnak kell e tekintenünk, biztosan nem lehet eldönteni. Azonban miután a *Matricula* »libros prepositi«-ról s nem *prepositurae*-ről szól, hihetőbbnek tartjuk, hogy a gyűjtemény valamelyik prépost magán tulajdonát képezte. E mellett szól az is, hogy a könyvek nem jutottak a plebánia kezére, a mi, ha a prépostság vagyonához tartoztak volna, bizonyára megtörténik, mivel a prépostság megszűntével (1426-ban) ennek javai a Szent-Szűz egyházára szálltak volt.

A prépost könyvgyűjteménye, a második jegyzéket véve alapul 14 munkából állott. Csupa theologiai s egyházzogi mű; szerkönyvek egyáltalán nincsennek benne. A mennyire a szűkszavú címekből meg lehet állapítani, négy jogi könyve volt a prépostnak: két decretales, egy Sextus liber decretalii és (talán ide lehet számítani) egy Summa de symonia. A speculum ép úgy lehet jogi, mint hittudományi műnek a címe. Feltűnő, hogy szentbeszédek tartalmazó kötet csak kettő van: Peregrinus sermoi: de tempore et de sanctis, a mi arra látszik mutatni, hogy a prépost lelkészi tisztet ritkán végzett.

Hová lett idők folytán ez a gyűjtemény, nem ismeretes; valószínűleg szétszóródott. Egyes darabok a plebániai könyvtárba is juthattak belőle.

Az egyház könyvtára tekintélyes gyarapodást nyert 1424-ben. Ugyanis — a mint a *Matriculából* megtudjuk, ez évben Sybelinder Miklós plebános ráhagyta az egyházra egész könyvtárát, a melyről a lajstromot a kódex 37b. és 38b. lapján találjuk.

Nota, quod infrascriptos libros honorabilis vir dominus Nicolaus Sybelinder plebanus Cibiniensis legavit ecclesie parochiali videlicet Beate Virginis eiusdem civitatis, anno domini Mccccxx quarto, feria sexta ante festum sancte Agate, presentibus domino Materno, Jacobo magistro civium, Nicolao Pheffersag, Nicolao Koscha et magistro Johanne Goldner notario civitatis Cibiniensis.

- (1.) Item super epistolas et ewangelia pro dominicas anni.
- (2.) Item Thomam de Aquino super tercium Sentenciarum.
- (3.) Item sermones beati Bernhardi super Cantica Canticatorum.
- (4.) Item sermones de sanctis per circulum anni de candelis.

¹ Több helyen; legutóbb a *Pallas Nagy Lexikonában*: X. kötet, »A Korvina«, III. lap.

- (5.) Item Nicolaus de Lira super quatuor ewangelii.
 (6.) Item unum ex quatuor dictus (*igy!*) alias Crisopolita.
 (7.) Item Cylwer cum distinctionibus epistolarum Pauli.
 (8.) Item Papiam (*igy.*)
 (9.) Item concordancias decretalium et decreti.
 (10.) Item exposiciones super Haymonis super Apocalipsin.
 (11.) Item liber qui incipit: Quasi cedros exaltat.
 Item

Itt megszakad, de folytatódik a 38b. lapon:

Nota, quod honorabilis vir dominus Nicolaus plebanus Cibi-
 niensis infrascriptos libros assignavit ecclesie parrochiali civitatis
 eiusdem, anno domini Mcccexx quarto feria sexta ante festum
 sancte Agate.

- (12.) Primo sextum decretalium.
 (13.) Item Clementinas.
 (14.) Item psalterium cum illuminatura.

Tizennégy válogatott munka, a mely egyaránt tanulságot tesz
 a plebános műveltségéről és vagyonosságáról. Van köztük egy psalte-
 rium *képekkel* (cum illuminatura), több szentbeszédet tartalmazó
 munka, s három nagy jogi mű: *Liber sextus Decretalium, Decretales*
cum concordantiis és a *Clementinae*.

Ezekkel együtt 1424-ben már 54 könyve van a Szent-Szűz
 egyházának. Ha eltekintünk a templomban használt szerkönyvektől,
 úgy a plebánia könyvtára ez időben 32 műből állott, 35 kötetben.

Hogyan és miből szaporodott ezen túl a gyűjtemény, a Matri-
 culából nem lehet megtudni. Hanem hihető, hogy az 1424—26 közti
 időszakban egyszerre sok kötettel gyarapodott a könyvtár a feloszla-
 tott szebeni prépostság javaiból. Az 1190-ben III. Béla által alapí-
 tott Praepositura Sancti Ladislai in Cybinio világiak kezeibe
 jutván, annyira züllésnek indult, hogy Zsigmond király jónak látta
 1424-ben feloszlítani s javainak legnagyobb részét átruházta a
 szebeni egyházra. 1426-ban V. Márton pápa is jóváhagyta a királyi
 rendelkezést. Ekkor sok mindenféle egyházi kincsel egyetemben
 bizonynyal a prépostság könyvei is a Szent-Szűz egyházára szállottak.
 Másként nem lehetne megmagyarázni azt a körülményt, hogy a könyv-
 tár rövid huszonkét év alatt 32 műről 149-re szaporodott. Ennyi
 volt ugyanis a plebánia kódexeinek száma 1442-ben.

Egy hivatalos levéltárból tudjuk ezt meg, a mely a Matricula
 13a.—20a. lapjait foglalja el s a Szent-Szűz egyházának összes ingó-
 ságait felsorolja, úgy, a mint azokat *Henlín János* plebános halála
 után utódja *Trudunberch Lukács* átvette.

Az egyházi ékszerek, edények s ruhák után következnek
 benne a kódexek, a melyek közt azonban — különös módon — az
 egyház használatára rendelt szerkönyveket hiába keressük. Mi az oka,

nem tudjuk megmondani; lehet, hogy ezeket a sekrestyés vagy a harangozó (a középkorban nem ritkán írni-olvasni tudó emberek), avagy valamelyik alpap kezelte s így azokat nem volt szükséges átadni a plébánosnak.

A jegyzék három részből áll. Az elsöben a librariához tartozó könyvek vannak, a másodikban azok, a melyek a plébánosnál a paplakban vannak, a harmadikban pedig a breviariumok foglaltatnak, a melyek a plébános és káplánjai kezén forognak.

Volt tehát már ez időben, mint ebből a felosztásból kiténik, külön, a templomhoz tartozó *libraria*, könyvtárszoba is Nagy-Szebenben. A helyiség szük volta okozhatta, hogy a könyvek tekintélyesebb része a kúrián őriztetett.

A nevezetes jegyzék, előre bocsátva az egész 1442-iki leltár címét, itt következik:

Nota. Anno domini M^oCCC^oXXX^o secundo invente sunt res ecclesie parochiali Beate Virginis civitatis Cibiniensis una cum debitis suis, post obitum providi viri Johannis Henlini condam vitrici ecclesie supradicte, que res consignate sunt ad manus providi viri Lucas Trudunberch, electo ac constituto vitrico novo in futurum, ut infra scripta sunt.

(17a. 1.)

Nota; isti sunt libri que (*így!*) pertinent ad librariam in laterio.¹

- (1.) Item summa Pisani in papiro.
- (2.) Item Cancellarius Pharisienis super quartum sententiarum, pergamenó.
- (3.) Item mamatrectus super bibliam in papiro.
- (4.) Item Matheus glossatus in pergamenó.

(17b. 1.)

- (5.) Item Lucas glossatus in pergamenó.
- (6.) Item quadragesimale in pergamenó.
- (7.) Item concordancie biblie in pergamenó.
- (8.) Item dicta magistri Niculay Dinkeline super quartum sententiarum.²
- (9.) Item concordancie biblie.
- (10.) Item Ysaias et Geremias glosati.
- (11.) Item Esehíel et Daniel glosati.
- (12.) Item expositio Niculay de Lyra super Ezechielem.
- (13.) Item Berekwardus in duobus fluominibus. (*voluminibus helyett*).
- (14.) Item moralia Gregorj.

¹ Seiwert *in latino*-t olvas. Én inkább *in laterionak* vélem, ami annyit jelentene: a jegyzőkönyvben, registrumban.

² Nicolaus de Dünckelspiel, Commentaria super IV. librum sententiarum.

- (15.) Item Thomas de Aquino super primum et secundum sententiarum.
- (16.) Item Petrus Aureolus.
- (17.) Item Damascenus.
- (18.) Item due partes Milicie (*igy, Milicii helyett*) de tempore et sanctis.
- (19.) Item psalterium glosatum.
- (20.) Item Bernardus.
- (21.) Item questiones de cognitione angelorum.
- (22.) Item libri ethicorum.
- (23.) Item Bernhardus ad Augenum papam.
- (24.) Item Jacobus Voragine cum collectis.
- (25.) Item omilie Gregorii super Ezechielem.
- (26.) Item sermones de tempore.
- (27.) Item Climacus de mistica scala.
- (28.) Item martilogium.
- (29.) Item tractatus contra hereticos et plura alia.
- (30.) Item dewtermonius super cantica.
- (31.) Item liber sancti Augustini secundum Rupertum.
- (32.) Item questiones theoloyce de quolibet.
- (33.) Item flores penitencie.
- (34.) Item liber contra manicheos.

(18b. 1.)

- (35.) Item liber expositio super libros ethicorum.
- (36.) Item liber de victuria verbi dei.
- (37.) Item lecciones beate Virgine (*igy!*) per annum.
- (38.) Item una summa Pisani.
- (39.) Item tripertita hystoria.
- (40.) Item Rupertus de victuria verbi Dei.¹
- (41.) Item questiones super primum sententiarum.²
- (42.) Item una magna biblia apud predicatorem in nigro copertorio.
- (43.) Item sermones ad clerum.
- (44.) Item sermones in pergameno.
- (45.) Item liber mixtus in pergameno de quolibet.
- (46.) Item pastoralia et libellus Gregorii de penitentia.
- (47.) Item questiones alique Richardi.
- (48.) Item decem et septem libri moralium super Job in uno fluomine. (= *volumine*).
- (49.) Item Thomas de Aquino contra gentiles.
- (50.) Item summa virtutum.

¹ Rupertus abbas Tuiciensis, Opus de victoria verbi Dei.

² Thomas de Aquino?

- (51.) Item secunda pars Milicie (= *Milicii*) de tempore.
- (52.) Item prima pars Milicie de tempore,
- (53.) Item rationale.
- (54.) Item prologus contra Viclefh.
- (55.) Item hystoria Troiana et textus moralium Aristotelis.
- (56.) Item tabule omnium librorum moralium.
- (57.) Item tractatus magistri Rolandi.
- (58.) Item Vergilius.
- (59.) Item duo antiqua fluomina. (= *volumina*).
- (60.) Item concordancie evangelistarum.
- (61.) Item biblia abbreviata.
- (62.) Item Gwihelms de fide et legibus.

Nota, quod libri infrascripti habentur in dota apud dominum plebanum.

- (63.) Item duo passionalia, unum in pergameno et unum in papiro.
- (64.) Item questiones sentenciarum, ediciones Egidy de Roma in pergameno.
- (65.) Item glosa ordinaria super istos (?) Pauli.
- (66.) Item Sulcos super quarto libros (*igy!*) sentenciarum.
- (67.) Item super epistolas Pauli et ewangelia pergamenicos.
- (68.) Item speculum ecclesie.
- (69.) Item XVI libri moralium Gregorii in pergameno.
- (70.) Item Innocencino tercius de penitencia.
- (71.) Item Niculaus de Lira super quatuor ewangelistas.
- (72.) Item textus sentenciarum in pergameno.
- (73.) Item glossatum psalterium in pergameno.
- (74.) Item glossa super pater-noster magistri Nicolay Dinckelplwel.
- (75.) Item liber Bertandi (*igy!*) super epistolas quadragesimales.
- (76.) Item Jacobus super ewangelia quadragesimalia.
- (77.) Item Thomas de Aquino super tercium sentenciarum.
- (78.) Item super epistolas et ewangelia per annum.
- (79.) Item Petrandus (*igy!*) de sanctis.¹
- (80.) Item Bertrandus super epistolas et gestnociones (?)
- (81.) Item Bertrandus super ewangelia.
- (82.) Item una biblia rubia.
- (83.) Item registrum biblie.
- (84.) Item Papius.
- (85.) Item parvus liber de quatuor virtutibus cardinalibus.
- (86.) Item scolastica hystoria.

¹ Úgy ez, mint az alább következő két munka hihetőleg Bertrandus de Cura bibornoktól való.

- (87.) Item Petrus de Tharentasia super quartum sententiarum.
- (88.) Item Crisostomus super Matheum.
- (89.) Item postilla Thome de Aquino super ewangelia.
- (90.) Item liber super cantica canticorum cum prologo et quadripertitum.
- (91.) Item sermones per circulum annum (*így!*)
- (92.) Item tractatus de vita activa.
- (93.) Item summa collacionum fratris Johannis.
- (94.) Item sermones ad clerum de sanctis.

(19a. 1.)

- (95.) Item sermones de tempore.
- (96.) Item speculum beate Virginis, biblie beate Virginis et quam plura in volumine uno, in papiro.
- (97.) Item sermones Bernarde (*így!*) super d^t xilencia.
- (98.) Item liber super magnam Ysaiam in magno volumine.
- (99.) Item sermones super missus et tractatus de contemplacione breuiarii.
- (100.) Item prologus Rupperti de victoria verbi Dei.
- (101.) Item de virtute in communi et de difinicionibus virtutum recommendaciones et alia plura.
- (102.) Item frater Johannes de Gemminario ordinis¹ predicatorum de provincia Romana.
- (103.) Item sermones dominicalis (*így!*) pro circulum anni.
- (104.) Item epistole Jeronime (*így!*)
- (105.) Item sermones Per(*egrini*) de sanctis per circulum anni in pergameno.
- (106.) Item Haŷmo super per (*így!*) apokalipsim.
- (107.) Item sermones de sanctis de candelis per circulum anni.
- (108.) Item virtutes cum septem sacramentis.
- (109.) Item XIIIJ-us liber moralium usque ad XXIJ-um.
- (110.) Item quadragesimale magistri Augustini de Ancona.
- (111.) Item Niculaus de Lira super epistolas Pauli.
- (112.) Item rationali (*így!*) pergameno.
- (113.) Item de exemplis et similitudinibus rerum.
- (114.) Item Augustinus de concordancia Ewangelistarum.
- (115.) Item Margarita biblie.
- (116.) Item pastoralia Gregorii.
- (117.) Item Bartholomeus de proprietatibus rerum.
- (118.) Item tractatus de predestinacione et prestancia.
- (119.) Item tractatus de penitencia secundum canones.
- (120.) Item sermones snper Matheum.

¹ Gemminiano.

19b. l.)

- (121.) Item liber de victuria verbi dei ex preceptis.
- (122.) Item liber de prima beati Augustini et liber de alogon.
- (123.) Item expositio Haymonis super Apokalipsim.
- (124.) Item translacio sancti Jeronimi ad postulacionem.
- (125.) Item biblia metrica.
- (126.) Item liber per ewangelia per totum annum.
- (127.) Item liber qui incipit: Nimis honorati.
- (128.) Item Honorius papa super cantica.
- (129.) Item postilla super ewangelia.
- (130.) Item aliqui sermones in sexternis.
- (131.) Item compendium theoloyce veritatis.
- (132.) Item Soccus de sanctis.
- (133.) Item Bertrandus.
- (134.) Item gesta Romanorum.
- (135.) Item tractatus Johannis, calendarium de ecclesiasticis contentis, cum ibi contentis.
- (136.) Item apparatus libri sexti.
- (137.) Item summa Pisani que pertinent ad Rwismark (?)
- (138. 139.) nota Jacobus magister civium habet unam parvam bibliam et Holgoth super librum sapiencie.

Nota, quod inter istos libros supra scriptos Georgius filius magistri Johannis Gwldener habet quinque libros, scilicet biblia, summa Pisani, tabule, librum iurium, liber elocutionum sermonis beati Bernardi, qui, scilicet quinque libri, omnes cum rubiis copertoriis sunt tecti.

(20a. l.)

Nota. Tot habentur breviarum in dota apud dominum plebanum et capellanos pertinentes ad ecclesiam beate Virginis:

- (140.) Item breviarum magnum, in quo legit plebanus.
- (141.) Item breviarum magnum spissum in asseribus.
- (142.) Item breviarum de tempore et de sanctis.
- (143.) Item breviarum quod fuit magistri civium Jacobi senioris.
- (144.) Item breviarum bonum, album, quod fuit episcopi Gobolini.
- (145.) Item breviarum quod fuit domini Martini.
- (146.) Item breviarum niger, quod fuit Andree de Mosna.
- (147.) Item breviarum antiquum, quod fuit procoratoris.
- (148.) Item breviarum in veteratum cum certis notis.
- (149.) Item breviarum, quod habuit Simon de Corona.

Eddig tart a *Matriculában* fenmaradt legujabb könyvjegyzék. A korhoz mérten eléggé pontos címek révén megállapíthatjuk, minő volt a könyvtárnak tudományos színvonala.

Érdekes, hogy a terjedelmes gyűjteményben egyetlen pogány író művével találkozunk, s ez a legortodoxabb keresztény írók által is tisztelt *Vergilius*. (58. sz.) Profán könyvek vagy legalább félig-meddig ilyenekül tekinthetők még ezen kívül is akadnak; itt van a *Dares Phrygius Historia Troianájának* és a *Gesta Romanorum*nak egy példánya. (134. sz.) Talán ide számítható még a *De exemplis et similitudinibus rerum* (113. sz.) című munka is. A természettudományokhoz tartozik *Bartholomaeus Anglicus* (Glanvilla) könyve *de proprietatibus rerum*. Főként ezek mutatják a haladást, a melyet a kultúra a XV. század eleje óta tett Nagy-Szebenben; a theologia s a jogtudomány már előbb is képviselve volt a könyvtárban, ez a két szak csak számbelileg növekedett; a szépirodalom s a természettudomány ellenben ekkor foglalt benne legelősször helyet.

Hogy szaporodott innen kezdve a könyvtár, mint nőtt rohamosan a könyvnyomtatás feltalálása után, már nem a *Matriculából* tudható meg s ép azért nem tartozik ránk. Története még meg írva nincs, de elszórtan, a *Verein für Siebenbürgische Landeskunde Archivjában*, százsz gimnáziumok értesítőiben igen sok adat található róla.

A fentebbi jegyzékekben felsorolt kódexek legnagyobb részét elveszték. Nehány azonban megmaradt s ezek tudtunkkal jelenleg a Bruckenthal-Múzeumban őriztetnek.

57. (*F₅. IV. 13.*) HUGVICIUS (ALIAS UGUTIUS) DE PISA, EPISCOPUS FERRARENSIS,¹ LEXICON AD DECRETALES GREGORII IX. PAPAE DUPLEX.² *Annü 1368.*

A két rész két különböző kéz írása.

I. 78 ívrétű levél, vastag erős bordájú papiroson, szép, egyenletes kurzívval öthasábosan írva, a XIV. század derekáról. Végén tizenhárom üres levél.

II. 210 számozott és 3 számozatlan üres levél vastag papíron, kurzívval írva. Rubrikálva.

Kezdeté: Cum nostri protophlasti suggestiva

Vége (a 210a. lapon): hoc opus exegi festaque sepissime fregi. | Anno domini millesimo trecentesimo | sexagesimo octavo factus est iste | liber undecimo kalendas ipsius martii.

XV. századi deszkakötés, valamely más kéziratról lehúzott, olasz modorban préselt bőrrel bevonva. Erős, durva, kettős vaslánczczal.

Beke, Index, 644. sz. («ex a. 1386.«)

58. (*M₅. IV. 14.*) BIBLIA CONTINENS NOVUM TESTAMENTUM. *Saec. XIV.*

¹ Meghalt 1212-ben.

² Nem lévén kezemnél a kódex, nem tudom megállapítani, azonos-e ez a *Liber Derivationum*-mal?

Ivrétű kézirat, vastag, nagy bordájú papíron; egy hasábcosan, folyóírással írva. Vörös czimekkel és kezdőbetűkkel. Készült a XIV. század második felében. Elején a mutató táblából hiányzik néhány levél, végül jóval csonkább, Péter második levelénél megszakad.

Kötése barna sima bőr, deszkatáblákkal. Védőgombjai és csatjai hiányoznak.

A 6a. lap felső szélén ezen a XV. század közepéről való felírás olvasható:

Liber corporis Christi Coronensis, datus a domino Paulo de Altamuta.

Az első lapon gróf Bathyány Ignácz írásával:

Hic liber Ms. dono mihi datus fuit in Bibliotheca Scholae Augustanae Confessionis Coronae die 2. octobris 1782. Ign. C. Bathyani m. p. Eppus Transsylvan.

59. (K₅. VI. 6.) HADAMAR VON LABER, JAGD. *Saec. XIV.*

Kis negyedretű hártyakézirat a XIV. század második feléből. Jó kurzív-írás; rubrikálva, egyszerű vörös kezdőbetűkkel. 35 levél, közben több hiányzik.

Kötése vörös disznóbőrrel bevonva vastag deszka táblákból áll. Kapcsai hiányoznak.

A hátsó tábla belsején ezen elmosódott s alig olvasható bejegyzés:

Nota. Do man zalt von Kristus in das
M^occe lxxxx vij jar an der erchtage
nach sand Michels tag, der do was ein
sompztag ist gestorben der R . . . leichn (?)
Pidersear (?) frum chnecht vnd vnser lieber
pruder Hans der Vnsenpechk vnd pegravn
an dem nogsten pfinztag dar nach in vnser
pfarr czw Ober Alltach got hab sein sel
Chu(n)rat Sturk pfarer do selb hat geschr(iben)
Vnd daz puchel ist sein gevesen.

Beke, Index, 477. sz.

Laberi Hadamarnak, a XIV. század kiváló német költőjének főműve a *Jagd*, már több kiadást ért. Az utolsót s a legteljesebbet *Steiskal Károly* eszközölte (Bécs, 1880.) a ki a szép allegorikus költeménynek 14 középkori kodexét sorolja fel, köztük a gyulafejevárit is. Szerinte a műnek négy XIV. századi kézírata ismeretes. A legteljesebb a bécsi császári udvari könyvtár egy nyolczadrétű hártya kódexe, utána következik a gyulafejevári, a mely azonban »vielfach lückenhaft«. Ennél jóval csonkább egy müncheni kódex, míg a negyedik, a löweni egyetemi könyvtáré, mindössze egy levél egy kötés táblán.

Hogy a gyulafejevári kódex igen csonka, azt a Steiskal kiadása alapján könnyen konstatálhatjuk; kezdődik a 73 versszak végső sorával s végződik az 519-ikkel, holott a kiadásban az utolsó az 565-ik. Hanem figyelmesebben egybevetve kódexünk szövegét a kiadottal, arra is rájövünk, hogy valószínűleg a gyulafejevári kézirat szövege a legkorrektebb valamennyi ismert kódexé között. Érdekes, hogy Steiskal úgy ír, mintha a Batthyány-könyvtár kéziratát is használta volna, idéz is belőle (nem egy helyen hibásan) variánsokat, pedig a kézirat kétségtelenül nem volt kezében s a kit ő lemásolásával vagy az eltérések kijegyzésével megbízott, az ugyancsak rosszul végezte a dolgát. Bizonyítékul s a gyulafejevári kézirat korrektségének és a korhoz mérten igen jó helyesírásának bemutatására, álljon itt az első s az utolsó versszak, még pedig az első a Steiskal rekonstruált szövegével párhuzamosan.

A gyulafejevári kódex első versszaka:

Daz si da gaumten waz es cheren welle
 Mein hertz mit donentem saile
 Strebt alles nach der verte
 Ob im noch wurd ze taile
 Ein libleich grues der ez uor sorg(e)n uerte
 Ach sein trostlichiv vartt die wil sich lengen
 Es sucht doch iwer dew ainen
 Wie si v(er)worren sei in manigen gengen.

Steiskal kiadása:

Die Knechte riefen, war ez kèren welle.
 74. Min Herz mit dontem seile
 strebt alles nàch der verte,
 ob im noch wurd ze teile
 ein lieplìch teil der ez von sorgen nerte
 ach sìn tròstlichiu vart diu wil sich lengen
 er suocht doch niur die einen
 wie siu verworren si in mangel gengen.

A gyulafejevári kódex utolsó versszaka:

Aws pitterlichem grimme
 So rief ein sendes h(er)tze
 Mit senlicher stimme
 Sprach es mich twinget hertzenlich(er) smertze
 Ir gueten ir sult weissen mich der slichte
 Swo man gein rechter stàte
 Vnstate pfligt wo vint man daz gerichte.

A *Jagd* gyulafejevári kéziratának első táblájára volt egykor ragasztva a Nibelung ének azon töredéke, melyet Lachmann *F-codexnek* nevezett el. Ezt a töredéket a XIX. sz. elején Majláth János gróf

fedezte fel. Valaki, a kit a szöveg érdekelt, lefejtette a tábláról s úgy látszik, a hártyalap külön őriztetett, mert én azt 1898 őszen a kódexben már nem találtam meg s egyebütt sem akadtam rá. Ugyanezen évben teljes hasonmással együtt kiadta a töredék szövegét *Altmann Béla* kegyesrendi tanár, a rózsaszegeyi kath. főgymnasium értesítőjében. Ő viszont csak a Nibelung-ének töredékét látta, a *Jagdot* nem, ez szerinte »a könyvtárból elkallódott«. Valószínű, hogy a mint a Laberi Hadamár kódexe megkerült, úgy az F-kódex is elő fog még kerülni.

60. (*G₅. IV. 6.*) TRACTATUS DE SANCTISSIMA TRINITATE. *Saec. XIV.*

Ivrétű kézirat, nagy bordájú durva papiroson, két hasábosan írva, gondatlan, nehezen olvasható folyóírással. Rubrikálva; vörös kezdőbetűkkel. Lengyelországi kézirat a XIV. század második feléből.

Egykorú festetlen borjúbőrrel bevont deszkakötésben. Nagy gömbölyű fejű vas gombokkal s durva lánczal; kapcsai hiányoznak.

Az első oldal alsó szélén ezen bejegyzés olvasható:

Istum librum assignavit dominus Thomas baccalaureus in decretis ad ecclesiam Beate | Marie Virginis in Antiqua-Villa. Anno domini m^occcc^o xl^o. Orate pro eo | Ave Maria.¹

Az első tábla belsejébe egy papírra írt missilis van ragasztva, a melynek czimzése esik kívülre:

Discreto viro domino Johanni rectori ecclesie in Olsua, archipresbitero Nympcensi suo speciali amico sibi dilecto.

Beke, Index, 575. sz.

M. Könyvszemle, 1880, 342. l.

61. (*G₅. IV. 3.*) I. SERMONES DE TEMPORE. *Saec. XV.*

Egy ivrétű papirkéziratnak csak 9 levélből álló töredéke. Két hasábosan, jó kurzívval írva; piros-fekete színű egyszerű kezdőbetűkkel. A XV. század elejéről.

II. HISTORIA FUNDATIONIS MONASTERII CANONICORUM REGULARIUM IN GLATZ.² *Saec. XIV.*

Öt ivrétű papirlevélen, két hasábosan, a XIV. század végéről való kurzívval írva.

III. CONCIONES VARIAE. *Saec. XIV.*

Ivrétű papirkézirat 50 levélen. Két hasábosan, csinos félkurzívval írva. Rubrikálatlan. A XIV. század második feléből.

¹ Vesd össze a 38. számmal.

² *Sanct-Glatz* 1742-ig Csehországhoz tartozott; a boroszlói béke óta, mint Szilézia kiegészítő része Poroszországhoz. Az ágostonrendi kanonokok házá 1364-ben alapítottak. A rendház a XIV. század végén oszlott fel, s a kódex ekkor kerülhetett valamely menekülő szerzetes révén Magyarországra.

Kolofon: Laus tibi sit Christe, quam explicit liber iste.
Per quam est scriptus, appellatur Petrus Crispus.
Qui scripsit scripta, manus eius sit benedicta.

Első oldalán mindenféle jegyzések között probatio calami gyanánt:

Nos Johannes prepositus ecclesie Vesprimiensis

IV. SERMOMES VARII. *Saec. XIV—XV.*

Ivrétű papírkódex. 150 levélen, csunyán s rendetlenül félkurzival írva. A XIV. század végéről vagy a következő elejéről.

A négy kézirat egy XV. századi, világos piros borjúbőrrel bevont, réz gombokkal diszitett deszkakötésbe van kötve. Egy pár áthajtós kapocscsal.

Beke, Index, 123. sz.

62. (*J₆. III. 2.*) GLOSSA IN EPISTOLAS SANCTI PAULI AD ROMANOS ET AD CORINTHIOS. *Saec. XIV.*

Ivrétű papírkézirat, 179 levélen; kéthasábosan folyóírással írva. Rubrikálva.

Egykorú természetes színű szarvasbőrrel bevont deszkakötésben, áthajtós kapsokkal.

Az első tábla belsejében vörössel írva ez áll:

In hoc volumine (*t. i. continetur*) glosa ordinaria super epistolas ad Romanos | item super ambas ad Chorintheos. Et fuerunt hec duo | volumina sancti patris cum suo socio domini Georgij plebani de Leu- | bicz religionem intransis et parochiam relinquentis, qui hec 2° volumina | cum caeteris pluribus in hanc librariam dedit, quae libraria protunc | scilicet domini M^oCCCC^o quinto regitur a domino Nicolao | Fugisrecht, praedicto domino Georgio in praefata Leubicz canonice | substituto et a domino Petro Herbord magistro capelle | in Nova Villa, ac a domino Fustrib, capelle Beati Georgij martiris in Leuczsa scvitore. Disponat | Deus ac dirigat sibi in laudem et gloriam et honorem bonum | modum omnibus ab hys quatuor praefatis personis, preafatam | librorum congregacionem inchoantibus intenditur in hys factis.

Ez a nevezetes feljegyzés, (a melyből a régibb közlésekben épen a legfontosabb szó »*inchoantibus*« kimaradt.) őrizte meg számunkra a szepesi XXIV plebános könyvtáráról legrégibb adatot. S ez az adat a nevezetes könyvtárnak mindjárt az alapítását illeti. György leibiczi plebános volt tehát a könyvtár megalapítója, 1405-ben, s az itt ismertetett kötet volt egy másikkal egyetemben az első kézírata a librariának.

Beke, Index, 245. sz.

M. Könyvszemle, 1880. évf. 344. l.

63. (*H₅. III. 9.*) COMMENTARIA IN SANCTI PAULI APOSTOLI EPISTOLAS. *Saec. XIV.*

Ivrétű kézirat, igen durva, nagy bordájú papíroson. 145 levél. Két hasábosan sietős kurzívval írva. Egyszerű vörös kezdőbetűkkel. A XIV. század második feléből.

Kolofon (145b. l.): Explicit golosa ordi | naria super omnes epistolas beati Pauli.

Kötését durva vászonnal bevont deszka táblák képezik. Egy áthajtós kapocs nyomával.

A kötési tábla belsejébe *Barnabas Stephani clericus Agriensis dyoecesis publicus imperiali auctoritate notarius* egy hártya-oklevelének — sajnos, igen gyarló töredéke van ragasztva; kora az írás után a XIV. század közepére tehető.

Beke, Index, 109. sz.

64. (*H₅. IV. 10.*) PASSIONALE SANCTORUM. *Anni 1371.*

Negyedrétű papírkézirat, csúnyán írva, gót minuszkuállakkal.

Egykorú sötétbarna bőrrrel bevont deszkekötésben.

Kolofon: Explicit liber iste videlicet passionale per manus Petri de Opul, tunc temporis predicator (*úgy!*) apud beatam virginem Mariam in Cracovia sub anno incarnationis domini M° ccc° Lxxj° feria V^a ante festum nativitatis beate semper virginis Marie.

Beke, Index, 415. sz.

65. (*L₅. IV. 15.*) BEDA VENERABILIS, HOMELIAE. ACCEDUNT ALIQUOT SERMONES ALIORUM ET VITA BEDAE. *Anni 1376.*

Ivrétű kézirat, vastag fa-tapintású, ritkán bordázott papíron, melynek vízjele ökörfő, haránt pólyás paizs vagy esengetyű. Két-hasábosan írva.

Ib. l. Incipit prologus in corpus omeliarum.

Kolofon (105b. l.): Expliciunt omelie venerabilis presbiteri Bede tam de sanctis, quam de tempore, scripte per manus fratris Andree de Nouo Monte, in Ozzekk quidem incepte, sed in Waldsassen complete. Anno domini M° CCC° lxxvj. XIII° Kal. Augusti in crastino sancti Alexii confessoris domini nostri Jesu Christi, cuius est honor et gloria in secula. Amen.

Ez után még néhány szentbeszéd és Beda életrajza következik.

Barna szarvasbőrrrel bevont deszkekötésben, melynek kapcsa hiányzik.

Belső borítólapjait egy XIV. századi német Homeliarius hártya lapjai képezik.

Beke, Index, 277. szám.

66. (*I*₅. *IV*. 10.) GUILLELMI MARCELETI SUMMA JURIS. ACCEDUNT STANISLAI DE ISLZA ARENGA ET EIUSDEM TABULAE ASTRONOMICAE. *Anni 1377.*

Papírkézirat ívrétben, végig egy kéztől kéthasábosan olaszos jellegű kurzívval írva.

Kolofon az első rész végén: Explicit in Roma Anno domini millesimo ccc lxx vii. in die sancti Clementis pape.

A második rész kezdete: Arenga, quod feci, cum subivi examen privatum dominorum doctorum.

Ezt követik: Tabule de motibus solis et lune. *Ezek végén (1326. l.):* Iste tabule scripte sunt Rome per manus Stanislai Crisani de Islza clerici Cracoviensis diocesis, anno | domini millesimo trecentesimo septuagesimo septimo, XI. die mensis Aprilis, etcetera.

Végül három levelen csillagászati jegyzetek következnek. A 134a. lapon egy tábla, melynek felirata így hangzik:

Tabella magistri Johannis de Dacia,¹ ad sciendum, in quo signo sit luna et in quo gradu istius signi.

Vörösbarna bőrrel bevont s csinosan préselt deszkakötésben; kapcsolai hiányoznak.

Védőlapjait két pápai bulla töredékei képezik, mindkettő IX. Gergely pápáé s az egyik a gneznói püspökhöz, a másik pedig valamely varsói prelátnak van intézve.

Az első védőlapon XV. századi írással:

Liber fraternitatis 24^{or} plebanorum civitatum regalium.

Beke, Index, 533. sz.

M. Könyvszemle, 1880. évf. 344. l.

67. (*N*₅. *V*. 6.) MISSALE STRIGONIENSE. *Anni 1377.*

Hártyakézirat kis ívrétben, 247 levélen. Végig egy kéztől származó szép, erős törésű gót minuszkulával van írva. Egy lap-nagyságú kánon-képpel, több diszes festésű kerettel és kezdőbetűvel.

Az 1. és 2. levél hárttyája elütő az egész kódexétől, hihetőség később csatolták hozzá; az 1a. lap üres, az 1b. és 2a. lapon XV. századi írással egy mise de beata virgine és egy de compassione.

3a—8b. l. naptár. A benne levő toldások s a napoknak hónaponkénti sorszámozása mutatják, hogy a misekönyv még a XVI. században is használatban volt. A naptárban egyetlen

¹ Kódexünkben *Johannes de Dacia* bizonyára tévedésből áll, miután a XIV. század híres astrologusát *Petrus de Dacia*-nak nevezték. Ezt a Pétert — neve miatt — régiebb íróink magyarnak vallották, a mi azonban legkevésbé sem valószínű.

nekrologikus feljegyzés található, május 8-ára: 1500 obijtt (így!) m(agister) Johannes Han, plebanus, canonicus sancti Martini hic Po(sonii). Az utolsó szó végét levágta a könyvkötő kése. Ugyanezen napra van bejegyezve Han János halála a pozsonyi káptalan egy 1487-ben írt pompás graduáléjába, a melyet ő készített s a melyből megtudjuk, hogy teljes neve Weyteni és Ispari Han János volt.

A 9a. lapon következik a credo, gloria stb., ezek végén vörössel írva:

Istum librum fecit scribi dominus
Johannes Emerici custos ecclesie
Posoniensis sub anno domini
M° ccc° lxx vij.¹

Ezt követi a XV. századból való írással: Forma juramenti canonicorum Posoniensis capituli.

A 10. l. üres. A 11a. lapon kezdődik a misekönyv egy ékesen festett díszlappal. Kezdeté:

In nomine domini. Amen.
Incipit liber missalis secundum
ordinem Strigoniensem.

A 236b. lapon végződik a misekönyv. Utánna 10 levélen rövid himnárium következik. Ugyanazon kéztől való, mint a misekönyv, de betűi apróbbak, olyanok, a minőkkel a kötet első részében a zsoltárok s a versiculusok vannak írva. A himnuszok közt vannak Szent-Adalbert, Szent-László, Szent-István és Szent-Imre magyar szenteké is.² A 246b. lapon van a vörössel írt kolofon:

Finis est iste liber per manus Heinrici
dicti Stephani de Westfalia plebani in Schu-
karia cum scriptura illuminatura ligatura
Anno dñi m° ccc° lxx vij°.

Finis est iste liber per manus Heinrici
dicti Stephani de Westfalia, plebani in Schu-
karia, cum scriptura, illuminatura, ligatura.
Anno domini m° ccc° lxx vij°.

A 247. l. üres.

A kézirat kötése XVIII. századi, magyarországi készítmény, valószínűleg Batthyány püspök csináltatta. Vörös borjúbőrrel van

¹ A pozsonyi káptalan egy oklevele szerint 1369-ben Johannes Emerici thesaurarius et vicarius, cantor canonicus Jauriensis ecclesie.

² Mind kiadva Dankó Hymnariumában.

bevonva, mindkét lapját körül arany csipke, s egy-egy sugaraktól körülvelt középrész díszíti, ez utóbbiban elül IHS, hátul Mária névbetűi. Hátán MISS. STRIG. | MS. 1377. olvasható. Arany vágással. Hányadik kötése a kódexnek ez a ma már erősen megrongált s épen nem a kézírathoz illő tábla, nem lehet megmondani, de hihetőleg már nem a második, mert a lapok annyira körül vannak vágva, hogy az eredetileg ivretű könyv már negyedretűvé alakult s a díszkeretek is erősen szenvedtek a könyvkötő gyalujától.

Beke, Index, 377. sz.

Knauz, Kortan (1876.), 118. l.

M. Könyvszemle, 1876. évf. 118. l.

Kalauz 8. sz. és sok más munkában.

Az első díszlap színes hasonmása megjelent Beöthy Zsolt Képes Magyar Irodalomtörténetében s az Athenaeum Magyar Nemzet Történetében.

Ez a misekönyv hosszú időközön át úgy szerepelt, mint a magyar könyvfestés legrégebb biztos emléke s egyszersmind mint a Képes Krónika után legszebb miniált középkori kódexünk. Ennek daczára mindeddig megbízható leírás, behatóbb ismertetés nem jelent meg róla. Bár nem tartunk azokkal, a kik legszebb darabunknak vallják, mégis azt hisszük, a kódex érdemes rá, hogy kissé bővebben foglalkozzunk vele.

A kéziratot különösen becsessé az teszi, hogy létrejöttének összes körülményeit ismerjük. Tudjuk, hogy Imre fia János pozsonyi kanonok rendelte meg Westfaliai Stephani (vagy István fia?) Henrik¹ csukárdi (Pozsony megye) plebánosnál »*cum scriptura, illuminatura, ligatura*«, ki is fáradságos munkájával 1377-ben készült el.

A készítő tehát nem volt magyar származású ember, (bár a *de Westfalia* atyjára is vonatkozhatik), hanem azért műveltségére vagy legalább művészetére alig ha német volt, mert miniatúrája — főként a misekönyvében főhelyet elfoglaló nagy képe — határozottan németalföldi, vagy francia iskolára vall. Életének körülményei teljességgel ismeretlenek; annyit a hibátlanul lemásolt misekönyv elárul, hogy kitűnő iskolázásban részesülhetett. Ugyanez a kódex arra is bizonyosság, hogy mint másoló és miniatör is felül emelkedett a közepes mértéken, sőt ez utóbbi minőségben a korszak jobbjai közé tartozik.

A kézirat miniatúrája technikai szempontból kifogástalan. A színek ma is ragyognak; a vörös és a kék szinte világít; a rakott arany kitűnő minőségű s vastagon domborodik ki az ügyesen felrakott gipsz rétegen. Az esetkezelés biztos, a vonások finomak, az árnyékolás erőteljes. Fogatkozások csak az emberi alakok rajzában

¹ A misekönyv írójának nevét hosszú ideig tévesen Henricus dictus *Stepht* de Westfalia-nak olvasták s a kodexet is *Stepht*-féle missalénak szokták volt nevezni. Mint a mellékelt hasonmásból látható, a név határozottan *Stephani*.

Az esztergomi misekönyv kánon-kezdő lapja.

fedezhetők fel; ámde eféle hibáktól a XIV. század legügyesebb mesterei sem mentek.

A kötet miniaturáját egy díszes kerettel ellátott lapnagyságú kép, két fényes lap-keret, 12 alakos (historisée) és rengeteg másként ékitett kezdőbetű teszi. Vegyük ezeket sorra.

A kánon-kép hátul üres, önálló, egyik füzethez sem tartozó hártya lapra van festve. Kétségtelenül ugyanaz készítette, a kitől a kötet többi ekességei valók. Nagysága 95×147 , a körülte levő virágos kerettel együtt pedig 170×236 miliméter, azaz hogy ennyi lehetett, a mikor még nem szelt le a könyvkötő bal széléből mintegy 3—4 mm. széles csikot. A kis festmény, mint a kánon-képek rendszerint, a keresztfeszítést ábrázolja. A kép közepét foglalja el a feszület. Gyalult fakeresztben függ az Üdvözítő; még él, de feje már előre esett. Szemeit Jánosra szegezi, ajkai szólásra nyílnak. Teste arányos, s nem túlságosan sovány. Az egész alak elárulja, hogy festője természetességre törekedett s nem pusztán másoló volt. A kereszt lábánál jobbról Mária, balról János áll. Az előbbi szederjes-piros ruhát visel, melyre zöld bélésű, kék színű fejét is elfedő nagy kendő borúl. Alólla kilátszik a fehér homlok-kötő. Kezeit mellén keresztbe teszi. Jánosnak köntöse veres, palástja kékes-szürke zöld béléssel, az apostol kezében könyvet tart. Úgy a Szent-Szűz, mint János alakja, főként pedig arcza jóval kevésbé sikerült, mint Krisztusé. Arczukban van valami édeskés kifejezés, a mely az egész kép hatását nagyban gyöngíti. A kereszt virágos, halmos talajba van ütvé. A kép háttérében tornyos város látszik (talán Pozsony?), a közbe eső részt néhány emberi alak teszi mozgalmassá. Nagyon naiv az előtérben álló fájdalmas eseménynek szembeállítására a háttér nyugodt derűs felfogásával s a dolguk után járó emberekkel. Az égbolt alul majdnem egészen fehér, fölfelé fokozatosan kékül, egészben véve inkább vízhez, mint égboltozathoz hasonlít. Az alakok feje körüli rakott s ponczolt arany glória sokat levon a kép jó benyomásából.

A képet ujnyi széles, ponczolt virágokkal ékes, rakott arany keret veszi körül. A még üresen maradt lapszéleket szépen megfestett virágdísz tölti be, a melyben dominál a bogáncskóró.

A két díszlap közül az első, a misekönyv kezdőlapja, hasonmásból nagyon ismeretes. Keretét fonadékok s gót modorú virágdísz alkotják. Az alsó léczbe egy kis Mária-kép, az alsó bal sarokba pedig egy térdelő angyal alakja van befoglalva. A belső oldal-keretből egy nagy A kezdőbetű fejlődik ki. Testét arany fonadék alkotja; bensejében az angyali üdvözlés ábrája látható. A lapon ezenfelül hét czimer van. Öt a kezdőbetűn, és pedig annak közepén az ország czimere: hasított csúcsives paizs jobb fele fehérrel és vörössel hétszer vágva, bal mezeje kék, elhintett ezüst liliomokkal. A betű szárain elsőnek a pápai kettős kulcsos czimer áll; utána

jön az ország régi czimere, zöld halomba tűzött fehér kettős kereszt; harmadikul egy ismeretlen czímer (hihetőleg a misekönyvet megrendelő főpapé) vörösben, a paizs felső széléből lenyuló négy fehér ék, végül negyediknek az osztrák fehér pólya, vörös paizsban. Az ország-czímer, abban a formában, mint a kezdőbetű közepén, megvan a külső oldal keretén is, befoglalva egy zöld négy-karélyba; ez ma alig vehető ki, mivel a kódex egy későbbi tulajdonosa saját czímerét festette fölibe. A hetedik czímer a keret jobb-sarkában van: kékben, a paizs jobb sarkából kinyúló, fehér infulát tartó kar; tulajdonosa ismeretlen.

A második díszlap a kánon kezdőlapja, melynek jobb oldali és felső szélét a kezdőbetűből kiágazó lombdís, a többi részét fonadék ékesíti. A baloldali keretben két kis arany alapra festett arczkép van. Az egyik vörös köntösű, kék palástú, öreg, ősz szakálú férfit ábrázol, fején magyaros, vörös karimájú zöld süveg van. A másik képecske bibor palástos s kappás papot ábrázol. Az alsó keretben befoglalva arany alapon Krisztus feltámadásának jelene látható. A nagy kezdő T betűn csekély művészettel festve az olaj-fák hegyén imádkozó Üdvözítőt ábrázolta a festő.

A díszlapok két kezdőjén kívül alakos kezdőbetűk vannak a következő lapokon:

19b. l. P betű, benne Mária a kis Jézussal. Gyarló képecske.

25a. l. Gótikus E, melynek középső szárán meztelen nőalak ül. Hihetőleg egy ismeretes középkori büntetés képe, a mely abban állott, hogy a bűnhődőt egy három élű gerendára ültetve közszemlére állították ki.

114a. l. Zöld szíjj fonadékból álló R, rakott arany alapon; belsejében a feltámadt Krisztus áll, baljában kereszties zászlóval, jobbájában ásóval.

158a. l. Hasonlóan zöld fonadékból alkotott S; benne ősz hajú és szakállú, fehér infulás, kék palástos pap, bal válla fölött az első díszlapon is látható négy-ékű czímer, de a mely itt más színű ékeket mutat, t. i. aranyosakat. Az ősz főpap valószínűleg János pozsonyi kanonok.

208a. l. Nagy F, benne kis háromlábú széken ülő, kézi orgonán játszó, zöld dolmányos s szűk vörös nadrágú fiatal férfi.

219a. l. O betű, benne zöld lepelbe burkolt szakálás férfi.

Még négy kisebb, alakos kezdő van, kettőben egy-egy ember-fejű basiliskus, egyikben egy ülő női alak (202b. l.) egyben pedig (225b. l.) egy csinos női arczocska van.

Az inicziáléknak második faját képezi egy kisebb sorozat kék, zöld, vörös vagy ibolyaszínnel festett s más-más színű kacskaringókkal cifrázott betű, de a melyek mind többé-kevésbé arannyal is ékesek.

Harmadik faj az írással egyenlő színű barna tintával készült,

sokszor művészien összehogozott csavarodásokból alakított német stíliú betű, vörös, kék vagy zöld tollrajzú torz-arczocskákkal és kacskaringós-arabeszkekkel ékitve.

A negyedik fajta a közönséges késő-gót kezdő, amely a XIII. század végével kezd divatba jönni s a XV. végéig használtatik. Vörös és kék színűek, ellentett színű, vagy ibolya s aczélkék kacskaringókkal. Számuk töménytelen.

A miniatura nem készült el teljesen; két helyen egy-egy kezdőbetűnek kiágazó ékességei csak tollrajzban vannak meg, kifestésük elmaradt. Pedig a kódex festését már a XV. században javították egy miniátor, a ki a képek legtöbbször rajta hagyta nevének kezdőbetűit: *M. P.* sőt azt két helyen teljesen ki is írta. Először a kánon-díszlap egy madarára írta rá: *M. Prener*, másodsor a 202b. lap aljára apró alig olvasható írással: *Mathias Prenner*. Valószínűleg ő festette át az első díszlap szélén az ország címerét a kék mezőben jobb lábát felemelő természetes színű kakással. Ez a címer az XV. századi gazdájáé, a kinek halálózási napja a kalendáriumba be van vezetve, Han János pozsonyi kanonoké.

Kié volt a XVI—XVII. században a szép kézirat, s miként került Batthyányhoz, nem ismeretes.

68. (*J₅*, III. 9.) SANCTUS THOMAS DE AQUINO, DE VERITATE CATHOLICAE FIDEI CONTRA DIVERSOS ERRORIS INFIDELIUM SIVE SUMMA DE FIDE CATHOLICA. *Saec. XIV.*

Ivrétű kézirat erős, nagy bordájú papíron, két hasábosan hanyagul, alig betűzhető csúnya kurzívval írva; 308 egykorúan számozott és 11 számozatlan levél. Csak a kötet első fele van rubrikálva.

Zöld szarvasbőrrel bevont deszkakötésben, a melyről a csatok hiányoznak

Az 1b. lapon ezen kora XV. századi bejegyzés:

Ecclesie hospitalensis.

Ami azt jelenti, hogy a kódex a lőcsei kórházi könyvtáré volt. Beke, Index, 574. sz.

M. Könyvszemle. 1880. évf. 339. l.

69. (*G₅*, III. 6.) SANCTUS THOMAS DE AQUINO, EXPOSITIO ORATIONIS DOMINICAE ET PSALMORUM. *Saec. XIV.*

Ivrétű kézirat, vastag papíron, két hasábosan durva kurzívval írva. Rubrikálva, vörös kezdőbetűkkel.

Egykorú fehér szarvasbőrrel bevonva; deszkakötésben, gerezdes rézgombokkal és áthajtós kapcsokkal.

Beke, Index, 570. sz.

70. (*H₅*, IV. 8.) SANCTI BONAVENTURAE ALIQUOT OPUSCULA. *Saec. XIV—XV.*

Negyedrétű papirkézirat, a mely több, különböző korú részből áll.

I. EXPOSITIO ORATIONIS DOMINICAE, SALUTATIONIS ANGELICAE ET SYMBOLI APOSTOLICI.

96 levélből álló rendkívül vastag, erős papírra kéthasábosan kurzívval irt kézirat. Rubrikálva. A XIV. század derekáról Elején csonka.

II. STIMULUS AMORIS IN JESUM.

Két különböző másolótól származó 45 levélnyi kézirat. Az első másoló folyóírást, a második félkurzívot használt. Rubrikálva. A XIV. század második feléből.

III. SERMONES.

35 levélből álló, folyóírással egy hasábosan írva. A XIV. század végéről vagy a következő elejéről.

IV. AUCTORITATES UTRIVSQUE TESTAMENTI.

15 levélből álló, részben egy, részben két hasábosan durva folyóírással írt, rubrikálatlan kézirat a XV. század elejéről.

Végén 12 üres levél.

Az egész egy XV. századi csinosan préselt barna bőrös deszkakötésben, apró rézgombokkal s csatokkal. Vágása zöld.

Beke, Index, 213. (?) sz.

71. (J₅. III. 3.) VARIA OPERA ASTROLOGICA. — TABULAE ALPHONSI REGIS. — DE MOTU SOLIS ET LUNAE. ETC. Saec. XIV.

Negyedrétű, elején s közbül több helyen csonka papirkézirat, több kéz által, sietős folyóírással írva. A tabellákat kivéve rubrikálatlan. A XIV. század második feléből.

Zöld borjúbőrrel bevont deszkakötésben; rézgombokkal s kettős vas lánczczal. Kapcsai hiányoznak.

Beke, Index, 620. sz.

72. (G₅. III. 13.) NICOLAUS DE GORRA, POSTILLAE SUPER EVANGELIUM SANCTI MATHAEI. Saec. XIV.

Ivrétű kézirat, pergamen ívekbe tett papir füzetekkel. 189 levél, melyből az utolsó öt üres; két hasábosan, tintával vont vonalakon, egyenletes folyóírással írva. Rubrikálva; egyszerű vörös kezdőbetűkkel.

Kolofon (184b. l.), nagy gót betűkkel: Explicunt postille | fratris Nicolay de | gorraní (így!) super ma | theum. Finita per Pet | rum notarium in | vigilia Marie Magdalene.

Ez alatt folyó írással:

Nomen scriptoris si tu cognoscere queris
 P tibi sit primum, E medium Trunque supremum.
 Detur pro penna scriptori pulchra puella.

Erős disznóbőrrel bevont deszkakötésben, a melyet kezdetleges
 préselés diszit; egy pár áthajtós, vas végű kapcsocsal.

Beke, Index, 247. sz.

73. (*G₅. III. 12.*) HUGO DE SANCTO VICTORE. EXPOSITIO IN JOHANNEM EVANGELISTAM. *Saec. XIV.*

Ivrtű papírkézirat, 233 egykorúan számozott levélen. Két hasábosan gondos tintavonalzásra szép, egyenletes nagyon éles törésű gót minuskulával írva. Rubrikálva. A XIV. század második feléből.

Kék szarvasbőrrel bevont s rézgombokkal felszerelt deszkakötésben.

Hátsó táblájának borítólapjául Venczel cseh király egy 1370-iki oklevele szolgál.

Az első lap felső szélén Henckel János lőcsei pap irásával (a XVI. század legelejéről) ezen bejegyzés olvasható:

Iste liber ab antiquo fuit ecclesie sancti Jacobi in Leutscha.

Kevéssel alább egy valamivel korábbi, a XV. század végéről való feljegyzés:

Presens liber legatus est ad librariam in Lewczsch per sacerdotem unum etcetera.

Utolsó oldalán a felső lapszálon ismét Henckel János irásával:

Liber ecclesie Sancti Jacobi.

Beke, Index, 281. sz.

M. Könyvszemle, 1880. évf. 337. l.

74. (*G₅. III. 2.*) SERMONES VARI. *Saec. XIV.*

Ivrtű papírkézirat, több kéz által folyóirással, két hasábosan írva. ccc 21. (*egy!*) számozott és hét számozatlan levél. Egyszerű vörös és kék kezdőbetűkkel.

Disznóbőrrel bevont durva deszkakötésben, a melyről az áthajtós kapcsok hiányoznak.

A táblája belsejét megtöltő jegyzések között német ima-töredékek vannak.

Beke, Index, 498. sz.

75. (*J₅. III. 11.*) BREVIARIUM. *Saec. XIV.*

Kis ivrtű kézirat, vastag hártán; 416 levél. Több kéztől eredő gót minuskulával írva, tintavonalakra. Vörös felírásokkal s egyszerű vörös és kék kezdőbetűkkel.

Sima piros bőrrel bevont deszkakötésben. Kapcsai hiányoznak.

Elején csonka, kezdődik a *Dominica prima post festum sanctae trinitatis*-sal. A magyar szentek officiumait szokott helyükön tartalmazza.

Származásának nincs nyoma.

Beke, Index, 60. sz.

76. (*J*₅. IV. 14.) AURELIUS AMBROSIUS THEODOSIUS MACROBIUS, CONVIVIA SATURNALIA. *Saec. XIV.*

Negyedrétű kézirat olaszos hártján, több kéz által írva. A kódex a Saturnaliának csak I—III. és VII. könyvét tartalmazza. Ebből az I. és a III. egy kéztől való, egyszerű, rendes gót könyvírás; a II. apró, gömbölyű olaszos gót írás, a VII. pedig a két előző másolójánál jóval csinosabb, de ugyanazon korbéli könyvírás. Ez utolsó részt egy tarkán festett kezdőbetű díszíti. Hozzá járul még négy vastag hártylevelen egy XV. századi írású mutató. Összesen 101 levél.

Olasz munka. Az egész XIV—XV. századi jegyzetekkel van teleírkálva.

XVIII. századi bőrkötésben.

Beke, Index, 342. sz.

77. (*K*₅. VI. 5.) SANCTUS RAYMUNDUS DE PENNA-FORTE O. S. B., SUMMA DE POENITENTIA ET MATRIMONIO. ACCEDIT SUMMA GUILLELMI DE CASIBUS SUPER SUMMAM MAGISTRI RAYMUNDI. *Saec. XIV.*

Negyedrétű kézirat finom hártján. 230 levél, bekarcolt vonalakra szép gót minuszkulával gondosan írva. Rubrikálva, egyszerű vörös kezdőbetűkkel. Olasz készítmény a XIV. század második feléből.

1a. l. Incipit summa Raimundi. *Végződik a 110a. lapon.*

111a. l. Incipit summa magistri Guillelmi de casibus super summam magistri Raimundi.

230b. l. Explicit correccio super matrimonio.

Sima piros bőrrrel bevont deszkakötésben. Rajta egykoru érczerettel ellátott pergament szeletkén a könyv címe.

Beke, Index, 540. sz.

78. (*K*₅. VI. 9.) LAUDES BEATE MARIE VIRGINIS. *Saec. XIV.*

Negyedrétű hártyakézirat, egyhasábosan félkurzívval írva. Rubrikálva. A XIV. század végéről.

Az első nyolcz levelen XV. századi pótlások. A *Laudes Marie* a 9a. lapon kezdődik ezen szavakkal:

Her got hilf. Incipit prologus in qui laus Marie vocatur.

Kötése a XV-századból való; barna bőrrrel van bevonva, a melyet

bepréselt geometrikus rácsok közt rózsák, liliomok és egyfejú sasok ékesítenek.

Az 1b. lapon Gotfrid passauai püspök egy rendeletének kezdő része van feljegyezve, a XV. század közepére mutató írással.

Beke, Index, 248. sz.

79. (*L*₅. IV. 18.) GUILLELMUS DURANTUS EPISCOPUS MIMATENSIS, RATIONALE DIVINORUM OFFICIORUM. *Saec. XIV.*

Igen durva, szürkés színű, nagy bordájú papíron két hasábosan folyóírással írt ivrétű kézirat. Egyszerű vörös kezdőkkel. A XIV. század második feléből.

Végén vörössel írt kolofon: Explicit Rationale Divinorum officiorum. Rugerius Gaudenz (?)

Egykorú, piros bőrrrel bevont deszkekötésben. Kapcsai és védőgombjai hiányoznak.

Első védőlapján XV. századi írással:

Istum librum dedit conventui huic scilicet Lewbnensis¹ ordinis predicatorum venerabilis pater et dominus Henricus Lang decretorum doctor ac archidiaconus superioris Stirie, cuius anima feliciter requiescat.

Beke, Index, 457. sz.

80. (*G*₅. IV. 1.) SERMONES DE TEMPORE. *Saec. XIV.*

Ivrétű kézirat egy negyedében hártván, három negyedében papíron. A papír terniók a kor szokása szerint hártva ívekbe vannak téve. Kéthasábosan, durva félkurzívval van írva, egyszerű vörös kezdőbetűkkel.

Barna bőrrrel bevont s védőleffentyűkkel ellátott deszkekötésben; áthajtós kapcsokkal.

Beke, Index, 495. sz.

81. (*N*₅. V. 25.) CONCIONES DE SACRAMENTO ALTARIS. ACCEDIT HUGO ARGENTINENSIS, COMPENDIUM THEOLOGICAE VERITATIS. *Saec. XIV.*

A két munka két egymástól különböző, a XIV. század második feléből való kéz írása. Az első 20, a második 152 ivrétű hártva levélből áll s mindkettő kéthasábosan, tintával vont vonalakra jót könyvirással van írva. Egyszerű vörös kezdőbetűkkel s felírásokkal.

A XVIII. század végéről való (Batthyány-féle) bőrkötésben. Beke, Index, 105. sz.

82. (*G*₅. IV. 5.) POSTILLA SUPER EVANGELIA PER CIRCULUM ANNI. *Saec. XIV.*

¹ Leoben Stíriában.

Ivrétú kézirat vastag papíron, két hasábosan, gyakorlott kézre valló folyóírással írva és rubrikálva. A XIV. század végéről. Szarvasbőrrel bevont deszkakötésben, melynek kapcsai hiányoznak. Az utolsó oldalon tollpróba-szerű vegyes jegyzések:

Qui libros scribunt, nunquam tomentis subibunt,
Scilicet eterna sed habebunt regna superna.

Cunctis natura spuris dedit tria iura
Aut sunt pomposi, mendaces, luxuriosi.

Ezután jön ez a kis anekdota:

Sedit mulier quedam versa vice in sermone dormiens, cui apparuit, quasi sus suum domi deplumatum pullum reciperet et aufugeret; ac illa incepit hura hura, huý huý clamare. Quare non dormiatis, ne vobis simile contingatur.

Miután minden jel arra mutat, hogy az itt leírt kézirat hazai készítmény, ez a kis bejegyzés egy újabb adatot szolgáltat a hurá vagy hurrá szónak Tóth Béla által gyanított magyar eredete kérdéséhez.

Beke, Index, 288. sz.

83. (*G*₅. IV. 8.) ARS NOTARIATUS ET COLLECTIO FORMULARUM. *Saec. XIV.*

Ivrétú kézirat vegyest hártján és papíron. A papiros érdes, nagy bordájú, de szép fehér; a hártja is finom, hibátlan. Írása kurzív, olaszos jellegű. Rubrikálva; igénytelen vörös kezdőbetűkkel. CLXXIIJ számozott levél, amelyből elől az első s közben számos levél késsel ki van hasogatva s hiányzik. A XIV. század végéről.

Kötési tábláit zöld szarvasbőr fedi. Mint ritkaságot megemlítem, hogy a táblák nem, mint közönségesen, deszkából, hanem összeragasztott papirlapokból vannak készítve, a melyeket XIV. századi írás borít. A kötés a XV. század első felénél semmi esetre sem újabb.

Beke, Index, 609. sz.

84. (*F*₅. IV. 17.) HENRICUS DE OYTHA, QUAESTIONES SUPER QUATUOR LIBROS SENTENTIARUM. *Anni 1383.*

Ivrétú papirkézirat, kéthasábosan írva. Rubrikálatlan. 254 levél, melyből a két utolsó üres.

Kolofon (252b. l.): Expliciunt questiones sententiarum reverendi magistri Henrici de Oytha professoris in sacra theologia. Anno domini M^o. ccc^o octogesimo tercio. Reportate Prage in die sancti Sigismundi et in vigilia exaltationis sancte crucis, per manus Caspar de Soldow etc. Amen.

Piros bőrrrel bevont deszkakötésben, nagy gömbfejű réz gombokkal és kapesokkal.

Beke, Index, 455. sz.

85. (*F₅. IV. 5.*) BARTHOLOMAEUS PISANUS ORD. PRAED., SUMMA DE CASIBUS CONSCIENTIAE. *Anni 1383.*

Ivrétű kézirat finom fehér papíron, a mely közé helyenként durva, nagy bordájú régi papiros van keverve. Írása csúnya félkurzív, két hasábsban, alaktalan vörös kezdőbetűkkel. 228 számozott levél.

Kolofon (288a. l.), *vörössel*: Explicit summa de casibus | consciencie et ceteris. Et est con- | scripta et reportata Pra- | ge per Conradum Newkum de Winsheim et finita | anno Domini millesimo | ccc° lxxxij° In vigi- | lia assumptionis beate | et gloriose virginis | Marie. Quis michi dat | vicium prius se corrigit | ipsum.

Durva vászonnal s e fölött barna bőrrel bevont deszkakötésben. Egy pár áthajtós kapoccsal.

Az első tábla belsején ezen a XV. század közepéről való bejegyzés:

Summa Pezani est fratrum xxij° plebanorum.

Beke, Index, 534. szám.

86. (*F₅. IV. 6.*) I. GUILLERMUS EPISCOPUS PARISIENSIS, LIBER DE FIDE ET LEGIBUS. *Anni 1385.*

Ivrétű kézirat, elején finom, sima, második felében nagy bordájú, durva papíron. Több kéz írása.

Kolofon (97. l.) Anno domini Millesimo ccc° lxxxv° | in vigilia circumcissionis etcetera | Tibi soli precamur domine misere mei | sitque (*igy!*) Nicht andersch wen sides (?) | Liber Gwilhelmi de fide et legibus.

II. SANCTI AUGUSTINI ALIQUOT QUAESTIONES. — ANSHELMI LIBER DE VOLUNTATE. — OMELIE BEATI BERNARDI ABBATIS CLAREVALLENSIS. — SERMONES VARI. — COMPUTUS GEOMETRICO-ASTRONOMICUS. *Saec. XIV.*

Több különböző kéz által írt XIV. századi ivrétű papirkézirat. Összesen (I. és II. rész) 306 egykorúan számozott levél.

Vörös borjúbőrrel bevont deszkakötés. Nagy gömbölyű fejű rézgombjaiból csak kettő van meg. Egy pár kapoccsal.

Beke, Index, 600. sz.

87. (*G₅. III. 1.*) NICOLAUS GORRANUS, GLOSSA PSALTERII. *Anni 1386.*

Ivrétű kézirat, durva, nagy bordájú papíron, díztelen kurzív írással, rubrikálva. 279 levél.

Fehér szarvasbőrrel bevont deszkakötésben. Gombjai és csatjai hiányoznak.

Explicit glosa spalterij dicta
 Gorve finita anno domini m^o
 Trecentesimo octuagesimo
 sexto conscripta per Nicolaum
 Judicis de Theuczindorph

Kolofon (279b. l.) Explicit glosa spalterij (*így!*) dicta | Gorve finita anno domini m^o | Trecentesimo octuagesimo | sexto conscripta per Nicolaum | Judicis de Theuczindorph.¹

Beke, Index, 287. sz. — Kalauz, 9. sz. (9. lap). — M. Könyvszemle, 1881 évf. 205. l. (Hibásan).

88. (*F₅. IV. 8.*) I. TABULAE MOISI ET HABACUC DE CREATIONE ANGELORUM. — II. VARIA EXCERPTA EX OPERIBUS SANCTORUM PATRUM. — III. INNOCENTIUS PAPA IV. SUMMA CANONUM POENITENTIALIUM. — IV. LIBER SENTENTIARUM. IV. — V. NOTA DE OCTO TURPITUDINIBUS, QUAS EXERCERE SOLENT CONJUGALES. *Saec. XIV.*

Ivrétú papírkézirat, több kéz által kéthasábosan, folyóírással írva. A III. részben csinos, torzarczokkal díszített kezdőbetűk vannak.

A III. rész végén: Explicit summa Innocencii quarti sub anno domini M^oCCCC^oXC^o quarto

A IV. rész végén: Explicit liber sententiarum finitus in vigilia Philippi et Jacobi etcetera. Sub anno domini millesimo tricesimo nonagesimo tercio etcetera.

Kötése deszkatablából áll, a melyeket szarvasbőr borít. Gombjai és csatjai hiányoznak.

Beke, Index, 422. sz.

89. (*F₅. III. 8.*) HUGVITIUS PISANUS, LIBER DERIVATIONUM. *Anní 1397.*

Ivrétú kézirat, részben vastag, ritka bordájú papíron, részben

¹ Theuczindorph = Poprád a Szepességben.

hártyán, melyből egy ív mindig egy quaternió papiroost foglal magában. Kéthasábosan írva, izléstelen apró kezdőbetűkkel. 207 levél, melyből az utolsó üres.

Kolofon (206a. l.) nagy gót betűkkel: Expliciunt dirivaciones | magores (*igy!*). Amen, amen | Nomen Scriptoris Petrus | Cervus Amoris: Than | berg cognomen honor | assit omen etcetera.

Ez alatt apróbb kurzívval:

Anno domini millesimo tricentesimo nonagesimo septimo finitus est liber per Petrum nominis de Art in vigilia Margarethe virginis etcetera.
Finis adest operis, mercedem posco laboris.
Scriptor scripsisset melius si potuisset
Penna non valuit, dicit qui scribere nescit.

Sima vörös-barna bőrrel bevont deszkakötésben, áthajtós kapcsolatokkal.

Az első oldalon XV. századi írással ezen bejegyzés:

Hugwicio librarie in Leutscha in domo dominorum de capella S. Georgii martiris, si auferetur, reddatur.

Beke, Index, 211. sz.

M. Könyvszemle, 1880. évf. 337. l.

90. (*E₅. VI. 21.*) SERMONES VARIH. *Saec. XIV—XV.*

Tizenhatodréti kézirat hártyán, a mely közt azonban nyolcz papírlevél (64a—71b.) is van. Több, különböző korú kéz írása, közülök a legrégebbiek a XIV. század második feléből, a legújabbak pedig a XV. század elejéről valók. A hártyalevelek közé kisebb lapocskák vannak helyenként beragasztva, ezekkel együtt az egész 108 levélből áll.

Az 58b. lapon ezen vörössel írt kolofon:

Qui scripsit scripta, manus eius sit | benedicta a nunc et semper. Amen.

Ez alatt más tintával:

Anno domini M | CCC | XXX | VI.

Ez világosan téves, az írás több mint fél századdal újabb. Durva bőrrel bevont daszkakötésben, egy áthajtós kapcsolattal. A táblák belső védőlapjain XV. századi cseh nyelvű jegyzetek vannak.

Beke, Index, 319. sz.

91. (*G₅. V. 16.*) BREVIARIUM. *Saec. XIV.*

Negyedrétü vastag hártyára írt kézirat. Jó nagy betűs erős törésü gót minuszkulával két hasábosan, gondosan húzott vonalakra

van írva. Van néhány egyszerű, arany alapra festett kezdőbetűje, a többi kék és vörös.

Naptárából a magyar szentek — Szent-Erzsébet kivételével — hiányoznak.

Kötése barna bőrrrel bevont deszkatáblákból áll; csinosan van diszítve vésett és beütött levéldísszel. Kapcsai hiányoznak, ellenben rézgombjai megvannak.

Beke, Index, 57. sz.

92. (*G*₅, IV. 13.) BREVIARIUM HUNGARICUM. *Saec. XIV.*

Negyedrétű hártyakézirat, két hasábosan tintával vont vonalakra írva. Több kéz munkája; úgy látszik, a másolást füzetenként végezték, azonban nem igen pontosan, mert helyenként üresen maradt egy-egy füzet utolsó oldala vagy hasábjá, s a félben maradt szöveghez vörös tintával oda van írva: *etcetera vide superius, sequenti folio*. Az is megtörtént, hogy ugyanazon darabot kétszer írták le, s aztán az egyik másolatot vörössel áthúzták. Az írárok igen különbözők. Egyik másoló gyönyörű, kemény törésű betűket vetett, írása tömör, helyenként szinte nyomtatásszerű; de volt olyan is, a ki gyarlón, vastag vonalzásra, szétterpedt félkurzívval írt. Egyszerű vörös és kék kezdőkkel. Készült a XIV. század végén.

A kézirat csonka, elején az egész naptár hiányzik, de közepéből s végéről is számos levél barbárul ki van hasogatva.

Hazai készítmény; a magyar szentek officiumai szokott helyükön vannak benne.

Beke, Index, 58. sz.

93. (*F*₅, III. 2.) SANCTUS RAYMUNDUS DE PENNAFORTE O. S. B. SUMMULA SACRAMENTORUM. *Saec. XIV.*

Ivrétű papirkézirat a XIV. század végéről. Két hasábosan van írva; úgy látszik, két kéz írása. Rubrikálva, fekete-vörös kezdőkkel.

Rézgombos, fehér bőrrrel bevont deszkekötésben.

Előlevelén ezen bejegyzés:

Iste liber est datus per dominum Yozeph ad ecclesiam sancte Elizabet extra muros | Leuschaw, sic, quod ibidem perpetue maneat. Anno 1882.

Beke, Index, 602. sz.

M. Könyvszemle, 1880. évf. 341. l.

94. (*I*₅, III. 7.) SERMONES DE TEMPORE. *Saec. XIV. vel XV.*

Elől-hátúl csonka, ivrétű papirkézirat, végig egy kézzel, hét

hasábosan, folyóírással írva. Nincs rubrikálva. A XIV. század végéről, vagy a következő elejéről. Viz által megrongálva.

Bórhátú üres hártya-borítékban.

Beke, Index, 501. sz.

95. (*I. IV. 16.*) HAYMONIS O. S. B. COMMENTARIA IN EPISTOLAS SANCTI PAULI APOSTOLI. *Saec. XIV.*

Ivrétű papirkézirat a XIV. század végéről, két hasábosan félkurzíval írva. Nagy vörös kezdőbetűkkel.

Féher disznóbőrrel bevont fatáblás kötésben, áthajtós kapcsokkal.

Beke, Index, 110. sz.

96. (*L₅. IV. 2.*) I. JOHANNES MARCHESINI, MAMMOTREPTON, SIVE DICTIONARIUM BIBLICUM. ACCEDUNT EXPOSITIONES HYMNORUM ECCLESIAE ET HOMELIARUM. *Saec. XIV.*

Ivrétű papirkézirat, két hasábosan folyóírással írva. Rubrikálva, egyszerű vörös kezdőbetűkkel. A XIV. század végéről. Első oldalán festett czímer, ugyanaz, a mely a 43 számú kéziratban látható.

II. SANCTUS THOMAS DE AQUINO, COMMENTARIA SUPER QUARTO LIBRO SENTENTIARUM.

Ivrétű papirkézirat, két hasábosan írva, a XIV. század végéről. Rubrikálva.

Végén: Finito libro sit laus et gloria Kristo (*így!*).

Utánna egy rövid latin registrum, a melyet az ugy látszik cseh nemzetiségű scriptor e szavakkal zárt be:

Tot konecz, toho pysma.

Beke, Index, 343. sz.

97. (*L₅. VI. 20.*) HUGO ARGENTINENSIS, COMPENDIUM THEOLOGICAE VERITATIS. *Saec. XIV—XV.*

Kis negyedretű vegyest papírra és hártýára írt kódex a XIV. század végéről vagy a következő elejéről. Gót könyvirással írva; egyszerű vörös kezdőbetűkkel.

A XVIII. század végéről való, teljesen elrongyolt kötésben. A bekötésnél a kódexet egész a szövegig megválták.

Beke, Index, 107. sz.

98. (*E₅. VI. 5.*) LIBER PRECATORIUS. *Saec. XIV—XV.*

Tizenhatodretű, hártýakézirat a XIV. század végéről vagy a XV. elejéről; számos kéz írása.

Kezdődik a 2a. lapon az adventi imákkal; közben német nyelvű imádságok is vannak.

Csinosan préselt barna borjúbőrös deszkakötésben, egy kapocscsal.

Beke, Index, 328. sz.

99. (*F*₅. V. 8.) JOHANNES CONTRACTUS ALIAS KORTZ
ORD. S. FRANCISCI, SERMONES DE TEMPORE ET DE SANCTIS.
Saec. XIV—XV.

Hártyakézirat negyedréthben, egy hasábosan tintavonalakra írva.
A lapszéleken látszik a punktórium nyoma.

Kötése bőrrrel bevont deszka táblákból áll; rajta ércz keretbe
foglalt címke. Gombjai hiányoznak.

A kötésről ítélve a laventvölgyi Szent-Márton-zárdából származik.
Beke, Index, 490. sz.

100. (*F*₅. IV. 14.) CORPUS JURIS CANONICI. *Saec. XIV—XV.*

Papirkézirat ívrétben, egyhasábosan írva; 149 levél. A XIV. sz.
végéről, vagy a következő elejéről.

Végén (149. l.): Explicit registrum in articulos et decretum
cum concordanciis. Datus per fratrem Michaellem de Erffordia.

Szarvasbőrrel bevont deszkekötésben, a mely gerezdes réz-
gombokkal van ellátva. Kapcsai hiányoznak.

Az első levél *b.* oldalán e XV. századi jegyzet:

De Erffordia portatus.

Beke, Index, 113. sz.

MAGYAR VONATKOZÁSÚ NÉMET UJSÁGLAPOK
A M. NEMZETI MÚZEUM BIRTOKÁBAN 1600—1711-IG.

Írta: DR. BLEYER JAKAB.

(Második közlemény.)

Nagyváradnak 1660-ban a töröktől történt elfoglalása bevezetése volt a nemsokára bekövetkezett nagy török-magyar háborúnak. Köprilizáde Ahmed, ki atyja halálával 1661-ben alig 26 éves korában nagyvezér lett, tettszomjtól égve, minden áron bele akart kötni a császári kormányba. Az udvari politika semmi áldozattól, még a meghunyászkodástól sem rettent vissza, csakhogy a békét föntartsa és elkerülje az összeütközést, melyre nem volt elkészülve. A nagyvezér azt a jó alkalmat, melytől ifjúi hévvel annyi sikert és babért remélt, semmiképen sem akarta elmulasztani, és Lipótnak Erdély ügyeibe való beavatkozását hozván fel okul a háborúra, 1663-ban rengeteg sereggel Belgrádban termett. A török támadó fellépésének híre villámgyorsasággal egész Európát bejárta, mindenütt rémületet vagy legalább szánalmat keltve. A múzeum birtokában is van egy röpirat, mely a török hirtelen előnyomulásának és Belgrádba bevonulásának hírét világgá röpíti: *Türckische Ankunfft | Mit was für Ordnung | der Primo Vezier | den 8. Junij 1663. nicht weit von Griechisch Weisenburg | in dem Lager wo seine Armee zu Feld ligt | so über zweymalhundert tausend Mann starck seyn soll | seinen prächtigen Einzug durch die Armada gehalten | wie folget: —* (Év (1663) és h. n., 4-r., 2 sztlan lev., 1 metszet: fegyveres török katona.) — A nagyvezér váratlan támadása Bécsset lepte meg legjobban, mely mindig békére számított. »Ekkor azután az udvari politika áldatlan következményei egész ridegségükben nyilvánultak. Minthogy semmi sem történt az ellenállás szervezésére, a háború nemcsak védtelenül találta az

országot, hanem lehetetlenné tette a későn elrendelt honvédelmi intézkedések foganatosítását is. A császári miniszterek magatartása annál érthetlenebb, mert a török fenyegetések hírére nemcsak Magyar-, hanem Németországban is nagyon harcias, lelkesült volt a hangulat. A birodalomban töméntelen röpirat és ujság jelent meg, mely a török véreb szörnyű tetteit rajzolva, harcra buzdította a népet. A papok a szószékről lelkesítették a tömeget, a birodalom összes községeiben déli 12 órakor megkondult a »török harang«, a török ellen imára intve a híveket.¹

A török sereg előnyomulásának meggátlására ekképen semmi sem történt, és a nagyvezér, ki csak júliusban indult el Belgrádból, Budán át már augusztus közepén Érsek-Ujvár alá érkezett, melyet Forgách Ádám védelmezett. Érsek-Ujvár vívása szerte Európában igen élénk érdeklődés tárgya volt. Midőn a török az ostromhoz fogott, a szomszédos községekhez és vármegyékhez üzeneteket küldött, melyekben hol jó szóval, hol rettenetes fenyegetésekkel csatlakozásra, vagy legalább semleges nyugalomra szólítja fel őket. Egy röpirat a mohammedán vallás ismertetésén kívül egy ilyen béke-levelet közöl: *Copia Eines Türckischen Frieden Briefs: Wie solche der hochmüthige | und jetziger Zeit um Neuhäusel sich befindende Grosz-Vezier, An die allda herum gelegene Oerter heuchlerisch abgehen lässt | dasz Er sie dadurch unter seine tyrannische Gewalt güttlicher Weise bringen möge. — ... Anno M.DC.LXIII. — (H. n., 4-r., 14 sztlan lev., 1 metszettel.) — Az ostrom egy hónapnál tovább tartott, és lefolyása gazdag anyagot nyújtott a hirlapoknak. A múzeum vagy tíz ilyen nyomtatványnak van birtokában, melyek az ostrom leírását adják kezdettől fogva napról-napra a vár átadásáig: *Verzeichnüss Des P. Jesuiten | Johann Pflegers | was sich täglich in Neuhäusel vom 13. Aug. Anno 1663. Da er in dise Vestung kommen | bisz zur Zeit der Vbergabe begeben: Aus dem Lateinischen ins Teutsche versetzt. Im Jahr 1663. — (H. n., 4-r., 4 sztlan lev.) — A legbővebb tudósítást a következő diarium hozza: *DIARIUM Oder Auszföhrlliche und warhafftige RELATION Vber die Belägerung und Vbergab der weitberühmbten Haupt Vestung in Ober Vngarn Neuheusel | sonst von den Hungarn Wywar genandt. Wie nemlichen Selbige***

¹ Acsády Ignác, Magyarország története I. Lipót és I. József alatt. A magyar nemzet története, szerk. Szilágyi Sándor) VII. k. 172. l.

*am 10. und 11. Tag nechst verflossenen Monats Augusti von dem Grosz Vezier mit bey sich habender Türckischer Macht belägert | continuirlich beschossen | und am 26. Septembris nechsthin | durch den Graffen Adam Forgatschen des Orths Ober Commendanten mit Accord übergeben worden: sambt erzehlung was zeit wehrender dieser Belägerung von Tag zu Tag denckwürdiges vorgangen. Mit fleis zusammen getragen und mehrern theils auffgezeichnet von einer vornemmen Persohn | welche von anfang der Belägerung bis zum end mit und darbey gewesen | und nach geschehenem Abzug solches Diarium Jedermänniglich zur nachricht | in öffentlichen Truck zu geben vor gut befunden hat. Im Jahr 1663. — (H. n., 4-r., 10 sztlan lev.) — Egy verses hirlap is foglalkozik Érsek-Ujvár ostromával, mely Wessel Lőrincz egyik költeményének dallamára van írva. Wesselnek ezen költeménye Zrinyi Miklósról, a szigetvári hősről szól és egy századon át rendkívül népszerű volt egész Németországban; dallamára számtalan más költeményt is szereztek.¹ Az Érsek-Ujvár elestéről szóló verses újság czime: *Warhafftige Beschreibung | von der Belägerung | Accord und übergab der Vestung Newhåusel in Ober-Vngarn | Wie es mit Stürmen | Schiessen | vnnd dergleichen | vorher ergangen | vnd den 29. September dieses 1663. Jahr dem Türcken übergeben. Wetterm Bericht wird der Leser in diesem Gesang vernehmen. Im Thon: Wie man den Grafen von Serin singt. Das ander | Ist ein Erbärmliches Klag Lied ausz Vngarland | wider den grausamen Türcken-Krieg. Zu singen in dem vorigen Thon. Erstlich gedruckt zu Wien | hernach zu Augspurg | 1663. — (8-r., 3 sztlan lev.)**

Érsek-Ujvárnak szeptember 26-ikán történt átadása után a török megadásra szólította fel Pozsonyt is, elfoglalta Lévát, Nyitrát és szerte pusztított Morvaországban és Sziléziában, a mit különben az ostrom alatt is többször megtett. Erről is két reláció tudósít. Az egyiknek czime: *RELATION Aus Ober-Hungarn | vom fernern Progresz des Türckischen hochverderblichen Heerzugs; mit was Anbot der Grosz-Vezier die von Preszburg in des Grosz-Türcken Devotion beruffen; wie | noch Lebenz, auch die Bischofliche Stadt Nitria an die Türcken übergangen; und den in*

¹ L. Kertbeny K. i. m. 202 l., és Weller E. i. m. 1137. sz.

Mähren und Schlesien abermals auf den Raub ausgegangenen Tartarn starck nachgesetzt worden. — (H. és év. (1663). n. 4-r., 2 sztlan lev.)

Míg Köprilizáde nagyvezér Magyarország észak-nyugati részében fényes hadi sikert aratott, addig a déli részekben Zrínyi Miklós és öccse, Péter több ízben megverték a törököt. A Zrínyi névnek a külföldön már évszázados varázsa volt, és egész Európa e név viselőinek első feltűnését is a legnagyobb rokonszenvvel fogadta. Midőn Zrínyi Miklós sereget gyűjtött, hogy Forgáchnak, Érsek-Ujvár főkapitányának segítségére menjen, a közvéleményben már előre is a győzelem reményét keltette fel, mint azt a következő ujságlap czíme jellemzően kifejezi: *Hoffnung guten Siegs, Mit Zusammenführung vieler Völcker | und frewdigen Ankunfft des Generalissimi Grafen von Serin | sampt einem Schreiben eines Feldobersten den 12. Octob. An 1663.* — (H. n., 4-r., 4 sztlan lev., 2 metszettel.) — A külföld nem is csalódott a Zrínyi-vér hősiességében, mert már október 21-ikén egy ujságlevél, mely Komáromból, Trencsénből és Pozsonyból is hoz tudósításokat, hírt adhatott Zrínyi Péter győzelméről, melyet a boszniai pasán Károlyváros közelében aratott. Midőn pedig a nagyvezér a felett való boszúságában, hogy Zrínyi Miklós Esztergom környékén folyton csipdeste a török sereget, késő ősszel vagy 16,000 főnyi török-tatár hadat küldött Zrínyi-Ujvár ellen, a két hős testvér november 27-ikén másodszor is győzedelmeskedett és szétverte a gyülevész népet Kanizsánál. Erről is két nyomtatvány hoz nagy lelkesen tudósításokat.¹ A székelyhidi katonalázadásról² és Apafy Mihály fejedelem kiáltványáról, melyet a nagyvezér kívánságára október 22-ikén Magyarországhoz intézett, szintén két hirlap ujságol. Egy másik terjedelmesebb röpirat a török hadviselés módszeréről és a helyes ellenmódszerről értekezik, egyszersmind kifejti nézetét a török betörésről Magyarországra és eshetőlegesen előnyomulásáról a következő évben: *Etzliche | zu fernerem Nachdencken movirte Politische und Historische Discursen | was von des Tyrannischen Türckens jetzigem Einbruch und weiteren Progressen in künfftigen Jahren | muthmasslich zu halten sey? Nechst Darstellung seiner Stats-Ration zu kriegen | und wie demselben füglichst*

¹ L. Régi Magyar Könyvtár, III. k. 2236.

² Acsády, id. m. 119—120. l.

zu widerstehen? Wittenberg | In Verlegung D. Tob. Mevii Erben und Elert Schumachers: Gedruckt bey Mathæus Henckeln | Im Jahr 1663. — (4-r., 58 szott lap.)

1664-ben a magyar vonatkozású hirlapok száma még nagyobb mint az előző évben. Ennek az esztendőnek egész történetét pontosan meg lehetne írni az egykorú ujságok alapján, és a kép, melyet ezekből összeállíthatnánk, valóban sokkal kedvezőbb volna ránk nézve annál, melyet a külföld modern történetírói, de még saját »chauvinista« historikusaink is festenek.

Néhány 1664-iki ujságlap még az előbbi évek történetével foglalkozik. Az egyik ennek a hadjáratnak teljes leírását adja a töröknek Konstantinápolyból kivonulásától egészen Érsek-Ujvár elestéig. Szerzője állítólag ezen eseményeknek mindvégig szemtanuja volt. Egy másik nyomtatványban Wallsdorf Keresztély, ki mint II. Rákóczy György katonája az 1660-iki kolozsvári ütközetben török rabságba esett, beszéli el viszontagságait és kalandozásait Magyarországon, Törökországon át Egiptomig, mindig a várak és városok ismertetésére fektetve a fősúlyt. Egy harmadik röpiratban szintén két keresztény rab, kik Magyarországon harczolva jutottak török fogságba, mondja el az ozmán birodalom történetét 1300-tól 1664-ig »a legjobb és legmegbízhatóbb historikusok« könyvei és saját tapasztalatok alapján. Más röpiratok a török állam szerveztét és a törökök harczmodorát ismertetik, tanácsosal szolgálván, mikép volnának a pogányok a keresztény Európából elűzhetők; a szentírás és különböző profécziák alapján az ozmán birodalom pusztulását jövendölik, és felsorolják azokat a rendkívüli égi tüneményeket és egyéb csodajeleket, melyekből szintén Törökországnak nemsokára — az egyik ujság szerint 1670-ben — bekövetkezendő romlására lehet következtetni. A legérdekesebb és, úgy látszik, legelterjedtebb röpiratokhoz — az akadémiai és egyetemi könyvtárakban is több példányban van meg — tartozott egy ujságlap, melyben egy magyar és egy német »gavallér« az általános politikai helyzetet latolgatva ezt a kérdést veti fel, »vajjon a mostani konjektúrák közt a törökkel való harcz vagy béke volna-e ajánlatosabb?«¹ A feleletet megadja rá két verses hirlap, mely lelkesen hirdeti az általános keresztény fölkelést és buzgón

¹ Czimét lásd: Régi Magyar Könyvtár, III. k. 2272. sz.

kéri a Nyugatot, hogy »a nyomorban sínylő és segítségért kiáltozó Magyarországot« mentse meg és szabadítsa föl a pogány járom alól. Az egyik nyomtatvány, melynek szerzője Bindorff Lajos Szászországból, csak egy költeményt közöl, a másik pedig valóságos költeményes gyűjtemény, nagyrészt latinból fordítva: *Christliche Kriegs-Trompete | An die Fürsten und Stände der Cristenheit | wider die Ottomanischen Erbfeinde des Christlichen Namens. Meist nach dem Lateinischen eines vornehmen Statisten. Im Jahr. M. DL. LXIV.* — (H. n. 4-r., 40 sztlan lev.)

Az érdeklődés középpontjában természetesen ebben az évben is a két Zrínyi áll. Egy nyomtatvány, mely az egész hadjárat lefolyását ismerteti, a Zrínyieket állítja a hősök élére, és csak ezután következnek Montecuccoli, Hohenlohe, Souches és mások. Fulvinus János Ferencz egy másik nyomtatványban az ő kegyelmes urát, Zrínyi Pétert, a világhírű törökverőt dicsőíti versben: *Der Welt-Berühmte Türcken-Überwinder. Dem Hoch Wohlgebohrnen Grafen und Herrn | Herrn Petro Zrini Dero Röm: kays: Mayest: Rath und Cammerern | der Croatischen und Meer Gränitzen Vice Generalen, wie auch Ober Hauptmann zu Sichelberg und Ogalin x. Ihro Excellenz, Meinem gnädigen Herrn Grafen &c. dediciret solches unterthänig Joannes Franciscus Fulvinus. Gedruckt zu Regenspurg bey Christoff Fischern | Im 1664. Jahr.* — (2-r., 2 sztlan lev.) — Maga Zrínyi Miklós is buzdító szöveget intézett a kereszténységhez, hogy egyesült erővel verjék vissza a pogány hódítót a keresztény országokból. A füzetbe írt kézirati jegyzet szerint ezt a röpiratot a pozsonyi diétán terjesztették.¹

A többi nyomtatvány már nem ily általános természetű, inkább csak egyes eseményekkel foglalkozik, de ezeket az eseményeket aztán teljesen felöleli az év elejétől ez év végéig. Köztudomású, hogy Zrínyi híres téli hadjárata az egész nyugaton ünnepeltté tette nevét. Erről a hadjáratról igen sok ujság emlékezik meg, három pedig egyenesen ennek alkalmából iródott. Az egyik a legdicsőségesebb és legemlékezetesebb fegyverténynek hirdeti több mint egy század óta: *Kurtzer und warhaffter Bericht | Der höchst Ruhm: vnd Decnkwürdig | auch dergleichen von*

¹ Czimét l.: Régi Magyar Könyvtár, III. k. 2275. sz.

*weit mehr als über hundert Jahr her | wider den Erbfeind Cristlichen Namens | nicht tentirten Entreprise. So nechst Göttlichem Beystand | von Ihrer Hochgräflichen Excellenz Herrn Niclas Grafen von Zerín, Generalen in Hungarn | Bann in Croaten vnd Windisch Land | x. Mit Zuziehung kayserl. 4. Spickischen zu Fusz | und 6. Piccolominischen Compagnien zu Pferdt | dann denen Bayerischen vnd Schwäbischen Hülfss-Völkern | welche Herr General Wachtmeister Freyherr von Puchhard commandirt, Wie auch: Nebens der Reichs Auxiliar-Armee, vnterm Commando Herrn Wolffgang Julius Grafens von Hohenlohe | vnd Gleichen | x. Excellenz mit seinen eignen | auch Budianisch: und Neidastisch Kriegs-Mannschafft | samment in die 2300. starck | Vom 20. (10.) Januarij, bisz 16. (6.) Februarij, gegenwärtiges 1664. Jahrs | zu gedeylichem Auffnehmen der werthen Christenheit | löblichst vorgenommen | vnd glücklich vollbracht worden. Gedruckt in der Fürstl. Hauptstatt Grätz in Steyer | bei Frantz Widmanstetter. In Verlegung Matthias Fischer | vnd Joh. Cristoph Erhard. Im Jahr Cristi 1664. — (4-r., 10 sztan lev.) — Egy másik ujság hirt ad arról a döghalálról, mely Érsek-Ujvár környékén és másutt pusztított, és arról a kegyetlen elbánásról, melyben a nagyvezér azokat a török katonákat részesítette, kik a Zrinyi ellen vezetett hadjáratban megadták magukat. Kanizsa ostromáról és Zrinyi-Ujvár elestéről is több lap hoz tudósításokat. A legkimerítőbb füzet három nagy metszettel van ellátva Bécsről, Kanizsáról és Zrinyi-Ujvárról: *Diarium, Und kurtze warhaffte Erzehlung | Wie die Belägerung Der Vestung Canischa | den 17. (27.) Aprilis vorgenommen | continuiret | und was aus erheblichen Ursachen dieselbe den 21. Maji (I. Junii) dieses lauffenden 1664. Jahrs | endlich wider aufgehoben worden: Auch was sich sonst denckwürdiges dabey zugetragen und begeben | samt dem rechten Abrisz dieser Belägerung. So dann | Wie nach beschehenem Abzug | der Türck die Vestung Neu Serinwar | attackiret | und endlich erobert. Samt einem Historischen und Geographischen Vorbericht | Von denen beeden berühmten Oertern | Canischa und Serinwar. Gedruckt im Jahr 1664. — (H. n., 4-r. 88 szzott lap.) — Ezek a füzetek különben gyakran jelentek meg részben igen sikertült metszettekkel, és egy másik nyomtatvány, mely Zrinyi hadviselését 1663 ősztől a következő**

év májusáig ismerteti, tábor-, csata- és térkép-metszeteket hoz Zrínyi-Ujvárról, Győrről, Komáromról, Léváról, Érsek-Ujvárról, Esztergomból, Pécsről, Kanizsáról és Eszékről.

Zrínyi-Ujvár eleste mélyen lesújtotta Zrínyit, ki »nagy lelki fájdalmát« egy a stiriai kormányhoz intézett levelében panaszolja el. Egy füzet ennek a levélnek lenyomatát adja.¹ Egy másik röpirat Rákóczy Lászlónak szerencsétlen vállalkozásáról hoz tudósítást, melylyel Nagy-Váradot akarta elfoglalni. Mint Zrínyi téli, ekképen Souches tavaszi és nyári hadjárata, ha nem is oly fényes, de ép oly derekas eredménnyel végződött. Nyitra, Léva és Párkány visszafoglalásáról számos ujságlap tudósít, köztök talán legérdekesebb a következő: *Kurtzer Bericht | An Ihr. Käiser. Mayest. wegen Entsetzung Lewentz | und darbey erfolgten harten Feldschlacht zwischen Ihr Excell. Herrn Feldmarschallen Graffen de Souches | und Georgii Sika Fürsten ausz der Moltau | den Vezier von Offen | den Bassa von Erla | Zolnock | Neuhäusel | und Aly Bassa von Gran | geschehen den 19. Tag Monats Julij | An. 1664.* — (H. n., 4-r., 4 sztlan lev.)

Ennek az évnek legfontosabb és legjelentősebb eseménye kétségkívül a szent-gotthárdi ütközet és a rá következett vasvári béke. Természetes, hogy a röpiratok valamennyi esemény közül evvel foglalkoznak legsűrűbben és legbehatóbban. Tüzetesen ismeretik a csata lefolyását, felsorolják az elesettek közül az előkelőbbek nevét és nagy metszetekben tüntetik fel, Szent-Gotthárd környékét a csataterrel. A legtöbbet ígér a következő nyomtatvány czíme: *Allerjüngster | Warhafftiger | recht gründlicher und unpartheiischer BERICHT | Was bey der am 23. Julii vorgehabten Cavalcade | absonderlichen aber | bey dem darauf den I. Augusti unfern dem Closter S. Gotthard an der Raab mit dem Türcken gehaltenen memorablen Treffen | passiret und sich zugetragen; Mit allen Umständen | wie und von wem die Regimente angeführt | getroffen und eines oder anders Sentiment in Kriegs-Rath gefallen: Wie es von Glaubwürdiger hoher Hand | ertheilet worden. Alle bisher | von dieser Begebenheit | ausgestreute zum Theil irrige Relationen zu entfehlern | und die eigentliche Warheit an Tag zugeben. In Druck verfertigt |*

¹ Czimét l.: Régi Magyar Könyvtár, III. k. 2274. k.

im Wein-Monat | dieses 1664. Jahrs. — (H. n., 4-r., 8 szatlan lev.) — A győzelmet, mely kétségtelenül igen fényes volt, persze maga Montecuccoli becsülte legtöbbre, mert Zrinyivel szemben ismét őt tette a hadjárat hőségévé. Értett a reklámhoz, nagyhangú tudósításai szétmentek Európába és mindenüvé elvitték dicsőségét: a szent-gotthárdi diadal hírét.¹ Montecuccoli önérzetes jelentése, melyet az ütközet lefolyásáról a császárnak küldött, több nyomtatványban van meg a múzeumban, az egyiknek czíme: *Copia der verrern Allerunterthenigigisten (igy!) Relation, so an Ihre Kays: Mayest: vnserm Allernädigsten Herrn: Dero geheimer Rath | Cammerer | vnd General Feldt-Marschall | Herr Reymond Graff Montecucoli: Vber das den I. Augusti 1664. vnweit bey St. Gotthardt fůrgangenen Haupt-Treffen | gehorsambist erstattet | neben zweyen Listen deren | so von denen Kayserl: vnd Reichsvölekern gebliben vnd gequeetschet worden | vnd hiebeykommenden Kupffer der | darbey gewesten Battaglia, ausz Ihrer Kays: Mayest: Allernädigsten Bewilligung | öffentlich in Truck gegeben | Zu Wien | durch Matthæum Cosmerovium | Dero Römischen Kaysl: Mayest: Hoff-Buchdrucker — (4-r., 4 szatlan lev.) —* A győzelem után »Montecuccoli tétlenül pihent babérain s időt engedett a nagyvezérnek, hogy kiheverje a csapást, mely egy pillanatra teljesen elkábitotta. Minthogy nem üldözték, Ahmed pasa hamar föleszmélt és hadait a Bakonyon át Fehérvárnak, onnan meg Esztergomnak vezette, miközben megtalálta az eszközöket, melyek kijuttatták a hinárból. Még Érsek-Ujvárt is felmentette, melyet időközben Souches felvidéki csapatai kezdtek vivni.«² A következő ujságlap ezekről a eseményekről ad hírt: *Relation wasmassen die Türcken schon bey 20000 Mann verlohren | und | da man ihnen solchen anbieten sollte | zum Frieden sich geneigt vermerken lassen: wie sie die zveg belägere Vestungen | Symek und Vesprin, wiederum verlassen | und nach Ofen sich begeben: wie hingegen die unsern einen wichtigen Anschlag | den Feind zu suchen | vor der Hand haben | den der Höchste beglücken wollt; auch wie sie das dritte Theil von der erneurten Granerbrücke ruinirt | und Neuhäusel annoch blocquirt halten. M. Augutus A. 1664. — (H. n., 4-r., 2 szatlan lev.) —*

¹ Acsády, id. m. 199. l.

² U. ott.

A szent-gothárdi ütközet után kilencz nappal, augusztus 10-ikén jött létre a vasvári béke, melynek hírének természetesen szintén több lap vitte szét Németországba. »Gott sey Dank und Ehre!« kiált fel önkéntelenül egy ujságlevél a czimlapon a szent-gothárdi diadal után, a vasvári béke hírének azonban még a hamisan informált külföldön sem volt ilyen hatása. Mikor szept. végén hivatalosan közhiré tették, »az örökös tartományokban és a német birodalomban oly fölháborodás támadt és oly éles szavakban nyilvánult, hogy az udvar maga is meghökkent. Az izgatottságot csillapítandó, félhivatalosan azt híresztelték, hogy nem volt sem elég pénz, sem elég katona a hadjárat folytatására, hogy Montecucoli serege teljesen kimerült és így merő kénytelenségből kellett békét kötni.«¹ A múzeumban is van két nyomtatvány, melyek, úgy látszik, hivatalos vagy félhivatalos jellegűek; az egyiknek czíme így hangzik: *Relation von denen Motiven und Ursachen | wodurch die Röm. Kayserl. Majestät | mit dem Türken Frieden zumachen | bewogen worden; wasmassen auch H. General Graf de Souches, nach Absterben H. Grafens von Buchlein | zu Commendanten in Commora und General über die Berg-Städtische Gränze | declariret worden. M. October | A. 1664.* — (H. n., 4-r., 2 sztlan lev.)

A legnagyobb elégületlenséget a vasvári béke természetesen Magyarországon keltette.² Az udvar zavarában ide-oda kapkodott és kereste a módot és eszközöket, melyekkel az elégületlenségnek véget vethetne. Ennek a zavarnak és kapkodásnak hű kifejezője a következő reláció: *Relation wasmassen der durch Gr. Niclasen von Serin nach Warasdin in Croatien ausgeschriebenene Landtag durch einer Keyserl. Courier aufgekündet: die Türcken | in die Serinische Insel einen Einfall tentirt | aber von H. Gr. Peter repoussirt und verfolgt | ingleichen die Wardeiner von den unsern | in einem Scharmützel | mit einer Schlappe | abgewiesen worden: im übrigen | die Hungarn zu placitirung des Frieden Schlusses zu disponiren | ein Landtag zu Oedenburg | nach dem Neuen Jahr | soll gehalten werden. M. October | A. 1664.* — (H. n. 4-r., 2 sztlan lev.)

¹ Acsády, id. m. 202. l.

² Egy az akadémia könyvtárában őrzött reláció azokról az okokról szól, amelyek miatt a magyar rendek a békekötés ellen protestáltak.

A vasvári békénél nem kisebb csapás volt Magyarországra nézve Zrinyi Miklósnak, kora legünnepeltebb hősének, váratlan halála. »Gyász és siralom fogadta a rémhírt széles Magyarországon és a művelt világban mindenütt, hol a vitézséget becsülni tudták . . . Münchenben az udvar és nagy közönség részvétellel gyászistentiszteletet tartottak és az elismerés legmelegebb szavaival méltatták az elhúnyt halhatatlan érdemeit.«¹ András, karmelita atyának ezen karácson havának 6-ikán tartott beszédén kívül, melyet Salamon Ferencz nem ugyan ebből a kiadásból újra lenyomatott,² egy verses nyomtatvány is foglalozik ezen szomorú, megdöbbentő eseménnyel: *Nannia Melpomenes Schillingianæ Dasz ist: Poetische Klage Uber die betrüebte Entleibung. Weiland desz Hoch- vnd Wolgebohrnen Herrn | Herrn Niclassen Graffen von Serin | Römis: Kay: May: Geheimen Rath | Cammerern | Rittern desz Guldenen Flusz | General Felddt-Wachmeister in Dalmatien | Croatien | vnd Slavonien | x. Welcher Auff verworffener Jagte | von einem vberausz grossen | vnd schon beschädigten Wildschwein vbereyget | gefelt gehawen vnd schmerzlich erlegt worden | den 18. November | im Jahr | als man ausz Tschackathurn schreiben konnte: CoMes serInI Venam Do, ab apro LæsUs perIII. Gedruckt zu Wienn in Oesterreich | durch Susanna Rickesin | Wittib. — (4-r., 6 sztlan lev.)³*

A következő év nyomtatványai részben még mindig a szentgotthárdi győzelemről hoznak tudósításokat. Ezek között különösen érdekes sok metszete miatt Zimmermann Márton, augsburgi műkereskedőnek füzete, és személyes tapasztalatai miatt Stauffenberg Jánosnak következő terjedelmes jelentése, ki a csatában maga is részt vett: *Gründliche warhafftige Vnd unparteyische Relation Des blutigen Treffens | zwischen dem Erbfeinde christlichen Namens und Blutes auff einer | und dem Christlichen Kriegsheer auf anderer Seitten | gehalten den 1. Augusti An: 1664. bey S. Gotthard in Ungarn. Zu mehrer beglaubung der Warheit der Aller Durchleuchtigsten Röm: Kayserl: May: Leopold dem ersten dises Nahmens | wie auch den gesambten*

¹ Acsády, id. m. VII. 226. l.

² Budapesti Szemle, 47. k. 404—422. l.

³ V. ö. Régi Magyar Könyvtár, III. k. 2219. sz., mely helytelenül van 1663-ra téve.

*Chur-Fürsten und Ständen des H. Röm: Reichs Dedicirt und zuschriben Durch Joham von Stauffenberg. Bey der Armade des Heyl. Röm. Kayserthumbts teutscher Nation in bemelten Treffen gewesenenen General Quartiermeistern und General Adjutanten, wie er dasselbe selbst durch eigene experienz observiret, notieret, theils selbst subordinate coñandirt hat. Regenspurg gedruckt bey Christoff Fischer. den 12. Febr. Anno 1665. — (4-r., 95 szzott lap.) — Egy másik ujságlap 1665-ből a vasvári béke pontjait közli, amint azokat Porcia herczeg a császár nevében a magyar rendek elé terjesztette. A többi nyomtatvány azokról a fényes diszkövetségekről szól, melyeket 1665. májusában a békekötés ratifikálása végett a császári udvar Konstantinápolyba, a porta pedig Bécsbe küldött. Soha a két székváros egymás köveit ily előzékenyen és ünnepélyesen nem fogadta. A fény és pompa, mit akkor kifejtettek, szokatlan volt és káprázatos, úgy hogy nem csoda, hogy a hirlapok nagy bőbeszédűséggel emlékeznek meg róla: *Relation Oder Auszföhrlicher Bericht | Wie die Käyserl. nach Constantinopel abgefertigte grosze Botschafft am 29. Maji zu Comorn angelangt | auch wie die herauff beschehene Abwechslung mit der Türckischen groszen Botschafft erfolgt. Sammt Einer Specification, was besagte Türckische Botschafft von Ihrer Käyserl. Mayest. Unserm Allergnädigsten Herrn | etc. zu täglicher Unterhaltung gefordert und begehrt habe. Gedruckt im Jahr | 1665. — (H. n., 4-r., 2 szltan lev.)**

A szent-gotthárdi ütközet után a csaták zaja hosszú időre elült Magyarországon. Csak természetes, hogy ezekben az években a német hirlapirodalom csak kevés táplálékot talált a magyar viszonyokban. Pedig ezek a híres győzelem után egy csöppet sem javultak, ellenkezőleg folyton rosszabbodtak. A hazafiai bánat és elkeseredés mélyen bevette magát a legkiválóbbak szívébe és merészen, szinte ábrándosan kereste az eszközöket, melyekkel a néma tépelődésből a cselekvés terére átléphetne. Tudjuk, hogy az összeesküvést, mielőtt nyíltan támadhatott volna, vérbe fojtották. A titkos szövetség fölfedezése mindenfelé a legnagyobb meglepetést keltette, és úgy látszik, hogy az udvar is sietett a kedvező alkalmat kiaknázni, hogy a magyarok hitelét, a Zrínyi név évszázados tiszteletét a journalismus felhasználásával a külföld előtt megrontsa. 1665—1671-ig összesen csak két ujságlap van a múzeum

birtokában, melyek magyar vonatkozásúak:¹ az egyik az 1666. május 5-iki gyulai ütközetről tudósít, a másik pedig a magyar királyság panaszának ad kifejezést, nem a német elnyomatás, hanem ama veszedelem fölött, mely hazánkat a félhold terjeszkedése következtében fenyegeti.²

A Wesselényi-féle összeesküvés felfedezése és véres elfojtása újra nagyobb élenkséget hozott a magyar tárgyú hirlapirodalomba. Ebben az esetben, úgy látszik, ismét a félhivatalosok csinálták a legnagyobb zajt, mert mind az öt ujságlap, mely a múzeum birtokában van, telve van dicsérettel, mikor a császár igazságos szigoráról beszél, és nyoma sincs a sajnálkozásnak, mikor a kegyetlen ítélet végrehajtásáról szól: *Newes Gedicht Uber die gantz billich Kayserliche Execution, so über Frantzen Nadasti zu Wienn im Rathausz: Wie auch anderwärtig andere desz Hochlöbl: Hausz von Oesterreich — geweste Rebellen | den letzten April des 1671-isten Jahrs in einem Tag | vnd Stund ergangen. Andern zur Abschew ! vnd Exempel zusammen getragen. Im Thon: O schwäre Gottes Hand. Gedruckt zu Wienn in Oesterreich | bey Leopold Voigt 1671. — (4-r., 4 sztlan lev.) — A hivatalos jellegét különösen a következő ujság mutatja, mely először Bécsben jelent meg és Nürnbergben újra nyomtatott: *Ausführliche und Warhafftige Beschreibung | wie es mit denen Criminal-Processen, und darauf erfolgten Executionen, wider die drey Grafen Frantzen Nadaszdi | Peter von Zrin | und Frantz Christophen Frangepan | eigentlich hergegangen. Mit allergnädigsten Befehl Ihrer Käiserl. Majestät | den Wienerischen Exemplar nachgedruckt In Nürnberg | bey Michael und Johann Fridrich Endter | 1671. — (4-r., 40 sztlan lev.)**

Tudjuk, hogy a Wesselényi-féle összesesküvésnek milyen rettenetes következményei voltak. Fölfedezésének a bécsi udvar hirhedt tanácsosai lelkökből megőrültek, nem annyira azért, mert idejekorán a dinasztíára származható veszélynek elejét vehették, mint inkább abból az okból, mert ürügyül használhatták a gyűlölt, szabadságszerető magyarság megrontására. A megtorlás szívtelen-

¹ Eltekintve két magyar szerzőnek, Bethlen Jánosnak és Trüster Jánosnak Erdélyre vonatkozó műveitől. V. ö. Régi Magyar Könyvtár, III. k. 2355. és 2356. sz. — Még néhány szám a II. kötetben: 1225., 1227. és 1256.

² Régi Magyar Könyvtár, III. k. 2545. sz.

sége az újabb történelemben szinte páratlanul áll, és a protestánsok borzalmas üldözése valóban vetekedik az első keresztények szenvedéseivel a római birodalomban. Csak természetes, hogy ezeknek az üldözéseknek élénk, vérben dobzó vagy keservesen felsíró visszhangját sűrűn találjuk az egykori ujságirodalomban. Ezt az egyházpolitikai polemiát, mely a legszélesebb körökre kívánt hatni itthon és a külföldön, Bársony György püspök vezette be *Veritas Toti Mundo Declarata* című röpiratával,¹ »melyben kereken kijelenté, hogy a király nem köteles ama törvényeket megtartani, melyek a protestánsoknak a vallásszabadságot biztosítják.«² Bársony püspök ezen füzeté megvan a múzeum könyvtárában latin-német szöveggel két hasábosan nyomtatva. A protestánsokra nézve ennél veszedelmesebb elméletet már nem lehetett hirdetni, és világos, hogy siettek rá a legnagyobb felháborodással felelni. A múzeum két nyomtatványt őriz, melyek Bársony könyvével polemizálnak, az egyiknek czíme:³ *Gründe und Ursachen welche Die Römische Keyserliche | auch zu Hungarn und Böhmen Königl. Majest. bewegen sollen | nicht zu zugeben Dasz die Evangelische verfolgt | und ausz dero Erb. Königreichen und Ländern vertrieben werden: von Wilh. Christ. Kriegsmann entgegen gesetzt Einer in Lateinischer und Teutschen Sprache unlängst auszugebenen Schrift: deren Titul: Veritas Toti Mundo Declarata, etc. oder Grundfeste der Wahrheit | welche der gantzen Welt entdeckt und darinnen mit dreyfachem Grund erwiesen wird | Dasz Ihre Keyserliche und Königliche Majestät nicht schuldig seye die Lutherische und Calvinische Secten in Ungarn zudulden: ausz Eyfer zur Catholischen Religion auffgesetzt von G. B. E. V. P. S. | S. C. R. M. CC. In Verlegung des Autoris | Im Jahr 1672. — (H. n., 4-r., 18 szott lap.) — A protestánsok czáfoló ellenvetései azonban nem használtak, az udvari reactio félretette a szó erejét és a fegyver nyers hatalmához nyúlt, melynél talán csak könyörtelensége volt nagyobb. A tények vilá-*

¹ Czimét l. Régi Magyar Könyvtár, II. k. 1269. sz. Bővebbet e munkáról és a hozzá füződő polemiáról l. Kronos tanulmányában az *Archiv für österreichische Geschichte* LXXX. kötetében, különösen a 390.—392. lapon.

² Acsády, id. m. 302. l.

³ A másik füzet czimét l. Régi Magyar Könyvtár, III. k. 2610. sz. és II. k. 1295. sz.

gos tanúsága ellenére az üldözők kérkedő szemérmertlenséggel kimondották, és Labsanszky János jezsuita röpiratban is hirdette,¹ hogy a protestánsok nem vallásuk, hanem lázadásuk, nem *religio*, hanem *rebellio* miatt ítéltetnek el. Ezt persze senki sem hihette, ki csak némileg is tájékozva volt, és a protestáns papok gondoskodtak róla, hogy a külföld el ne ámtassék. A védelem széles mederben indult meg és az írók sokaságából különösen három név emelkedik ki: Klesch Kristóf, Dániel és Lani György. A vitázó iratok mellett pedig sűrűn hangzanak fel az itthon maradottak keserves panaszai, kik könyörületért fordulnak a császárhoz, a börtönbe vettettek zokogó imái, kik lemondtak az élet reményéről, a gályákon raboskodók feljajduló siralmi, kik kétségbeesetten várják a megváltás óráját, a számüzött papok könyvekben fuldokló prédikációi, kik istenes szavakkal segítségért kiáltanak és izzó szenvedélyvel bosszúra szólítanak, és a külföldi protestáns kormányok sürgető felszólalásai, melyeket a bécsi udvar hivatalosan tudomásul vesz és hallgatagon ismét félretesz. 1671-től 1683-ig a magyar vonatkozású német nyelvű nyomtatványok legnagyobb részt ily tartalmúak, szerzőik jobbjára magyarok lévén, bibliografiájuk Szabó-Hellebrant *Régi Magyar Könyvtár*-ának II. és III. kötetében található.² E helyütt ép azért nem is foglalkozom velök bővebben. Külön megemlítésre talán csak egy 1674-ki hetilap augusztus 15-i száma méltó, mely a múzeum birtokában van:

No 33. *Ordinari Wochen-* **M. S.** *vom 15. Augsmon. A. E.*
zeitung Á^o 1674. —

(h. n., 4-r., 2 sztlan lev.) —; aug. 9-ki kelettel Bécsből ezeket írja a magyarországi állapotokról: »*In Ungarn wáhret das unbarmhertzige verfahren der Geistlichen noch alleweil: viel tausend Seelen haben sich in das dem Türcken gehuldigte Land errettet | und eben so vil in Sachsen und das Römische Reich | mit hinderlassung jhrer Gütern | und was sie sonst gehabt haben; wie übel man mit den Evangel: Geistlichen in gedachtem Ungarn umgangen | ist unbeschreiblich.*«

1683 után ezek a panaszok jórészt ellhallgatnak, az európai

¹ L. Régi Magyar Könyvtár, II. k. 1370. sz., és Krestíánszky választát III. k. 3272. sz.

² V. ö. Ráczy Károly, A pozsonyi vértörvényszék áldozatai 1674-ben. Sárospatak, 1874.

közvélemény lázas érdeklődéssel más események felé fordult, melyek káprázatos fényökkel sokat, ha nem is mindent feledtettek. 1683-ban kezdetét vette a 16 éves felszabadító háború, mely tüneményes sikereivel világtörténelmi jelentőségre emelkedett. Világos, hogy az európai journalismus ezeket a diadalmas hadmiveleteket ujjongó örömmel és mámoros lelkesedéssel lépésről lépésre pontosan követte.

A császári udvar most is, mint húsz évvel annak előtte, a béke föntartásán fáradozott és a legutolsó pillanatig nem tett semmit a török veszély elhárítására. A közvélemény, úgy látszik, most is korábban ismerte fel a támadás komolyságát, és tolmácsai, a hírlapok, mindenféle tanácsosal szolgálnak a török ellen való sikeres szervezkedésre. Ezt mutatja egyéb nyomtatványokon kívül a következő füzet is: *Endecktes Wienerisches Cabinet | Darinnen Die itzige hochdringliche Gefahr des Käiserlichen Hofes | benebens denem Mitteln | wie solchen zu begegnen | und dem Käiser so wohl | als dem gantzen Reiche die gewünschte Wohlfart wieder herzu bringen sey: Vorgestelllet wird durch Christian Freymunden. Gedruckt in Jahr 1683.* (H. n., 4 sztlan lev. —) A muzeumban ebből az évből még több ilyen általánosabb természetű röpirat található, melyek a török hatalom súlyedéséről és Magyarország véginségéről szólnak. A magyarból fordított *Ungarische Warheits-Geige*¹ című füzetten kívül ily tartalmú a következő párbeszédes prózában írt nyomtatvány is: *Teuffels Rath | und Pfaffen That. Durch zwey abgeschickte Jesuiter Pater Francisqve und Pater Mandow An Dem höllischen Fürsten Lucifer Legations-Weise vorgestellet. Mit der Höllen-Post geschickt | allen Deutschen zum Bericht.* — (H. és é. (1683) n., 4-r., 4 sztlan lev. egy metszettel.)

¹ Teljes címét l. Régi Magyar Könyvtár, III. kötet. 3244. sz. V. ö. Bartalus István: Újabb adalékok a magyar zene történelméhez. I. Régi húros hangszereink s a magyar hegedű. Ak. Ért. a nyelv- és széptud. köréből. X. k. 13. szám. 10. l. (Bartalus Mazeke, a füzet magyar eredetijének állítólagos szerzőjét, költött személynek tartja, és mert a röpirat tartalma politikai gúnyirat az akkori viszonyokra, nem is hiszi, hogy e nyomtatvány fordítás volna magyarból, hanem eredeti német fogalmazásnak gondolja. Csakhogy megjegyzendő, hogy a XVIII. században tényleg létezett egy Mažek nevű, cseh származású zeneművész-család. V. ö. Herm. Mendel, Musikalisches Conservations Lexicon és Wurzbach K., Biograph. Lexicon.

A Bécs ostromáról szóló tudósítások száma persze légio, mindezek azonban csak részben tartoznak közvetlenül ránk. Hangjuk többnyire gúnyolódó és csufolódó; a török vakmerősége oly rendkívülinek, veresége annyira szégyenletesnek tűnt föl a győztes bécsiek szemében, hogy az első félelem és diadalmámor után féktelen hahotába törtek ki.¹ A legzabolálatlanabb és legelterjedtebb ujságlevelekhez tartozik a következő füzet, mely egyszersmind Kara Musztafa megöletéséről ad hírt: *Türkische Prügel-Suppe | dem verlogenen Gott Mahomet | Welche ihm der Tyrannische Grosz-Vezir | wegen empfangener Teutscher tichter Ohrfeigen | seines Bernheuterischen Groszsprechens | und | flüchtigen Verlusts | hat kochen und errichten lassen | Mit bedrohung | ihm auf ferneres Mizrathen | ausbleibenden Sieges | vollend gar todt zu schlagen; Allen tapfferen und groszmüthigen Teutschen | vorgestellt Zu einem Gelächter | einer so armseligen und ohnmächtigen Gottheit | Nach der Singweise: Dorindgen weine nicht | x. Gedruckt im Jahr 1683. — (H. n., 4-r., 2 sztlan lev., vers, 1 metszettel.) — Ránk nézve érdekesebb egy másik füzet, mely a török fogságba esett magyarok számáról hoz hírt: *Glaubhafte Specification Der Ungarischen Christen | Manns- und Weibs-hoch- und niedern Stands-Personen | so wol alt als jungen | wie viel nemlich derer von der grausamen Türkischen Kriegs-Macht | als dieselbe vor Wien geruckt | in die ewige Dienstbarkeit gefänglich genommen worden: Worbey auch specificiret was die Türcken an Kriegs-Rüstung hinterlassen | auch was in des Grosz-Veziers Zelt gefunden | und wie viel Städt und Dörffer vom Türcken verbrand worden. Anno 1683. — (H. n., 4-r., 2 sztlan lev.)**

A keresztények győzelmei senkit sem sujtottak annyira mint Thököly Imrét, kit a török Magyarország fejedelmévé nevezett ki. Szomorú sorsát a nyugati közvélemény, úgy látszik, nem minden részvét nélkül szemlélte: hisz ő még a hadjárat elején szeretett volna a császárral kibékülni, hogy fegyverét a kereszténység és hazája szolgálatában a pogány ellen fordithassa, de az udvar gögje inkább lemondott segítségéről, sem hogy a lázadót az örvény széléről megmentse. A múzeum nyomtatványai közt

¹ Egy 1684-ki lap ki is fejezi aggodalmát ezen gögös csúfolódáson.

két ujságlap foglalkozik vele,¹ az egyik a »gróf úr« rövid élet-történetét adja, a másik pedig János lengyel király ajánlatát közli, melyben Lipót királylyal tudatja, miként volnának Thököly és hívei rábíthatók, hogy fegyverüket a kereszténység oltalmára a császár hűséges szolgálatában forgassák: *Abdruck oder Inhalt Desz Jenigen Vorschlags | Welchen I. Königl. Mayest. in Pohlen An Ihre Röm. Käys. Mayestät | Wegen Vermeidung der Ungarischen | oder Innländischen Unruhen | umb desto sieghaffter und bequemlicher | dem Türckischen Christen-Feind zu widerstehen | den 7. Decemb. dieses lauffenden 1683. Jahrs von Cracau ausz übersand; Worinnen | Doch zwar ohnmaszgeblich | in nachfolgenden Punkten enthalten | auf was Art und Weise Der Graff Emerich Teckely | und dessen Adhwærenten Von dem Türckischen Schutz ab — und wiederumb der Christenheit zum besten | zu Ih. Röm. Käyserl. Majestät schuldigsten und gehorsamsten Devotion gebracht werden könnten. Gedruckt im Jahr 1683. — (H. n., 4-r., 2 sztlan lev.)*

Az 1684-ki év legnevezetebb eseménye Buda sikertelen ostroma és evvel összefüggőleg Károly herczegnek Vácznál kivívott fényes győzelme. A magyar vonatkozású német hírlapirodalom ebben az évben nagyrészt evvel a hadművelettel foglalkozik, mert nagy várakozásokat fűztek hozzá, melyek azonban csak két év múlva mentek teljesedésbe. Legkimerítőbb a tudósítás ezen relációban: *Warhafftig und ausführliche Relation Dessen | was sich | zu Anfang und Ende des Käyserlichen Feld-Zuges in Hungarn | Dieses 1684. Jahrs | bey Dero Haupt-Armee | Denkwürdiges zugetragen: Worinnen absonderlich enthalten ein unparteyisch- und gründlicher Bericht | von Belägerung und Defension Der Stadt Ofen | anzeigend alle sonderbare mehrentheils in eigener Gegenwart dabey observirte Begebnüsse: So woln auch | was | auf Chur-Bayrischer Seiten | von Tag zu Tag | remarquables passiret. Deme | zu mehrer Erläuterung | ein accurater Grund-Risz ermeldter Belägerung beygefüget. Mit grosser Mühe und*

¹ A Thökölyről szóló nyomtatványok száma általában természetesen sokkal nagyobb: az egyetem és akadémia könyvtárában is található még egynehány ujság, Weller is több verses hírlapot említ, melyek Thökölyről szólnak. Lásd még Kábdebo, Bibliographie der Werke über die Belagerungen Wiens 1529, 1683.

Fleisz zusammen getragen und ausgefertigt | von Einem vornehmen Kriegs-Bedienten. Im Jahr 1684. — (H. n., 4-r., 22 szott lap, 1 metszettel.) — Ennél a nyomtatványnál azonban sok tekintetben érdekesebb egy másik röpirat, mely 78 lapon az összes kérdéseket felöli, melyek Magyarországra vonatkozólag a hazafit és az idegent egyaránt mozgatták vagy érdekelték: Curiose Staats-Gedanken | Vber den verwirrten Zustand des Königreichs Ungarn Und daher bey der Christenheit entstehenden Gefahr | Bekümmernus und Zeit-gewöhnlichen Fragen; sonderlich aber was doch die Unserige nach erhaltener Victorie in Vngarn weiter vornehmen | und was sie Glückliches verrichten möchten? Ob der Türcke auch wieder vor Wien rucken | und was er sonst bey diesem Kriege gewinnen dürffte? Ob auch die Christliche Potentaten einig bleiben | oder sich trennen solten? Worum doch dieselben mit dem Türcken so balden Friede machen? Wie es mit dem Tökely | und denen Evangelischen in Ungarn | ja dem gantzen Königreiche endlich ablauffen; und ob solches der Türcke mit der Zeit auch vollends in seinen Gewalt bringen werde? Und andere Zeit-lauffige Dinge mehr. Alles nach denen bewehrten Staats-Reguln | merckwürdigen Exempeln und Begebenheiten | auch gegenwärtigen der Sachen Zustände | unpartheyisch untersucht in so weit erört. Gedruckt im Jahr 1684. — (H. n., 4-r., 78 szott lap.)

Az 1685-ki hadműveletek nagyon széles mederben folytak és úgyszólván Magyarország egész területére kiterjeszkedtek. A múzeum birtokában vagy tizenöt olyan ujságlap van, melyek e hadjárat minden részletéről kimerítő tudósításokat hoznak. A legtöbb közülük az érsek-ujvári és esztergomi diadalról szól. Az egyik röpirat egy török zászló leírását hozza, melyet a svábföldi segélycsapatok Érsek-Ujvár ostrománál hatalmukba kerítettek. A füzethez egy nagy metszet van mellékelve, mely az említett zászlót és Érsek-Ujvárt ábrázolja: *Abbild- und Beschreibung des Türckischen Haupt-Fahmens, welcher von denen des Hochlöbl. Schwäbischen Reich-Creisses Auxiliar-Völkern in der jüngsthin eroberten Vestung | Neuhäussel | gebeutet und zuruck gebracht worden. Samt beygefügter Erklärung der darinn befindlichen Arabischen Schrift. Verfertiget von Matthias Friderich Becken | E. A. Augspurg | Gedruckt und zu finden bey Jacob Koppmayer | 1684. —*

(4-r., 4 sztlan lev.) — Az 1685—86-ki nyomtatványok egyáltalán gazdagok sikerült és értékes metszetekben. Így a felső-magyarországi győzelmek alkalmából az egyik röpirat Kassa, Szolnok, Szarvas, és Gyula metszetét hozza: *Gründliche Kupffer-Erleuterung Der gegenwärtig nach dem eigentlichen Grund-Risz abgebildeten | durch die Käyserliche glorwürdsiegende Waffen denen Türcken und Rebellen hinweg genommenen | und eroberten vier Ungarischen Haupt-Städte | Mit anbeygefügeten nothwendigen Unterricht | was bey einer jeglichen absonderlich zubemercken | und welcher Gestalt diesselbe unter Käyserlicher Majestät Bottmäszigkeit In so kurtzer Zeit gebracht worden: Dem Geschicht- und Neuigkeit liebenden Leser zu sonderbarem Gefallen | und einer so herrlichen Begebenheit wohlwürdigigen Andencken hervor gegeben. Gedruckt im Jahr Christi | 1685.* — (H. n., 4-r., 4 sztlan lev.) — Leslie tábornok eszéki diadala alkalmából egy másik ujság Eszék ostromát feltüntető metszetet mellékel tudósításához, mely az érsek-ujvári, esztergomi és egyéb felsőmagyarországi diadalokról is szól: *Das Triumphirliche Klee-Blatt | Der | an dreyer Oertern | wider den Erb-Feind erwachsenen herrlichen Victorien | Römisch-Käyserlicher Majestät: Durch einen Um- und vollständigen Bericht | was täglich bey Belägerung der Haupt-Vestung Neuheusel | von Anfang bisz zum Ende | wie auch bey Überstürmung derselben | vorgangen: Vnd Wie (Zweytens) der Türck das belägrte Gran | mit grossem Einbusz | und bald hernach | in einem Haupt-Treffen mit den Unserigen | das Feld verlassen müssen; Und dann Wie (Drittens) die Türckische Völcker an der Essecker Brucken im Treffen überwunden | auch folgend die berühmte Brucke daselbst | guten Theils | zu grossem Vorthail der Christenheit | abgebrannt worden; Nebst einem Anhang | Desz biszherigen sämtlichen Verlauffs | bey der Belägerung Eperies in Ober-Ungarn | wie auch anderer Ober-Ungarischen Begebenheiten; samt ausführlicher Erzählung | wie die herrliche Vestung Coron | im Königreich Morea | mit stürmender Hand an die Republic Venedig übergangen | worbey alles in Kupffer auf das accurateste mit vorgestellt | Dem Curiosen und freundlichen Leser dargereicht von Einer glaubwürdigen Feder. Nürnberg | zu finden bey Johann Christoff Lochner | 1685.* — (4-r., 36 sztlan lev.)

Thököly Imre sorsával, mely ebben az évben végzetesre

fordult, két ujságlap foglalkozik; az egyik versben van írva és először a felső-magyarországi hadjáratról szól: *Eine herrliche Beschreibung Der Kayserlichen Waffen | Von Eroberung etlicher berühmter Orthen in Ober-Hungarn vnd Türckey erstlich | Eperies | Caschau | Zolnock | S. Nicolai | Bodack | Onot | Tockay | Zalo | Ibrany | klein Warasdein. Was sich weiters mit dem Graff Teckeli ereignet | ist in folgenden Gesang zuvernehmen. Im Thon: Maria Königin Mutter vnd Helfferin | &c. Gedruckt im Jahr | 1685.* — (H. n., 4-r., 2 sztlan lev.) — A másik terjedelmesebb hirlap prózában van írva és három nagy metszethen tünteti fel Thököly elfogatását.

Végre még említésre méltó ebből az évből Engler János György »sáska prédikációja«, melyet július 29-ikén Modorban tartott: *Heuschrecken-Predigt | So in Modor von M. Johann Georg Englern | Zitt. Den 29. Julii | Anno 1685. Gehalten worden. In Zittau | Gedruckt bey Michael Hartmann.* — (4-r., 10 sztlan lev., 1 metszettel.)

A RÉGI BUDAI KÖNYVTÁRNAK EDDIG ISMERETLEN KÓDEXE.

DR. KRAUSZ SÁMUEL TÓL.

A Magyar Könyvszemle szerkesztője csak nemrég is panaszkodott (1894. évf. 305. l.) hogy a Korvina maradványainak tanulmányozásában pár év óta szünet állott be. A panasz annál inkább is jogosult, mivel semmi sem lehet nemzetibb feladata a magyar tudománynak, mint nagy királyunk e dicső alkotásának rekonstruálása. Kéziratokat természetesen nem lehet újra teremteni, ha azok egyszer már elvesztek vagy ha hollétükről nincs tudomásunk, de a Korvinára vonatkozó *irodalomnak* az összegyűjtése aránylag könnyű feladat volna, már pedig a Korvinára vonatkozó minden irodalmi utalás nemcsak gyarapítja e tárgyban való ismereteinket, hanem egy-egy új titulus is nemzeti büszkeségünkre.

Nem rendszeres kutatás, hanem csak olvasás közben, bukkantam a Korvinára tartozó következő utalásra, mely, úgy hiszem, eddigelé ismeretlen a szakirodalomban.

J. A. *Fabricius, Cod. Apocryph. Novi Testamenti* (Hamburg 1719, 6-rét) czímű munkája III. kötetének 397. lapján így ír:

De libro Σόνης και Ἀπόκρισις Ἰησοῦ.¹

¹ »Jézus értelmessége és felelete« czímű könyvről. — A többit mindjárt fordításban adom.

1703-ban, a nyomtatási hely megemlítése nélkül, nyolczad rétbén, németül¹ napvilágot látott egy hetvennyolcz oldalas könyvecske² ily czimmel:

תבניתו ומעניו

das ist des zwölfjährigen Jesu von Nazareth Verstand in Fragen und Antworten | darüber sich die Juden im Tempel zu Jerusalem verwundert. Von einem Rabbi der da bei gewesen in hebräischer Sprache beschrieben | nachmahls von einem Griechischen Christen unter dem Titul Σόφιστος και Ἀπόκρισις ἡσοῦ übersetzt | welche Version unlängst in der Ofenschen Bibliothek gefunden worden.

A szerző azt vallja, hogy ő jelen volt azoknál a beszédeknel, melyeket a tizenkét éves Jézus a templomban a törvénytudókkal tartott . . . az ő mennybeli atyjáról, a Szentháromságról, a Messiás istenségéről és annak szellemi birodalmáról, a Messiásnak már bekövetkezett eljövételéről: ahol továbbá említés van a Szambatjón folyóról, Elijahúnak tradíciójáról arról, hogy a világ hatezer évig fog fennállani, ugyszintén azon, a régi zsidóknál ismeretlen, csak újabbi zsidó képzetről a kétféle Messiást illetőleg: az egyik ugyanis, az Efraim törzsből való, József fia, megöletik, a másik pedig, a Dávid fia, uralkodni fog.

Ámde a kiadó azt írja, hogy e könyv először nem tudom micsoda zsidó rabbinustól íratott volna héberül, görögre pedig valamely kereszténytől fordítottatott volna, ő maga (a kiadó) által pedig egy a budai könyvtárban talált kódexből³ németül adatott volna vissza. De ez mind egyformán koholtnak látszik, és a könyvecske újabban németül íratott a zsidók megtámadására egy német embertől, szerző pedig és kiadó egy és ugyanaz.

Idáig Fabricius, kinek szavait csekély kihagyással majdnem egész terjedelmükben idéztem, nemcsak azért, hogy e tudósnak leírásából a szóban forgó könyvnek pontos czimét és némileg tartalmát is megismerhessük, hanem azért is, hogy egyuttal meg-halljuk e kiváló tudósnak kritikai észre válló bírálatát is az általa ismerttetett tárgyról. Arról, a mi bennünket itt főképen érdekel, t. i. hogy ama könyv csakugyan Budáról szakadt-e Németországba, Fabricius nem is igen nyilatkozik, ámbár a könyvvel együtt, úgy látszik, ezt az állítást is hazugnak tartja. E kérdés megvitatását későbbre hagyván, egyelőre magát a munkát vesszük tárgyalás alá.

A könyv apokrif módon tárgyalta a *gyermek* Jézus vitatkozását a jeruzsálemi zsidó tudósokkal. Ennek az eseménynek alapját tudvalevőleg azon pár szó teszi ki, melyet Lukács evan-

¹ Germanice.

² Libellus duodeoctuaginta paginarum.

³ Ex codice in Bibliotheca Budensi reperto.

geliomában¹ olvasunk (II. 46, 47), ahol a görög szövegben megtaláljuk a könyvünk cziméül szolgáló két görög kifejezést is: ἐξίσταντο δὲ πάντες . . . ἐπὶ τῆ συνέσει καὶ τοῖς ἀποκρίσεσιν αὐτοῦ. Könyvünk czime és az evangéliom közt azonban mégis van egy kis különbség: ez a szó »felelet« az állítólagos budai kódexben egyes-számban (ἀπόκρισις), az evangéliomban pedig többesszámban (ἀποκρίσεις) áll. Minthogy ama kódexnek czime kétségkívül az evangéliomi szövegen alapszik, ez a csekélyke különbség nem jelentéktelen valami, hanem magyarázatra szoruló jelenség, mert a szövegen való változtatásnak semmi okát sem bírjuk adni. Sőt a mennyiben Jézusnak bizonyára *több* feleletéről van szó, egyenesen logikai szükségből folyó dolog az, hogy feleletekről és nem feleletről beszéljünk. Most már az a különös a dologban, hogy a fent közölt *héber* czimben a kívánt többesszám csakugyan megvan, a héber szöveg tehát megegyezik az evangéliummal, a görög fordítás nem egyezik meg vele, amaz tehát autentikusabb emennél, mint mindig ugy szokott lenni, mikor az eredetit mérlegeljük a fordításhoz képest. Mi következik ebből? Az, hogy ama két szöveg közt csakugyan az eredetiség és a fordítás viszonya forog fenn, vagyis *a könyv czimének van igaza, és nem Fabriciusnak*, aki ez állítást koholt-nak tartja. Megállapítjuk tehát a könyv hitelességét belső okokból.

Amit Lukács csak egy pár szóval jelez és a mi a legkorábbi egyházatyáknál is ép oly rövideggel adatik elő,² azt a későbbi mondakedvelő kereszténységnél messzemenő módon kiszinezettnek és kibővítettnek látjuk. Az u. n. arabs evangéliom (Ev. Infantiae Salv. Arab.) c. 50³ ez alkalommal nemcsak jelzi, hanem közli is a kérdéseket és feleleteket, melyek a tizenkétéves Jézus és a zsidó tudósok közt váltattak, tehát voltaképen ugyanazt teszi, a mit az állítólagos budai kódex tesz, habár ezzel épenséggel nem azt akarjuk mondani, hogy a két mű között bárminő összefüggés volna, hanem igen is azt, hogy maga a dolog nem elszigetelt jelenség és így nem tűnhet fel valószínűtlennek.

Am lássuk a többi állítást. Azt, hogy az a bizonyos rabbi jelen lett volna a vitatkozásnál, magam sem hiszem, de hát épen azért *apokrif* ez az irat. A könyv létezését ez az állítás semmiképen sem alterálja, mert ilyen állítással találkozunk ezer meg ezer könyvben és könyvről, a nélkül, hogy e miatt az illető könyv létezését tagadásba vonnánk. Szoktak-e a zsidók ilyen Jézusról tárgyaló könyvet írni? Tárgyánál fogva okvetlenül fel kell e kérdést vetni. De azért igennel felelhetünk. Ismeretes dolog, hogy a zsidók a középkorban rejtegetve köröztek maguk között egy Jézus

¹ A többi evangéliomban nincs meg ez adat.

² Lásd a párhuzamos helyeket Reschnél: Das Kindheitsevangelium, Lipcse, 1897. 175. l.

³ Thilo, Codex, Apocryphus Novi Testamenti. Lipcse, 1832. I. k. 127. 7.

életéről szóló iratot, a hirhedt *Toldot Jesu*-t (Jézus története), melyet már több keresztény tudós kiadott. Nem térek el a tárgytól, ha még megemlítem, hogy *Buxtorf János*, az orientalista baseli tanárnak egy barátja a XVII-ik században *magyar* aranyakon vette a maga *Toldot*-kézirátát.¹ Tárgyánál fogva tehát nem lehetetlen, hogy egy zsidó ilyen művet írt. De nem is szükséges, hogy az a bizonyos rabbi zsidó szempontból írta legyen a kérdéses művet, sőt valószínű, hogy a keresztény hitre tért és csak multjánál fogva vagy még inkább jogtalanul használja a »rabbi« nevet. Az pedig már egészen közönséges dolog, hogy hitehagyott zsidók új vallásuk dicsőítésére vitairatokat irnak. Teljes analog esetekre utalhatunk. Trierben a XII-ik században a zsidók héber nyelven birták Szent-Mátyás² élettörténetét; a tudósok úgy képzelik, hogy egy kikeresztelkedett zsidó írta előbbi hitsorsainak megtérítésére.³ Lefordították latinra, tehát csak úgy mint a mi esetünkben. Egy *Heneb* nevű zsidóból lett keresztény (a XVI-ik században?) értekezést írt Jézus kinszenvedéséről héber nyelven, melyet göröggé tett »Nicodemus, a rómaiak feje.« Megvan görögül a vatikáni könyvtárban.⁴ Itt ismert nagysággal van dolgunk, mert a mű mai napig megvan. E műnek körülményei ép olyanok, mint a budai kódexé: zsidó írta héberül, keresztény lefordította görögre. Tehát Trierben, Rómában és Budán egészen hasonló esetek. Ennyit az 1703-iki német nyomtatvány czimlapjának igazolására.

Szerencsére többet is tudunk a czimnél. Fabricius a tartalomtól is közöl becses adatokat. A mit most már a tartalomtól felhoz, hogy t. i. Jézus beszélt a mennyei Atyáról, a Szentháromságról, a Messiás istenségéről és uralmáról, a Messiásnak már bekövetkezett eljövételéről — ezek mind oly dolgok, melyek természetesen foglaltattak abban a vitaközlésben, melyek tehát nem szorultak magyarázatra. Csakhogy Fabricius még egyebet is közöl a tartalomtól,⁵ és ez olyan természetű, hogy kénytelenek vagyunk annak megvizsgálásába bocsátkozni.

Szó volt benne a Szambatjón folyóról (ubi mentio etiam fluminis Sambationis). A talmudban és számtalan későbbi zsidó iratokban, valamint a zsidó köznép tudatában is mind e napig el van terjedve az a képzet, hogy midőn Szalmanészér asszir király 722-ben Kr. e. a tiz törzsből álló északi izraelita birodalmat megdöntötte, ennek lakói, a tiz törzs, nem veszték el a nagy

¹ Theriaca Judaica, (Nürnberg, 1681.) 48. l.: aliquot Aureis Ungaricis a Verpa quodam redemit.

² Nem az evangélista Máté, hanem egy a »hetven« közül.

³ Lipsius, Apokryphische Apostelgeschichten, (Braunschweig,) 1887. II. kötet, 2. rész, 265. l.

⁴ 1774. szám alatt. Wolf, Bibl. Hebraea, 1773. IV. 351. l.: quam Graecam fecit Nicodemus princeps Romanorum.

⁵ Az előbbi tartalomtól észrevehető módon elkülönítve.

népáradatban, hanem háborítatlanul élnek egy távol eső földrészen, mely a Szambatjón folyó mögött terül el, mely folyó oly sebesen foly, hogy senki sem kelhet rajta át, úgy hogy az izraeliták teljes biztonságban élnek e védőv mögött; szombaton azonban nyugalom áll be a folyó folyásában (innen is a neve). A messiási időben — így fűződik tovább a legenda — a Szambatjón folyó mögül is megszabadulnak az izraeliták és visszatérnek ősi hazájukba. Josephus Flavius és Plinius is említik a folyót. Ámde, azt kérdezzük, mi köze mindennek Jézusnak előbb leírt vitatkozásához?

Ép ugy homályos a második pont is: [mentio] traditionis Eliae de mundo per annos sex mille duraturo . . . Ez igen fontos részlet, mert majdnem szószerinti idézet a *talmudból*. Az a nézet ugyanis, hogy a világ hatezer évig áll fenn, a talmudban csakugyan mint Eljáhu traditiója, azaz Illés prófétának kijelentése van közölve.¹ Még a Fabricius nyújtotta sovány resumé is tehát elég arra, hogy a könyv pontosságáról meggyőződést szerezzünk. Hogy lehet ilyen könyv, mint Fabricius akarja, hamisítvány? Ámde, úgy hiszem, e kérdést a könyv javára már eddig is eldöntöttük. Fontosabb az a kérdés, mi köze mindennek Jézusnak előbb leírt vitatkozásához?

A tartalomösszefoglalásnak harmadik pontja azt mondja, hogy az újabb zsidók kétféle Messiást képzelnek: az egyik Messiás Józsefnek a fia, azaz József törzséből származik, a mi egyre mén azzal, hogy Efraim törzséből származik (Efraim fia Józsefnek); ez a Messiás előfutója az igazi Messiásnak és elesik a viselendő háborukban; csak most jön az igazi Messiás, a Dávid fia, a ki dicsőségesen fog uralkodni. Hát ez bizony mind így van a talmudban és a későbbi zsidó iratokban. De harmadszor is kérдем, mi köze mindennek Jézusnak előbb leírt vitatkozásához?

Nem képzelhetek el szerzót, a ki úgy adná elő Jézus vitatkozását a pharisaeusokkal, hogy Jézus e közben beszél a Szambatjónról, Illés próféta traditiójáról és a két rendbeli messiásról. Mindezek merőben zsidó eszmék, a melyeket az a bizonyos szerző, a ki, mint láttuk, *keresztény* szempontból ír, nem tulajdoníthat Jézusnak. Nem mondhatjuk, hogy ezek a pharisaeusok vitapontjai, mert akkor a szerző nem hagyja az utolsó szót a pharisaeusoknak és főképen nem engedi ez eszméket hangoztatni czáfolat nélkül. Én ennél fogva merem állítani, hogy eme három pont, illetőleg az azoknak megfelelő munka, *nem egy* az előbbi pontokat (Átya, Szentháromság stb.) magában foglaló művel, hanem csak véletlenül került azzal össze. Ama 1703-iki német nyomtatvány e szerint olyan kódex után készült, mely két különböző műből volt összetákolva: az egyik görög nyelvű és címe Σὺνείρις és így

⁶ Babylóni talmud, *Szanhedrin* 97^a és *Abóda Zára* 9^a. — Illés prófétának szoktak tulajdonítani némely igen régi közkeletű kijelentést.

tovább (héberből fordítva); a másik szintén görög (hisz abból készült a német), de eredetileg egy önálló zsidó álláspontú héber munka. Voltaképen tehát *két* budai kódexről tárgyalunk mi itten. Ha ez igaz, úgy a budai könyvtár belső kezelésének arra az érdekes mozzanatára jöttünk rá, hogy mint minden nagy könyvtárban előfordult, két különálló kézirat a könyvkötő jóvoltából egygyé olvadt össze és egynek kezeltetett.¹ Az a bizonyos német fordító vagy kiadó nem vette észre a balesetet; mi észrevettük.

Legközelebbi feladatunk az volna, hogy Fabricius adatainak nyomán rekonstruáljuk azt a második kódexet, azaz találnunk kellene oly zsidó irodalmi művet, mely e három pontot: Szambatjón, Illés tradíciója és kétrendbeli messiás — egymásután tartalmazza. Méglehetősen átnéztem van a zsidó irodalom fölött, de azért, sajnos, ilyen munkára nem utalhatok rá; egyenkint, igen, mind a három dolog számtalanszor tárgyalatik: együttvéve azonban sehol. A dolognak az lehet a magyarázata, hogy a kódex, görög nyelvéből ítélve, alkalmasint a bizanczi birodalmat vallja hazájának, már pedig kevés az, ami zsidó művekből ez országból Európába eljutott. Ezzel elérkeztünk annak a megvitatására, hogy ama két kódex honnan juthatott a budai könyvtárba?

Egyelőre csak budai könyvtárról szölok, nem Corvináról mert csak ennyit tudunk a mi kódexünkről. Minthogy 1703-iki nyomtatványról van szó, azt lehetne gondolnunk, hogy az alapul szolgáló kódex azon kódexekből való, melyek, mint ismeretes, Budavára visszafoglalása alkalmával a győzők kezébe estek. 1686-tól 1703-ig ép elegendő idő mult el, hogy ilyen kódex valamely német nyomdásznak a kezébe juthatott, de nem elég arra, hogy elkallódjék. Ezekről a zsákmányul ejtett kódexekről, számszerint mintegy négyszázról, azt mondja egyik történetírónk,² hogy nem Mátyás könyvtárából származtak, s ezt az állítást, nem lévén szakember, elfogadom, a nélkül hogy tudnám, hogy min alapszik. A mi hitvitázó kódexünk, mely a budai könyvtárból valónak mondatik, nem lehet ennél fogva ama 400 kódexből való, mert hát arra csak nem illik a »könyvtár« elnevezés. Marsigli gróf, a császári hadak egyik parancsnoka, katonáival magánházakból is szedetett ugyan össze könyveket és kéziratokat³ és utóvégre ilyen könyvek is lehet gondolni, de úgy hiszem, hogy a »budai könyvtár« jelölés kizár ilyen feltevést, hacsak szándékos félrevezetés nem forog fenn, ami azonban a könyv belső hiteles-

¹ Igaz, hogy az összetákolás még a kéziratnak eredeti hazájában történhetett.

² *Fraknoi V.* a Szilágyi S. szerkesztette Magyar Nemzet Története IV. kötetében, 537 l. Rómer Flóris (M. Könyvszemle, 1876. évf. 3. l.) még kérdésnek veti fel, hogy vajjon Buda elfoglalásánál vásárra került könyveket Mátyás könyvtárához számíthatjuk-e?

³ Vogel, a Serapaeumban, 1849. évf. 275. l.

ségéről fent adott bizonyítás mellett kizártnak látszik. A »budai könyvtár« elnevezés ellenkezőleg első sorban Mátyás könyvtárára utal. Egy magyar nyelvű okiratban is, melyet Thallóczy Lajos közöl,¹ a »budai bibliotheca« egyenlő a Korvinával. Azt a feltevést, hogy a mi hitvitázó kódexünk Mátyás könyvtárából való, még más okokkal is lehet támogatni. A bécsi császári könyvtárban Vogel szerint² egy kézirat őriztetik, ezzel a címmel: *Disputatio Abutalib saraceni et Samuelis Judaei . . . translata per fratrem Alfonsum de Arabico in Latinum*. Iratott 1488-ban, tehát Mátyás idejében.³ Ez a kézirat, ha nem is biztos Korvin-kódex, ép úgy a budai könyvtárból származik, mint a mi kódexünk; tárgyára nézve is hasonló hozzá, a mennyiben polemikus irat és más nyelvből latinra fordított. Azonkívül az oxfordi Bodleyana könyvtár 2180 számú kézirata is olyan polemikus irat, melynek tartalmából kitűnik — címlapja nincs — hogy a szerzője olyan időben élt, midőn Magyarország a török uralom alatt állott (*Neubauer, Catalogue of the Hebrew Manuscripts in the Bodleian Library*, Oxford 1866, f. 752), feltehető tehát, hogy a szerző maga is Magyarországon élt; mindenesetre nálunk is készültek polemikus iratok mint mindenütt, a hol a felekezetek egymásba ütköznek, és így a mi hitvitázó kódexünknek ennyiben is akadt párja. Mindezeknél fogva valószínűnek tartom, hogy a Fabricius említette kódex nemcsak általában a budai könyvtárból való, hanem egyenesen a Korvinához tartozott.

E feltevés mellett minden jól quadrál. Tudjuk ugyanis, hogy a Korvinában görög és héber kódexek is voltak; ezt Brassicanus, a szemtanu, világosan mondja.⁴ Eddig azonban a 145 biztos Korvina közt még egyetlen héber kódexet sem találtak; most volnánk az első héber kódexnek a nyomában, a mennyiben szerintünk a Fabricius-féle kódexhez egy határozottan zsidó tárgyú kódex csatoltatott, a melyre Brassicanus jól mondhatta, hogy »zsidó,« mert tárgya zsidó, habár a nyelve akkor már, miután lefordítottatott, görög volt. Az első kódexre még a »héber« jelzöt is lehetett alkalmazni, a mennyiben, mint láttuk, a héber cím még a második fordításban, a németben is megmaradt. De mint görög nyelvű kódex is rendkívül érdekes volna a mi esetünk, ha csakugyan Korvin-kódexszel volna dolgunk, mert hát görög nyelvű kódexet is csak egyet ismerünk a Korvinából.⁵ úgy hát ez volna a második görög kódex. És itt megint támogatja feltevésünket

¹ M. Könyvszemle, 1877. évf. 352. l.

² Serapacum, i. h. 281. l. no. 50.

³ Mellékesen megjegyzem, hogy e magyar vonatkozású polemikus kézirat nincs felsorolva *Steinschneider* művében: *Polemische u. apolog. Literatur in arab. Sprache*, Lipcse, 1877.

⁴ Idézi Csontos János, a Pallas-Lexiconban, X, 815.

⁵ Fraknói, id. m. 538. l.

az amugy is ismert körülmény, hogy Mátyás Görögországból és nevezetesen Konstantinápolyból¹ is szerzett be könyveket, már pedig midőn görög műről van szó, közel fekszik a gondolat, hogy Görögországból származott. Azon három héber kódexről, melyről az irodalom már eddig is tudomást vett,² csakugyan áll az, hogy Konstantinápolyból származtak Budára, először is azért, mivel az u. n. karaita zsidóktól származnak, akik akkor-tájt leginkább Konstantinápolyban laktak, másodsor pedig azért, mivel az egyikén ki van téve, hogy Konstantinápolyban íratott. Mondanom sem kell, hogy a származási helynek e valószínű találkozása a két rendbeli kódexek közt ismét megerősíti a mi kódexünk hitelességét. Hozzátehetem, hogy az olyan eschatológiai tartalmu iratok, minő a mi kódexünk második része, a közép-korban leginkább a byzanci császárság területén keletkeztek, a mint a zsidó irodalomnak minden ismerője tanusíthatja. Sőt ezzel még az a bizonyos »der dabej gewesen« rabbi is érthető alakká válik. Az a görög keresztény (griechischer Christ) minden valószínűség szerint olyan könyvet fordított görögre, mely a maga hazájában volt található, vagyis egy ottani szerzőnek a művét, már pedig keresztény szempontból minden zsidó könyvnek a szerzője valamely »rabbi,« a görög fordító tehát voltaképen azt akarja mondani, hogy: a könyvem hiteles, hiszen zsidó írta, annak pedig kell tudni, mi történt Jeruzsálemben. A görög fordító, aki képes volt (vagy képesnek állítja magát) héber könyvnek fordítására, alkalmasint kikeresztelkedett zsidó volt, aki ezzel a hamisítványával bizonyosan jó pénzt szerzett a tudománykedvelő magyar királytól.

Ennyit tartottam szükségesnek a Fabricius-féle budai kódexről elmondani. Ha előttünk fekédné ama 1703-iki német nyomtatvány, egyben-másban bizonyára módosulna az itt adott ismeretetés, amint másrészt talán valóságként állna előttünk az, ami mostan csak conjectura. A hazai tudomány, mely oly sok szerencsével jár el a Korvina maradványainak felkutatása körül, bizonyára világosságot fog hozni e dologban is. Ehez azonban első sorban ama német nyomtatványnak felkutatása szükséges, a mi, nézetem szerint, a magyar nemzeti múzeumnak volna a feladata. Csakhogy nehéz lesz a feladat, mert a művecske mindössze öt iv terjedelmű és bibliográfiai leírásából hiányzik a nyomtatási hely és a szerző megnevezése, a mi a munka feltalálását rendkívül megnehezíti.

¹ Csontos, id. h. nem említi Mátyás könyvpiaczei közt, holott Brassicanus *expressis verbis* mondja.

² Kohn S., A zsidók története Magyarországon, I, 383, kk.

MAGYAR KÖNYVESHÁZ.

(Adalékok Szabó Károly és Hellebrant Árpád Régi Magyar
Könyvtárához.)

ERDÉLYI ORSZÁGGYŰLÉSI TÖRVÉNYCZIKKEK AZ ERDÉLYI MÚZEUM KÖNYVTÁRÁBAN.

FERENCZI ZOLTÁNTÓL.

1.

[426.] (*Gyulafejeérvár, 1627.*)

GABRIEL | DEI GRATIA | SACRI ROMANI | Imperii, & Tran-
silvaniae Princeps, par- | TIVM REGNI HUNGARIAE DOMI- | nus,
Siculorum Comes, ac Oppuliae | Ratiboriaeq; Dux, etc. ANNO
1627. die 30. Aprilis. | FEIERVARAT LÖT | Limitatio az Ország-
nak Generalis | Gyülefeben.

2r. A—B₁₋₈ = 16 sztan. levél. Hely nélkül.

*Datum in Civitate | nostra Alba Julia, die tricesima Mensis
Aprilis. Anno Domini Mille- | simo Sexcentesimo vigesimo Septimo.*

2.

[427.] (*Gyulafejeérvár, 1627.*)

GABRIEL | DEI GRATIA | SACRI ROMANI | IMPERII, ET
TRANSYLVANIAE | PRINCEPS, PARTIVM REGNI HVNGARIAE |
DOMINUS, SICULORUM COMES, AC OPPULIAE | RATIBORIAE-
QVE DUX.

AZ AROS EMBEREK, | KALMAROK ES POSZTO- | METŐK-
NEK (*így*) LIMITATIOJOK.

2r. A—C₁₋₆—D₁₋₅ = 23 sztan levél Hely nélkül.

*Datum in Civitate nostra Albá-Julii die vigesima quarta | Men-
sis Octobris. Anno Domini Millefimo Sexcen- | tesimo Vigesimo Septimo.*

(Ugyanezt újra kiadta Rákóczi György 1642-ben négy levél
toldalékkal.)

* Kluch János közleményének (Idegen nyelvű külföldi nyomtatványok hazai szerzőktől a bécsi udvari könyvtárban) befejező részét tér szűke miatt a jövő füzetben adjuk. Szerk.

3.

[428.] (*Gyulafejevárvár, 1630.*)

CONSTITVTIONES, ET | *ARTiculi Dominorum Regnicola-*
rum trium nationum Regni Transylva- | *niae, & partium Regni*
Hungariae eidem annexarum, in Comitijs eorum Ge- | *neralibus,*
in Civitate Medgiesien, ad diem decimum Mensis Julij, Anni
Do- | *mini Millefimi, Sexcentefimi Trigefimi, indictis, & celebratis,*
Conclusi.

2r. A₁₋₄ = 4 sztlan levél.

Datum in prae- | scripta Civitate noftra Medgies, die decima
Septima | mensis Iulii, Anno domini Millefimo Sexcentefimo) Trigesimo.

FEIER-VARAT | Níomtatta Lignicei Eífurdtd | JACAB.
Ó Felfege könyvniomtatoia | Anno. 1630.

4.

[429.] (*Gyulafejevárvár, 1642.*)

GEORGIVS RAKOCI | DEI GRATIA PRINCEPS | TRANSYL-
VANIAE, PARTIVM | Regni Hungariae Dominus, & Siculorum |
Comes etc.

AZ AROS EMBEREK, | KALMAROK ES POSZTO- | METŐK-
NEK (*így*) LIMITATIOJOK.

2r. 1—3 + A—D₁₋₆ = 27 sztlan levél. Hely nélkül.

Datum in Civitate noftra Alba Ju- | lia die primá Augufti,
Anno Dni Millefimo | Sexcentefimo Quadragesimo fecundo.

(NB. Nem egyéb mint a Bethlen Gábor 1627 okt. 24-én kelt
limitatiojának másodsor való kiadása egy két levélnyi bevezetéssel
és egy levélnyi záradékkal, mely szól »Az Limitatio Inspectori«-ról
Erdélyben s »az Partiumban«, végül a szokásos CONCLUSIO.)

5.

[430.] (*Gyulafejevárvár, 1642.*)

ELADANDO ES VEIENDÓ | Műveknek és marháknak, kiknek
materiájok Erdélyben terem | Az Mű KEGYELMES URUNK EŐ
NAGYSAGA | Kegyelmes parantsolattýára az Univerfitájtól |
qualificáltatott Limitatio.

2r. A—C₁₋₂ D₁ = 7 sztlan levél.

Ez fzerint limitált volt az Nemes Ország, az Ezer hat száz |
negyven kettődik eíztendőbéli limitatióban, mely | ide valo, *ad ver-*
bum sine diminutione, varia- | *tione, vel agmento* le irattunk. (Ehhez
járul a D₁ lapon CONCLVSIO.)

Hely és nyomtató neve nélkül.

(NB. Ez a hivatalos limitációnak kivonatos rövidített kézi
használatra készült lenyomata; de nem az előbbi pont alatt leírt

limitációbólkészült; így tehát az 1642 augusztus elsején kelt limitáció helyett az ország rendei még ez évben mást adtak ki, már nagyobb árakkal.)

6.

[431.] (Gyulafejérvár, 1667.)

ARTICVLI DOMINORVM MA- | GNATUM ET NOBILIUM TRIUM NATIONUM | Regni Transylvaniae, Partiumque Hungariae eidem annexarum, in Generalibus eorum Comitibus per nos in Civitatem | nostram Albam Juliam ad diem vigesimam Mensis | Aprilis Anni Praesenti Millefimi Sexcentefimi | Sexagesimi Septimi indictis & | celebratis conclusi.

2r. A₁₋₄ = 4 sztlan levél. Hely és nyomtató neve nélkül.

Datum | in Alba Julia 20 Mensis Aprilis Anni praesenti Millefimi Sex- | centefimi Sexagesimi indictis celebratis conclusi.

7.

[432.] (Gyulafejérvár, 1667.)

ARTICVLI DOMINORVM MA- | GNATUM ET NOBILIUM TRIUM NATIONUM | Regni Transylvaniae, Partiumque Hungariae eidem annexarum, in Generalibus eorum Comitibus in Civitatem nostram | Bistriciensis per Nos ad diem decimum Mensis Januarii | Anni Praesenti Millefimi Sexcentefimi Sexagesimi Octavi, indictis et celebratis conclusi.

2r. A₁₋₄ B₁₋₆ = 10 sztlan levél. Hely és nyomtató neve nélkül.

Datum | in Civitate nostra Bistriciensis 3 Mensis Februarii ultima die scilicet | Congregationis nostrae Anni praesenti Millefimi Sexcente- | fimi Sexagesimi Octavi indictis celebra- | tis conclusi.

8.

[433.] (Kolozsvár, 1670.)

ARTICVLI DOMINORVM MA- | GNATUM ET NOBILIUM TRIUM NATIONUM | Regni Transylvaniae, & partium Hungariae eidem annexarum, in Generalibus eorum Comitibus ad diem primum Mensis | Decembris, Anni Millefimi Sexcentefimi Septuagesimi | in Civitatem nostram Albam Juliam et edicte | Celsitudinis Principalis indictis celebra- | tis conclusi.

2r. A—B₁₋₄ = 8 sztl. levél. Hely és nyomtató nélkül.

Datum in Civi- | tate nostra ALBA IULIA die 19. Decembris, | ultima scilicet Congregationis nostrae. Anno | Domini Millefimo Sexcentesimo | Septuagesimo.

9.

[434.] (Kolozsvár, 1764.)

*ARTICVLI DOMINORVM MAGNA- | TUM ET NOBIL-
LIUM TRIUM NATIONUM RE- | gni Transylvaniae, et par-
tium Hungariae eidem annexarum, in Ge- | neralibus eorum
Comitiis ad Diem 17. Mensis Novembris, | ANNI praesentis Mille-
fimi Sexcentefimi Septuagesimi | Quarti, ex edicto suae Celsitudi-
nis Principalis in | Civitatem Albam Juliam indictis, ce- | lebratis
conclusi.*

2r. A—B₁₋₄ = 8 sztl. levél. Hely és nyomtató nélkül.

*Datum ALBAE JULIAE die 17. Mensis Novembris, | videlicet
die Congregationis nostrae, Anno Domini | Millesimo Sexcentesimo
Septuagesimo | Quarto.*

10.

[435.] (Kolozsvár, 1679.)

*ARTICVLI DOMINORVM MAGNA- | TUM ET NOBIL-
LIUM TRIUM NATIONUM RE- | gni Transylvaniae, & par-
tium Hungariae eidem annexarum, in Gene- | ralibus eorum
Comitiis ad diem 27. Mensis Maji, Anni praesentis | Millefimi
Sexcentefimi Septuagesimi Noni, ex edicto | suae Celsitudinis
Principalis in Civitatem Albam | Juliam indictis, celebratis
conclusi.*

2r. A₁₋₆ = 6 sztl. levél. Hely és nyomtató nélkül.

*Datum ALBAE JULIAE die 27. Maji, vide- | licet die Con-
gregationis nostrae, Anno Domi | ni Millesimo Sexcentesimo Septua-
gesimo Nono.*

11.

[436.] (Kolozsvár, 1680.)

*ARTICVLI DOMINORVM MAGNATUM | ET NOBIL-
LIUM TRIUM NATIONUM REGNI | nostri Transylvaniae, &
partium Hungariae eidem annexarum, in | Generalibus eorundem
Comitiis ad diem 12. Mensis Novembris, | Anni praesentis
1680. In Civitatem nostram Albam Juliam, | ex edicto nostro
Principali indictis & celebra- | tis conclusi.*

2r. A₁₋₅ = 5 sztl. levél. Hely és nyomtató nélkül.

*Datum | in Civitate nostra ALBA JULIA, die 3. Mensis
Decemb- | ris ultimâ videlicet die congregationis nostrae praemissa. |
ANNO Domini Millesimo Sexcentesimo | Octuagesimo.*

12.

[437.] (Kolozsvár, 1688.)

ARTICULI DOMINORUM MAGNATUM | & Nobilium
Trium Nationum Regni Nostri Transyl- | vaniae, & partium
Hungariae eidem annexarum, in Generalibus | eorundem Comi-
tiis, ad diem 10. Mensis Februarii, Anni praesen- | tis 1688.
in Civitatem nostram Segesvár, ex edicto nostro | Principali
indictis & celebratis Conclufi.

2r. A₁₋₄ = 4 sztlan levél. Hely és nyomtató nélkül.

Datum in Civitate nostra | Segesvár, die vigesima quinta Men-
fis Februarii, ultima | videlicet die praemiffae congregationis Regni
Tran- | sylvaniae, Anno Domini, Millefimo Sexcente- | simo Octuage-
fimo Tertio.

13.

[438.] Kolozsvár, 1685.

ARTICULI DOMINORUM MAGNATUM ET NOBI-
LIUM TRIUM | NATIONUM REGNI TRANSYLVANIAE,
ET PARTIUM HUNGARIAE | eidem annexarum, in Gene-
ralibus eorum Comitibus, ad diem 22. Mensis Feb- | ruarii, Anni
praesentis Millefimi Sexcentefimi Octuagefimi Quinti, in Oppi- | dum
Fagaras et edicto suae Celsitudinis Principalis indictis & | celebratis Conclufi.

2r. A₁₋₄ = 4 sztlan levél.

Datum in Oppido nostro Fagaras, Die vigefi- | ma quarta
Mensis Martij; ultima videlicet die Congre- | gationis nostrae prae-
miffae Anno Domini | 1685.

Excudit CLAUDIOPOLI Michael Némethi. M. DC. LXXXV.

14.

[439.] Kolozsvár, 1685.

ARTICULI DOMINORUM MAGNATUM & NOBI-
LIUM TRIUM | NATIONUM REGNI TRANSYLVANIAE
& PARTIUM HUNGARIAE | eidem annexarum in Generali-
bus eorundem Comitibus ad diem Vigefimum | quartum Mensis
Octobris Anni praesentis Millefimi Sexcentefimi Octuagefimi |
quinti in Civitatem Albam Juliam ex Edicto suae Celsitudinis
Principa- | lis indictis & celebratis conclusi.

2r. A₁₋₄ = 4 sztlan levél.

Datum | in Civitate Alba Julia, die septima currentis Mensis
Novembris | ultima videlicet Generalis nostrae Congregationis prae-
missae. | Anno Domini Millefimo Sexcentefimo Octuagefimo | QUINTO.

Excudit CLAUDIOPOLI Michael Némethi, M. DC. LXXXV.

TÁRCZA.

ÉVNEGYEDES JELENTÉS A MAGYAR NEMZ. MÚZEUM KÖNYVTÁRÁNAK ÁLLAPOTÁRÓL.

1900 JANUÁR 1-TŐL MÁRCZIUS 31-ÉIG.

I.

A *nyomtatványi osztály* anyaga a lefolyt évnegyedben köteles példányokban 3067 db., ajándék utján 144 db., vétel utján 183 db., összesen 3394 db. nyomtatvánnyal gyarapodott. Apró nyomtatvány, mint köteles példány beérkezett összesen 6145 db., még pedig: alapszabály 217 db., halotti jelentés 1370 db., hivatalos irat 257 db., perirat 24 db., falragasz 768 db., műsor (programm) 413 db., püspöki körlevél 155 db., szinlap 2465 db., zárószámadás és különféle jelentés 161 db., vegyes aprónyomtatvány 415 db.

Vételre fordítottatott 1731 korona 20 fillér; 223 márka 60 pfennig; 125 franc; 15 shilling.

A könyvtár nyomtatványi osztályát ajándékaikkal a következők gyarapították: a bécsi cs. akadémia (4 db.), Budapest székes főváros statisztikai hivatala, a Budapesti Szemle szerkesztősége (4 db.), H. de Flers Párisból, az egri érseki iroda, Ercsényi Béla Tordáról, ifj. Erdélyi Sándorné, Fejérvármegye alispáni hivatala, Fejérpataky László dr. (20 db.), a ferenczrendiek laibachi tartományi főnöksége (2 db.), a földművelésügyi m. kir. miniszterium, a francia közoktatásügyi miniszterium, a Fürdőirodalmi könyvtár szerkesztősége (4 db.), a götebörgi kir. tudományos és szépművészeti társaság, a hercegprímási iroda, Hodinka A. Bécsből (2 db.), a horvát országos levéltár igazgatósága, az izr. magyar irod. társulat (2 db.), Kassay Lajos (3 db.), a képviselőház irodája (10 db.), a lübecki múzeum igazgató-választmánya, az olasz kir. közoktatásügyi miniszterium, a Magas fenyőfa társaság, a magyar heraldikai és geneal. tár-

saság (2 db.), a Magyar Nemzeti Múzeum irodája (3 db.), a magyar néprajzi társaság (2 db.), a Magyar Tudományos Akadémia (19 db.), Massarenti Marcello Rómából (3 db.), a múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelősége, Neményi Imre, az osztrák-magyar bank bécsi igazgatósága, az Oesterr.-ung. Revue szerkesztősége Bécsből (2 db.), Pór Antal Esztergomból (2 db.) a poseni tudomány-barátok társasága, Ráth György (2 db.), a m. kir. szabadalmi hivatal (16 db.), Szalay Imre (4 db.), Szalay László dr. Bécsből, Takács Sándor Bécsből (3 db.), a távbeszélő-hálózat igazgatósága (7 db.) Temesvár sz. kir. város tanácsa, Thallóczy Lajos Bécsből, a m. kir. vallás és közokt. miniszterium (4 db.), Vásárhelyi Zsigmond Debreczenből, Walter Gyula dr. Esztergomból.

Nevezetesebb szerzemények: 1. Ordódy, Columba laureata. Nagyszombat, 1695. (8 kor. 50 fill.); 2. Hutter L., A sz. irásbeli hitünk ágainak összeszedése. Csepreg, 1635. (ajándék); 3. Félegyházi Tamás, A keresztyéni hitnek részéről való tanítás. Debreczen; 4. Felvinczi György, De conservanda bona valetudine. Lőcse, 1694. (60 kor.); 5. Gabelmanni Monomachiae Hungaro-Turcicae carminum libri II. Passau, 1590. (30 kor.); 6. Der kleine Catechismus Lutheri. Lőcse, 1686. 7. Beythe, Enekesköny (400 kor.); 8. Cantus Catholici, régi és új egyházi énekek, 1651. (100 kor.); 9. Giacomo Franco, Teatro delle piu moderne imprese de guerra nell' Ungheria. Velence, 1625. (125 franck); 10. Weszelin Pál, Oktató és vigasztaló praedikatiók. Debreczen. 1641. (50 kor.); 11. Peleskei nótarius. Eredetileg írta Gál. (10 kor.); 12. Pelbartus de Themeswar, Stellarium. Hagenau, 1502. (8 kor.).

A könyvtár olvasótermében 5495 egyén 13,420 kötet nyomtatványt használt; házi használatra pedig kikölcsönzött 342 egyén 688 kötet könyvet.

A lefolyt évnegyedben osztályoztatott 635 munka, melyekről 889 db. czédula készült. Bekötöttet ez évnegyedben 378 mű 531 kötetben.

A köteles példányok átvételére rendelt helyiségbe 542 db. csomag érkezett; ugyaninnen 580 db. levél küldetett, melyek közül 127 db. levél a be nem küldött sajtótermékek vagy pedig a kimutatás megreklamálását tartalmazta.

II.

A *kézirattár* a lefolyt évnegyedben 86 kötet kézirattal 130 irodalmi levéllel, 4 fényképmásolattal és a hozzávaló 2 negatívval, összesen 222 darabbal gyarapodott.

Ajándék útján hat kéziratot és 11 irodalmi levelet jegyezhetünk fel (együtt 17 dbot) gyarapodásul, melyek közül a neve-

zetesebbek báró Podmaniczky Frigyes Naplótöredékeinek folytatóságos, XVIII. kötete, az író ajándéka; azután az Intzék levelei, 11 db., melyek a korábban vásárolt Intze gyűjteményt teszik teljesebbé, özv. Lengyel Dávidné ajándéka; de a legnevezetesebb a XVII. századi poétának Beniczky Péternek Rhythmusit magában foglaló kézirat, melyet Szinnyei Merse István ajándékozott a könyvtárnak. E kézirat, ismertetője Latkóczy Mihály szerint, minden valószínűséggel a legrégebb forrása Beniczky költészetének, mely a problematikus, legrégebb nyomtatott kiadás helyébe lép. Ajándékaikkal gyarapították még ezeken kívül gyűjteményünket: Petényi Ottó egy kézirattal és Szinnyei József (idősb) 2 újabbkori kézirattal.

Sokkal nevezetesebb a vásárolt anyagban nyert gyarapodás, 79 kézirat, 119 irodalmi levél és 4 fényképmásolat a hozzá való 2 negatívval, együtt 104 db; a nyomtatványi osztályból 1 kézirat tétetett át.

Időrendszerint az elsőség Nicolaus de Hungaria, magyar benzés apát kéziratát illeti, mely 1418. szeptember 13-ikán végeztetett be s különféle dolgozatokat (Szent Agoston könyveiből, Catoból) tartalmaz. A XVI. századból egy kiváló emlékkel, az apostagi prot. graduállal, a XVII. századból egy Poesis ludeus című kézirattal gyarapodott gyűjteményünk, s a legújabb korból Petőfi Sándornak hat kéziratát mondhattuk magunkénak. Magyarországi Miklós a fölötte kevés benzés rendi írók sorát s műve középkori kéziratainkat szerencsésen gazdagítja; az apostagi graduál eddig egyetlen képviselője gyűjteményünkben a XVI. századi, dunántuli provenienciájú liturgikus kéziratoknak, s a Poesis ludeus néhány más verses emléken kívül a XVII. századi szerelmi költészetnek egyik legszebb darabját őrzi s jellemzőleg tartja fenn. Lepsényi, e könyvnek 1701-ben tulajdonosa s értéktelen akrostihonokkal s más költői játékokkal gyarapítója, mint elmara-dott korának buzgó fia, látható gonddal szerette volna olvashatatlanná tenni ezt a verset, mely szerelemről beszél, a mit ő és rendje a jezsuiták, a poesiben nem respektáltak. Petőfinek most biztosított hat kézirata 1893 óta, letétül őriztetett a M. N. Múzeum könyvtárában. Gyulai Pál, a főrendiház tagja, helyezte letétbe, míg valódi tulajdonosa nem jelentkezik, most pedig, hogy igazi tulajdonosa Kovács Mihály túrkevei ref. tanító jelentkezett, a közoktatásügyi kormány külön javadalomból biztosította az intézetnek ezeket a kéziratokat, a melyek az irodalomban s a köz-tudatban már úgy is az intézetéi voltak.

Ezek mellett az egyes darabok mellett kiválóan értékes a Véghegy-gyűjteménynek kéziratári anyaga. A gyűjtemény egyéb kéziratokon kívül nevezetes anyagot őrzött meg báró Amade Lászlóra vonatkozólag, leveleit, levélfogalmazványait, elküldött

leveleinek jegyzőkönyvbe vett másolatait, énekeinek eredeti kéziratait s néhány más éneket a melyekről könnyű föltenni, hogy Amade költészetét fogják gazdagítani.

Vásárlásra, a Vég hely gyűjteményt ide nem értve, 1991 koronát, 101 lírát és 250 márkát fordítottunk.

Gyűjteményünket a lefolyt negyedben 66 kutató használta, és pedig 172 kéziratot 190 kötetben.

Földolgozás alá került az évnyegyedi gyarapodás és folytatólagosan az irodalmi levelestár anyagának egy kisebb része, s e munkálat eredményeül 71 mű 80 kötetben 70 czéduával s 222 irodalmi levél 39 czéduával, együtt 302 db. 109 czéduával osztott be. Kötés alá került 33 mű 93'60 korona kötési díjjal.

III.

A *hírlaposztály* gyarapodása: *a)* Köteles példányokból kimutatással 152 hírlap 12,618 szám, egyes számokban 4261 szám, *b)* Ajándékozás (dr. Finály Gábor, N. Casino, Orsz. Casino) 16 hírlap 7258 szám, *c)* Vásárlás (9 kor. 10 fill. értékben) 1 hírlap 53 szám, *d)* Áthelyezés (Vég hely hagyatéka a levélt. osztályból) 8 hírlap 83 szám; összesen: 177 hírlap, 24,273 szám.

Nevezetesebb szerzemények: dr. Finály Gábor ajándéka: Siebenbürger Zeitung 1785., Magyar Gyermekebarát 1844 és több szám kiegészítéstül. Nemzeti Casino ajándéka: Daily News, Neue Freie Presse, Reichswehr, Kölnische Zeitung, Journal des Debats, Fremdenblatt, Temps, Novoe Vremja, mind 1899-ből (csonka példányok). Országos Casinó ajándéka: Agramer Tagblatt, Allgemeine Zeitung, Bosnische Post, Norddeutsche Allgemeine Zeitung, Vaterland, Fremdenblatt, Temps, szintén mind 1899-ből (csonka példányok; a két utóbbi közül miután két helyről küldettek, a Fremdenblatt kiegészítetett, de a Temps-ből még 20 szám hiányzik). Ranschburgtól vásároltatott Luna 1836. évfolyama. A Vég hely hagyatékából áthelyezett hírlapok csak számokat pótoltak. (Öreg ABC. 1848: 1—4. sz. és Népbarát 1848 egy száma).

A könyvtár helyiségében 1050 olvasó 2355 kötetet, házon kívül 18 olvasó 139 kötetet; összesen: 1068 olvasó 2494 kötet hírlapot használt.

Végzett munka: *a)* czéduáztatott 87 hírlap és 219 évfolyam, *b)* átnézetett 132 hírlap 17,658 száma, *c)* kötés alá adott 278 kötet hírlap; ezekből visszaérkezett 220 kötet; ezért fiztetett 702 kor. 24 fillér.

A köteles példányok, melyek kimutatással (csomagokban) beérkeztek, a gyarapodási könyvbe irattak és a nyilvántartási lapokra vezettettek; ezeken kívül a számokban beérkezett hírlapszámok is összegezve hetenként beirattak, betűrendbe osztályoztattak és elhelyeztettek.

IV.

A *levéltári osztály* ajándék utján 122, vétel utján (5198 korona, 80 márka és 30 frank összegért) két nagy gyűjteménynek még számba nem vett anyagán kívül 218, s letétemény utján 497 darabbal gyarapodott.

A darabszám szerint felsorolt anyag a törzssanyagot 2 középkori, 276 újabbkori irattal, 3 címeres levéllel, 62 drb az 1848/49-iki szabadságharczra és szereplőire vonatkozó irattal és nyomtatványnyal és egy fényképpel növelte.

Ajándékaikkal Forgách József kassai birtokos, Gegus Dániel, Glück Rudolf, Ráth György főrendiházi tag és id. Szinnyi József kir. tanácsos gazdagították a gyűjteményt.

Nevezetesebb szerzemények a két fentebb jelzett nagy gyűjtemény, melyek egyike Holló Zsigmond I. Lipót korabeli udvari agensnek a Thököly-mozgalomra vonatkozó iratait foglalja magában, a másik néh. Véghely Dezsőnek a mult év folyamán megvett gyűjteménye kiegészítésére szolgál.

Ezekon kívül vétel utján megszereztünk egy, hihetőleg az egykori gróf Klobusiczkyak levéltárából származó gyűjteményt, mely II. Rákóczy Ferencz szabadságharczára rendkívül becses, egészen ismeretlen anyagot foglal magában. Fényképgyűjteményünk számára megvásároltuk Margit özvegy angol királyné, III. Béla későbbi hitvese 1185 márczius 11-ikén kelt oklevelének fényképét, melynek eredetije a Maine et Loir departement andersi levéltárában őriztetik.

Czímeres levél-gyűjteményünk újabb szaporodása: 1. 1624 april 28. Kassa. Bethlen Gábor címeres nemeslevele Gegus János részére, 2. 1630 február 14. Bécs. II. Ferdinánd címeres nemeslevele ugyanannak részére, 3. 1655. február 15. Bécs. III. Ferdinánd címeres nemeslevele Kovách máskép Szabó Imre részére.

Családi letéteményeink száma az 50-et érte el a Telekesi Török család levéltárával, melyet Telekesi Török Imre, Csanád vármegye tiszti ügyésze helyezett el örök letéteményül a Magyar Nemzeti Múzeumban. E levéltár 15 drb XVI., 327 drb XVII., 89 drb XVIII., 4 drb XIX. századi iratot s 9 drb genealogiai feljegyzést és levéltári lajstromot, összesen tehát 443 darabot foglal magában. A régebbi letétemények közül a Szent-Ivány család levéltára újabb kiegészítést nyert Szent-Ivány Zoltán 54 darabra menő küldeményével.

A lefolyt évnegyedben 59 kutató 12,519 darab iratot használt, külső használatra 19, térítvényre 157 darab irat és 3 darab fényképmásolat, összesen 160 darab kölcsönöztetett ki.

Az új szerzeményekből a levéltári törzssanyaghoz tartozók nagy része feldolgoztatott és beosztatott; a Véghely-gyűjtemény

kiegészítésére szolgáló iratok és a Holló Zsigmond iratait magában foglaló gyűjtemény most áll feldolgozás alatt. A Véghely-féle nagy gyűjtemény rendezése az előző évnegyedben befejeztetvén, az iratok darabszám szerint bevezetettek az osztály növedéki naplójába. A gyűjtemény a végleges kimutatás szerint 63 drb Árpád-kori (XIII. századi), 672 drb XIV., 968 drb XV., 318 drb XVI. századi (mohácsi vész előtti), összesen 2021 drb eredeti középkori iratot, 124 drb másolatot, 768 drb XVI. századi (mohácsi vész utáni), 1190 drb XVII., 1106 drb XVIII., 185 darab XIX. századi iratot, 60 darab genealogiai feljegyzést, 27 drb levéltári lajstromot, 11 drb címeres nemeslevelet és nemesi bizonyítványt, 7 drb czéhiratot és 8 drb XVI—XVIII. századi külföldi iratot, összesen tehát 5507 darabot foglal magában. Kossuth Lajos iratainak rendezése már a gyűjtemény függelékét képező hírlapi czikkek s egyéb apró nyomtatványok beosztásáig haladt s így remélhetőleg a legközelebbi évnegyedben az egész munkálat befejezést fog nyerni. A családi levéltárak közül rendeztetett és felállítatott a Telekesi Török család levéltára; folyamatban van a Melcer, Tihanyi és Szirmay családok levéltárainak rendezése, a Szent-Ivány és Thaly családok levéltárainak részletes lajstromozása. Rendezésre várnak a báró Bánffy és Tallián családok levéltárjai.

SZAKIRODALOM.

Hungarica. *Magyar vonatkozású külföldi nyomtatványok. Gyűjtötte és leírta gróf Apponyi Sándor. I. kötet. XV. és XVI. század.* Budapest, 1900. (Franklin-társulat nyomdája.) 8-rét V + 478 old. 1 levél.

Még nincs egy évtizede, hogy a gróf Apponyi család hírneves könyvtárát Londonban elérvették.¹ A mikor híre jött, hogy a könyvkiállításról jól ismert gyűjteményt eladták, mindannyian, kik a nemzeti művelődést szívünkön viseljük, megdöbbenünk. Ismét elveszett egyik tanujele az ősök fenkölt szellemének, buzgóságának, tudományszomjának; elapadt egy forrása az utódok művelődésének.

S íme, most az elveszettért megjött a kárpótlás. Apponyi Sándor gróf kiadta saját könyvtára katalogusának első kötetét, a melyből megtudjuk, hogy a megsemmisült családi könyvtár helyett, hosszú évek során, nagy áldozatok révén egy annál sokszorta értékesebb gyűlt egybe, a mely bizonyára nem fog abban a sorban részesülni, mint a nemes gróf őse által egy századdal előbb összehordott pompás gyűjtemény.

A családi könyvtár eladásának még eszméje sem született meg, a mikor Apponyi Sándor gróf gyűjteni kezdett. Az ősöktől örökölt amateur-hajlam már serdülő ifjú korában jelentkezett nála; a nemes gróf még nem volt több tizenégy évesnél, a mikor könyvtára alapjait megvetette. Egy ma is meglevő *Biga Salutis*-át 1858-ban szerezte egy londoni könyvárústól. S a könyvgyűjtés nemes szenvedélye az évekkel együtt növekedett benne. Hosszú ideig külföldön élt, folyvást érintkezve a legkiválóbb amateurökkel

¹ Az 1774-ben Apponyi Antal György gróf által Bécsben alapított könyvtárt, az alapító fia Antal gróf, testvéreitől 70,000 forinton megváltotta s 1827-ben Pozsonyba szállíttatta, a hol a jól rendezett, több mint 20,000 kötetből álló gyűjtemény külön e célra készült épületben volt elhelyezve. A nemes főúr élte vége felé felajánlotta a nagyszerű könyvtárt Pozsony városának, kikötvén, hogy az nyilvánossá tétessék s a város köteles legyen fentartásáról s gyarapításáról gondoskodni, de a város atyái, sajnálva a költségeket, hihetetlen könnyelműséggel *visszautasították a nagyitelkű ajándékot.*

s szinte érthetetlen, hogy ennek daczára is elejétől fogva hungarikumok gyűjtésére adta magát. Magyar könyveket ugyan nem igen szerzett, ilyeneket vásárolni a haza határán kívül nem volt módjában, hanem gyűjtötte magyar szerzőknek idegen nyelvű, külföldön nyomtatott munkáit s idegen írók hazánkra vonatkozó könyveit.

Ezek teszik ki könyvtára legjavát. Hogy emellett lengyeli kastélyában hatalmas könyvészeti, történelmi és irodalomtörténeti apparatus áll rendelkezésre azt, — ha az 1885-iki könyvtárstatisztikából nem tudnók is — elárúlná az előttünk fekvő katalógus, a melynek megírása, úgy a mint meg van írva, csak egy igen terjedelmes és sokoldalú segédkönyvtár használata mellett volt lehetséges.

A könyvtár keletkezése még a könyvgyűjtés aranykorába esett. Hogy milyen olcsón lehetett ezelőtt 30—40 évvel főleg a kevesek által keresett hungarikumokhoz jutni, arra nézve néhány érdekes adatot szolgáltat a katalógus. Nem kell-e bámúlnunk, olvasva, hogy 1862-ben Londonban Molinínál 6 font 10 shilling (78 forint) volt az ára egy teljes és ép brünni Turóczinak? Vagy, hogy ugyanekkor egy árverésen 1 shillingért (60 krajczár) volt kapható a Tripartitum első, 1527-iki bécsi kiadása? Természetesen, az ilyen vételek abban az időben is ritkák voltak, két évtizeddel később pedig már annyira felszöktek az árak, hogy a brünni Turóczy régi árán nem egyszer egy-egy pár lapra terjedő *Newe Zeitungot* sem lehetett megvenni.

A szenvedélyes gyűjtő egy alkalmat sem mulasztott el könyvtára gyarapítására. A közelmúltban eladásra került hírneves gyűjtemények majd mindenike szolgáltatott egy-két darabot számára. A katalógus I. kötetében levő becses hungarikumok közt nem egy való a Sunderland, Syston-Park, Hamilton és Woodhull könyvtárból. Olasz gyűjteményekből is sok szép kötet ered; legtöbb a Manzoni és a Borghese kollekcziókból; ritka újságlapok, röpiratok valók Karajannak, a híres bécsi amateurnek gyűjteményéből. Még a családi könyvtárból is sikerült a londoni aukción egyet s mást visszaszerezni; az előttünk fekvő jegyzék hat becses darabot jelöl meg, mint olyat, a mely még Apponyi Antal grófé volt.

A lengyeli könyvtár hazánkban legelőbb az 1882-iki könyvkiállításon vált ismertté. Ötvennégy válogatott ritkasággal szerepelt a könyvkedvelők csoportjában s általános feltűnést keltett példányainak szépségével s kötéseivel. A magyar közönségnek ezúttal nyílt legelőször alkalma egy valódi amateur-gyűjteményt megismerni; ekkor, az Apponyi Sándor gróf könyvein tanulta meg, hogy a régi magyar könyveknek sem kell okvetlenül rongyosaknak és piszkosaknak lenni. Könyvkötőink és gyűjtőink egyaránt bámulták a Capé, Trautz-Bauzonnet s Bedford műhelyéből kikerült remek kötések, a minőket azelőtt nálunk aligha láthattak.

A könyvtárról négy évvel később György Aladár *Magyarország köz- és magánkönyvtárai 1885-ben* (Budapest, 1886.) című munkája hozott rövid ismertetést. E szerint az 1885-ben már meghaladta a 7500 kötetet. Benne legerősebben az angol, francia és magyar szépirodalom, a történelem, az irodalomtörténet és a könyvészet volt képviselve. Az ősnyomatványok száma százon felül volt, a magyar vonatkozású régi munkáké pedig meghaladta az ötszázat. Azóta a gyűjtemény folyvást gyarapodott s most a tulajdonos elérkezettnek látta az időt, hogy egy emberélet fáradozásának eredményéül, a könyvtára hungarikumairól készített jegyzéket kiadja.

Ez a jegyzék olyan, a minő nyelvünkön még eddig meg nem jelent. Nem pusztá könyvcímek felsorolása, hanem valódi kritikai ismertetése az egyes daraboknak, olyformán, mint a hogy a bibliografusok atyamestere, Dénis Mihály az ő utólérhetetlen *Wiens Buchdruckergeschichtjében* csinálta. A katalogus minden során meglátszik, mennyire szereti könyveit a gazda. Hogy vizsgált át minden egyes kötetet lapról-lapra; mint olvasta át a bombasztikus ajánlásokat, a hosszadalmas előszókat, hogy a magyar irodalom, a magyar kultúra épületéhez egy-egy csekélyke, de sokszor nagybecsű adatot hozhasson felszínre. Mennyi türelem, mennyi fáradság gyümölcse ez a kötet! Hanem az eredmény is bámulatos. A száraznak ígérkező katalogus nagy fontosságú forrásmunkává vált, de e mellett vonzó olvasmány is, a melyet a ki nem szakember, az is élvezettel forgathat. A benne foglalt új, eddig ismeretlen történelmi s irodalomtörténeti adatok tömege minden várakozást felülmúl. A kik a magyar humanizmussal vagy a török háborúk történetével foglalkoznak, nem fogják nélkülözhetni a könyvet s rengeteg tanúlságot merítendének belőle.

A katalogus összesen 657 műről ad számot. A könyvek mind az 1470 és 1600 közti évek sajtótermékei, egy kivételével¹ mind papírosra vannak nyomtatva s valamennyi többé-kevésbé hazánkra vonatkozik. Az egészben csak két a Régi Magyar Könyvtár első részéhez tartozó munkára akadunk; az egyik Clusius könyve a pannoniai növény-fajokról Beythe István Nomenclatorával, a melyben a növények magyar nevei foglaltatnak (RMK. I. 205.); a másik Verantius Faustusnak a magyart is felölelő öt nyelvű szótára (Velence, 1595.) (RMK. I. 279). Hogy a lengyeli könyvtárban nem ezek az egyedüli régi magyar nyomtatványok, azt a könyvkiállítás kalauzából tudjuk; itt őriztetik többek közt Pesti Gábor Aesop-fordítása (Bécs, 1536.) és Sztárai Mihály Comedia de sacerdotio-ja (M.-Óvár, 1559.) is. Idegen nyelvű hazai nyomtatványokat nem találunk a

¹ A 191. szám: Andronicus Tranquillus, Dialogus Sylla (H. n. 1527. 8°, 50 levél) *hártyanyomat*.

katalogusban, ellenben nagy számmal vannak benne magyar szerzők idegen nyelvvű, külföldi nyomású művei. Ilyen van százharminczöt, köztük több olyan, a mely a Szabó-Hellebrant munkájából kimaradt. Ezek czímeit legközelebb fogjuk adalékaink sorába beiktatni.

Ebből a csoportból egyáltalán igen sok első rendű ritkaságot tartalmaz a jegyzék. Kiemeljük a Turóczi krónikájának brünni kiadását (1488. RMK. III. 16.), Capitula concordie dudum inter . . . Fridericum Romanorum imperatorum . . . necnon Mathiam Hungarie regem . . . (Bécs, 1490? RMK. III. 20. az Apponyi Sándor gróf példányán kívül csak a m. nemz. múzeumét ismeri), Tractatus de moribus, conditionibus et nequitia Turcorum. (h. és é. n. XV. sz. RMK. III. 82., csak egy példányt említ), Bartholomaeus Frankfurter, Homeri Batrachomyomachia (Bécs, 1516. RMK. III. 208.) Ez utóbbi egyetlen példány; hasonlóképp egyetlenekül ismert példányok: Barthol. Frankfurter, Comoedia Grylus (Bécs, 1516. RMK. III. 209.), Francesco Frangepan, Oratione (H. n. 1542. RMK. III. 340.), Luciani Samosatensis Dialogi. Latinis versibus tractata à Ioanne Sambuco (Strassburg, 1572. RMK. III. 624.), Michael Cherinyi, Panegyris (Bécs, 1582. RMK. 712.), Petrus de Rewa, Disputatio (Strassburg, 1591. RMK. III. 816.), stb. Nagy azoknak a száma is, a melyek külföldi könyvtárakban ugyan előfordulnak, de hazánkban egyedül Apponyi Sándor grófnál találhatók.

Észrevehető, hogy a gyűjtemény összeállításánál a tudós tulajdonos nem annyira az egésznek, mint egyes sorozatoknak teljességét igyekezett elérni. Főleg pedig olyan műveket vásárolt, a melyek a hazai könyvtárakban ritkán fordulnak elő. Pelbártnak könyvtárainkban igen közönséges munkái teljesen hiányoznak; már Magyarországi Mihály nálunk kevésbé elterjedt beszédeiből hét különböző kiadás van a jegyzékben. Egyes írók műveinek, illetve azok kiadásainak sorozata igen gazdag; így például Janus Pannonius, Georgievits Bertalan vannak szépen képviselve. Feltűnő ellenben a magyarországi szerkönyvek csekély száma.

A jegyzékben foglalt műveknek kiváló csoportját teszik a régi ujságlapok, röpiratok, relációk. A legtöbb német nyelvvű; a hazánkból jövő hírek első sorban német szomszédainkat érintették; — ezek, valamint a többi német könyvek igen sok pót-léket s igazítást szolgáltatnak Kertbeny könyvészetéhez.¹ A németek után legtöbb az olasz ujságlap (körülbelül 44); francia öt, hollandi pedig csak egy található a katalogusban. Latin alig van egy-kettő, a mi különben természetes; az ujság akkoriban jóformán csak a latinul nem tudó alsóbb osztályok részére készült. A legtöbb *Zeitung* a török háborúk egy-egy mozzanatával foglalkozik.

¹ A katalogus 150 német munkáról számol be.

A legkorábbi ujságlapúl a gyűjteményben talán azt a 10-leveles füzetkét tekinthetjük, a mely az 1474-iki augsburgi birodalmi gyűlésnek a török elleni háborút illető végzéseit tartalmazza. Egész a mohácsi csatáig ritkák a híradások; innen kezdve sűrűn ontják őket a német, első sorban az augsburgi és a nürnbergi nyomdák. Magáról a mohácsi veszedelemről négy egykorú hírlapot tartalmaz a katalogus, valamennyi német nyelvű. Utánuk nyomban jönnek a Ferdinánd bevonulásáról szárnyra kelt híreket tartalmazó füzetkéek. Közülök kiválik egy 1527-iki francia tudósítás, a melyet Antwerpenben nyomtattak: *La triumpante entree et couronnement de Fernand de la Royalle maieste de Honguerie et de Boheme*. Valóságos »félhivatalosa« a XVI. századnak! Nagy a száma a Bécs 1529-iki ostromát tárgyozó lapoknak; köztük vannak az egykori Karaján-féle gyűjtemény legkiválóbb darabjai. Sok van Sziget elestéről s az 1595-iki esztergomi győzedelemről is. Ez a csoport általán véve páratlanul gazdag.

Lapokat tölthetnének meg a magyaroknak ajánlott vagy más egyéb magyar vonatkozásokat tartalmazó ritkaságok felsorolásával. Hihetetlen, milyen érdekes adatokat hoz napvilágra a fáradhatatlan szerző olyan könyvekből, a melyeknek magyar vonatkozásait czímük s egyszerű könyvészeti leírásuk után sejteni sem lehetne. Csak egy-két példát hozunk fel, bemutatandó azt az éleslátást, a melylyel a tudós könyvbúvár egy-egy könyv magyar vonatkozásait felfedezte. Az első szám alatt Aquinoi Szent-Tamás *Continuum super evangelii sanctorum Lucae et Johannis* című művének 1470-iki, Rómában készült kiadása említettetik. Ki keresne ebben magyar dolgot? Pedig van benne. Végén, t. i. ott van Carvajal János bíbornok csinos életrajza Bussi Jánostól. Hogy pedig ez nincs magyar érdekességek hijjával, azt mondanom sem kell. — Marullus hymnussai és epigrammái közt felfedezni a Mátyásra írt négy distichont, vagy Hans Sachs *Ursprung des Behemischen Landes* című költeménye végén meglelni a Buda bevételéről szóló verset, csak az Apponyi fáradhatatlan szorgalmával sikerülhetett. A legérdekesebb talán mégis az, hogy a Szent-Lipót szentéavatására Pavinis János Ferencz által írt védőiratban felfedezte; hogy a kanonizáció előmunkálatait végező Carbo bíbornok pápai követ 1470-ben a pozsonyi prépost könyvesházában egy olyan ősrégi krónikát talált, a mely Lipótnak szentté avatásához kitünő bizonyítékokat szolgáltatott.

A szűkre szabott tér nem engedi, hogy tovább foglalkozunk Apponyi Sándor gróf könyvével. De mit is mondjunk még róla? Kell-e említeni, hogy kiállításra mily nemesen egyszerű s izléses? Kell-e dicsőíteni szerzőjét? Minek? A ki egész életét hasznos munkában töltötte, az hiú dicséretre nem szorúl; az nem-

zete elismerésére, hálijára tarthat számot. S ez nem fog hiányozni. A könyv, szerzőjének mindenha szép emléke leszen, aere perennius, soha nem rozsdásodó, el nem múltó.

Sok ilyen főurat és sok ilyen könyvet kívánunk magyar hazánknak!

Cs. V. E.

Magyar Minerva. *A magyarországi múzeumok és könyvtárak címkönyve. Közrebocsátja a múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelősége.* I. évfolyam. 1900. Gróf Széchenyi Ferencz arczképével. Budapest. Kiadja az Athenaeum irod. és nyomdai r. társulat. 1900. 8-r. XVIII + 391 old. 1 lev.

Régóta éreztük olyan kézikönyv hiányát, a mely a hazai tudományos intézeteket, első sorban a könyvtárakat röviden, czímtár formájában ismerteti. Ha a magyar könyv- és levéltárakról valamilyen felvilágosító adatot kerestünk, szégyen szemre a külföldi munkákhoz kellett nyúlnunk, a melyek többnyire megbízhatatlanok s a legnagyobb mértékben hiányosak voltak. Most végre a múzeumok és könyvtárak főfelügyelősége, a mely rövid fennállása alatt már igen sok hasznos munkát végzett, segített a bajon s kiadta a hazai könyvtárak és múzeumok címkönyvét.

Az első kötet, illetve az első évfolyam — mert a Magyar Minerva minden évben meg fog jelenni — 229 helyen elosztott 696 könyvtárról és 61 múzeumról tartalmaz adatokat.

Mindeniknél el van mondva az intézet dióhéjba foglalt története, mai állapota, nagysága, tisztviselői; sőt nem egynél még a benne őrzött legkiválóbb darabok is fel vannak említve.

Érdekes a Magyar Minerva adatai alapján egy pillantást vetni nagyobb városaink művelődési állapotára. Mondanunk sem kell, hogy Budapest tudományos intézetek dolgában hasonlíthatatlannúl felette áll az ország többi városainak. Van 113 könyvtára és 9 múzeuma, a melyek mind el vannak látva könyvgyűjteményekkel is. Utánna sorrendben így következnek a többi városok: Pozsony 20 könyvtár, 1 múzeum, Kolozsvár 15 ktár, 1 múz., Temesvár 14 ktár, 1 múz., Nagy-Szeben 12 ktár, 4 múz., Kassa 11 ktár, 1 múz., Szeged 11 ktár, 1 múz., Kecskemét 10 ktár, 1 múz., Sopron 10 ktár, 1 múz., Győr 9 ktár, Eperjes 8 ktár, Pécs 8 ktár. Hét könyvtára van a következő városoknak: Brassó, Esztergom (1 múzeum), Miskolcz, Nagybánya, Nagy-Kanizsa és Vác; hat ezeknek: Arad (1 múzeum), Debreczen (1 múz.), Nagy-Szombat, Nagy-Várad (1 múz.), Nyiregyháza (1 múz.), Nyitra, Szamosújvár, Székesfejérvár. Ötöt találunk Besztercebányán, Egerben, Körmöcbányán (1 múzeum), Nagy-Becskeken, Selmeczbányán és Szabadkán (1 múzeum); négyet Fiumében (1 múz.), Keszthelyen (1 múz.), Kis-Martorban, Léván, Lőcsén, Magyar-Óváron (1 múz.), Maros-Vásárhelyt, Máramarosszigeten, Pápán, Rozsnyón, Szatmá-

ron, Székely-Udvarhelyen, Szombathelyen (1 múz.), Ungvárott, Veszprémben és Zomborban (1 múzeum.)

A kötetet Schönherr Gyula dr. és Esztegar László dr. szerkesztették. Feladatuk legfontosabb része a rengeteg anyag egybegyűjtése volt. Ezt a munkámat azonban az első kötet kiadásával nem fejezték be; minden újabb folyam pótlásokat s igazításokat fog hozni. Egy megközelítőleg teljes és tökéletes névkönyv hosszú évek múlva lesz csak összeállítható. Hogy egyáltalán sikerüljön, ahhoz a szerkesztők buzgalma nem elegendő; feltétlenül szükség van az egyes intézetek vezetőinek közremunkálására is. Reméljük, hogy a könyvtárnokok s az egész magyar tudós világ, látva, mekkora segítséget nyert tudományos kutatásaihoz a Magyar Minervában, készségesen rendelkezésére bocsátja a szerkesztőségnek a szükséges adatokat.

Az első kötet élén Széchenyi Ferencz grófnak a Magyar Nemzeti Múzeum alapítójának rövid, de érdekes életrajza áll, Fraknoi Vilmos püspök tollából. Méltóbban nem lehetett volna a Magyar Minervát megnyitni.

A kötet nyomdai kiállítása dicséretére válik az Athenaeumnak. Csak egyet kell kifogásolnunk, az évkönyv sárgás-fehér vászonnal bevont kötését. Ez egy gyakran forgatott s így a piszkolódásnak és kopásnak erősen kitett könyvre sehogy sem illik. Reméljük, ezen a csekély hibán jövőre segíteni fog az áldozatkész kiadóhivatal.

Cs.

FOLYÓIRATOK SZEMLEJE.

I.

HAZAI FOLYÓIRATOK.

Az **Egyetemes Philologiai Közlöny**. XXIV. évf. 4. füzetében (1900 április) *Katona Lajos* behatóan ismerteti a *Gesta Romanorum* gyulafejérvári kéziratát. — Az 5. füzetében (1900 május) *Fináczy Ernőtől* Adalékok a jezsuiták iskolai színjátékainak történetéhez című közlemény első része olvasható. — *Váczy János* ismerteti ugyancsak *Fináczy* nak a *Mária Terézia* korabeli magyar közoktatásügyről szóló könyvét. *Binder Jenő* pedig *Katona Lajos* *Gesta Romanorum* kiadását.

Az **Erdélyi Múzeum**. XVII. kötetének 3. füzetében (1900 márczius 15.) *Török István* ismerteti az erdélyi ev. ref. főconsistoriumnak fölterjesztését az erdélyi főkormányshékhöz *Barth Péter* szebeni nyomdásznak 1782-ben szabadalomért benyújtott kérése ügyében. — *Tóth Ernő* folytatja I. és II. *Apafi Mihály* naplóinak közlését. — *Domján István* a Székely

Nemzeti Múzeum könyvtárának 1899. évi működéséről számol be. — A 4. *füzetben* (1900 április 15.) *Tóth Ernő* közleményének folytatásán kívül olvasható az Erdélyi Múzeum könyvtárának 1899. évi állapotáról szóló jelentés.

Az Irodalomtörténeti Közlemények. X. évfolyamának 2. füzete a következő tartalommal jelent meg: Dr. *Zlinszky Aladár*, Arany balladaforrásai (II. közlemény.) — *Katona Lajos* Temesvári Pelbárt Stellariuma és a »Scala Coeli.« — Dr. *Viszota Gyula*, Fessler hatása Kisfaludy Károlyra (II. és bef. közlemény.) — *Fürst Aladár*, Gessner Salamon hazánkban (I. közlemény.) — Adattár: Dr. *Illéssy János*, Adatok Balassa Bálintról (I. közlemény.) — *Latkóczy Mihály*, Kisfaludy S. Döbrentei és Kazinczy levelezése Pápay Sámuellel. — Dr. *Ferenczi Zoltán*, Színészettörténeti adatok (II. és bef. közlemény.) — Dr. *Récsey Viktor*, Kalászat a pannonhalmi kéziratából (II. és bef. közlemény.) — *Sz. K. Berzsényi Dániel* munkáiról. — *Zsák J. Adolf*, Obernyik levele Kölcey haláláról. — *György Lajos*, Kazinczy levele György Józsefhez. — *Hegedűs István*, Joannes Pannonius éneke. — Ismertetések, bírálatok: *Klebs E.*, Die Erzählung von Apollonius aus Tyrus (ism. *Katona Lajos*.) — Irodalomtörténeti repertorium *Hellebrant Árpádtól*.

A Grafikai Szemle. X. évfolyamának 4. füzete (1900 április.) közli *Káldor Lajos* előadását az ornamentika stílszerű fejlődéséről. — Az 5. *füzetben* (1900 május) nagyobb dolgozat kezdődik az egrí érseki liczeumi nyomdáról. Mindkét füzetben kisebb közlemények szólnak az idei Gutenberg ünnepélyekről.

A Századok. XXXIV. évfolyam 3. füzetében (1900 márczius 15.) közli *Mangold Lajos* a hazai hírlapok történeti cikkeinek repertoriumát 1898 szeptembertől — 1899 májusig. — A 4. *füzet* (1900 április 15.) nekrológokat közöl *Majláth Béláról* a magy. nemz. múzeumi könyvtár nyug. óréről s *Capasso Bertalanról* a nappali állami levéltárak főintendánsáról — Az 5. *füzetben* (1900 május 15.) *V. J.* ismerteti *Berkeszi István* könyvét a temesvári könyvnyomdászat és hírlapirodalom történetéről s részletesebb tudósítást közöl a *Posonyi Sándor-féle* kéziratgyűjtemény hungarikumainak megszerzéséről.

II.

KÜLFÖLDI FOLYÓIRATOK.

Centralblatt für Bibliothekswesen. XVII. évfolyam. 3. *füzet* (1900 márczius). *P. Gabriel Meier*, Die Fortschritte der Palaeographie mit Hilfe der Photographie (folyt.) — *F. Arnold Mayer*, Der alphabetische Bandkatalog. — Nachträge und Berichtigungen zum Personalverzeichniss. — Recensionen und Anzeigen: Miniaturen aus dem Psalterium der hl. Elisabeth; 54 phot. Auf-

nahmen von Josef Wlho, Text von Prof. Heinrich Swoboda. (K. Wenck.) Jahrbuch der kunsthistorischen Sammlungen des allerhöchsten Kaiserhauses 20. Band. (Ferd. Eichler.) Paul Heitz, Neujahrswünsche des XV. Jahrhunderts. (—ch.) Dr. F. Trübner und F. Mentz, Minerva, Jahrbuch der gelehrten Welt. (B. Wenzel.) Edmond Goetze, Grundriss zur Geschichte der deutschen Dichtung aus den Quellen von Karl Goedeke. (W. Sch.) J. Fath, Wegweiser zur deutschen Litteraturgeschichte I. Theil: Die älteste Zeit bis zum XI. Jahrhundert. (Karl Kochendörffer.) Bibliotheca Universitatis Leidensis; libri typis impressi; Lucianus Samosatensis. (Fritz Milkau.) — 4. *füzet* (1900 április) Karl Geiger, Robert von Mohl als Vorstand der Tübinger Universitäts-Bibliothek (1836—44.) — P. Gabriel Meier, Die Fortschritte der Paleographie mit Hilfe der Photographie (folyt.) — Recensionen und Anzeigen: G. Maas, Bibliographie des bürgerlichen Rechts (Kretschmar.) — 5. *füzet* (190 május-júnus.) Léon G. Pelissier, Le fonds Fabre-Albany à la Bibliothèque Municipale de Montpellier. — P. Gabriel Meier, Die Fortschritte der Paleographie mit Hilfe der Photographie (vége.) — Dr. Heinrich Heidenheimer, Ein indirektes Zeugniß für Johannes Gutenberg als Erfinder der Druckkunst. — Der Umbau der Leipziger Stadtbibliothek. — Recensionen und Anzeigen: P. Albertus Hübl, Catalogus codicum manuseriptorum qui in bibliotheca monasterii B. M. V. ad Scotos Vindobonae servantur (Dr. A. Goldman.) Catalogue des thèses et écrits académiques, 15. fasc. Année scolaire 1898/99 (Wilh. Altmann.) Grundriss zur Geschichte der deutschen Dichtung; aus den Quellen von Karl Goedeke (W. Sch.) Proksch J. K., Die Litteratur über die venerischen Krankheiten (Ernst Roth.)

Deutsche Litteraturzeitung. XXI. évfolyam 12. szám. (1900 márczius 17.) Th. Gottlieb, Büchersammlung Kaiser Maximilians I. — 16. szám (1900 április 14.) P. F. Aschrott, Volksbibliothek und Volksesehalle. — H. H. Juynboll, Catalogus van de Maleische en Sundaneesche handschriften der Leidsche Universiteits-bibliotheek (Renward Brandstetter.) — 17. szám (1900 április 21.) Ferdinand Grassauer, Handbuch für Universitäts- und Studien-Bibliotheken, sowie für Volks-, Mittelschul- und Bezirkslehrer Bibliotheken Oesterreichs. — 18. szám (1900 április 28.) Ph. Huppert, Oeffentliche Lesehallen. — 19. szám (1900 május.) L. Salomon, Geschichte des deutschen Zeitungswesens. — 20. szám (1900 május 12.) C. Junker, Der Verein der österreichisch-ungarischen Buchhändler 1859—1899.

Le Bibliographe Moderne. III. évfolyam. 1899 november-decemberi füzet (18. szám.) Dr. K. Haebler, Quelques incunables espagnols relatifs à Christophe Colomb. — Henri Stein, La collection Dauphin de Verna et les archives de la région lyonnaise. — Ch. Schmidt, Un cours de bibliographie à la fin du XVIIIe siècle (vége.) — G. T. Les archives des notaires à Paris et à Toulouse. — Chroni-

que des archives: Allemagne. Autriche-Hongrie. Danemark. France. Pays-Bas. Suede. — Chronique des bibliothèques: France. Turquie d'Asie. — Chronique bibliographique: Une bibliothèque de bibliographies critiques. Histoire de l'imprimerie. Congrès bibliographiques. Histoire du papier. — Comptes rendus et livres nouveaux: Revues spéciales. Joseph Petit, Essai de restitution des plus anciens mémoriaux de la Chambre des Comptes de Paris. (H. S.) Inventar schweizerischer Archive. (H. S.) E. Marbot, La liturgie aixoise; étude bibliographiques et historique. (H. S.) L. Marcel, Les livres liturgiques du diocèse de Langres; étude bibliographique. (H. S.) Léon Clugnet, Bibliographie du culte local de la Vierge Marie; France. (H. S.) Instruktionen für die alphabetischen Kataloge der preussischen Bibliotheken und für den preussischen Gesamtkatalog. (H. S.) Dr. Joh. Bohatta und Dr. Michael Holzmann, Adressbuch der Bibliotheken der österreich-ungarischen Monarchie. (H. S.) Dr. Karl Heiland, Die Lutherdrucke der Erlanger Universitätsbibliothek aus den Jahren 1518—1523. (H. S.) Theod. W. Koch, Cornell University Library; Catalogue of the Dante Collection. (H. S.) F. Dietrich, Bibliographie der deutschen Zeitschriften-Litteratur mit Einschluss von Sammelwerken und Zeitungen. (H. S.) George M. Wrong and H. H. Langton, Review of historical publications relating to Canada. (H. S.) L. Raveneau, Annales de géographie; bibliographie géographique annuelle. (H. S.) Dr. Robert Sieger, Geographischer Jahresbericht über Oesterreich II. (H. S.) J. Baudrier, Bibliographie lyonnaise; recherches sur les imprimeurs, libraires, relieurs et fondeurs de lettres de Lyon au XVIe siècle. (H. S.) E. W. Moes, De Amsterdamsche Boekdruckers en Uitgevers in de zestiende eeuw. (H. S.) — IV. *évfolyam*. 1900 január-februári füzet (19. szám.) Léon G. Péliissier, Pour la recherche des documents historiques. — Ch. Schmidt, Rapport sur un »Voyage d'archives« (Suisse, Allemagne, Autriche-Hongrie.) — Henri Stein, Germain Gaillard, imprimeur à Lisbonne au XVIe siècle. — Henri de Curzon, Essai de classement d'une bibliographie musicale. — Chronique des Archives: Allemagne. Alsace-Lorraine. Belgique. Canada. Espagne. France. Italie. Pays-Bas. — Chronique des bibliothèques: Allemagne. Autriche-Hongrie. Belgique. Espagne. Grande-Bretagne. Turquie. — Chronique bibliographique: Un nouveau répertoire méthodique d'histoire. Histoire de l'imprimerie. Les traductions du psautier. — Comptes rendus et livres nouveaux: Revues spéciales. G. Mazzatinti, Gli archivi della Storia d'Italia. (H. S.) Louis P. Betz, Litterature comparée; essai bibliographique. (H. S.) Roger de Quirielle, Bio-bibliographie des écrivains anciens du Bourbonnais. (H. S.) Em. Forestié, Histoire de l'imprimerie et de la librairie à Montanban; Bibliographie montalbanaise. (H. S.) Louis Morin, Recherches sur la fabrication des cartes à jouer à Troyes (H. S.)

Revue des Bibliothèques. IX. évfolyam. 11. 12. füzet (1899 november-december.) Paul *Cagin*, Le »Sacramentarium triplex« de Gerbert. — Alfred *Jacob*, Notes sur les manuscrits grecs palimpsestes du fonds Coislin et du Supplément grec de la Bibliothèque nationale. — **Bibliographie**: Catalogues des manuscrits de la Bibliothèque nationale (L. D.) — D. Jordell, Répertoire bibliographique des principales revues françaises pour l'année 1898 (Léon Dorez). — **Chronique des bibliothèques**: Allemagne. Angleterre. Belgique. États-Unis d'Amérique. France. Italie. Pays-Bas. Suisse. — **Personnel des bibliothèques**.

Rivista delle Biblioteche e degli Archivi. X. évfolyam 11—12. szám. La III. Riunione bibliografica italiana (Genova; 3—6 Novembre 1899.) — Soci intervenuti alla Riunione. — Verboli delle sedute privata. — Relazione del Senatore P. Brambilla Presidente. — Relazione del sig. Ulrico Hoepli, Tesoriere. — Verboli delle sedute pubbliche. — Elenco dei nuovi soci. — Cariche per il biennio 1900—1901. — **XI. évfolyam 1. szám.** Guido *Biagi*, Nel mondo bibliografico: La Biblioteca »John Rylands« di Manchester. La munificenza del signor Cornegie in pro delle Biblioteche. Il Dott. Richard Garnett. — Giuseppe *Lumbroso*, Lettere inedite di Michele Amari a Giovanni Spano. — Demetrio *Marzi*, Documenti per la storia della Romagna toscana. — Curzio *Mazzi*, Le carte di Pietro Giordani nella Laurenziana. — **Rivista bibliografica**: Verzeichniss der laufenden periodischen Schriften (Freiherrlich Carl v. Rothschild'sche öffentl. Bibliothek. Frankfurt a. M.) (E. R.)

Zeitschrift für Bücherfreunde. III. évfolyam, 11. és 12. füzet (1900 február—márczius) Heinrich *Meisner* und Johannes *Luther*, Die Anfänge der Buchdruckerkunst. — Otto v. *Schleinitz*, Die Bibliophilen; Bernard Quarith. — Fodor v. *Zobeltitz*, Zur Reform der Buchausstattung. — **Kritik**: Max Lorenz, Die Litteratur am Jahrhundert-Ende. (F. v. Z.) A. Götte, Der Ehrenbrief des Jakob Püterich von Reichertshausen an die Erzherzogin Mechthild (Dr. R. Petsch.) E. Schaeffer, Die Frau in der venezianischen Malerei. (Dr. J. Hagen.) Dr. Georg Steinhausen, Deutsche Privatbriefe des Mittelalters. (—ob—) Ludv. Salomon, Geschichte des deutschen Zeitungswesens. (—g.) — **Kleine Notizen**: Deutschland u. Österreich-Ungarn. England. Amerika.

MAJLÁTH BÉLA

1831—1900.

A magyar bibliografiai irodalom régi buzgó munkását gyászolja Majláth Bélában, a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának igazgató-örében, a kit ez év tavaszán helyezték örök nyugalomra.

A megboldogult 1831 június 18-án Andrásfalván született, az 1848/49-iki szabadságharcot a pesti 13-ik honvédszázalójban harcolta végig s hadnagyi rangot nyert; 1861-ben Liptó vármegye főjegyzője lett, mely állásáról a provisorium alatt lemondott; 1867-ben újra elfoglalta állását s 1875-ben a vármegye alispánjává választott. 1879-ben a Magyar Nemz. Múzeum könyvtárának órévé neveztetett ki, a mely állásából 1893-ban vonult nyugalomba.

Majláth Béla irodalmi munkásságának az a része, mely minket közelebről érdekel, könyvtáróri kinevezésével veszi kezdetét, és szorosan összefügg a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára élén elfoglalt állásával, a minthogy épen a bibliografia terén, és főleg a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára anyagának ismertetése körül kifejtett buzgalma adja meg az ő könyvtáróri működésének jelentőségét. Bibliografiai dolgozatainak legnagyobb része a Magyar Könyvszemlét gazdagította. A Magyar Nemz. Múzeum könyvtáráról írt évi jelentéseken kívül itt tette közzé könyvészeti kutatásainak eredményeit, különösen becses adalékait Szabó Károly Régi Magyar Könyvtárához. Itt jelentek meg a következő bibliografiai tárgyú dolgozatai is: Hungárikák a bécsi könyvkiállításon, A szakolczai ferenczrendi könyvtár XVII. századi történetéhez (1882), A budapesti 1886-ik évi történelmi kiállításról (1889), A sorsvető könyvek és egy ismeretlen XVI. századi magyar Fortuna, (1887), Debrenthei Tamás búcsú-beszéde II. Pius pápához a párisi nemzeti könyvtárban (1889), Régi magyar egyleveles nyomtatványok a Magyar Nemz. Múzeum könyvtárában (1891) és egyéb kisebb-nagyobb közleményei.

A magyar történeti irodalomnak becses forráskiadványokkal, minők A szőnyi béke okmánytára (1885.) és Gróf Széchenyi István levelei (1889—1891.), tett Majláth nagy szolgálatot. Önálló történeti műve: Majlád István életrajza a Magyar Történeti Életrajzok 1889-iki folyamában jelent meg.

Tudományos érdemei elismeréseül a Magyar Tud. Akadémia már 1880-ban tagjai közé választotta. Tagja volt ezenkívül a Magyar Heraldikai és Genealogiai Társaság és az Országos Magyar Régészeti és Embertani Társulat igazgató-választmányainak.

1900 márczius 23-ikán halt meg. Temetése a tudományos körök nagy részvétélével márczius 25-ikén ment végbe. Nyugodjék békében.

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

Czímadorományozás. Ő császári és ap. királyi felsége f. évi márczius hó 27-én Bécsben kelt legfelsőbb elhatározásával dr. *Schönherr Gyula* magy. nemz. múzeumi segédörnek az őri czímet és jelleget adományozta.

Előléptetések. A vallás- és közoktatásügyi miniszter f. évi június 15-én kelt 37,858. sz. rendeletével *Horváth Ignác* m. nemz. múzeumi őrt a VIII-ik fizetési osztály 3-ik fokozatából a 2-ikba, dr. *Schönherr Gyula* őri czímmel és jelleggel felruházott segédört a IX-ik fizetési osztály 2-ik fokozatából az elsőbe léptette elő.

A múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelőségének második könyvtárnoki tanfolyama. A magyarországi könyvtárügy terén újabb időben észlelhető nagy élénkség arra indította a múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelőségét, hogy az idén ismét könyvtárnoki tanfolyamot rendezzen. A tanfolyam, miként az 1898-iki is, a M. Nemz. Múzeum könyvtárában fog megtartatni és pedig július 16—31. napjain. Az előadási tervezet a könyvtárnoki működéshez szükséges alapismereteket a következő négy csoportban foglalja össze: I. bevezetés a paleográfába, a kéziratok és azok kezelése, II. könyvismerettan (bibliologia), III. könyvtár- (bibliothekonomia), IV. bibliográfia. Az előadások gyakorlatokkal lesznek összekötve. Előadókül a főfelügyelőség *Ferenzi Zoltán* budapesti egy. könyvtári igazgatót, *Fejérvataky László* egy. tanárt s a Magyar Nemz. Múzeum könyvtárának igazgató őrét, *Varjú Elemér* és *Esztegár László* magyar nemz. múzeumi asszisztenseket kérte fel. A tanfolyamra a főfelügyelőség összesen tizennégy meghívót küldött szét különböző hatóságokhoz és egyesületekhez, kizárólag olyan helyekre, a hol a könyvtári ügy érdekében könyvtári szakemberekre égetően szükség van. A tanfolyam lefolyásáról a Magyar Könyvszemle részletes jelentést fog közölni.

Könyvtári kongresszusok Párisban. Az ideai nemzetközi kiállítás alkalmából Párisban megtartandó nagyszámú kongresszusok közül kettő egészen közelről érdekli a könyvtárügy és könyvészet szakköréit és barátait. A következőkben közöljük az ezekre vonatkozó legszükségesebb tudnivalókat. I. *Nemzetközi bibliográfiai kongresszus (Congrès international de bibliographie)* augusztus 16-ikától 18-ikáig. A szervező bizottság elnöke H. *Sebert*, az Institut tagja. Ennek főtárgya a bibliográfiai repertoriumok kérdése lesz különös tekintettel a brüsszeli *Institut international de bibliographie* által megindított nemzetközi mozgalomra egy a tizedes bibliográfiai rendszer

alapján készítendő általános bibliografiai repertorium érdekében. A részletes programmagában foglalja a repertorium kérdés egész területét s különösen érdekesnek ígérkeznek az egyes országok bibliografiai tevékenységéről beérkező jelentések. A kongresszusra szánt közlemények vagy legalább azok vázlatai július hó 1-seje előtt küldendők be a következő címre: M. *Eugène Capet*, Paris, 8. place du Pantheon. A részvételi díj 20 frank, a melyet a jelentkezési lappal a következő címre kell beküldeni M. *Gauthier-Villars*, Paris, 55. Quai des Grands-Augustins. II. *Könyvtárnokok nemzetközi kongresszusa (Congrès international des bibliothécaires)* augusztus 20-ikától 23-ikáig. A szervező bizottság elnöke *Delisle Léopold*, a Bibliothèque nationale főigazgatója. Ennek a kongresszusnak programja felöli a könyvtári életnek úgyszólván egész körét. Első része kiterjeszkedik a könyvtárak történetére, a nyilvános könyvtárak szervezetére, adminisztrációjára és nemzetközi érintkezéseire, a népkönyvtárak szervezésére, és a könyvtárak személyzeti viszonyaira. A második rész a könyvtári építkezésekkel, butorzásokkal és a könyvtárak költöztetésével foglalkozik. A harmadik részben a könyvtári anyag feldolgozásáról lesz szó: kéziratok, nyomtatott könyvek, térképek, metszetek, fényképek stb. könyvtári kezeléséről, a lajstromozásról, lebélyegzésről, leltárakról, katalogusokról és repertoriumokról, az anyag konzerválásáról és restaurálásáról, a könyvkötészetéről, a katalogusok és repertoriumok különböző nemeiről, a bibliografiai rendszerekről, apró nyomtatványokról stb. Végre a negyedik rész a könyvtárak használatát illető kérdéseket tartalmazza: a könyv kölcsönzés különböző módjáról, a különböző könyvtárak között a kölcsönzés szabályozásáról, a könyvtárnokokra háruló felelősségről, és a használás következtében előálló s a könyvanyagot veszélyeztető bajok elleni védekezésről. A kongresszus ülései a Sorbonne-ban fognak megtartatni. A jelentkezések s a beterjesztendő dolgozatok, az utóbbiak július 15-ike előtt, M. *Henry Martin*, Paris 1. rue de Sully, à la Bibliothèque de l' Arsenal címre, a részvételi díj pedig (10 frank) M. *J. Couraye du Parc*, Paris, rue de Richelieu 58, à la Bibliothèque nationale címre küldendők be. A kongresszusról szóló jegyzőkönyv és a munkálatokat tartalmazó kiadvány a kongresszus tagjainak meg fog küldetni.

A magyar nemzeti múzeumi könyvtár általános revíziója.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter jóváhagyásával a magy. nemz. múzeumi könyvtára az idén általános revízió alá kerül. A munkálatok vezetésével *Horváth Ignác* könyvtári őr bízott meg, a könyvtár olvasóterme pedig a revízió miatt június hó 15-ikétől kezdve három hónapon át zárva marad.

Fővárosi könyvtár, levéltár és múzeum.

Dr. *Toldy László* székes fővárosi főlevéltárnok javaslatot dolgozott ki arra nézve, hogy a székes főváros két millió koronás milleniumi alapítványa egy részének felhasználásával a fővárosi könyvtár múzeum, és levéltár egyesíttessenek s kiváló fontosságukhoz méltó és rendeltetésüknek megfelelő elhelyezést és szervezetet nyerjenek. A javaslat leginkább a kérdés pénzügyi oldalával foglalkozik, részletesen kifejtve a különböző megoldási módokat. Minket azonban különösen az a rész érdekel, a melyben az elhelyezés kérdését fejtegeti, illetve erre nézve tesz javaslatokat. Igen helyesen arra az álláspontra helyezkedik,

hogy az új intézmény kellő hatást csak akkor fejthetne ki, ha a gyűjtemények a közönségnek kényelmesen megközelíthető módon vagy egészen külön épületben, vagy a mostani városházának egyik, egyenesen az utcáról megközelíthető szárnyában nyernének elhelyezést. Közel példára hivatkozik, Bécs város múzeumára és könyvtárára, a melyeket nemsokára ki fognak a város házából telepíteni, egy részt helyszűke miatt, másrészt egyéb czélszerűségi okokból. Abban is egyetértünk a javaslat szerzőjével, hogy a nagy közönség érdeklődését nagy mértékben csökkenti s az intézmény annyira kívánatos népszerűségét is lényegesen veszélyezteti, ha könyvtári vagy múzeumi gyűjteményeket egy óriás épület hivatalos helyiségeinek labirintusában kell megkeresnie. Mindezek a körülmények kétségtelenül illetékes helyeken is komoly megfontolás tárgyát fogják képezni s Toldy László valóban nagyfontosságú ügynek tett jó szolgálatot, midőn ezt a kérdést javaslatában kellő világításba helyezte.

A régi kéziratok megóvása érdekében újabb nagyjelentőségű dolgozatot tesz közzé a Centralblatt für Bibliothekswesen (XIV. évf. 12. f.) a vatikáni kéziratgyűjtemény kitűnő őrének, *Ehrle Ferencz* atyának tollából. Ezuttal a régi kézirati kincs megmentésében az egyetemek történeti és filológiai szemináriumainak vezetőire háramló nevezetes feladatot fejt ki. A vatikáni dolgozóteremben tett tapasztalatai alapján beszél s minden szava elárulja, hogy elnyomhatatlan kötelességérzetének tesz eleget, midőn a fontos kérdésben megkezdett tevékenységét a legkülönbözőbb irányokban folytatni akarja. Ismeretes, hogy legelőször is az idő és a természeti erők pusztításai ellen keresett óvszereket, s hogy erre nézve, hála a kezdeményezésére megindult széleskörű kísérletezéseknek komoly eredményekre van kilátás. S ime csakhamar megszólal újból most már azokat a veszedelmeket esetelve, a melyeknek a kézirati kincsek a használat s az emberek hanyagsága vagy gondatlanságai következtében ki vannak téve. Felügyelői asztaláról évek során át vizsgálódott ebben az irányban. Nemesak a használt kéziratokat fenyegető imminens károk meggátolására ügyelt, hanem pszikológiai észleletek alapján általános érvényű megállapodásokra akart jutni. Persze, az ilyesmi igen nehéz dolog s maga is bevallja, hogy megfigyeléseinek egyetlen kétségbevonhatatlan eredménye az volt, hogy sem a tudományosságnak különböző foka, sem a nemzeti sajtóságok nem mérvadók a kéziratokkal való bánásmódnál. A fődolog, hogy a kellő gondosságot s az ennek hiányában beálló károk nagyságát már a fogékony ifjúság életszakában megtanulják azok, kiknek a régi kéziratokkal való foglalkozás pályájuk egyik leggyakoribb feladata és teendője lesz. S erre a célra *Ehrle* igen helyesen a legalkalmasabbnak az egyetemi éveket s a szemináriumi gyakorlatokat tartja. »Bátran ki merem mondani — ugymond — hogy a használat által fenyegetett kézirataink megóvása sokkal inkább függ az egyetemi intézetek vezetőitől, mint a gyűjtemények őreitől. Az utóbbiaknak figyelmeztetései és fenyegetései legfeljebb a nagyobb kihágásokat akadályozhatja meg ott, a hol a használókban hiányzik a kellő érzék a kéziratok épségben tartása iránt.« Kifejti azután, hogy az írástani és paleografiai kurzusokon mily kitűnő alkalom nyílik a használat főbb elveinek hangoztatására és a gondatlanság veszedelmeinek feltűntetésére.

Az érdekes közlemény többek közt ismerteti a vatikáni kéziratár használati szabályzatát is, s kívánatosnak tartaná, hogy kölcsönös okulás céljából már nagyobb gyűjtemények is ismertetnék az övéiket. (e.)

Egy régi magyar könyv cím alatt kisebb dolgozat jelent meg *Győry Tibor dr.* tollából (Budapest, 1899. 7 l.), a mely az 1669-ben Kerti dolgoknak leírása cím alatt Bornemissza Anna fejedelemasszony megbízásából és költségén mindössze 75 példányban nyomtatott könyv egy újabban előkerült kilenczedik példányát ismerteti. Erre a példányra dévaványai Halasy József könyvtárában akadt ismertetője, a ki azt első sorban a magyar orvostudományi irodalomtörténet szempontjából tárgyalja. Azonban a szükséges könyvészeti adatokat is ügyesen csoportosítja s így kis dolgozata az érdekes XVII. századi nyomtatványnak minden tekintetben kimerítő ismertetésévé válik.

VÁLTOZÁSOK

a magyarországi nyomdáknál 1900 márczius 15-ikétől, június 15-ikéig.

(Az egy csillaggal jelölt nyomdák hatóságilag nincsenek bejelentve. A két csillaggal jelöltek megszűntek.)

Budapest:

- **Apolló irod. és nyomd. r. t. VII., Rottenbiller-utca 4—6.
- **Auer Lipót. VI., Dávid-u. 1.
- **Fischer Péter. VII., István-tér. 9/b.
- **Friedmann Dávid. VI., Teréz-körút 27.
- Grosz Izrael. VII., Kertész-u. 34.
- Halász Ármin. VI., Dávid-u. 1/B.
- **Hönnig Lajos. VI., Gyár-u. 2.
- Lőrincz Károly. X., Gyűjtőfőház. Magyarország hirlapkiadó r. t. nyomdája.
- VI., Teréz körút 19.
- **Muskát Béláné szül. Beke Gizella. VI., Teréz-körút 27.
- **Nágel István. VI., Dessewffy-u. 21.
- Nagy Mór. VIII., Rökk Szilárd-utca 28.

- Id. Poldini Ede és Tsa. VI., Irányi-u. 1.
- **Pscherhoffer Vilmos. VI., Podaniiczky-u. 15.
- **Schlieszer Henrik. VI., Király-u. 10.
- Schmelz és Schilling. VI., Zaballa-u. 70.
- Schwarz Leib Pál. VII., Valero-u. 12.
- Skopepa József. VII., Kertész-u. 34.
- Spinner Adolf. VII., Valero-u. 12.
- **Univers. Gyűjtőfőház.

Borosjenő:

Ungár J.

Csákova:

- **Chudy testvérek.
- *Chudy testvérek utóda: Grádl Péter.

Kassa:

László Béla.

Majsa:

Sziller János.

Miskolcz:

Boros Jenő.

Nagy-Károly:

**Vider Jakab.

Nagylak: (Csanád m.)

- **Hubert Jenő.
- *Nagylak és Vidéke ny.

Puchó:

Reismann Mór.

Rozsnó:

Falvi Jenő.

Sajó-Solymos:

Bács Jánosné.

Siklós:

Wessely és Horváth.

Stajerlak:

- **Rose V.
- Hollochütz Frigyes.

Szabadka:

- Hirth Lipót és Tsa.
- **Tomics Miklós.

Temesvár:

Messinger Sándor.

Zólyom:

- **Nádosi Gyula.
- Nádosi testvérek.
- Schlesinger Ignác.
- **Seidel és Fridmann.

A Magyar Könyvszemle új folyama.

A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára 1893-ban a Magyar Könyvszemle új folyamát indította meg.

A folyóirat, mint a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának hivatalos kiadványa s a magyar bibliografia egyedüli szakközlőnye, 1876 óta áll a haza tudomány érdekeinek szolgálatában. Első sorban a múzeumi könyvtár érdekeinek előmozdítására lévén hivatva, ismerteti annak egyes csoportjait; beszámol az év gyarapodásról, a végzett munkáról és teljes megbízható képet ad a könyvtár belső életéről. Ismerteti a hazai és külföldi könyv- és levéltárakat, kiváló figyelmet fordítva ezek magyar és speciális bibliografiai vonatkozású anyagának felkutatására és közzétételére. Számot ad a hazai és külföldi bibliografiai irodalom termékeiről s figyelemmel kíséri a külföldi irodalom hazánkra vonatkozó kiadványait.

A Magyar Könyvszemle évnegyedes füzetekben, évenként márczius, június szeptember és december hónapokban jelenik meg 24—26 ívnyi terjedelemben, több műmelléklettel. Előfizetési ára egész évre 6 korona, a könyvárusi forgalomban 8 kor.; egy-egy füzet ára 2 kor., könyvárusi forgalomban 2 kor. 50 fillér.

Az előfizetési pénzeket a **Magyar Nemzeti Múzeum pénztári hivatala** fogadja el; a folyóirat szellemi részét érdeklő közlemények a **szerkesztő czimére** a **Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárába** küldendők.

A Magyar Könyvszemle régi folyamának két teljes példányát (I—XVI. kötet) 50—50 koronáért a II—XVI. köteteket egyenként 4 koronáért, együtt 40 koronáért bocsátjuk előfizetőink rendelkezésére. Megrendelések a Magyar Nemzeti Múzeum pénztári hivatalához intézendők, mely az összeg előzetes beküldése esetén a szállítást bérmentesen eszközli.

Megjelent és a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárában kapható: *A hazai hírlapirodalom 1898-ban. I. A magyar hírlapirodalom, Szinnyei Józseftől. II. A nem magyar nyelvű hírlapirodalom, Kereszty Istvántól. III. Folyóiratok, Kováts Lászlótól. Függelék: A magyar nyelvű hírlapok és folyóiratok statisztikája, Szinnyei Józseftől.* Ára 1 kor. 10 fillér.

MAGYAR KÖNYVSZEMLE. — REVUE BIBLIOGRAPHIQUE HONGROISE.

Publiée par la bibliothèque du Musée National Hongrois
sous la rédaction de M. le dr. Jules Schönherr.

Quatre livraisons par an; prix du volume | Nouvelle série. VIII. volume. 2. livraison. Avril—Juin 1900.
6 couronnes = 6 francs = 5 marcs.

Sommaire.

La bibliothèque du Musée National Hongrois en 1899	113
Elemér Varjú. La bibliothèque Batthyány à Gyulafejérvár (V. article, avec 3 facsimiles)	130
Dr. Jaques Bleyer. Imprimés périodiques allemands relatifs à la Hongrie 1600—1711. (II. article)	170
Dr. Samuel Krausz. Un manuscrit inconnu de l'ancienne bibliothèque de Bude	190
Bibliothèque hongroise. (Nouvelles pièces relatives au Répertoire des vieux livres hongrois imprimés jusqu' à l'année 1711.) Les decrets des diètes de Transylvanie dans la bibliothèque du Musée Transylvanienne. Par <i>Zoltán Ferenczi</i>	198
Indicateur officiel. Rapport sur l'état de la bibliothèque du Musée National Hongrois dans le I. trimestre 1900	202
Littérature. Hungarica; le catalogue de la bibliothèque du comte Alexandre Apponyi écrit par lui-même (Par C. V. E.) — Magyar Minerva; annuaire des musées et des bibliothèques hongroises (Par V. E.) — Revues bibliographiques I. Revues hongroises. II. Revues étrangères	209
Nécrologie. Majláth Béla	220
Notes divers. Avancement. Le deuxième cours bibliographique. Congrès bibliographiques à Paris. Revision de la bibliothèque du Musée National Hongrois. La bibliothèque, le musée et les archives municipaux de Budapest. La conservation des manuscrits. Un vieux livre hongrois	221
Changement dans l'état des imprimeries en Hongrie de 15 Mars à 15 Juin	224
Appendice. Répertoire des journaux de Hongrie en 1899. I. Les journaux hongrois. Par <i>Joseph Szinnyei aîné</i> . II. Les journaux en langues étrangères. Par <i>Étienne Kereszty</i> . III. Les revues. Par <i>Ladislav Kovács</i> . Appendice: Statistique des journaux et revues hongrois de 1780 à 1899. Par <i>Joseph Szinnyei aîné</i>	1—54

Adresse de la rédaction et de l'administration: *Magyar Könyvszemle.*
Budapest, Musée National Hongrois.

VIII. KÖTET, 3. FÜZET. ÚJ FOLYAM. 1900 JÚLIUS—SZEPTEMBER.

MAGYAR
KÖNYVSZEMLE.

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRÁNAK

KÖZLÖNYE.

A NM. VALLÁS- ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI MINISZTERIUM MEGBÍZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

SCHÖNHERR GYULA.

1900. ÉVI FOLYAM.

— III. FÜZET. —

BUDAPEST
KIADJA A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRA.
1900.

TARTALOM.

	Lap
Dézi Lajos. Gutenberg János	225
Varjú Elemér. A gyulafejvári Batthyány-könyvtár. (Hatodik közlemény, egy melléklettel és a szöveg közt egy hasonmással)	228
Dr. Bleyer Jakab. Magyar vonatkozású német újságlapok a Magyar Nemzeti Múzeum birtokában 1600—1711-ig. (Harmadik, befejező közlemény.)	250
Vidéki könyvtáraink 1899-ben	265
Magyar könyvesház. Idegen nyelvű külföldi nyomtatványok hazai szerzőktől a bécsi udvari könyvtárban. (Második közlemény.) Kluch János-tól.	275
Külföldi szemle. A porosz állami könyvtárak lajstromozási rendszere Szabó Ervin-től	284
Tárca. Evnegyedes jelentés a Magyar Nemzeti Múzeumi könyvtárának állapotáról 1900 április 1-től június 30-ikáig.	297
A budapesti Magy. kir. Tudományegyetem könyvtára 1899-ben ...	301
A Magyar Tud. Akadémia könyvtára 1899-ben	311
Szakirodalom. Czákó Elemér, Az Orsz. Magy. Iparművészeti Múzeumi és Iskola könyvtárának címjegyzéke. Ism. Dr. Dézi L. — A budapesti magy. kir. Tudományegyetem könyvtárának címjegyzéke XXIV. 1899 évi gyarapodás. Ism. (c.) — Küffer Béla. A képviselőházi könyvtár katalogusának pótkötete 1893—1894. V. E. — Barta Lajos. A magyar gyűjteményi munkák jegyzéke. Ism. Dr. Váradi Ödön. — Bibliothèque des bibliographies critiques. Ism. E—r. — Norsk Boglexicon 1643—1813. Ism. Varjú. — Folyóiratok szemléje I. Hazai folyóiratok: Egyetemes Philologiai Közlöny XXIV. 6. 7., Erdélyi Múzeum XVII. 5. 6., Grafikai Szemle X. 6. 7. 8., Irodalomtörténeti Közlemények X. 3., Századok XXXIV. 6. 7. II. Külföldi folyóiratok: Centralblatt für Bibliothekswesen XVII. 7. 8. 9., Deutsche Litteraturzeitung XXI. 22. 25. 26. 30. 33. 35. 36. 37., La Bibliophilie I. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. II. 1. 2. 3. 4. 5., Le Bibliographe Moderne IV. 20., Revue des Bibliothèques X. 1—3. 4—6., Rivista delle Biblioteche et degli Archivi XI. 2. 3. 4—6.	322
A magyar bibliografiai irodalom 1900-ban. (Első közlemény.) Kováts László-tól	327
A Gutenberg-jubileum.	330
Vegyes közlemények. A kolozsvári egyetemi könyvtár új igazgatója. Kinevezés. Vidéki könyvtárak állami segélyezése. A második könyvtárnoki tanfolyam. A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára a párisi kiállításon. A párisi könyvtári kongresszusok. A pozsonyi városi közkönyvtár. A vizsolyi biblia könyvkötője (Kemény Lajos.) A kolozsvári Kalazantinumról	333
Változások a magyarországi nyomdáknál 1900 július 16-ikától szeptember 15-ikéig.	336

A Magyar Könyvszemle

előfizetési díját 1900 július 1-től 1900 szeptember 30-ikáig beküldték:

Az 1899. évi folyamra: Bartha József.

Az 1900. évi folyamra: Bartha József, Conczilen Emil, Honvédelmi miniszterium (3 kor.), Kecskemét város (3 kor.), a losonci állami főgimnázium, Stein János.

GUTENBERG JÁNOS.

DÉZSI LAJOSTÓL.

»A betű megöl, a lélek megelevenít«: mély igazság rejlik a szavakban, nem is jutott senkinek eszébe, kétségbevonni örök érvényességét. És mégis e szabály alól is volt egyszer kivétel, volt oly idő, midőn a betű újította meg a szellemi világot. Nem egyedül ugyan, de viszont nála nélkül sem történhetett volna meg a megújulás.

Midőn az emberiség valamely nagy átalakulás küszöbén áll, előbb az eszme jelenik meg, először halványan elmosódva, majd mindinkább tisztult formában, nyomában jár az átalakulás szűkségének érzete, mindinkább általánossá válva s végül, az »idő teljességében« egyszerre jelennek meg: az eszköz, melylyel az átalakulás végrehajtható s az egyének, kiknek vezérszerep jut ez átalakulás végrehajtásában.

Igy volt ez a középkor végén is. Dante nagy szelleme még csak halvány sejtelemmel birt róla; határozott alakban lép föl a humanistákkal, majd a reformációban. De sem a bölcsészeti, sem a vallási átalakulás nem lett volna általánossá, ha harmadik szövetségstársúl a *nyomtatott betű* nem csatlakozik hozzájuk. E szövetségben gyökerezett erejük s nem az utolsó szerep jutott a könyvnyomtatónak az újkor létrehozásában. Nem túlzás egy kiváló művelődéstörténetíró azon állítása, hogy az újkort több joggal keltezhetnök a szétszedhető, »mozgó« betű feltalálásától, mint Amerika felfedezésétől.

Gutenbergnek is az volt sorsa, mi minden nagy feltalálónak. Míg élt, kora alig vette észre, találmányát sem méltatta különösebb figyelemre. Ez az oka, hogy élete folyását nagyrészt homály fedi, még azt sem tudjuk, melyik évben született s találmányáról sem maradtak fenn részletes adatok. Abban is hasonlított sorsa a nagy feltalálókéhoz, hogy a midőn találmányának óriási jelentősége

már nyilvánvalóvá lett: megirigyelték dicsőségét s el akarták venni tőle. Mainznak vetélytársai akadtak: Harlem Coster Lőrinczet, Strassburg Mentelt, Bamberg Pfistert léptette föl, azonkívül Olasz-, Franciaországnak, Belgiumnak, sőt Csehországnak is akadt jelöltje. De hiába: Gutenberg születése ötszázados évfordulójának az egész művelt világ által impozáns módon megünneplése mindennél világosabban bizonyította, hogy e dicsőség nevétől soha el nem választható.

Nem kisebbíti e dicsőséget az sem, hogy a könyvnyomtatás más formában előbb is ismeretes volt. A kínaiak már a XI-ik században, sőt más adatok szerint még előbb, fatáblákra kimetszették egy könyv összes betűit s azután lapról lapra lenyomtatatták, — oly ügyességgel és gyorsasággal, hogy egy falapról állítólag egy nap alatt 30—40,000 levonatot tudtak készíteni. Ismeretes dolog, hogy a fametszés 1400 körül már Európában is el volt terjedve s hogy képeket, olykor aláírással, kártyákat, sőt iskolai könyveket is sokszorosítottak ilyen úton. De ez még nem könyvnyomtatás. A gőz mozgó erejét már Krisztus előtt ismerték, de Watt dicsőségét nem csökkentik az alexandriai Heron és Papin kísérletezései: a könyvnyomtatás titka a betűk szétszedhetőségében és ismét összerakhatóságában rejlett s ez a Gutenberg geniális találmánya.

Gutenberg, mint a legtöbb feltaláló, idealis gondolkozású ember volt, ki előtt czélul az emberiség közhaszna lebegett, mely találmányából árad reá. Nem volt gyakorlati ember, nem is igen törődött vállalata anyagi hasznával. Kétszer alapított nyomdát s mind a kétszer hitelezői foglalták le s végre is udvari szolgálatban volt kénytelen életét befejezni. Ő találta föl a könyvnyomtatást, ő alapította az első könyvnyomdát s Fust ötvös és utódai gazdagodtak meg belőle. A hiúság sem bántotta: nyomtatványaira még a nevét sem tette ki. Lelkének nemes, vallásos érzületét legjobban jellemzik legszebb nyomtatványának következő sorai: »A felséges Istennek oltalma alatt, kinek egy intésére a gyermekek nyelve ékesen szólóvá lesz s a ki gyakran a kicsinyeknek jelenti ki, a mit a bölcsek előtt elrejt . . . nyomtatott ez a jeles könyv.« Így az eszmék embere szokott írni! Hasonló érzületnek ad kifejezést Hess András is a Karaihoz intézett ajánlólevélben: »Nem régebén« — írja — »Olaszországban forgolódásom ideje alatt látva,

hogy az emberi nemnek milyen nagy hasznára és díszére vannak azon kiváló tehetségű férfiak, a kik isteni serénységüket könyvek nyomtatására fordították: magam is kedvet kaptam, hogy ezt az oly méltó és jeles tudományt tehetségemhez képest elsajátíthassam, és hogyha azután valami foganatja leszen, nemcsak magam, de embertársaim hasznára is fordíthassam.«

Ha Gutenberg tudatával bírt találmánya közhasznú voltának, meg is érte azt az örömet, hogy az mindenfelé elterjedt és azzal a meggyőződéssel hagyhatta abba a munkát, hogy vannak, a kik folytatják helyette s hogy az többé nem fog elenyészni. Még élt, a mikor már Mainzon, a könyvnyomtatás bölcsojén kívül Strassburgban, Bambergben, Kölnben, Augsburgban, Baselben, sőt Rómában működtek tanítványai; néhány év múlva pedig Franciaországban, Németalföldön, Magyarországon, spanyol és angol földön, majd egész Európában elterjedt dicső találmánya.

Tanítványai és utódai szintén át voltak hatva hivatásuk magas voltáról, a minthogy a társadalom leghasznavehetőbb tagjaiból is kerültek ki. Elég Aldus Manutius, Estienne, Froben, Oporin, Froschauer, Plantin, Elzevir, s nálunk Abádi, Heltai, Szenczi Kertész, Breuer és Misztótfalusi Kis nevét említeni annak igazolására, hogy a régi idők könyvnyomtatói sem eredményes munkásság, sem műveltség és tudományos képzettség dolgában nem állanak alább kortársaiknál. Nem mesteremberek voltak, hanem a művelődés avatott papjai, kik híven, önzetlenül, sőt sokszor önfeláldozással szolgálták a felvilágosodást. Az ő érdemük, hogy a művelődés nem egyes kiváltságos osztályok tulajdona többé, hanem kiárad az egész emberiségre. Kezdetben csak néhányan vannak, ma már óriási hadsereg, melynek a föld minden részén van állomáshelye és tekintélyes hadosztálya, mely ellenállhatatlanul folytatja a szellemi hódítást. Ez az a mustármag, mely noha minden magnál kisebb, olyan fává nevededik, hogy ágaival az eget verdesi, terebélyes lombjai között fészket adva a madaraknak. Nem ok nélkül mondta róla Luther lelkesedésében és elragadtatásában: »A könyvnyomtatás a legnagyobb és legutolsó ajándék, . . . ez az utolsó láng a világ kialvása előtt.«

A GYULAFEJÉRVÁRI BATHYÁNY-KÖNYVTÁR.

VARJÚ ELEMÉRTŐL.

(Hatodik közlemény, egy melléklettel és a szöveg közt egy hasonmással.)

101. (*K₅. I. 15.*) GREGORII IX. PPAE DECRETALIUM LIBRI V. CUM GLOSSIS ORDINARIIS BERNARDI PARMENSIS. — JOHANNES GUALLENSIS,¹ COLLECTIO EPISTOLARUM DECRETALIUM. — INNOCENTIUS IV. PAPA, APPARATUS SUPER V. LIBRIS DECRETALIUM. *Saec. XIV.*²

Ivrétű hártyakézirat, olaszos minuszkulával írva; az írás két hasábban folyik s glosszával van körülvéve. Egyszerű vörös és kék kezdőbetűkkel. A XIV. század elejéről.

A lapszélek sok helyütt le vannak vagdalva.

Durva, szarvasbőrrel bevont deszkekötésben.

Beke, Index, 149. sz.

102. (*G₅. V. 24.*) I. JOHANNES RECTOR DE VILLACH, CALENDARIUM ANNORUM 1437—1490. *Anni 1464.*

Negyedrétű, 26 levélből álló, papírkézirat. Mint az első oldalon levő jegyzésekből kitűnik, a naptár-táblákat *Johannes rector de Villach divinornm cooperato apud S. Jacobum in Lewben* (Leoben. Stájerország) 1464-ben készítette.

A 2a. lap alsó szélén a 43. számnál ábrában is közölt czimer látható.

II. RATIONES CONTRA JUDAEOS DE MESSIAE ADVENTU. — TRACTATUS DE NOBILITATE. *Saec. XV.*

Negyedrétű papírkézirat 48 levélen. A XV. század derekáról.

III. SUMMA PAUPERUM. *Saec. XV.*

Negyedrétű papírkézirat a XV. század derekáról; 36 levelen.

¹ Él a XII. században. Nem tévesztendő össze az egy századdal később élt hasonló nevű híres minoritával, a ki vallás-bölcsészeti munkákat írt.

² E kézirat koránál fogva nem ide, hanem a IV. közleménybe, körülbelül a 25. szám körül felsoroltak közé tartoznék, de miután leírása elnézésből onnan elmaradt, itt közöljük.

IV. PETRUS DE ALLIACO, MEDITATIONES SUPER SEPTEM PSALMOS POENITENTIALES. *Saec. XV.*

XV. századi papírkézirat negyedréiben, 24 levelen.

V. EXPOSITIO MISSAE. *Saec. XV.*

Negyedrétű kézirat durva, vastag bordájú papíron, melynek vízjele korona. 30 levél. A XIV. század közepéről.

Mind az öt kézirat egy XVIII. századi papírkötésben van. Beke, Index, 459.

103. (*G₅, V. 13.*) I. EXPOSITIO HYMNORUM. *Saec. XV.*

Ivrétű papírkézirat. 69 levelen, két hasábosan, tollal vont vonalak közé, csúnya, rendetlen folyóírással írva. Vörös, sárga és zöld, izléstelen, rosszul rajzolt kezdőbetűkkel. A XV. század közepéről.

II. DIALOGUS SALOMONIS ET MARKOLPHI. — EXPOSITIO SUPER CANTICA CANTICORUM. — VARIII TRACTATUS THEOLOGICI. *Saec. XV.*

60 ivrétű papírvélemből álló, egyhasábosan, folyóírással írt s csak részben rubrikált kézirat. A XV. század derekáról.

A Dialogus végén:

Marcolfus elegit, er war aber mein (*így, »kein« helyett*) nar gewesen. etcetera.

A 40b. oldalon:

Anno incarnationis M^o cccc^o lxx. in vigilia Sancte Marthe.

A 60b. oldallal megszakad a kézirat; hogy még itt nincs vége, mutatja a lapszálon levő őrszó.

III. GLOSSA IN NOVUM TESTAMENTUM. *Saec. XV.*

Ivrétű, 24 levélből álló papírkézirat. Kurzív írás; rubrikálva. A XV. század közepéről.

IV. TRACTATUS DE VITA EMENDANDA, GERMANICE. *Anni 1453.*

Ivrétű papírkézirat; 24 levélen. Egy hasábosan, romlott kurzív-írással írva; rubrikálva.

Végén: Anno 53° W. A. V.

V. FRAGMENTA THEOLOGICA. *Saec. XV.*

11 ivrétű levél, töredéke valamely nagyobb kódexnek.

VI. SECRETUM SACERDOTUM. *Anni 1456.*

12 ivrétű papírvél. Szép, erőteljes kurzívval egy hasábosan írva. Vörös kezdőbetűkkel.

Zárószavai: Explicit secretum sacerdotum per me Johannem

Erhardi de Wels. Anno domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo sexto, mensis Septembris die undecima.

VII. SERMONES. *Saec. XV.*

24 ívrétű papírlevélen.

VIII. SANCTUS ANSELMUS EPISCOPUS CANTUARIENSIS, DIALOGUS DE PASSIONE CHRISTI SEU DE PLANCTU B. MARIAE VIRGINIS. *Anni 1386.* — SERMO DE EADEM MATERIA.

Papíron, 12 levél. Két hasábosan, tollal húzott keretek közé jó folyóírással van írva. Rubrikálatlan.

7b. l. Explicit Anshelmus de passione Christi. Anno millesimo ccc^{mo} lxxxvi.

IX. PASSIO DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI METRICE. *Saec. XV.*

36 levélből álló papírkézirat, tintavonalakra, egy hasábosan, vastag vonású kurzívval írva. A sorok közt apró betűs glossza. Rubrikálva. A XV. század közepéről.

Mind a kilencz darab világos barna bőrrel bevont, szüette deszkakötésben, melynek kapcsai és védőgombjai hiányoznak. Az első táblán kívül rézkeretes, hártýára írt czímke, belül a 43. számnál közölt czímer.

Beke, Index, 610. sz.

104. (*J₅. III. 5.*) I. TRACTATUS DE SACRAMENTIS. *Saec. XV.*

2 ívrétű papírlevélen, két hasábosan, félkurzív írással írva. Rubrikálva. A XV. század elejéről.

II. TRACTATUS DE VIRTUTIBUS ET VITIIS. *Saec. XV.*

Ivrétű papírkézirat, 36 levélen, két hasábosan igen durva vonású vastag folyóírással írva. Egyszerű vörös kezdőbetűkkel.

A végső (36a.) oldalon a felső lapszélen, idegen kézzel írva ezek olvashatók:

Anno incarnationis Jesu Christi millesimo quadringentesimo sexagesimo secundo, ipso die penthecostes, hora quasi prima peracto prandio, in civitate Lewtczaw hospitale cum aliis quinquaginta tribus domibus est combustum; scilicet in eadem platea maior turris et cum aliis edificiis ipsius muri per ignem consumpta fuit.

III. CONFSSIONALE. *Anni 1398.*

Ivrétű papírkézirat 14 levelen, két hasábosan sietős kurzívval írva. Rubrikálva.

Kolofon: Explicit confessionale bonum domini episcopi doctoris Parisiensis. Scriptus est liber iste per venerabilem etcetera. Sub anno domini M^o ccc^o xc^o viii^o.

IV. TRACTATUS THEOLOGICI. *Saec. XV.*

Ivrétű papírkézirat 36 levelen; végül csonka. Két hasábosan durva folyóírással van írva. A XV. század elejéről.

Végén ezen értelmetlen kolofon:

Explicit secundus, tertius et quartus liber p (?) questiones (?) per manus (*közbe szárva*: Johannis de Lelouia) cuiusdam.

V. SANCTUS GREGORIUS MAGNUS PAPA, LIBER REGULAE PASTORALIS. *Saec. XIV—XV.*

Ivrétű kézirat 12 hártya-levelén. Két hasábosan, folyóírással írva; vörös és zöld kezdőkkel. Végén csonka. A XIV. század végéről vagy a következő elejéről.

Kezdeté: Incipit liber primus pastoralis beati Gregorii pape urbis Rome, scriptus ad Johannem Romanensem episcopum . . .

VI. SANCTUS GREGORIUS MAGNUS PAPA, LIBER REGULE PASTORALIS. *Saec. XV.*

Ivrétű papírkézirat, úgy látszik az előbbinek folytatása. Két hasábosan írva, vörös kezdőbetűkkel. 23 levél. XV. század eleje.

Kezdeté: Quanta debeat esse diversitas in arte predicationis . . .

23a l. Kolofon: Explicit pastoralis Gregorii per manus Johannis dicti Dadilo etcetera.

Végén néhány levelen theologiai értekezések.

Az egész egy síma barna bőrrel bevont deszkakötésben, a mely gömbölyüfejú rézgombokkal van ellátva, kapcsai hiányoznak.

Az *1a.* lapon egy XV. századi tulajdonos névbejegyzése:

Liber Ambrosii plebani in Walendorff.¹

Hasonló korú írással az előlevélen ezek olvashatók:

Iste liber est legatus ad ecclesiam sancte Elizabeth extra muros Lewtschovie per dominum Ambrosium quondam plebanum in Valendorff.

Beke, Index, 597. sz.

Magyar Könyvszemle, 1880. évf. 341. l. (?)

105. (*F₅. IV. 12.*) NICOLAUS GORRANUS, POSTILLA SUPER EVANGELIUM S. LUCAE. *Saec. XIV—XV.*

Ivrétű kézirat, vastag, ritkán bordázott papíron, melyen itt-ott jól kivehető a vízjel: **maria**. 302 levél. Két hasábosan ormótlan

¹ *Walendorff*, magyarul *Olaszi*, latinul *Villa Latina*, mai nevén Szepes Olaszi, már a XIII. században szerepelt szépeességi város.

gót írással írva. Rubrikálva. A XIV. század végéről vagy a XV. század elejéről.

Kezdeté, 1a. l.: Disciplina medicine exaltabit capud (*így*) illius

Végén, 302a. l.: Explicit opus Nicolai Gorra super Lucam. Egykorú deszkakötésben.

Az első oldalon ezen vörössel írt XV. századi bejegyzés olvasható:

Dicta magistri Nicolai Gorra super Lucam pertinent ad librariam dominorum de capella in Leucza et sunt fueruntque domini Nicolai Scettn predicatoris capelle.

Magánál e kétségtelenül hazai eredetű kéziratnál jóval érdekesebbek a tábláinak borítólapjait képező kéziratföredékek. Szerencsés véletlen folytán a könyvkötő a felhasznált kódexnek épen zárszavait tartalmazó levelét ragasztotta be a hátsó táblába s e kolofon egy XIV. századi magyar író nevét őrizte meg. A felszabdalt kódex ívrétű hártyakötet volt, két hasábosan sűrű sorokban, jó félkurzívval írva. Tartalmát theologiai fejtegetések képezték. Kolofonja, a melyet itt hasonmásban is közlünk, így hangzik:

Finitus iste libellus domini Drzyslay de Peczka
Anno domini M. CCC. xxx. vj. proxima die
post festum sancti Bartholomey
Explicit nescio quid
Manducare potest fornicam si caput auffers
Musca vero endenda si caput auffers

Finitus iste libellus domini Drzyslay de Peczka Anno Domini M. CCC° xxx° vj. proxima die post festum sancti Bartholomey.

Ez alatt más, későbbi írással:

Explicit nescio quid. *És utána, apró betűkkel:* Manducare potest fornicam, si caput auffers, musca vero endenda (*így*) si . . . (*így* szó olvashatatlan) additur illi.

E kolofonból kitűnik, hogy a kötet egykor Pécskai Doroszlónak egy theologiai művét tartalmazza. Fájdalom, a könyv elveszett s tartalmáról a megmaradt töredékek vajmi csekély fogalmat nyújtanak.

Beke, Index, 210. sz.

106. (N₅. III. 4.) MISSALE AD USUM CUIUSDAM ECCLESIAE HUNGARICAE. *Saec. XIV—XV.*

Ivrétű kézirat szép, fehér hártyán, két hasábosan, több másoló által gót könyvirással írva. Számtalan egyszerű piros és kék kisebb és sok lomb- és virágdiszes nagy kezdőbetűvel. Fájdalom, e diszes kézirat igen csonka. Elején hiányzik a naptár, az előzmények, a misekönyv szövege a XI. számozott levélig; közben ki van tépve a kanon-kép s végén meghatározhatatlan számú levél. A meglevő utolsó a CXXXI. számot viseli. A XIV. század végéről, vagy a következő elejéről.

Kezdőbetűi igen szépek; valamennyi növényi ornamentummal ékes, száraik kereteket képeznek, befoglalva a széles lapszéleket. A virágos keretdiszes magyaros jellegűek; színeik tüzesek, de nem riktók, csupa tört, tompított tónusok. Arany sehol sincs benne, a figurális ábrázolások is teljesen hiányoznak, mindazonáltal a miniatura a XIV—XV. század jobb hazai termékei közé tartozik. Csak sajnálhatjuk, hogy a hihetőleg diszes kanon-kép elveszett.

A szövegben a magyar szentek miséi szokott helyükön találhatók.

Vörös barna bőrrrel bevont s apró bélyegekkel préselt egyszerű deszkakötésben. Kapcsai hiányoznak.

Beke, Index, 379. sz.

107. (N₅. I. 15.) MISSALE AD USUM CUIUSDAM ECCLESIAE HUNGARICAE. *Saec. XIV—XV.*

Ivrétű hártyakézirat, két hasábosan nagy erős törésű gót minuszkulával írva; gregorianus hangjegyekkel. Kezdői egyszerűek, vörösek és kékek. A XIV. század végéről vagy a XV. század elejéről.

Igen csonka; naptárából hiányzik január-április, nincs meg továbbá a szöveg eleje, s végén a misekönyvnek mintegy egy harmada. A kanonnak nem volt külön képe; a többi részek folytatásául van írva s élén csak egy, a szövegbe rajzolt, primitív, könnyedén szinezett feszület-kép van. A régi kanonból azonban csak egy hasábnyi van meg, a többi hiányzik, helyette egy szép nagy betűkkel írottat kötöttek be a könyvbe, a mely azonban a XV. század közepénél nem újabb.

Hogy magyar egyház számára készült, mutatja a naptár s a végén meglevő Szent-István-mise.

A szepesiekre emlékeztető, préselt, nagy rézgombokkal ékes disznóbőrös deszkakötésben.

Beke, Index, 381. sz.

108. (J₅. III. 10.) SERMONES DE TEMPORE ET DE SANCTIS. *Saec. XIV—XV.*

Ivrétű papirkézirat 294 levelen, két hasábosan, több kéztől eredő folyóírással írva. Egyszerű vörös kezdőbetűkkel. Hihetőleg lengyel készítmény a XIV. század végéről, vagy a XV. század elejéről.

Ergitur clemen-
tissime pater rex
iesum cristum fi-
lium tuum domi-
num nostrum: su-
plices rogamus
et rogamus: uti
accepta habeas et benedicas
hec dona hec munera
hec Sancta sacrificia
ullibata in primis que tibi
offerimus pro ecclesia tua san-
cta catholica quam pacifice
custodire adunare et regere
digneris toto orbe terrarum
vna cum famulo tuo papa
nostro et antistite nostro
et rege nostro et omnibus

933
over when

file 249 when

Egyik lapra valamely XV. századi kéz beigtatta Szent-Imre legendáját.

Szarvasbőrrel bevont deszkakötésben; gombjai és kapcsai hiányoznak.

Beke, Index, 503. sz.

109. (*K*₅. II. 16.) BIBLIA SACRA VETERIS TESTAMENTI. *Saec.* XIV—XV.

Ivrétű hártyakézirat, két hasábosan erősen tört gót minuszkulával írva. Piros, zöld és kék, ellentett színű kaeskaringsókkal ékített nagyobb és egyszerű piros és kék apróbb kezdőbetűkkel. A XIV. század végéről, vagy a XV. század elejéről.

Nincs befejezve. Megszakad a Paralipomenon elejénél, a lap és hasáb közepén. XVIII. századi bőrkötésben.

Beke, Index, 48. sz. (»fol.* 392.«)

110. (*H*₅. III. 4.) SANCTUS THOMAS DE AQUINO, EXPLICATIO DECALOGI. TRACTATUS DE CORPORE ET SANGUINE DOMINI, DE SACRAMENTO EUCHARISTIAE ET EXPOSITIO MISSAE. *Saec.* XIV—XV.

Ivrétű papírkézirat, két hasábosan, romlott félkurzívval írva. Rubrikálva; de a kezdőbetűk helye még üres.

Szarvasbőrrel bevont deszkakötésben, egy áthajtós kapocscsal. Az első oldal margóján ezen bejegyzés olvasható:

Iste liber assignatus est ecclesie Beate Marie Virginis in Noua Villa a domino Thoma baccalaureo in decretis. Anno domni millesimo quadringentesimo x 1°.¹

Beke, Index, 208. sz.

Magyar Könyvszemle, 1880. évf. 342. l. (A bejegyzést csakán közli.)

111. (*K*₅. III. 3.) I. PETRUS AUREOLUS, COMPENDIUM LITERALIS SENSUM TOTIUS BIBLIAE COMPLECTENS. *Saec.* XV.

Papírkézirat ivrében, 139 levelen, két hasábosan, erős vonású félkurzívval írva. Egy nagyobb és számos apró vörös kezdőbetűvel. A XV. század közepéről.

Végén: Per Jacobum Hogenest.

II. SANCTUS THOMAS DE AQUINO, QUAESTIONES SUPER QUARTO SENTENTIARUM. *Saec.* XV.

Ivrétű papírkézirat, 96 levelen, két hasábosan, jó félkurzívval írva. Nincs rubrikálva. A XV. század legelejéről.

Kolofon: Expliciunt questiones quarti libri sententiarum per manus Conradi Kekch de Swainkendorf.

¹ Vesd össze a 38. és 60. számokkal.

III. CONCLUSIONES CANONICI UTILES. *Saec. XV.*

17 ívrétű papírlevelen, egy hasábosan, vastag folyóírással írva. Rubrikálva.

Kolofon: Henricus Lohert capellanus altaris Sancte Katherine prepositure Thuris scripsit.

IV. VERSIONES GERMANICI ALIQUOT BULLARUM PAPALIUM. *Saec. XV.*

Ivrétű, 6 papírlevélből álló kézirat. Egy hasábosan, folyóírással írva. Rubrikálva. A XV. század közepéről. Végül csonka, számos kitépelt levél megmaradt belső széle mutatja, hogy egykor terjedelmesebb volt a kódex.

V. SANCTUS AURELIUS AUGUSTINUS, CONFESIONUM LIBRI XIII. *Saec. XIV.*

Ivrétű kézirat, 79 papírlevelen, melyeknek vízjele olló. Átmeneti folyóírással egy hasábosan írva; rubrikálva. A XIV. század második feléből.

Első oldalán XVII. századi bejegyzés:

B. V. Mariae in Victoria sac. Cist. ord. catalogo inscriptus.

VI. TRACTATUS DE VITA, NOBILITATE, PARENTIBUS ET ORTU SANCTAE ELISABETH. *Saec. XV.*

Ivrétű, 25 levélből álló papirkézirat. Két hasábosan, erőteljes folyóírással írva. Rubrikálva. A XV. század elejéről.

Ezen hat kézirat egy XVIII. századi rongált papírkötésbe van kötve.

Beke, Index, 589. sz. Az »Index« ezt s még hat más hasonló gyűjtelékes kézirat-kötetet a következő czim alá foglalja össze: *Varii tractatus theologici, cum indicibus*. Tartalmukról s korukról nem tesz említést.

112. (*M₅. I. 2.*) PETRUS DE UNZOLA, AURORA NOVISSIMA COMPOSITA SUPER SUMMAM DOMINI ROLANDINI DE ROMANCIIS. *Anni 1380—1401.*

Nagy ívrétű, vastag, durva szövétű papírra két hasábosan, folyóírással írt kézirat. Vörös kezdőbetűkkel.

Végén: Laus tibi sit Christe, quoniam liber explicit iste. Explicieunt additiones domini Petri de Unzola super auroram domini Rolandini, que nuncupatur Meridiana.¹

Ez alatt a lapszálon: Ego Laurencius notarius condam Nicolay del Kay de seruall hoc opus scripsi ac complevi currente anno domini m^o ccc^o lxxx cccc^o primo (*így; tehát 1380-tól 1401-ig*); indictione viij^a, die vigesima mensis Julii. Ipsum

¹ A másoló elvétette a címét.

Christo incepi eodem millesimo superius nominato die octavo mensis Januarii.

Félig bőrrel bevont, rongált deszkakötésben.

Beke, Index, 606. sz.

113. (*J₅*, III. 4.) I. SANCTI JOHANNIS CHRISOSTOMI ALIQUOT OPUSCULA. — TRACTATUS DE EUCHARISTIAE SACRAMENTO ET DE COMMUNIONE SUB UTRAQUE SPECIE CONTRA JACOBELLUM.¹ *Saec.* XV.

Ivrétű papírkézirat, két hasábosan, folyóírással írva. A XV. század elejéről.

II. RICHARDUS SUPER CANONEM. — TRACTATUS SUPER SUMMAM MAGISTRI ODONIS DE POENITENTIA. REGULA CANONICORUM ORDINIS CISTERCIENSIS. — CONRADUS ORD. CISTERCIENSIS, CONFESSIOALE. 1401—1402.

Ivrétű papírkézirat, két hasábosan kurzivval írva.

A második munka végén ezen kolofon:

Explicit tractatus de prima magistri Ode per manus Johannis de Mylyczyn dicti Codrus sub anno domini m^o. cccc^o secundo, feria quarta in vigilia sancti Bartholomei apostoli, et est scriptus de regula Pragensi.

Hasonló zárszó van az utolsó darab végén is, de itt az évszám 1401.

III. GUILLELMUS ORD. CISTERC., LIBER DE DOCTRINA CORDIS. — TRACTATUS DE POENITENTIA. — DE LAUDIBUS B. MARIAE VIRGINIS. — CONSTITUTIONES PROVINCIALES PER ERNESTUM ARCHIEPISCOPUM PRAGENSEM EDITAE, ANNO. 1349. *Saec.* XV.

Ivrétű kézirat, papíron; két hasábosan írva folyóírással. Vörös és kék kezdőbetűkkel. A XV. század legelejéről.

A három rész egy csinos préselésű, vörös-barna bőrű kapcsos deszkakötésben.

Beke, Index, 93. sz.

114. (*H₅*, III. 11.) I. SANCTUS THOMAS DE AQUINO, COMMENTARIA SUPER PRIMO LIBRO SENTENTIARUM. *Anni* 1403.

Ivrétű papírkézirat, egy hasábosan. jó folyóírással írva. Egy nagyobb fekete-vörös és sok apró miniummal írt kezdőbetűvel.

Végén: Explicit liber primus sententiarum, finitus in vigilia sancti Andree. anno domini M^o cccc^o tercio, et sic est finis.

¹ Jacobellus vagy Jacobus de Strzibro († 1429) Husz hűséges követője volt.

II. HUGO ARGENTINENSIS, COMPENDIUM THEOLOGICAE VERITATIS. — TRACTATUS DE CONTRACTIBUS, ETC. *Saec. XV.*

Ivrétű papírkézirat. Két hasábban, félkurzívval írva. XV. század elejéről.

Végén: Explicit tractatus de contractibus, de emptionibus, venditionibus, donationibus et ceteribus de aliis magistri Mathej Oraconice sacre theologie professoris. Qui priusquam hunc tractatum scripsit, vidit de eadem materia scripta magistrorum Henrici de Oÿta et Hertici de Hassya, cum ambi etiam personaliter conferebat etcetera amen.

III. RABBI SAMUELIS EPISTOLA AD RABBI ISAAC SEU RATIONES BREVES AD REPROBANDOS JUDEORUM ERRORES. IN LATINUM TRANSLATA PER FRATREM ALPHONSUM DE BONIHOMINIS ORD. PRAED. *Saec. XIV.*

Papírkézirat ivrétben, két hasábosan, folyóírással írva. A XIV. század végétől.

Első táblája belsejében egy kivakart bejegyzés alatt ezen a XV. század végétől való jegyzet olvasható:

Iste liber presentetur capelle sancti Georgii.

A könyv tehát a lőcsei Szent-György-kápolnáé volt.

Beke, Index, 579. sz.

Magyar Könyvszemle, 1880. évf. 338. l.

115. (*H₅. IV. 2.*) COMMENTUM PROSARUM. *Anni 1404.*

Papírkézirat negyedréttben, durva félkurzívval írva. Egyszerű piros kezdőbetűkkel. 216 levél.

Kolofon (209a. l.): Explicit commentum prosarum per manus Materni et est finitum in die ad vinculam sancti Petri apostoli anno domini millesimo quadringentesimo quarto, pro quo dominus gloriosus sit benedictus dictus in secula etcetera. Finis adest operis, mercedem consumpsi laboris.

Deszkatáblás, sima fehér bőrrrel bevont kötésben, a mely áthajtós, durva vasvégű kapcsokkal van felszerelve. A kötés előlapjaiul két 1400-ban kelt, Hayn Jakab meissenai (szászországi) egyházmegyei közjegyző által kibocsátott oklevél szolgál.

Beke, Index, 425. sz.

116. (*J₅. III. 1.*) I. SERMONES DE TEMPORE. *Anni 1404.*

Ivrétű kézirat, elején néhány hártya levéllel kevert papíron. Két hasábosan, folyóírással írva; egy nagyobb, ízléstelen, zöld-vörös kezdőbetűvel. Rubrikálva.

Kolofon: Explicit ergo summa ista. Benedictus qui inceptit

et complevit. Amen. Anno domini millesimo cccc iiij^o in vigilia corporis Christi AMEN.

II. ANSELMUS CANTUARENSIS ARCHIEPISCO-
PUS, LIBER DE SIMILITUDINIBUS. *Saec. XIV—XV.*

Ivrétű papírkézirat, két hasámban, folyóírással írva. Rubrikálva. A XIV. század végéről, vagy a következő elejéről.

Kolofon: Explicit liber venerabilis Anselmi de similitudinibus Cantariensis archiepiscopi. Amen.

III. SERMONES. *Saec. XIV—XV.*

Ivrétű kézirat vegyest hártján és papíron, két hasábosan, kurzívval írva. Rubrikálva. A XIV. század végéről, vagy a XV. század elejéről.

Deszkatábláit disznóbőr borítja, a melyre mértani idomú rekeszekbe illesztett rozetták vannak préselve. Kapcsai hiányoznak.

A kötés előlapján a XV. század végére valló írással:

Liber ecclesie beati Jacobi in Lewtscha.

Beke, Index, 500. sz.

Magyar Könyvszemle. 1880. 334. l.

117. (*F*₅. VI. 10.) GEDICHT VOM KARL DEN GROSSEN.
Anni 1405.

Negyedrétű papírkézirat 222 levelen. Elején egy nagyobb vörös-zöld kezdőbetű. Rubrikálva.

Kezdeté: Vas alter vorher kömen ist

Wie man es noch geschrib(e)n list.

Kolofon (221a. l.): Anno domini millesimo quadragentesimo quinto, in crastino sancto Paullij apostolo (*így*) ij^o xxviiij.

221b. l. (más írással): Ego vocor Erasmus Stäpfl scribt(or) huyus sententiam (*így*). Utánna rövid elmélkedés Maté egy verséről.

Vörös bőrrrel bevont deszka-kötésben; gombjai és kapcsai hiányoznak.

Beke, Index, 476. sz.

118. (*J*₅. III. 8.) I. HUGO [DE SANCTO VICTORE?], POS-
TILLAE SUPER EVANGELIUM S. JOHANNIS. *Anni 1407. ACCE-
DUNT SERMONES. Saec. XV.*

Ivrétű papírkézirat 201 levelen. A 161. levélíg egy kéz írása, a mely szép, igen hegyesen tört, francziás kurzívot vetett; innen kezdve több különböző másolótól való folyóírás következik. Két hasámban írva s egyszerű vörös kezdőkkel rubrikálva.

A 127b. lapon ezen kolofon: Explicit liber magistri Hugo-

nis super ewangelium Johannis finitus est sub anno domini millesimo Quadringentesimo septimo, feria quarta post festum sancti Thome apostoli.

Kék szarvasbőrrel bevont, rézgombos és áthajtós kapcsú kötésben. A tábla hátsó boríték-levelét egy notariusi oklevél töredéke képezi, a mely 1394-ben a Prága melletti Wyssehradon kelt.

Az 1a. lap felső szélén a XV. század végéről való ezen bejegyzés olvasható:

Legatus est presens liber per quendam personam ad librariam in Lewczsch.

Beke, Index, 502.

Magyar Könyvszemle, 1880. évf. 337. l.

119. (*H₅, III. 5.*) SERMONES DOMINICALES. — BIBLIA METRICA. — GLOSSA HYMNORUM. *Anní 1409.*

Ivrétű, 295 levélből álló papírkézirat, több kéztől eredő folyóírással írva. Egyszerű vörös kezdőbetűkkel.

Végén: Explicit glossa ymponum per manus cuiusdam pauperis scholaris anno domini millesimo quadricentesimo nono, in vigilia penthecostes. Finis adest operis, mercedem posco aboribus etcetera. Sit laus deo.

Szarvasbőrrel bevont deszkakötés, réz gombokkal és kettős vas láncszal; kapcsai hiányoznak.

Előlevélül egy prágai közjegyző XV. századi okirata szolgál.

Beke, Index, 507. sz.

120. (*L₅, IV. 11.*) LIBER PSALMORUM CUM GLOSSA. ACCEDIT GLOSSARIUM BREVE LATINO-GERMANICUM. *Anní 1409.*

Ivrétű papírkézirat, két hasábosan félkurzívval írva. Vörös, kék és zöld egyszerű kezdőbetűkkel.

A Psalterium végén vörössel: 1409. Ez után következik a rövid latin-német szójegyzék.

Egykorú disznóbőrrel bevont deszkakötésben. A táblák apró bélyegekkkel vannak préselve; köztük sűrűn van alkalmazva a cseh czimer. Gombjai és kapcsai hiányoznak.

Az első oldal felső szélén XVIII. századi írással ezen bejegyzés:

Ex libris regiae ac liberae civitatis Bartphensis. N° 27.

Beke, Index, 446. sz.

121. (*K₅, III. 4.*) THOMAS DE AQUINO, SUMMAE THEOLOGICAE SECUNDA PARS SECUNDAE PARTIS. *Saec. XV. PRAECEDUNT AUCTORITATES BIBLIAE SEU FIGURAE. Saec. XV.*

Ivrétű papírkézirat, két hasábosan, félkurzívval írva. Rubrikálva,

elején egy nagy durván festett, piros czifrázatú zöld kezdőbetűvel; többi kisebb kezdői vörösek és kékek. A XV. század elejéről.

Az *Auctoritates* mindössze 14 levélből áll s a *főmunkánál* mintegy félszázaddal újabb. XVIII. századi papírkötésben.

Beke, Index, 589^{IV}. sz.

122. (*H₅, IV. 13.*) VARIA THEOLOGICA. — SERMONES. — TRACTATUS DE POENITENTIA. *Saec. XV.*

Negyedrétű hártyakézirat; több kéz írása, a XV. század elejéről. Olasz eredetű. Elől csonka.

Egykorú, vöröses-barna bőrrel bevont deszkakötésben.

Beke, Index, 294. sz.

123. (*H₅, III. 13.*) I. SERMONES. *Saec. XV.*

Papírkézirat ívrétben, két hasábosan, folyóírással írva. Rubrikálva. A XV. század első harmadából.

Végén: Finito libro sit laus et gloria Christo.

II. CONCORDANTIA EVANGELISTARUM. *Saec. XV.*

Ivrétű kézirat papíron, két hasábosan, kurzívval írva. A XV. század legelejéről.

Kolofon: Explicit liber de concordanciis evangelistarum per manus Alberti Johannis de Brzeg etcetera. Et est finitus in vigilia dominice Quasi modo geniti etcetera.

III. EXPOSITIO MISSAE. *Saec. XV.*

Ivrétű papírkézirat, két hasábosan, félkurzívval írva. Egyszerű vörös és zöld kezdőbetűkkel.

Szarvasbőrrel bevont deszkakötésben.

Beke, Index, 127. sz.

124. (*K₅, III. 2.*) I. EUSEBIUS CAESARENSIS. HISTORIA ECCLESIASTICA. *Saec. XV.*

Ivrétű kézírata papíron; 113 levél; két hasábosan, csinos gót folyóírással írva. Vörös címekekkel és kezdőbetűkkel. A XV. század első feléből.

II. HENRICUS DOCTOR, TRACTATUS DE CORPORE CHRISTI. *Saec. XIV—XV.*

Ivrétű papírkézirat, két hasábosan, éles törésű félkurzívval írva. Rubrikálatlan. A XIV. század végéről vagy a következő elejéről. 24 levél.

III. JOHANNES BELETH, SUMMA DE OFFICIO ECCLESIASTICO. *Saec. XV.*

Ivrétű, 66 papírlevélből álló kézirat, két hasábosan, vastag vonású kurzívval írva. Rubrikálva. A XV. század elejéről.

IV. GREGORIUS MAGNUS PAPA, REGULA PASTORALIS. *Saec. XV.*

Ivrétű papírkézirat, két hasábban, vastag, durva vonású kurzívval írva. Első címSORA vörös, egyébként rubrikálatlan. A XV. század első negyedéből. 46 levél.

V. ALPHABETUM MORALE. *Saec. XV.*

174 ivrétű papírlevél, egy hasábosan, erős vonású kurzívval írva. Tintája tus feketeségű. Rubrikálva. A XV. század első feléből.

Végén: Deo gracias. Finiunt per me W. H.

Beke, Index, 589^{II.} sz.

125. (*M₅. V. 25.*) PSALTERIUM DAVIDICUM. *Saec. XV.*

Nyolczadrétben, finom hártján, egy hasábosan, tintavonalakra erős törésű gót minuszkulákkal írt könyvecske. Minden mondata s minden benne foglalt név kis, tarka négyszögekbe foglalt arany betűvel kezdődik. A kötet csonka, több lapja ki van vágva. Elején francia naptár van, a melynek lapjai rendetlenül vannak kötve. Az ezután következő zsolnátkönyv első levelei hiányoznak. Jelenleg van a kötetben tizenhárom képekkel ékesített diszlap. Minden ilyen lapon az oldal két-három kép foglalja el, alján keretléc van, a szöveg csak két-három sort tesz ki. A képecskék nagy részben a kínszenvedés jeleneteit ábrázolják. Helyenként páros képek vannak; az elsőben mindig Dávid hárfázó alakja, a másodikban a passio egy ábrája látható. Szépek a figurális motívumokkal ékes keretek. A festés elsőrendű, valamely a XV. század elején élt flamand művésztől való.

Meg kell említeni, hogy a keretek apró alakjai között egy nagy természeti hűséggel rajzolt emberszabású majom, valószínűleg *gorilla* látható. Hartmann szerint, a ki a majmok természetrajzával igen behatóan foglalkozott, az emberszabású majmok legkorábbi ismert képei (eltékozva az ókortól), a XVII. századnál nem régebbiek.

126. (*K₅. III. 7.*) I. VOCABULARIUM LATINO-GERMANICUM SECUNDUM ORDINEM ALPHABETI CONSCRIPTUM. *Saec. XV.*

Ivrétű papírkézirat, két hasábosan folyóírással írva. 69 levél. A XV. század első negyedéből.

A 2a. lap felső margóján:

Lxxj^o (1471) Lc (*Lucas?*) Näschel predicator pn.

II. SERMONES. — ORDO GESTORUM CHRISTI. *Anni 1465.*

Ivrétben, papíron, két hasábban írva. 59 levél.

Végén: Explicit ordo gestorum Christi cum concordan-

tiis finita sunt per Bla. Wil. (*így!*) anno etcetera 65to, hora quidem 10^a in nocte.

III. ISIDORUS EPISCOPUS HISPALENSIS. DE SUMMO BONO LIBRI III. *Saec. XV.*

Ivrétben, papíron, két hasábosan, vastag vonású folyóírással írva. Rubrikálva. A XV. század első feléből. 60 levél.

59b. l. (*vörössel.*) Explicit liber tertius Ysidori de summo bono. Anno domini millesimo cccc° tricesimo nono.

IV. SERMONES BREVES DE SANCTIS. *Saec. XV.*

Ivrétben, papíron, két hasábosan, folyóírással írva; vörös kezdőbetűkkel. A XV. század első harmadából. 30 levél.

A beszédek közt egyik magyarországi Szent-Erzsébetről szól.

V. SERMONES DE TEMPORE. *Saec. XIV—XV.*

69 ivrétű papír-levél, szabálytalanul keretelve, két hasábosan, folyóírással írva. Rubrikálatlan. Igen fekete tintával írva. A XIV. század végéről, vagy a XV. század elejéről.

Hozzá járul két idegen kéziratból való papírlevél. Egyiken egy canon-jogi munka tartalomjegyzéke, a másikon német beszéd-töredékek. Ez utóbbinak üres hátlapján:

Thomas Lercher. Anno etcetera xl° (1440.)

Beke, Index, 589^{VII} sz.

127. (*G₅. III. 5.*) DE DOCTRINA CHRISTIANA. *Saec. XV.*

Ivrétű papírkézirat, egy hasábosan, nagy, ormótlan betűs kurzívval írva. Egyszerű vörös kezdőbetűkkel. A XV. század első negyedéből.

Fehér disznóbőrrel bevont kapcsos deszkekötésben. Rajta vaslánczhorog.

Beke, Index, 497. sz.

128. (*G₅. III. 15.*) I. INNOCENTIUS V. PAPA, SUMMA CANONUM POENITENTIALIUM. *Saec. XV.*

Ivrétű papírkézirat, két hasábosan, durva félkurzívval írva. Rubrikálva. A XV. század első feléből.

Elején egy 1420-ban Ratiborban kelt közjegyzői oklevél egykorú másolata. A szövegben legyel glosszák.

II. SERMONES SACRI. ACCEDIT TRACTATUS DE CONFESSIOE MONACHORUM. *Saec. XV.*

Ivrétű papírkézirat, több kézre valló, vastag vonású kurzívval írva. Egyszerű vörös kezdőbetűkkel. A XV. század elejéről.

Szarvasbőrrel bevont s rézgombokkal kivert deszkekötésben.

Beke, Index, 529. sz.

129. (*F*₅. VI. 14.) I. ALPHONSUS PETRUS, DE VIRTUTIBUS ET VITIIS. — DE NOMINIBUS SALVATORIS. *Saec.* XV.

Negyedrétű hártýakézirat, két hasábosan, félkurzívval írva. Rubrikálatlan. A XV. század közepéről. Elején csonka.

II. SERMONES. *Saec.* XV.

Hártýakézirat negyedrétben; két hasábosan csinos apró folyóírással írva. A XV. század elejéről. Elöl csonka.

III. VITA SANCTAE ELIZABETHAE. ACCEDIT: SANCTUS THOMAS DE AQUINO, SERMO DE JUDICIO. — EXPOSITIO DECALOGI. *Saec.* XV.

Negyedrétben, vastag durva hártýán. Két kéz írása; az első Szent-Erzsébet életrajzát írta le 22 levelen, sűrű csúnya kurzívval; a másik a többit toldotta hozzá, írása sokkal csinosabb és olvashatóbb. Végül csonka. A XV. század elejéről.

Egykorú durva bőrkötésben, első tábláján pergamentre irt rézkeretes címkével.

Beke, Index, 418. sz.

130. (*F*₅. III. 11.) I. JOHANNES ANDREAE BONONIENSIS, LECTURA SUPER ARBORIBUS CONSANGUINITATIS, AFFINITATIS ET COGNATIONIS SPIRITUALIS. *Saec.* XV.

Ivrétű, 18 papírlévléből álló kézirat a XV. század elejéről. Egy hasábosan, jó folyóírással írva.

Kolofon (vörössel): Explicit apparatus domini Johannis Andree, aleluja, aleluja, aleluja.

II. SERMONES DE TEMPORE. *Saec.* XV.

Ivrétű papírkézirat 160 levelen; több kéz írása, kurzívval és félkurzívval egy hasábosan írva.

A két kéziratot a XV. században egybe folyó levélszámozással látták el.

A CXXVI. levél *b.* oldalán, az egyik beszéd után:

Anno domini 1422°., in die crucificationis Christi domini.

Zöld szarvasbőrrel bevont, áthajtós kapcsokkal és rézgombokkal ellátott deszkakötésben.

A kötés előlapján a XV. század végéről való írással.

Iste liber pertinet ad altarem sanctorum Nicolai et Katerine in Lewtscha in hospitali.

Beke Index, 298. sz.

Magyar Könyvszemle, 1880. 340. l.

131. (*J*₅. IV. 11.) EPISTOLA AD HUSSITAS. *Anni 1418.* — TRACTATUS DE SALUTE.

Negyedrétű kézirat hártýával kevert papíron. 150 levél.

Kolofon (142b. l.): Explicit epistola ad hussitas scripta anno domini millesimo quadringentesimo xvij^o., sabbato ante Alexii (*igy!*) mense Augusti in magnis tribulationibus etcetera. Finito libro sit laus et gloria Christo.

A *Tractatus de salute* végén (149a l.):

Infunde potum ut bibat ex eo totum.

Rézgombos, fehér bőrrel bevont deszkakötésben.

Első táblájának belső oldalán ezen bejegyzés:

Legatus est iste liber domino Augustino plebano in | Meynhardsdorff terre Scepusiensis per dominum Nicolaum Czipser altaristam ecclesie Beate Virginis Marie qui obiit in vigilia Corporis Christi anno domini m^o cccc^o xxx nono.

Az 1a. l. felső szélén a XV. század végéről való irással:

Libe capelle Sancti Georgii in Lewza.

Beke, Index, 608. sz.

Magyar Könyvszemle, 1880. 336. l.

132. (*K₅*, VI. 8.) WYNANDUS MAGISTER, OPUSCULA. — VARIJ TRACTATUS ALCHIMISTICI. — ALANUS PHILOSOPHICUS. — TURBA PHILOSOPHORUM. — RUDIANUS, LIBER TRIUM VERBORUM. — SANCTUS THOMAS DE AQUINO, EXPOSITIO SUPER TURBAM PHILOSOPHORUM.¹ — CONCORDANTIA PHILOSOPHORUM. — ADALBERTI ORTULANI LIBER. — ARNOLDI DE NOVA VILLA ROSARIUM PHILOSOPHORUM. *Saec. XV.*

Negyedrétű papírkézirat. Több közel egykorú másoló munkája; végig egy hasábosan, félkurzívval írva. Vörös címekkel s kezdőbetűkkel.

1a. l. (vörössel): In nomine domini nostri Jesu Christi et per virtutem ipsius nominatus est liber Gloria mundi, lux solis, via princeps celestis. Hic incipiunt operationes vere et perfecte lapidis.

10a. l. (alúl, vörössel): Explicit primus liber magistri Wynandi, finitus anno domini m^o cccc xxij per Siluestrum.

10b. l. (vörössel): Sequitur de multiplicatione lapidis veri.

13a. l. (vörössel): Explicit tractatus de multiplicatione veri lapidis magistri Wynandi, finitum per Siluestrum Geyszcher sub anno domini etcetera.

13b. l. Expositiones rerum mineralium. *Ugyanazon Szilveszter által írva; végződik a 22a. lapon.*

25a. l. (más irással): Tractatus et enarratio philosophorum de lapide.

¹ Apokrif.

38a. l. Explicit compendium artis secrete per dominum Johanem de Tyczczin.

51a. l. Incipit (*opus?*) de auctore Thesaurus philosophie nominatum.

53b. l. Incipitur Alanus philosophicus.

60a. l. Hic incipit se Turba philosophorum.

78a. l. Incipit liber Rudiani trium verborum.

84a. l. Incipitur expositio sancti Thomae super Turbam philosophorum.

98a. l. Concordantia philosophorum.

132b. l. Explicit concordantia philosophorum, finita sabbato ante letare anno domini M° cccc° xxij°.

133a. l. Incipit liber octo capitulorum.

150a. l. Incipit liber magni Adalberti Ortulani.

215a. l. Explicit Rosarius editus per magistrum Arnoldum protectorem peritissimum in septem artibus, de Nova Villa. Anno domini m° cccc° xxj scriptus per Silvestrum.

253b. l. Explicit autor qui dicitur Lilius Intelligencie etcetera.

Hártya-borítékban.

Beke, Index, 404. sz.

133. (*G*₅. V. 25.) I. GUILLELMUS PARALDUS EPISCOPUS LUGDUNENSIS, SUMMA AUREA DE VIRTUTIBUS ET VITIIS. *Saec* XV.

Negyedrétű papírkézirat. Két másoló műve; az első formátlan, a második esinosabb folyóírást használt. Rubrikálva. A XV. század első feléből.

II. BERNARDINUS DE SENIS, DISTINCTIONES EXEMPLORUM VETERIS AC NOVI TESTAMENTI. *Saec*. XV.

Papíron, negyedréiben, egyhasábosan, igen durva, esetlen kurzívval írva. Vörös címekkel és kezdőbetűkkel. A XV. század második feléből.

III. HENRICUS DE HASSIA. EXPOSITIO SUPER DECEM PRAECEPTA. *Anni* 1422.

Negyedrétű papírkézirat, két hasábosan, félkurzívval írva. Rubrikálva.

Végén: Et sic finitur expositio decem preceptorum, tradita ab egregio viro sacre theologie doctore Henrico de Hassia in studio Wjennensi, scriptus a quodam scolare filio sutoris in Mülldorff anno domini m° cccc° xxij°.

Zöld szarvasbőrrel bevont deszkakötésben. Gombjai és kapcsai hiányoznak.

Az első tábla belsején Bécset illető kronológiai följegyzések vannak. Beke, Index, 413. sz.

134. (*G₅, III. 4.*) VIRIDANUS, QUAESTIONES X. LIBRORUM ETHICORUM. *Anni 1424.*

Papír, ívrétben, két hasábosan több kéz által vetett folyóírással. Rubrikálatlan. 295 levél.

Végén (294b. l.) Expliciunt questiones librorum ethycorum reverendi magistri Viridani reportate in studio Wienensi anno domini M^o ccc^o lxxxxx vicesimo 4°.

Kötését csupasz deszkatáblák alkotják; a vastag zsinórbordák közeibe a táblákra is átnyúló bórdarabkák vannak ragasztva.

A táblák borítékleveleit X. századi írással fődött kéziratlapok alkotják. Az elsón ezen XV. századi följegyzés:

Iste liber pertinet ad altarem sanctorum Nicolai et Katerine in Lewtscha in hospitali.

Beke, Index, 636. sz.

135. (*L₅, III. 29.*) SANCTA CATHARINA SENENSIS, REVELATIONES. *Anni 1425.*

Ívrétü papírkézirat 255 levélen, két hasábosan. jó félkurzívvá írva. Vörös kezdőbetűkkel s címekkel; elől egy zöld kacsaringókkal díszített vörös kezdővel.

255b. l. Kolofon, (vörössel): Explicit liber beate virginis Katherine de Senis¹ sub habitu beati Dominici conditus per ipsam in vulgari et denique reductus in litteram simplici latinitate quasi de verbo ad verbum per quemdam ex suis filiis minimum ut legant libentius literati. Conscriptus et finitus est liber iste per me Johannem de Flandria in vigilia circumcisionis domini sub anno eiusdem 1425., de quo sit laus et gratiarum actio Christo amen.

Síma bőrrel bevont deszkekötésben. Gombjai és áthajtós kapcsai hiányoznak.

A 255b. lapon, a kolofon után, attól elütő, de annál nem sokkal fiatalabb írással ezen bejegyzés olvasható:

Obiit venerabilis dominus dominus Johannes Regenpogenplebanus ecclesie sancti Jacobi in Lewbena² anno domini M^o cccc^o xxxij. Testatus est hunc librum conventui Leubenensis ordinis fratrum predicatorum.

Alatta más írással:

Anno millesimo quadringentesimo nonagesimo secundo quarta-decima die Februarii ego frater Rudbertus Kasrër zu (*így!*) Salisburgo ordinis predicatorum codicem

¹ Sienai Szent-Katalint csak 1461-ben avatták szentté és itt 1425-ben *boldognak* íratik s hogy ezt a scriptor egyenlőnek vette a *szenttel*, mutatja, hogy Szent-Domonkost is beatusnak nevezi.

² Leoben, Stájerországban.

A többi, a lap alja el lévén rothadva, megsemmisült.

Ugyanezen írással az első tábla belső lapján ezek olvashatók:

Dominica 2^a in adventu domini incepti hunc codicem perlegere ego frater Rudbertus Kasrër ex Salisburgo anno domini m^o cccc^o nonagesimo primo. Et legi usque ad capitulum 14. anno eiusdem. Et anno 1492. die 14 Februarii ex toto legi et perlegi librum presentem.

Beke, Index, 91. sz.

136. (*F₅, III. 12.*) PASSIONALE. *Anni 1429.*

Ivrétben, papíron, két hasábosan, félkurzívval írva. 422 levél, melyből az utolsó 8 üres.

1a—2b. l. naptártábla az 1430—1481 évre.

3a. l. *Kezdődik a passionale*: Universum tempus presentis vite in quatuor distinguitur.

397a. l. *kolofon*: Et sic est finis huius passionalis et est finitum hec passionale hora vespertilia in villa, que dicitur Pínting prope Býstriciam¹ in die sancti Jacobi apostoli confessoris per Petrum Moravum dictum de Thyczin sub anno domini m^o cccc^o xxix^o. Hilff Got Maria berot.

Utánna registrum és a 399a—422a. lapokon pótlékkül Szent-László király, Szent-Imre herczeg, Szent-Demeter, Ádám és Éva s Szent-Patriczius legendája következik.

Sárga szarvasbőrrel bevont deszkakötésben, a melyről a kapcsok és veretek hiányoznak.

Az első tábla belsején ezen XV. századi följegyzés olvasható:

Presens liber passionalis sanctorum legatus est domui patrum sacerdotum in eodem commorantium per quendam dominum Valentinum Beisz inibi altaristam videlicet in hospitali Sancti Spiritus in Lewtscha. Et notavit ut mutuetur predicare pauperibus volentibus et in illo modo a domo illa alienetur sub omnipotentis dei et beatorum omnium, quorum honore illa ecclesia consecrata est maledictionem perpetuam. Et pro prefato domino Valentino ipsi fratres orient. Amen.

Beke, Index, 641. sz.

137. (*K₅, I. 11.*) DE VITA ET HONESTATE CLERICORUM LIBER TERTIUS. *Saec. XV.*

Nagy ivrétű papírkézirat, kerek minuszkulákkal igen szépen írva, a XV. század elejéről. Az első oldalon a szöveg fölött tenyérnyi nagyságú miniált kép: hármás körívű kapuzat alatt kis emelvényen

¹ Nagyon hihető, hogy az erdélyi Besztercze s a hozzá közel felvő Szász-Péntek értendő; ez utóbbit oláhul Pintyik, németül Sächsisch-Pintiknek hívják.

áll Krisztus. jobbán három egyházi, balján három világi férfi. akik kezeiket nyújtják a Krisztus által feléjük tartott két könyv után. Elég csinos kép.

A kódex sötét vörös borjúbőrrel bevont deszkatáblákba van kötve.

Az első tábla belsején:

Liber domini Johannis Benedicti de Wratislavia decretorum baccalaurei quod comparavit anno domini m^o cccc lxx. et tunc erat predicator in Cascha.

Ez alatt más XV-ik századi kézzel:

Nunc autem 24^{or} plebanorum regalium in Seepus frater-
nitatis.

Beke, Index, 156. (?) sz.

Magyar Könyvszemle, 1880. évf. 345. l.

138. (*K₅, I. 12.*) MISSALE. *Saec. XV.*

Ivrétben, vastag hártán, nagy gót minuszkulával írva. Arany alapon festett, lombdiszes kezdőbetűi vannak. A kanon előtt lapnagyságú feszület-kép, ponczolt arany alapra festve; az alakok, főleg az arcok torzok. Német munka a XV. század elejéről.

Az első kezdőbetűben WGT betűk, talán az illuminátor név-
betűi.

Egykorú bronzveretes bőrkötésben.

Beke, Index, 284. sz.

139. (*G₅, IV. 2.*) TRACTATUS DE SUMMA TRINITATE
ET DE FIDE CATHOLICA. *Saec. XV.*

Ivrétű kézirat, hártyaívekbe foglalt papírfüzetekkel, két hasábo-
san folyóírással írva. 253 levél. A XV. század első harmadából.

253a. l. *kolofon*: Explicit tractatus de summa trinitate et
de fide catholica, etcetera.

Egykorú, fehér disznóbőrrel bevont, áthajtós kapesokkal fel-
szerelt deszkakötésben.

Az első oldal szélén ezen jegyzés:

Liber domini Augustini de Bartpha plebani quondam in Filra
legatus fraternitati xxiiii plebanorum civitatum regalium 1470.

Beke, Index, 576. sz.

140. (*K₅, I. 8.*) NICOLAUS PANORMITANUS ABBAS
SICULUS, ARCHIEPISCOPUS, LECTURA SUPER QUARTUM
LIBRUM DECRETALIU. *Saec. XV.*

Nagy ivrétű kézirat papíron, gondos vonalzásra jó félkurzívval
írva. Vörös kezdőbetűkkel. A XV. század elejéről.

Kezdet: In nomine sancte et individue trinitatis incipit lectura quarti decretalium eximij decretorum doctoris domini Nicolai de Sicilia abbatis.

Végén: Adest finis huius libri.

A kézirat előtt 6 levélen, későbbi, a XV. század második feléből való írással *Conclusiones methaphisice*. Írója felvidéki német lehetett, mutatja két, a fejezetek címei mellé szúrt rubrum: *Hilf got main berot* és *Nicolauo sich tzu* (Miklós, lásd hozzá!)

Vékony deszkájú, erős, sötétvörös marokénnel borított kötésben, egyszerű, tömör rézveretekkel. A kötés izléses préselése a Vitéz János könyveire emlékeztet. Az egész a jobb hazai készítmények közül való.

Az első tábla belsején:

Liber Johannis Benedicti de Wratis(*lavia*) decretorum baccalaurei quod comparavit anno m° cccc° lxj. Et tunc erat predicator in Cascha.¹

Beke, Index, 527. sz.

¹ Vesd össze a 138. számmal.

MAGYAR VONATKOZÁSÚ NÉMET UJSÁGLAPOK
A M. NEMZETI MÚZEUM BIRTOKÁBAN 1600—1711-IG.

Irta: DR. BLEYER JAKAB.

(Harmadik, befejező közlemény.)

A tizenhatéves háború legfényesebb fegyverténye Buda visszafoglalása, mely a következő évbe, 1686-ba esik. Természetes, hogy az ujságlapok száma, melyek a keresztény világnak ezt a nagy eseményt hírül hozták, rendkívül nagy: ¹ a múzeum egymaga husznál több ilyen füzetet őriz, melyek nagyrészt metszetekkel is vannak diszítve. Az ez évi magyar tárgyú hírlapok alig is szólnak egyébről. De ezt az eseményt aztán alaposan kimerítik: legtöbbjük elbeszélő jellegű és prózában van írva, például a következő, mely szójátékkal vezeti be czímet: *Der Wohl-erhitzte brennend und verbrennte Ofen. Das ist | Eine richtige Erzählung dessen | Was vor dem Schlüssel zum Türckischen und Der Vor-Maur Christlicher Reiche | Der Königlichcn Stadt Ofen | Zeit während der Beläger und Eroberung | In Grausamer Gegenwehr Türckisch- und unerhörtern Helden-Muth | Christlicher Seit | vorgegangen. Alles aus getreuer Nachricht zusammen gerichtet | und dem Geschicht-liebenden Leser zur Bewunderung dargestellt. Nebst dem eigentlichen Grund- und Abrise der Vestung | samt deren Belägerung | Vorstellung aller Approchen | Batterien und Resseln. Im Jahr 1686. —* (h. n., 4-r., 16 szott lap, 2 metszettel.) — Van azonban köztök néhány versbe szedett és elmékedő tartalmú ujságlevél is: *Der eylende Currier | Mit sich bringend Die | mit Gottes Gnad durch die Kagsersl. siegreiche Kriegs-Waffen glücklich mit stürmender Hand eroberte Vestung Ofen. Sambt einem Epitaphio oder Grabschrift deren in gemelten Ofen gelegenen*

¹ V. ö. Majláth Béla: *Buda visszavételének egykorú irodalma*. Pesti Napló, 1884-ki évf. szept. 7. (melléklet).

Guarnison. Anno 1686. — (H. n. 4-r., 4 szatlan lev.) — Sőt egy predikáció is, melyet Scheiden H. Bálint a magyar főváros visszafoglalása alkalmából a hálaadó isteni tiszteleten a trieri érsek-választó jelenlétében szeptember 14-én Coblenzben mondott: *Budana Victoria Donum Altissimi Oder Ausz deren Türckischen Feinden Händen | durch gnadenreiche Beystand desz allerhöchsten Gottes am 1. Septembr. losz gewordener Ungarische Sampson | An Dem im Trierischen Ertzstift am Tag der Erhöhung des Heil. Creutzes den 14. Septemb. 1686. wegen glorwürdiger Eroberung der Königl. Ungarischen Residentz | und starcken Vestung Ofen | Hochfeyerlich gehaltenen Danckfest in Gegenwart | Desz Hochwürdigsten Erztbischoffen | und Churfürstens zu Trier x. Vnd dessen Hcfftatt: Welt- und Clösterlicher Geistlichkeit | und allermanns Volckreicher Versamlung in der Mutter Gottes Pfarr- und Haupt-Kirchen zu Coblentz vorgestellt von H. Valentin Scheiden Der H. Schrift Doctorn, Proto-Not. Apost. Churfürstl. Trierischen Officialen, und Pfarrherrn daselbst. Trier | Im Jahr Christi 1686.* — (4-r., 16 szott lap.) — Némely röpirat visszapillantást vet Buda multjára, és az ostrom leírásába beleszövi Budavár első elestének, valamint azon eredménytelen kísérleteknek elbeszélését is, melyekkel a keresztények a fontos várat évszázadokon át visszavívni igyekeztek: *Warhaffte Relation Oder eigentliche Beschreibung Der Königlichen Ungarischen Haupt-Stadt und Vestung Ofen | Worinnen nicht allein Ihre Belegene | vnd alle darinn vnd umb dieselbe sich befindliche Raritäten vnd Gebäue | sondern auch verschiedene Belagerungen vnd Eroberungen von Anno 1526. an | so Christlich als Türckischer Seiten beschehen; Insonderheit Die Belagerung vor 2. Jahren | wie auch die Jetzige bisz auf die Eroberung ermeldten Orts. Ausz glaubwürdigen Zeugnissen dem geneigten Leser vor Augen gestellet. Augspurg | Gedruckt vnd zu finden bey Joh. Jacob Schönig | 1686.* — (4-r., 30 szott lap, 1 metszettel.) — Bármily szempontból foglalkozzanak azonban ezek a röpiratok Buda ostromával, mind kivétel nélkül nagy méltánylattal szól rólunk és roppant lelkes hangú. Az egyik ezt az eseményt oly fontosnak és oly örvendetesnek tartja a keresztényekre nézve, mintha Jeruzsálemet foglalták volna a pogányoktól vissza: *Gott Lob! Der Blut-Hund liegt darnieder: Wir haben Ofen wieder. Welches 145.*

Jahr unter das Türckische Joch gewesen ist: Mit dieser Warhafftiger Bericht Von der überaus herrlichen Eroberung Der Königl. Haupt-Stadt und Vestung Ofen | In Nieder-Ungarn | Wie solche mit Gottes Hülffe und Beystand an die Christen durch Sturm | den 2. Septembr. 1686. über gangen | da sie vorher den Türckischen Succurs zu dreyen mahlen geschlagen | und wie sie eine überaus herrliche Beute gemacht haben | Auch von der vergiessung vieles Menschen-Bluts | welches ein greulicher Aspect gewesen | und die Eroberung wohl der zu Jerusalem zu vergleichen. Gedruckt zu Franckfurt am Mayn | Anno 1686. — (4-r., 4 sztan lev.)

És ebbe az általános örömbé és lelkesültségbe, melyet Buda elfoglalása az egész keresztény világban keltett, mint roppant dissonantia hangzik bele egy 1687-ki ujságlap, mely Finkenstein Fink lovagnak és társainak az ostrom alkalmából elkövetett árulásáról ad hírt: *Warhafftiger und gründlicher Bericht | Von der jüngsten in Ofen vorgehabten entsetzlichen Verrähterey | wie dieselbigen entdecket; Und wie der Haupt-Verräther Finck von Finckenstein | deszwegen zur gebührenden Straff gezogen | und hingerichtet worden. Anno 1687. — (H. n., 4-r., 8 szzott lap, 1 metszettel.)*

Az 1686-iki sikerek gyümölcsét a magyarság csak nagy későn, évtizedek multán kezdte élvezni, az első termést a dinasztia foglalta le magának a pozsonyi országgyűlésen. A győzelmes hadjáratok következtében felszabadult Magyarországot az udvar tanácsosai hódított tartománynak tekintették, melynek nincs más joga, törvénye, alkotmánya, mint a király akarata. Az ország közjogi viszonyát uralkodójához új alapokra fektették, és nem az ő belátásukon, annál kevésbbé jóakaratumon múlt, hogy ezek az új intézkedések, melyekhez a magyar törvényhozás is hozzájárult, nemcsak egyoldalúlag a dinasztia érdekeit szolgálták, hanem Magyarországnak is fejlődése folyamán javára váltak. A nevezetes országgyűlés működését Lipót elsőszülött fiának, a kilencz éves József főhercegnek koronázása fejezte be, mely már az új törvények alapján nagy fényvel és pompával december 9-én Pozsonyban ment végbe. A korlátolt elméjű bécsi miniszterek meg voltak róla győződve, hogy Magyarország államférfiai ténykedésükért irántuk nagyobb hálára van kötelezve, mint a lángeszű hadvezé-

rek iránt, kik évszázados hódoltságából fölszabadították. Hivatalos és félhivatalos sajtójuk útján a külföldet is siettek erről meggyőzni. A múzeumban is van néhány ilyen nyomtatvány, melyek József koronázását adván hírül, efféle elméleteket hirdetnek. Később azután, mikor a magyarok nem egészen ezen bécsi urak szája ize szerint viselkedtek, ugyanily módon adtak a külföld előtt megbotránykozásuknak kifejezést. Ezek közt a füzetek közt legérdekesebbek Flämitzer Miklós Jánosnak¹ ebben és a következő években megjelent művei, melyekben, úgy látszik, a bécsi vezető körök gondolkodásmódját egészen híven kifejezi. Halljuk csak, mint igyekszik egy 1687-ki röpiratában, mely az egyetemi és akadémiai könyvtárakban is megvan, és, úgy látszik, nagyon el volt terjedve, száz lapon át kimutatni: *Das | durch die Oesterreichische Clemenz wiederum Erquickte Königreich Ungarn. Das ist: Ausfürlicher Anzeig | wie das Königreich Ungarn bey erfreulicher inthronisierung Königs Josephi, aus dem Glorwürdigsten Erz Haus Oesterreich | Nicht allein aus dem Ubel der innerlichen Spaltungen in eine heilwärtige Einmüthigkeit erhoben | sondern auch in seinen Privilegiis, Juribus | Libertatibus und Gerechtigkeiten fest gesetzt | und restabillret worden. Durch sonderbare Anmerkungen über die Diatal-Proposition de dato 31. Octobr. 1687. verfasst von J. N. F.* — (H. n., 4-r., 100 szott lap.) Sem Flämitzer, sem a többi röpiratok szerzői, kik az új közjogi határozatokat ismertetik, a magyarsággal szemben nem lépnek föl támadólag, hangjuk leereszkedő, sőt barátságos, mint ebben az időben közvetlenül a pozsonyi országgyűlés után a bécsi politikusoké is. Meg voltak viselkedésünkkel elégedve és nem győzték diszitó jelzőkkel, melyekkel bennünket elhalmoztak, mint például a következő ujságlap: *Vorstellung der Von dem Groszmächtigen | Unüberwindlichstẽ Römischen Käyser Leopoldi I. Und Magdalena Theresia, Beyden regierenden Käyserl. Majestäten | an dero Erst-geboren Erb-Printzen und Stammens-Mehrern Josepho Primo, Ertz-Hertzen zu Oesterreich | x. x. beschehener Grossherrlich- und Glorwürdigsten Crönung des hoch- und weltberühmten Königreichs Hungarn | und dero incorporirten Provinzien | x. und wie selbe nechst Göttlicher Obsorg | in Anwesen-*

¹ Chr. G. Jöcher, Allg. Gelehrten Lexicon, (Lipscse, 1787.) II. k. 1126. l. és Szimnye József, Magyar Írók Élete, III. k. 546. l.

heit zweyer Cardinalen | Ambassadeurn, Ertz-Bischoff und Bischöffen | vieler Fürsten | Grafen | und unzehligen Adels | in der gewöhnlichen Hungarischen Crönungs-Stadt Preszburg glücklichst vollzogen worden | den 9. Tag Decembris, Anno 1687. — (H. n., 4-r., 4 sztlan lev.)

Ép oly érdeklődéssel mint a pozsonyi országgyűlés tárgyalásait és a koronázási ünnepeket, kísérik az egykorú ujságlevelek az ez évi hadmiveleteket is. Különösen az úgynevezett mohácsi győzelem keltett már nevénél fogva is roppant lelkesedést, és a múzeumban két-három olyan hirlap van, melyek hasábjait egészen ennek az ütközetnek szentelik: *Relation Der von der Christlichen Armee | wieder dero Erbfeind | bey dem Berg Harsan, unweit Siclos erhaltenen Victori. — Ausz dem Chur-Bayerischen Feld-Lager bey Barniewar | dem 14. Augusti | Anno 1687. — (H. n., 4-r., 4 sztlan lev.)* — Van egy prédikáció, melyet a mohácsi győzelem alkalmából Mülberger János Joákim evangélikus prédikátor augusztus 31-én Regensburgban a Szent-Háromság templomában mondott: *III. Latrones Hierochuntici Turcici. Das ist: Einfältige | doch Schriffmässige Vergleichung der Hierochuntischen und Türckischen Mörder | Darunter die armen Christen mehrmalen gefallen: Diszmal aber von dem Grossen Zebaoth | Vermittelst einer herrlichen gesegneten Victori $\frac{1}{2}$ Augusti dieses 1687. Jahrs in Ungarn | in der Gegend Mohaz und Siklos, &c. gnädigst erhalten worden. An dem | in des H. Röm. Reichs Freyen Stadt Regensburg angestellten solennen Danck- und Victori-Fest | Auf den XIII. Sonntag nach Trinitat. war der $\frac{2}{3}$ August aus demselben ordentlichen H. Evangelio | beschrieben von dem Evangelisten Luca, Cap. X. V. 23—37. Bey Volckreicher freudiger Versammlung der Evangelischen Gemein | in der Kirchen zur Heiligen Dreyfaltigkeit vorge-tragen | Und auf vieles Begehren und Ansuchen zum Druck übergeben Von Joh. Joachim Mülberger | Ex. Prediger allda. Regensburg | gedruckt bey Joh. Georg Hofman. — (4-r., 26 sztlan lev.)* — Több ujságlap kiterjeszkedik az összes hadmiveletekre, melyek ebben az évben az egész keleten a félhold ellen irányultak, és Velenczének Morea félszigetén kivivott sikereivel együtt ismerteti a mohácsi csatát: *Sieg-gekrönter Feld-Zug Desz Adlers und Leuens | Im 1687. Jahr Christi; vorgestellt In*

ausführlicher und warhaffter Erzählung der denckwürdigsten Victorien | womit der Allerhöchste die Waffen Römisch-käyserlicher Majestät | in Ungarn | durch eine unvergleichliche Haupt-Victori | und der Durchl. Republic Venedig in Morea | durch einen herrlichen Feld-Sieg | wie auch durch Eroberung der festen Plätze Patrasso | Lepanto | Corintto | x. diesen | nunmehr geendigten | Sommer über | gesegnet und herrlich gemacht: Dazu gleichfalls Das Jenige mit eingeruckt ist | was in diesem obgenannten Jahr | von den Polnischen und Moscovitischen Kriegs-Verichtungen wider den Erbfeind | das Gerücht | durch gute Correspondenz-Federn | ausgesagt. Wobey das neuliche Haupt-Treffen | bey Mohatz | in Ungarn; wie auch das Venetianische in Morea | samt denen Vestungen Patrasso und Lepanto | in Kupffer zu sehen: Dem Gunst-wollenden Leser mitgetheilt | Durch Martialis Adlerhold. Gedruckt im obgemeldten 1687 sten Jahr | und zu finden In Nürnberg | bey Johann Andrea Endters Seel. Söhnen. — (4-r., 138 szott lap, 3 metszettel.) — Négy másik terjedelmes reláció szintén az egész évi hadműveletekre terjeszkedik ki, és kettő közülük szemléltetés kedvéért és a magyar táborba indulók okulására metszetekkel van díszítve: az egyik Eszéket és környékét tünteti fel két metszetben, a másik pedig hét darab térképpel van ellátva Magyarországról, Erdélyről és Horvátországról. Az utóbbi czíme a következő: *Der Wegen des Höchst-tapferen Käyser-Adlers Helden-Thaten Sieg-berühmte Donau-Flusz | oder Eine genaue Darstellung aller derer Königreiche | Provinzen | Gespanschaften und Städten | so an und um die Donau herumer liegen | da dann in sonderheit die bis hieher durch die Christliche Waffen herrlichst bestrittene Siege und Eroberungen in dem Königreiche Hungarn kürztlich bemercket worden. Allen liebhabern der Novelln | Insonderheit aber denen | so anietzo zu Felde ziehen | und grosse Land-Carten nicht bequem bey sich führen können | zu lieb in so kleinem Format herausgegeben | von Einem Liebhaber der Erd-Beschreibung. Nürnberg | In Verlegung Peter Paulus Bleul | Kunst- und Buch-Händlers 1687.* — (4-r., 32. szott lap, számos metszettel.) — Egy heti lapból is van egy szám a múzeumi apró nyomtatványok közt, mely november 12-iki kelettel Pozsonyból hoz új híreket. Valamennyi tudósítás szinte mámoros a lelkesedéstől, és a közvéleményben

majdnem észrevétlenül és öntudatlanul gyökeret vert a hit, hogy immár megérkezett ideje annak, hogy Konstantinápoly elfoglalásával a pogány török a keresztény Európából végleg kiűzessék. Ezt a magasröptű eszmét azonban az udvar kicsinyes politikusai, kik a császárnak XIV. Lajos ellen való gyűlöletéből élösködtek, nem tudták felfogni, bár, ha jobban érdeklődtek volna iránta, az egykorú Zsurnaliztika teljesen népszerű módon fölvilágosíthatta volna őket jelentőségéről, így például a következő röpirat: *Triumphirender Reichs-Adler | Welcher so wol gegen Orient als Occident seine Flügel aufs glücklichste ausbreitet | Insonderheit nunmehr gegen Constantinopel | Wie und welcher Gestalt solcher importanten Ort Mittelst vorhengender Eroberung Der unüberwindlichsten Dardanelen | möchte occupiret | Und Sodann mit dem Erb-Feind ein ewiger Friede gestiftet werden. Gedruckt im Jahr 1687.* — (H. n. 4-r. 36 szzott lap.)

A következő évben, 1688-ban, Flämizsernek ismét egy röpiratával találkozunk, melyben azonban már egész más hangon beszél rólunk és közjogi helyzetünket a maga álláspontjából egész más érvekkel igyekszik tisztázni: *Der in Böhmische Hosen ausgekleidete Ungarische Libertiner. Oder des Glorwürdigsten Erz-Hauses Oesterreich Festgesetztes Souverain- und Erb-Recht Im Königreich Ungarn. Das ist Eine Genuin und ausführliche Demonstration und gründliche Deduction, aus was für Grund-Ursachen die noch für währende Ungarische Rebellion sich entsponnen. Mit was perduellischer Perfidia die Stände und Unterthanen desz Königreichs gegen die höchstgerecht und befugsame Verordnungen Ihro Kaiserl. Majestät die Waffen geführt | dadurch nicht allein ipso facto aller gehabten Privilegien und Freiheiten verwürcket | sondern auch denen von Gott gesegneten Siegreichen Waffen allerhöchstgedachter Kaiserl. Mayest. sich selbst tamquam jure belli subactos zu Erb-eignen Unterthanen pflichtig gemacht haben. Alles in refutationem einiger suppressis nominibus Authorum. Typographorum & locorum, zu Vertheidigung der Rebelischen Impietät, in offenen Druck heraus gegebenen Scripten, ausz den bewährtetten Gesetzen Gött- und Natürlicher | auch Geist- und Weltlicher Rechten | wie auch aus denen Doctrinis | Sententiis & decisionibus der fürnehmsten alt und neuen Theologischen | Juristischen*

*Politischen | Historischen und Militarischen Scriptorum roboriret und verfasst Durch einen Oesterreichischen Unterthan der Röm. Kais. Maj. hievor gewesenen Hauptmann | nachmals General Auditor Leiutenanntten Johan Nicol. Flämtzer. Gedruckt zu Würtzburg bey Hiob Hertzen | und bey Johann Ziegern zu finden. Anno 1688. — (h. n., 128. szott lap.)*¹ — De Flämtzer nemcsak Magyarországi közjogi állását fejtegette az isteni, emberi, történeti és sok egyéb jog alapján, hanem Erdélyét is, melyet 1687-ben lotharingiai Károly a császár számára meghódított. Hadd álljon itt ezen röpiratnak is a czíme, mely ugyan valamivel rövidebb az előbbinél, de tudakosságban még azon is túltesz: *Sieben-Bürgens Oesterreichischer Messias | Oder: Das durch den Glorwürdigsten Oesterreichischen Leopoldum | Aus dem Rachen der Barbarischen Dienstbarkeit erlöste Fürstenthum Siebenbürgen | Das ist: Gründliche Demonstration mit was unwidertreiblichem Recht | die Röm. Kayserl. Majest. das herrliche Fürstenthum Siebenbürgen | als ein aculsum von dem Königreich Ungarn | wiederum aus der schönsten Dienstbarkeit des Ottomannischen Barbars gerissen | und dem Königreich Ungarn einverleibet haben. Alles aus wol solidirten fundamentis, des Rechts aller Völkerschafften | und der Doctrinæ Politicæ, wie nicht weniger der Gött- und natürlichen | auch gemein geschriebenen geist und weltlichen Rechten: Item ex historia seu temporum teste etc. luce veritatis: Zelo Christiano abgefasset. Von Aller höchstgedachter Röm. Kayserl. Majest. hievor über eine Compagnia Teutschen Fusz-Volckes | bestellt gewestem Hauptmann | nochmals aber in causis castrensibus Vice-General-Auditore. Johann Nicolao Flemizer. Im Jahr | Dar Inn Siebenbürgen aVs Der TVrcken sChWeren DienstbarkeIt erLöset War. In Verlegung | Johann Ziegers in Nürnberg. Gedruckt zu Würtzburg | bey Hiob Hertzen | 1689. — (4-r., 128 szott lap.)*

A többi ujságlap, melyek 1688-ból a múzeum birtokában vannak, majdnem mind Nándor-Fejérvár visszafoglalásáról szólnak. A hangulat, mely bennük visszatükröződik, körülbelül ugyan olyan, mint mikor két évvel annakelőtte Buda a keresztények kezébe jutott: *Das in die 167. Jahr und Tage lang unter dem Türckischen Joch gewesene nunmehr aber durch die Sieg-reichen*

¹ V. ö. Marczali Henrik, Világtörténet. Ujkor, II. k. 429—428.

*Waffen der Christen glücklich wieder erlösete Belgrad Oder Griechischweissenburg: Das ist: Ausführlicher Bericht | Was maszen durch G. Ottes sonderbaren Beystand | auch höchst-rühmlichen und preiszwürdigen Helden-Muth Ihrer Churf. Durchl. in Bähern die Stadt und Festung Griechischweissenburg | als der Schlüssel zum Königreich Ungarn | mit starcker Belägerung und glücl. Eroberung seinem rechtmäßigen Herrn | Ihrer Käyserlichen Majestät | den 6. Septembr. st. n. dieses 1688-sten Jahres wieder überliefert und eingehändigt worden; Dabey absonderlich zu befinden | was von Tage zu Tage vorgegangen | auch was so wohl von hohen Officirn | als gemeinen Soldaten blesziret und geblieben. Leipzig | im Durchgange des Rathauses zu bekommen. — (4-r., 10 sztan lev., 1 metszettel: Belgrád ostroma bajor Miksa képével.) — Egy prédikácziók is van ezen alkalomból, melyet Dalhover Marcellianus atya Freisingben Bajorországban tartott: *Erfreuliche Schlüssel-Beuthe Oder Sig-Predig Wegen Preyszwürdigst | Von Ihro Churfürstlich Durchleuchtigkeit ausz Bayrn | den 6. September | Anno 1688. durch Sturm eroberter Haupt-Vestung Belgrad Oder Griechischweissenburg Erfreulichst abgelegt In dem Hochfürstlichen Thumb-Stift zu Freysing In Gegenwart einer frohlockenden Volcks-Mänge Durch P. Pr. Marcellianum Dalhover, Ord. S. Francisci Reformat. Provinciae Bavariae, Theologum, und desz Hoch-Fürstlichen Thumb-Stifts zu Freysing Ordinari-Predigern | und Poenitentiarium. Cum Facultate Superiorum. München | In Verlag Johann Hermann von Gelder | Chur-Fürstl. Hof-Buchhandlern. Gedruckt bey Sebastian Rauch | im Jahr Christi 1688. — (4-, 38 szzott lap, hiányos.) — Még egy érdekes füzetet őriz a múzeum ebből az évből, mely huszonkilencz keresztény hősnek arczképét hozza, kik mint vezérek a török ellen folytatott hadakozásban kitűntek, köztük csak egy magyar: Pálffy János Károly gróf.¹**

A következő év harczy sikerei még meseszerűbbek voltak,

¹ Weller ebből az évből egy figyelemre méltó verses röpirat címét közli, mely XIV. Lajosnak a törökökkel való kaczerkodásáról szól és *Budán a német nyomlában* látott napvilágot. A fővárosi könyvtárakban nem tudtam ráakadni; Weller szerint Ulmban őriztetik. A *Régi Magyar Könyvtár* II. kötete nem említi. L. Weller E., *Annalen der poetischen National-Literatur der Deutschen im XVI. und XVII. Jahrhundert.* (Freiburg, 1862–64.) 1093. sz.

Lajos bádeni örgróf merész előnyomulása a Balkán szívébe egész Európa bámulatát vonta magára. Vagy tizenkét relációt találtam a múzeumban, melyek a nagy tehetségű ifjú fővezér balkáni hadvezetéséről és különösen nissai és viddini győzelmeiről adnak hírt. A legtöbb tudósítás, úgy látszik, a harcztéren készült, sok legalább onnan van kelezve: *Umständlicher Bericht | Wegen Desz von dem Kayserlichen Kriegs-Heer unter Führung desz H. Margrafen Ludwig Wilhelm zu Baaden und Hochberg x. Hochfürstl. Durchl. den 20. und 30. Augusti erhaltenen Herrlichen Siegs | De dato aus dem Feldleger bey Batokin | den. 3. September. 1689.* — (H. n., 4-, 4 sztlan lev.) — Az egyik meg épen Konstantinápolyból van datálva és állítólag török eredeti nyomán íródott: *Extract Aus Gewissen Schreiben | So von der Gegend Sophia und Adrianopel | wegen der letztern Cristlichen Siegreichen Victori bey Nissa | anhero überbracht | und aus dem Türckischen ins Teutsche übersetzt worden. Sub Dato Constantinopel | den 2. Octobr. Anno 1689.* — (H. n., 4-r., 4 sztlan lev.) — Érdekes a következő nyomtatvány is, mely szélesebb látókör alapján itéli meg a török világhatalom sülyedését: *Extract Dreyer verschiedener Schreiben | Deren der erste was sich mit denen Türckischen Rebellen in Asien; der andere | bey Erinnerung des Schlosses Tegetebator, und der dritte | bey dem zwischen dem Hn. Grafen von Drascowitz und denen Türcken bey Wihitz in Bosnia vorgegangenen Treffen | passiret ist | in sich hält.* — (H. és é. (1689) n., 4-r., 2 sztlan lev.) — Bádeni Lajosnak egész déli hadjáratát egy 1690-iki nyomtatvány öleli fel, mely nagy térképen pontosan feltüntetí hadi útját, a nevezetesebb ütközetek helyeinek megjelölésével: *Das zwar hochmütig aber Gedemüthigte Türckis. Hund-Gemarr | Unter der regierung Des Unüberwindlichsten Grossen Leopolds Durch kluge Conduiti und Anführung Des Tapffermütig- und Siegs-glücklichen | Teutschen Durchleuchtigen Helden Scanderbegs | Ludwig Wilhelms von Baden-Baden | Dessen theils rühmlichen Thaten: Sampt des Türckischen Mond-Reichs Steigen und Abnehmen: Mit zugleich wohl-eingerichteter Darstellung und Kupffer-Bildnusz der ordentlichen Land-Strasse | wie solche über Nissa | Sofia | und Adrianopel | bisz auf Constantinopel | gewöhnlich; und was für Orte sich auf selbiger befinden | so denen Curieuses Teutschen | zum Theil noch unwissend. Alles in belie-*

biger Kürtze | doch kernhafft verabfasset. Gedruckt im Jahr 1690. — (H. n., 4-r., 30 szott lap, 1 metszettel.)

Az 1690. év hangulata távolról sem olyan lelkes. Lipót, mint az egyik ujságlap hirül adja, kész lett volna a pápa ellenkezése daczára békét is kötni, ha a portán a háborúpárt újra fölül nem kerekedik. Szertelen gyűlöletében le tudott volna mondani azokról a káprázatos kilátásokról, melyekkel magyarországi sikerei kecsegtették, csakhogy egész hadi erejét XIV. Lajos ellen fordíthassa. A békealkudozások, melyek, úgy látszik, a külföldön mindenütt nagy kedvetlenséget keltettek, ily módon meghíúsultak és a háborút tovább kellett folytatni. Ez azonban ebben az évben a császáriakra nézve kedvezőtlen fordulatot vett. Kanizsa az év elején ugyan megadta magát, miről négy ujság hoz tudósítást, de október 6-ikán Nándor-Fejérvár, melynek visszafoglalása két évvel előbb Európa-szerte oly határtalan örömet keltett, újra a törökök kezébe jutott. A múzeumban csak egy nyomtatványt találtam, mely erről a leverő eseményről egész röviden hirt ad, másutt sem tudtam többre akadni: *Umständlicher Bericht Vom unglücklichen Verlust Der Vestung Griechisch-Weissenburg.* — (H. és é. (1690) n., 4-r., 2 sztlan levél.) — Hozzákötvé: *Käyserliche Ratification, Der von Dero Generalität mit der Türckischen Besatzung Der Vestung Canischa Geschlossenen Accords-Puncten.* — (h. é. (1690.) n., 4-r., 2 sztlan lev.) — Van még ebből az évből egy hirlap, mely Nagy-Várad ostromával foglalkozik.

A következő esztendő legfényesebb fegyverténye a szalánkeméni véres diadal, mely Belgrád elestét teljesen elfeledtette. Az összes magyar vonatkozású ujságlapok, melyek 1691-ből a múzeum birtokában vannak, erről a győzelemről hoznak híreket, kivéven egyet, mely Hussaynak, a hollandi békeközvetítőnek küldetéséről szól. Körülbelül tiz röpirat jelent meg a szalánkeméni ütközet alkalmából, hozzáértve Lajos örgróf hivatalos relációjának lenyomatait. A leglelkesebb és talán legérdekesebb a következő füzet, mely a győzelem alkalmából tartott római ünnepségeknek és annak a zászlónak leírását adja, melyet a császár a pápának küldött: *Relation, Deren in der Weltberühmten Stadt Rom | Nach erhaltenen Advis, Welchergestalten die Käyserl. siegreiche Kriegs-Waffen | unter Commando Jh. Fürstl. Durchl. Printzen Ludwigs von Baaden | Das Türckische Kriegs-Heer | unweit Salankement*

in Schlavonien aufs Haupt geschlagen | dessen völliges Lager erobert | Und Vormittelst so gloriös erstrittenen Victoria | Disz-fals celebrirten vieltägigen grossen Freuden-Soleñitäten; Nebst Einer eigentlichen Beschreibung des Türckischen grossen Fahmens so in gehaltener Battaille erobert | und welcher von Ihro Kayserl Majestät Ih. Päbstlichen Heiligkeit Innocentio XII. zum Sieges-Zeichen nacher Rom überschickt worden. Anno M.DC.XCI. — (H. n., 4-r., 4 sztlan lev.)

A következő években a háború minden jelentősebb esemény nélkül tovább folyt. Nem is akadtam sem a múzeumi, sem az egyetemi és akadémiai könyvtárakban 1696-ig olyan nyomtatványra, mely a magyar-török harcztérről hozna híreket. Még az 1695-iki lugosi vereségnek sincs nyoma, melyben a derék Veterani tábornok életét veszté. Csak 1696-ból van egy hirlapunk, mely Frigyes Ágost szász választónak kétes értékű temesvári győzelméről magasztalóan értesít: *Der in diesem 1696sten Heil Jahr continuirte Türcken-Krieg Vnd Christen-Sieg | Das ist: Gründlich und warhafftiger Bericht | wie der von dem Türckischen Grosz-Sultan dem Königreich Ungarn und Siebenbürgen angedrohte Einfall von Sr. Churfürstl. Durchl. zu Sachsen mit der Röm. Käiserl. Majestät und Mit-Allirten Haupt-Armée Nach einem langen und desperaten Treffen | heldenmüthig und tapffer abgewendet | und solches gefährliche Dessen glücklich hintertrieben worden. — Chur Sachsen den Türcken in Ungarn besieget: Der Sultan vor Friedrich Augusten erliegt! — Wien | Gedruckt bey Hans Peter Schilling | Anno 1696. — (4-r., 8 szlan lev.)*

Az 1697. év magyar tárgyú röpiratokban, úgy látszik, még szegényebb. A múzeum egészben egy ujságlapnak van birtokában, mely savoyai Eugén herczegnek világra szóló zentai győzelméről szól: *Relations-Diarium Der grossen | Zwischen denen Käyserl. und Türckischen Kriegs-Waffen den II. dieses Monats Septemb. unter dem Commando Ihrer Durchl. Printzen Eugenio von Savoyen | unweit Senta und Klein-Kanıscha vorbey gegangenen blutigen Feld-Schlacht | In Welcher Die Unsere über die Muselmänner überausz glorieus victorisiret | deren in 22000 Mann auff der Wahl-Statt ritterlich erlegt | viel der Feind gefangen genommen | und daneben bey fast das völlige feindliche Lager | ohne sondern Verlust der unsern | glücklich erobert.*

Erstlich gedruckt zu Wien | Im Jahr 1697. — (4-r., 4 sztlan lev.) —¹

1798-ból szintén csak egy nyomtatványunk van, az is csak közvetve magyar vonatkozású: a zentai csata után a megmenekült szultán börtöt, bűnbánatot és vezeklést rendel el Konstantinápolyban: *Mandat Des itzt-regierenden Türckischen SULTANS, welches er an die Ottomannische Pforte nach Konstantinopel den 30. September 1697. wegen eines Fast- Busz- und Beth-Tages ausgefertigt. Nebst etlicher Poetischen Gedancken communicirt Von Bohuslav Serasky. S. J. Gedruckt im Jahr 1698. — (H. n., 4-r., 4 sztlan lev.)*

A következő esztendő aztán végett vetett ennek a hosszú háborúnak, mely ez utolsó években a nyugati közvéleményt már nem nagyon érdekelte. Úgy látszik, befejezése is meglehetősen hidegen hagyta, mert a múzeum ugyan négy tudósítást őriz, melyek a karloviczi békéről újságnak, de hangjuk nagyon száraz, erősen hivatalos vagy félhivatalos színezetű. Ebben a tekintetben csak a következő füzet tesz kivételt:² *Kurtze Beschreibung Der Kriegs- und Friedens Begebnissen | im Königreich Hungarn unter dem Durchleuchtigsten | Groszmächtigsten | und unüberwündlichsten Röm. Käyser | auch zu Hungarn und Böhheimb König und Herrn | Herrn Leopoldo I. dem Grossen | Ertz-Hertzen zu Oestereich etc. etc. dann auch deren nahmhaftigsten vom Erbfeind Christlichen Nahmens eroberten Vestungen | Städt- und Schössern | erhaltenen Sieg- und glorreichen Victorien; und endlichen des zwischen höchstgedachter Röm. Käyserl. und Königl. Majest. Cron Pohlen | Moscau | der Republik zu Venedig und der Ottomanischen Porten getroffenen vil erwünschten Fridens-Schlusses. Dem diser Materi Unwissenden | doch darnach verlangenden geneigten Leser zu Lieb und Ehren in dieses Jahr-Buch beygedruckt. — (H. és é. (1699.) n., 4-r., 9 sztlan lev.)*

A karloviczi béke után a nyugati közvélemény, melynek figyelmét századokon át úgyszólván csak a török harcok fordí-

¹ Weller E. azonban három lelkes szavú verses hírlap címét közli a zentai győzelemről: *Annalen der poetischen National-Literatur der Deutschen im XVI. und XVII. Jahrhundert*, 1284., 1285. és 1282. 'sz.

² Weller E. is említ egy melegebb hangulatú verses újságot, mely a karloviczi békekötés alkalmából íródott. *Id. m.* 1287. sz.

tották hazánkra, már sokkal lanyhábban érdeklődik irántunk. Orgánumai is, az újságlapok és röpiratok, melyeknek török küzdelmeink nyújtották a leggazdagabb és legérdekesebb anyagot, a háború befejeztével, ha foglalkoznak is velünk, egészen más jellegűek. Aránylag csekély is azoknak a nyomtatványoknak száma, melyek 1699-től a szatmári békekötésig a magyar viszonyokat ismertetik. A múzeum meg épen a legérdekesebb röpiratoknak nincs birtokában. Legnagyobb részük hivatalos iratoknak, kiáltványoknak lenyomatai, melyeket vagy József király, vagy Rákóczi Ferencz bocsátott ki.¹

A híres *Ragotzische Kriegsflamme* című füzet két példányban is megvan a múzeumban, de azonkívül megvan az egyetemi és akadémiai könyvtárakban. Ugyanebből az évből, 1704-ből a múzeum egy másik nyomtatványt őriz, mely Rákóczi Ferencznek 1703-ki manifesztumával foglalkozik.² Egy 1705-iki röpirat a magyarországi zavarokat meglehetősen tájékozottsággal a lelkiismereti kényszernek tulajdonítja, de abban alighanem téved, mikor ezt a türelmetlenséget a pápaság rovására írja; a mi történetünk Lipót alatt mást mutat: *Die Ungarische und Sevensische Unruhen | Worin Das durch seinen Gewissens-Zwang sich selbst verdammende | und dem Etat höchstschädliche Pabstthum | Allen Absonderlich Christlichen Etats-Leuthen bey gegenwärtigen wunderlichen Conjunctionen, Zu ferner Erwekung vorgestellt wird | Nebst einen Anhang aus Hr. Puffendorffio diese Materie betreffend von Einem um den Schaden Josephs Bekümmerten, Cölln | bey Piere Marteau | 1705. — (4-r. 120 szott lap.)*

Egy 1706-iki röpirat Rákóczi békepontjait közli, melyeket a közvetítő tengeri hatalmakhoz intézett, hogy a magyarság és királya közt egyességet létesítsenek: *Friedens-Puncten | Welche Von Seithen der Hungarischen Deputation Der Löbl. Mediation Der Durchläuchtigsten Königin von Grosz-Britannien Und der Herren General-Staaten | Der vereynigten Niederlanden Herrn Abgesandten | und durch selbige Ihrer Kays. und Königl. Maj. Comission den 15. Junii eingegeben | auch durch diese wieder*

¹ A Rákóczi-korra vonatkozó röpiratoknak igen szép, de persze távolról sem teljes összeállítását adja Ballagi Aladár a Pallas Nagy Lexikonában, XIV. k. 384—386. l.

² Czimét l. Régi Magy. Könyvtár, III. k. 4464. sz.

beantwortet worden. Regensburg | Druckts Augustus Hanckwitz | Anno 1706. — (4-r. 10 sztlan lev.)

A következő évből két nyomtatvány József királynak két kibocsátványát közli, melyekben a magyarokat a forradalmi mozgalmából való visszatérésre szólítja fel. A második röpirat azonkívül Eszterházy Pál nádornak az ónodi határozatok ellenében a keresztény világ valamennyi államához intézett 1707 augusztus 20-ikán kelt manifesztumát, valamint a királyhoz hű maradt uraknak, megyéknek és városoknak névjegyzékét foglalja magában.¹

1708-ból két röpirat más-más kiadásban József király meghívását tartalmazza a február 29-ikén megnyíló pozsonyi országgyűlésre,² egy 1709-iki füzet pedig a királynak újabb kiáltványát adja közre, melyben kijelenti, hogy mindazokat, kik négy hét alatt az ő hűségére vissza nem térnek, mint a haza ellenségeit száműzni fogja: *Kaysersliche und Königliche Erklärung vermög welcher | die Häupter fürwehrender Hungarischen Empörung | und die ihnen Anhängige | so in Zeit der bestimmten 4. wochen nicht wieder zum vorigen Gehorsam kommen | als Feinde des Vaterlandes verwiesen und verbannet werden. — (H. és é. (1709) n., 4-r., 4 sztlan lev.)*

Sorozatunkban a két utolsó nyomtatvány 1711-ből való. Az egyik a szatmári békekötés pontjait közli,³ a másik pedig Pálffy János gróf május 2-iki jelentését tartalmazza, melyet Debreczenből Bécsbe küldött:⁴ *Extract-Schreibens aus Debresin, Von dem Kayserl. General-Feld-Marschall | Herrn Grafen von Balfy, an einen vornehmen Minister in Wien unterm 2. May 1711. abgangen. — (H. n., 4-r., 2 sztlan lev.)*

És evvel dolgozatomnak végéhez értem. Nem nagy czélt tűztem ki magamnak értekezésem elején, és ha filologusaink előtt sikerült a bevezetésben jelölt feladat értékét és jelentőségét nyilvánvalóvá tennem, elértem azt, amit ígértem, és a mire törekedtem. Filologusaink előtt, mondom, mert történetíróink bizonyára addig is meg voltak győződve ilyen könyvészeti vállalat nagy fontosságáról. Lehetetlen, hogy ők vizsgálódásaik folyamán,

¹ Címüket l. Régi Magyar Könyvtár, III. k. 4576. és 4577. sz.

² Az egyiknek címét l. u. ott, III. k. 4578. sz.

³ Címét l. u. ott, III. k. 4796. sz.

⁴ V. ö. Acsády id. m. (A magyar nemzet története, VII. k.) 678. l.

ha ebbe az irányba terelődtek, számtalanszor meg nem érezték volna a mult idők beszédes közvetlenségét, letűnt századok élő lehelletét, mely ezekből a poros, elsárgult, igénytelen levelekből a kutató felé árad. Az anyag egybehordása azonban filológiai természeténél fogva a filologusra tartozik, míg feldolgozása és értékesítése nagyrészt a történetíró feladata.

VIDÉKI KÖNYVTÁRAINK 1899-BEN.¹

A múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelősége a lefolyt évben 35 törvényhatósági, községi, felekezeti és egyesületi múzeum és könyvtár felett gyakorolta a felügyeletet.

Ez intézetek a következők:

Az árva-vármegyei Csaplovits-könyvtár Alsó-Kubinban, az aradi Kölcsey-egyesület múzeuma, Bars vármegye múzeuma Aranyos-Maróton, a budai könyvtár, (a budai könyvtár-egyesület tulajdona,) a hunyadmegyei történelmi és régészeti társulat múzeuma Déván, az esztergom-vidéki régészeti és történelmi társulat múzeuma Esztergomban, a felkai Táttra-múzeum, (a felkai Táttra-múzeum-egylet tulajdona,) az alsófehérmegyei történelmi, régészeti és természettudományi egylet múzeuma Gyulafehérváron, a halasi ev. ref. főgimnázium múzeuma és könyvtára, a kecskeméti városi múzeum és könyvtár, a keszthelyi balatoni múzeum, (a balatoni múzeum-egyesület tulajdona,) az erdélyrészi Kárpát-egyesület múzeuma Kolozsvárott, a losonczi városi közkönyvtár, a mosonmegyei történelmi és régészeti egylet múzeuma Magyaróvárott, a nagyenyedi Bethlen-főiskola múzeuma és könyvtára, a biharmegyei és nagyváradai régészeti és történelmi egylet múzeuma Nagyváradon, a szabolcsvármegyei múzeum Nyiregyházán, a törvényhatósági közkönyvtár Nyiregyházán, a poprádi Kárpát-múzeum, (a magyarországi Kárpát-egyesület tulajdona,) a pozsonyi orvos- és természettudományi egylet múzeuma, a pozsonyi városi múzeum, a székely nemzeti múzeum Sepsí-Szentgyörgyön, (Háromszék vár-

¹ Kivonat a múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelőségének 1899. évi működéséről a nm. vallás- és közoktatásügyi miniszterhez intézett jelentéséből.

,megye tulajdona.) Sopron vármegye és Sopron sz. kir. város régiségi múzeuma, a szabadkai városi múzeum és közkönyvtár, (a szabadkai közkönyvtár- és múzeum-egyesület tulajdona,) a szegedi Somogyi-könyvtár és városi múzeum, a tolna-vármegyei múzeum Szegzárdon, a csongrád-vármegyei történelmi és régészeti társulat múzeuma Szentesen, a délmagyarországi természettudományi társulat múzeuma Temesvárott, a délmagyarországi történelmi és régészeti múzeum-társulat múzeuma Temesvárott, a temesvári városi könyvtár, a tiszafüredi múzeum és közkönyvtár, (a tiszafüredi múzeum- és könyvtár-egylet tulajdona,) a múzeumi tót társaság múzeuma Turócz-Szentmártonban, a váczy múzeum, (a váczy múzeum-egyesület tulajdona,) a verseczi városi múzeum, a bács-bodrogh-vármegyei történelmi társulat múzeuma Zomborban.

Ezek közül az árva-vármegyei Csaplovics-könyvtárra, a budai könyvtárra, a losonczy városi közkönyvtárra, a poprádi Kárpát-múzeumra, a pozsonyi orvos- és természettudományi egyesület múzeumára, a szegedi Somogyi-könyvtárra és városi múzeumra és a temesvári városi könyvtárra a felügyelet az 1899. év folyamán terjesztett ki.

A felsoroltakon kívül, állami segílyt kérelmezve, annak elnyerése esetére az orsz. főfelügyelőség ellenőrzése elfogadására késznek nyilatkoztak a jászberényi városi múzeum, a felsőmagyarországi múzeum Kassán, a komáromi városi és megyei történelmi és régészeti egyesület komáromi múzeuma, a nagyszebeni Kárpát-egyesület múzeuma.

Végül a keletkezében levő múzeumok és könyvtárak közül a következők jelentkeztek abból a célból, hogy az állami felügyelet reájuk kiterjesztessék: a hont-vármegyei múzeum-társulat múzeuma Ipolyságon, a borsod-miskolczy közművelődési és múzeum-egyesület múzeuma Miskolczon, a nagybányai városi múzeum, a pécsi városi múzeum és könyvtár, a pozsonyi városi nyilvános könyvtár, a selmeczbányai városi múzeum és könyvtár és a vas-vármegyei kultúr-egyesület múzeuma és könyvtára Szombathelyen.

Az itt felsorolt intézetek közül a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszterium az 1899. évi állami javadalomból a múzeumok és könyvtárak országos tanácsának az orsz. főfelügyelőséggel egyetértőleg felterjesztett javaslata alapján 1900 január

4-ikén 91834/1899. sz. alatt hozott magas elhatározásával 19-et részesített segélyben.

E segélyekből tisztán könyvtári czélokra a következő tételek jutottak:

az árva-vármegyei Csaplovits-könyvtárnak Alsó-Kubinban könyvanyagának rendezésére 800 kor., az aradi Kölcsey-egyesületnek az Atzél-könyvtár vételárának törlesztésére több éven át adandó segély első részleteül 1000 korona, a halasi ev. ref. egyháznak a főgimnáziumi könyvtár rendezésére 1000 kor., a kecskeméti városi múzeum és könyvtárnak a könyvtár kiegészítésére 600 kor., a szabadkai városi múzeum- és közkönyvtárnak a könyvtár gyarapítására 600 kor., a délmagyarországi történelmi és régészeti múzeum-társulatnak Temesvárott múzeuma régészeti szakkönyvtárának gyarapítására 600 kor., a tiszafüredi múzeum- és közkönyvtárnak a könyvtár gyarapítására 400 kor., a turóc-szentmártoni múzeumi tót társaságnak könyvtára gyarapítására 600 kor., összesen: 5600 korona.

Segélyezésre ajánltatott még a budai könyvtár, de az ez iránt tett javaslat, fedezet hiányában, nem volt figyelembe vehető.

E helyütt említendő azon nagylelkű adomány, melylyel a nagyméltóságu pénzügyminiszterium gyarapította a hazai múzeumokat és könyvtárakat, midőn »Az osztrák-magyar monarchia irásban és képbén« című kiadvány I—XVI. köteteiből 100 példányt bocsátott a hazai gyűjtemények között való szétosztás végett az országos főfelügyelőség rendelkezésére. A főfelügyelőség hatáskörébe tartozó gyűjteményeken kívül eddig 44 fővárosi és vidéki könyvtár részesült ez adományban.

Ugyancsak a főfelügyelőség közbejöttével kapta meg 34 vidéki múzeum és könyvtár és 3 szakember Darnay Kálmán »Sümegek vidékének őskora« című régészeti kiadványát.

A sajtóügyi köteles példányok utján való gyarapításra a főfelügyelőség a budapesti székes-fővárosi könyvtárát, a debreczeni ev. ref. főiskola könyvtárát, a fiumei városi könyvtárát, a Győrben alapítandó nyilvános könyvtárát, a felsőmagyarországi múzeum könyvtárát Kassán, a kolozsvári Ferencz-József tud.-egyetem és az erdélyi múzeum egyesített könyvtárait, a nagyváradi kir. jogakadémiai könyvtárát, a nyiregyházai törvényhatósági könyvtárát,

a Pécssett, Pozsonyban és Selmeczbányán alapítandó városi könyvtárakat, a szegedi Somogyi-könyvtárat, a vasvármegyei kultur-egyesület szombathelyi könyvtárat és a temesvári városi könyvtárat hozta annak idején a miniszteriumnál javaslatba. A részletekben e javaslat jelentékeny kiegészítéseket igényelvén, az ez irányban tett újabb felterjesztés csak 1900 január elején nyerte meg a miniszter úr ó Nagyméltósága végleges jóváhagyását s végrehajtása az 1900. év feladatát képezi.

A főfelügyelőség tagjai a szervezési szabályzatban előírt felügyelői köruitakon a lefolyt évben sem elégedtek meg a hatáskörükbe tartozó intézetek megvizsgálásával, hanem más, tőlük független gyűjtemények megtekintését is felvették programjukba.

Fejérpataky László orsz. felügyelő Alsó-Kubinban Árva vármegye Csaplovits-könyvtárát, Aradon a Kölcsey-egyesület gyűjteményeit s a szabadságharcz emlékeiből rendezett kiállítását, Balassa-Gyarmaton a nógrád-vármegyei múzeum gyűjteményeit, Egerben az érseki főegyházmegyei (illetve liceumi) könyvtárat és a ciszterცი rend házi és tanári könyvtárat, Esztergomban a főegyházmegyei, a primási és a városi könyvtárakat, Fiumében a városi könyvtárat, Győrött a püspöki nagyobb papnevelő-intézet és a karmelita rendház könyvtárait, Halason az ev. ref. főgimnázium könyvtárat, Kecskeméten a városi könyvtárat és az ev. ref. főgimnázium könyvtárat, Miskolczon az ev. ref. főgimnázium könyvtárat, Nagy-Kanizsán a kegyes tanítórend házi és gimnáziumi könyvtárait, Nyiregyházán a szabolcs-vármegyei törvényhatósági könyvtárat, Pécssett a püspöki könyvtárat, a ciszterცი r. kath. főgimnáziuma s a m. kir. állami reáliskola könyvtárait, Pozsonyban a nyilvános könyvtárt és a Toldy-kör könyvtárat, Sopronban Sopron vármegye és Sopron sz. kir. város régészeti múzeumát és az ág. ev. liceum könyvtárat, Szabadkán a városi közkönyvtárat, Szombathelyen a püspöki könyvtárat, a papnevelő-intézet és a premontrai rend főgimnáziumának könyvtárait és a városi közkönyvtárat, Temesvárott a városi könyvtárat és a temesvár-józsefvárosi polgári olvasó-egylet könyvtárat, Tiszafüreden a közkönyvtárat, Trencsénben a kegyes tanító-rend házi könyvtárat és a trencsénmegyei természettudományi egyesület könyvtárat, Turócz-Szentmártonban a múzeumi tót társaság könyvtárat

s az egykori Matica Slovenska lefoglalt és zár alá helyezett gyűjteményeit, és Verseczen a községi iskolák egyesített könyvtárát tekintette meg.

Ezenkívül Fraknói Vilmos orsz. főfelügyelő október hó folyamán Fejérpataky László orsz. felügyelő és Schönherr Gyula főfelügyelősi titkár kíséretében Pozsonyba utazva, a létesítendő városi nyilvános könyvtár érdekében tartott előértekezletet vezette.

Dr. Schönherr Gyula orsz. főfelügyelősi titkár hivatalos megbízásból csatlakozva Fejérpataky László orsz. felügyelőhöz, ennek második turóc-szentmártoni utja alkalmával szintén részt vett a tót múzeum megvizsgálásában. Továbbá dr. Esztegár László, a ki a titkárt római tartózkodása alatt helyettesítette, Bécsben járt hivatalos kiküldetésben, hogy egy alább említendő osztrák kiadvány ügyéről, mely Ausztria és Magyarország könyvtárainak leírását tartalmazza, tájékozást szerezzen.

Annak a kötelességüknek, hogy évi jelentésekben számoljanak be állapotukról és működésükről, a főfelügyelés alá tartozó könyvtárak közül a szegedi, tiszafüredi és a turóc-szentmártoni gyűjtemények vezetői tettek eleget. Ezen évi jelentéseken kívül hivatalos adatokat érkeztek az alsókubini Csaplovits-könyvtárról, az aradi Kölcsey-egyesület gyűjteményeiről, az eperjesi ág. ev. főiskola könyvtáráról, a fiumei városi könyvtárról, a kecskeméti ev. ref. jogakadémia könyvtáráról, a komáromi vármegyei könyvtárról, a nagyenyedi Bethlen-főiskola könyvtáráról, a pozsonyi Toldy-kör könyvtáráról, a sárospataki ev. ref. főiskola könyvtáráról, a soproni városi könyvtárról, a szabadkai városi közkönyvtárról, a szombathelyi és a zombori városi könyvtárakról.

A felsorolt intézetek közül az alsókubini Csaplovits-könyvtárnál a gyűjtemények végleges elhelyezése céljából nélkülözhetetlen építkezés már sokáig nem lévén halasztható, az előzetes tárgyalások ez irányban már megindultak. Az orsz. főfelügyelés az illetékes tényezőkkel érintkezésbe lépve, igyekezett befolyását érvényesíteni, hogy e fontos kérdés a tudományos igények kielégítésével oldathassék meg.

Az a bizalom, melylyel a vidéki múzeumok és könyvtárak az orsz. főfelügyelés intézménye iránt viseltetnek, még számos más ügyben adott alkalmat az orsz. főfelügyelőnek közbenjárói tiszte gyakorlására.

Ezek közül csak a nevezetesebbeket kívánjuk itt felsorolni:

Szabolcs vármegye alispánja a nyiregyházi törvényhatósági közkönyvtár fejlesztése tárgyában kért és kapott a főfelügyelőségtől szakértői utbaigazítást.

A bács-bodrogh-vármegyei történelmi társulat zombori múzeuma részére a m. tud. akadémia kiadványait óhajtván megszerezni, kérése tolmácsoltatott az akadémia főtítkári hivatalánál.

Kassa város hatóságánál a felsőmagyarországi múzeum könyvtárának nyilvánossá tétele,

Szeged város hatóságánál a Somogyi-könyvtár katalógusának könyvomatása érdekében tett a főfelügyelőség lépéseket.

A főfelügyelőség körlevelet intézett a természettudományi múzeumok és a nagyobb nyilvános könyvtárak vezetőihez, megszerzésre ajánlva dr. Lendl Adolf és Lakatos Károly »A természet« című folyóiratát.

Végül a főfelügyelőség teljes befolyását latba vetette az iránt, hogy a Pozsonyban tervezett nyilvános könyvtár az állam, a városi hatóság és a társadalom együttes működésével mielőbb létesíttessék; és az ország különböző részeiben, egyebek közt Besztercebányán és Sátoraljujhelyen, megindította a mozgalmat, hogy múzeumok és könyvtárak szervezésére a társadalmi tényezők hajlandóságát felébressze.

Azon feladatok, a melyek a hazai múzeumok és könyvtárak fejlesztése tekintetében a hivatalos tényezőkre és a társadalomra háramlanak, mindenekelőtt azt követelik, hogy a Magyarországon létező közművelődési fontossággal bíró nyilvános gyűjtemények állapotáról állandóan tájékoztatva legyünk.

Az országos főfelügyelőség ennek a szükségletnek kívánt megfelelni, midőn a hazai múzeumok és könyvtárak mai állapotát ismertető zsebkönyv közrebocsátását 1899. évi munkaprogramm-jába felvette.

A zsebkönyv első évfolyamába eredetileg csupán a hazai könyvtárak anyagát szándékozott felvenni. Hogy azonban ez évenként folytatandó kiadványnak már első évfolyama is jogosan viselje a »hazai múzeumok és könyvtárak czimkönyve« címet, a múzeumok közül egyelőre legalább azokat fel kellett venni a munka keretébe, a melyek nyilvánossági jelleggel bírnak, a további

évfolyamokra hagyva az iskolai múzeumok és egyéb, a nyilvános-
ságot csak közvetve szolgáló gyűjtemények ismertetését.

A szükséges adatokat a legbiztosabb forrásból, az intézetek
vezetőitől óhajtván összegyűjteni, a főfelügyelőség 1695 fővárosi és
vidéki könyvtárhoz küldött szét kérdőíveket; ezekből 916 érkezett
vissza és 700-nál több használatot fel a kiadás céljaira.
A múzeumok ismertetéséhez a már előző évben kibocsátott kérdő-
ívek adatai szolgáltaták az anyagot, mely úgy a könyvtári, mint a
múzeumi résznél a főfelügyelőség tagjainak uti jelentései, az egyes
intézetek évi jelentései és egyéb ügyiratok adataiból nyert kiegészítést.

Igy jött létre az Athenaeum irodalmi és nyomdai részvény-
társulat kiadásában az orsz. főfelügyelőség első kiadványa, a *Magyar
Minerva*, melynek első évfolyamát dr. Schönherr Gyula orsz.
főfelügyelőségi titkár és dr. Esztegár László nemz. múzeumi asszisz-
tens szerkesztették.

Az első évfolyam 23 iven 61 múzeum és 696 könyvtár
ismertetését tartalmazza, bemutatva rövid leírásban keletkezésük
és fejlődésük történetét, tényleges állapotukat és a nyilvánosságra
gyakorolt hatásukat, felsorolva a reájuk vonatkozó irodalmat,
tájékozást nyújtva használatuk módozatairól és hivatalos adatok
alapján ismertetve állományukat és személyzeti viszonyait.

A következő folyamban a főfelügyelőség mindenek előtt a
múzeumoknak és a könyvtáraknak szánt rész között fennálló arány-
talanságot óhajtja megszüntetni, az összes múzeumi jelleggel bíró
gyűjteményeket felvéve a munka keretébe. Egyébként pedig külön-
ös gondot fog arra fordítani, hogy az évfolyamok váltakozva az
intézetek egyes csoportjai (régészeti, iparművészeti, néprajzi, ter-
mészettudományi gyűjtemények, közkönyvtárak, hatóságok iskolák,
kaszinók könyvtárai, egyházi könyvtárak, nép- és vándorkönyvtárak
stb.) teljességével tünjenek ki s ekként a vállalat a maga egészében
ezen hazai közművelődési intézmények ismeretének nélkülözhetet-
len forrása legyen.

A kiadvány könyvtári részéhez hivatalosan összegyűjtött
anyagot a főfelügyelőség egy egyidejűleg megjelent bécsi kiadvány,
az »Adressbuch der Bibliotheken der oesterreich-ungarischen
Monarchie« szerkesztőinek is rendelkezésére bocsátotta, hozzá
akarva járulni ezáltal annak a fontos célnak eléréséhez, hogy

a külföld lehetőleg hű képet nyerjen a hazai könyvtári viszonyok felől.

Az eddigiek azon munkásságról kívántak képet nyújtani, a melylyel a főfelügyelőség a közvetlen hatáskörébe tartozó kérdések elintézésével iparkodott kötelességének eleget tenni. Vannak ezeken kívül oly ügyek, melyek szoros összefüggésben állanak ugyan az orsz. főfelügyelőség által képviselt kulturai feladatokkal, de annak szervezeti szabályzata által a múzeumok és könyvtárak országos tanácsának ügykörébe utalvák, és így a főfelügyelőség azokkal szemközt csupán a kezdeményezés szerepét igényelheti magának.

Ezek között nem utolsó helyet foglal el az a fontos kérdés, hogy a vidéki múzeumok és könyvtárak kezelésére alkalmas szakemberek kiképzését mikép lehetne a tanárképzés ügyével szoros kapcsolatban hozni. Tekintettel arra a nagy befolyásra, melyet vidéken működő középiskolai tanáraink az illető hely tudományos és kulturális törekvéseire gyakorolhatnak, kétségtelen, hogy a középiskolai tanári kar képzettségétől, gyakorlati ismereteitől és egyszerűségétől függ nagyrészt a vidéki múzeumok és könyvtárak ügyének fellendülése és jövőndő virágzása is. Fejérpataky László orsz. felügyelőnek e kérdésben az orsz. főfelügyelőség előtt fekvő szakvéleménye a mellett foglal állást, hogy a nyelvészeti, történelmi és a természetrajzi szakokra készülő tanárjelöltek számára az orsz. főfelügyelőség által a magyar nemzeti múzeum illető gyűjteménytáraiban kötelező múzeumi és könyvtári tanfolyamok rendeztessenek. Az ezen felfogás alapján kidolgozandó részletes tervezetet az illetékes tényezők meghallgatása után az országos tanács lesz hivatva megvitatni és a végrehajtás tárgyában a nagyméltóságú vallás és közoktatásügyi miniszterium elé javaslatot terjeszteni.

A nép- és vándorkönyvtárak szervezése és gyarapítása érdekében kifejtendő tevékenység az említett szervezeti szabályzat értelmében kizárólag az országos tanács feladatai közé tartozik, a főfelügyelőség azonban az ügy érdekére való tekintettel nem zárkozhatott el azon erkölcsi kötelezettség elől, hogy e fontos kulturális kérdést figyelemmel kísérje és támogatására a rendelkezésére álló eszközöket felhasználja.

Az 1898. évi állami javadalomból a miniszter a dunántúli, az erdélyrészi és a felsőmagyarországi közművelődési egyesületeknek egyenként 500—500 frtnyi segélyt juttatott abból a

czélból, hogy az illető országrészek területén alapított népkönyvtáraikat fejleszszék és új népkönyvtárakat szervezzenek.

A lefolyt 1899. évben az erdélyrészi és a felvidéki magyar közművelődési egyesületek hasonló czélra ugyancsak 500—500 frtnyi segílyt kaptak; ezen kívül mind a három egyesület nagyobb számban részesült »Az osztrák-magyar monarchia irásban és képpen« hazai könyvtáraink közt szétosztásra szánt példányaiból.

A három közművelődési egyesületen kívül az országos főfelügyelőség útján állami támogatásért folyamodtak még a kassai Kazinczy-kör és a kassai nemzeti szövetség, azonban sem ezeknek, sem az 1898. évben folyamodó nagyvárad Szigligeti-társaságnak kérvényei nem kerülhettek érdemleges tárgyalás alá s egyáltalában az országban létező népkönyvtárak rendszeres segítélyezésének kérdésével mindaddig nem lehet foglalkozni, míg a hivatott tényezők meg nem állapodhatnak azon vezérelvekben, a melyek alapján a legtöbb eredménnyel egyesíthetik erőiket a népnevelés e fontos tényezőinek fejlesztésére.

Az országos főfelügyelőségnek e kérdésben elfoglalt álláspontját az 1898. év végén adott munkaprogrammja körvonalozta.¹

Ennek érvényesítése érdekében az előkészítő intézkedések már a lefolyt év folyamán megindítottak.

Lépések tétettek az iránt, hogy a népkönyvtárak czéljaira alkalmas könyvek jegyzékbe foglaltassanak. E végből a főfelügyelőség összeköttetésbe lépett a nagyméltóságú kereskedelmi és földmivelési m. kir. miniszteriumokkal, s tájékozta magát az előbbinek a munkások nevelése érdekében megindított irodalmi vállalatai felől, valamint megszerezte azon jegyzékeket, a melyeket az utóbbi miniszterium a gazdasági ismeretek terjesztésére szolgáló művekről vezetett.

A két miniszteriummal folytatott érintkezés és különösen az azok kiküldötteivel tartott értekezlet meggyőzte a főfelügyelőséget a felől, hogy a népkönyvtárak szervezésében csak akkor járhat el czéltudatosan, s a rendelkezésére álló eszközöket akkor használhatja fel eredményesen, ha működését beilleszti ama nagy akció keretébe, melyet a földmivelésügyi és kereskedelmi minisz-

¹ L. Magyar Könyvszemle, 1899. évf. 35. l.

teriumok a gazdasági népkönyvtárak szervezése és az ipari népköztetés fejlesztése érdekében kifejtene.

A főfelügyelőség mindezen itt érintett kérdéseket a legközelebbi jövőben szándékozik az országos tanácsban megvitatás tárgyává tenni; jelentésében ezuttal csupán azt kívánta jelezni, hogy az 1899. év teendőiből a múzeumok és könyvtárak fejlesztésére vonatkozó munkásság mellett az e célú közvetve szolgáló kérdések tanulmányozása sem volt kizárva.

A múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelősége igyekezett hű képet mutatni be működésének második éve lefolyásáról különös súlyt fektetve azon hatás feltüntetésére, melyet a hazai könyvtárakkal folytatott állandó érintkezésben tudományos gyűjteményeink fejlesztésére gyakorolt.

A főfelügyelőség a számos feladatnak, mely e téren reá hárul, csak igen kis részét oldhatta meg; — hiszen még mindig a kezdet nehézségével kell küzdenie, s csak most, a harmadik évben, juttatta a magas kormány s a törvényhozás jóindulata abba a helyzetbe, hogy az eddiginél nagyobb erővel foghat törekvései megvalósításához.

MAGYAR KÖNYVESHÁZ.

(Adalékok Szabó Károly és Hellebrant Árpád Régi Magyar
Könyvtárához.)

Idegen nyelvű külföldi nyomtatványok hazai szerzőktől a
bécsi udvari könyvtárban.

KLUCH JÁNOSTÓL.

(Második, közlemény.)¹

36.

[44.] *Bécs*, 1659.

Articuli (diaetales) Psonienses Anni M. DC. LIX.

2r. A—Bb=50 sztlan lev.

A RMK. III. k. 2049. számától eltérő kiadás.

37.

[45.] *Bécs*, 1664.

Serényi Joannes Carolus Comes. Sapiens fortitudo et fortis
sapientia gloriosae partheno-martyris Catharinae, sub auspiciis
Augustissimi Romanorum Imperatoris Leopoldi, Hungariae et
Bohemiae regis, archiducis Austriae, &c. in Basilica D. Stephani
Proto-Martyris Celebrata ab Illustrissimo Oratore Joanne Carolo
S. R. I. Comite Sereni, Logices Auditore, deferente Praenobili,
Strenuo, & Clarissimo D. Balthasare a Nollaren de Nollenstain,
AA. LL. & Phil. Doctore, Sac: Caes: Majest: Consiliario, Comite
Palatino, Equite Aurato &c. Et in Antiquissima ac Celeberrima
Universitate Viennensi Inelytae Facultatis Philosophicae p. t.
Decano Spectabili. Viennae Austriae, Typis Matthaei Cosmerovij,
S. C. M. Aulae Typographi, 1664.

4r. A—B=8 sztlan lev.

¹ Az első közleményt lásd ez évfolyam I. füzetének 80—90. lapjain.

38.

[46.] *Bécs 1665.*

*Ozoli Franciscus Connubium Dei Et Hominis In Igne Divini Spiritus, Oratoria Dictione Celebratum Per Rev. Nobilem ac Doctissimum Dominum Franciscum Ozoli, AA. LL. & Phil. Baccalau-
reum, SS. Theologiae Auditorem, Illustrissimi & Reverendissimi Episcopi Jaurinensis, &c ea Collegio Pazmaniano Alumnum. Deferente Admodum Reverendo Patre Henrico Herdingh, è Soc: Jesu, SS. Theol: Doctore. & in Caesareo Academico Collegio Praefecto Studiorum Generali, nec non Facultatis Theologicae p. t. Decano. In Basilica Divi Stephani Proto-Martyris nono Kalendas Junij Anno M. DC. LXV. Viennae Austriae, Typis Matthaei Cosmerovij, Sac. Caes. Majest. Aulae Typographi.*

4r. A—B=8 sztlan lev. Ajánlva van nagy mihályi Nagy-mihály Istvánnak.

39.

[47.] *Bécs, 1666.*

Révay de Reva Stephanus-Franciscus: Imperium Amoris in Igne Divini Spiritus oratoria dictiona celebratum per Reverendum, Spectabilem, ac Magnificum Dominum Stephanum Franciscum Revay de Reva, Liberum Baronem de Sklabina, &c. Comitatus Turocziensis perpetuum Comitem, Sacro S. Theologiae Auditorem, ex Collegio Pazmaniano Alumnum. Deferente Reverendissimo Domino, Domino Paulo Zherniz, SS. Theologiae Doctore. Decano Kirchbergensi, &c. Inelytae Facultatis Theologicae Spectabili Decano. Viennae Austriae, Typis Susannae Rickesin Viduae. 1666.

4-r. A=8 sztlan lev. Elül: czim 1 lev.

40.

[48.] *Frankfurt, 1666.*

Lucius, Joannes: Joannis Lucii, de regno Dalmatiae et Croatiae libri sex. Francofurti, Apud Joannem Blaeu. Anno M. DC. LXVI.

6r. A—Rr₃=474 szzott lap. Elül: cziml. + tartalom = 2 levél + 5 térkép és 2 nemzedékrendi táblázat.

RMK. III. 2322. sz. a. le van irva a munka ugyanezen évi amsterdami kiadása s ezen frankfurti kiadás meg van említve Grässe után.

41.

[49.] *Bécs, 1668.*

Owczarowicz Joannes: Expeditio coelestis In Orbem a nato in carne Deo bene adornata. In Basilicâ D. Stephani Proto-

Martyris, Nomine Inclytae Facultatis Theologicae Deferente Reverendissimo, Perillustri & Amplissimo Domino, Domino Jodoco à Brendt dicto Höpffner, SS. Theol. Doct. Praeposito in Mattser, Reverend^{mi} & Illust^{mi} Principis & Dni Dni Wenceslai Episcopi Passavien: Consiliario, Officiali & in Spiritualibus Vicario Generali Infer. Austriae, nec non Inclytae Facult: Theol: p. t. Decano Spectabili. Per Reverendum Nobilem ac Doctissimum Dominum Joannem Owoczarowicz AA. LL. & Philosophiae Magistrum SS. Theologiae Auditorem, Collegy Pazmaniani Alunnum. Panegyricâ Dictione celebrata Ipsâ soLeMnitate DIVINI Verbi In Carne natI. Viennae Austriae, Typis Matthaei Cosmerovÿ, S. C. M. Typographie.

4-r. A=4 sztlan lev.

Ajánlva van erdödi gróf Pálffy János Antalnak.

42.

[50.] Bécs, 1669.

Meszarich Andreas: Favonius caelestis sive Spiritus Sanctus in sibilo aurae tenuis orbem recreans: Nomine Inclytae Facultatis Theologicae, In Basilica D. Stephani Proto-Martyris Oratoriâ dictione honoratus; Deferente Reverendissimo Domino, Domino Jodoco à Brendt dicto Höpffner, SS. Theologiae Doctore, Collegy Ecclesiae Matticensis Praepositio, S. C. M. Celsissimi Principis Episcopi Passaviensis Consiliario, Officiali, & Vicario Generali infra Onasum: Facultatis Theol. p. t. Decano Spectabili Perorante Reverendo, Nobili, Excellenti, ac Doctissimo Domino Andrea Meszarich, AA. LL. & Phil. Magistro SS. Theol. Audit. Collegy Pazmaniani Alumno, Ad Senatam Populumq; Academicum pro soLeMnitate adVentVs spirItVs sanctI. Viennae Austriae, Typis Matthaei Cosmerovÿ, S. C. M. Aulae Typographi.

4-r. A—B₂ = 12 sztlan lev.

Ajánlva van gróf Kollonics Lipót, nyitrai püspöknek.

43.

[51.] Bécs, 1671.

Gaian Michael: Spiritus Fortitudinis Firmando Orbi datus, Nunc Recurrente Anniversario, Sacroque Pentecostes die, Ab Inclyta Viennensi Theologica Facultate In Basilica D. Stephani Proto-Martyris Panegyrica Oratione. deferente Admodum Reverendo & Religioso P. Cornelio Gentilotto, è Soc: Jesu SS. Theologiae Doctore, ejusdemque Facultatis p. t. Decano Spectabili Per Reverendum, Nobilem, Excellentem, ac Doctissimum Dominum Michaellem Gaian AA. LL. & Phil. Magistrum, SS. Theol. Auditorem, Illustrissimi, ac Reverendissimi Domini Episcopi Agriensis

Alumnus è Collegio Pazmaniano celebratus. Viennae Austriae Typis Joannis Baptistae Haque. Anno M. DC. LXXI.

4-r. 6 sztlan levél.

Ajánlva van Heidenreichstaini gróf Volekra Theophilnak.

44.

[52.] *Strassburg, 1671.*

Kreuchel Elias Bernhardus: Quod Deus bene vertere jubeat! Enarrationem Orationis, Ab Alexandro Magno Ad Milites Suos, Iam Iam Cum Persis Ad Issum In Cilicia Conflicturos Habitae, Sicut ea apud Curtium lib. 3. cap. 10. reperitur, Sub Praesidio, Samuelis Schallesii Eloq. Proffess. Publ. h. t. In Collegio Philosophico Decani, Praeceptoris Sui Omni Observantia Colendi, Ad disputandum Publicè More Academico propositam pro virili defendet Author Elias Bernhardus Krevchel, Neosoliensis, Montanus, Pannonius. Die 15. Novembr. horis matutinis. Argentorati Excudebat Johannes Wilhelmus Tidemann. Anno, M. DC. LXXI.

4-r. A—C=12 sztlan lev.

45.

[53.] *Bécs, 1672.*

Winckler Franciscus-Josephus: SS. Comas Et Damianus. Summâ medendi scientiâ, & facillimâ subveniendi omnibus promptitudine Divini In Terris Medici, Inclytae Facultatis Medicae Patroni Tutelares, Annuâ Panegyri Dilaudati. Sub Auspiciis Praenobilis, Magnifici & Excellentissimi Viri, Domini Petri Leonardi De Mont-Quintin, Philos. & Medic. Doctoris, nec non Inclytae Facultatis Medicae p. t. Decani Spectabilis. A Nobili, Excellenti & Doctiss. Dn. Francisco Josepho Winckler, Philos. Magistro, ac Saluberr. Medicin. Candidat. ADAvgVstas Et InCLytas Aras Cathedralis ECCLESIAE Viennensis Sancti Stephani. Viennae Austriae. Tipis Michaelis Thurmeyer. Academici Tipographi.

4-r. A—B₃=7 sztlan lev.

Ajánlva van gróf Csáky László, szent-gotthárdi apátnak. Nagyon valószínű, hogy a szerző magyar, szepesmegyei származású.

46.

[54.] *H. n. 1673.*

Justus de Palma, Florentinus (álnév): Justi, de Palma, Florentini, Austriae Austeritatis, ejusdemque Continuationis Confirmatio. Hoc est, absurdissimae Eviscerationis, Austriacam Clementiam depraedicantis Refutatio. Ex qua Orbis Christianus, & justitiam causae, pro Libertate Hungarica agentium, & injustissi-

mam Leopoldi, Regis Hungariae, ejusdemq; Libertatum oppressio-
nem, cognoscere & adjudicare poterit. In defensionem communis
Reipublicae Hungaricae ejusdemq; Libertatum edita, Anno FaMILIA
AUstrlae, VINDICE JehoVa, perIbIt, SeD JUstUs CeU paLMa
VireIIt. Psal. 1. v. 3.

4r. A—S=141 szzott lap.

Utána következik: Continuatio Austriacae Austeritatis, Cui,
pro meliori Lumine & Informatione Lectoris, ipsa etiam Austriaca
Austeritas, denuò excusa, praemissa est.

Második levelén: Austriaca Austeritas, in qua ostenditur:
Quibus modis & quo jure florentissimum quondam liberrimumque
Hungariae Regium, An. 1670. Armis Regiis infestatum, & quod
Comitatus Ditionis Regiae concernit, defacto occupatum sit:
Summaque in Libertatis Majestate à Ferdinando Primo, Everti
coeperit; Leopoldo Primo autem Contra omnia Jura, Divina &
Humana, Humanitatus loquendo, via non sit eversum: ab Authore
Anonymo singulari fide conscripta, Anno quò, regnantis LeopoLDI
prIMI aetate sVbLeste rVINatVr PannonIa. (=1671) Venetiis, Typis
Fratrum Veracii, Constantini, & Speracii.

4r. A—C₉=10 sztlan lev.

Utána következik: Austriacae Austeritatis Continuatio in
qua processus per Leopoldum Primum Contra Hungaros Criminis
laesae Majestatis accusatos, instituti, Iniquitas & Illegalitas unà
cum Sangvineo Tribunali ostenditur, à Genuino quodam Patriae
delineata. EVIGILabIt DoMInVs & ConfrInget hostes VerItatIs
(= 1672) Venetiis Typis Haeredum Magnanimi, Audacis & Bellicosi.

C₃—G=18 sztlan levél. (Összesen: A—G=28 sztlan lev.)

V. ö. R. M. K. II. k. 1293, III. k. 2638 sz.

47.

[55.] *Bécs. 1674.*

Glatz, Paulus Josephus: Divino Plenus Spiritu Divus Ivo
Inclytæ Facultatis Juridicæ Tutelarîs In Divi Stephani Protomar-
tyris Basilica, Feria III. Pentecostes Oratoria dictione Deferente.
Praenobili ac Clarissimo Domino Michaelæ Hager, Juris Utriusque
Doctore, Inclytæ Facultatis Juridicæ pro Tempore Decano spec-
tabili Celebratus à Nobili ac perdocto Domino Paulo Josepho
Glatz, Hungaro Oggauense AA. LL. & Philosophiæ Baccareo (*igy*),
Guris Utriusque Studioso. Anno Salutis M. DC. LXXIV. Die 25.
Máj. Viennæ Austriae, Typis Matthæi Cosmerovij, S. C. M.
Aulæ Typographi.

4r. A₂—B₄=6 sztlan lev.

Ajánlva van gróf Esterházy Pálnak.

48.

[56.] *Bécs. 1676.*

Gabriely, Joannes Chrysostomus: Eloquentia muta, in verbo, infante, expressa, et annua natalis Domini solennitate in Basilica D. Proto-Martyris Stephani Senatui, Populoq: Academico, oratoria dictione exposita. Deferente Admodum Rev. Eximio, et Clarissimo Patre F. Nicolao Donellano SS. Theologiae Doctore, Ord. Eremitarum S. Augustini; & in Antiquis: & Celeberr: Universitate Vien: Theol: Moralis Professore Ordinario, nec non Facultatis Theologicae Pro-Decano Spectabili. Per. Rever: Nobilem ac Doctissimum Dominum Joannem Chrysost: Gabriely AA. LL. & Philosophiae Magistrum, SS. Theologiae Auditorem, Collegij Pazmaniani Alumnium. Viennae Austriae, Typis, Joannis Baptistae Hacque Universitatis Viennensis Typogr. 1676.

4r. A=4 sztlan levél. Elül: czím, ajánlás (Gróf Kollonics Lipót bécsújhelyi püspöknek) 2 levél.

49.

[a 2755. számhoz.] *Jena. 1676.*

Kleschius, Daniel: Quod. felix. faustumque Deus. ter-opt. ter. max. esse. jubeat! M. Daniel Kleschius, P. L. Caes. SS. Th. Bacc. Post. Decennem. Scholasticam. Provinciam stb. (Lásd tovább Szabó Károly, Régi Magyar Könyvtár, III. 2755. sz.)

4r. 4 sztlan lev. + elül: Klesch Dániel rézm. arczképe, végül: Olaszi (Olassius) rézm. képe Klesch ezen sajátkezű megjegyzésével: Abriss meiner Gefängnüß und gewaltsamen Haftnehmung, geschehen den 11. Decembr. 1673. durch die Colalthischen Völker.

50.

[57.] *Jena, 1676.*

Klesch, Daniel: Quod Deus bene vertat! Primum scholae senatoriae Jenensis Sub Novo Rectore M. Daniele Kleschio, P. L. Caes. SS. Theol. Bacc. etc. periculum a primae classis discipulis tentatum publico examine auctumnali speciminis loco productum. aliquot declamatiunculis, quarum seriem sequens pagina exhibet. Dicatum amplissimo inclytae civitatis magistratui consulari et senatorio Jenae A. O. R. M DC LXXVI. Mense Novemb. d. 3. Literis Johannis Wertheri. Typographi Ducalis.

4r. 2 sztlan lev.

51.

[58.] *Jena, 1677.*

Kleschius, Daniel: In Nomine Jesu Redivivi! Poema & Drama Paschale, Jesu Christo, Primo & Ultimo, sine Principio & sine Termino, Angelorum & Hominum Imperatori Semper Augusto.

Regi Regum, Domino Dominorum, Archiduci Australis, Subsolanæ, Borealis, Favoniae, Superioris & Inf. Plagae Serenissimo, Principi Pacis & Patriae Coelestis Celsissimo, Dynastæ Perpetuo Illustrissimo, Coelorum & Terrarum Monarchæ Absoluto, Toparchæ Haereditario, Mundi Peccati, Inferni Domitori, Dominatori, Triumphatori Opt. Max. Victori Gloriosissimo, Invictissimo, Duci Vitæ Redivivo Potentissimo, Ecclesiae Suae Protectori & Pontifici Sanctissimo, Academiarum & Scholarum Inspectori, ac Patrono Munificentissimo, Rectori Totius Universi Magnificentissimo Domino, Autori & Fautori Ordinis Nostri Clementissimo, Gratosissimo, Nec Non Celeberrimæ & Florentissimæ Academiae Jenensis Rectori p. t. Magnifico Viro Nobilissimo, Amplissimo atque Excellentissimo Dn. Casparo Posnero, Natural. Phil. Prof. Publ. longe famigeratissimo, Et caeterarum in hac Universitate Facultatum Decanis ac Professoribus, Sacrum à Pube Scholastica Ludi Literarii Senatorii Jenensis Actu Publico ac Solenni Productum Moderatore M. Dan. Kleschio, P. L. Caes. Theol. Baccal. quond. Past. & Insp. in Hung. n. t. Ejusd. L. Rector. Anno M DC LXXVII. Solemnibus Paschalibus. Jenae, Typis Johannis Nisi.

Ivr. 2 szatlan lev.

52.

[59.] *Jena, 1677.*

Kleschius, Daniel: I. N. D. N. I. C. Festorum Anniversariorum et Primariorum Nativitatis Resurrectionis Adscensionis Christi et Visibilis Effusionis Spiritus Sancti i. e. Pentekostes Certis Statisque Temporum Periodis Iisque Fixis, Partim Mobilibus, Partim Immobilibus Fastorum Diebus Recurrentium Solemnitates Seorsim Singulae Suis Hymnis In Senatorio Jenensi Decantatae Deo Tri-Uni & Uni-Trino Sacrae et Serenissimis Principibus Ac Dominis Dn. Rudolpho Augusto et Dn. Antonio Ulrico Fratribus Germanis Vere Germanis Ducibus Brunsvicensibus et Lunaeburgensium etc. etc. Dominis Meis Clementissimis Demississime Dicatae A Peregrino Et Extorri Pannone M. Dan. kleschio, N. H. P. L. Caes. Theol. Baccal. antid. hâc Eccl. Olass. in Hung. Antistite Insp. & Ven. Consist. XXIV. Regal. Adessore Primario Oratore etc. hactenus in Exilio Scholæ Jen. Rector. Jenae Anno τῆς χριστογονίας M DC LXXVII. Typis Johannis Jacobi Bouhoferi.

Nagy 4r. A₄=4 szatlan lev.

53.

[60.] *Bécs, 1679.*

Zrinyi, Adamus Comes: Disputatio Juridica, Sev Assertiones De Tutela Et Cura. Universam pupillorū a minorum, Tutorum atque Curatorum materiam dogmatis moralibus, Ethicis, Historicis,

Politicis, atq; sententijs, Jureque Austriaco illustratam continentes. Sub Auspiciis Augustissimi & Invictissimi Romanorum Imperatoris Leopoldi I. Auctoritate Et Consensu Praenobilium, Strenuorum, Magnificorum, Clarissimorum, atque Consultissimorum Virorum, &c. Magnifici Domini Rectoris spectabilis Domini Decani, DD. Seniorum Sac. Caes. Majest. Consiliariorum, &c. atq; totiüs Amplissimi J. C. Collegij In Antiquissima ac Celeberrima Universitate Viennensi Praeside Praenobili Magnifico Clarissimo, ac Consultissimo Viro D. Georgio Wohiniz, U. J. Doct. Aulae & Judiciorum Advocato Viennae, Codicis Professore Ordinario, Episcopalisque Consistorij Viennensis Consiliario. Ventilationi propositae Ab Illustrissimo Domino Adamo Comite à Zrinio J. U. A. Anno 1679. *Mense Martio Die 24 horis pomeridianis in consueto.* J. C. Auditorio. Viennae Austriae, Typis Joan. Van Ghelen, Universit. Typographi.

2r. A—T=37 sztlan lev. Elül: czim, ajánlás (I. Lipót császárnak) 2 sztlan lev. keltezés (hónap és nap) téntával irva.

54.

[61.] *Bécs, 1679.*

Böytös, Stephanus: Spiritus Sanctus dexterae paternae digitus in die Pentecostes Primitivae Ecclesiae exhibitus eodem die Anno M. DC. LXXIX. Oratione Academica In Basilica Divi Stephani Proto-Martyris, jussu Reverendissimi & Clarissimi Domini Domini Laurentij Grüner SS. Theol. Doct. Cathedralis Ecclesiae Viennensis Canonici, Reverendissimi & Celsissimi Principis Episcopi Viennensis Consiliarij Consistorialis; nec non Inclytae Facultatis Theol. p. t. Decani Spectabilis. Per Reverendum Nobilem, Excellentem ac Doctissimum Dominum Stephanum Böytös de Eger-Vára, AA. LL. & Philosophiae Magistrum, SS. Theologiae Auditorem Collegij Pazmaniani Alumnum. Viennae Austriae, Typis Joan. Van Ghelen, Universit. Typographi. 1679.

4r. A=4 sztlan lev. Elül: czim, ajánlás (báró Koháry István, füleki főkapitánynak) 2 sztlan lev.

55.

[62.] *Bécs, 1680.*

Udvarhelyi, Joannes-Ignatius: Anima Ecclesiae Christianae, Sive Spiritus Sanctus Meliorem Christi Fidelibus vitam inspirans; In Basilica D. Stephani Proto-Martyris Dictione Academica Celebratus, Deferente Reverendissimo, Et Clarissimo Domino, Domino Laurentio Grüner, SS. Theol. Doctore Cathedralis Ecclesiae Viennensis Canonico, Reverendissimi, & Celsissimi Episcopi Viennensis Consiliario

Consistoriali, nec non Inclytae Facultatis Theologicae p. t. Decano spectabili. Per Reverendum, Nobilem, Excellentem, Ac Doctissimum Dominum Joan: Ignatium Udvarhelyi AA. LL. & Phil. Magistrum, SS. Theol. Auditorem, Collegij Pazmaniani Alumnum. Anno M. DC. LXXX. Viennae Austriae, Apud Leopoldum Voigt, Universitatis Typographum.

4r. A—B=8 sztlan lev.

Ajánlva van Horváth György, választott korbaviai püspökek, egri káptalani nagyprépostnak.

56.

[63.] *Olmütz. 1680.*

Nosticzius, Joannes Baptista: Gallicinium Catholicum Luthero-Evangelicos ad seriam agnitionem veritatis Suscitans. Seu Professio Fidei Romano-Catholicae, Dialogo Familiari Conversi, & Praedicantis Proposita. Amicis in Consilium, Dubys in auxilium, Conversis in Solatium. Per Joannem Baptistam Nosticzium. Non ut confundam vos haec scribo, sed ut fratres meos charissimos moneo. 1. Cor. 4. V. 4. Cum Licentia Superiorum. Olomucii, Typis Joannis Josephi Kylian, Anno Christi M. DC. LXXX.

8r. A—C₄=39 szzott lap. Elül: cím, ajánlás, az olvasóhoz 9 sztlan lev., hátúl: 1 tábla.

Ajánlását, mely Szelepchény György, esztergomi érseknek szól, aláírja: Joann: Bapt: Nosticzius D. H. azaz D. (helység neve?) Hungarus.

KÜLFÖLDI SZEMLE.

A POROSZ ALLAMI KÖNYVTÁRAK LAJSTROMOZÁSI RENDSZERE.

Irta: SZABÓ ERVIN.

A porosz királyi kormány 1899 május 10-ikén kelt rendeletével új szabályzatot léptetett életbe a porosz könyvtárak betűrendes katalógusának és a nagy porosz összkatalógusnak készítésénél követendő eljárás tárgyában.¹ Ez a szabályzat az 1892 február 29-én kelt »Instruktion für die Herstellung der Zettel des alphabetischen Cataloges« helyébe lépett, amely összesen 18 §-ban foglalja össze a címmásolásra érvényes irányelveket. Az angol könyvtár-egyesület katalógizálási szabályzata 48 rövid szakaszból áll. Az új porosz utasítás két részben összesen 233 paragrafust számlál. Már e számokból is következtethetjük, hogy más jellegű és a katalógizálás legaprólékosabb kérdéseire is megfelelő munkálattal van dolgunk.

A kötetnyi terjedelmű szabályzat tartalma tulajdonképen két részből áll. Az első rész (15 oldalon) tartalmazza a betűrendes czédulakatalógus czímeinek fölvételére, és (60 oldalon) a betűrendes katalógusok czímeinek elrendezésére vonatkozó utasításokat, a vallás-, közoktatás- és orvosügyi miniszter végrehajtó-rendeletével, a második rész 10 oldalon a porosz összkatalógusra vonatkozó utasítást. A tulajdonképeni szöveg alig foglal el többet a könyv felénél, míg a másik felét nagyszámú példagyűjtemény, idegen írásmódok átírását mutató schémák, rövidítések jegyzéke, az új czédulák mintái és gondos tárgymutatók töltik ki. Sajnálattal nélkülözzük a munkálat létrejöttének történetével megismertető bevezetést.

¹ Instruktionen für die alphabetischen Kataloge der preussischen Bibliotheken und für den preussischen Gesamtkatalog. Vom 10. Mai 1899. Berlin: A. Asher & Co. 1899. 163. l. 8-adrét. Ára 4.50 márka.

Csak a Poroszország nagyobb tudományos könyvtáraiban meglevő nyomtatványoknak összeírása, és nem — mint kívánók — az összes, a német birodalomban nyomtatott könyvek jegyzékének összeállítása a munkálat célja. S ebből is ki vannak zárva egyelőre az egyetemi és iskolai nyomtatványok, térképek és zeneművek, kivágások és önálló czimlap nélküli különnyomatok.

E korlátozás teljesen helyesnek tetszik, ha tekintetbe vesszük, hogy a legkevesebb könyvtár katalogizálja a nyomtatványok ezen csoportjait a tulajdonképeni könyvekkel együtt; már pedig többféle katalogusnak folytonos összehasonlítása a legnehezebb, mert a kezdő munkát nagyon megnövesztené, anélkül, hogy az elért eredmény a hozott áldozattal fölérne. Ellenben örömmel olvassuk, hogy az összkatalogus kiterjesztése ezen nyomtatványokra és egyéb könyvtárak készleteire, valamint a katalogus kinyomatása később lesz megfontolás tárgya. Reméljük, hogy a bevezető munkálat sikere majd ezen kibővítést és ezzel magasabb könyvészeti feladatokat teljesítését biztosítja.

Hogy pedig a siker nem marad el, arról jórészt kezeskedik azon nagyon ügyes és szellemes eljárás, amelyet a résztvevő könyvtárak készleteinek összehasonlításánál és följegyzésénél követnek. Első gondolatunk, ha az eljárás módját kell megállapítanunk, bizonyára az lesz, hogy valamelyik, vagy inkább a legnagyobb könyvtárt kell megbizni az összeírással, olyképp, hogy a könyvtárak katalogusaikat részletenként beküldenék a munkát vezető könyvtárba s itt a többletet egy közös katalogusba bevezetnék. A porosz összkatalogus másképp jön létre. Az összeírás alapja a berlini kir. könyvtárnak, mint legnagyobbnak a könyvkészlete. De az új katalogus nem a könyvtár meglevő czédula-katalogusának bekebelezésével készül, nem is a könyvtárban, nem is egy helyen. A munkálat »keresztülvitele és az előállítandó katalogus megőrzése és igazgatása céljából« Berlinben ügyvivőséget (»Geschäftsstelle«) állítottak föl, amelynek személyzete a közvetlen vezetéssel megbízott főnökből és a kellő számú munkatársból áll s amely az »összkatalogus - bizottság« (»Gesamtkatalogs - Kommission«) felügyelete alatt működik. (Hogy ki az ügyvivőség főnöke, kik és milyen funkcionáriusok a bizottság tagjai, azt bizony szintén szeretnénk volna a bevezetésből megtudni.) Az ügyvivőség ellátja a könyvtárakat, és pedig egyelőre 1. a berlini királyi, 2. a boroszloói, 3. hallei, 4. marburgi, 5. bonni, 6. münsteri, 7. göttingeni, 8. kieli, 9. greifswaldi, 10. köningsbergi és 11. berlini egyetemi könyvtárakat a szükséges nyomtatvány-készlettel. Az összkatalogus czédulája (amelynek mintája az utasításhoz van mellékelve) 11 cm. magas és 16 cm. széles, három mezőre van osztva, egyik a rendszavak, másik a czimmásolat, harmadik a könyvtárakat képviselő 1—40 számjegy számára. Az utaló-czédulák sárgák.

Az eljárás a következő: Az ügyvivőség *lemásolja* a berlini kir. könyvtár betűrendes czédula-katalogusát és azt naponként egymást követő, betűrendben haladó részletekben *körözteti* a munkálatban résztvevő tizenegy könyvtárnál, abban a sorrendben, amint fent elsoroltuk őket. Az a könyvtár, amely az elküldött részletet legelőször kapja meg, megjelöli azon czédulákat (a czédulán levő és a könyvtárt jelző szám befoglalásával (22), amelyek nála is meglévő könyvről szólnak, többletéről pedig új czédulákat vesz fel, és az így bővített katalogus részletet megérkezése után legfeljebb 48 órával az utána következő könyvtárnak küldi el. Ez szintén megjelöli birtokát, új czédulákat ír többletéről és 48 óra multával tovább küldi; így megy az utolsó könyvtárig, amely az összkatalogusba való beillesztés céljából ismét az ügyvivőséghez juttatja vissza.

Amikor a küldemény a könyvtárba megérkezett, az összehasonlító megbízott hivatalnok saját katalogusának megfelelő részletét czimról czimre »beledolgozza« az összkatalogus épen kapott részletébe. A czimek fölvételére és betűrendbe sorozására, általában az összkatalogusra vonatkozó utasítással együtt, a betűrendes katalogusra vonatkozó utasítás szabályai irányadók, anélkül azonban, hogy az egyes könyvtárpéldányt illető jelzéseket (mint pl. helyi jelzés, szerzeményi szám, több példány, kötés stb.) is figyelembe vennék. Csupán a példány hiányosságát jelzi, olyformán, hogy a könyvtárjelző számot nem behurkolja (l. fent), hanem csak aláhúzza; a hiány terjedelméről pedig rövid jelentést ír, de nem a czédulán magán, hanem mindennemű pótló jegyzetek fölvételére szolgáló színes rovatolt lapon, amelyet a hozzátartozó cím után soroz. Ugyanezt teszi, ha látja, hogy az eredeti fölvétel alapjául szolgáló példány nem teljes vagy kevésbé hiányos, vagy ha nem ért egyet a czimnek az összkatalogusban adott helylyel, vagy a czim-másolatot helytelennek tartja vagy egyéb aggályai vannak. Ha a saját katalogusában oly czimre akad, amelynek az összkatalogusra érvényes rendezési elvek szerint más helyen kellene állnia, akkor különbözőképen jár el, aszerint, amint ez a cím a már *összehasonlított* vagy a csak ezután *összehasonlítandó* részlethez tartozik. Az első esetben lemásolja és a másolatot egy »maradozó« (»Nachzügler«) feliratú borítékban a katalogusrészlet végére teszi, a második esetben saját katalogusában eszközölt javítással vagy utalással gondoskodik arról, hogy a cím később még egyszer és megfelelő helyén hasonlították össze. Ha a másolat vagy összehasonlítás alapjául akár a könyv maga, akár a bibliografiai szabatosság modern elvei szerint ujabban fölvett czimmásolat szolgál, ezt úgy a leíró, mint az összehasonlító hivatalnok jelzi, és pedig az első neve aláhúzásával, a második saját névalírásával. Végül minden az összkatalogus számára leírt vagy össze-

használt címet saját katalógusában állandó helyen állandó jelzéssel lát el és a minden küldeményt kísérő irat rovatait kitölti.

Amikor a küldemény az ügyvivőséghez visszaérkezett, először is a maradozókat vagy beosztják, vagy az esetben, ha már megvannak az összkatalógusban, megsemmisítik. Azután érdemileg elintézik a színes formuláreken levő megjegyzéseket, amikor is az érdekelt könyvtárt, ha az a munkálat elvei egységességének érdekében van, az elintézés módjáról értesítik. Erre azon művek címeit, amelyek csak *egy* könyvtárban vannak meg, ha ugyan helyességüket már a leírásuknál meg nem állapították, maguk a könyvek vagy megbízható bibliográfiák alapján felülvizsgálják. Végül még egyszer átvizsgálják a czédulákat, különösen sorrendjük helyességére való tekintettel.

Az összehasonlításnak ezen decentralizációja mindenesetre nagy idő- és munkamegtakarítást és a résztvevő könyvtárak szabályos működésének megóvását jelenti. Mily zavart és mennyi idővesztést okoz az, ha a könyvtár katalógusának egy részletét állandóan nélkülözni kénytelen. Mennyivel több ellenőrzés, összehasonlítás, könyvküldözgetés szükséges s mennyivel több tévedés csúszhat be a munkálatba, ha két könyv azonosságának megállapítása végett az idegen könyvtár nem mindig kifogástalan czímmásolatát vagy pedig a berlini kir. könyvtárnak, illetőleg a többi könyvtáraknak új és a bibliografiai kívánalmaknak teljesen megfelelő czímmásolatát kell az illető könyvvel összehasonlítani. Végül, ha ezen eljárás mellett, amikor naponként 300 czédula küldetik ki összehasonlításra, a munka tartamát tizenkét évre teszik, mennyivel több időbe kerülne csak ugyanazon munkának is *egy* helyen való végzése oly hivatalnokok által, akik az összehasonlítandó katalógusok egymástól különböző berendezésével ismerősök egyáltalán nem lehetnek.

A munkálat keresztülvitele még így is sok nehézségbe kell hogy ütközzék és hibák és tévedések nem lesznek elkerülhetők. Tulajdonképen csak akkor lehetne tökéletes, ha valamennyi könyvtár katalógusai egyforma elvek szerint volnának készítve. De arra várni, illetőleg azt kívánni, hogy a könyvtárak katalógusait az új utasítás értelmében megelőzőleg átdolgozzák, nem lehet, ha csak nem akarjuk magának az összkatalógusnak létrejöttét évekkkel, sőt évtizedekkel hátráltatni. Az összkatalógus egységességének elengedhetetlen előfeltétele az alfabetikus katalógus készítésére vonatkozó utasításnak kibocsátása, épp úgy, amint az összkatalógus folytatása s a könyvtárak czímmásolati teendőinek könnyítése nyomtatott czímmásolatoknak beszerzésével más alapon nem képzelhető. Nemcsak mint katalógizálási szabályzat, hanem szintén mint a könyvtárak együttműködésének

egy másik alakja érdemli meg tehát a porosz utasítás figyelmünket.

A betűrendes katalogus számára való utasítás a Dziatzko-féle »Instruktionen . . .« alapul vételével készült s meglátszik rajta a praktikus, az ósdi hosszadalmasságot s sallangot nem tűrő tudós keze műve. Bibliografiai szempontból talán kívánatos a lehető ragaszkodás a másolandó könyvczímhez, úgy, ahogy az a könyvön áll, de a betűrendes katalogus célja nem más, mint hogy a könyvnek létezéséről gyorsan meggyőződhessünk. Minél egyszerűbb, átnézetesebb, egyöntetűbb a katalogus, annál jobban szolgálja e célt.

Az utasítás első része 25 §-ban általános szabályokat állapít meg. Alapszabály az, hogy a címek fölvételére maguk a nyomtatványok szolgálnak, nem közvetett források. Ez az előírás a tudományos bibliografiák gyakran túlságos igénybevételének veszi elejét. A címek lényeges részeit bibliografiai pontossággal kell följegyezni, mellékes dolgokban azonban lehetőleg rövidíteni. Minden mű, szabály szerint minden kiadása és minden fordítása saját lapot kap, amelynek csak az előlapjára irnak. A wolfenbütteli könyvtárban ugyanazon műnek lehetőleg valamennyi kiadását egy lapra vezetik.

Érdekesek a 2. és 3. §-ban lévő fogalommeghatározások, amelyek a címek különböző részeit és fajait állapítják meg. Eszerint a *címlapnál vagy tágabb értelemben vett címnél* (Titelblatt oder Titel im weiteren Sinn) meg kell különböztetni: *a) a tulajdonképeni címet* vagy egyszerűen *címet* (der eigentliche Titel oder Titel schlechtweg), azaz a nyomtatvány megnevezését; *b) a szerző megnevezését* (die Verfasserangabe), azaz a szerző, kiadó, fordító stb. nevét és rangját; *c) a megjelenési jelzést* (der Erscheinungsvermerk: Impressum), azaz helyet, kiadót, évet, nyomdászt. A címek különböző neveinek megnevezésére pedig a következő kifejezések szolgálnak: borítékcím (Umschlagtitel), előcím (Vortitel) a címlapot megelőző, megjelenési jelzés nélküli cím számára, belső cím (Zwischentitel), fejcím (Kopftitel), végcím vagy kolofon (Schlusstitel), főcím (Haupttitel) azon cím számára, amely a könyv legteljesebb és legáltalánosabb leírását tartalmazza: kétség esetén főcímnak tekintendő a betűrendes beosztás számára irányadó cím, gyűjteményes munkáknál az összcím (Gesammtitel), amely azonban — nagyon helyesen — nem lehet kiadócím (Verlagstitel, pl. Olcsó könyvtár, Reclam's Universal-Bibliothek); mellékcím (Nebentitel), mely azonos a főcímmel; különcím (Sondertitel), nagyobb egész egy részének a címe; végül alkalmi cím (Präsentationstitel), amely csupán az alkalomról szól, amelyből a könyvet közzétették.

A főcím kivételével minden címet megelőz a megnevezése.

Erről úgy látszik a példák összeállításánál megfeleltek, mert a 70 példa egyikénél sem alkalmazták. Ha a főcímet is meg kell külön jelölni (pl. hogy borítékcím, előcím),¹ ez a megnevezés a fölvétel végére jön. Különczímek fölvételénél a különzcím jelzés helyére = lép (pl. Magyar Nemzet Története ... 1. = Magyarország a királyság megalapításáig stb.)

A czédulákon használatos írásmód, a görög kivételével, tisztán a latin. Mig Bismarck élt, a pángermán chauvinizmus ilyesmit nem tűrt volna. De miért kell a görög írást megtartani? Az eredeti írást a cím előtt megnevezik (pl. [Orosz és Ant.] csak F. (fraktur) és F. és Ant. (fraktura és antiqua keveréke) jön végül. Kizárólag arabs-számok használhatnak. Tipografiai és helyesírási sajátságok figyelembevétele nélkül mindenütt a *modern helyesírást* követik; csupán a chronogrammoknál veszik át a számjegyeket helyettesítő nagybetűket.¹

A fölvétel terjedelmét már a bevezető szakasz a cím lényeges részeire szorítja. A 7. §. még fokozza ezt a tendenciát. Részletes címek nagyon rövidítendőek, de a cím kezdete megmarad s a fölvételnek alakra és tartalomra érthető mondatszerkezetnek kell lennie. Mindaz azonban, ami a könyv biztos meghatározásánál mellőzhető, elmarad; a személyi adatokat, ha csak nem egynevű szerzők megkülönböztetésére szolgálnak, elhagyják; gyűjteményes munkák és folyóiratok munkatársai közül csak az első, ha kiadók (Herausgeber) vannak megnevezve, akkor csak ezek és pedig az első kettő vétetik föl; a nyomdász csak akkor, ha kiadócég (Verleger) nincs megnevezve; ha több kiadócég szerepel, akkor csak a németországiak vétetnek föl valamennyien. Külföldiek közül csak a főcég. Ugyancsak mindig fölveszik a bizományost. Mikép járnak el, ha — ami gyakran megesik — több bizományos szerepel a címlapon, arról nem szól az utasítás; valamint nem tudjuk, miért oly fontos a bizományos felvétele. Nagyon követésre méltó ellenben az, hogy a kiadó illetőleg nyomtatócégnek csupán nevét veszik föl, s még a megnevezett társ neve is elmarad. De már csak a realkatalogushan engedhető meg az, hogy művek, melyek címe később — ha csak lényegtelenül is — megváltozott, csupán az első cím alatt vétetnek föl.

Meg van szabva a részek rendje is. A fölvétel rendje a tulajdonképeni cím és a szerzőjelzés tekintetében szigorúan követi a címlap rendjét. Amde amikor oly nagyon törekedtek rövidsége, következtelen az eljárás, ha a szerző nevét akkor is leírják újra a címbe, ha az mint rendszó már egyszer ki van emelve. A másolat többi részeit meghatározott sorrendben veszik föl és pedig

¹ Miért ragaszkodunk mi a th-ákhöz, ie-ekhez stb., mikor már Németországban is elhagyják e régiségeket? Vajjon a mi föladatunk-e a német nyelv tisztaságát megvédeni?

egykötetes munkáknál a címet és a szerző nevét követi: *a)* a kiadás, *b)* hely, kiadó, év, *c)* lapszám, *d)* alak (25 cm-ig 8°, 35-ig 4°, 45-ig 2°, 45-ön felül n. 2°), *e)* egyéb címek felsorolása, *f)* a fordítás (minden címnek a fordítása, ha az nem ó-klasszikus, germán vagy román nyelvű). Többkötetes v. háromnál több önálló lapszámozásu műnél a lapszámozás elmarad; a sorrend: *a)* kiadás, *b)* kötet- v. rész-szám, *c)* hely, kiadó, év, *d)* könyvkötetek darabszáma, *e)* alak, *f)* az egyes kötetek esetleges különczímei, *g)* a fordítás. A megjelenési jelzéssel új sort kezdenek, valamint minden külön címmel. — Bár az utasítás első sorban az összkatalógusra van tekintettel, a könyvtárak saját katalógusaira is kötelező; nagyon föltün őszért, hogy a szignaturáról, annak helyéről a czédulák sorrendjéről említés sem történik.

Hiányos vagy hibás címeket zárójelben kiegészítenek és helyesbítenek és pedig német nyelven. Különösen ügyelni kell erre a keresztnevek, névtelen szerzők nevei, névváltoztatások, kiadók, fordítók, év, hely stb. tekintetében. Füzetenkint megjelent műnél az első illetőleg utolsó füzet megjelenési évét is fölveszik. Különös esetekben a kiegészítés forrását is megnevezik. Ha nincs cím, költenek. Ha önálló művek vannak összekötve, az első darab fölvétele után a többit megszámozzák és ugyanazon czédulára veszik föl ezen jegyzettel: Hozzá kötte: 1., 2. stb. Azonkívül mindegyikről külön czédulát is felvesznek. Elég volna ez is. Utaló-czédulát általában sokat vesznek föl. Utalni kell különösen: kiadókról, átdolgozókról, magyarázókról, fordítókról, előszavak, bevezetések, utószavak szerzőiről; illusztrátorokról és zeneszerzőkről, névtelen címekben előforduló személynevekről; önálló művekről, amelyek másokkal együtt, közös címlappal jelentek meg. Nem kell utalni *egy* szerző művei gyűjteményes kiadásának különczímeiről. Az utalások bibliografiai szabatoságot nem igényelnek, de csak annyira rövidíthetők, hogy biztosan megismerhetők maradjanak és az utalás oka iránt ne jöjjünk zavarba. Nézzük meg azonban a példákat s azt látjuk, hogy az utalások tényleg oly rövidek, hogy azokból a főczédula megtekintése nélkül semmit sem tudunk meg. Főlöszleg munkaszaporítás az is, hogy ha egy könyvről több utalóczédula van, az utalás mindenikről nem közvetlenül a főczédulára, hanem fokozatosan a közbeeső két-három utalóczédulára történik, pl. Pacificusról előbb Sincerusra s csak Sincerusról a főczédulára, melynek rendszava Schleiermacher. Nem lehetne Pacificusról egyenesen Schleiermacherre utalni? Helyes, hogy az utalásokon a rendszót, amelyre utalnak, aláhúzzák; minek kell azonban a főczédulán a kiadó és fordító nevének kezdőbetűjét kétszer, egyéb szavak kezdőbetűjét, amelyekről utalnak, egyszer aláhúzni? Az utalóczédulán a gyorsabb áttekinthetőség okából erre szükség van; de ugyan ki nézi még meg a rövid utalást, ha a főczédula van kezében?

Az általános utasítás végén több mint kétszáz gyakran előforduló szónak állandó rövidítését találjuk. Említésre méltó, hogy egy szó valamennyi alakjának a rövidítése ugyanaz, pl. ed. jelentése: edidit, ediderunt, edited, editio, edition, editione, editus; s hogy ilyen állandó rövidítések is előfordulnak, mint Gov. Pr. Off. ehelyett Government Printing Office, Mém. cour. ehelyett Mémoire couronné, wohlf. ehelyett wohlfeil stb.; pl. = planche és plate, T = Teil, Tomus, Tome, Tomo, Tom, stb.

211 §-ból áll az utasítás második fele, a címek rendjéről. 4 részre oszlik; az elsőben (1—47 §§.) általános határozatok vannak az elrendezésről a szerző neve vagy a cím alatt, a 2. rész (48—150. §§.) részletesen tárgyalja az elrendezést a szerző neve alatt, a 3. rész (151—208. §§.) a cím alatti elrendezésről, a 4. rész (209—211. §§.) a szerzőnevek és címek egymásközti elrendezéséről szól; végül a 211. §. záró és átmeneti intézkedéseket tartalmaz. Befejezi az utasítást részletes tárgymutató.

Alapelvül szolgál, hogy a művek elrendezésénél irányadó a szerző neve; csak ha ez ki nem deríthető, a cím. A mű létrejötténél másodsorban számbaveendő személyekről, azaz kiadókról, fordítókról stb. csak utalás történik. Tekintetbe nem vétetnek azon személyek, hatóságok, testületek stb. nevei, amelyeknek kezdeményezésére vagy segítségével a mű megjelent. A betűrendnél a német abéczé irányadó; de i és j közt különbség nem tétetik. Minden önálló szó az elrendezésnél külön jön számba, nem pedig több szó együtt, mint betűknek szakadatlan sora.

A szerző fogalmat a könyv tulajdonképeni írójának nevének kell tágitani, ha nem akarjuk, hogy a tárgyi rendszavak túlságos számmal szerepeljenek. A porosz utasítás szerint chrestomathiák, anthologiák, énekes, ima- és daloskönyvek, kivonatok, szemelvények, monda-, mese-, közmondás-, talány-, népdalgyűjtemények, tárgyilag korlátolt törvénygyűjtemények, fölratok, szövegek kiadásai, műemlékek képmásai a kiadó neve alatt vétetnek föl. A fordító neve a rendszó, a mikor a fordításnak pl. mint nyelvemléknek, önálló jelentősége van (pl. Ulfilas gót bibliája — ULFILAS, alatt utalással BIBLIA-ról). Az átdolgozóé, ha az átdolgozás az eredeti szövegtől annyira eltér, hogy önálló műnek tekinthető (pl. MAROT Cinquante pseumes de David — utalás nélkül Psalmai-ról). A művész szerepel mint szerző képzőművészeti és zeneműveknél; a rajzoló, metsző, kiadó, szövegíró nevével a szabályszerint utalás történik. A régi disszertációkra nézve az általános szabály irányadó. Hivatalos nyomtatványok, törvények, szabadal-mak, bullák, pásztorlevelek rendszava a kibocsátó neve, ha meg van nevezve a címlapon (pl. Code Napoleon — NAPOLÉON I. alatt). A gyűjtő, kereskedő neve rendszó katalógusoknál, árjegyzé-keknél; ha azonban a gyűjtőn kívül szerző is van megnevezve,

ennek a neve rendszó. Ellenben indexek, repertoriumok azon mű czime alá soroztatnak, amelyre vonatkoznak s a szerző csak utalást kap, s évkönyvek, szaknaptárak, társulatok évi jelentései és egyéb folyóiratjellegű sorozatok rendszava a cím és nem a szerző. Otto Hübner Geographisch-statistische Tabellen . . . rendszava nem HÜBNER hanem TABELLEN.

Fontosak azok a határozatok, amelyek több szerzótől származó művekre vonatkoznak. Sokan talán nem eléggé szabatosnak mondják majd az eziránt előirt eljárást. Hogy gyűjteményes munka önálló címmel csak e cím alatt vétetik föl, utalással a kiadóról, még hagyján; de nem fogja kielégíteni a kicsinyes igényeket az, hogy gyűjteményes műveknél, amelyek nem bibliografiailag önálló kötetekből állanak, nem a szerzők, hanem a kiadó és pedig csupán az első kettő kap utalást (pl. Real-Encyclopädie des classischen Altertums. Von Bähr, Baumstark u. s. w. und dem Herausgeber Pauly. — Rendszó: REAL-ENCYKLOPÄDIE, utalással PAULI-ról); ha kiadó nincs megnevezve, csak az első szerző kap utalást (pl. Das Tierreich von Heck, Matschie, v. Martens, Dürigen, Staby, Kriehoff. — Rendszó: TIERREICH, utalással csak HECK-ról). Egy egyes munka, amely több szerzótől való, az első alá jön; a többiről utalás történik (pl. Kinder- und Hausmärchen. Gesammelt durch die Brüder Grimm — JAKOB GRIMM alá utalással Wilhelm GRIMM-ról). Ugyan ez az eljárás levelezések, tárgyalások, párbeszédtek tekintetében.

Névtelen könyvek rendszavának megállapításánál túlságosan tág meghatározás az, hogy a rendszó a címből vétetik. — Névtelennek tekintik a munkát akkor is, ha a szerző betűkkel vagy mint más mű szerzője, vagy nem névhez hasonló kifejezéssel van megjelölve. Ellenben szerzőnévnek tekintik az állandó álneveket, még akkor is, ha a szerző igazi neve ismeretes, pl. Pierre LOTI, utalással Julien VIAUD-ról; ellenben ha munkák főképen címük alatt ismertek, pl. a keleti irodalom, francia és angol románczok stb., akkor a szerző neve lesz ugyan rendszó, de általános utalás történik a címről is.

A szerző neve alatt való elrendezésnél alapszabály az, hogy ugyanazon szerző mindig ugyanazon név alatt vétetik föl és pedig mindig eredeti és teljes nevén. Tekintetbe nem vett nevekről utalás történik, ha szükségesnek látszik.

Részletes utasítások vonatkoznak a régi római, régi görög, byzanci, középkori keleti, héber, indus stb. nevek és egyházi és világi méltóságok neveinek mértékadó alakjaira és sorrendjükre. A modern keresztneveket illetőleg említendő, hogy a szerző nemzetiiségének nyelvében leghasználatosabb formájukban iratnak; ha a használat ph és f, c és k között ingadozik, akkor f illetőleg k választandó (Josef, Adolf, de: Christoph; Karl, Klara, Viktoria). Sze-

mélyek neveit, akiknek állandó vezetéknevük nincs, kiegészítik az ország, a hivatal nevével, pápa szóval, püspökök neveit a megye, fejedelmi nökét a fejedelmi férj nevével. Ebben a fejezetben magyar nevekkal is találkozunk és pedig kétszer, a 77. és a 102. §-ban Petöfi nevével; a 89. §. pedig azt szabja meg, hogy magyar kettős neveknél szabályszerint a második név a rendszó, utalással az elsőről. Példák: Szőnyi NAGY István, utalással Szőnyi-ről és Kőrösi CSOMA Sándor, utalással Kőrösi-ről. Az a sokszor hangoztatott kívánság, hogy a Schmidt, Meier s t. eff. nevek a betürendes katalogusban állandóan ugyanazon alakra redukálva forduljanak elő, a porosz katalogusban sem valósult meg: ezeket is mindig a szerző által használt formában írják, tehát megkülönböztetik Maier (v. Majer), Mair, Mayer és Mayr; Meier (v. Mejer), Meir, Meyer és Meyr. Magyarban ilyenek: Kovács és Kováts, Horvát és Horváth, Kőrösi, Kőrösy, Kőrössi és Kőrössy stb.

A névnek mindig ragnélküli (nominativusi) alakja a rendszó; s ha többféle alakja ismeretes, mindig a helyes vagy használatosabb, utalással a másik alakról (pl. VERGILIUS Maro, utalással VIRGILIUS-ról). Ha a szerző később más nevet vett föl, a későbbi név a rendszó, kivéve, hogy az eredeti már annyira meggyökeresedett a használatban, hogy a szerző nagyobbára az alatt ismeretes (tehát Benjamin Earl of BEACONSFIELD, utalással DISRAELI-ről; de Francis BACON, utalással VERULAM-ról és Saint Albans-ról).

Bő példagyűjtemény illusztrálja különböző szerzők azonos neveinek elrendezésére vonatkozó szabályokat. Megemlítendő, hogy a személynév megelőzi a családnevet és hogy különböző szerzők teljesen azonos nevei műveik időrendjében rendeztetnek el.

Ugyanazon szerző művei a következő sorrendben követik egymást:

1. összegyűjtött művek; 2. gyűjtemények műveiből; 3. töredékek; 4. kivonatok, szemelvények; 5. egyes művek. Az egyes művek betürendbe helyeztetnek; az eredeti szöveg megelőzi a fordítást, de polyglottok megelőzik az eredetit is. Ez a rendelkezés maga után vonja, hogy fordításoknak is rendszava nem a fordított cím, hanem az eredeti; mivel azonban a fordítotttól utalás történik s az utalások az elrendezés tekintetében a főczédulákkal egyenlő elbánásban részesülnek, ebből hátrány nem származhatik. Az egymásra következő kiadásokat időrendben helyezik el; ha a megjelenés éve ismeretlen, megelőzik az évszámmal bírókat és a helynév ill. a kiadócég vagy a nyomdász neve szerint rendeztetnek el.

Mindig a legnehezebb és legbonyolultabb volt oly művek katalogizálása, a melyeknek szerzője nem ismeretes és így tárgyi

rendszavakat kell megállapítani. 60 §-ban szól a porosz utasítás a cím alatt való elrendezésről, anélkül, hogy sikerült volna a kérdést olyformán megoldania, hogy kétség és ingadozás ne fordulhatna elő. Nem fogadta ugyan el azt a gyakran hangoztatott, de kevésszer alkalmazott elvet, hogy a cím értelmét legnyomatékosabban kifejező szó legyen a rendszó; de mert nem tisztán formai ismérveket ír elő, az eljárás nem mondható egyöntetűnek.

Alapelvek ezek: ugyanazt a művet mindenkor ugyanazon címmel kell beosztani és ugyanazon szavakat mindenkor ugyanazon alakban írni. Ha csak a használatban más nem gyökeresedett meg, mindig az eredeti cím lesz az elrendezés alapja; a tekintetbe nem vett címről szükség esetén utalás történik.

Ingadozások és különböző fölvételek azért lesznek bőven, mert nem az egész cím, hanem annak csak azon részei vétetnek az elrendezés szempontjából tekintetbe, a melyek a mű tartalmát jelzik. Mindazon szavak és mondatok, a melyek a tulajdonképeni címet csak bejelentik vagy bevezetik, a melyek a címhez a szerző megnevezést is hozzáfűzik, magyarázó vagy bővítő kifejezések, a mű eredetéről, alkalmi voltáról, czéljáról szóló bevezető adatok nem jönnek tekintetbe; viszont lehet szükség esetén a tulajdonképeni címet a címlap más — vagyis épen megelőzőleg figyelembe nem veendőnek mondott — részeiből kiegészíteni.

Közönséges alaku címeknél rendszó az első substantivum regens, bármily esetben álljon is; vagyis az első, sem kiegészítői sem határozói viszonyban nem álló főnév vagy főnévnek tekintett szó. (Archaeologische ZEITUNG. WIR und das Beste in der Welt. Das RECHNEN mit Dezimal-Brüchen). Ha azonban az első substantivum regens csupán a mű terjedelmét vagy a mű más részeihez való viszonyát jelöli (ilyenek: Volumen, Pars, Liber, Continuatio, Nachtrag, Supplement, Beiheft stb.), akkor a legközelebb tőle függő főnév lesz rendszó; és a mellőzött főnévről utalás csak az esetben történik, ha az az *időzésnél* a címnek állandó alkotórésze. Ugyancsak mellőzik az ilyenféle kifejezéseket: quae supersunt, Cenno, Commentatio, Disputatio, Dissertatio, Epistola stb., valamint az ily fordulatokat: in Betreff. auf dem Gebiete, auf Grund, relating to, pour servir à, határozatlan címezéseket, dátumokat vagy rendszámokat stb. Ezek csak tökéletes azonosságnál jönnek tekintetbe.

Összetételek ugy szerepelnek, mint egy szó pl. GOETHE-GESELLSCHAFT. Ilyenek még: név és cím pl. RICHARD WAGNER-VEREIN; határozószók és névutók pl. PRO MEMORIA: kiegészítők, a melyek főneveikkel egy egységes fogalomná olvadtak össze, pl. LEGIS ACTIO. BEAUX-ARTS, CHEMIN DE FER. UNITED STATES; melléknévknél oly jelzők, amelyek azok jelentését lényegesen módosítják, pl. NICHT-

CHRISTLICH, CHRISTLICH-SOZIAL; de königlich PREUS-SISCH. — Összetett összetételek ellenben fölbontatnak: Staats- und Lebensgeschichte = STAATSGESCHICHTE und Lebensgeschichte, Geological and Natural History Survey = Geological SURVEY, utalással NATURAL HISTORY SURVEY.

Amikor a cím teljes vagy rövidített mondat, akkor — a névelő mellőzésével — az első szó a rendszó.

A tárgyi rendszavak abban az alakban iratnak, amelyben a címbe előfordulnak; de ha a rendszó oly szótól vagy mondat-tól függ, amely tekintetbe nem vétetik, a ragtalan alakja lesz rendszó. A rendszavak írásában a szokásos helyesírást követik; ugyancsak legszokásosabb alakjukban írják azon szavakat, amelyek csak kevésbé térnek el, pl. Bullettino és Bulletino ezalatt BOL-LETTINO; rövidített (apostrofált) szavak teljes alakjukban jönnek számba. Érdekes, hogy az álnevet rejtő képrejtvényt is meg kell fejteni és róla utalni, ha előfordul.

A tárgyi rendszavaknál is megtaláljuk a tárgyi és a betü-rendes katalogus elveinek összecserélését a következő rendelkezésekben: ha ugyanazon mű különböző, egymástól független kiadásainak a címei különbözők, akkor irányadó az a cím, amelyen a mű leginkább ismeretes; ugyanazon mű fordításainak rendszava az ereti cím. S az ingadozó használatnak is tág tere nyílik, amikor az előbbieket, ha kétséges, hogy melyik a leginkább ismeretes cím, a legjellemzőbb *vagy* a betürendben első cím alá rendezik el, vagy amikor folytatásos munkák különböző címűekre azt az eljárást írják elő, hogy az eredeti cím az irányadó; de ha az eredeti cím a megjelenés után »nemsokára« megszűnt, akkor a folytatásos cím az irányadó; utalás persze mindkét esetben történik. Ha azonban különböző címűek periodikus művekben fordulnak elő, akkor szabály szerint mindenik cím önálló rendszó lesz, különösen ha a címváltozással együtt új kötet számozás is kezdődött; bő utalásokat itt is kell adni.

A negyedik rész két §-ban intézkedik szerzőnevek és címek egymásközi elrendezéséről. Nem csinálnak, mint az néhol megtörtént, két katalogust: egyet a személyi, másikat a tárgyi rendszavak alatt elrendezett művek számára, hanem valamennyi címet egy sorrendbe állítják. Könnyebb tájékozás kedvéért a tárgyi rendszavak megelőzik a hasonlóhangzású személyi rendszavakat, akkor is, ha ez személynév. Ha az azonos rendszó alatt elrendezendő címek száma igen nagy és az alosztályok száma tekintélyes, akkor ajánlatos, hogy a szabályok alapján megállapított beosztás átnézete előzze meg az ily címecsoportot.

Hogy az összkatalogus munkáját mikor kezdik meg, nem tudjuk. A betürendes katalogusra vonatkozó utasítás 1899 július 1-én lépett életbe. Végrehajtása csakis a czédulakatalogusnál

veendő legott fogatba. A rögtöni végrehajtás elé torlódó nehézségeket nem igen győzik le azzal, hogy — az átmeneti intézkedések értelmében — azon címekből, amelyek az eddigi rend megzavarása nélkül be nem illeszthetők, egy második betűrendet alkotnak s ezt addig vezetik, amíg beolvasztása az alapkatalogussal könnyen foganatosítható. Oly könyvtárak, amelyeknek könyvkatalogusuk van, csakis katalogusaik teljes vagy részleges átdolgozásánál alkalmazzák az új szabályokat, régi katalogusaikban csak akkor, ha az zavaró ellenmondások nélkül lehetséges.

A tudomány és a könyvtárak érdekei egyaránt megkövetelik egységes katalogizálási szabályok követését. Angliában, Amerikában már régen, s most már Olaszországban és Franciaországban is meghonosodtak. Előreláthatólag az egész német birodalom könyvtárai is elfogadják majd a porosz szabályzatot. Vajjon Magyarországon e téren is addig várnak, amig éppen a német példát lehet majd követni?

TÁRCZA.

ÉVNEGYEDES JELENTÉS A MAGYAR NEMZ. MÚZEUM KÖNYVTÁRÁNAK ÁLLAPOTÁRÓL

1900 ÁPRILIS 1-TŐL JÚNIUS 30-ÁIG.

I.

A *nyomtatványi osztály* anyaga a lefolyt évnegyedben köteles példányokban 2651 db., áthelyezés útján 6 db., ajándék útján 172 db., vétel útján 98 db., összesen 2927 db. nyomtatványnyal gyarapodott. Ezen felül köteles példányok czímén beérkezett: hivatalos irat 297 db., zárszámadás 1572 db., színlap 2106 db., falragasz 558 db., perirat 13 db., műsor 478 db., gyászjelentés 1558 db., püspöki körlevél 98 db., alapszabály 249 db., vegyes 568 db., összesen 7497 darab aprónyomtatvány.

Vételre fordítottatott 607 korona 76 fillér, 132 márka 10 fill. és 30 frank.

A nyomtatványi osztályt ajándékaikkal a következők gyarapították: A múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelősége, az Apollo irod. r. t. (4 db.), a bács-bodrog-vármegyei történelmi társulat Zomborból, a baranyamegyei gazdasági egyesület Pécsről, a bécsi cs. és kir. központi statisztikai hivatal (2 db.), a belügy-miniszterium (5 db.), Bezerédi Pál Szegzárdról (2 db.), a budapesti bölcsészeti kar dékáni hivatala (32 db.), Cholnoky Imre Szatmárról, a chicagói John Crerar Library, az erdélyi múzeum-egylet, az esztergomi főszékesegyházi káptalan, Fejérpataky László (2 db.), a földmivelésügyi miniszterium (2 db.), Fraknoi Vilmos (13 db.), a frankfurti Rothschild-könyvtár, özv. Gohl Antalné (5 db.), Gohl Odönné (2 db.), Hampel József, Horváth Ödön Eperjesről (4 db.), Károlyi Árpád Bécsből, Kassay Lajos, a képviselőházi iroda (4 db.), a kereskedelemügyi miniszterium, Koncz József M.-Vásárhelyről, Kornis Elemér (2 db.), a krakói

tud. akadémia, Kutschera József, Losonczy Lajos Pozsonyból, a Magyar Könyvszemle szerkesztősége (7 db.), a Magyar Nyomdászat szerkesztősége (2 db.), a Magyar Tudományos Akadémia (4 db.), Oltványi Pál Szegedről (21 db.), az országos állatvédő egyesület (3 db.), az Országos Törvénytár szerkesztősége (3 db.), a pénzügyminiszterium, Péterfi Tamás, Count Plankett Dublinból, Pór Antal Esztergomból (2 db.), a posta és távirida vezérigazgatóság, a Schul- und Kirchenbote szerkesztősége, Singer Jakab Temesvárról, a Srpska manastriska stamparia Karloviczról, Szalay Imre (2 db.), Szeged polgármesteri hivatala (4 db.), a szegedi Dugonics-társaság, a Szent-István-Társulat, Szinnyi József, Temesvár város tanácsa, az ujvidéki Maticza Srpska (2 db.), a vallás- és közoktatásügyi miniszterium (3 db.), Velics László Kalksburgból, a würzburgi fizikai és orvosi társulat, a zirczi apát.

Nevezetesebb szerzemények: 1. Gerardus Arn. Hungariae ad omnes S. R. Sup. ordines supplex oratio. Ingolstadt, 1577. (59 márká 40 fillér); 2. Tetra evangelion. Brassó, 1562. (100 korona).

A könyvtár helyiségeiben 3268 egyén 8198 kötet nyomtatványt, kölcsönzés útján pedig 228 egyén 321 kötetet használt.

A lefolyt évnegyedben 976 munka osztályoztatott, a melyekről összesen 1269 czédula készült. Kötés alá készítettett 522 munka 545 kötetben. A köteles példányok átvételére berendezett helyiségbe a negyedév folyamán 507 csomag érkezett; ugyaninnen 1284 levél expediáltatott, a melyből 358 reklamálás volt.

Június havában megkezdődött a könyvtár revíziója is. Június 1-től 16-ig az olvasóteremben, a kutatók termében elhelyezett, továbbá a Régi Magyar Könyvtár II. kötetéhez tartozó és külön felállított idegen nyelvű magyarországi nyomtatványok, a beosztályozott, de szintén külön elhelyezett XVI—XVIII. századi röpiratok, a kikölcsönzött és be nem érkezett munkák, a Wodianer-féle kiadvány számára kiválasztott és a párisi nemzetközi kiállításra küldött könyvek jelzései czédulákra íratván, a könyvek helyére beosztattak, hogy a revízió ez által is könnyítve legyen. Június 16-ától 30-áig pedig a délelőtti hivatalos órák alatt és délután 3-tól 6-ig revideáltatott 42 szakban 58,180 kötet.

II.

A *kézirattár* a lefolyt évnegyedben ajándék útján 1 db. kézirattal, vásárlás útján 74 db. kézirattal, 14 zeneművel, 2849 irodalmi levéllel és 1 csomag kéziratörmelékkal gyarapodott; ezeken kívül a levéltárból áttétetett 1 db. kézirat. Az összes gyarapodás tehát 2940 db. Ajándékozó volt Bíró Albert. A vásárlás útján való nagymérvű gyarapodást a nagym. vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak az a magas elhatározása idézte elő, a mely lehetővé tette, hogy Cohen Fr. bonni antikvártól a világ-

hírű Posonyi Sándor-féle kéziratgyűjtemény hungarikumainak egy tetemes része a Magyar Nemz. Múzeum részére szereztessék meg. Ezen az uton jutott a kéziratárba két és félezernél is több db. Pulszky Ferencz levelezéséből, a mi már a kéziratárban levő Pulszky-levelekkel együtt egyike a leggazdagabb és legérdekesebb hasonnemű gyűjteményeknek s egyike modern, politikai és kulturai történetünk legbecsesebb forrásainak. A Posonyi-gyűjtemény nagyhírű zeneművészeti részéből is sikerült több magyar vonatkozású darabot megszerezni, így eredeti leveleket többek közt Beethoventól, Haydntól, Lisztől, Mendelsohntól; továbbá zenemű kéziratokat Albrechtsbergertől, Beethoventól, Diabellitől, Dopplertől, Glinkától, Lisztől és Wernertől. Mindezek a kéziratár gazdagságát és érdekességét egy újabb irányban emelik. A nevezetesebb szerzemények közül való Andronicus Tranquillius XVI. századbeli latin kézírata Gritti Lajosnak magyarországi viselt dolgairól, a mely Olschki firenzei antikvártól 550 frankon szereztetett meg.

Az évnegyed folyamán 51 kutató 136 kéziratot és 45 irod. levelet használt.

Feldolgoztatott 65 czédulán 86 kézirat és 136 czédulán 219 irod. levél. A negyedévi munkának jelentékeny része volt a Posonyi-gyűjteményből a kéziratár részére megszerzett anyag részletes bevezetése a kéziratári szerzeményi naplóba.

III.

A *hírlap-osztály* gyarapodása: *a)* köteles példányokból kimutatással csomagban 639 hírlap 12,974 száma, *b)* egyes számokban 3993 szám, *b)* vásárlás (Cyankali 1864. 6 kor. 10 fill. értékben) 1 hírlap 61 száma, összesen 630 hírlap 16,998 száma.

A könyvtár helyiségében 589 olvasó 1368 kötet hírlapot, házon kívül 14 olvasó 24 kötet hírlapot, összesen 603 olvasó 1392 kötet hírlapot használt.

Az évnegyedben czéduláztatott 53 hírlap 81 évfolyama, átnézetett 639 hírlap 12,944 száma; kötés alá adatott 258 hírlap.

A köteles példányok, melyek csomagokban érkeztek, a gyarapodási naplókönyvbe irattak (minden hírlapczím egyszer) és az 1900. évi hírlapokról ez évben külön nyilvántartási czédulák készültek, eddig összesen 788 czédula, bő magyarázattal.

IV.

A *levéltári osztály* anyaga vétel útján 1286, ajándék útján 618, örök letétemény útján 25 db. irattal, összesen 1932 db. irattal gyarapodott; ehhez járul örök letéteményül a rendesi Bárány család eddig még számba nem vett levéltára. Vételre

fordítottatott (a Posonyi-gyűjtemény vételárát nem számítva) 1437 kor. 7 fillér és 46 márka.

Az ajándékozók névsora: Forgách József, Halasy István, Horváth Lajos és Löbl Mátyás.

Az új szerzemények közül első sorban a Posonyi-féle kézirat gyűjteménynek a levéltárba került része említendő, mely mintegy 650 darabot számlál. Maga az egész gyűjtemény a Magyar Nemz. Múzeum és az országos levéltár által közösen vétetett meg, s a Múzeumot illető anyag legnagyobb része a kéziratgyűjtést gyarapította. A levéltárba került részből kiemelendő Zsigmond király 1392-iki adománylevele Stibor részére. Elsőrendű ritkaság Zsigmond supplicatioja a pápához 1435-ből Talloczi Maskó bán részére. Érdekes továbbá Anna főhercegnő levele Thurzó Elekhez 1522-ből. Az 1848/49-iki szabadságharcra vonatkozó iratok közül Bem, Guyon, Görgey, Damjanich levelei, továbbá Szalay László két tudósítása a frankfurti birodalmi gyűlésről, Rajasich szerb patriarcha memoranduma Wessenberg osztrák miniszterhez és a magyar miniszterium néhány hivatalos kiadványa érdemel említést.

E gyűjtemény kiegészítéseül szolgál a Gillhoffér és Ranschburg bécsi czégtől árverés útján megvett, 39 dbból álló iratgyűjtemény, mely II. Ulászló és II. Lajos egy-egy cseh nyelvű oklevelét, Brodarics István sajátkezű levelét 1524-ből, s több érdekes XVII—XIX. századi levelet tartalmaz.

Czímeres leveleink gyűjteménye, ide számítva az előző évnegyedben megvett Holló-féle gyűjtemény 3 armalisát, a következő darabokkal gyarapodott: 1. 1578. április 11. Pozsony, Rudolf címerlevele a Gönczy család részére. 2. 1659. július 28. Bécs, I. Lipót címerlevele a Holló család részére. 3. 1676. február 7. Krakkó, Holló Zsigmond lengyel indigenátusáról szóló oklevél. 4. 1782. augusztus 30. II. József címerlevele Rajkovic Károly részére.

Családi levéltáraink száma a rendesi Bárány család levéltárával 51-re emelkedett. A már régebben letéteményezett levéltárak közül a Forgách családé gyarapítására szolgál Thaly Kálmán 23 dbból, s a Görgei családjára Görgei István 2 dbból álló küldeménye.

A levéltárban 43 kutató 10,192 iratot és 1 nyomtatványt használt. Külső használaton 9 térítvényen 54 db. kölcsönöztetett ki.

Az új szerzeményeknek csak egy része dolgoztatott fel, miután az előző évnegyedben vásárolt második Vég hely-gyűjtemény és a Holló-féle gyűjtemény rendezése igen sok időt vett igénybe; az előbbinek a szerzeménykönyvbe való bevezetése most folyik, a már beiktatott rész 1809-ig 2339 darabot foglal magában. A Kossuth-iratok rendezése befejeztetett, most van folya-

matban az iratok lebélyegezése, melynek befejezte után a czédula-katalogus összeállítására és a szám szerinti összegezés is meg fog történni. A családi levéltárak közül a gróf Széchenyi család levéltára 547 köteggben végleg felállított s a kötegekről topografikus leltár készült, mely a levéltár indexei használatához nélkülözhetetlen mutatóul fog szolgálni. Részletes regestaszerű lajstrom készült a Thaly család levéltáráról s ugyanilyen kezdetett meg a Szent-Ivány család levéltáránál. Végül folyamatban van a Melczer család levéltárának rendezése és lajstromozása.

A BUDAPESTI MAGYAR KIRÁLYI TUDOMÁNY- EGYETEM KÖNYVTÁRA 1899-BEN.

A budapesti magyar királyi tudomány-egyetem könyvtárának 1899. évi állapotáról dr. *Ferenczi Zoltán* igazgató a következő jelentést intézte a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez:

A budapesti m. kir. tudomány-egyetem könyvtárának 1899. évi működéséről és állapotáról szóló igazgatói jelentésemet a legmélyebb tisztelettel a következőkben van szerencsém megtenni:

I. Az egyetemi könyvtárt az 1899. év kezdetén egy már régebben előre látott, de azért nem kevésbé fájdalmas veszteség érte országos hírű igazgatójának, dr. *Szilágyi Sándornak* 1899. január 12-én, másfélheti kínos szenvedés után bekövetkezett halálával. Szilágyi Sándort Ő felsége 1878. október 12-én méltóztatott az egyetemi könyvtár igazgatójává kinevezni rendes egyetemi tanári ranggal, fizetéssel és két évtizedes pótlékkal. Működésének eredményei sokoldalúak és nagyszabásúak. Minden téren a soha nem csüggedő lelkesedés, törhetetlen kitartás mondhatni bámulatos adománya jellemezte s éppen ezért működését mindenütt siker koronázta. Itt e helyen ebből a működésből csak mint könyvtár-igazgatóról lehet szó s itt első sorban azt kell kiemelnem, hogy ez intézet nagyobb szabású, mondhatni országos jellegét az ő igazgatói kinevezésével nyerte meg, s így könyvtárunk életében az ő működésével új időszak nyílt meg, mely a könyvtár felvirágoztatásában és új alkotásokban mutat kiváló eredményeket. Az elért eredmények rajza benfoglaltatván a könyvtár történetéről lelkiismeretes és avatott tollal dr. Máthé Sándor könyvtárőr által 1896-ban írt műben, azokra e jelentésem szűk körében kitérni nincs elég alkalom. De különben is boldogult emlékü elődöm nemcsak mint könyvtárigazgató, hanem mint a tudomány egyik kimagasló alakja hazánkban annyi és oly széles szellemi tereken működött, hogy emlékét már is több emlékbeszéd örökíti és még fogja más is megörökíteni, melyekben baráti és tisztelő kezek rajzolják meg az elhunyt kiváló alakját s így ez is feleslegessé teszi

itt a bővebb kitérést. Jónak láttam azonban a mellett, a mik ez irányban történtek s történni fognak, kiválóan könyvtárunkban kifejtett működését is méltányoltatni abban az évi czímjegyzékben, melynek 1878 óta összesen 23 kötete jelent meg az ő igazgatása alatt s mely tehát maga egy kis könyvtár s ezért e kötetben *Szilágyi Sándor* cz. alatt könyvtárunk egyik hivatalnokának, dr. Dézsi Lajos könyvtártisztnek s Szilágyi Sándor munkatársának meleg megemlékezését kiadtam, könyvtárunk nem maradhatván el abban az emlékezetmegőrzésben, melyben tudományos társulatok buzgolkodnak, midőn ő több mint 20 évig állott ez intézmény élén. Maga a január 15-iki gyászszerződés, melynek a kolozsvári egyetemi és erdélyi múzeum könyvtára megbízásából alulírt is tanuja volt, mindennél jobban mutatta, hogy mekkora volt a veszteség, mely a tudomány annyi körét érte s mely gyász méltó volt ő hozzá. Ebben maga a könyvtári személyzet is méltó gyászszal vett részt, letévén koszoruját az egyetemi könyvtár díszes előcsarnokában felállított ravatalra, mely alkalommal a magyar tudományos akadémia, a magyar történelmi, heraldikai és genealogiai társaság búcsubeszédei mellett Dedek Crescens Lajos megható szép beszédben tolmácsolta a könyvtári hivatal fájdalmát, melyet e kötetben közölni szintén jónak láttam a dolog emlékezetéül. A tudományt az ő halálával ért nagy veszteség méltánylásául Budapest fő- és székvárosa tanácsa dízsírhelyet jelölt ki tetemei számára s a történelmi társulat egy emlék felállítására gyűjtést indított. A gyásznak e nagyszabású megnyilatkozása megtisztelő volt magára tudományos egyetemi intézetünkre nézve is. A könyvtárt ért e nagy veszteséget Nagyméltóságod is méltányolta s ezért elrendelni méltóztatott, hogy Toldy Ferencz gipszöntvényű mellszobrával együtt Szilágyi Sándor hasonló mellszobra is művészi kivitelben 400—400 koronáért Valerie de Dombravska lengyel szobrásznőtől a könyvtár számára megvétessék.

Szilágyi Sándor elhunytával az egyetem mult évi rectora, dr. Mihalkovics Géza úr, dr. Máthé Sándor első őrét bízta meg a helyettesítéssel, mely intézkedést Nagyméltóságod január 23-án 2458. sz. a. jóváhagyni méltóztatott s így az igazgatói teendőket 1899 december 18-ig ő végezte. Magának az igazgatói állásnak betöltése némi discussio tárgya volt abban az irányban, hogy vajjon fentartassék-e az igazgatói állás vagy valamely más módon történjék a könyvtár további vezetése; azonban a Tekint. Karok egyhangú véleménye után az önálló igazgató kinevezése mellett történvén megállapodás, a május 15-iki határidővel kihirdetett nyilvános pályázat alapján Nagyméltóságod előterjesztésére ő felsege alulírtat méltóztatott legkegyelmesebben kinevezni 1899 november hó 8-án. Nem mulaszthatom el azt, hogy Nagyméltóságod előtt azon kegyességéért, melylyel kitüntetni méltóztatott akkor,

midőn a hazai tudományosság e fontos állására engem terjesztett föl, ki ne fejezzem e helyen is legmelegebb hálámat és legmélyebb köszönetemet.

II. Könyvtárunk belső életének más oldalára térve, könyvbeszerzési évi általányunk 1899-ben is 12,000 frt állami dotaczioból és 2500 frt könyvtári illetékből állott. Ehhez járult rk. jövedelemben 80 frt 58 kr, együtt 14,580 frt 58 kr. Ez az összeg az egyes karok közt bizonyos $\%$ -ok szerint oszlik meg s így esett a hittudományi karra 12 $\%$ -ban 1749 frt 68 kr, a jog- és államtudományi karra 22 $\%$ -ban 3207 frt 72 kr, az orvosi karra 30 $\%$ -ban 4374 frt 18 kr, a bölcsészeti karra 36 $\%$ -ban 5249 frt. Ebből az összegből kiadatott könyvvásárlásra 10,419 frt 91 kr, könyvköttetésre 2987 frt 46 kr, vegyesekre 133 frt 36 kr, papírra és irodaszerekre 242 frt 87 kr, Garay János szobrának megvételére 800 frt, összesen: 14,583 frt 60 kr, azaz 3 frt 2 krral több.

Ez összegből, valamint ajándékokból gyarapodott a könyvtár 1798 művel, 2712 kötetben és 902 drb apróbb nyomtatvánnyal, melyekhez járul özv. Arany Lászlóné, Szalay Gizella úrnő adományából *Aristophanes* fordításának nagybecsű kézírata *Arany János*-tól I—III kötetben. Ezeket hozzáadva az 1898-ik évi állományhoz (224,699 kötet) könyvtárunk állománya 1899 végén 227,411 kötet, 41,088 apróbb nyomtatvány (volt 1898-ban 40,186 drb.), 1607 kézirat 444 drbban. Gyarapodott továbbá a lefolyt évben könyvtárunk egy nagyobb könyvgyűjtemény megvásárlásával is, ugyanis Nagyméltóságod 1899 augusztus 1-én 47,572. sz. a. megvásárolni méltóztatott 2500 frtban néhai Szilágyi Sándor könyvtárát, melyről azonnal egy jegyzék vétetett föl s ez 836 sorszám alatt 3798 darabot tüntet föl. Ennek feldolgozása még a jövő feladata s így most még nem határozható, hogy e becses gyűjteményből könyvtárunk gyarapodása mennyi lesz.

Könyveket ajándékoztak könyvtárunknak: a) Testületek és szerkesztőségek: M. kir. kormány, cs. és kir. közös kormány, osztrák cs. kormány, amerikai, dalmát, francia, horvát, indiai, olasz kormány, budapesti orosz főkonzuli hivatal, magyar képviselőház, Alsófehérm. alisp. hivatala, Varasdm., Budapest székesfőv. tanácsa, fővárosi közmunkák tanácsa, S.-Szent-György, Temesvár, Fiume, Zágráb vár. tanácsa, Orsz. Törvénytár szerk., M. kir. közp. statiszt. hivatal, horvát, osztrák, Budapest székesfővárosi statisztikai hivatalok, Institut international de statistique, budapesti, kolozsvári, miskolci keresk. és iparkamarák, esztergomi, kalocsai érseki hivatalok, veszprémi r. k. püspökség, zirczi apátság, csornai premontrei rendház, kolozsvári unit. egyház, cs. és kir. hadi levéltár, budapesti áll. rendőrség főkapitánysága, pécsi 8-ik honvédhuszár-ezred, pesti szegény-gyermekkórház, Állatvédő-Egyesület, M. kir. földtani intézet, Erdélyi Kárpát-egylet, orsz. vízepítési igazgatóság,

magyar mérnök- és építész-egylet, meteorologiai intézet, norvég meteor. int., egyetemi növényt. int., bécsi palaeontologiai int., ógyallai csillagda, bécsi egyet. csillagda, Comité intern. de poids et mesures à Sèvres, Det kgl. norske Videns kabersselskab (Throndhjem), Magy. heraldikai társ., Magyar jogász-egylet, Izr. m. irod. társ., Bács-Bodrogm. történelmi társulat, Hunyadm. történelmi társulat, Nagyváradi Szigligeti-társaság, Smithsonian Institution, Magyar Tud. Akad., bécsi cs. tud. akad., brüsseli belga akad., U. S. National-Museum (Washington), M. nemz. muz. könyvtára, magy. képviselőház könyvtára, frankfurti Rothschild-könyvt., Pester Lloyd, Pesti Hirlap, Pesti Napló, Archaeologiai Értesítő, Gyógyászat, Gyógyszerészeti Hetilap, Gyógyszerészi Közöny, Orvosi Hetilap, Magyar Iparművészet, Múcsarnok, Jogtud. Közl., Büntetőjog Tára, Magyar Nyelvőr, Magyar keresk. Múzeum, Technologiai Lapok, Magyar Nyomdászat, Magyar Ipar, Földművelési Értesítő, Magyar Nemzetgazda, Leopoldina, Központi Értesítő. Budapesti Közöny, Fővárosi Közöny, Kisdednevelés, Magyar Sion. Magyar Paedagogia, Jézus Szentséges Szívének Hírnöke, Magyar Szemle, Magyar-Zsidó Szemle, Kath. Egyh. Közöny, Protest. egyházi és iskolai lap, Religio, Vasárn. Ujság, Ország-Világ, Erdélyi Múzeum, Ellenzék, Bolond Istók, Kakas Márton, Urambátyám, Üstökös, Borsszem Jankó szerkesztőségei, M. kir. államnyomda. Egyetemi nyomda, kolozsvári m. kir., zágrábi m. kir. egyetemek, egri érseki joglyceum, Kecskeméti jogakad., Máramarosszigeti ref. főisk., asuncióni, baltimorei John Hopkins, baseli, bécsi, berlini, breslaui, cagliarii, californiai, christianiai, darmstadti, edinburghi, glasgowi, greifswaldi, grenoblei, halle-wittenbergi, innsbrucki, jenai, koppenhágai, königsbergi, lillei, lyoni, pennsylvaniai, prágai, princetoni, stockholmi, tokiói, tübingeni, upsalai, utrechti egyetemek s a párisi Ecole normale superieure. *b*) Egyesek: özv. Arany Lászlóné, Barcza Imre (Budapest), özv. Becker-Denkenberg Károlyné szül. Mülinen Eleonora grófnő (Bécs), Berkeszi J. (Temesvár), Blau Lajos (Budapest), Bodor István (Rimaszombat), Borovszky Samu (Budapest), Bubics Zsigmond (Kassa), Szentmártoni Darnay Kálmán (Sümegeh), dr. Dézsi Lajos, Ecséri Lajos, dr. Erdélyi Pál (Budapest), Erdőhelyi Menyhért (Zenta), Fenyvessy Ferencz (Veszprém), dr. Ferdinándy Géza, Frederik Jenő (Budapest), Gál Kelemen (Kolozsvár), Heltai Ferencz (Budapest), Horion Ch. özvegye (Brüssel), Horváth János és Károly (Budapest), Hradzsky József (Szepeshely), dr. Janda József (Esztergom), Kalocsay E. (Csurgó), Kerntler Ferencz, Kollányi Ferencz (Budapest), Koncz József (Maros-Vásárhely), dr. Körösy József (Budapest), Krupec István (Pozsony), Kürz Antal, dr. Láng Lajos, Lipóczy György, dr. Mandello Gyula (Budapest), Marianescu Athanáz (N.-Várad), dr. Márki Sándor (Kolozsvár), Maszák Hugó, Mayer Gyuláné (sz.

Szüts Olga) és Szüts Irén (Budapest), Monro Thomas Kirkpatrick (Glasgow), Morgenstern Lina (Budapest), Móricz Károly (Kecskemét), Mongel D. A. (Mülheim a/d. Ruhr), Müller V., Némäti Kálmán, dr. Némethy Géza (Budapest.), Perl Imre (Sz.-Fehérvár), dr. Pertik Ottó, Pertl András, Pettkó Béla (Budapest.), Poszvék Sándor (Sopron), Raffay Ferencz, dr. Reiner János, dr. Schulek Vilmos, dr. Somló Bódog (Budapest), Stein M. A. (Lahore), Sziklay János, dr. Szilágyi Sándor, Szurmay Sándor, Temesváry Rezső, Tomka Sándor (Budapest), Tóth Mike (Kalocsa), dr. Török István (Kolozsvár), dr. Vámbéry Ruzstem (Budapest), Veres Samu (Rimaszombat), Wajdits J. (N.-Kanizsa), Walter Gyula, Wiener Moszkó (Budapest).

Ki kell emelnem még e helyt az adományokból azt, hogy Mayer Gyuláné sz. Szüts Olga és Szüts Irén úrhölgyek ajándékoztak 11 fényképet könyvtárunknak, melyek egyike a könyvtár tisztviselőit ábrázolja 1885-ből, a többi 10 drb. irodalmunk és közéletünk 10 kitünőségének arczképe. Továbbá Pettkó Béla úr ajándékozott hét darab érmet. Felhasználom a legnagyobb örömmel ezt az alkalmat arra, hogy a nemes adakozóknak e helyen is kifejezzem legmelegebb hálánkat.

De midőn ez eredményeket felsorolni szerencsém van, egyszerűs mind e helyen is ki kell a legmélyebb tisztelettel Nagyméltóságod előtt emelnem, hogy egyetemi könyvtárunk általánya a mi egyetemi viszonyaink mellett távolról sem elég. E körülmény okozta azt is, hogy évek lefolyta alatt a könyvtár a könyvtári számlák kifizetésével jelentékeny hátralékban maradt, mely iránt volt alkalmam a tekintetes Tanácsnak előterjesztést tenni. De még ha az összes hátralék kifizettetnék is, ez csak egyik oldala a kérdésnek; a jövő fejlődés nem kevésbé volna azért meggátolva, ha az általány nem emeltetnék. Ugyanis majdnem pontos adatok szerint már is összeállítottam azt, hogy ez általányból, mint az minden könyvtárnál így van s másként nem is lehet, az évi folyóiratok és folytatások igénybevesznek negyedévenként körülbelől 4000 koronát s így a 29,000 korona összes bevételből tisztán könyvek beszerzésére fordítható 24,650 koronából 16—17,000 korona már le van foglalva s így alig marad több valamivel 7000 koronánál új könyvekre s tehát a tanszékek szükségleteivel, az új s folyton növekvő tudományos irodalommal könyvtárunk lépést éppen nem tarthat. Mindezek az évi általány fölemelését teszik szükségessé már a legközelebbi jövőben, ha lépést kívánunk tartani könyvtárunk fejlesztésében a tudomány igényeivel s legyen szabad e helyt még azt is kiemelni, hogy noha egyetemünk egyike Európa legnagyobb egyetemeinek, könyvtárunk általánya egyike a legkisebbeknek.

IV. Könyvtárunk személyzetében a lefolyt évben történt

változásokra nézve, a könyvtárigazgató személyében történt változást már volt szerencsém említeni. E mellett kiemelendők még a következők: *a)* 1899 január 23-ikán Nagyméltóságod jóváhagyni méltóztatott az egyetem rectora azon intézkedését, hogy dr. Szilágyi Sándor halálával az igazgatói teendőket helyettes minőségben dr. Máthé Sándor első őr végezze. *b)* Dedek Crescens Lajos I. könyvtár-tisztnek 1899 július 6-ikán Ő felsége »udvari kápláni czímet« méltóztatott legkegyelmesebben adományozni. Ugyanőt Nagyméltóságod 1899 január 14-ikén 5511/1898. eln. sz. a. szeptember végeig a délutáni hivatalos idő alól fölmenteni s a kath. központi kongrua-bizottságban való működéssel megbízni méltóztatott, s őt a congrua-bizottság márczius havi ülésében titkárává választotta. Ugyanez időre egy kiegészítő díjnak díjazására Nagyméltóságod 242 frtot utalt ki. Ugyan ő október 17-ikán 68,369. sz. a. a IX. fizetési osztály 1. fokozatába léptettetett elő. *c)* Jankovich Antal kiegészítő tiszt 1899 szeptember 22-ikén betegsége miatt hosszabb szabadságot kapván, Nagyméltóságod kiegészítő tiszt minőségben helyette Fiáth Károlyt méltóztatott havi 50 frt díjazással kinevezni 74,007/1899. sz. alatt. *d)* Czakó Elemér gyakornok 1899 július 26-ikán az iparművészeti múzeumhoz könyvtárnokká neveztetett ki s helyébe a helyettes igazgató Barbul Jenő egyetemi hallgatót alkalmazta.

V. A könyvtár használatát feltüntető táblázatokat I—IV. sz. a. van szerencsém mellékelni. Ezekhez azt jegyzem meg, hogy eddigelé csak az I—II. táblázat volt a jelentéshez mellékelve; de szükséges volt a jelentést a III—IV-ikkel, azaz a nyilvános olvasó-terem forgalmán kívül a dolgozó-szobában és folyóirati helyiségekben levő, valamint a kikölcsonzési forgalomra vonatkozó táblázatokkal kiegészíteni, hogy a kép a könyvtár használatáról teljes legyen.

Végül a külföldi könyvtárakkal és tudományos intézetekkel való érintkezéseinkről a következő jegyzék szól: 1. Bécsi cs. és kir. udvari könyvtár. 2. Bécsi cs. kir. egyetemi könyvtár. 3. Bécsi cs. és kir. udvari és állami levéltár. 4. Bécsi cs. és kir. közös pénzügymin. levéltár. 5. Bécsi cs. és kir. hadi levéltár. 5. Berlini kir. könyvtár. 7. Czernoviczi cs. kir. egyetemi könyvtár. 8. Drezdai kir. könyvtár. 9. Gráczai cs. kir. egyetemi könyvtár. 10. Innsbrucki egyetemi könyvtár. 11. Krakói cs. kir. Jagelló-egyetemi könyvtár. 12. Lembergi cs. kir. egyetemi könyvtár. 13. Münchener kir. könyvtár. 14. Münchener udvari és állami levéltár. 15. Rákóczi főreáliskola igazgatósága (Csehország). 16. Spittali (Karinthia) kerületi kapitányság.

I. TÁBLÁZAT.

Az egyetemi könyvtár olvasótermét az 1899. évben látogatók foglalkozási ág szerinti kimutatása.

	Január	Február	Márczius	Április	Május	Junius	Szeptember	Október	November	Deczember	Összesen
Jog- és államtud. hallgató	70	81	33	21	16	1	453	313	179	74	1241
Orvostanhallgató	12	8	6	1	2	—	87	39	23	11	189
Bölcsészethallgató	12	26	11	3	3	—	236	132	30	20	473
Gyógyszerészethallgató	—	1	—	—	—	—	1	3	1	4	10
Hittanhallgató	—	—	—	—	—	—	5	—	2	—	7
Műegyetemi hallgató	11	15	8	6	3	—	95	42	30	32	242
Közép- és szakisk. tanuló	1	2	2	18	10	4	2	9	5	3	56
Állatorvostanhallgató	—	1	—	—	—	—	5	10	5	10	31
Jog- és államtud. szigorló	4	5	2	5	1	2	25	10	14	1	69
Orvostani szigorló	2	—	1	1	1	—	16	2	—	1	24
Ügyvédjelölt és joggya- kornok	14	9	9	11	13	6	44	42	25	17	190
Tanár- és tanítójelölt	—	4	1	1	3	—	10	8	10	5	42
Magánzó	—	1	—	—	—	—	2	—	—	—	3
Hivatalnok	9	8	10	10	1	2	18	25	17	7	107
Hirlapíró és író	2	2	—	—	—	1	5	5	4	2	21
Tanár és tanító	1	5	2	3	4	1	18	10	4	5	53
Ügyvéd	—	2	2	—	1	—	2	—	2	3	12
Orvos	1	1	—	2	—	1	3	—	1	1	10
Lelkész	—	—	—	—	—	—	2	1	—	—	3
Katonatiszt	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Kereskedő	—	—	1	1	—	—	1	—	1	—	4
Mérnök	—	—	—	—	—	1	1	2	2	1	7
Művész	—	1	—	2	—	—	—	2	2	—	7
Vegyész	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	2
Gazdász	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Építész	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Gyógyszerész	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
Erdész	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Összesen	139	174	88	85	58	20	1031	656	359	199	2809

A 2809 látogatási jogosultsággal bíró olvasó 49,034 izben vette igénybe az olvasótermét és itt 53,463 művet használt. Az erre vonatkozó részletes kimutatás a II. táblázatban foglaltatik.

II. TÁBLÁZAT.

Az egyetemi könyvtár közolvasótermének forgalma
az 1899. évben.

Hónap	Olvasók összege	A használt művek szakok szerint									A használt művek összege
		A.	B.	C.	D.	E.	F.	G.	H.	I.	
		Hittudom.	Jogtudom.	Államtud.	Orvostud.	Mathem. és term.-tud.	Bölcsész- és nevel.-tud.	Történelmi és földr.-tud.	Nyelvészet és irodalom	Egyet. encyel. és vegyesek	
Január	5796	17	2606	498	806	437	187	577	536	362	6026
Február ...	6212	15	2731	464	615	441	245	584	633	363	6391
Márczius ...	5281	23	2292	606	539	403	126	539	530	307	5365
Április	4252	14	2138	505	306	291	101	415	372	292	4434
Május	4349	5	2039	558	312	355	85	416	434	341	4545
Június	1778	4	786	259	164	119	50	179	202	206	1969
Szeptember	2789	9	1197	327	266	235	114	351	287	165	2951
Október ...	5634	12	2858	670	462	347	183	708	603	1080	6923
November	6183	10	3887	779	540	408	161	773	910	714	8182
Deczember	6760	5	2892	793	566	471	174	707	631	438	6677
Összesen ...	49034	114	23426	5459	4876	3507	1426	5249	5138	4268	53463

Az olvasóterem július és augusztus hónapban zárva volt.

III. TÁBLÁZAT.

A budapesti egyetemi könyvtár tanári dolgozó- és folyóirati termékében a használati forgalom az 1899. évben.

Hónap	Az olvasók száma	A használt művek szakok szerint											A használt művek száma		
		A.	B.	C.	D.	E.	F.	G.	H.	I.	Ósnyomtatvány	Folyóirat		Kézirat	Vegyes
		Hittudom.	Jogtudom.	Államtud.	Orvostud.	Mathematika és term.-tudom.	Biol.-selet- és nevelés-tud.	Történelem és földrajz	Nyelvészet és irodalom	Egyetemes encycl.					
Január ...	227	—	27	30	14	17	26	140	2	133	—	256	—	—	645
Február ...	259	1	44	21	11	20	21	170	13	130	4	325	—	—	760
Márczius ...	299	6	38	31	7	17	11	166	—	179	—	370	—	—	819
Április ...	261	—	26	34	11	14	3	86	—	140	2	380	—	—	696
Május ...	187	—	7	19	4	5	16	88	25	104	80	223	—	—	571
Június ...	184	—	3	6	10	2	5	60	9	66	82	178	—	—	421
Szeptemb.	192	22	92	48	16	21	80	42	59	101	—	258	—	—	747
Október ...	288	39	125	57	26	31	141	77	81	171	7	256	—	—	1011
November	357	27	111	65	51	47	159	39	66	90	2	186	10	73	925
Deczember	301	47	123	73	57	46	152	66	58	64	—	225	—	28	939
Összesen ...	2555	142	596	384	207	226	614	934	313	1178	177	2657	10	101	7534

IV. TÁBLÁZAT.

A budapesti egyetemi könyvtár könyvkölcsönzési forgalma az 1899. évben.

Hónap	A kölcsönzők száma	A kölcsönvett művek szakok szerint											A kölcsönvett művek száma		
		A.	B.	C.	D.	E.	F.	G.	H.	I.	Ósnyomtatvány	Folyóirat		Kézirat	Vegyes
		Hittudom.	Jogtudom.	Államtud.	Orvostud.	Mathematika és term.-tudom.	Bárcselet- és nevelés-tud.	Történelem és földrajz	Nyelvészet és Irodalom	Egyetemes encyvel.					
Január	309	66	104	43	20	18	57	265	216	63	10	70	14	2	948
Febr. ...	346	41	127	16	46	36	43	258	188	75	29	125	27	12	1023
Márcz.	363	72	105	41	41	14	41	266	287	48	16	106	14	1	1052
Április	333	46	105	37	33	28	73	308	268	21	11	146	2	3	1081
Május	317	61	126	13	27	24	59	268	237	101	78	129	7	21	1151
Június	437	105	147	63	36	28	114	530	371	129	20	212	30	4	1789
Július	126	34	60	19	9	7	22	136	151	24	—	107	7	—	576
Aug. ...	77	6	28	9	8	15	27	61	75	10	—	34	3	—	276
Szept...	343	81	124	33	24	27	51	331	223	76	33	123	6	—	1132
Okt. ...	435	78	124	51	49	21	45	445	449	186	26	276	13	36	1799
Nov. ...	468	116	155	53	58	37	68	556	463	78	18	140	20	60	1822
Decz. ...	342	43	134	92	70	22	67	310	270	38	3	188	8	13	1258
Összes.	4596	749	1339	470	421	277	667	3734	3198	849	244	1656	151	152	13907

A MAGYAR TUD. AKADEMIA KÖNYVTÁRA 1899-BEN.

A Magyar Tud. Akadémia könyvtárának 1899. évi állapotáról *Heller Ágost* főkönyvtárnok a könyvtári bizottság 1900. február 7-ikén tartott ülésén a következő jelentéssel számolt be:

Szándékom e jelentésben röviden, de azért mégis kimerítően előadni, milyen a könyvtár állapota, mit végeztünk a lefolyt esztendőben és a jövő évben milyen munkálatok vannak tervben. Továbbá fel kell tüntetnem a könyvtári dotáció hováfordítását és néhány indítványt kell előterjesztenem, melyek a könyvtár fontos ügyeire vonatkoznak. Jelentésem végül a könyvtárral kapcsolatos gyűjteményekre: a levéltárra és a Goethe-gyűjteményre terjed ki.

A könyvtárnak eddigelé majdnem teljesen rendezetlen osztálya volt a theologiai, mely összesen 4854 műből, több mint 10,000 kötetből áll. Ezen osztály rendezése közel áll befejezéséhez, miután a katalógusok nemsokára elkészülnek és csak a leltár írása van hátra. Ezen szakon kívül a schematismusok osztálya is lajstromoztatott.

A könyvtár legnagyobb osztálya a történelem, melynek czédulakatalógusa a múlt évben elkészült; 5789 munkából áll.

Ezen gyarapodással a nagy katalógus jelenleg kerek számban 65,000 czédulát foglal magába. A legközelebbi időben tervbe vett teendők a következők: Az akadémiai kiadványcseréknek a külföldi tudományos intézetekkel rendbehozása, minthogy ez évek során zavarossá vált. E célból oly jegyzék készül, mely a könyvtárban található cserepéldányok leltárul szolgál. Ha elkészül e jegyzék, egyszersmind lehetséges lesz a sok hiányt a kiadványok sorozatában valahogyan pótolni.

Rendezni kell továbbá a Magyar Tudományos Akadémia saját kiadványait is, melyeknek nagy része egyáltalában nincs lajstromozva.

Az életírás osztályának lajstroma jelenleg utaló czédulákkal pótoltatik, melyek az életírásban tárgyalt személy nevét tüntetik föl. Mind e tervbe vett rendezések egy évi munkával aligha lesznek bevégezhetők.

A könyvtár udvari terme számára múlt évben két új szekrény készült, mely a theologiai osztály felállítását lehetőségessé tette és más kiszoruló osztályoknak ad helyet.

Csak mint jámbor óhajtást fejezem ki azt a kívánságot, hogy a könyvtár udvari részébe is vezetessék be az elektromos világítás, mert az ott elhelyezett könyvosztályok az esti órákban hozzáférhetetlenek.¹

¹ Ez az óhaj már azóta teljesült. Van most már elektromos világítás a könyvtártermek mindegyikében.

Áttérek az 1899-ik évben a könyvtárra fordított összegek részletezésére.

Kiadtunk:

Könyvvásárlásra és folyóiratokra	6856 kor. 64 fill.
Könyvkötésre	2738 » 60 »
Könyv-lajstromozás, írási munkákra	1500 » 42 »
Bútorok, javítások	884 » 20 »
Irodai kiadások, szállítás és postai költség, kisebb nyomtatványok	678 » 14 »
Folyó kiadásokra készletben	341 » 20 »

Összes költség 12,999 kor. 20 fill.

Ha ez összegeket százalékokban fejezzük ki, esik könyvekre és folyóiratokra 52'74⁰/₁₀₀, kötésre 21'06⁰/₁₀₀, lajstromozásra 11'54⁰/₁₀₀, bútorokra és egyéb asztalos munkákra 6'8⁰/₁₀₀, irodai s egyéb kisebb kiadásokra 5'21⁰/₁₀₀, rendelkezésre 2'62⁰/₁₀₀.

Az idegen folyóiratok közel 2000 koronát vesznek igénybe, a mi aránylag nagy összeg, tekintve a rendelkezésre álló dotatiót. A szaklapoknak és szemléknek még hosszú sora tenné kívánatosá az előfizetést, de ez egyelőre lehetetlen.

A könyvkötés az egész könyvtári költség ötödrészét veszi igénybe. Ezt a százalékot megmagyarázza a számos cserepéldány és köteles példány bekötése, továbbá az is, hogy még mindig pótolni kell a régi mulasztásokat, melyek következtében a bekötetlen könyvek használat alatt vagy elrongyolódtak, vagy egyáltalában ki voltak zárva a használatból.

A könyvtár a lefolyt évben *Duka Tivadar*. Londonban lakó tagtársunktól küldött ajándékkal szép gyarapodást nyert. A könyvek majdnem mind az indiai irodalomra és a szanszkrit, tibeti s egyéb nyelvek tudományára vonatkoznak. Van összesen 68 darab könyv, melyek között néhány már-már nehezen megszereshető, becses mű található.

Az ajándékozó kívánja, hogy az eddig a könyvtárnak ajándékozott, Indiára és különösen Kőrösi Csoma Sándorra vonatkozó könyvek, kéziratok, és egyéb emléktárgyak egy külön díszes szekrényben egyesítessenek, és hogy e szekrény költségét ő maga, mint adományozó, fogja viselni.

A Goethe-gyűjtemény számos kötetlen könyve mult évben bekötetett; költségét a kis Goethe-alap 1899-iki kamatjai fedezték. Ugyanez összegből a frankfurti Goethe-érmet is beszeretem.

A könyvkölcsönzés folytonosan szaporodik, különösen a vidéki forgalmat illetőleg. Rendszerint hatóságok vagy iskolai igazgatóságok révén történik a kikölcsönzés, minek következtében a küldözgetés díjmentes.

A köteles példányok kezelése és rendbentartása, az elégtelen személyzetnél fogva, nagy nehézségeket okoz. Másrészt pedig a beküldött nyomtatványok becse a könyvtár szempontjából igen különböző. A nyomdák tulajdonosai nem olvasván figyelmesen a köteles nyomtatványokra vonatkozó törvényt, az akadémiai könyvtár temérdek oly nyomtatványt kap, melyek azt nem illetik, mint p. o. színházi lapokat, gyász- és családi jelentéseket, s. i. t. Ezek a nyomtatványok el sem helyezhetők s a könyvtári személyzet sem bírja e tömeget elrendezni.

Hogy a könyvtár e hiábavaló, csak a munkát és a postai költségeket növelő nyomtatványoktól szabaduljon, azt a javaslatot terjesztem elő, hogy a nyomdák körlevél útján kéressenek fel, hogy csak azokat a nyomtatványokat küldjék be, melyek a törvény értelmében az akadémiát illetik.

A könyvkikölcsönzési szabályzat a következő pontokkal tolandó meg: Szótárak lexikonok, egyáltalában az úgynevezett »Reference-Works«, melyek az olvasóteremben és a könyvtárban folytonosan használatban vannak, nem kölcsönözhetőek ki házi használatra. Azért feltétlen szükséges szabálynak tartom ezt a pontot, mert a könyvtárban régi abuzus, hogy egyes szótárak éveken keresztül ki voltak kölcsönözve.

Hátra van még két, a könyvtárra nézve fontos ügy.

A könyvtári személyzet teljesen ki nem elégítő voltáról már a múlt évi jelentésemben tettem említést. Már egy éve húzódik ez az állapot, mely, hosszabb ideig fennállván, a könyvtár ügyeire nézve káros következményeket okozna. Az egyik alkönyvtárnok, ki már több mint két év óta nem is jöhetett a könyvtárba, most nyugdíjazását kéri. Midőn ez ügy elintézését kérem, egyszersmind kérem alkalmas egyének megbízását mihamarább kieszközölni.

A könyvtárhoz csatolt levéltár utolsó rendezése nem nevezhető sikerültnek. Az anyag 16 osztályra, egyes osztályok ismét alszakokra vannak felosztva. Minthogy pedig sok kézirat, melynek külsejére van a tartalom rá jegyezve, kolligátumokba van egybekötve, ily osztályozás hasznavehetetlen. De maga az általános és a szakkatalogus oly tökéletlen és fogyatékos, hogy a keresett kéziratnak feltalálása lehetetlen.

Szakkfőnök véleményét kikérve, ez akként nyilatkozott, hogy a szakkrendszer elhagyandó és az összes iratok csupán csak négy osztályra lennének osztandók, ú. m.: 1. Kéziratok, 2. Missilis levelek, 3. Oklevelek, 4. Az Akadémiához benyújtott pályamunkák. Minden egyes darab folyószámot kap és róla törzslap készül. A kéziratok lehetőleg tárgy vagy szerző szerint egymás mellé helyeztetnek, sorszámokkal ellátva. A kolligátumok egyes darabjai egy-egy törzslapon vétenek föl. A törzslapok alapján kimerítő betűrendes név- és tárgymutató készülne.

A missilis levelek csoportjába minden oly nem hivatalos jellegű levél vétetnék fel, melyet magánegyének írtak egymáshoz. Ide jönnének a tudósok és írók irodalmi és baráti levelei és azok mellékletei, valamint ide veendők föl az okmányok között elszórt levelek. A levelek lajstromozása két jegyzéket tételez föl: az egyik a levél írója, a másik a címzett szerint ABC-rendben. A különvált levelek — a mennyiben ezek gyűjteménynek részeit nem képezik — időrend szerint állítandók fel.

Ha a levelek be vannak kötve, mint Kazinczy, Toldy, Cornides levelei, ezek a jegyzékben kötet és lapszám szerint felveendők.

Az oklevelek csoportjába esnek a magán- és közjogi természetű és a hivatalos forumokon keletkezett iratok. Rendezésük abban állana, hogy a mennyiben nincsenek bekötve, szintén chronologiai rendben helyeztetnének el.

A pályamunkák a kéziratok külön alosztályát képeznék. Fölállításuk a pályázat-alapító és a pályázat ideje szerint történnék.

Kiadvány-cserére felszólította Akadémiánkat a Museo Paulista Saõ Paulo-ban Braziliában. Összes eddig megjelent dolgozatait megküldötte három kötetben. Ajánlom a csere elfogadását és a »*Mathem. und Naturwiss. Berichte aus Ungarn*« című folyóiratunkkal való viszonzását.

Még röviden jelentem, hogy a könyvtár előcsarnokában, hol ezelőtt nyílt ruhatár volt, a mi számos rendetlenségre, egy esetben kabátlopásra adott alkalmatt, bekerített ruhatárat csináltattam, mely a távozó olvasókat megkíméli attól, hogy maguk vegyék le a ruhadarabokat.

Miután az előbbiekben iparkodtam, hogy a könyvtár és a hozzátartozó gyűjtemények állapotát lehetőleg kimerítően ismeressem és a tett javaslatok megfontolását a tisztelt bizottság szives figyelmébe ajánlom, kérem jelentésem tudomásul vételét.

*

A főkönyvtárnok e jelentését a következő statisztikai kimutató egészíti ki:

A rendezett tudományszakok száma 53; ezek 61,611 munkát tartalmaznak a következő kimutató szerint:¹

Bibliographia 1156, Encyclopaedia 142, Philosophia 1394, Mythologia 117, Theologia 4854, Paedagogia 1926, Széptudomány 565, Anthropologia 325, Jogtudomány 1243, Magyar jogtudomány 1550, Politika 2365, Magyar politika 1680, Történelem 5800, Magyar történelem 2892, Magyar országgyűlések 95, Életírások 2599,

¹ A művek számának 4616 művel való feltűnő gyarapodása legnagyobb részben a theologiai osztály lajstromozásának tulajdonítandó.

Földrajz 1070, Magyar földrajz 456, Térképek 927, Utazások 1208, Statisztika 709, Schematismusok 114, Hadtudomány 680, Régészet 1386, Éremtudomány 176, Matematika és csillagászat 1141, Természettudomány 179, Természettan 963, Vegytan 424, Természetről 133, Állattan 495, Növénytan 442, Ásvány- és földtan 514, Gazdaságtan 3539, Orvostudomány 2501, Nyelvtudomány 2078, Classica-philologia 737, Görög írók 827, Latin írók 894, Új-latin írók 796, Magyar nyelvészet 473, Régi magyar irodalom 658, Magyar irodalom 3059, Germán irodalmak 1598, Francia irodalom 700, Olasz- és spanyol irodalom 254, Szláv irodalom 406, Keleti irodalom 1711, Incunabulumok 356, Akadémiák és tudományos társulatok kiadványai 366, Magyar Tudom. Akadémia kiadványai 360, Külföldi folyóiratok 196, Hazai ujságok és folyóiratok 373.

A szakkatalogus áll 109 kötetből és 42 czédulatokból. A nagy főkatalogus áll 101 tokból.

A könyvtár gyarapodása a járulék-naplók kimutatása szerint a következő:

Vétel útján 389 mű. Köteles példány 324 nyomda. 7790 mű 2063 kötet 6335 füzet, 204 zenemű 5 kötet 240 füzet és 47 térkép. Külföldi folyóiratok száma 112.

A könyvtár olvasó-termében 1899-ben 6163 olvasó 7228 művet használt. Belépésre az olvasó-terembe 699 darab belépti jegyet osztottunk ki. Házi használatra 1218 kikölcsönző 1218 művet kölcsönzött ki, beszámítva hatóságok útján vidékre kölcsönzött könyveket is.

SZAKIRODALOM.

Az Orsz. Magyar Iparművészeti Múzeum és iskola könyvtárának czímjegyzéke. Szerkesztette Czakó Elemér könyvtáros. Budapest, (Franklin-társulat) 1900. N. 8-r. XV + 246 lap. Egy képmelléklettel.

Maholnap a könyvtárakkal is úgy leszünk, mint a tudományal, mely csak úgy fejlődhetik sikeresen s csak úgy felelhet meg a folyton fokozódó igényeknek, ha csupán egy szakot ölel föl. Természetes, hogy mint a tudományban szükség van összefoglaló művekre, úgy könyvtáraknak is kell lenni, melyekben az irodalom minden ága képviselve van, melyekben feltalálhatók legyenek mindazon művek, melyek nem avultak el, mielőtt, vagy mondjuk úgy, mielőtt megjelentek, melyek áthullottak az idő rostáján. Azon kapcsolat, mely az irodalom és könyvtár között van, mindezt érthetővé teszi. Összefoglaló és szakkönyvtár: e kettő kiegészíti egymást. A tudomány rohamos fejlődésének kell tulajdonítanunk, hogy egymás után jönnek létre ilyen szakkönyvtárak s hogy a korról mi is haladunk, bizonyítja, hogy e téren is hűségesen utánozzuk a külföldet.

Erre vall az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum és Iskola könyvtárának és műlapgyűjteményének alapítása is, mely könyvtárának most megjelent katalógusával ime életjelt adott magáról. Mint a szerkesztő igéri, nem sokára követni fogja második rész gyanánt a műlapok katalógusa is.

E könyvtár is úgy alapult mint a legtöbb szakkönyvtár: előbb (1874) egy kis kézikönyvtárat rendeztek be, szótárakból s a legszükségesebb alapvető szakművekből, hogy a tisztviselőnek mindig keze ügyében legyenek. Lassanként az anyag felszaporodott — egy szakképzett tisztviselőnek különben is sok kézikönyvre van szüksége! — ajándékba is kaptak könyveket s műlapokat, a közönség is igényeket formált hozzá, így rendelte el 1878-ban Trefort kultuszminiszter, ki nagyon sok alkotásával megmutatta, hogy teljes tudatával bír a könyvtárak nagy jelen-

tőségének, a könyvtár nyilvánossá tételét. Ezzel a könyvtár fejlődése helyes mederbe lett terelve s csak idő kérdése volt, hogy mikor állíttatik szakember az élére (1882), mikor kap irodahelyiség helyett külön termet, mikor emelik (1892) budgetjét 1400, majd (1895) 2000 forintra. Wlassics Gyula kultuszministersége és Radisics igazgatósága új aerát jelent az iparművészeti múzeum történetében. Most nyert a múzeum külön díszes palotát s benne a könyvtár száz személyre berendezett olvasó- és rajztermet s külön könyvtári helyiséget. Mind e fejlesztő intézkedésekre Wlassics miniszter azzal tette rá a koronát, hogy a könyvtár katalógusának kiadását elrendelte s a könyvtár budgetjét 2000 forintról 3000-re emelte. Hogy mindezek mennyire szükségességek voltak, megmutatta a könyvtár látogatási statisztikája. Míg a régi helyen havonként alig kereste föl 50—80 olvasó, addig most a látogatók száma többre megy 2500-nál. E számok beszélnék s elismerést foglalnak magokban.

E könyvtár tulajdonképen két könyvtár, az iparművészeti múzeum és iskola könyvtárának egyesítéséből támadt. Az előbbi 3600 kötet könyvből és mintegy 14,000 műlapból, az utóbbi 1200 könyvből és 35,000 műlapból áll. De bár ekként két könyvtár anyaga egyesült, nem mondható gazdag könyvtárnak, sőt még a mi viszonyaink között kielégítőnek sem, hiszen alig éri el egy kézikönyvtár szokott terjedelmét is. Hogy egy példát említsünk a berlini kosztüm-múzeum könyvtára, mely tehát az iparművészettel alig összehasonlítható kis branchet ölel föl, 5560 kötet művet, 185 dívatlapot (1620 évf.), 126 almanachot, (840 évf.), 30 illusztrált ujságot, 25 művészetre és iparra vonatkozó szakfolyóiratot, 23,750 metszetet és könyvmotot, 2750 kézi rajzot, 686 olajfestményt stb. foglal magában. De másfelől elismerjük, hogy e könyvtár alapos újjászervezése csak most kezdetett meg, ily szempontból tekintve az állomány nem kicsinyelhető, sőt mint alap tekintélyesnek mondható.

A mi magát a katalogust illeti, az a szerkesztő ízlését, szakértelmét és szorgalmát egyaránt mutatja s a gyakorlat igényeinek is mindenben megfelel. Az egyes művek szakrendszerbe osztva vannak felsorolva; ezenkívül van Névmutató, vagyis katalógus a szerzők betürendje szerint, Helymutató (főleg a kiállításokról s útleírásokról), Tárgymutató, vagyis a szakrendszer betürendes mutatója. A Helymutatóban tollhibának tartjuk ezeket: Appenzeller (»Das Appenzeller Land«), Breslau (Boroszló), Mailand (Milano), Bodensee (Boden-tó), Gallen (Szent-Gallen), Lwowie (Lemberg lengyel neve t. i. Lwów s az »ie« a locativus ragja) s még néhány ilyen, melyeket szívesen megbocsát az, a ki tudja, hogy az index készítés és korrigálás fárasztó munkájában a leggyakorlottabb szem is kifárad.

A katalogus szakrendszere, mely természetesen egyszerűsödött az iparművészeti múzeum és iskola könyvtáráé is, a következő: A. Bibliográfia, lexikonok, szótárak és folyóiratok. B. Esztétika, művészettan, iparművészet s művészet általánosságban. C. Építészet. D. Szobrászat. E. Festészet és rajzművészet. F. Ornamentika és dekoratív kompozíciók. G. Grafikus művészet. H. Textil ipar. I. Agyagipar (keramika). K. Üveg, zománcz és mozaik. L. Faipar, csont, borostyán stb. M. Könyvkötészet és bőrmunkák. N. Nemes és más fémek. O. Czímer, érem és vésnöki munkák. P. Múzeumok, iskolák és egyesületekre vonatkozó jelentések. Q. Katalogusok. R. Történelem, földrajz. S. Számtan, természettudomány. T. Irodalom és irodalomtörténet. U. Vegyesek és apró nyomtatványok.

Ezek a főszakok, melyek megint az illető szak természete szerint több alszakra oszlanak.

A katalogus szerkesztésénél Czákó — mint az előszóban megjegyzi — különösen arra törekedett, hogy a magyar nemzeti anyag mindenütt kidomborodjék; s a hol lehetett külön csoportba sorozta a magyar műipart, mint pl. a textiliparban a hazai varottast: a mely eljárását csak helyeselni lehet.

A katalogushoz mellékelve van a könyvtár ex-librise is, melyet Papp Henrik festőművész tervezett, fára pedig Morelli Gusztáv tanár metszett: magasztos, költői gondolat, magyar stílus, szecesszió kissé bizarmódon egyesülnek benne.

A mű valóban izléses nyomása a Franklin-társulat nyomdáját dicséri. A könyv külső kiállítása az iparművészet keretébe tartozik.

Az iparművészet minden igaz barátja hálával tartozik a kultuszminiszter úr ő exczellenciájának, hogy anyagi segélyével a katalogus gyors megjelenését lehetővé tette s elismeréssel a szerkesztőnek fáradságos, mindamelllett kedvvel végzett munkájáért.

Dr. Dézsi L.

A budapesti magyar királyi tudomány-egyetem könyvtárának címjegyzéke. XXIV. 1899. évi gyarapodás. Budapest. 1900. XXX+147. 8-adr.

A budapesti egyetemi könyvtár legújabb gyarapodási címjegyzékének különösebb érdeket kölcsönöznek azok a lapok, a melyek az intézet elhunyt nagynevű igazgatójának Szilágyi Sándornak emlékezetére vannak szánva. Igen helyes gondolat volt lenyomatni *Dedek Crescens Lajos*nak a ravatalnál elmondott szép beszédét. Az őszinte kegyelet nemes egyszerűségével vesz bucsút e szavakkal a könyvtár attól a férfiútól, kinek tudományos és irodalmi jelentősége a vezetése állott intézetre is fényt hozott. S e bucsúszavak egyszersem tanuskodni fognak mindenkor arról az igaz ragaszkodásról is, mely a könyvtár tisztviselői karát Szilágyi

Sándorhoz fűzte. Nem kevésbé stilszerű dr. *Dézi Lajos* méltató megemlékezése a kiváló tudósról, irodalmi érdemeiről s különösen arról a fontos szerepről, a melyet Szilágyi Sándor az egyetemi könyvtár élén egész tudományos életünkre kihatóan be tudott tölteni. »Pedig Szilágyi — úgymond — a mint nem volt szaktudós, éppen úgy nem volt szakkönyvtárnok sem, a milyen volt Petzholdt, vagy most Dziatzko De a mi viszonyaink között első sorban nem is erre volt szükség. Szilágyi jól ismerte irodalmi viszonyainkat, tapasztalásból tudta a tudományos kutatás nehézségeit s azzal az elhatározással vette át a könyvtár igazgatását, hogy a mennyire csak lehet, elhárítja ezeket. Egyénisége varázsával az egyetemi könyvtárba szoktatta a kutatókat, utbaigazításokkal látta el, hogyan és hol kutassanak, sőt a legmesszebbre menő készséggel hozzá juttatta őket a forrásokhoz is. E végett összekötetésbe lépett a külföldi könyvtárakkal és megnyitotta az egyetemi könyvtárat a vidékiek előtt is. Trefort szerint a könyvtárnok feladata megkönnyíteni a tudós munkáját. Szilágyi magáévé tette e felfogást, sőt szélesebbre kiterjesztette azt.« E finom jellemzés után Dézi felsorolja Szilágyi Sándor érdemeit a könyvtár katalogusainak kiadása és tovább fejlesztése terén.

E kegyeletes közleményeket megelőzi *Ferenczi Zoltán* hivatalos jelentése a könyvtár 1899. évi állapotáról, melyet folyóiratunk más helyén egész terjedelmében közlünk s mely szép bizonyosága annak, hogy az új igazgató már is mily öntudatossággal buzgodik fontos feladatai minél eredményesebb megoldásában. (e.)

A képviselőházi könyvtár katalogusának pótkötete. 1893—1899. Szerkesztette dr. *Küffer Béla*, a képviselőház könyvtárnoka. Budapest. *Pesti könyvnyomda részv. társ. 1899.* — VII. és 885. — 1457 oldal. 8-adrét.

A képviselőház gazdag és jól rendezett könyvtáráról a nagyszorgalmú könyvtárnok, *Dr. Küffer Béla*, 1883-ban bocsátotta közre a teljes szakezíményt. Most az utolsó hat év szerzeményeiről adta ki a pótlékot, ugyanolyan rendszer szerint aminőt a főkatalogus szerkesztésénél használt. Az előszóból megtudjuk, hogy a könyvtár hat év alatt 8,305 kötetel gyarapodott; jelenlegi állománya 37,695 kötet. Legtöbb esik ebből a törvények, dekrétumok és parlamenti nyomtatványok szakára, összesen 10,673 darab; legszerényebben van képviselve a könyvészet, mindössze 264 kötetel. Nyelvre nézve feltűnő a német művek sokasága (13,619 kötet), utánuk jönnek a magyar nyelvűek (10,142).

Sajátságos, hogy a hazai nemzetiségek irodalma teljesen hiányzik. Mindössze húsz oláh, egy tót és egy szerb munka van a magyar parlament könyves-házában.

A kötetet egy kitűnő, a főkatalogus anyagát is felölelő tárgymutató zárja be.

V. E.

A magyar gyűjteményes vállalatok jegyzéke. *A címek vezérszói szerint rendezve. Összeállította Barta Lajos.* (1—48 oldal.)

Barta Lajos jó szolgálatot tett az irodalomnak — és egyben a bibliográfiának fenti összeállításával. A Magyarországon megjelenő 46 gyűjteményes vállalat van e füzetben gondosan feldolgozva. E gyűjtemények, melyek közül több az ismeretek, irodalmi becsü dolgozatok valóságos kincsesháza (azt hiszem, elég a Gyulai Pál szerkesztésében megjelenő Olesó könyvtár, a Heinrich Gusztáv szerkesztette Régi magyar könyvtár kitünő füzeire utalnom) eddig meglehetősen kiaknázatlanok. A vezérszók gondosan vannak kikeresve, úgy hogy a tájékozás ezek segítségével nagyon megvan mind e gyűjteményekben könnyítve. Örvendetes dolog, hogy a szerkesztő a vidéken megjelenő gyűjteményes vállalatokat is gondos figyelemben részesítette, sok hasznos vállalat van ezek között, melyekről a nagy közönség eddig nem igen vett tudomást. Ilyen például Buzárovits Gusztáv »Mulattató zsebkönyvtár«-a Észtergomban. Barta Lajos a művet, mint a »Könyvkereskedők kézikönyvtára« I. kötetét adta ki. Ha ilyen derekas lesz a többi is, kívánatos, hogy minél több kövesse!

Dr. Váradi Ödön.

Bibliothèque de bibliographies critiques publiées par la Société des Études Historiques. Paris.

A párisi könyvtárnoki kar egyik kiváló tagja, a történeti irodalomban és ismert nevű fiatal tudós *Fr. Funck-Brentano* már az 1897-iki brüsszeli bibliografiai konferencián jelezte, hogy egy bibliografiai vállalat tervzetén dolgozik, melynek célja lenne a történettudomány körébe vágó egyes kérdések irodalmát önálló bibliografiákban feldolgozni. Azóta sikerült eszméjének megnyerni egy francia történelmi társaságot, a melynek aegise alatt a vállalat immár meg is indult.

Célját és programját maga *Fr. Funck Brentano* fejt ki egy külön füzetben: *Introduction aux Bibliographies critiques.* Utal első sorban az irodalmi termelés óriási arányaira, a melyek mentül könnyebben használható bibliografiai segédeszközöket tesznek égetően szükségessé. Már pedig nézete szerint a bibliografiák gyakorlati értékét mi sem emeli jobban, mintha azok kritikai körütekintéssel az egyes kérdések irodalmának csak igazán értékes termékeit ismertetik a szükséges felvilágosítások kíséretében. Tehát nem az egész irodalom feltüntetésére van szükség. Ellenkezőleg az sok fölösleges munkát ró a kérdéssel foglalkozókra. Teljesen elegendő, ha a lényeges, az érdeemes termékekre rá van terelve a figyelem. Ez a kritikai jelleg az új vállalat specialitása. A kérdés lényegének vizsgálata messze

vezetne. Az idei párisi bibliografiai kongresszuson, a hol Funck-Brentano szintén bemutatta vállalatát, megosztak a nézetek. Sokan az anyagot teljesen felölelő bibliográfiák mellett kardoskodtak, a melyek magukban foglaljanak minden még olyan jelenték-telennek látszó közleményt is, a mely valamely kérdésre nézve napvilágot látott. Mert, vélik ez álláspont hívei, soha sem lehet tudni, hogy valaki milyen szempontból óhajt egy vagy más kérdés irodalma terén tájékozodni. Viszont mások azt tartják, a mit a jelzett füzet szerzője is felhoz, hogy igen sok esetben elkedvetlenítő lehet pl. a Jeanne d'Arc-kal foglalkozóra az a tudat, hogy teljesen tájékozni akarván magát, mindazt a 12,000 kisebb-nagyobb dolgozatot át kell néznie, a melyeket Henri Stein a francia történelem e legendás alakjáról összejegyzett.

A kérdés azonban igen könnyen megoldható, ha elismerjük mind a két fajta bibliografiának létjogosultságát. És így csak örülhetünk az új francia vállalatnak, a mely ha életképesse lesz, igazán nagy szolgálatokat tehet a történettudománynak. Mert egyelőre csak ez a tudomány-ág van programba véve.

A tervezet hosszú sorát közli a bibliografiai feldolgozásra váró, illetve ilyen feldolgozásra már előkészített kérdéseknek. A megjelent füzetek közül a következő címűek fekszenek előttem: Lucas Cranach, Le théâtre espagnol, La colonisation allemande, La prise de la Bastille, Schubert, mindenik egy-egy szakember tollából. Megvallom e kérdések egyikének irodalmában sem vagyok olyan jártas, hogy a bibliografiai feldolgozásról ítéletet mernék mondani. De ugy a szerzők nevei, mint az összeállításokban és kritikai megjegyzésekben megnyilatkozó gondosság és szakszerűség teljes bizalmat kelthetnek.

Azt hiszem, hogy könyvtárak s történeti irodalommal foglalkozók igen nagy hasznát vehetik a vállalatnak, a melynek minden egyes füzete végén jelezve van a lezárás napja is. Később minden egyes füzethez beékelhető pótlék ívek fognak megjelenni a kérdések újabb irodalmáról. Az egyes füzetek nyelve a szerzők tetszésétől függ. Pl. a Cranach-irodalomról szóló bibliográfia angol nyelvű. Részemről czélszerűnek tartanám, hogy nem francia nyelvű füzeteknél a kritikai megjegyzések francia nyelven is közöltessenek. Minden egyes bibliográfia ára ívenként 1 frank, a kik azonban az egész vállalatra előfizetnek 50% árkedvezményben részesülhetnek. Az egy év alatt megjelenendő bibliográfiák ára azonban ilyen megrendelésnél 20 franknál több nem lesz.

E—r.

Norsk Boglexikon 1643—1813. *Beskrivende Katalog over Boger trykte i Norge fra Bogtrykkerkunstens Indførelse til Adskillelsen fra Danmark. Af Hjalmar Pettersen, Universitets-Bibliothekar. I. Part. Christiania, Cammermeyers Boghandel. 1900.* (Norvég könyvlexikon 1643—1813. A norvég nyomtatványok leíró jegyzéke a könyvnyomtatás behozatalától a Dániától való elszakadásig) 4-r. 288 oldal. Ara 30 franc.

Az európai országok között Norvégia utolsónak fogadta be a könyvnyomtatás mesterségét. Már Izland szigetén több mint száz év óta nyomtattak, midőn abban az évben, a melyben Dániát, Norvégia urát, a svéd *Torstenson* porig alázta, megalakult az első nyomtató műhely Christianiában. Az első tipografus *Tyge Nielszön*, a kinek szorgalmáról és ügyességéről számos csinos és izléses kötet tesz tanulságot. Am az irodalmi élet pangása, főleg pedig a dán nyelvnek elterjedt használata következtében aránylag igen kevés könyvet írtak s adtak ki Norvégországban.

Igy aztán az összes 1643—1813 közt megjelent munkák terjedelmes címei elférnek két vékony negyedréti kötetben.

A nagy gonddal készült könyvészet a szerzők s rendszavak szerinti betűrendben hozza a könyvcímeket. A teljes és pontos leírások terjedelem dolgában vetekednek a mi Régi Magyar Könyvtárunk cízmásaival. A XVII. századiaknál a sormetszet is meg van adva.

Nagy kár, hogy a címek nem korrendben következnek egymásután; így a nyomtatás terjedéséről, a termelés fokozatos növekedéséről nem lehet fogalma az olvasónak.

Varjú.

FOLYÓIRATOK SZEMLÉJE.

I.

HAZAI FOLYÓIRATOK.

Az **Egyetemes Philologiai Közlöny XXIV. évfolyamának 6. 7. füzetében** (1900 június-július) *Felsmann József* a Magyar Nemz. Múzeum könyvtára Cod. Germ. 52. jelzetű kéziratának második részét ismerteti Középkori német orvosi könyv a nemz. múzeum könyvtárában című dolgozatában. — *Heinrich Gusz-távtól Wieland* hazánkban című »könyvészeti kísérlet« olvasható. — A vegyes közlemények közt rövid ismertetés van *Katona Lajos*nak a *Gesta Romanorum* budapesti kéziratáról a *Zeitschrift für vergleichende Litteraturgeschichte* XIII. kötet 4—5 füzetében megjelent dolgozatáról. — A füzet közli még *Hellebrant Árpád* terjedelmes bibliografiai munkáját az 1899-ik évi magyar filologiai irodalomról.

Az **Erdélyi Múzeum XVII. kötetének 5. füzetében** (1900 május 15.) **Tóth Ernő** ismerteti a Holzmann-Bohatta-féle bécsi czimkőnyvet az osztrák-magyar monarchia könyvtáraitól. — A **6. füzetben** (1900 június 15.) **Krenmer Miklós** ismerteti Margalits Ede horvát történelmi repertoriumát. **Ferenczi Zoltán** négy eddig ismeretlen jezsuita-drámáról ír. **Török Istvántól** kisebb közlemény olvasható Szilágyi Sándor születési házáról.

A **Grafikai Szemle X. évfolyamának 6. füzete** (1900 június) javarészből Gutenberg emlékezetének szánt cikkekből és emléksorokból van összeállítva. Nagyobb közlemények a **Tichy Ákosé** a nyomdászat ötszázéves haladásáról, a **Firtinger Károlyé** a Rosenthal-féle Missale specialeről, és egy a Gutenberg ünnepségekről. A füzethez Firtinger nyomdászat történeti művének egy folytatólagos ive van mellékelve. — A **7. füzetben** (1900 július) Ligeti Jenő részletesen ismerteti a mainzi Gutenberg-ünnepélyeket. — A **8. füzet** egy az egrői és liczeumi nyomdáról szóló dolgozat befejező részét közli. Ifj. **Aigner Lajos** mainzi és párisi utjáról kezd dolgozatot.

Az **Irodalomtörténeti Közlemények X. évfolyamának 3. füzete** a következő tartalommal jelent meg: Dr. **Zlinszky Aladár**, Arany János balladaforrásai (befejező közlemény.) — **Pfeifer János**, Bajza eszthetikai dolgozatai. — **Fürst Aladár**, Gessner Salamon hazánkban (II. befejező közlemény.) — A dátár: Dr. **Illésy János**, Adatok Balassa Bálintról (II. közlemény.) — **Zsák J. Adolf**, Besenyei György levelei. — **Ferenczi Zoltán**, B. Kemény Zsigmond levelei Wesselényi Miklóshoz. — Döbrentei Gábor végrendelete. — **Rexa Dezső**, Döbrentei Gábor levelezéséből. — Ismertetések, bírálatok: Endrődi Sándor, Századunk irodalma képekben (ism. LMR.) — Irodalomtörténeti repertorium **Hellebránt Árpádtól**.

A **Századok XXXIV. évfolyamának 6. füzetében** (1900 június 15.) folytatja a hazai hírlapok történetirodalmi repertoriumának közlését s kisebb közleményei között ismerteti dr. Toldy László javaslatát a fővárosi könyvtár, levéltár és múzeum ügyében. — A **7. füzetben** (1900 szeptember 15.) **V. J.** ismerteti Dézsi Lajos könyvét Misztótfalusi Kis Miklósról és Pápai Páriz Ferenczről.

II.

KÜLFÖLDI FOLYÓIRATOK.

Centralblatt für Bibliothekswesen. XVII. évfolyam, 7. füzet (1900 július.) Victor **Chauvin**, Les sources des Palmblätter de Herder et Liebeskind. — Dr. Anton **Schubert**, Die ehemaligen Bibliotheken der von Kaiser Josef II. aufgehobenen Mönchsklöster in Mähren und Schlesien, sowie die der Exjesuiten zu Teschen

und Troppau. — Hans *Paalzow*, Versammlung deutscher Bibliothekare. — Recensionen und Anzeigen: L. Bertrand, Bibliothèque Sulpicienne ou Histoire littéraire de la Compagnie de Saint-Sulpice (O. H.) — 8. füzet (1900 augusztus.) Karl *Geiger*, Ueber Vermehrung der Bibliotheken durch den Austausch amtlicher Publicationen. — *Roediger*, Das neue Bibliotheksgebäude zu Marburg. — Recensionen und Anzeigen: Charles Gerring, Notes on Printers and Booksellers with a Chapter on Chap Books (G. A. Crüwel.) Catalogue of the Printed Books and Manuscripts of the John Rylands Library (O. v. S.) Alfred Wotquenne, Catalogue de la bibliothèque du conservatoire royal de musique de Bruxelles (Wilh. Altmann.) — 9. füzet (1900 szeptember.) Dr. Anton *Schubert*, Die ehemaligen Bibliotheken der von Kaiser Joseph II. aufgehobenen Mönchsklöster in Mähren und Schlesien, sowie die der Exjesuiten zu Teschen und Troppau. — Satzungen des Vereins deutscher Bibliothekare. — Dr. Emil *Sarnow*, Die typographische Ausstellung zur Gutenberg-Feier in Mainz. — S. *Thomanević*, Die erste slavisch-cyrrillische Buchdruckerei. — Recensionen und Anzeigen: Edouard Rouveyre, Connaissances nécessaires à un Bibliophile (x. x.) Katalog over de oldnorsk-islandske Håndskrifter det store Kongelige Bibliotek og i Universitetsbiblioteket (Ferd. Justi.) Dr. Johann Jakob Merlo und Dr. Otto Zaretsky, Ulrich Zell, Koelns erster Drucker. Arthur Wyss, Ein deutscher Cisianus für das Jahr 1444 gedruckt von Gutenberg.

Állandó rovatok: Mittheilungen aus und über Bibliotheken. Vermischte Notizen.

Deutsche Litteraturzeitung. XXI. évfolyam, 22. füzet (1900 május 26.) O. v. *Gebhardt*, Chr. Frdr. Matthaei und seine Sammlung griechischer Handschriften. — Aug. *Mau*, Katalog der Bibliothek des kais. deutschen archäologischen Instituts. — 25. füzet (1900 június 16.) E. *Stengel*, Die altprovenzalische Liedersammlung der Laurenziana in Florenz (Hermann Suchier.) — 26. füzet (1900 június 23.) P. *Trommsdorff*, Die Birmingham Free Libraries. — 30. szám (1900 július 21.) Paul *Meyer*, Notice sur trois Légendiers français attribués à Jean Belet. [Tiré des Notices et Extraits des Manuscrits de la Bibliothèque nationale et autres bibliothèques t. XXXVI.] (Hermann Suchier.) — 33. szám (1900 augusztus 11.) Max *Bär*, Geschichte des königlichen Staatsarchivs zu Hannover (Friedrich Thimme.) — 35. szám (1900 augusztus 25.) Albertus *Hübl*, Catalogus codicum manuscriptorum qui in bibliotheca monasterii B. M. V. ad Scotos Vindobonae servantur. — 36. szám (1900 szeptember 1.) Ludwig *Mitteis*, Aus den griechischen Papyrusurkunden (Paul M. Meyer.) — Wilhelm *Altmann*, Regesta Imperii XI. Die Urkunden Kaiser Sigmunds (L. Schmitz.) — 37. szám (1900 szeptember 8.) A. *Graesel*, Blätter für Volksbibliotheken und Lesehallen (Dr. Richard Böhme.)

La Bibliofilia. I. kötet 6—7. szám (1899 szeptember-október.)

Romolo *Artioli*, La scoperta di sei preziosi disegni in una Bibbia del XV. secolo. — Enrico *Rostagno*, Il Monumentum Gonzagium di Giovanni Benevoli o Buonavoglia. — G. *Castellani*, Un miniatore del secolo XV. — *8—9. szám* (1899 november-december.) C. *Lozzi*, Ancora delle antiche carte da giuoco. — Enrico *Rostagno*, Ancora del Monumentum Gonzagium e del suo autore. — D. *Guolli*, Il sogno di Polifilo. — **Recensioni**: Conte Emilio Budan, L'Amatore d'autografi (G. De Lunis.) — *10. szám* (1900 január.) C. *Mazzi*, Le Acconciature di Giovanni Guerra. — E. *Rostagno*, D'un pregevole codice della Cosmografia di Tolomeo. — **Recensioni e rivista di cataloghi per bibliofili**: L. Delisle, Origine de trois feuillets d'une Cité de Dieu. (L. S. O.) Catalogo dei libri posseduti da Charles Fairfax Murray. (L. S. O.) Catalogo 14 della libreria antiquaria Riccardo Marghieri di Gius. (L. S. O.) — *11—12. szám* (1900 február-márczius) *Un topo di biblioteca*, Una gran lite per una vendita di libri antichi e preziosi. — D. *Gnoli*, Il sogno di Polifilo. — Dr. M. Faloci *Pulignani*, L'arte tipografica in Foligno nel secolo XV. — E. *Budan*, A proposito de L'Amatore d'autografi. — *II. kötet 1—2 szám.* (1900 április—márczius.) Eugène *Müntz*, Les triomphes de Pétrarque. — Dr. M. Faloci *Pulignani*, L'arte tipografica in Foligno. — Le biblioteche governative italiane alla mostra di Parigi. — G. De *Lunis*, Un' ultima parola a un gran maestro d'autografi. — *3—5. szám.* (1900 június—július-augusztus). Demetrio *Marzi*, Giovanni Gutenberg e l'Italia. — H. *Omont*, Un nouveau manuscrit de la »Rhétorique« d'Aristote et la bibliothèque greque de Francesco Filelfo. — Leo S. *Olschki*, Istruzione a Leone Allacci per il trasporto della Biblioteca Palatina di Heidelberg a Roma.

Állandó rovatok: Notizie. Vendite pubbliche. Necrologio. Corrispondenze. Monumenta typographice.

Le Bibliographe Moderne. IV. évfolyam, 1900 márczius-áprilisi füzet (20. szám.) Henri *Stein*, Les archives des notaires à Limoges et à Macon. — C. *Couderc*, Oeuvres inédites de Pierre de Blarru. — M. C. *Briquet*, La date de trois impressions précisée par leurs filigranes (Missel Rosenthal, les neuf preux du Musée de Metz, vue de Lubeck.) — F. S. La bibliothèque du Congrès à Washington. — **Chronique des archives**: Allemagne. Alsace-Lorraine. Autriche-Hongrie. Belgique. France. Italie. Russie. — **Chronique des bibliothèques**: Congrès international des bibliothécaires. Allemagne. Autriche-Hongrie. France. Grande-Bretagne. Italie. — **Chronique bibliographique**: Anciens catalogues de bibliothèques. Nouveaux répertoires bibliographiques. Bibliographie de Calvin. Bibliographie liturgique. Bibliographie du féminisme. Les annuaires du Tarn. Le journal de la librairie autri-

chienne. — Comptes rendus et livres nouveaux: *Revue speciale*. Alexandre Tuetey, Répertoire général des sources manuscrites de l'Histoire de Paris pendant la Révolution française (H. S.) Dr. Joseph Alex. Freih. von Helfert, Mittheilungen der dritten (Archiv-) Section der k. k. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmale (H. S.) *Archivalische Zeitschrift*, neue Folge, VIII. (H. S.) Catalogue d'une bibliothèque de droit international et sciences auxiliaires (H. S.) Moïse Schwab, Répertoire des articles relatifs à l'histoire et à littérature juives parus dans les périodiques de 1783 à 1898 (H. S.) L. Lizan, *Bibliographie générale du département des Alpes-Maritimes* (H. S.) Louis Lafont de Sentenac, *Bibliographie ariégeoise* (H. S.) Hjalmar Pettersen, *Bibliotheca Norvegica* (Bernhard Lundstedt). *Bibliotheek der Universiteit van Amsterdam; catalogus der Handschriften* (H. S.) Dr. E. Schill, *Anleitung zur Erhaltung und Ausbesserung von Handschriften durch Zapon-Imprägnirung*; Dr. O. Posse, *Handschriften-Konzervirung nach den Verhandlungen der St.-Gallener und Dresdener Konferenzen* (C. Schmidt.)

Revue des Bibliothèques. X. évfolyam 1—3. füzet (1900 január-márczius.) L. *Barrau-Dihigo*, Notes sur l'Archivo histórico nacional de Madrid. — Émile *Picot*, Des Français qui ont écrit en italien au XVI. siècle (folytatás.) — Léon G. *Pélissier*, Inventaire sommaire des papiers de Pierre-Daniel Huet à la Bibliothèque Laurentienne de Florence (vége.) — *Chronique des bibliothèques*: Allemagne. Belgique. États-Unis. France. Italie. — Congrès international des bibliothécaires. Congrès international de bibliographie. — *Melléklet*: Maurice *Dumoulin*, Catalogue des incunables de la Bibliothèque de Roanne. — 4—6 *füzet*. (1900 április-június) J. *Laude*, Les bibliothèques universitaires allemandes. — E. *Bloch*, Inventaire et description des miniatures des manuscrits orientaux conservés à la Bibliothèque nationale (folytatás.) — Émile *Picot*, Des Français qui ont écrit en italien au XVI. siècle (folytatás.) — *Chronique des bibliothèques*: Allemagne. France.

Rivista delle Biblioteche et degli Archivi. XI. évfolyam 2—3. szám. Luigi *Colini-Baldeschi*, Appunti di storia marchigiana. — Ippolito *Isola*, La Biblioteca Civica Berio. — Guglielmo *Volpi*, Codici pistoiesi. — Pietro *Vigo*, Una lettera inedita di F. D. Guerrazzi ed un'altra pure inedita di Francesco Bonaini al dott. Antonio Mangini di Livorno. — Ercole *Sola*, Varianti lezioni del Codice Estense contenente i dieci libri dell'architettura di Marco Vitruvio Pollione. — Demetrio *Marzi*, Documenti per la storia della Romagna toscana. — Le biblioteche italiane. — *Necrologie*: Gaudenzio Claretta (*Antonio Manno*). — 4—6. *szám.* L. A. *Cervetto* La introduzione della stampa in Genova ed i primi tipografi geno-

vesi. — Lodovico *Frati*, Un poema ignoto d'imitazione ariostesca. — Giuseppe *Lumbroso*, Ia corrispondenza inedito di Gaetano Marini e Lodovico Baille. — Guido *Biagi*, Un nuovo tipo di Biblioteche popolari. — Francesco *Massera*, Di un importante manoscritto di antiche rime volgari. — Demetrio *Marzi*, Documenti per la storia della Romagna toscana. — Curzio *Mazzi*, Le carte di Pietro Giordani nella Laurenziana. — Guglielmo *Volpi*, Una nota di libri posseduti do Lorenzo il Magnifico. — Rivista bibliografica: Bibliotheca hagiographica latina antiquae et mediae aetatis ediderunt socii Bollandiani (G. Mercati.)

A MAGYAR BIBLIOGRAFIAI IRODALOM AZ 1900-IK ÉV ELSŐ FELÉBEN.

Összeállítja: KOVÁTS LÁSZLÓ.¹

ÁGOHA ANTAL. A szilágy-somlyói kaszinó-egylet könyveinek jegyzéke. Szilágy-Somlyó, é. n. (1900.) Bölöni Sándor. 8-r. 39 l.

BIBLIOTHEKS-CATALOG der belletristischen Werke. Militär-Wissenschaftlicher u. Casino-Verein in Komorn. Komárom, 1900. Hungária kny. 8-r. 40 l.

BÜCHER-KATALOG des Arbeiter-Lese- und Bildungs-Vereines in Fehértemplom. 1899. Fehértemplom, é. n. (1900.) Wunder Gyula. 8-r. 46 l.

BÜCHERKATALOG der Schülerbibliothek der Hermannstädter Oberrealschule. Nagy-Szeben, é. n. (1900.) Krafft V. 8-r. XVIII l.

BÜCHERVERZEICHNISS der Bibliothek des Vereines der Buchdrucker u. Schriftgiesser Pressburgs. Pozsony, 1899. Wigand F. K. 8-r. 32 l.

CATALOG der Officiers-Bibliothek des k. u. k. Infanterie-Regiments Erzherzog Friedrich No 52. in Fünfkirchen. Pécs, 1900. Pécsi irod. és nyomda r. t. 8-r. 2, X, 2, 52 l.

CZAKÓ ELEMÉR. Az orsz. magy. iparművészeti múzeum és iskola könyvtárának címjegyzéke. Budapest, 1900. Franklin-társ. 8-r. XV, 246 l.

CZÍMJEGYZÉKE, A budapesti II. kerületi népkönyvtár —. IV. füzet. Az 1897—99. évi gyarapodás. Budapest, 1900. Bichler J. 8-r. 48 l.

CZÍMJEGYZÉKE, A budapesti (budai) tanító-egyesület alapszabályai, a könyvtár — s egyéb szabályok. Budapest, 1900. Bichler J. 8-r. 38 l.

CZÍMJEGYZÉKE, A ferencvárosi polgári kör könyvtárának —. Budapest, 1900. Hunyadi Mátyás kny. 8-r. 22 l.

CZÍMJEGYZÉKE, A szamosújvári társalkodó egylet könyvtárának —. Szamosújvárt, 1900. Todorán Endre. 8-r. 40 l.

FÜGGELÉKE, A m. kir. József-műegyetem könyvtára 1893-ik évben kiadott, szakok szerint rendezett címjegyzékének —. Budapest, 1900. Werbőczy kny. 8-r. 4, 109 l.

GLÜCK SOMA. Magyar könyvészet 1899. (Magyar könyvkereskedők évkönyve. X. évf.) Budapest, 1900. Pallas kny. 8-r. XCVIII, 328 l. 1 arckép.

¹ Új rovatot nyitunk meg folyóiratunkban, melynek célja a hazai bibliografiai irodalom terén megjelent könyvek, s a folyóiratokban, értesítőkben, napilapokban s egyébütt elszórt értekezések és egyéb dolgozatok, könyv-lajstromok stb. pontos címét ismertetni meg olvasóinkkal. Az első közlemény a jelen év első felének termékeit öleli fel; a további füzetekben mindig a megelőző évnegyed termékeinek címei lesznek közölve.

HELLEBRANT ÁRPÁD. A magyar filologiai irodalom 1899-ben. Különnyomat az Egyet. Phil. Közölnyéből. Budapest, é. n. (1900.) Franklin-társ. 8-r. 425—534 l.

HELLEBRANT ÁRPÁD. Néprajzi könyvészet 1899-ből. (Ethnographia XI. évfolyamában.) Budapest, 1900. Hornyánszky Viktor. 8-r. 236—239, lap. 283—288. lap.

HOLCZINGER IMRE. A nagy-károlyi róm. kath. főgimnázium tanári könyvtárának lajstroma. (A kegyes-tanítórend nagy-károlyi főgimn. 1899—1900. évi értesítőjében.) Nagy-Károly, 1900. Sarkadi N. Zsigmond. 8-r. 3—55 lap.

HORVÁTH GYÖRGY. A kecskeméti róm. kath. főgimn. tanári könyvtárának címjegyzéke. Kecskemét, 1900. Szilády László. 8-r. 4, 42 l.

JEGYZÉKE, A keszthelyi m. kir. állami polgári leányiskola könyvtárának —. (A keszthelyi polg. leányiskola 1899—1900. évi értesítőjében.) Keszthely, 1900. Farkas János. 8-r. XXXI, 1 l.

JEGYZÉKE, A kézdívásárhelyi kaszinó könyvtárában levő könyveknek, írók szerint, betűrendes sorban összeállított —. Kézdi-Vásárhely, 1899. Ifj. Jancsó Mózes. 8-r. 62 l.

JEGYZÉKE, A kaposvári hivatalnokok társaskörének könyvtári —. Kaposvár, 1900. Özv. Jancsovits Gyuláné. 8-r. 14 l.

JEGYZÉKE, A lovász-patonai olvasó-kör könyvtárának —. Pápa, 1900. Főiskolai kny. 8-r. 23 l.

JEGYZÉKE, A nagy-kanizsai izr. hitközség által fentartott elemi, polgári fiu- és felső kereskedelmi iskola tanári könyvtárának —. Nagy-Kanizsa, 1900. Weiss L. és F. 8-r. 25 l.

JEGYZÉKE, A »Nagyvárad Népkönyvtár« váraljai osztályának —. Nagyvárad, 1900. Neumam Vilmos. 8-r. 66 l.

JEGYZÉKE, Az orosházi kaszinó összes könyveinek —. 1898. Gyula, 1899. Dobay János. 8-r. 34 l.

JEGYZÉKE, A pápai ev. ref. főiskolai ifjusági képzőtársulat könyvtárának —. Pápa, 1900. Főiskolai kny. 8-r. 99 l.

JEGYZÉKE, A szombathelyi alsófoku ipariskola könyvtárának —. (A szombathelyi alsófoku ipariskola 1899—1900. évi értesítőjében.) Szombathely, 1900. Seiler Henrik utódai. 8-r. 30—49 l.

JEGYZÉKE, A szombathelyi polgári és kereskedelmi iskola tanári könyvtárának —. (A szombathelyi polg. és felső kereskedelmi iskola 1899—1900. évi értesítőjében.) Szombathely, 1900. Seiler Henrik utódai. 8-r. 12—33 lap.

KATALOG der Officiers-Bibliothek des k. u. k. Infanterie-Regiments Kaiserin u. Königin Maria Theresia Nro 32. Supplement zum Katalog vom Jahre 1892. Budapest, 1900. Valter Ernő. 8-r. 28 l.

KATALÓGUSA, A IX. szakosztály könyvtárának —. 1900. Kereskedelemügyi m. kir. miniszterium. Budapest, 1900. Heisler J. 8-r. 29 l.

KÖNYVJEGYZÉKE, A budapesti V. ker. áll. főgimnázium ifj. könyvtárának —. Budapest, 1900. Pesti kny. 8-r. 116 l.

KÖNYVJEGYZÉKE, A Budapest IX. kerületi (soroksári-úti) nép- és iskolai könyvtár alapszabályai és —. Budapest, 1900. Hunyadi Mátyás kny. 8-r. 44 l.

KÖNYVJEGYZÉKE, A gyulai iparos ifjuság önképző egyletének — és könyvtárszabályai. Gyula, 1899. Dobay János. 8-r. 12 l.

KÖNYVJEGYZÉKE, A resiczabányai általános olvasó-egyesület könyvtárának —. IV. kiadás. — Katalog der Bibliothek des Resiczaer allg. Lesevereines. Resicza, 1899. Eisler József. 8-r. 66 l.

KÖNYVJEGYZÉKE, A székesfejérvári felsővárosi olvasó-kör —. Székesfejérvár, 1900. Számmér Imre. 8-r. 15 l. Ára 30 fillér.

KÖNYVTÁRJEGYZÉKE, A vasvári kaszinó első —. Szombathely, 1900. Egyházmegyei kny. 8-r. 13 l.

KÖNYVJEGYZÉKE, A zilahi iparos-olvasóegylet könyvtárának —. Zilah. 1900. Seres Samú. 8-r. 56 l.

KÖNYVTÁRJEGYZÉKE, A szegzárdi kereskedelmi kaszinó —. Szegzárd, 1900. Ujfalusy Lajos utóda Molnár Mór. 8-r. 8 l.

KÖNYVTÁRKATALÓGUSA, A budapesti kir. orvosegyesület —. (Folytatás 1899-ben.) Budapest, 1900. Pesti Lloyd kny. 8-r. 39 l. Melléklet a budapesti kir. orvosegyesület 1899-iki évkönyvéhez.

KÖNYVTÁRSZABÁLYZATA, A m. á. v. altiszti-kör — és jegyzéke. Szeged, 1900. Traub B. és trsa. 8-r. 16 l.

MARTINEK BÉLA. A makói kaszinó könyvtárában levő könyvek címjegyzeke az 1900. évben. Makó, 1900. Gaál László. 8-r. 36 l.

MOJNÁR BÉLA. A kőszegi Szent-Benedekrendi kath. gimnasium tanári könyvtára. (A Szent-Benedekrend kőszegi kath. gimn. értesítőjében 1899—1900.) Kőszeg, 1900. Feigl Frigyes 8-r. 5—108. l.

NACHTRAG I. zum Katalog d. Bibliothek des militär-wissenschaftlichen Vereins zu Hermannstadt vom Jahre 1897. Nagy-Szeben, 1900. Steinhaussen T. utóda. 8-r. 32 l.

PERES SÁNDOR. A magyar kisednevelés irodalma. Budapest, 1900. Rózsa Kálmán és neje. 8-r. 225 l. Ára 1 frt.

PÓTJEGYZÉKE. A »Magyar vasúti és hajózási klub« szépirodalmi könyvtárának —. Budapest, 1900. Markovits és Garai 8-r. 35 l.

PÓTJEGYZÉKE. A zentai »Kaszinó-egylet« könyvtárának —. Zenta, 1900. Kabos Ármin. 8-r. 4 l.

SERÉDI DÉNES. A pannonhalmi Szent-Benedekrend tulajdonát képező pápai házi- és tanári könyvtár jegyzéke. (Pápai kath. gymnasium értesítője 1899—1900.) Pápa, 1900. Főiskolai kny. 8-r. 9—84 l.

SULICĂ, NICOLAE ȘI GERDA GEORGE. Catalogul bibliotecii societății îde lectură »Joan Popasu« dela gimn. grego-orient. român din Brașov. Brassó, 1900. Mureșianu Aurél. 8-r. 32 l.

SZABÁLYZAT, A m. kir. kereskedelmi múzeum nyilvános könyvtárának ügykezelésére és használatára vonatkozó —. Budapest, 1900. Márkus Samu. 8-r. 12 l.

TÖRTÉNETI KÖNYVTÁR. (Századok XXXIV. évfolyamában) Budapest, 1900. Athenaeum. 8-r. 378-ik lap; 475—478. lap; 568—572. lap.

VÁRDAI SZILÁRD. Az orsz. nagy. kir. mintarajziskola és rajztanárképző könyvtárának címjegyzeke. Budapest, 1900. Franklin-társ. 8-r. 364 l.

VÖRÖS PÁL. A debreczeni m. kir. gazdasági tanintézet könyvtári címjegyzekeének kiegészítő füzetek az 1896, 1897, 1898, 1899. évi beszerzésekkel. Debreczen, 1900. Városi kny. 8-r. 29 l.

A GUTENBERG-JUBILEUM.

Mainzban Ernő Lajos hesseni nagyherceg védnöksége alatt ez év június havában zajlottak le a Gutenberg János ötszázados születésnapja alkalmából rendezett ünnepségek. Bár ez első sorban a nyomdászok ünnepe volt, azért Mainz városa is mindent elkövetett, hogy ez ünnepség minél fényesebb legyen. Nem elégedett meg a külsőségekkel, a diszítések izléses csoportosításával, hanem nagyszabású kiállítás, akadémiai ünnep, történelmi díszmenet keretében áldozott a nyomdászat feltalálójának: Gutenberg János emlékének. A mainzi ünnepségek június 23-ikán kezdődtek a tipografiai kiállítás megnyitásával, mit az egykori választó-fejedelmi kastélyban rendeztek. E kiállítás felölelte a sokszorosító ipar terén feltalált összes újításokat. A régi, fába metszett kínai soroktól kezdve a szedőgépekig, az egyszerű sajtótól az önberakó gyorssajtókig, az ósdi betüktől az óránként 8000 betűt öntő gépig bemutattak itt minden vívmányt, hogy feltüntessék ama haladást, mit a nyomdászat a feltalálása óta lefolyt ötödfél század alatt elért. A gépek, segédeszközök mellett külön csoportot képeztek a nyomtatványok. Bemutatták itt a legregibb nyomtatványokat is: a kínai vázondarabokat, melyekre fametszetek vannak nyomva. Külön helyezték el a legérdekesebb biblia-kiadásokat, míg a modern nyomtatványok között hely jutott a magyar nyomdászatnak is. hol a Pesti könyvnyomda részvénytársaság, az Athenaeum. Franklin-társulat, továbbá a budapesti könyv- és könyomda főnökök egyesülete mutatták be egyes érdekesebb kiadványaikat. A kiállítás kiegészítését képezték a festékgyárak csoportja, hol a frankfurti Gebrüder Schmidt gyár kiállította ama magyar lapokat is, melyek e gyár festékeivel nyomatnak, továbbá a vakok részére készített dombornyomású könyvek s hangjegyek.

A tulajdonképeni ünnepség Szent-János-napján, június 24-ikén volt, a városi csarnokban. Ez akadémiai ünnepen az emlékbeszédet a lipcei dr. Kössler Albert tartotta. (Megjelent *Festrede zur Fünfhundertjährigen Geburtsfeier Johannes Gutenbergs, gesprochen in Mainz am 24. Juni 1900* cím alatt.) Az emlékünnepeyről Gutenberg szobra elé vonultak, hol a küldöttségek koszorúikat helyezték el.

Június 25-ikén volt a történelmi díszmenet, melyben Gutenberget, kortársait és az utókornak Gutenberg előtti hódolatát mutatták be. A kellő érzékkel, ügyesen összeállított menetben, külön kocsiban, egy fiatal hölgy Tipografiát ábrázolta, ki körül Gutenberg tanítványai: Fust, Schöffer, Pfister és Mentel csoportosultak. A koci után 25 nyomdász-tanuló, fekete köntösben, mellükre varrt egy-egy nagy betűvel Gutenberg 25 betűjét, a mozgó ABC-t ábrázolta. A mesterdalnokok után a reformatorok: Hutten, Sickingen és Luther vonultak fel, míg a mainzi katolikus biblia előállítói: Diemberger, Fadito, Woensen rajzoló és Fadán Péter nyomdász Albert

brandenburgi nagyherceg körül állottak. Külön kocsikon mutaták be a költészet, modern tudományok, művészet és a könyvkereskedelem hódolatát.

Ez ünnepségen hazánkat a budapesti könyv- és nyomda főnökök egyesülete képviselte, kiknek megbízottai: Emich Gusztáv egyesületi elnök, Hirsch Lipót alelnök és Zilahy Simon titkár hódoló feliratot nyújtottak át Mainz városa főpolgármesterének. A lendülettel megírt felirat, mely nagy vonásokban megemlékezik arról, miként fejlődött hazánkban a nyomdászat, hártya-lapon, a Korvin-kódexek stílusában van kiállítva és szimbolikus festménnyel van díszítve. A szöveg angolszász betűkkel, arany nyomással, a német rész apróbb betűkkel szelzetképen van előállítva. Az üdvözlő iratot Gutenberg szobra, továbbá az irodalmat, tudományt és nyomdászatot jelképező alakok díszítik. Az allegorikus kép R. Hirsch Nelli festőművész műve.

E nagyszabású mainzi ünnepség mellett külön ünnepelt Lipcse, München, Göttinga és a svéd Goeteborg, mely utóbbi helyeken ép úgy, mint Bécsben, nyomtatvány-kiállítások is voltak.

Ez alkalomból a német irodalomban is számos, érdekes alkalmi mű jelent meg. Ezek közül különösen kiemelendő a *Festschrift zur Gutenbergfeier. Untersuchungen zur Geschichte des ersten Buchdruckes.* (Berlin, A. Ascher & Co.) kiadása, továbbá a *Zeitschrift für Bucherfreunde* III. évf. 1900. 11/12. számában Meisner Henrik dr. és Luther Johannes dr.-tól *Die Anfänge der Buchdruckerkunst* című értekezés.

A közművelődés ez ünnepélyt hazánkban is több helyen ülték meg.

Igy a budapesti nyomdászok június 24-ikén a fővárosi vigadó dísztermében tartották meg e jubileumot, melyen a Magyar Tudományos Akadémiát Szily Kálmán főtítkár képviselte. Az egyesült budapesti nyomdász dalkörök alkalmi dala végeztével Groszmann Miksa mondott elnöki megnyitót. Ezután Morocz Jenő Gutenberg című költeményét szavalta Gabzán József. Majd dr. Vázsonyi Vilmos szólt a betű hatalmáról, hatásáról, míg dr. Dézsi Lajos felolvasásában Gutenbergről, a nyomdászat fejlődéséről és magyarországi térhódításáról emlékezett meg. Végül Bokányi Dezső a munkás nép szellemében a nyomdászat jövőbeli feladatáról beszélt.

Az ünnepély rendező bizottsága ez alkalomból *Gutenberg-Album*-ot adott ki, melyet Novitzky N. László szerkesztett. A Krausz S. és Társa kiadásában megjelent, három íves füzetben Beöthy Zsolt, Békefi Remig és mások aforizmákban emlékeznek meg a nyomdászat eredményeiről, sikereiről, míg Hellebrant Árpád a nyomdászat terén működött magyarokról, Leitner Pál az első magyar szedőgépről, Novitzky N. László pedig az írás történetéről írnak, csoportosítva az eddig ismert adatokat. Ezenkívül van az albumban több érdekes visszaemlékezés, néhány csinos vers és 20-nál több illusztráció. Így meg van az albumban többek közt hasonmásban a 42-soros biblia első lapjának

egy részlete, Gutenberg Chatolicon-jának kolofonja. Gutenberg 1454-ben Mainzban nyomott füzetének: *Eyn manug d'cristeheit widd' die Durke* című lapja, Schöffer 1454. évi zsoltárkönyvének egy részlete, Schöffer 1462-iki mainzi bibliájának első oldala, továbbá az első magyar nyomdatermék: a Budai krónika utolsó lapja, egy Attavantes által festett Korvin-kódex kisebbített című lapja (eredetije a Magyar Nemzeti Múzeumban) és Tótfalusi Kis Miklós sírja a kolozsvári temetőben.

Ünnepi számot adott ki a könyvnyomdászok szakkörének hivatalos közlönye: a »Grafikai Szemle« is. Ebben leginkább csak alkalmoszerű gondolatok vannak, köztük Emich Gusztáv, Ballagi Aladár, Concha Károly emléksorai, míg Firtinger Károly Gutenberg egy állítólagos nyomdatermékről ír, bemutatva hasonmásban a »Missale speciale« kezdő oldalának első öt sorát.

A vidéken először a kassai nyomdászok ünnepelték Gutenberg emlékeztét. Pünkösd első napján (június 3.) emlékülünnepélyt rendeztek, mely alkalommal emléklapot is szerkesztettek, melybe Bubits Zsigmond püspök, dr. Takács Menyhért, Péchy Zsigmond főispán, ifj. Kemény Lajos és mások irtak alkalmi sorokat.

Temesvárott a nyomdászok nyomtatvány-kiállítással kapcsolták össze ünnepségüket és kiadtak egy *német* emléklapot, *1400—1900 Festschrift der Johanni-feier zur 500 jähr. Geburt Joh. Gutenbergs* cím alatt, melynek első oldalát Gutenberg képe díszíti. Tartalma néhány lendületes bevezető sortól eltekintve Gutenberg életrajza és működésének méltatása, továbbá országonként csoportosítja a nyomdászat elterjedésére vonatkozó adatokat, végül megemlékezik a magyarországi nyomdákról, különösen kiemelve a temesváriakat.

Marosvásárhelyt a nyomdászok június 17-ikén megtartott ünnepélyüket betüversennyel kötötték egybe.

Ezenkívül élénk érdeklődés mellett ünnepeltek Eperjes, Nagy-Kanizsa, Pozsony, Nagyvárada, Arad, Kolozsvár, Szolnok, Győr, Nagy-Becskerek, Debreczen, Szeged és más városok nyomdászai. mindenütt emlékbeszédekben megemlékezve Gutenberg korszakalkotó találmányáról, működéséről, a nyomdászat fejlődéséről és különösen hazánkban való elterjedéséről.

Bár nem tartozik az ünnepségek sorozatához, mégis célszerűnek véljük megemlíteni, hogy a múzeumok s könyvtárak országos főfelügyelősége által ez év nyarán rendezett második könyvtártani tanfolyamon Varjú Elemér a könyvismerettani (bibliológiai) előadások során tüzetesen méltatta Gutenberg érdemeit és a nyomdászat elterjedését, behatóan foglalkozva a hazánkbeli nyomdászat történetével, különösen ennek érdekesebb jelenségeire utalva.

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

A kolozsvári egyetemi könyvtár új igazgatója. A kolozsvári Ferencz-József tudomány-egyetem könyvtáránál dr. Ferenczi Zoltánnak a budapesti kir. magy. tudományegyetemi könyvtár igazgatójává történt kinevezetése folytán megüresedett igazgatói állásra Ő cs. és ap. kir. felsége *dr. Erdélyi Pál* magy. nemz. múzeumi könyvtári segédőrt nevezte ki. A kinevezésről szóló legfelsőbb kézirat így hangzik :

Vallás- és közoktatásügyi magyar miniszterem előterjesztésére dr. Erdélyi Pál budapesti magyar nemzeti múzeumi könyvtári segédőrt a Nevemet viselő kolozsvári tudomány-egyetem könyvtárának igazgatójává, a rendszeresített illetményekkel kinevezem.

Kélt Ischlben, 1900. évi augusztus hó 3-án.

Ferencz József s. k.

Dr. Wlassics Gyula s. k.

*

Erdélyi Pál 1864 február 12-ikén született Sárospatakon. Középiskolai tanulmányait Komáromban és Budapesten végezte s 1882-től a budapesti egyetem bölcsészeti karának előadásait hallgatva, megszerezte a bölcséleti doktori címet és a középiskolai tanári képesítést. 1886-ban a Magyar Nemz. Múzeum könyvtárának szolgálatába lépett; 1889-ben gyakornokká, 1893-ban asszisztenssé, 1894-ben segédőrré neveztetett ki, s ez utóbbi minőségében a kéziratár vezetésével bízott meg. Ez állásával járó egyik legkedvesebb kötelességének tekintette a Magyar Nemz. Múzeum könyvtárában levő irodalmi emlékek tudományos feldolgozását és ismertetését. Ilyen tárgyú dolgozatainak nagy része a Magyar Könyvszemlében jelent meg s ugyanitt tette közzé a British Museum könyvtáráról s az 1897-ik évi londoni bibliografiai kongresszusról szóló dolgozatait is. Munkatársa volt e mellett a legelőkelőbb irodalomtörténeti folyóiratoknak és vállalatoknak. Főművei: *Fáy András élete és művei* (1890.), *Énekeskönyveink a XVI. és XVII. században* (1899) és *Balassa Rálint* a Magyar Tört. Életrajzok 1899-ik évi folyamában. Új állása, melyre a Magyar Nemz. Múzeum könyvtárának és a Magyar Könyvszemle szerkesztőségének jó kívánságai is kísérik, kétség nélkül bőséges alkalmat fog nyújtani, hogy folytathassa eredményes tevékenységét a hazai könyvtárügy és irodalomtörténet javára.

Kinevezés. A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr ö nagyméltósága *Czeizel Ignác* budapesti m. kir. tudományegyetemi könyvtári gyakorlatot az Országos Iparművészeti Múzeum könyvtárához segédkönyvtárnokká nevezte ki.

Vidéki könyvtárak állami segélyezése. A múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelősége által kidolgozott tervezet alapján a múzeumok és könyvtárak orsz. tanácsa javaslatára a nm. vallás- és közoktatásügyi miniszterium az 1900. évre a következő segélyeket engedélyezte vidéki könyvtárak részére: Árva vármegye közönségének az *alsó-kubini* Csaplovits-könyvtár rendezésére 800 koronát, az *aradi* Kölcsey-egyesületnek az Atzél-könyvtár vételárának törlesztésére 1000 koronát, *Besztercebánya* szab. kir. város közönségének a városi múzeum könyvtárának gyarapítására 500 koronát, a *budai* könyvtár-egyesületnek könyvtára gyarapítására 600 koronát, a *halasi* ev. ref. egyháztanácsnak az ev. ref. főgimnázium könyvtárának rendezésére 1000 koronát, a hontvármegyei múzeum-társulatnak *ipolysághi* múzeuma könyvtárának gyarapítására 400 koronát, *Kassa* sz. kir. város közönségének a kassai múzeum könyvtára nyilvánossá tételének céljára 20,000 korona rendkívüli segély első részletéül 15,000 koronát, *Kecskemét* th. város közönségének a városi könyvtár gyarapítására 600 koronát, a *nagybányai* múzeum-egyesületnek a városi múzeum könyvtárának gyarapítására 300 koronát, a *pozsonyi* Toldy-körnek könyvtára gyarapítására 1000 koronát, *Pozsony* sz. kir. város közönségének a városi nyilván. könyvtár gyarapítására 2000 koronát, *Selmecz- és Bélabánya* sz. kir. város közönségének városi könyvtár gyarapítására 500 koronát, a *szabadkai* közkönyvtár- és múzeumegyesületnek könyvtára gyarapítására 400 koronát, a *szatmári* Kölcsey-körnek könyvtára gyarapítására 300 koronát, a vasvármegyei kultur-egyesületnek *szombathelyi* könyvtára gyarapítására 1000 koronát, a *tiszafüredi* múzeum- és könyvtárgyletnek könyvtára gyarapítására 600 koronát, a *túrócz-szentmártoni* múzeumi tóttársaságnak könyvtára gyarapítására 600 koronát. A vidéki nyilvános könyvtáraknak juttatott államsegély összege tehát ez évben 27,200 koronát tesz ki.

A második könyvtárnoki tanfolyamon, melyet a múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelősége a Magyar Nemz. Múzeumban f. évi július 15—31-ikéig rendezett, s melynek tervezetét főbb vonásaiban folyóiratunkban már közöltük, mint a főfelügyelőség meghívottjai a következők vettek részt: *Bellai József* városi levéltárnok Temesvárról, *Gallasz Nándor* Árvamegye könyv- és levéltárnoka Alsó-Kubinból, *Horváth János*, a vasvármegyei kultur-egyesület központi könyvtárnoka Szombathelyről, *Richter Ede* ideiglenes városi levéltárnok Selmezbányáról, *Schleiminger Jenő* róm. kath. segédlelkész Kassáról, *Sokolik András* a múzeumi tót-társaság titkára Túrócz-Szent-Mártonból, dr. *Szilády Károly* városi levéltárnok Kecskemétről, dr. *Thury József* főgimn. tanár és könyvtárnok Halasról, *Tömörkény István* a Somogyi-könyvtár könyvtárnoka Szegedről, *Váró Ferencz* főgimn. tanár és könyvtárnok Nagy-Enyedről. Ezekon kívül — részben önkéntes jelentkezésük alapján, — részt vettek a tanfolyamon: dr. *Kóródy Péter* theol. tanár, a gyula-

fejérvári Batthyány-könyvtár őre, *Krasznai István* fővárosi elemi isk. tanító. *Kumlík Emil* miniszteri segédtitkár, *Naményi Lajos* biztosítási hivatalnok. *Rombay Dezső* a m. kir. mezőgazdasági múzeum őre és *Zöldy Ernő* grófi könyvtárnok Tataróli.

A M. Nemzeti Múzeum könyvtára a párisi nemzetközi kiállításon a magyar történelmi pavillonban, igen szépen volt képviselve. Kiküldetett 8 db. oklevél, 9 dr. kézirat és 37 db. nyomtatvány, mindmegannyi a magyar politikai és művelődési történet beszédes emléke. A kiállított emlékeknek szakszerű leírása a történelmi kiállítás gonddal szerkesztett katalógusában — Catalogue de l'Exposition historique installée dans le Pavillon de la Hongrie (Páris, 1906. I. 8-adrét) — olvasható. Ezekenkivül az iparművészeti csoportban a m. nemz. múzeumi könyvtárból ki volt állítva 18 db. könyv, mint a múlt század végi és jelen század eleji magyarországi könyvkötészet jellemző darabjai.

A párisi könyvtári kongresszusok. A párisi nemzetközi kiállítás alkalmából augusztus 16-ikától 18-ikáig tartott bibliografiai és aug. 20-ikától 23-ikáig tartott könyvtárnoki kongresszuson Magyarország és a Magyar Nemz. Múzeum képviselőjében dr. *Esztegar László* magy. nemz. múzeumi könyvtári asszisztens vett részt s mint hivatalos képviselő mindkét kongresszuson az alelnökök közé választatott. A könyvtárnoki kongresszuson részt vett még Magyarországról dr. *Récsey Viktor*, a pannouhalmi szent-benedek-rendi közp. főkönyvtár igazgatója s be volt még jelentve dr. *Ferenczi Zoltán*, a budapesti egy. könyvtár igazgatója is, a ki azonban akadályozva volt a megjelenésben. Dr. *Esztegar László* jelentéseit folyóiratunk is közölni fogja.

A pozsonyi városi közkönyvtár. A hazai könyvtárügyben újabban beállott mozgalommal egyik legörvendetesebb jelenségeként üdvözölhető a pozsonyi városi közkönyvtárnak f. évi október 1-én egyelőre ideiglenes helyiségben történő megnyitása. Ezt a nevezetes mozzanatot évekre visszanyúló törekvések és kísérletezések előzik meg, melyekről alkalomadtán részletesebben is meg fogunk emlékezni. A beállott kedvező fordulat annak az energikus és céltudatos munkának köszönhető, a mit a múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelősége és Pozsony város hatósága karöltve végeztek az országos jelentőségű közművelődési intézmény létrehozásában. A véglegesen megállapított állami és városi támogatás most már biztosítja a könyvtár virágzását, s tekintve az ügy fontosságát, csak üdvözölni lehet úgy a múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelőségét, mint Pozsony város közönségét az elért szép eredményért. Az új könyvtár vezetője *Kumlík Emil dr.* lesz, a kit Pozsony város törvényhatósági bizottsága közelebbről választott meg a könyvtárnoki állásra.

A vizsolyi biblia könyvkötője. A Magyar Könyvszemle 1890-ik évi folyamában *Szilágyi Sándor* a vizsolyi biblia könyvkötőjéül *Endtner Mihály* kassai kompaktort mondja. Nem tudom, ügyet vetettek-e a dolgra a magyar könyvkötő-ipar történetének kutatói s jutottak-e ezen a nyomon eredményre? A kutatást meg fogja könnyíteni az alább közölt adalék, mely Kassa város levéltárából került ki. *Endtner Mihály Nürnbergben* született s Szent-Sebaldus templomában keresztelték meg 1553. április hó 29-ikén.

Magyarországba 1586-ban vándorolt be, úgy látszik, mint zsoldos katona. Ez alkalommal *Mayer Lénárd* nürnbergi könyvkötő megbizta Endtner Mihályt, a ki »*ein buchbinder und kriegsman*,« hogy Mayer volt legényén. ha reáakad, 3 frt adósságot vegyen meg. A legény neve Aigennagel Lenhardt szintén nürnbergi születésű és Mayernek 36 hétig dolgozott. Az erről szóló okiratokat 3922., 3927., 3938. szám alatt Kassa városa nyilvános levéltára őrzi. S lehet, hogy Kassa város egykorú jegyzőkönyveinek kötése is Endtner kezemunkája.

Kemény Lajos.

A kolozsvári Kalazantinumról. A »Kalazantinum« című folyóirat IV. évfolyamának 9. számában a szorgalmas Lukinich Imre közli a kolozsvári *Kalazantinum* könyvtárában levő ritkább magyar vonatkozású művek jegyzékét. Az ismertett munkák közt két unikum van. Az elsőt: *Drey schöne geistliche Lieder.* (Nagy-Szeben, 1619.) Lukinich már a Magyar Könyvszemle múlt évi folyamában ismertette, a másiknak, egy XVI. századi históriás éneknek leírását legközelebb adjuk. E kettőn kívül a könyvtár érdekességei közül felemlítjük a következőket: *L. Curtius. Az Nagy Sándornak Historiái.* (Debreczen, 1619.) RMK. I. 485. (Csonka.) — *Szent Biblia, fordította Káldi György.* (Bécs, 1626.) RMK. I. 551. — *Hodvegus.* (Pozsony, 1637.) RMK. I. 673.

Vidéki szerzetesi könyvtárainknak követendő például figyelmébe ajánljuk a Lukinich közlését.

VÁLTOZÁSOK.

a magyarországi nyomdáknál 1900 július 16-ikától szeptember 15-ikéig.

(Az egy csillaggal jelölt nyomdák hatóságilag nincsenek bejelentve. A két csillaggal jelöltek megszűntek.)

Brassó:

Gabony Vilmos (azelőtt Schlandt).

Budapest:

Angl.-nyomda (Tul.Grünfeld Lipót).

VIII., Baross-u. 47.

Böhm Lajos.

IV., Királyi Pál-u. 6.

Csapó Kálmáné.

VIII., Baross-u. 66—68.

Deutsch Mózes.

VII., Dob-u. 3.

Eckstein Bernát és fia

utóda Elek Lipót.

VII., Kertész-u. 37.

**Friedländer Schoel.

VI., Uj-u. 21.

Gansel Zsigmond.

VI., Szerecsen-u. 7.

Goldschied Alfréd.

X., Jászberényi-út. 1.

*Halász Armin.

VI., Dávid-u. 1/B.

**Klopfer Samu.

VII., Kazinczy-u. 35.

Lauer Jakab Leib.

VIII., Ujvárosház-u. 5.

Leopold Mihály.

VI., O-u. 8.

Lőrincz János.

X., Gyűjtőfogház.

**Lőrincz Károly.

X., Gyűjtőfogház.

Luszt Sándor.

IV., Váci-u. 44.

Schwarz Lajos.

V., Arany János-u. 14.

Stern Adolf.

VII., Vörösmarty-u. 14.

Szántó József.

VI., Uj-u. 21. sz.

Deés:

Bernát Nándor.

Kassa:

**Ries Lajos.

Vitéz A.

Kolozsvár:

Weinstein Béni.

Kun-Szent-Miklós:

**özv. Bors Károlyné.

*Schwartz Lipót.

Pozsony:

Blau Vilmos.

Szeged:

*Czapik Gyula.

Temesvár:

Patria nyomda. (Tul. Csá-

táry Rezső és ifj. Adám

Ferenecz.)

Torda:

**Berta Sámuel és Társa.

A Magyar Könyvszemle új folyama.

A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára 1893-ban a Magyar Könyvszemle új folyamát indította meg.

A folyóirat, mint a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának hivatalos kiadványa s a magyar bibliografia egyedüli szakközlönye, 1876 óta áll a haza tudomány érdekeinek szolgálatában. Első sorban a múzeumi könyvtár érdekeinek előmozdítására lévén hivatva, ismerteti annak egyes csoportjait; beszámol az év gyarapodásról, a végzett munkáról és teljes megbízható képet ad a könyvtár belső életéről. Ismerteti a hazai és külföldi könyv- és levéltárakat, kiváló figyelmet fordítva ezek magyar és speciális bibliografiai vonatkozású anyagának felkutatására és közzétételére. Számot ad a hazai és külföldi bibliografiai irodalom termékeiről s figyelemmel kíséri a külföldi irodalom hazánkra vonatkozó kiadványait.

A Magyar Könyvszemle évnegyedes füzetekben, évenként márczius, június szeptember és december hónapokban jelenik meg 24—26 ívnyi terjedelemben, több műmelléklettel. Előfizetési ára egész évre 6 korona, a könyvárusi forgalomban 8 kor.; egy-egy füzet ára 2 kor., könyvárusi forgalomban 2 kor. 50 fillér.

Az előfizetési pénzeket a **Magyar Nemzeti Múzeum pénztári hivatala** fogadja el; a folyóirat szellemi részét érdeklő közlemények a **szerkesztő címére** a **Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárába** küldendők.

A Magyar Könyvszemle régi folyamának két teljes példányát (I—XVI. kötet) 50—50 koronáért a II—XVI. köteteket egyenként 4 koronáért, együtt 40 koronáért bocsátjuk előfizetőink rendelkezésére. Megrendelések a Magyar Nemzeti Múzeum pénztári hivatalához intézendők, mely az összeg előzetes beküldése esetén a szállítást bérmentesen eszközli.

Megjelent és a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárában kapható: *A hazai hírlapirodalom 1899-ben. I. A magyar hírlapirodalom, id. Szinnyei Józseftől. II. A nem magyar nyelvű hírlapirodalom, Kereszty Istvántól. III. Folyóiratok, Kováts Lászlótól. Függelék: A magyar nyelvű hírlapok és folyóiratok statisztikája, id. Szinnyei Józseftől.* Ára 1 kor. 10 fillér.

MAGYAR KÖNYVSZEMLE. — REVUE BIBLIOGRAPHIQUE HONGROISE.

Publiée par la bibliothèque du Musée National Hongrois
sous la rédaction de M. le dr. Jules Schönherr.

Quatre livraisons par an; prix du volume | Nouvelle série, VIII. volume, 3. livraison.
6 couronnes = 6 francs = 5 marcs. | son. Juillet—Septembre 1900.

Sommaire.

Dr. Louis Dézsi. Jean Gutenberg	225
Elemér Varjú. La bibliothèque Batthyány à Gyulafehérvár (VI. article, avec 2 facsimiles.)	228
Dr. Jaques Bleyer. Imprimés périodiques allemands relatifs à la Hongrie (In.)	250
Les bibliothèques provinciales hongroises en 1899	265
Bibliothèque hongroise. (Nouvelles pièces relatives au Répertoire des vieux livres hongrois imprimés jusqu'à l'année 1711.) <i>Livres écrits par des auteurs hongrois en langues étrangères et imprimés à l'étranger dans la Bibliothèque impériale et royale à Vienne.</i> (II. article.) Par Jean Kluch	275
Revue étrangère. Le système de catalogue des bibliothèques gouvernementales prussiennes. Par Ervin Szabó	284
Indicateur officiel. Rapport sur l'état de la Bibliothèque du Musée Nat. Hongrois dans le II. trimestre de 1900	297
La bibliothèque de l'Université à Budapest en 1899	301
La bibliothèque de l'Académie hongroise des sciences en 1899	311
Littérature. Elemér Czakó, Le catalogue de la bibliothèque du Musée des arts décoratifs à Budapest (Par dr. <i>Louis Dézsi.</i>) — Le catalogue d'accession de la Bibliothèque de l'Université à Budapest pour l'année 1899 (Par <i>e.</i>) — Béla Küffer, Le catalogue d'accession de la Bibliothèque de la Chambre des députés pour les années 1893—1899 (Par <i>E. V.</i>) — Louis Barta, La liste des livres hongrois parus dans divers recueils (Par Dr. <i>Edmond Váradi.</i>) — Norks-Boglexicon 1643—1813 (Par <i>Varjú.</i>) — Bibliothèque des bibliographies critiques (Par <i>E.-r.</i>) — Revues bibliographiques: I. Revues hongroises. II. Revues étrangères	322
La littérature bibliographique hongroise en 1900 (I. article) Par Ladislav Kováts	327
Les fêtes de Gutenberg	330
Notices. Le nouveau directeur de la Bibliothèque de l'Université à Kolozsvár. Nomination. Subvention d'état pour les bibliothèques provinciales hongroises. Le II. cours pour bibliothécaires. La bibliothèque du Musée Nat. Hongrois à l'exposition universelle de Paris. Les congrès bibliographiques à Paris. La bibliothèque publique de Pozsony. Le relieur de la Bible de Vizsoly (<i>Louis Kemény.</i>) Le »Kalazantinum« à Kolozsvár	333
Changements dans l'état des imprimeries en Hongrie de 16. juin à 15. septembre 1900	336

Adresse de la rédaction et de l'administration: *Magyar Könyvszemle.*
Budapest, Musée National Hongrois.

A GYULAFEJÉRVÁRI BATHYÁNY-KÖNYVTÁR.

VARJÚ ELEMÉRTŐL.

(Hetedik közlemény, egy melléklettel és a szöveg közt egy hasonmással.)

141. (*G*₅. IV. 10.) QUADRAGESIMALE. *Saec.* XV.

Negyedrétű hártyakézirat. 159 levélen, két hasábosan félkurzívval írva. Rubrikálva. A XV. század elejéről.

Az első oldalon szép, erős törésű gót könyvirással:

Quadragesimale singulis diebus dominicis habens sermones usque ad quartam feriam | post pascha domini Petri de Opel (*így!*) predicatoris olim in Leucz pie memorie, qui | legavit hoc sicut et omnes suos libros ad domum Capelle | inibi permansuros.

Végén (159b. l.) alúl, nem a másoló kezével: Iste liber est domini Petri de | Opal (*így!*) predicatoris. | Sorte supernorum scriptor libri | potiatur Morte superborum rap | tor libri moriatur.

Szarvasbőrrel bevont deszkakötésben.

Beke, Index, 451. sz.

142. (*J*₅. IV. 10.) RABBI SAMUEL MAROCCANUS, EPIS-TOLA AD RABBI ISAAC SIVE RATIONES BREVES AD REPRO-BANDOS JUDEORUM ERRORES, TRANSLATA PER ALPHON-SUM DE BONIHOMINIS. — ACCEDUNT FRAGMENTA SER-MONUM GERMANICE. — GREGORIUS MAGNUS PAPA, PASTO-RALE. *Saec.* XV.

Negyedrétben papíron, több kéz által, két hasábosan folyóírással írva. A XV. század elejéről. Végül csonka.

Egykorú barna bőrrel bevont s két áthajtós kapocscsal ellátott rongált deszkakötésben.

Beke, Index, 254. és 424. sz.

143. (*G*₅. III. 8.) I. JACOBUS DE VORAGINE. SERMONES QUADRAGESIMALES. *Saec.* XV.

Ivrétű papirkézirat, durva folyóírással írva. Rubrikálva. A XV. század elejéről.

Kolofon: Explicit quadragesimale | Jacobini per manus Vogil | frey de Hoczenploz hora | quindecima etcetera.

II. JOHANNES DE VILLA ABBATIS. (?) QUADRAGESIMALE. *Saec.* XV.

Több kéz által, vastag vonású folyóírásokkal írt ivrétű papírkézirat. Rubrikálva. A XV. század elejéről.

Fehér szarvasbörkötésben. csinos liliom végű gombokkal és áthajtós kapsokkal.

Beke, Index. 452. sz.

144. (*K₅*, III. 1.) I. HOROLOGIUM AUREUM DIVINAE SAPIENTIAE. *Saec.* XV.

Ivrétű papírkézirat a XV. század elejéről. 73 levél. két hasábosan folyóírással írva s rubrikálva.

II. SERMONES ALIQUOT HEINRICI DE FLECKCHEL, ULRICI ARCHIEPISCOPI DE SECOVIA, JOHANNIS REUTER, GEORGH STUBLER EPISCOPI BRIXIENSIS ET ALIORUM. — MICHAEL MASSA, TRACTATUS DE PASSIONE JESU CHRISTI. — SANCTUS BERNHARDUS ABBAS CLAREVALLENSIS, CONTEMPLATIO DOMINICAE PASSIONIS IN SEPTEM HORIS CANONICIS, ETC. *Saec.* XV.

Ivrétben, papíron, több kéz által írva s csak elején rubrikálva. 153 levél. A XV. század derekáról.

III. JOHANNES NIDER, TRACTATUS DE LEPRAMORALI ET DE CONTRACTIBUS MERCATORUM. *Saec.* XV.

Ivrétű papírkézirat. A XV. század első feléből, két hasábosan folyóírással írva s rubrikálva. Egy helyen egész csomó levél van belőle kitépve, most 159 levélből áll.

XVIII. századi papírkötésben.

Beke, Index. 589. I. sz.

145. (*G₅*, III. 3.) I. EXPOSITIO ORATIONIS DOMINICAE, NECNON PRAECEPTORUM ET OCTO BEATITUDINUM. *Anni* 1431.

Ivrétben, papíron, két hasábosan, durva folyóírással írva; vörös kezdőbetűkkel.

Végén: Explicit hec materia suprascripta per manus Stephani Blum de Othin scolastici, nunc exulantis in Odorino¹ sub anno domini M^o cccc^o tricesimo primo

II. HENRICUS DE WESTPHALIA. SERMONES. *Anni* 1432.

Ivrétű papírkézirat, két hasábosan, félkurzívval írva.

¹ Odorin vagy Edelény már az Árpád-korban fennálló kis város a Szepességen, Iglótól nem messze.

Kolofon: Et est scriptus per Johannem Tros de Suburbio in Studio Cracoviensi Anno Domini millesimo cccc° xxx2.

III. SANCTUS GREGORIUS MAGNUS PAPA. LIBER I. DIALOGORUM. *Saec. XV.*

Ivrétben, papíron, két hasábban jó félkurzívval írva. Több másoló munkája. A XV. század első feléből.

IV. TRACTATUS DE DISTINCTIONE COGNATIONIS VEL AFFINITATIS. *Saec. XV.*

Papír kézirat, ivrétben, egy hasábosan, folyóírással írva. Vörös-fekete kezdőbetűkkel. A XV. század elejéről.

Piros bőrrel bevont deszkakötésben, rézgombokkal és kapcsokkal. Az első tábla belső oldalán:

1469 proxima feria quarta emit (*így!*) librum presentem VIII. florenis post festum Sancti Gregorii eodem die solvi eidem domini (!) Caspar.

Az első oldalon a XV. század végéről való írással:

Iste liber pertinet ad altare sanctorum Nicolai et Katherine in Lewtscha in Hospitali.

Beke, Index, 216. sz.

Magyar Könyvszemle, 1880. évf. 340. l.

146. (*H₅*, IV. 7.) RAIMUNDUS DE PENNAFORTE O. S. B. SUMMULA DIVERSORUM CASUUM, NECNON SUMMA DE POENITENTIA ET MATRIMONIO. *Anni 1432—33.*

Negyedretű papírkézirat, végig egy kéztől való durva vonású kurzívval írva. Rubrikálva. 143 levél, melyből a 23 első üres.

121b. l. kolofon: Explicit commentum utile | sive dictamina super sump | mulam Reymundi de di | versis casibus et notabi libus. In anno domini M° | cccc° xxx° secundo in die | Beati Bryceii episcopi finitum | per Benedictum de Bdynecz.

141b. l. Explicit summa pe | nitentiarum cum commento brevi et utili anno domini m° cccc° xxxij.

Hozzákötve egy év nélküli, 1470 körül készült nyomtatvány: *Antonius Archiepiscopus Florentinus, Confessionale*. H., é. és ny. n. n. Kezdeté: *Incipiunt Rubrice super tractatum de in | structione seu directione simplicium con | fessor*. Hain nem ismeri.

Legyel sasos czimerpaizskákkal és liliomokkal préselt barna bőrös esinos deszkakötésben.

Az első oldalon XV. századi írással:

Confraternitatis 24 plebanorum.

Beke, Index, 20. sz.

147. (*G₅. III. 14.*) JACOBUS DE ZOCHIS DE FERRARIA.
LECTURA SUPER IV. LIBRUM DECRETALIUM. *Anni 1433.*

Ivrétű papírkézirat; két kéz írása. az egyik. a melyik a testes-kötet legnagyobb részét s a kolofont írta. igen csúnya kurzívot vetett. a másíknak írása szép gömbölyű betűs minuszkula. A két másoló felváltva dolgozott.

Az utolsó oldalon van a kolofon:

Finita est hoc lectura quarti Decretalium per dominum Jacobum Zochezis de Ferraria in scolis Padue extraordinaria tunc ibidem legentem, anno domini M. cccc xxxiiij die vero xxvij mensis Augusti et scripta kathedrate et in scola legente per me magistrum Johannem Lupi de Aix, scolarem ipsius in scolis eiusdem et ab ipso in voce pronunciante. etcetera.

Igen kopott, de egykor szépen préselt piros bőrrel bevont deszkakötésben. Tömör rézvereteiből már csak kettő van meg. Vaslánczczal.

Beke, Index, 593. sz.

148. (*H₅. III. 6.*) JOHANNES MILICINUS MORAVUS.
SERMONES DE TEMPORE. *Anni 1433.* — ACCEDUNT MODUS
EXHORTATIONIS, PASSIO DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI,
ET ALII TRACTATUS VARIJ ARGUMENTI.

Papíron, ivrétben, két hasábosan. csúnya folyóírással írva.

195a. l. kolofon: Expliciunt sermones de tempore per Magistrum Militzinum confecte et compillate. | Finite vero sun in die Sancti Agnetis | Anno domini M^o cccc^o xxxiiij^o scripte | vero tunc per Casparum Lamprecht | de Kesmargt capellanum pro sunc | ibidem. Cui etcetera.

Fehér bőrrel bevont s csinosan préselt deszkakötésben. Vasgombokkal és egy pár áthajtós kapocscsal.

Az előlevélen XV. századi írással:

Liber Hospitalensis ecclesie. (*T. i. Leutschoviensis.*)

Beke, Index, 297. sz.

149. (*G₅. III. 9.*) I. POSTILLAE INCERTI AUCTORIS.
Anni 1434.

Ivrétű papírkézirat, két hasábosan. folyóírással írva: egyszerű vörös kezdőbetűkkel. 186 levél.

Kolofon (186a. l.) Explicit opus Postile per manus Andree Vm | claher de Juvavia Anno | domini etcetera xxxiiij^o laus domino.

II. SANCTUS THOMAS DE AQUINO, TRACTATUS DE CORPORE CHRISTI. *Anni 1435.*

Ivrétben, papíron, 43 levélen (hozzá még öt levélen egy szentbeszéd járúl), két hasábosan félkurzívval írva, vörös kezdőbetűkkel.

Kolofon (43b. l.): Et sic est finis huius tractatus | Sancti Thome de Aquino de | corpore Cristi et Salvatoris nostri | Jesu Cristi anno domini millesimo | cccc° xxxv° sabbatho die ante | Invocavit. | Si nomen scriptoris tu cognos | cere velis Ni tibi primum, cola se | cundum usque supremum.

Egyszerű, sima fehér bőrrel bevont deszkakötésben, melynek gombjai és kapcsai hiányoznak. Kettős lánczczal.

Beke, Index, 496. sz.

150. (*J₅. IV. 9.*) I. EXPOSITIO ORATIONIS DOMINICAE. *Saec. XV.*

Negyedrétben, papíron, 27 levél.

II. DE ORTHODOXA FIDE, DE POENITENTIA, DE PECCATIS ET DE CASIBUS RESERVATIS, ETC. *Saec. XV.*

Negyedrétben, papíron, 187 levél.

Végén: Iste liber est Johannis Brotman.

A név után más egykorú kézzel írva FUIT.

III. DE MANSIONIBUS FILIORUM ISRAHEL.

Anni 1434.

Negyedrétben, papíron, három különböző kéz által írva; 39 levélen.

Kolofon: Finitum in scolis Beate Marie Cracovie anno 1434 per Nicolaum Schreybirdorff.¹

Egykor vörös bőrrel bevont, rongált deszkakötésben.

Beke, Index, 209. sz.

151. (*G₅. V. 29.*) I. TAGZEIT VON PABST URBANUS IV. GEMACHT. *Saec. XV.*

Papírkézirat negyedrétben a XV. század derekáról. Elején s közepén csonka.

II. AUSSLEGUNG DER HEILIGEN MESSE.

Anni 1463.

Papíron negyedrétben, folyóírással írva.

Kolofon: Dy ob geschriben matery hat geschriben Matthias Miertten Engelmاسprunner 1463.

III. AUSSLEGUNG DER AVE MARIA. *Saec. XV.*

Negyedrétben, papíron, folyóírással írva.

IV. EPISTELN UND EVANGELIEN. *Anni 1454.*

Negyedrétben, papíron, folyóírással írva.

¹ Schreibersdorf, latinul Villa Scriptoris, magyarul Almás, falu Szepesvármegyében.

Kolofon: Die ob geschriben episteln hat geschriben Pruder Andre Pischolff prediger Orden zu Chrems vierzehen hundert jar und darnach in dem vier und funfzickisten jar.

V. LEGENDEN DER HEILIGEN. *Anni 1445.*

Negyedrétű papírkézirat, az előbbivel egyező írással írva.

Kolofon: Scriptum Chremse per manus fratris Andree Episcopi ordinis fratrum predicatorum et finitum anno 1445 in vigilia sancte pasche.

Egykorú, préselt vörös bőrrrel bevont deszkakötésben.

Beke, Index, 555. sz. (fol. 191.)

152. (*N_g. V. 11.*) GRAMMATICA LATINA. *Anni 1446.*

Negyedrétű hártyakézirat 30 levélen, szép gömbölyű félgót betűkkel írva, vörös és kék kezdőbetűkkel. Igen kopott. írása helyenként a felismerhetetlenségig ledörzsölődött.

20b. l.: 1446. xxvj febr. | Laus Christo Jesu | Zeno Francisco

30b. l. Laus Christo | 1446.

Vörösre mázolt hártyakötésben.

Beke, Index, sz.

153. (*M₅. IV. 13.*) I. CONSTITUTIONES ET STATUTA ORDINIS RELIGIOSI TANGENTIA JOHANNIS EPISCOPI TUSCULANENSIS (*acta Herbipoli 1287*). NECNON FRIDERICI ARCHIEPISCOPI SALZBURGENSIS (*1274 et 1277*). — ACCEDIT CAROLINA. *Saec. XV.*

Ivrétben, papíron, 25 levél. A XV. század második harmadából.

II. GUILLELMUS DURANTIUS EPISCOPUS MIMATENSIS, RATIONALE DIVINORUM OFFICIORUM, PARS SEXTA, SEPTIMA ET OCTAVA. *Anni 1446.*

Ivrétű papírkézirat, folyóírással írva s rubrikálva.

Kolofon: Expliciumt per me Michaelem Frey de Vlma Anno domini Millesimo quadringentesimo quadragesimo sexto . . .

A kolofon felé és mellé írva, elütő, de egykorú írással:

Primo per Johanem Hayder de Dingnalling in Herridensi collegio anno domini millesimo, quadringentesimo vicesimo quinto, die Jovis alis Lucie virginis et . . . finitum et per Stefanum ad Sanctam Katerinam in Bebmico anno ut supra correctio finita die Jovis xvii. mensis Novembris.

E második kolofont csak úgy tudom értelmezni, hogy felteszem. miszerint ez a Frey Mihály által 1446-ban mintául használt kódexre vonatkozik.

Sötétkék szarvasbőrrrel bevont, primitíven préselt deszkakötésben. Gombjai és kapesai hiányoznak.

Az I. kézirat 2a. lapján a 43. szám alatt ismertetett czímer látható.

Beke, Index, 131. sz.

154. (*H₅*, IV. 9.) I. BARTHOLOMAEUS BRIXIENSIS, BROCARDICA JURIS CANONICI. ACCEDUNT REGULAE JURIS CIVILIS. *Anni 1476.*

Negyedrétben, papíron, két hasábosan folyóírással írva; rubrikálatlan.

1. l. *üres.* 2a. l. Quoniam secundum juris varietatem

22a. l. Explicit Summa Brocardi. 1476.

23a. l. Hic ponuntur regule iuris civilis *Végződik a 37a. lapon.*

II. DISQUISITIO DE ULTIMA VOLUNTATE. EXPOSITIO ARBORIS CONSANGUINITATIS. *Saec. XV.*

Papírkézirat negyedréthben, rendetlen folyóírással írva.

1a. l. *Kezdete:* Capitulum relatum sub. . . .

27a. l. In expositione arboris consanguinitatis plurimi laboraverunt *Végződik a 38b. lapon.*

III. TRACTATUS DE PROCESSU JUDICIALI, CUM ALIQUOT FORMULIS LITTERARUM. *Saec. XV.*

Negyedrétű papírkézirat, jól olvasható, erőteljes folyóírással írva. A XV. század utolsó harmadából.

1a. l. *kezdete:* Quamvis pya miseratione rex pacificus disposuit *Végződik az 50b. lapon.*

Az 51. l. üres.

IV. ALANUS AB INSULIS ANTICLAUDIANUS. SUMMA DE CONFLICTU VIRTUTUM ET VITIORUM. *Saec. XV.*

Negyedrétben, kilencz papírlevélen, csinos gót könyv írással írva. Rubrikálva, elején egy nagyobb, kékkel czifrázott piros kezdőbetűvel. A XV. század utolsó harmadából.

1a. l. Magister quondam Allanus in multis scientiis peritus . . .

9a. l. Explicit Allanus minor Katherine Dehä (*Dehan?*).

Végén pár sornyi lengyel nyelvű jegyzés.

V. HENRICUS DE CRACOVIA. LIBELLUS CONTRA MAGISTRUM JOHANNEM HUS. *Anni 1446.*

Negyedrétben, papíron, díztelen folyóírással írva.

1a. l. *kezdete:* Iste est libellus reverendi magistri Henrici de Cracovia contra magistrum Johannem Hus.

22a. l. Explicit . . . Anno domini M^o. cccc^o. quadragesimo VI°.

Végén két üres levél.

VI. SERMONES VARII. *Saec. XV.*

Negyedrétű, 16 papírelvéből álló, folyóírással írt kézirat. a XV. század végső harmadából.

VII. JOHANNES CALDERINUS BONONIENSIS. SUMMA DE ECCLESIASTICO INTERDICTO. *Saec. XV.*

Negyedrétben, papíron, folyóírással írva.

VIII. MARTINUS PAPA V. († 1431) APPROBATIO REGULAE HIERONYMIANAE MONACHORUM. *Saec. XV.*

Negyedrétben, papíron, folyóírással írva. 30 levélen.

IX. SUMMARIUM DECISIONUM ROTAE ROMANAE. *Saec. XV.*

Negyedrétben, 33 papírelvélen.

X. TRACTATUS THEOLOGICI VARII. *Saec. XV.*

Negyedrétű papírkézirat. Több kéztől származó folyóírással. 42 levél.

XI. STATUTA SBIGNEI OLESNICKI CARDINALIS EPISCOPI CRACOVIENSIS (1423—1455.) *Saec. XV.*

Negyedrétű papírkézirat, kilencz levélen.

XII. TRACTATUS DE SACRAMENTIS, DE VIRTUTIBUS ET VITIIS, DE SUMMO BONO, ETC. *Saec. XV.*

Negyedrétű papírkézirat, két kéztől való folyóírással írva; 47 levélen.

Valamennyi itt felsorolt kézirat egy sarkán bőrrel borított, csupasz deszka táblájú, áthajtós kapocscsal ellátott bőrkötésben van: a tábla előlevelén 1480. évszám jelzi a kéziratok egybekötésének idejét.

A kéziratok nagyrészt a krakói egyetemen készült iskolai jegyzetek.

A kódex első (üres) levelének második olalán ezen XV. századi bejegyzés olvasható:

Liber fraternitatis 24 plebanorum legatus | per dominum Martinum Aranyalth.

Beke, Index, 24. sz.

Magyar Könyvszemle. 1880. évf. 346. l.

155. (*G_v. III. 11.*) TEXTUS SENTENTIARUM ET CONCLUSIONUM. *Anní 1449.*

Ivrétben, papíron, egy hasábosan, csúnya, vastag vonású folyóírással írva. Nagyobb kezdőbetűi piros-zöld-sárgák; rubrikálva. Hazai készítmény.

232b. l. alól: 1449 feria 4^a post Carnisprivium.

Erős, disznóbőrrel bevont deszkakötés, áthajtós, rézvégű kapcsolókkal és lánczhoroggal.

Előlevelén a XV. század végéről való ezen bejegyzés olvasható:
Liber ecclesie Beati Jacobi in Lewscha.

Az 1b. és a 237a. lapokon Henckel János kezével írva:

Liber Ecclesie Sancti Jacobi in Leutzscha.

Beke, Index, 565. sz.

Magyar Könyvszemle, 1880. évf. 334. l.

156. (*M₅. IV. 15.*) BIBLIA SACRA VETERIS TESTAMENTI.
Saec. XV.

Ivrétű papirkézirat, végig egy kéz által, vastag vonású kurzívval írva. Egyszerű vörös kezdőbetűkkel. A XV. század első feléből. Természetes színű szarvasbőrrel bevont deszkakötésben, rézkeletes czímkével.

A hátsó tábla boríték-lapjául egy passauai közjegyző 1377-iki oklevelének töredéke szolgál.

Beke, Index, 50. sz.

157. (*J₅. IV. 12.*) MANIPULUS FLORUM. *Saec. XV.*

Negyedrétű hártýakézirat, több, a XV. század első feléből való kéz által két hasábosan, olaszos jellegű minuszkulával írva.

Kezdeté (1a. l.): Incipit liber qui intitulatur Manipulus florum.

Vége (254b. l.): Merces scriptoris gaudium perhenni decoris.

XVIII. századi bőrkötésben.

Beke, Index, 347. sz.

158. (*H₅. III. 10.*) LIBER MEDICINALIS, CONTINENS INTER ALIA COLLECTIONEM PRAESCRIPTIONUM MEDICINALIUM. — ACCEDIT GUILLELMI DE NARGNANA PRACTICA.
Saec. XV.

Ivrétű, papírra, legalább tíz különböző kéz által írt kézirat, a XV. század első feléből.

Gyógytörténeti szempontból kiváló becsű kézirat, a mely hihetőleg a Szepességen készült.

Szarvasbőrrel bevont kapcsos deszkakötésben.

Az első tábla belsején XV. századi írással:

Paulus Erber.

Az első oldalon ezen félig elmosódott, XV. századi írású név:

Ich Krissten Herholtz (?)

Beke, Index, 331. sz.

159. (*G₅. III. 10.*) GUILLELMUS PARISIENSIS CANCELLARIUS, APPARATUS THEOLOGICO-JURIDICUS. — ACCEDUNT TRACTATUS VARIJ EIUSDEM. *Saec. XV.*

Ivrétben, papíron, két hasábosan, durva félkurzívvá írva. Rubrikálva. 288 levél. A XV. század első feléből.

Szarvasbőrrel bevont, rézgombokkal és kapcsokkal felszerelt kötésben. Rajta kettős láncz-horog vasból.

Első védőlevelét 1420-ból való Ratiborban kelt közjegyzői oklevél képezi.

Első táblája belsején ezen bejegyzés:

Istum librum assignavit et dedit dominus Thomas de Weydnaw | baccalaureus in decretis predicator in Lewcza ecclesie Beati Jacobi post nativitatem Beate Marie Virginis anno domini millesimo quadragesimo quadragesimo. Orate pro eo unum Ave Maria.

Beke, Index, 634. sz.

Magyar Könyvszemle, 1880. évf. 333. l.

160. (*F*₅. V. 18.) GREGORIUS MAGNUS PAPA. LIBER REGULAE PASTORALIS. — SANCTUS BERNARDUS ABBAS CLARAEVALLENSIS, SPECULUM DE HONESTATE VITAE. SANCTUS THOMAS DE AQUINO, DE OFFICIO SACERDOTIS. — VERSUS DE LUDO SCACORUM. — SANCTUS BERNHARDUS, LIBELLUS MEDITATIONUM. — CHRONICA DE SEX AETATIBUS MUNDI. *Saec.* XV.

Papirkézirat ivrétben, a XV. század első feléből. (Egyik lapján M.^o cccc. xxxv. évszám látható).

Bőrrel bevont deszkakötésben. érzékeny. hártýára írt czím-kével.

Az első oldalon XV. századi írással meglehetősen durva német versek, például:

Wer sein hauss wil haben sauber
Der hüt sy vor pfafen und vor tauben.

Beke, Index, 251. sz.

161. (*G*₅. V. 12.) BENEDICTIONALE. *Saec.* XV.

Negyedrétű hártýakézirat a XV. század első feléből, nagy gót minuszkulával írva, vörös és kék kezdőbetűkkel. 80 levél. Közepén több levele hiányzik.

Egykorú, bőrrel bevont deszkakötésben.

Beke, Index, 221. sz.

162. (*L*₅. IV. 12.) BIBLIA SACRA VETERIS TESTAMENTI. *Saec.* XV.

Ivrétben, papíron, két hasábosan, félkurzívvá írva, vörös czímekkel és kezdőbetűkkel. A XV. század első feléből.

Kolofonja teljesen ki van vakarva.

Fehér disznóbőrrel bevont deszkakötésben, melyről a gombok és kapcsok hiányoznak.

A hátsó boríték-levélen egykorú írással egy, az ószövetségi könyvek rendjét felsoroló cseh vers olvasható.

Beke, Index, 186. sz.

163. (*L*₅. III. 26.) PREDIGTEN AUF SONN- UND FEIERTAGE. *Saec.* XV.

Ivrétű papírkézirat, két hasábosan, jó folyóírással írva. Rubrikálva. A XV. század első feléből. Elöl csonka. 311 levele van meg.

Vörös borjúbórral bevont deszkakötésben; gombjai és kapcsai hiányoznak.

Beke, Index, 587. sz.

164. (*L*₅. III. 22.) RAIMUNDUS DE PENNAFORTE(?), SUMMA DOCTRINAE MORALIS. *Saec.* XV.

Ivrétű kézirat, hártya ívekbe foglalt papírfüzetekkel. Két kéz írása; az első régiesebb, gömbölyűbb kurzívot írt, a másiknak betűi hegyes törésűek. A XV. század első feléből. Rubrikálva.

Vörös bőrral bevont deszkakötésben.

Beke, Index, 474. sz.

165. (*K*₅. III. 5.) I. SPECULUM BEATAE MARIAE VIRGINIS. — GLOSSA SUPER SYMBOLUM APOSTOLICVM. *Saec.* XV.

Papír kézirat ivrétben; 87 levél, két hasábos folyóírás. Rubrikálva. A XV. század közepéről.

Első oldalán a 43. számnál ábrában is közölt czímer.

II. TRACTATUS VARIJ. — EPISTOLA FACULTATIS THEOLOGICAE STUDII VIENNENSIS DE VIGINTIQUATUOR SERMONIBUS. — SENECA DE QUATUOR VIRTUTIBUS CARDINALIBUS. — HUGO DE SANCTO CARO, TRACTATUS DE DIVINIS PRAEDICATORIBUS. — *Anni 1470.*

Ivrétben, 38 papír levélen, két hasábosan, apró sietős kurzívval írva. Rubrikálva. A levelek hibásan vannak kötve.

Végén: Et sic est finis, laus, honor et gloria trinis. 1470.

III. SERMONES DE TEMPORE. *Saec.* XV.

Papíron, 116 levél, két hasábosan, tetszetős félkurzívval írva. Rubrikálva. A XV. század derekáról.

Első 13 levele az előző rész 12-ik levele után van kötve. Első oldalán a 43. számnál ismertetett czímer.

IV. SANCTUS JOHANNES CHRYSOSTOMUS. HOMELIAE IN EVANGELIUM SANCTI MATHAEI. *Saec.* XV.

Ivrétben, papíron, csinos, majdnem egészen kerek minuszkulával van írva. Piros-kék kezdőbetűkkel. A XV. század első feléből. 167 levél, az utolsó üres.

Végén (166b. l.) Explicit Chrisostomus super Matheum per Nicolaum Cedlycensem de Slezia scriptum.

XVIII. századi papírkötésben.

Beke, Index, 589. V. sz.

166. (*L₅. III. 30.*) PRISCIANUS GRAMMATICUS CAESARENENSIS, LIBER DE OCTO PARTIBUS ORATIONIS. *Saec. XV.*

Ivrétben, hártya ivекbe tett papírfüzetekkel; olaszos folyóírással, egy hasábosan írva. Vörös és kék apró kezdőbetűkkel. Az első kezdőbetű helye üres. A XV. század derekáról.

Az 1a. lapon kezdődik ezen versecskével:

Ne legat antiquas qui vult proferre loquelas
Qui me non sequitur vult sine lege loqui.

Végén: Laus tibi sit Criste, quoniam liber explicit iste.

Csinos préselésű barna bőrsz. deszkakötésben. Kapcsai hiányoznak. Beke, Index, 305. sz.

167. (*L₅. IV. 13.*) I. DIVISIO ARTICULORUM FIDEI. *Saec. XV.*

Ivrétben, papíron, két hasábosan, vastag vonású folyóírással írva. Durván festett nagy kezdőbetűkkel. A XV. század derekáról.

II. DE FIDE, SPE, ET OBEDIENTIA. — BIBLIA BEATAE MARIAE VIRGINIS. — LIBER SCINTILLARUM. *Saec. XV.*

Ivrétű papírra írt, több másolótól való folyóírással készírt. egyszerű vörös kezdőkkel.

III. TESTAMENTUM XII. PATRIARCHARUM. *Saec. XV.*

Ivrétben, papíron, két hasábosan, formátlan folyóírással írva; rubrikálva. A XV. század első feléből.

IV. EXPOSITIO DECALOGI, ORATIONIS DOMINICAE, SALUTATIONIS ANGELICAE, SYMBOLI APOSTOLICI ETC. *Saec. XV.*

Ivrétben, papíron, több másolótól való, két hasábos folyóírással. Rubrikálva. A XV. század derekáról.

Szürke szarvasbőrrel bevont deszkakötésben. A táblák belsejébe német oklevél van beragasztva s egy német erkölcsstani vers van beírva. Ez utóbbit közli Veszely Károly a Gyulafehérvári Füzetekben (I. k. 125. l.)

Az 1a. lap alsó szélén, XV. századi írással:

Iste liber est conventus Leubenensis ordinis predicatorum.

Beke, Index, 172. sz.

168. (*N₅. I. 14.*) SERMONES DE SANCTIS. *Saec. XV.*

Ivrétben, hártján, két hasábosan, tinta-vonalzásra, szép, szabályos gót minuszkulával írva. Egyszerű vörös és kék kezdőbetűkkel. Elöl-hátúl csonka; utolsó levele a XXVII. számot viseli.

151b. l. Hec scripsit scripta: scrip- | tor Nicolaus de Buda |
 Merces eterna: sibi detur in | arce superna.
 In festo beati Petri martyris.

Hec scripsit scripta: scrip-
 tor nicolaus de Buda.
Merces eterna: sibi detur in
 arce superna.
 In festo bti Petri mris. l. i.

Csinosan préselt. szép rézveretekkel ékes. barna bőrös rongált deszkekötésben.

Beke, Index, 119. sz.

Kalauz, 51. sz.

Magyar Könyvszemle, 1879. évf. 148. l.

169. (*M₅. III. 15.*) BREVIARIUM. *Saec. XV.*

Ivrétű hártjakézirat két hasábosan, szép nagy, élesen tört gót minuszkulákkal írva. Nagyobb kezdőbetűi mind ki vannak vagdalva, a kisebbek kékek és vörösek. Vörös vonalakra írt gregorianus hangjegyekkel. A XV. század első feléből. Elöl-hátúl csonka.

Nem magyar, a litániából hiányoznak a magyar szentek.

Durva. disznóbőrös deszkekötésben. Gombjai és kapcsai hiányoznak.

Beke, Index, 68. sz.

170. (*M₅. IV. 8.*) I. SERMONES DOMINICALES. *Saec. XV.*

Ivrétű papirkézirat, két hasábosan, folyóírással írva. Vörös és zöld kezdőbetűkkel. A XV. század első feléből.

II. GESTA ROMANORUM. — SERMONES FESTIVALES. — NOTA CHRONOLOGICO-HISTORICA, GERMANICE SCRIPTA, DE DUCIBUS AUSTRIAE AB ANNO 1273 USQUE AD AN. 1424. *Saec. XV.*

Ivrétben, papíron. Két hasábosan, folyóírással írva. A XV. század első feléből. A *Gesta Romanorum* egy nagyobb zölddel cifrázott vörös s több kisebb, vörös és zöld kezdőbetűvel van ellátva.

Piros bőrrel bevont deszkakötésben. rézkeretes hártýára írt czímkével; gombjai és csatjai hiányoznak.

Beke, Index, 524. sz.

171. (*N₅. III. 1.*) SANCTUS THOMAS DE AQUINO, DE VERITATE CATHOLICAE FIDEI CONTRA ERRORES INFIDELIUM, SIVE SUMMA DE FIDE CATHOLICA. *Saec. XV.*

Ivrétben, faldozott, rossz olasz hártýán két hasábosan, tintavonalakra átmeneti minuszkulával írva. Egyszerű vörös és kék kezdőbetűkkel. A XV. század első feléből.

XVIII. századi Batthyány-féle bőrkötésben.

Beke, Index, 571. sz.

172. (*N₅. III. 6. 1.*) CAESARIUS HEISTERBACENSIS ORD. CISTERC. BONUM UNIVERSALE SEU LIBER DE APIBUS. ACCEDIT EIUSDEM DIALOGUS MIRACULORUM. *Saec. XV.*

Ivrétben, papíron, vastag vonású folyóírással kéthasábosan írva. Rubrikálva; egyszerű vörös kezdőkkel. A XV. század közepéről. Első levele hiányzik. Kolofonja:

Explicit hoc opus etcetera | Cesary etcetera.

II. QUADRAGESIMALE SERMONUM. Anni 1453.

Ivrétben, papíron, kéthasábosan, tetszetős folyóírással írva s rubrikálva.

Kolofon: Et sic est finis huius quadragesimale | collecti per Jacobum Burger de Sommer | felt quondam predicatorem ecclesie Sancte Mariemagdalene in Obrater anno domini | millesimo cccel tercio in die Sancti Severini | confessoris et pontificis Coloniensis.

III. PHILIPPUS DE MONTECALERIO SIVE DE JANUA. PASSIO JESU CHISTI POSTILLATA. ACCEDUNT SERMONES VARIJ. Saec. XV.

Ivrétben, papíron, két hasábosan, folyóírással írva. Végén csonka.

Deszkatáblás, világos disznóbőrrel bevont kötésben. Kapcsai és gombjai hiányoznak.

Az első táblán, belül XV. századi írással:

Liber proprius Johannis Stök prepositi Scepusiensis.

A hátsótáblán:

Ex libris Georgij Kutkoviczii parochi et canonici ecclesie seu capituli Scepusiensis Anno 1604.

Beke, Index, 72. sz.

173. (*N₅, III. 5.*) I. UBALDINUS ABBAS CAMPILILIENSIS, CONCORDANTIAE CHARITATIS. *Saec. XV.*

Ivrétben, papíron, részben egy-, részben kéthasábosan folyó-irással írva. Rubrikálva. A XV. század derekáról.

II. GUIDO DE MONTE ROCHERII, MANIPULUS CURATORUM. ACCEDIT: SANCTUS AURELIUS AUGUSTINUS EPISC. HIPPON. SOLILOQUIUM DE ARCHA ANIMAE. *Saec. XV.*

Ivrétben, papíron, folyóírással, kéthasábosan írva. Egyszerű vörös kezdőbetűkkel. A XV. század közepéről.

Első oldalára a 43. számnál ábrában is bemutatott czímer van festve.

III. EXPOSITIO CANONIS MISSAE. *Anni 1455.*

Ivrétben, papíron, kéthasábosan, apró, nehezen olvasható kurzívval írva; vörös, kék és zöld kezdőbetűkkel.

Kolofon: Explicit expositio canonis collecta a reverendo magistro Vincencio in Cella Marie | Anno domini M^o. lv^o proxima feria | 2^a ante natalem domini etcetera.

IV. NICOLAUS DE DÜNCKELSPIEL, TRACTATUS DE TRIBUS PARTIBUS POENITENTIAE ET DE CONFESSIOE. *Saec. XV.*

Ivrétű papírkézirat, két hasábosan durva félkurzívval írva, egyszerű vörös kezdőbetűkkel.

Beke, Index, 344. sz.

174. THOMAS EBENDORFFER DE HASELBACH, SERMONES SUPER EVANGELIA. *Anni 1456.*

Ivrétben, hártya ívekbe tett papírfüzetekkel; nem szépen, de jól olvasható folyóírással írva. Rubrikálva. 144 számozott és 216 számozatlan levél.

Végén a másoló aláírása:

Anno etcetera 1456.

Georgius Haller.

Csinosan préselt deszkás bőrkötésben. Kapcsai hiányoznak. Előlapján egykorú írással:

Sermones super evangelia. T. de Haselpach plebani in Bertoldsdorff Anno domini 1460 paulatim correcti (ehhez más kézzel hozzáírva:) pro eadem ecclesia.

Vesd össze a következő számmal.

175. (*K₅, III. 17.*) THOMAS EBENDORFFER DE HASELBACH, SERMONES DOMINICALES. *Saec. XV.*

Ivrétben, hártya ívekbe foglalt papírfüzetekkel, egy hasábosan

folyóírással írva. Rubrikálva. Szépen s rendesen kiállított kézirat a XV. század derekáról. 226 levél; a husz utolsó üres.

Kötése, melyhez előlapokul egy XII. századi misekönyv leveleit használták fel, szépen préselt barna borjúbórral borított deszkatáblákból áll.

A kódex első oldalán ezen feljegyzés olvasható:

Registrum sermonum ad populum Magistri Thome de Haselpach | partis estivalis, plebanum in Bertoldsdorff et liber ecclesie Beatissime virginis | ibidem, per eundem eidem donatus 1460 (közbe szúrva: necnon 62) sit anathema qui alienavit.

E szerint tehát e kódex, ép úgy mint az előbbi, szerzőnek, az 1464-ben elhunyt hírneves egyházi szónoknak Ebendorffer Tamásnak saját példánya volt s beszédeinek leghitelesebb gyűjteménye.

Beke, Index 257. sz.

Magyar Könyvszemle. 1880. évf. 341. l. (?)

176. (*K*₅. VI. 22.) BREVIARIUM AD USUM CUIUSDAM ECCLESIAE HUNGARICAE. *Saec.* XV.

Nyolczadrétben, 438 hártylevélen, két hasábosan. több kéz által, gót könyvirással írt kézirat. Rubrikálva. A 17a. lapon. a breviárium kezdetén arany alapra festett piros-kék kezdőbetű.

Elején 9 levélen benedictiók vannak. A 10a—15b. lapokat a naptár foglalja el; benne a magyar szentek a maguk helyén találhatóak. A 17a. lapon kezdődnek a zsolozsmák.

Csinosan préselt, rézgombos és kapcsos, barna bőrral bevont deszkakötésben. A kötés a XV. század végéről való s már második a kódexen, a mit a lapok erős megvágása mutat.

A naptárban február másodikához ezen. a kézirat eredetét is megvilágító jegyzés van bevezetve:

Anno domini 1457 in vigilia omnium sanctorum ego Servacius applicavi librum cum cathena; et legatus est liber per testamentum a domino Georgio Sclavo pye memorie ecclesie barbarista et obiit in annis eius liij, requiescat in pace.

Beke, Index, 64. sz.

177. (*H*₅. IV. 6.) BREVIARIUM AD USUM CUIUSDAM ECCLESIAE HUNGARICAE. *Saec.* XV.

Negyedrétben, vegyesen hártýára és papírra írva, oly módon, hogy a kötetnek első harmada (110 lev.) csupa hártýalevelekből, második két harmada pedig pergamen ívekbe foglalt papírfüzetekből áll. A XV. század közepéről való, durva, nagy betűs, végig egy kéztől eredő kurzívval írva; vörös és fekete kisebb s néhány durván festett nagyobb kezdőbetűvel. 424 levél.

1a. l. üres.

1b. l. (L)iber generacionis Jhesu Christi.

2a—6a. l. naptár; egy folytatásban, két hasábosan írva.

6b—7a. l. litániák.

7b. l. üres.

8a. l. *Nagyheti officiumok, kezdetük*: Sunt de hic stantibus, qui non gustabunt mortem *Ulárnnuk III. Kalixtus pápa bullája a nagypéntek megünnepléséről, vége a 16a. lapon*: Datum Rome apud (így) sanctum Petrum, anno Domini 1457.

17a. l. üres.

18a. l. *Kezdődik a breviárium*: Beatus vir, qui non abiit . . .

424b. l. *Végződik a kézirat ezen szavakkal*: Deo gracias.

Durva deszkakötésben, a melyet kettős bőr boríték fed, alul fehér juh-bőr, e fölött pedig, ma már leszakadozott, festetlen szarvasbőr. Erős bronz kapsokkal s a hátsó táblán lánczhoroggal.

A breviárium naptára különösen érdekes. Daczára, hogy a könyv kétségtelenül a lőcsei Szent-Jakab-egyház használatára készült, még sincsen benne Szent-István és Szent-Gellért neve. Ellenben megvannak Szent-László, Szent-Erzsébet és Szent-Margit, szokott napjukhoz bejegyezve.

A naptárban a következő egykorú bejegyzések vannak.

Február 27. Ipso die sabbato in anno domini 75 solvit debitum carnis reverendus magister Petrus Sichicz et sepultus est in civitate dominica invocavit me dominus. (*Ezt kivéve, a bejegyzések ugyanazon kéztől erednek.*)

Április 26. Anno domini 1465. Item ipso die quinta infra octavam pasche obiit honorabilis dominus Stephanus altarista altaris sancte et individue trinitatis. Et sepultus est in transitu penes altare vetus cuius anima cum fidelibus requiescat cum deo in evum.

Május 2. Item ipso die Sigismundi in anno domini LXVI incarnationis obiit reverendissimus dominus noster prelatus in Pesthen (?) Johannes Stheb cuius anima requiescat in Christo.

Július 8. Item anno domini 1466. tertia feria Kyliani vel in octava virginis Marie visitationis obiit reverendus magister Casparus Förchtel plebanus istius ecclesie sancti Jacobi Apostoli, cuius anima cum fidelibus requiescat in Christo.

Július 29. Item anno domini 1457 ipso die sabbato ad dominicum (így, dominicam helyett) sequentem obiit honestus vir dominus Johannes Puddcýner, ipse pius permisit mihi Servacio altariste altaris Sancte Virginis Barbare in testamento et sunt due partes sive septimana Sancti Jacobi apostoli (így!). Et

peto pure propter deum ut quicumque oraverint ex eis sint memores pro salute anime sue in uno Ave Maria.

Augusztus 6. Anno domini 1465 ipso die transfigurationis obiit meus dilectus patronus Marchus Meldener (qui) levit me de fonte baptismatis et sepultus est in capella Sancti Michaelis Archangeli.

Augusztus 15. Anno domini 1457 ipso die assumptionis Marie obiit honestus dominus Augustinus et sepultus est ipso die.

Augusztus 23. Anno domini 1463 tertia feria in ista vigilia solvit debitum carnis mea dilecta compatrix Ursula Brigeien et sepulta est in ecclesia [*Sancti Jacobi ad*] altare Sancte Katharine sub crucifixo cuius anima cum omnibus fidelibus requiescat in pace cum deo.

Szept. 19. Item sexta feria in die Januarii obiit honestus vir Johannes Chessus Caschovie et ibidem sepultus est anima cum fidelibus requiescat in pace. Anno domini 1466. Fuit michi bonus fautor.

Deczember 4. Item in anno domini 1462 sabbato die in die Sancte Virginis Barbare infra prima hora post prandium solvit debitum carnis mea per dilectissima genitrix Dorothea Bautlerin et sepulta est in 2^a dominica post predictum diem, cuius anima cum omnibus fidelibus requiescat cum deo in cuius legendo dicet unum Ave Maria eius donum multiplicetur in celis (*így*).

Valószínű, hogy az egész kódex Szervacziusz kezéből ered. Vesd össze az előző számmal!

Beke, Index, 62. sz.

178. (*J₅. IV. 2. és 3.*) SERMONES DE TEMPORE ET DE SANCTIS. *Saec. XV.*

Negyédretű, elől, hátul s közben is több helyen csonka, egerek által összerágott papírkézirat, végig egy kéztől való durva félkurzívval írta. A XV. század derekáról.

Kezdet: Mandatum VII^m domini dei facias

Helyenként a lapszéleken a beszédek elmondására vonatkozó jegyzetek találhatók. Egy Szent-Szaniszlórol szóló beszédnél:

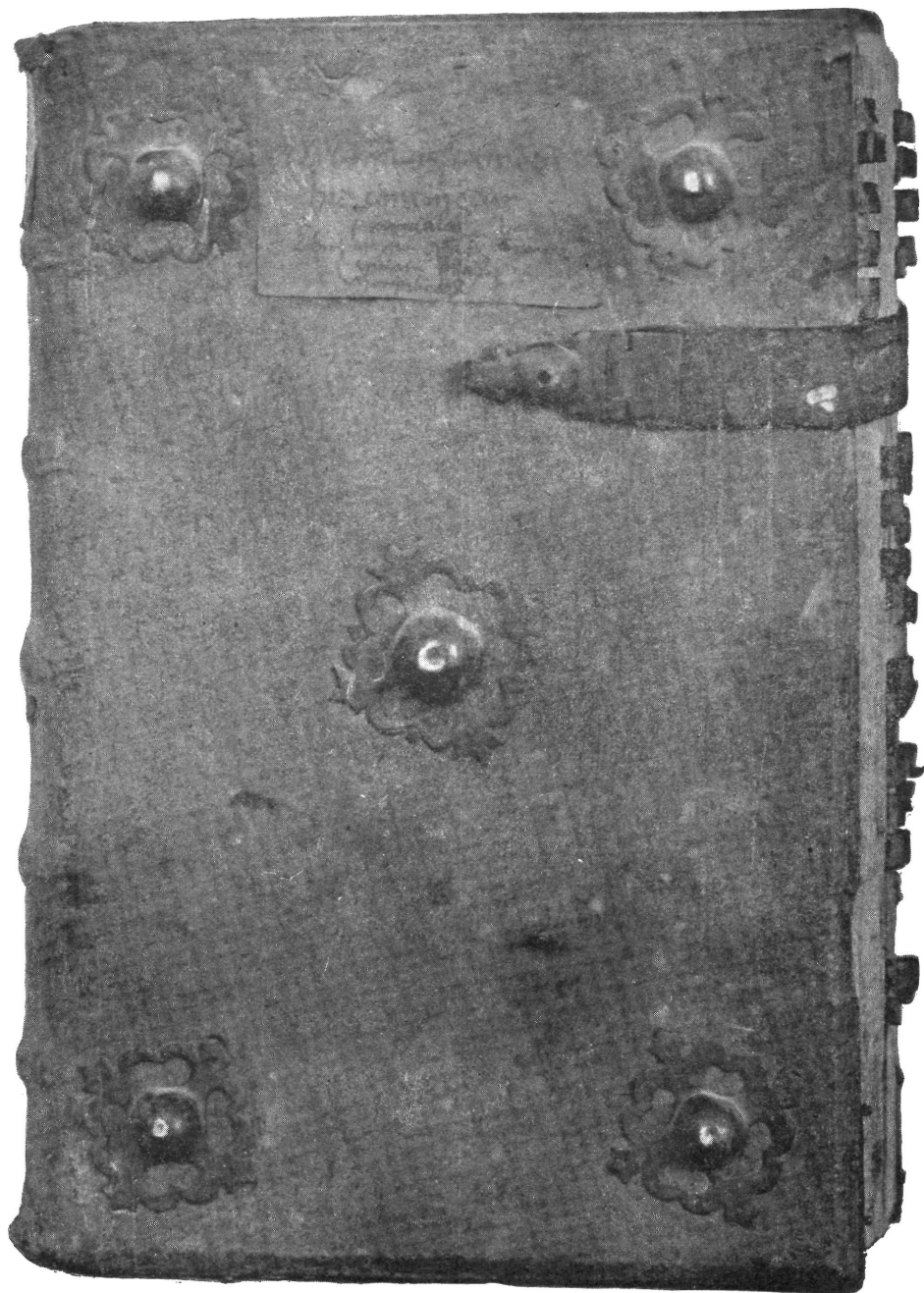
... breviter hec ex stilo confuso conscripsi 1457 predicavi.

A 16b. lapon pedig vörössel:

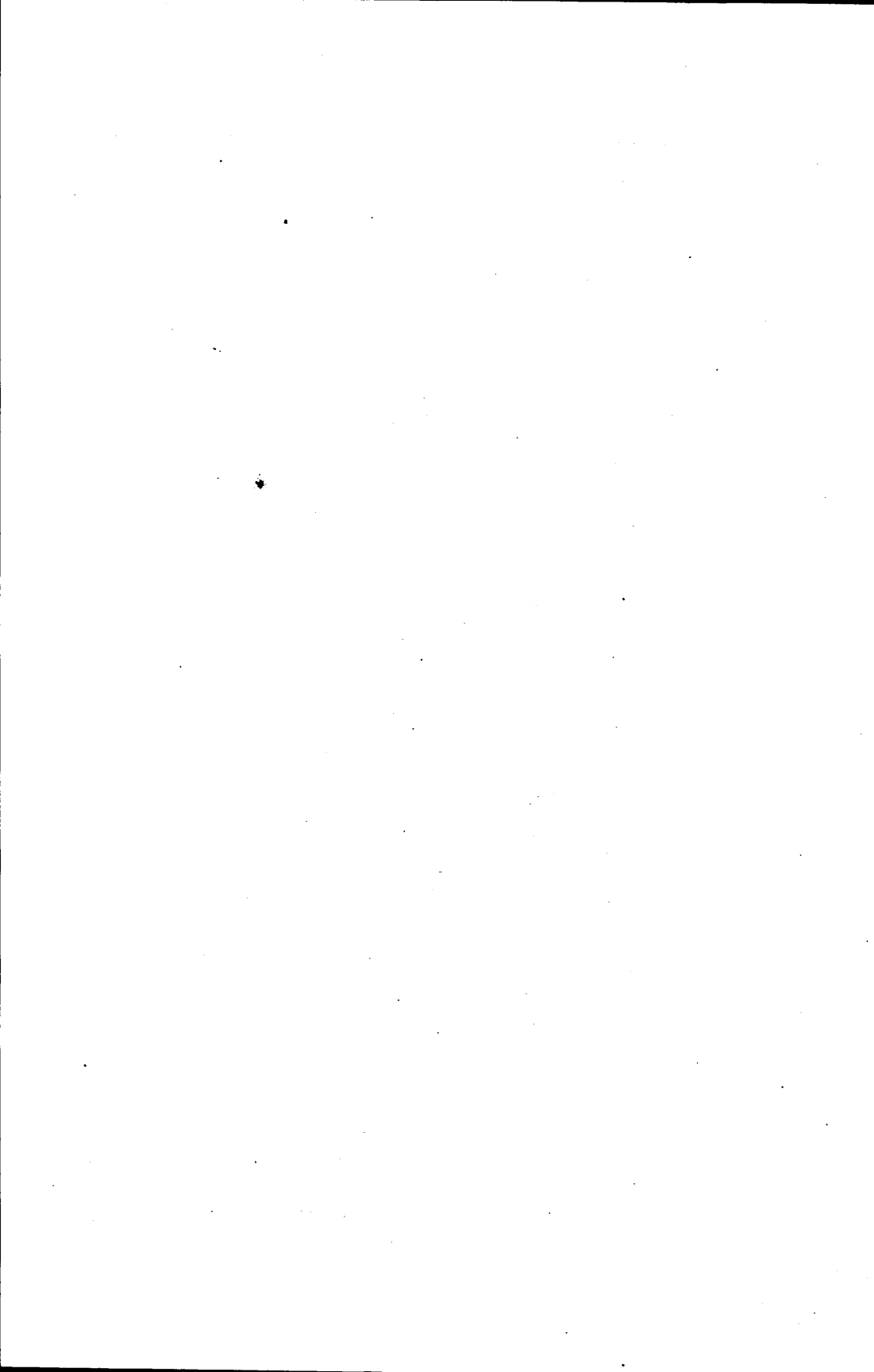
Per me Bartholomeum in Lewtscha predicatus anno etcetera.

Kötéséből csak a sima juhbőrrel bevont hátsó tábla van meg. A kéziratot kétfelé szakítva, két külön szám alatt őrzik a könyvtárban.

Beke, Index. 504. és 505. sz. (Saec. XIV.)

A GYULAFEJÉRVÁRI BATTHYÁNY-KÖNYVTÁR XV. SZÁZADI
BIBLIÁJÁNAK (l. 181. sz. a.) EGYKORU KÖTÉSE.

179. (*H*₅. IV. 3.) SERMONES DE SANCTIS. *Saec.* XV.

Negyedrétü papírkézirat a XV. század derekáról. Több kéz írása, mind végig kurzív, egyszerű vörös kezdőbetűkkel.

Vörösbarna borjúbőrrel bevont deszkakötésben. Csinos préselése után itélve a kötés löcsei készítmény.

Előlapján XV. századi kézzel: Iste liber pertinet ad altare S. Nicolai et Katherine in Lewtscha (*ehez más kéz hozzáírta:*) in hospitali.

Egy a tábla belsejébe ragasztott, valamely papírkéziratból való lapon Lengyelországot illető feljegyzések vannak. Egy más, a kötetbe beragasztott czédulácskán pedig a löcsei kórházra vonatkozó 1460—65 közt írt latin jegyzetek olvashatók. 1460-ban — írja a feljegyző — egy a konyhában ülő hospesnek a ruhája a tűzhelytől meggyuladván, tűz támadt a hospitaléban. Vannak feljegyzések különféle adományokról stb.

Beke, Index. 509. sz.

Magyar Könyvszemle. 1880. évf. 340. l.

180. (*H*₅. III. 8.) THESAURUS DE SANCTIS. *Saec.* XV.

Ivrétü papírkézirat a XV. század derekáról. Három kéz írása, mind három kurzivot használt. Két hasábosan írva, vörös és kék kezdőbetűkkel.

Barnabőrös deszkakötésben. Csinos préselése szepesi készítménynek mutatja.

Előlevelén: Iste liber est Casparis Polirer.

Beke, Index, 568. sz.

181. (*F*₅. III. 1.) BIBLIA SACRA, CONTINENS LIBROS SAPIENTIALES, PROPHETICOS ET NOVUM TESTAMENTUM. *Saec.* XV.

Ivrétben, 231 papírlevélen, gondos vonalzásra, egyenletes, jó félkurzívval van írva. Számos tarkán festett nagyobb s igen sok apró kék és vörös kezdőbetűvel. A XV. század derekáról.

Deszkatábláit szürke szarvasbőr borítja. Figyelmet érdemelnek csinos veretei. (Lásd a mellékelt ábrát.)

Tábláján belül ezen érdekes feljegyzés olvasható:

Anno domini Mcccclxxvj^{to} feria quinta ante dominicam oculi combusta et voragine ignis consumpta est domus illa in Cascha e qua census videlicet xx-ti floreni auri capellano et predicatori decem annuatim juxta continenciam litterarum foundationis legitimo cum effectu persolvebantur. Eadem anno feria secunda post festum Sancti Mauricii, quod tunc erat die dominica per patronos videlicet iudicem Alexium Rviser et iuratos Thomam Briger, Nicolaum Tannenberger, Petrum Cromer, Bartholomeum Scholz,

Nicolaum Göbel, Thamasch, Casparum Rochinfinger, Malleher Forchtel, Hencko et Leonardum Cromer consules huius civitatis, predictae domus Nicolao Tirbach protunc possessori et inhabitatori pro eiusdem domus reedificatione ac restauracione a die pretacta combustionis computando, decem annis censuum medietatem. videlicet quindecim florenos auri relaxaverunt.

Beke, Index, 52. sz.

Magyar Könyvszemle, 1880. 336. l.

182. (*F*₅. III. 9.) SERMONES DE TEMPORE ID EST QUADRAGESIMALE. *Saec.* XV.

Ivrétű papírkézirat a XV. század derekáról. két hasábosan, egyenletes félkurzívval írva. egyszerű kék és vörös kezdőbetűkkel. 438 levél, az utolsó tizenkettőn német imák és Vita Sanctae Barbarae. Végén:

Sorg nicht vil zo wirstu nicht alt.

Csinosan préselt, barna borjubőrös deszkakötésben, a mely valószínűleg szepesi készítmény. Csatjai hiányoznak.

Beke. Index, 487. sz.

183. (*F*₅. IV. 15.) EXPOSITIO PSALMORUM. ALANUS DE RUPE ORD. PRAED. PSALTERIUM BEATAE MARIAE VIRGINIS. — HISTORIA PONCIANI ET SEPTEM SAPIENTUM. — GESTA ROMANORUM. — *Saec.* XV.

Ivrétű papírkézirat, két hasábosan durva félkurzívval írva: esetlen vörös kezdőbetűkkel, elején az egész lapot körülvevő kerettel s egy vörös-zöld-fekete nagy kezdőbetűvel. A XV. század derekáról. 291 levél.

A *Psalterium B. Marie kolofonja* (részben kitérülve):

Explicit hoc totum infunde

Et dabitur tibi merda et comede.

Qui hoc scribebat ipse

hoc ego dico et dicam verum . .

nomen illius per

A *Historia Ponciani zárószavai*: Explicit historia VII sapientum cum moralisacionibus.

A *Gesta Romanorum végén*: Expliciunt gesta Romanorum imperatorum moralizata a quondam fratre minorum etcetera.

Fehér bőrrrel bevont deszkakötésben. rézgombokkal és áthajtós kapsokkal.

Beke, Index, 220. sz.

Egyetemes Philologiai Közlöny, 1900. évf. 368—381. l.

184. (*H₅. III. 12.*) TRACTATUS DE SUMMA TRINITATE ET DE FIDE CATHOLICA. *Saec. XV.*

Ivrétben, papíron, kéthasábosan, gyakorlott kézre valló félkurzivval írva. Sok apró vörös és kék s néhány nagyobb festett, lombdíszes kezdőbetűvel.

256b. l. *kolofon*: Explicit tractatus de summa | trinitate et fide catholica | finis adest operis, ultra mer | cedem laboris accepi summulam | intendo solvere illam per me | as manus scribendo quotidianus | Michahel Vogelfrey.

Végén négy üres levél.

Deszkekötésben, mely világos sárga, geometrikus préselésű disznóbőrrel van bevonva és nagy gombokkal s kettős lánczczal van ellátva. Beke. Index, 577. sz.

185. (*G₅. IV. 11.*) GEBETBUCH. *Saec. XV.*

Negyedrétben, válogatott vastag hárt्यान, gondos vonalozásra, erősen tört gót minuszkulákkal írva; vörös és kék egyszerű kezdőbetűkkel. Német kézirat a XV. század derekáról. cxxxxvi egykorúan számozott és 6 sztlan levél. A számozás a levelek b. oldalán van.

Kötése barna borjúbőrrel bevont deszkatáblából áll. Egyik lapja hiányzik.

Beke. Index, 59. sz.

186. (*G₅. IV. 14.*) THOMAS EBENDORFFER DE HASELBACH, SERMONES DE TEMPORE. *Saec. XV.*

Negyedrétű papirkézirat folyóirással írva s rubrikálva. Hat számozatlan és 231 számozott levél. A XV. század derekáról.

Vastag deszkatáblákba kötve, a melyet durva disznóbőr borít. Sarokleffentyűkkel.

Előlapján a következő, négy különböző XV. századi kéztől való jegyzések:

Nicolai Bogner de Lewtscha.

Alatta, valamivel későbbi írással:

Liber domini Petri Crewschin de Lewtczovia.

Alább, mintegy ennek folytatásául:

Et ex post ab eodem d(ominum) p(etrum) redditus est domino | plebano de Villa Latina¹ pro 3 florenos auri.

Ez alatt:

Iste liber est datus et legatus per Valentinum fratrem Rubner | ad ecclesiam Sancte Elizabet extra muros Leuschau cum consensu | patris sui et matris. Anno 1479.

Beke. Index, 494. sz.

Magyar Könyvszemle, 1844. évf. 341. l. (Hibásan.)

¹ Olaszi.

187. (*H₅. III. 3.*) SERMONES ET LEGENDAE DE SANCTIS.
Saec. XV.

Ivrétben, papíron, a XV. század derekáról. A LXXIX. lap után öt levélen kevéssebb újabb kéz Szent-Bálint legendájával s az 1457-ben kelt bulla de festo transfigurationis domini másolatával toldotta meg a kodexet. A kézirat — tartalmáról ítélve — lengyel eredetű. A magyar szentek közül csak Szent-Adalbert legendája van meg benne.

Egykorú félbőrös deszkakötésben, egy kapocscsal.

Első oldalán egykori tulajdonosának neve olvasható:

Georgii Molneri sum.

Beke. Index, 506. sz.

188. (*H₅. III. 7.*) TRACTATUS VARIJ THEOLOGICI.
Saec. XV.

Ivrétű papírkézirat 200 egykorúan számozott s utánna következő 49 számozatlan levélen. Elején két levél hiányzik, végén is csonka. Két hasábosan folyóírással van írva. Rubrikálatlan. A XV. század derekáról.

Deszkatáblás fehér disznóbörkötésben. kapocsokkal és durva lánczczal.

Beke. Index, 591. sz.

189. (*H₅. IV. 1.*) SERMONES DOMINICALES. *Saec. XV.*
Negyedréttben, papíron, durva félkurzival van írva. Rubrikálva. A XV. század derekáról.

Szarvasbőrrel bevont deszkakötésben két áthajtós kapocscsal.

Beke, Index, 508. sz.

190. (*H₅. IV. 5.*) I. LEXICON NOMINUM LATINORUM
CUM INTERPRETATIONE LATINA. *Saec. XV.*

Papírkézirat negyedréttben, kéthasábosan írva s rubrikálva. A XV. század derekáról.

II. VOCABULARIUM LATINO-GERMANICUM.
Saec. XV.

Papíron, negyedréttben, kéthasábosan írva.

Fehér bőrrel bevont deszkakötésben. Gombjai s kapcsai hiányoznak.

Beke. Index, 155. sz.

191. (*K₅. III. 12.*) I. REPERTORIUM BIBLICUM (NICOLAI
DE LYRA?) CUM INTERPRETATIONE GERMANICA. *Saec. XV.*

Ivrétben, papíron, kéthasábosan írva. Az ábéczé minden kezdőbetűjénél féltényérnyi nagyságú initialék.

Kolofon: Libro completo saltat | scriptor pede leto.

II. NICOLAUS DE LYRA, SERMONES DE TEMPORE ET DE SANCTIS. *Saec. XV.*

Ivrétben, papíron, vastag vonású esetlen félkurzívval írva s rubrikálva.

Kolofon: Explicit commune sanctorum | Fratris Nicolai de Lira ordi|nis minorum etcetera, etcetera, etzetera (*így.*)

Barna bőrrel bevont s csinosan préselt deszkakötésben, kapcsolatokkal. A táblák mintái közt két nagyságban is előfordúl a stíriai párducz.

A kötet előlapján ezen bejegyzés van:

Iste liber cessit conventui nostri Leubnensis ex ordinatione seu testamento venerabilis domini Wolfgangi ex Purekstal sacerdotis prebendarii nostri defuncti anno domini M° cccc° 89. feria secunda post letare. Cuius anima devotissime fratres domino recomendent.

A végső lapon:

Iste liber est conventus Leubnensis ordinis fratrum predicatorum in Stiria.

Beke, Index, 167. sz.

192. (*K₅. III. 6.*) HENRICUS DE OYTHA, LIBER DE CONTRACTIBUS. — EPISTOLAE HENRICI DE HASSIA. — SERMONES INNOCENTII PAPAE. — PETRI LOMBARDI EPISCOPI PARI-SENSIS CONCLUSIONES PRIMI LIBRI SENTENTIARUM. — TRACTATUS THEOLOGICUS HENRICI DE HASSIA. *Sac. XV.*

Ivrétű elől-hátul csonka papírkézirat a XV. század derekáról. Két kéz írása, mindkettő folyóírást használt, két hasábcson. Részben rubrikálva. Az 5. számozott levéllel kezdődik. Az első munkának kolofonja a meglevő 21b. lapon található:

Explicit tractatus de contractibus | venerabilis magistri et doctoris | sacre theologie magistri Heinrici | de Oyta editus Wienne etcetera.

XVIII. századi papírkötésben.

Beke, Index, 589. III.

193. (*K₅. II. 8.*) MISSALE IUXTA RITUM ECCLESIAE COLONIENSIS. *Saec. XV.*

Ivrétű hártýakézirat a XV. század derekáról, két hasábcson és éles törésű gót minuszkulákkal írva. A kánon a többinél jóval nagyobb tipussal van írva. Igen sok egyszerű piros és kék s néhány nagyobb piros, kék s lila kacskaringókkal cifrázott kezdőbetűvel. A kánon előtt lapnagyságú kevés anatómiával festett fészületkép van. A szo-

kástól eltérően a festés aquarell modorú, a világitást maga a hártya adja. Arany csak a kép keretén s a dícskörökben van használva.

XVIII. századi bőrkötésben.

Beke, Index, 383. sz.

194. (*I*₅, *IV*, 6.) SPECULUM HUMANAЕ SALVATIONIS. —
DICTA ERASMI. *Saec.* XV.

Negyedrétben. 84 papírvélen. durván írva. A XV. század derekáról.

82a. l. *kolofon*: Expliciunt dicta Erasmi des wromen man-
do en got wir behutte de Teplicta.

Bőrhátú hártayaboritékban.

A 83b. lapon fordítva ezen feljegyzés:

Item in anno millesimo quadrigentesimo nonagesimo se-
cundo ego Johannes de Hymesd alias canonicus etcetera nunc
rector capelle Sante Georgii martiris ad latuS ecclesie Sancti
Jacobi maioris in civitate Levcz fundate. Res et bona, que per-
tinent ad capellam et ad altare videlicet que in domo inveni
videlicet sine inventario manuterdia antependia antiqua et nova
veterata.

Item manuterdia xvij.

Item antependia et mensalia nova et veterata xxiiij.

Beke, Index, 529. sz.

195. (*L*₅, *IV*, 14.) EPISTOLAE APOSTOLORUM SANCTI
PAULI, PETRI, JOHANNIS ET JACOBI. ACCEDUNT ACTA
APOSTOLORUM. *Saec.* XV.

Ivrétű papírkézirat a XV. század derekáról. Durva folyóírás,
egy hasábosan. Elejéhez egy 12 levélnyi, Pál apostolnak a zsidókhoz
írt levelét tartalmazó a XIV. század második feléből való kézirat
van kötve. Ez utóbbi sietős folyóírással ritka sorokban van írva; a
sorok közt apróbb betűs glossa van.

Deszkatáblás, sima borjűbőrrel bevont deszkakötésben áthajtós
kapcsokkal. A hátsó tábla belsejébe egy 1411-ből való cseh okirat
van beragasztva.

Beke, Index, 185. sz.

196. (*N*₅, *III*, 14.) I. GILBERTUS TORNACENSIS, SER-
MONES DE VARIIS HOMINUM STATIBUS. *Saec.* XV.

Ivrétben. papíron, két hasábosan. folyóírással írva s rubrikálva.
A XV. század derekáról.

Kolofon: Expliciunt sermones magistri | Gilberti de Tornaco
or | dinis fratrum minorum ad omnes status hominum etcetera.
deo (gratias).

II. JOHANNES GERUNDENSIS, SERMONES FESTI-
VALES. *Saec. XV.*

Ivrétben, papíron, két hasábosan, legalább öt másoló által írva. Egyszerű vörös kezdőbetűkkel.

Disznóbőrrel bevont, rézkapcsos deszkakötésben.

Az 1b. oldal alján XV. századi írással.

Frater Jacobus Pelov.

A 2a. l. alsó szélén:

Iste liber est conventus Leubnensis ordinis fratrum predicatorum, emptus pro 70 denariis a Nicolao Prätl quondam prefecto in Sancto Petro anno domini 1513.

Beke, Index, 244. sz.

197. (*N*₅. III. 9.) BREVIARIUM. *Saec. XV.*

Ivrétű papirkézirat, két hasábosan, durva folyóírással írva. Hazai készítmény a XV. század közepéről. Elején s közben is sok levele ki van tépve. Elöl van benne egy csinos, lombdíszes, tarkán festett arannyal ékes kezdőbetű, a többi apró, vörös avagy kék.

A kéziratához tartozó naptárból hiányzik január-április, helyette egy más kódexből származó kalendárium augusztus-decembert tartalmazó darabja van a kötetbe illesztve. Mindkét naptárban megvannak a magyar szentek.

Rongált deszkakötésben, melyet apró bélyegekkel préselt barna bőr borít. Gombjai és kapcsai hiányoznak.

A naptár első oldalán XVIII. századi írással.

Ex libris regiae liberae civitatis Bartpha sub nr. 80.

Beke, Index, 378. sz.

198. (*F*₅. IV. 1.) HENRICUS DE HASSIA, VOCABULARIUM
BIBLICUM. — ACCEDIT EIUSDEM TRACTATUS DE SORTI-
LEGIIS. *Saec. XV.*

Ivrétben, papíron, a mely a kódex elején néhány hártya levéllel van keverve, esetlen folyóírással írva s rubrikálva. A XV. század derekáról.

Szarvasbőrrel bevont deszkakötésben, két áthajtós kapocscsal.

Az első tábla belsején a XV. század végéről való bejegyzés:

Liber proprius capelle sancti Georgii in Levzs.

Beke, Index, 219. és 599. sz.

PÓTLÉK A MAGYAR NEMZETI MÚZEUMI KÖNYVTÁR
ŐSNYOMTATVÁNYAINAK JEGYZÉKÉHEZ.

HORVÁTH IGNÁCZTÓL.¹

1473.

1. COMESTOR (PETRUS). Historia scholastica. H. n. (Augsburg),
Zainer Günthernél. 1473. 2r. 6 sztlan + 214 szszott levél.

Hain, 5531.

Inc. c. a. 42.

1474.

2. ÜBERTI (FAZIO DEGLI). Ditta mondo. Vicenza. Achates
Lénárdnál, 1474. 2r. 106 levél.

Hain, 15906.

Inc. c. a. 72. Erről a könyvről Brunet (Tome II. 1199. 1.)
egy érdekes adomát beszél el: »A Floncel példánya nagyon szép
volt, de — mondja Saint-Leger abbé Br. H.-hoz intézett levelében —
ha a következő anekdota igaz, már nem létezik. Beszélük, hogy egy
angol műbarát, megbizást adott a könyv megszerzésére, anélkül, hogy
az árat megszabta volna. A könyv árát felvitték négyszáz frankig, az
amateur pedig, megkapván a példányt, afölötti bosszúságában, hogy
azt ily drágán fizette meg, tűzbe dobta.« Eddig a Brunet adomája.
Egy ismert könyvárus elbeszélése szerint azonban a dolog nem egé-
szen így történt; az angol műbarát, abban a perczen, a melyben a
könyvet kandalójába dobta, már megbánta meggondolatlan tettét s
visszarántotta a becses könyvet, melynek ilyképen csak szélei pörkö-
lödtek meg. A könyvárus szerint jelen példány lenne a szóban forgó.
A példány szélei valóban meg vannak égve. A könyv a megégés után
kötetett be, egyszerű, de finom angol bőrkötésbe s táblája belsején
William Horatio Crawford czímeres exlibrisét viseli.

1475.

3. AENEAS SYLVIUS. Historia bohemica. Róma, Hanheymer
János Miklósnál és Schurener Jánosnál, 1475. 2r. 72 levél.

Hain, 255.

Inc. c. a. 80. Hain szerint tévesen 71 lev.

¹ A Magyar Nemzeti Múzeum Széchenyi-országos könyvtára ősnym-
tatványainak jegyzéke a Magyar Könyvszemle 1892/93 és 1894. évi folyamai-
ban és 1895-ben különnyomatban jelent meg. A pótlék az azóta szerzett
ősnymtatványok jegyzékét adja.

1476.

4. PADUA (ALBERTUS DE —). Expositio Evangeliorum dominicalium et festivalium. Velence, Adamus de Rotwil és Andreas de Corona sajtóján, 1476. 2r. 250 levél.

Hain, 573.

Inc. c. a. 110. A 1^a lapon ezen XVII. századi bejegyzéssel: *Monasterii s. Udalrici Augustanae.* Andreas de Corona (Brassai András?) állítólag magyarországi származású nyomdász volt.

1477.

5. DANTE ALIGHIERI. La divina commedia col commento di Benvenuto da Imola e colla vita di questo poeta scritta da Gio. Boccaccio. H. nélkül (Velence), Spira Vendelnél, 1477. 2r. 360 levél.

Hain, 5942.

Inc. c. a. 122. Az előszóból 10, végül 4 levele hiányzik.

1480.

6. ANDREAE (ANTONIUS). Scriptum super logica Aristotelis. Velence, Octavianus Scotus sajtóján, 1480.

1^a l. a₂ jelzettel: Incipit scriptum Antonij Andree ordinis | minoz super tota arte veteri Aristotelis: cum | questionibus eiusdē.

102^b l. 2. hasáb 33. sor: Explicit totū scriptū sup librof veteri (az »i« betű megfordítva) logice | editū a fratre antonio andree ordinis minorum: | Impffū venetys p Octavianū scotū modoctie | fem. 1480. Nono kalendas January.

Végén 103^a l. 2. hasáb, 58. sor: Expliciūt tituli qōnū totiq logice veteris.

2r. gót betűkkel, a₂ — n₈ jelzettel, custosok és lapszámozás nélkül, 2 hasábon 57 sorral, 103 levél.

V. ö. Hain, 984.

Inc. c. a. 214. Czimlapja hiányzik.

7. STRABO. Geographiae libri XVII. H. n. Rubeus Jánosnál, 1480. 2r. 318 levél.

Hain, 15089.

Inc. c. a. 212. Egykoru széljegyzetekkel.

1481.

8. AENEAS SYLVIUS. Abbreviatio decadum Blondi. H. és ny. nélkül. 1481. 2r. 156 levél.

Hain, 259.

Második példány.

Inc. c. a. 89. (Coll. nr. 1.)

9. VALLA (LAURENTIUS). In Antonium Raudensem inectiva. Velencze, Dominici Lukácsnál, 1481. 4r. 106 levél.

Hain, 15824.

Inc. c. a. 788. Az 1^a lapon XV. századi kézzel: *Hic liber est conventus s. Dominici de Bergamo ordinis praedicatorum.*

10. VENETUS (PAULUS). Commentaria in libros posteriores Aristotelis. Velencze, Herbort Jánosnál, 1481. 2r. 146 levél.

Hain, 12510.

Inc. c. a. 230. Az első lapon XVIII. századi kézzel: *Conventus sancti Augustini Cremae concessus usui fratris Ippolyti Rethi a Crema.* Lapszéli jegyzetekkel a XV. és XVI. századból.

1482.

11. CHAIMIS (BARTHOLOMAEUS DE —). Interrogatorium seu Confessionale. H. és ny. nélkül. 1482. 4r. 4 sztan + 112 szzott levél.

Hain, 2486.

Inc. c. a. 800. Az utolsó levél üres oldalán XVI. századi kézzel: *Iste liber est monasterii sancte Dorothee virginis Vienne ordinis sancti Augustini canonicorum regularium.*

12. MARTIALIS (M. VALERIUS —). Epigrammatum libri XV cum commentario Domitii Calderini. Velencze, Thomas Alexandrinus de Blavis et socii sajtóján, 1482. 2r. 218 levél.

Hain, 10815.

Inc. c. a. 270. Hiányzik a *h* és *i* quaternio, vagyis 16 levél.

1483.

13. CONCILIUM ZU CONSTANZ. (Auctore Ulr. Reichenthal.) Augsburg, Sorg Antalnál, 1483. 2r. 247 levél, 1156 czimerral és 44 fametszettel.

Hain, 5610.

Inc. c. a. 288. A czimerek közt van a magyar egyetem czimere.

14. GLANVILLA (BARTHOLOMAEUS DE —). De proprietatibus rerum. Nürnberg, Koburger Antalnál, 1483. 2r. 266 levél.

Hain, 2505.

Inc. c. a. 290. Elül a 3. üres levélen: *Artem non aetate, sed ingenio adipiscimur.* Alul: *Ex libris Joannis Rulandi Med. d. medici. 1594.* A 4. üres levélen: *Das sein gnug sey, das thu in die oren mit einer baumwoll. Item Ranftensafft mit kindsharn vermischt und die oren gethon hilfft woll. Item Nim khumich bitter Mandel ol, jedes ij quint. weisz meswurcz anderthalb quint. bibergail 3. quint. essig das sein genug sey, das trefft in die oren 3. oder 4. Tropffen hilfft woll. Item Enis gestossen und mit Rosen ol gemischt und in*

die oren gelassen macht gehorend. Item Kronopeer ol in die oren getroffen macht gehorend. Item Nesselsafft mit ol gemischt, und in die oren gelassen macht gehorend. Item Gundreben safft in die oren gelassen macht gehorend.

15. MARCHESINIUS (JOANNES). Mammotrectus super bibliam. Velenceze, Renner Ferencznél, 1483. 8r. 241 levél.

Hain, 10563.

Inc. c. a. 812.

16. PANORMITANUS (NICOLAUS). Lectura super quinque libros decretalium. Pars VI. Velenceze, Torresanus Andrásnál, 1483. 2r. 151 levél.

Hain, 12313.

Inc. c. a. 304. Hiányzik az *l* quaternio vagyis 8 levele. Az első levél hátlapján ezen exlibrissel: *Bibliothecae conventus sancti Francisci Vitellianae.*

1484.

17. BERNARDUS (PARMENSIS). Casus longi super quinque libros decretalium. Straszburg, ny. n. 1484. 2r. 228 levél.

Hain, 2932.

Inc. c. a. 334.

1485.

18. CASALI (UBERTINUS DE —). Arbor vitae crucifixi Christi. Velenceze, Andreas de Bonetis sajtóján, 1485. 2r. 247 levél.

Hain, 4551.

Inc. c. a. 380. Az előtáblán: *Emptus est liber anno domini 1481. (sic). Alább: Attinet monasterio Tegernsee sancti Quirini regis et martyris atque patroni omnium nostrorum.*

19. GEMINIANO (DOMINICUS DE SANCTO —). Lecturae super sexto decretalium. Pars I. Velenceze, Andreas Calabrensis sajtóján. 1485. 2r. 217 levél.

Hain, 7533.

Inc. c. a. 376. Az utolsó levélen: *Liber est reverendissimi patris et domini doctoris Johannis Fabri Episcopi Viennensis propriis et non episcopatus pecuniis emptus et post mortem ipsius in bibliothecam collegii sui s. Nicolai ad usum inhabitantium studentum et studiosorum iuxta suam ordinationem collocandus. Actum est Viennae 10. Januarii anno a Christo nato 1540. Ex singulari mandato et ex ore ipsius Reverendissimi Episcopi. Johannes Sebastianus Pfuser scripsit.*

1486.

20. GEMINIANO (DOMINICUS DE SANCTO —). Lecturae super sexto decretalium. Pars II. Velence, Andreas Calabrensis sajtóján. 1486. 2r. 169 levél.

Hain, 7533.

Inc. c. a. 414. Az első és második levél szakadozott. A második lapon: *Liber est reverendissimi patris et domini doctoris Joannis Fabri episcopi Viennensis propriis et non episcopatus pecuniis emptus et post mortem ipsius in bibliothecam collegii sui S. Nicolai ad usum inhabitantium studentum et studiosorum iuxta suam ordinationem collocandus. Actum est Viennae 10. Januarii anno a Christo nato 15(40). Ex singulari mandato et ex ore ipsius Reverendissimi Episcopi. Johannes Sebastianus Pfuser scripsit.*

1487.

21. BIBLIA LATINA cum postillis Nicolai de Lyra. Pars IV. Nürnberg, Koburger Antálnál. 1487. 2r. 383 levél.

Hain, 3167.

Inc. c. a. 452. Farkas Lajos könyvtárából.

22. PALUDE (PETRUS DE —). Sermones quadragesimales Thesauri novi. Straszburg, ny. nélkül, (Flach Mártonnál), 1487.

Czímlapja hiányzik. 2^a l. a₂ jelzettel: Tabula fermonuz | quadragesimaliū | Thefauri noui indicans | etc.

3^a l. a₃ jelzettel: Incipiūt fermōes | quadragesimales notabiles atqz perutiles | qui thefaurus nouus intitulantur.

Végén 241^b l. 2. hasáb, 51. sor: Opus putile fmonū quadragesimaliū | Thefaurus nou⁹ nūcupatū Argentine im | pressum. Anno dñi M. cccclxxxvij. Finit.

2r. gót betűkkel, a₂–v₅ jelzettel. custosok és lapszámozás nélkül, 2 hasábon 54 sorral, 141 levél.

Inc. c. a. 440. A q₂–r₄ vagyis kilencz levél jobb oldali felső része leszakítva. A kolofon után következő egykorú kézzel írt ezen bejegyzéssel: *Iste liber est monasterii domus sancti Floriani ordinis sancti Augustini canonicorum regularium Pataviensis dioecesis per fratrem Johannem bramsmunst in Waldkirchen provisorum comparatus.*

1488.

23. BLONY (NICOLAUS DE —). Tractatus sacerdotalis de sacramentis deque divinis officiis et eorum administrationibus. Straszburg, ny. nélkül, (Flach Mártonnál). 1488. 4r. 126 levél.

Hain, 3253.

Inc. c. a. 880. A b₁–s, c₁–s, d₁–2 levelek hiányoznak. A címlapon XVIII. századi kézzel: *Monasterii Zabrdovicensis* (más kézzel:

ordinis Premonstratensis) *catalogo inscriptus*, N. 28. Az utolsó lapon: *Ego pater Ludolphus Faber ingredior in numerum podagricorum et professionem facio ad omnia membra suscipiendam quae pedem meum ingrediendo visitavit, eadem me in servitutum et servum, patientissimum offero ad cantandum voce fortissima Ave. In honorem s. Leonis 11 Aprilis 1669. Indignus secretarius P. Andreas Hrabosch eiusdem congregationis.* A tábláján: *Ja Jirzk Panek prypovidam se do slavneho braterstvy podahriczkeho magicz dobry zacatek syatyky, a dobry hlas nakrzczenj a lamentyrowani. Anno 1677.*

24. CARACCIOLUS DE LICIO (ROBERTUS). *Quadragesimale de peccatis.* Velence, Torresanus Andrásnál, 1488. 4r. 2–191 = 190 levél.

Hain, 4439.

Két példány.

Inc. c. a. 872.

Inc. c. a. 872. a.

25. PALUDE (PETRUS DE —). *Thesaurus novus sermonum de sanctis.* Straszburg, Flach Mártonnál, 1488.

Czímleap 1^a l.: Sermones Thefauri | noui de sanctis.

2^a l. a₂ jelzettel: Tabula alphabeti | ca fermonū de sanctis Thefauri noui.

11^a l.: Tabula alterius | partis Thefauri noui de sanctis. f. pro quo | etc.

12^a l. c jelzettel: Incipiunt sermo | nes notabiles atqz perutiles de sanctis p cir | culuz anni quib' ab editore suo doctore z p | dicatore famosissimo nomen vt Thefaur9 | nous intitulent' inditum est.

Végén 260^b l. 1. hasáb, 36. sor: Opus perutile fermonum de sanctis per | circulum anni Thefaurus nous nuncu | tū (sic) impreluz Argentine p Martinū flach | Anno dñi. M. cccc. lxxxvij. finit feliciter.

2r. gót betűkkel, a–z⁶ + A–Q₅ jelzettel, custosok és lap-számozás nélkül, 2 hasábon 53 sorral, 260 levél.

Két példány.

Inc. c. a. 492.

Inc. c. a. 492. a.

26. REGNIERUS (HELIAS). *Casus longi Sexti et Decretalium.* II. és ny. nélkül (Straszburg), 1488. 2r. 154 levél.

Hain, 13812.

Inc. c. a. 496.

27. THWROCZ (JOANNES DE —). *Chronica Hungarorum.* Brünn, ny. nélkül, 1488. 2r. 168 levél.

Hain, 15517.

Második példány.

Inc. c. a. 490. a. Az 1^b. lapon a honfoglalást ábrázoló kép reprodukció.

1489.

28. AUSMO (NICOLAUS DE —). Supplementum Summae Pisanel-
lae. Velence, Wild Lénárdnál, 1489. 4r. 378 levél.

Hain, 2169.

Inc. c. a. 896. Az első lapon: *Liber est reverendissimi patris et domini doctoris Joannis Fabri episcopi Viennensis propriis et non episcopatus pecuniis emptus et post mortem ipsius in bibliothecam collegii sui domini Nicolai ad usum inhabitantium studentum et studiosorum iuxta suam ordinationem collocandus. Actum est Januarii anno M. D. XL. Ex singulari mandato et ex ore ipsius reverendissimi. Henricus Pffleger.* Ugyanez ismétlődik a mű végén.

29. ESCHUID (JOANNES). Summa astrologiae judicialis. Velence.
Santritter János Lucinál, 1489. 2r. 219 (tévesen 218) levél.

Hain, 6685.

Inc. c. a. 522.

30. GALLENSIS (JOANNES). Communiloquium s. Summa colla-
tionum. Straszburg, ny. nékül, 1489. 2r. 79 levél.

Hain, 7444.

Inc. c. a. 514.

31. MAIORANIS (FRANCISCUS DE —). Scriptum super primum
Sententiarum. Bazel, Kesler Miklósnál, 1489. 2r. 226 levél.

Hain, 10535.

Inc. c. a. 524. A címlapon XVI. századi kézzel: *Collegii societatis Jesu Viennae.*

32. MANTUANUS (BAPTISTA). Parthenice secunda de martyrio
S. Catharinae. Bologna, Benedictus Hectoris és Plato de Benedic-
tis sajtóján, 1489. 4r. 44 levél.

Hain, 2371.

Inc. c. a. 894.

33. MONTE ROCHEN (GUIDO DE —). Manipulus curatorum.
Straszburg, Flach Mártonnál, 1489.

Czímlap: Manipulus curatorū | officia sacerdotū sed'm | ordinē
septē sacramēto | ruž perbreuiter cōple | ctens.

2^a. l. a₂ jelzettel: Tabula.

4^a. l. a₄ jelzettel: Incipit feliciter doctiffimi | ac famoffiffimi
viri dñi Guidois de mote Rotherij liber: qui | Manipul₉ curato₂
appellā. etc.

Végén 111^a. l. 22. sor: Hec circa officiū curatorū breuiter

a me pftricta funt vt | *etc.* 29. sor: Hec infup exarata funt in famofa ci | vitate Argentinefiu, p Martinu flach. Anno dñi. M. cccc. | lxxxix. die. ix. menfis Februarý.

4r. gót betűkkel, a—p₅ jelzettel. custosok és lapszámozás nélkül, 35 sorral, 111 levél.

V. ö. Hain, 8197.

Inc. c. a. 892. A címlapon XV. századi hittani bejegyzésekkel. A második lapon: *Conventus Pernecensis 1693.*

1490.

34. CARACCIOLUS DE LICIO (ROBERTUS). Quadragesimale de peccatis. Velenceze, Joannes és Gregorius de Gregoriis sajtóján, 1490. 4r. 153 szzott + 4 sztlan levél.

Hain, 4441.

Inc. c. a. 908. a.

35. CARACCIOLUS DE LICIO (ROBERTUS). Sermones de laudibus sanctorum. Velenceze, Benalius Bernardinnál, 1490. 4r. 4 sztlan + 215 szzott levél.

Hain, 4482.

Inc. c. a. 908.

36. RODULPHIS (LAURENTIUS DE —). Tractatus continens materiam usurarum. Pávia, Christophorus de Canibus sajtóján, 1490.

1^a. l. A_{ii} jelzettel: (t) Abula ad inuenienduz | *etc.*

4^a. l.: Incipit tractatus continēs materiam vfurarū editus | ζ compositus: ab egregio decreto₂ doctore dom̄o Lau | rentio de Rodulfis: *etc.*

39^a. l. 2. hasáb 32. sor: Explicit tractatus vfurarum compositus per egre | gium doc. do. Laurentium de rodolphis. | Impreffum Papie per Christoforum de canibus | sub āno domini. M. cccc. lxxxx. die. iiii. Februarý. | Regiftrum huius operis | *etc.*

2r. gót betűkkel, A_{ii}—A₄, a—f₅ jelzettel, custosok és lapszámozás nélkül, 2 hasábban 65 sorral, 39 levél.

V. ö. Hain, 13958.

Inc. c. a. 534. Az utolsó lapon XV. századi kézzel: *Quinterni 12. f° 92. Singularia dicta Lud. Pontani impr. Venetiae per Andream de Bonetis de Papiā 1485. die 26. Jan. et Laurentii de Rodulfi de Usura imp. Papiæ per Christophorum de Canibus anno 1490. die 4. Februarii.*

1491.

37. AUGUSTINUS (SANCTUS AURELIUS). Opuscula plurima, videlicet de Academicis etc. Parma, Angelus Ugoletus sajtóján, 1491.

4^a. l. a_{ii} jelzettel: DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCO | PI CONTRA ACADEMICOS VEL DE ACADEMICIS

QVEM ADHVC CATACHVMINVS EDIDIT. | LIBER PRIMVS
INCIPIIT.

Végén 303^b l. 24. sor: IMPRESSVM PAR | MAE PER
ANGE | LVM VGOLETVM | CIVEM PARMENSEM | ANNO Domini.
M. | CCCC. LXXXXI. | PRIDIE KALEN. | APRILIS *Végül a
nyomdászjeggy.*

2r. latin betűkkel, a_{ii}—R₆, A—N₅ jelzettel, custosok és
lapszámozás nélkül, 41 sorral, 303 levél

V. ö. Hain, 1952.

Két példány.

Inc. c. a. 556. Előszava vagyis 3 első levele hiányzik. Az
első a_{ii} jelzetű és az utolsó lapon gömbölyű, négy koczkára osztott
s a koczkákban S. M. A. V. betűkkel ellátott bélyeggel. A szöveg
közt itt-ott XVI. századi lapszéli jegyzetekkel.

Inc. c. a. 556. a. Az első lapon Silva Hercules gróf czimeres
bélyegével.

38. HOMILIAE diversorum auctorum. Velence, ny. n. 1491.
4r. 78 levél.

Hain, 8788.

Inc. c. a. 926. Czimlevele hiányzik. Az utolsó levélen Silva
Herkules gróf exlibrisével.

39. MAIORANIS (FRANCISCUS DE —). Quadragesimales. Sermonum
de tempore vol. I. Velence, Riccius Bernárdinnál, 1491. 4r.
18 sztlan + 196 szótt levél.

Hain, 10530.

Inc. c. a. 928. Első 8 levele hiányzik.

1492.

40. ANTONINUS (SANCTUS) archiepiscopus Florentinus. Confes-
sionale. Straszburg, Flach Mártonnál, 1492. 4r. 1 sztlan + 141
szótt + 5 sztlan levél.

Hain, 1200.

Két példány.

Inc. c. a. 942. A címlapon XVII. századi írással bejegyezve:
Sebastianus Kentzl legavit. Más kézzel: *Collegii societatis Iesu
Viennae catalogo inscriptus.*

Inc. c. a. 942. a. A címlapon: *Monasterii Neostadiensis ordinis
sancti Pauli catalogo inscriptus 1666.* Lapszéleken XVI. századi
szövegmagyarázatokkal.

41. BITONTO (ANTONIUS DE —). Sermones dominicales per
totum annum. H. n. (Velence), Bonetus Locatellus sajtóján, 1492.
8r 140 levél.

Hain, 3217.

Inc. c. a. 940. Elül 4 számozatlan levele hiányzik.

42. CARCHANO (MICHAEL DE —). Sermones quadragesimales de decem praeceptis. Velence, Joannes és Gregorius de Gregoriis sajtóján, 1492. 4r. 227 szzott + 4 sztlan levél.

Hain, 4504.

Két példány.

Inc. c. a. 944. A czimlapon XVI. századi kézzel: *Est fratris Horatii de Torronibus?*

Inc. c. a. 944. a. A czimlapon XV. századi kézzel: *Pro fratri Joanni Strebler . . . sed post mortem meam debet accipere Wolfgangus Hauber et alter nullus.*

43. JUVENALIS (DECIUS JUNIUS). Satirae cum commentariis Domitii Calderini et Georgii Vallae. Velence, Bonetus Locatellus sajtóján, 1492. 2r. 102 levél.

Hain, 9705.

Inc. c. a. 572. A czimlapon XVII. századi kézzel: *Liber Georgii presbiteri de Zuchettis.*

1493.

44. COLUMNA (AEGIDIUS). Theoremata de esse et essentia. H. nélkül (Lipcse), Kachelofen Konrádnál, 1493. 4r. 36 levél.

Hain, 120.

Inc. c. a. 956.

45. GREGORIUS MAGNUS. Homiliae de diversis evangelii lectionibus. Velence, Peregrinus de Pasqualibus sajtóján, 1493. 4r. 109 levél.

Hain, 7951.

Inc. c. a. 958.

46. MONTE ROCHEN (GUIDO DE —). Manipulus curatorum. Straszburg, ny. n. 1493. 4r. 111 levél.

Hain, 8205.

Inc. c. a. 954. Hiányzik a címlevél és a szöveg első 3 levele.

1494.

47. ALBERTUS MAGNUS. Metaphysica. Velence, Joannes és Gregorius de Gregoriis sajtóján, 1494. 2r. 4 sztlan + 146 szzott levél.

Hain, 501.

Inc. c. a. 624.

48. BONIFACIUS VIII. Liber VI. decretalium. Bázél, Froben Jánosnál, 1494. 4r. 288 levél.

Hain, 3619.

Inc. c. a. 974. Hiányzanak: a₂, b₁, d₂, s, g₂, h₈, i₁, 2, k₂, s, l₂,
24*

m₇, n₈, p₈, q₄ 7-8, r₇-8, s₃-4, s, y₂ 3, 8, z₂ 6-8, č 2-3, CC₂, 7, JJ₈, KK₁, 7-8 levelei. A czimlapon: *Domus professae societatis Jesu Viennae ex dono augustissimae imperatricis Leonorae* (más kézzel: *inscriptus catalogo litera J. nro 301.*) Anno 1645. A hátsó táblán XV. századi kézzel: *Liber magistri Emerici de Papocz canonici ecclesiae Pconiensis quem vult post mortem suam deponi et stare in conservatorio capituli eiusdem ecclesiae Psoniensis.*

49. DURANTI (GUILLELMUS). Rationale divinorum officiorum. Nürnberg, Koburger Antalnál. 1494. 4r. 2 sztlan + 302 szzott levél. Hain, 6497.

Inc. c. a. 980.

50. HUNGARIA (MICHAEL DE —). Sermones praedicabiles per totum annum, licet breves, seu sermones tredecim universales. Straszburg, ny. n. 1494. 4r. 112 levél.

Hain, 9049. (tévesen 9047.) RMK. III. 1. 9. l. 29. sz.

Inc. c. a. 960.

51. MANCINELLUS (ANTONIUS). Opuscula. Velence, Bevilacqua Simonnál, 1494. 4r. 110 levél.

Hain, 10601.

Inc. c. a. 982.

52. MISSALE GLAGOLITICUM. Zengg, Baromić Balázs, Bedričić Szilveszter és Turčić Gáspárnál, 1494.

9^a l. vagyis kezdő lap: Početne misala po zako | nu rims-koga dvora. Nedile | prve prišstva stve u sve | te marie velike k misi.

216^b l. 2. hasáb 20. sor: +.č. .: . u. .: . p. -:g | Miseca avgustá dan' ž. | ovi misali biše početi i s | vršeni v Seni. Kraljujući ta | da svitlomu Kralju Ugrs | komu Ladislavu. J sideći tada na prestilê apusto | lskom svetlmu oču Aleks | andru papi šestinu. A biše | štampani s dopuščen'em' i vo | lju gña ba. od' dñona Blaža B | aromiča i domina Salvest | ra Bedričića. i žakna Gasp | ara Turčića. b' nas' spasi. | Amen'.

4r. Szögletes horvát-glagolita betűkkel, a—c jelzettel (a c betű a glagolban a 27-ik, de mivel az o a 17-ik betű kimaradt, így tehát a c a 26-ik quaterniót jelöli), custosok és lapszámozás nélkül, 2 hasábon 37 sorral, 216 levél.

Magy. Könyvszemle, 1896. 120. 209. l. Akad. Értesítő, 1896. 209. Sitzungsberichte d. phil. hist. Classe d. kais. Akademie d. Wissenschaften. 132. köt. 1895.

Inc. c. a. 972. Valószínűleg nem hiányzik belőle több, mint az első levél a kalendáriumból és az n quaternio 3-ik levele, mely azonban egy beragasztott levélre van lemásolva. Az a quaternio

nincs jelezve. A bekötés első tábláján XVIII. századi kézzel írt e bejegyzéssel: *Conventus Fluminensis ad s. Hieronymum*. E miscskönyv a zenggi nyomdának a legnagyobb valószínűséggel az első terméke.

1495.

53. BEROALDUS (PHILIPPUS). De felicitate opusculum. Bologna, Caligula de Bazaleriis sajtóján, 1495. 4r. 20 levél.

Hain, 2968.

Inc. c. a. 988.

54. BLANCHINUS (JOANNES). Tabulae astronomicae et canones in eas. Velenceze, Bevilacqua Simonnál, 1495. 4r. 26 levél.

Hain, 3233.

Inc. c. a. 990.

55. CLAVASIO (ANGELUS DE —). Summa angelica de casibus conscientiae. Velenceze, Arrivabene Györgynél, 1495. 4r. 8 szztalan + 519 szzott + 12 szzott levél.

Hain, 5398.

Inc. c. a. 984. Hiányzanak: Elül 8 számozatlan, az 519-ik számozott, végül 8 számozott levél. Az utolsó lapon Silva Herkules gróf exlibrisével.

56. CLAVASIO (ANGELUS DE —). Summa angelica de casibus conscientiae. Straszburg, Flach Mártonnál, 1495. 2r. 16 sztlan + 342 szzott levél.

Hain, 5397.

Inc. c. a. 644. A címlapon XVIII. századi kézzel: *Ex bibliotheca Windhagiana*.

57. LUCRETIVS (TITUS). De rerum natura. Velenceze, Theodorus de Ragazonibus sajtóján, 1495. 4r. 130 levél.

Hain, 10283.

Inc. c. a. 986. A címlapon XV. századi kézzel írt tartalommutatóval, továbbá XVI. századi eme bejegyzéssel: *Domus professae societatis Jesu Viennae* (más kézzel) *catalogo inscriptus litera L. nro 385*.

58. SALIS (BAPTISTA DE —). Summa casuum conscientiae dicta Rosella seu Baptistiana. Velenceze, Arrivabene György, 1495. 8r. 4 sztlan + 551 szzott + 1 sztlan + 12 szzott levél.

Hain, 14183 (tévesen 15183).

Inc. c. a. 992.

1496.

59. AENEAS SYLVIUS. Epistolae familiares. Nürnberg, Koburger Antalnál, 1496. 4r. 348 levél.

Hain, 156.

Harmadik példány.

Inc. c. a. 1008. Egykoru bőrkötésű fatáblájának előlapján e XVII. századi bejegyzéssel: *Monasterium monialium in Tirnstain edificatum a domino Leopoldo a Kuring* (más kézzel:) 1289. A címlapon egykoru kéztől: *Iste liber est fratrum in Tirnstain virginis Mariae.*

60. AENEAS SYLVIVS. De situ, ritu, moribus et conditione Teutoniae. Lipcse, Stoeckel Farkasnál, 1496. 4r. 49 levél.
Hain, 249.

Inc. c. a. 996. Restaurált példány.

61. ALEXANDER ANGLICUS. Destructorium vitiorum. Nürnberg, Koburger Antalnál, 1496. 2r. 271 levél.
Hain, 652.

Inc. c. a. 668. Címlapja hiányzik. Az a₂ l. XVIII. századi bejegyzéssel: *Ex bibliotheca Windhagiana.*

62. AQUINO (THOMAS DE —). Summae theologiae secundae partis pars secunda. Velencez, Rubeus Jánosnál, 1496. 2r. 6 sztlan + 183 szzott levél.
Hain, 1467.

Inc. c. a. 662. A bécsi cs. és kir. udvari könyvtár másodpéldány bélyegével.

63. CICERO (M. TULLIUS). Tuseulanae quaestiones cum commentario Beroaldi. Bologna, Hectoris Benedeknél, 1496. 2r. 2 sztlan + 129 szzott levél.
Hain, 5323 és 2947.

Inc. c. a. 656.

64. FLORES legum secundum ordinem alphabeti. Straszburg, ny. nélkül, 1496. 4r. 37 levél.
Hain, 7170.

Inc. c. a. 1004. Utolsó üres lapon: *Simon Jurisch Wittgenauensis sacrae sanctae romanae ecclesiae sacerdos anno salutis 1588.*

65. GREGORIUS MAGNUS. Commentum super cantica canticorum. Bazel, ny. nélkül (Furter Mihálnál), 1496. 4r. 22 levél.
Hain, 7938.

Két példány.

Inc. c. a. 998. A címlapon: *Collegii societatis Jesu Viennae catalogo inscriptus 1607. L. G. nro 11.* Alatta XVII. századi kézfel: *Sebastiani Liebhard plebani in Fewding.*

Inc. c. a. 1000. (Coll. nro 1.)

66. GREGORIUS MAGNUS. Pastorale s. Regula pastoralis. Bazel, ny. n. (Furter Mihálnál), 1496. 4r. 40 levél.
Hain, 7988.

Inc. c. a. 1000. (Coll. nro 2.)

67. GREGORIUS MAGNUS. Homeliae super Ezechielem. H. n. (Bázel), ny. n. (Furter Mihálnál), 1496. 4r. 102 levél.

Hain, 7946.

Inc. c. a. 1000.

68. HIERONYMUS (SANCTUS). Epistolae. Velenceze, Rubeus Jánosnál, 1496. 2r. 6 sztlan + 392 szzott levél.

Hain, 8563.

Inc. c. a. 660. XVI. századi lapszéli jegyzetekkel.

69. SPRENGER (JACOBUS) ET HENRICUS KRÄMER. Tractatus varii contra errores adversus eucharistiae exortos. Nürnberg, Koburger Antalnál, 1496. 4r. 134 levél.

Hain, 9233.

Inc. c. a. 1002. Első két levele hiányzik. Az aiii levélen XVIII. századi kézzel: Lucae Drascick presbyter.

70. TEXTOR DE AQUISGRANO (GUILLERMUS). Sermones tres de passione Christi. Straszburg, ny. nélkül. 1496.

1^a. l. (Czím): Sermones tres de | passione christi.

2^a. l. 1. hasáb: Sermo deuo | tiffimus ꝛ magifstralis de paf | fione dñi editus per eximiū | lacre theologie doctore Guil ermum textorꝑ de Aquifgra | no etc.

170^b. l. 1. hasáb, 27. sor: Sermones tres d' passio | ne dñi finit. Impflli Argē | tie. Anno dñi. M. cccc. xcvi. | Finiti qnta feria poft feltū | fancie Dorothee.

171. l. üres.

4r. gót betűkkel, a—r₂ jelzettel, custosok és lapszámozás nélkül, 2 hasábon 35 sorral, 171 levél.

Inc. c. a. 1006.

1497.

71. BEROALDUS (PHILIPPUS). Declamatio, an orator sit philosopho et medico anteponendus, et alia opuscula. Bologna, Hectoris Benedeknél, 1497. 4r. 38 levél.

Hain, 2963.

Inc. c. a. 1024.

72. BOCCACCIO (GIOVANNI). Genealogiae deorum libri XV et liber de montibus, sylvis etc. Velenceze, Manfredus de Bonellis sajtóján, 1497. 2r. 162 levél.

Hain, 3324.

Inc. c. a. 680. Valamennyi levele számozott az utolsó kivételével.

73. BONAVENTURA (SANCTUS). Diaeta salutis. Velenceze, Joannes de Quarengis sajtóján, 1497.

Czímlap: Dieta falutis a beato Bonaurenture | nouiter impref-
fus ac emen | datus. Incipit feliciter

2^a. l. a₂ jelzettel és 2 számmal: Prologus feu prefatio in
li | bellū predicatoribus maxime | perutilez qui cōiter dieta falu
tis ab omnibus nuncupatur.

133^b. l. 22. sor: Venetys impreffus per Jo | annez de quaren-
guis de pa | lazago territorij Bergomen | fis sub die primo fe-
bruary. | M. cccc. xcviij. | FINIS

134^a. l. Registrum Operis.

8r. gót betűkkel, a—r₆ jelzettel, custosok nélkül, lapszámo-
zással, két hasábon 34 sorral. 115 szzott és 19 sztlan levél.

V. ö. Hain, 3531.

Két példány.

Inc. c. a. 1016.

Inc. c. a. 1016. a. Silva Herkules gróf exlibrisével.

74. GEMINIANO (JOANNES DE SANCTO —). Summa de exemplis et
similitudinibus rerum. Velenceze, Joannes és Gregorius de Gregoriis
sajtóján, 1497. 4r. 11 sztlan + 392 szzott levél.

Hain, 7545.

Inc. c. a. 1026. A czimlelevele hiányzik. Elül a második üres
levélen XVIII. századi kézzel: *Ex libris Antonini Bonvicini vicarii
generalis ac sacrae theologiae baccalaurei nec non prothonotarii
apostoloci.*

75. LOCHMAIER (MICHAEL). Sermones de Sanctis. Hagenau,
Gran Henriknél, 1497. 2r. 250 levél.

Hain, 10173.

Inc. c. a. 672. A czimlelevele hiányzik. Az első tábla belsején
XVI. századi kézzel: *Celeberrimi sacrae theologiae doctoris domini
Michaelis Lochmayr sermones de sanctis perutiles cum viginti tribus
sermonibus magistri Pauli Wann. Emptus hic liber a me infra
nominato in Grinnperg. Maximilianus Mrentzpingger pro tunc pastor
ibidem.* A második lapon XVII. századi bejegyzéssel: *Ex libris Adami
Kaygenstainer.*

76. PARALDUS (GUILIELMUS). Summa de virtutibus et vitiis.
Bázel, Amerbach Jánosnál, 1497. 4r. 26 sztlan + 174 szzott +
142 szzott levél.

Hain, 12390.

Inc. c. a. 1020. Az előtáblán XVII. századi kézzel: *Ex libris
Martini Radlvidi.*

1498.

77. BEROALDUS (PHILIPPUS). Heptalogus seu Libellus quo septem sapientem sententiae discutuntur. Bologna, Hectoris Benedeknél, 1498. 4r. 23 levél.

Hain, 2974.

Inc. c. a. 1038.

78. BUSTI (BERNARDINUS DE —). Rosarium sermonum praedicationum. Pars I. Velenceze, Arrivabene Györgynél, 1498. 4r. 30 szatlan + 260 szott levél.

Hain, 4163.

Inc. c. a. 1040. Az előtáblán XV. századi kézzel: *Hoc opus est mihi donatum a fratre Jacobo ex Obra cum fugimus simul in clara tumba anno domini.* A czímlapon XVIII. századi kézzel: *Liber carthusiae Brunensis.*

79. CLAVASIO (ANGELUS DE —). Summa angelica de casibus conscientiae. Straszburg, Flach Mártonnál, 1498. 2r. 16 szatlan + 342 szott levél.

Hain, 5399.

Inc. c. a. 688. A czímlapon: *In usum Michaelis Waltner 1636.* Alatta: *Ex libris sacrae eremi cesareae ordinis Camaldulensium ad montem s. Josephi anno 1675.* A munka 1. lapján: *Eremitae s. Josephi prope Viennam patrum Camaldulensium.*

80. FICINUS (MARSILIUS). De triplici vita. Velenceze, ny. nélkül, 1498. 4r. 99 levél.

Hain, 7066.

Inc. c. a. 1032. XVI. századi lapszéli jegyzetekkel.

81. MONTE (LAMBERTUS DE —). Expositio circa Aristotelis libros tres de anima. Köln, Quentell Henriknél, 1498. 2r. 1 szatlan + 81 szott + 2 szatlan levél.

Hain, 11585.

Inc. c. a. 698.

82. MONTE (LAMBERTUS DE —). Expositio commentaria in octo libros Aristotelis de physico auditu. Köln, Quentell Henriknél, 1498. 2r. 1 szatlan + 139 szott levél.

Hain, 11581.

Inc. c. a. 704. A czímlapon XVII. századi kézzel: *Ex libris Pauli Raphaelis Nitsch.* Alább: *Loci capucinatorum Viennae intra urbem.*

83. PRUSSIA (LUDOVICUS DE —). Trilogium animae. Nürnberg, Koburger Antalnál, 1498. 4r. 353 levél.

Hain, 10315.

Inc. c. a. 1036. Czimlelevele hiányzik. A második levélen XVI. századi kézzel: *Fratri Hieronimi Rotae et Cassiani Arguato lectoris.*

84. SCHOTTUS (PETRUS). Lucubratiunculæ. Straszburg, Schott Mártonnál, 1498. 4r. 1 sztlan + 187 szzott + 3 sztlan levél.
Hain, 14524.
Inc. c. a. 1028.

1499.

85. BEROALDUS (PHILIPPUS). Oratio proverbiorum. Bologna, Hectoris Benedeknél, 1499. 4r. 27 levél.
Hain, 2966.

Inc. c. a. 1052.

86. BEROALDUS (PHILIPPUS). De felicitate opusculum. Bologna, Hectoris Benedeknél, 1499. 4r. 28 levél.
Hain, 2971.

Inc. c. a. 1054.

87. BITONTO (ANTONIUS DE —). Sermones quadragesimales de vitiiis. Velenceze, Hainman Jánosnál, 1499. 8r. 8 sztlan + 200 szzott levél.

Hain, 3223.

Inc. c. a. 1060.

88. HUNGARIA (MICHAEL DE —). Evagatorium Genemy. Köln, Retro Minores = (Martinus de Werdena) sajtóján, 1499. 8r. 188 levél.

Hain, 6727. RMK. III. 1. 16 l. 51. sz.

Inc. c. a. 1050. Első lapján XIX századi kézzel: *Ex bibliotheca Varjuiana.* Hiányzik a *d₈* vagyis 172-ik levele.

89. MANTUANUS (BAPTISTA). Parthenice secunda de martyrio S. Catharinae. Velenceze. Pentius Jakabnál, 1499. 4r. 44 levél.

Hain, 2375.

Inc. c. a. 1056. Az első levél gót betűkkel, a többi rómaival van nyomva.

90. MANTUANUS (BAPTISTA). De patientia libri tres. Velenceze, Pentius Jakabnál, 1499. 4r. 136 levél.

Hain, 2408.

Inc. c. a. 1062. A címlapon XVIII. századi kézzel: *Carthusiae Gemnicensis.*

91. MANTUANUS (BAPTISTA). Panegyricum carmen in Robertum Severinatem. Velenceze, Pentius Jakabnál, 1499. 4r. 50 levél.

Hain, 2396.

Inc. c. a. 1062. a.

92. NIAVIS (PAULUS). Epistolae breves. Lipcse, Lotter Menyhértnél, 1499. 4r. 22 levél.

Hain, 11729.

Inc. c. a. 1070.

93. SALIS (BAPTISTA DE —). Summa casuum conscientiae dicta Rosella seu Baptistiana. Velenceze, Paganinus de Paganinis sajtóján, 1499. 8r. 14 sztlan + 479 szzott levél.

Hain, 14186.

Inc. c. a. 1068. Az 1^a. l. XVIII. századi kézzel: *Sum Georgii Lehman*. Végén a »Rubricae iuris civilis et canonici« kezdetű 10 levél ismét előfordul.

94. THEMISTIUS. Paraphrasis in posteriora Aristotelis, in physica, in libros de anima etc. latine Hermolao Barbaro interprete. Velenceze, Bartholomaeus de Zanis sajtóján, 1499. 2r. 115 levél.

Hain, 15464.

Inc. c. a. 720. Első levele szakadozott. A szöveg elején egykoru széljegyzetekkel. Utolsó két levele tévesen van lapszámozva, 114 helyett 116, 115 helyett pedig 114 van nyomtatva.

1500.

95. BEROALDUS (PHILIPPUS). Orationes et poemata. Bologna, Hectoris Benedeknél, 1500. 4r. 128 levél.

Hain, 2955.

Inc. c. a. 1088.

96. THEMESWAR (PELBARTUS DE —). Sermones Pomerii de tempore. Hagenau, Gran Henriknél, 1500. 2r. 273 levél.

Hain, 12552. RMK. III. 1. 18. l. 56. sz.

Három példány.

Inc. c. a. 750. a. Elül a Tabulákból 6 levél XV. századi kézirrattal van pótolva, 4 pedig hiányzik. Az előtáblán a boroszlói dominikánusok ex-librisével.

Inc. c. a. 750. b. Széchenyi Ferencz gróf könyvtárából. A czimlapon XV. századi kézzel: *A clauastro sancti Thomae fratris M. vicarij*. Alatta ugyanez ismételve egy későbbi időből. Ez alatt pedig XVII. századból: *Sancti Thomae Pragensis ordinis s. Thomae tempore tribulationis et angustiae*. Az első lapon XVII. századi kézzel: *Conventus sancti Thomae Micropragensis ordinis fratrum Eremitarum sancti Augustini*.

Inc. c. a. 750. c. (Coll. nro 1.)

97. THEMESWAR (PELBARTUS DE —). Sermones Pomerii de Sanctis. Hagenau, Gran Henriknél, 1500. 2r. 357 levél.

Hain, 12556. RMK. III. 1. 18. l. 55. sz.

Második példány.

Inc. c. a. 750. Széchenyi Ferencz gróf könyvtárából. Az első lapon XVII. századi kézzel: *Monasterii sancti Thomae Pragensis fratrum Ordinis eremitarum sancti Augustini.*

98. THEMESWAR (PELBARTUS DE —). Sermones Pomerii quadragesimaes. Hagenau, Gran Henriknél, 1500. 2r. 109 levél.

Hain, 12560. RMK. III. 1. 18. l. 57. sz.

Három példány.

Inc. c. a. 750. (Coll. nro 1.)

Inc. c. a. 750. b. (Coll. nro 1.)

Inc. c. a. 750. c. Az előtáblán XVIII. századi kézzel: *Ex libris Mathiae Lancermeyer.*

Év nélkül.

99. AENEAS SYLVIUS. Historia bohemica. H., ny. és év nélkül. 4r. 59 levél.

Hain, 254.

Inc. s. a. 1357.

100. ANDREAE (ANTONIUS). Quaestiones super XII. libros metaphysicae Aristotelis. H., ny. és év nélkül.

1^a l. (cztm): Quaestiones Antonii andree super | duodecim libros methaphysicae.

1^b l. Tabula | 1. hasáb: Liber primus. | *Alján, 2. hasáb, 61. sor:* Finis.

2^a l. 1. hasáb: Altissimi doctoris Antonij andree feraphici ordinis mi | norū quaestiones subtilissime sup duodecim libros metha | physice Aristotelis feliciter incipiunt.

50^a l. 2. hasáb, 34. sor: Expliciant qđnes subtilissime sup. 12. libris meth. Arist. | etc. Regiftrum. | a vacat . . . | *Végén:* Finis.

2r. gót betűkkel, a—h₈ jelzettel, custosok és lapszámolás nélkül, 2 hasábon 68 sorral, 50 levél.

Inc. s. a. 1117.

101. ANNIUS (JOANNES). Glossa in Apocalypsin, seu liber de futuris Christianorum triumphis contra saracenos. H., ny. és év nélkül. (Gouda, Leeu Gellértnél, 1481.)

1^a l. ai jelzettel: Glofa sup Apocalipsum de statu ecclie Ab an | no salutis pñti sez Mcccc Lxxxı vřqz ad finem | müdi Et de preclaro z gl'ofissio triũpho xpia | nozı i Turcos z Maumethos. quoz sexta z Im | piũ breuiter icipiet deficere ex fũdametis Jo | hãnis in Apocalipsi. z ex fenfu İrali eiũdem | aptissimo: cũ cõsonãtia ex Judicijs afroz |

3^a l. 24. sor: Expliciant capitula huius edicionis Ma | giftri Johãnis viterbienfis ordinis predica- | torũ. de futuris xpianorũ triumphis contra | thurcos. et maumethanos oñs |

5^a l. 11. sor: Explicit prephacio (*így!*) | Incipit primus tractatus cuius primū ca | pitulum est. quid ate nos theologi ad literā | de apocalipfi expofuerunt. et quid exponen | dum pofteris reliquerunt.

72^a l. 24. sor: Amen. Ex genua M CCCC Ixxx | die xxxi. marty. in sabbato sancto cōpletum. 72^b l. űres.

8r. gót betűkkel, a—₁₈ jelzettel, custosok és lapszámozás nélkül, 27 sorral, 72 levél.

Inc. s. a. 1381. A szöveg előtti űres lapon XV. századi kézzel:

Ad sanctum Martinum in Lovanio pertinet ex parte fratris nostri Adamī Jordaens.

102. ANSELMUS (SANCTUS) cantuariensis Episcopus. Dialogus de passione Christi sive tractatus de planctu Mariae. H., ny. és év nélkül. 4r. (172—182) = 11 levél.

Hain, 1139.

Inc. c. a. 1006. (Coll. nr. 1.)

103. ANTONINUS (SANCTUS) archiepiscopus Florentinus. Confessionale. H., ny. és év nélkül.

1^a l. (*czím*) hiányzik. 2^a l. Incipit sūmulla s̄effiōis vtiliffi- | ma: in qua agitur q̄to se habere de- | beat s̄effor erga penitentē s̄effi- | onibus audiendis: etc.

56^b l. 1. hasáb, 42. sor: Incipit tabula materiarum | que in hoc libro continentur. | Tractatus de confessore qui | etc.

Végén. 59^a l. 2. hasáb 44. sor: Quantū ad octauum. s. quando fieri | debet de reſtitutio. C. LXXXIII.

4r. gót betűkkel, a₂—₁₀ jelzettel, custosok és lapszámozás nélkül, 2 hasábon 46 sorral, 59 levél.

Inc. s. a. 1391. A 2^a lap felső részén XVIII. századi bejegyzéssel: *Carthusiae Gemnicensis.*

104. AQUINO (THOMAS DE —). Libellus de vitiis et virtutibus. H., ny. és év nélkül.

1^a l. (*czím*): Libellus sancti Thome | de Aquino de Uicijs et | Uirtutib₉ numero Qua | ternario procedens

2^a l. () Uatuor sunt virtutum species scilicet prudentia | etc.

Végén. 12^a l. 15. sor: Explicit libellus sancti Thome de Aquino de Uicijs et Uirtutibus numero | Quaternario procedens.

4r. gót betűkkel, A—B₆ jelzettel, custosok és lapszámozás nélkül, 31 sorral, 12 levél.

Inc. s. a. 1393.

105. BARYNUS (JACOBUS). Ars scribiendi. H., ny. és év nélkül. 4r. 36 levél.

Hain, 2661.

Inc. s. a. 1361.

106. BERLINGHIERI (FRANCESCO). Geographia. Flórenz, Laurentii Miklósnál. év n. (1478.) 2r. 123 levél és 31 térkép.

Hain, 2825.

Inc. s. a. 1147.

107. BIEL (GABRIEL). Epitoma expositionis Canonis missae. Tübingen, ny. és év nélkül. (Meynberger Frigyesnél, 1499.) 4r. 78 levél.

Hain, 3181.

Inc. s. a. 1405.

108. BONAVENTURA (SANCTUS). Perlustratio in libros IV Sententiarum. Pars II. IV. H., ny. és év nélkül. (Nürnberg, Koburger Antalnál. 1491.) 2r. 258 és 271 levél.

Hain, 3540.

Inc. s. a. 1320. A II. rész Aa lapján: *Sunt ex libris Erasmi Griespachen doct. th. Anno (16)96.* A IV. rész 1. lapján XVIII. századi kézzel: *Carthusiae Gemnicensis.*

109. CANONES poenitentiales seu Textus canonum poenitentialium de summa fratris Astensis extractus. H., ny. és év nélkül. 4r. 8 levél.

Hain, 4340.

Inc. s. a. 1407.

110. CAORSIN (GUILLELMUS). Oratio ad Innocentium VIII. habita. H., ny. és év nélkül. 4r. 2 levél.

Hain, 4367.

Inc. s. a. 1477. Varjú Elemér ajándéka.

111. CARO (HUGO DE SANCTO —). Expositio missae. H., ny. és év nélkül. 4r. 31 levél.

Hain, 8988.

Inc. s. a. 1421. A könyv czime alatt egykoru kézzel írt tartalommutatóval.

112. FENESTELLA (LUCIUS). De romanorum magistratibus. H., ny. és év nélkül. (Róma, Eucharius Silber vagy Besicken János sajtóján.) 4r. 56 levél.

Hain, 6959.

Inc. s. a. 1409. Utolsó levele hiányzik.

113. FICINUS (MARSILIUS). De triplici vita. H., ny. és év nélkül. 4r. 100 levél.

Hain, 7063.

Inc. s. a. 1389. A második üres lapon: *Ex tractatu domini Joannis Abbatis de Spanheim, De ecclesiasticis scriptoribus, etc. Anno 1490 salutis.*

114. GUILLERMUS seu GUILERINUS. De septem sacramentis. H., ny. és év nélkül. 4r. 88 levél.

Hain, 8310.

Inc. s. a. 1487. A 2-ik levele hiányzik.

115. GUILLERMUS seu GUILERINUS. Rhetorica divina. H., ny. és év nélkül. 4r. 80 levél.

Hain, 8305.

Inc. s. a. 1437. A czimlap előtti üres levélen XVI. századi kézzel: *Ad usum fratris Augustini Carmagis ordinis eremitarum sancti Augustini doctoris eximii.*

116. HERVEUS (NATALIS BRITO). De intentionibus secundis. H., ny. és év nélkül. (Velenceze, Simon de Luere sajtóján.) 4r. 75 levél.

Hain, 8531.

Inc. s. a. 1377.

117. HUNGARIA (MICHAEL DE —). Sermones tredecim universales. H., ny. és év nélkül. (Löwen, Joannes de Westfalia sajtóján, 1480.) 4r. 128 levél.

Hain, 9045. RMK. III. 1. 20. l. 67. sz.

Inc. s. a. 1495.

118. LACTANTIUS (L. C. FIRMIANUS). De Christi resurrectione. H., ny. és év nélkül.

Czimlap: Lactantij firmiani de re | furrectione dñi nŏstri hiefu Chrifiti carmina: vna | cum carminibus Enee Siluij de passione dñi.

2^a l. aⁱⁱ jelzettel: (s) Alue feŏta die toto venerabilis euo | Qua deus infernũ vicit et aftra tenet

4^b l. 11 sor: Finis.

5^a l. Saphicon Endecafilla | bon Enee Siluij poete laureati (alias py fcd'i pon | tificis maximi) ad crifiti passione contemplantã.

8^b l. 18. sor: Finis.

4r. gót betűkkel, a—*a*₈ jelzettel, custosok és lapszámozás nélkül, 18 sorral, 8 levél.

V. ö. Hain, 9821.

Két példány.

Inc. s. a. 1373. Jankovich Miklós gyűjteményéből, XV. századi széljegyzetekkel.

Inc. s. a. 1373. a. Szöveg közti és lapszéli XV. századi jegyzetekkel.

119. LOCHMAIER (MICHAEL). Practica electionum praelatorum. H., ny. és év nélkül. (Passau, Petri Jánosnál.) 4r. 32 levél.

Hain, 10175.

Inc. s. a. 1439.

120. LOLLIVS (ANTONIUS). Oratio in die circumcisionis domini. H., ny. és év nélkül. (Róma, Planck Istvánnál.) 4r. 6 levél.

Hain, 10179.

Inc. s. a. 1441.

121. MAHOMET. Epistolae magni Turci interprete Laudivio, H., ny. és év nélkül. (Treviso, Gerhardus de Flandria sajtóján. 1480.) 4r. 22 levél.

Hain, 10502.

Inc. s. a. 1479.

122. MANTUANUS (BAPTISTA). Parthenices commendatio. H., ny. és év nélkül.

1^a l. (a₁ jelzettel): Iesus Maria. | (f) RATER Baptista: Mantuanus Carmelita Lodonico | Fulcarario ac Joanni Baptiste Refrigerio viris integerrimis S. P. P. etc.

3^a l. Apologeticon ad eodem.

Végén. 10^b l. futura sunt que rtere ipso fauente pponimus.

Finis:

4r. gót betűkkel, a—b₂ jelzettel. custosok és lapszámozással, 36 sorral, 10 levél.

Inc. s. a. 1359.

123. MERULA (GEORGIUS). De antiquitate vicecomitum. H., ny. és év nélkül. (Milánó, Minutianus Sándornál.) 2r. 7 sztlan + 238 szszott levél.

Hain, 11095.

Inc. s. a. 1167.

124. NIAVIS (PAULUS). Latinum idioma pro religiosis editum H., ny. és év nélkül. (Lipcese, Landssperg Mártonnál.) 4r. 12 levél

Hain, 11720.

Inc. s. a. 1375.

125. PALUDE (PETRUS DE —). Sermones Thesauri novi de tempore. H., ny. és év nélkül.

1^a l. a jelzettel: Tabula fermonū de tempore Thefauri noui incipit.

2^b l. 39. sor: Finit Tabula alphabetica. Incipit | Tabula ordinē ꝛ locū fermonū in hoc | libro indicans.

3^a l. Incipiūt fermones | notabiles atqꝫ putiles. q̄b̄ ab editore do- | ctore ꝛ ꝑdicatore famosissimo nomē vt The | faurus nouus intitulentur indituz est.

Végén 294^b l. 52. sor: Sermones dominicales Thefauri | noui. totius anni finiūt feliciter.

2r. gót betűkkel. a—t̄t̄₆ jelzettel. custosok és lapszámozás. nélkül, 2 hasábon 55 sorral, 294 levél.

Inc. s. a. 1309.

126. PERSIUS (AULUS FLACCUS). Satyrarum opus. H. ny. és év nélkül. (Lipcese, Landssperg Mártonnál, 1495.)

Czímlap 1^a l. Pauli Flacci. Persii poe | te Satyrarum opus.

2^a l. Aii jelzettel: Pauli Flacci. Perfii poe | te Satyrarum opus. | Prefatio. |

Végén 22^a l. 6 sor: Juuentus chryfippe tui finitor acerui:

Finis. *Alatta a nyomdász jegye.*

4r. gót betűkkel, A—C₈ jelzettel, custosok és lapszámozás nélkül, 17 sorral, 22 levél.

V. ö. Hain, 12716.

Inc. s. a. 1425. Minden lapján egykoru széljegyzetekkel.

127. QUESTIO de Antichristi revelatione. Memmingen, ny. és év nélkül. (Kunne Albertnál, 1486.) 4r. 44 levél.

Hain, 1155.

Inc. s. a. 1503.

128. TRAPEZUNTIUS (GEORGIUS). Commentarii in Philippicas Ciceronis. Velenceze, ny. és év nélkül. (Jenson Miklósnál). 4r. 28 levél.

Hain, 7610.

Inc. s. a. 1472.

129. TROTUS (ALBERTUS). Tractatus de horis canonicis. H., ny. és év nélkül.

1^a l. Tabula cōpofita a dño Alberto de ferrariis utriusq̃ iuris doctore de placētia sup infraferipto opufcolo de ho | ris canonicis in modum ut fequitur. ěc.

21^a l. 29. sor: Trigefimofecundo in quo loco funt dicende hore ca- | nonice. rñdēt q̃z in ecclesia in qua eft bñficiatus ar. c. unio | etc.

4r. gót betűkkel, jelzet, custosok és lapszámozás nélkül. 30 sorral, 21 levél.

Inc. s. a. 1461. Czíme és 3 utolsó levele hiányzik.

130. VETÉSI (LADISLAUS). Oratio ad summum sanctissimumque Pontificem Sixtum IIII. H., ny. és év nélkül. (Róma, Schurener János, 1475.) 4r. 12 levél.

Hain, 16079.

Inc. s. a. 1533. RMK. III. 1. 25 l. 87. sz.

MAGYAR KÖNYVESHÁZ.

(Adalékok Szabó Károly és Hellebrant Árpád Régi Magyar
Könyvtárához.)

Idegen nyelvű külföldi nyomtatványok hazai szerzőktől a
bécsi udvari könyvtárban.

KLUCH JÁNOSTÓL.

(Harmadik, befejező közlemény.)

57.

[64.] *Bécs, 1682.*

Comitiologia Hungarica Sempronienſis, Hoc eſt regia inauguratío Auguſtae Imperatricis Eleonorae Magdalenae Teresiae. Cum ſuccincta recenſione eorum, quae Semproný Comitiorum tempore uſque ad finem Anni M. DC. LXXXI. acta, & Articulis conditis tranſacta ſunt. Ad Divum Leopoldum Imp. Auguſtum. Pium, Felicem, Patrem Patriae. Scripſit Suae Maieſtatis Aulae Secretarius Joannes Probt. Vindobonae, Anno M. DC. LXXXII.

4r. A—U₈ = 156 szott lap és 1 tábla. Elül: cím, ajánlás és előszó 6 lev.

58.

[65.] *Bécs, 1682.*

Ritter Paulus: Corona Lauro-Palmaris A Phoebō Et Musis Connexa Et Illustrissimo Domino Domino Joanni Carolo Portner, Ab Hoefflein &c. Sacrae Caesareae Regiaeque Maieſtatis Magni Capitaneatus Segniensis Primario Vicecapitaneo, Confiniique Maritimi Supremo Commendantī, &c. Viro Fortunatissimo. Die DIVO Ioanni baptiſtae feſtā, nataLizantī breVe VersV properèqVe DeCantata a Generoso Domino Paulo Ritter. Typis Petri Pauli Viviani Universitatis Typographi.

4-r. A iv = 6 szatlan lev.

59.

[66.] *Utrecht, 1682.*

Gruber Abrahamus: Dissertatio medica inauguralis de febris Continuis Acutis, quam auspicio gratiae divinae Ex Auctoritate Magnifici D. Rectoris Dn. Petri van Mastricht SS. Theolog. D. ejusdemque PP. celebratissimi, Illustris Academiae Trajectinae Senatus, & Gratosae Facultatis Medicae decreto, pro gradu doctoris Summisque in Arte Medica Honoribus & Privilegiis rite ac legitimè capessendis. publicæ disquisitioni subjicit, Abrahamus Gruber, Sopronio- (Oedenburg) Pannon: Ad diem 15 Aprilis, horâ 10. praecisè. Ultrajecti, Typis Appelarianis. 1682.

4-r. A—C₂=10 sztlan lev.

60.

[67.] *Bamberg, 1684.*

Sartorius Joannes Georgius: Vngarorum Mordgier Avagy Betegseg, Hoc est, De Morbo Militari Seu Castrensi, Ungarico communi Nomine dicto. Συνοψις Historico-Physico-Botanico-Chymico-Therapevtica. Autore Joanne Georgio Sartorio, Philosophiae ac Medicinae Doctore, S. R. I. Academ. Nat. Cur. Calais Dicto, Non Caes. Ac Regii Colleg. Medici Pragensis Collegiato, ejusdemque Regiae Civitatis Physico &c. Bambergae, Literis Episcopopalibus, apud Joannem Jacobum Immel. Anno 1684.

2-r. A—G=14 sztlan lev.

Emliti Trausch, Schriftsteller-Lexikon etc. III. k. 159. l.

61.

[68.] *Graz, 1684.*

Sigrai, Thomas: Vienna gloriosa sive Urbis Viennensis Propugnatorum laudes imaginibus adumbratae. Et honori Illustrissimorum Dominorum Wolfgangi Sigismundi et Joannis Christiani LL. BB. à Gloyach. Dum Per R. P. Thomam Sigrai è Soc. Jesu, AA. LL. & Philosophiae Doctorem, ejusdemque Professorem Ordinarium. In Alma, ac Celeberrima Universitate Graecensi, primâ Artium Liberalium, & Philosophiae Laureâ, solenni ritu condecorarentur. Ab Illustrissimo Fratre Maxiniliano L. B. à Gloyach. Grammaticae studioso dedicatae. Anno M. DC. LXXXIV Die Aprilis. Graecij. Apud Haeredes Widmanstadij.

8r. A—D=32 sztlan lev. Elül: egy rézm. tábla.

V. ö. RMK. III. k. 3288. sz.

62.

[A RMK. 3987. számhoz.] *Bécs, 1686.*

Az évszám, mely a M. N. Múzeum példányán le van vágva, nem 1696, hanem, mint az udvari könyvtár példányáról megállapítható, 1686.

63.

[69.] *Regensburg, 1686.*

Barth, Johann-Conrad: Buda recepta, labarum Anicianum: Das wieder-eroberte Ofen zu einem unüberwindlichen Panier In der Königlichen Frey-Stadt Oedenburg, In Nieder-Ungarn, bey dem Evangelischen Bet-Hausz aufgerichtet Durch Johann Conrad Barth, Predigern daselbst. Regenspurg, gedruckt bey Johann Georg Hofmann. Anno 1686.

4r. A—U=160 szott lap. Elül: 2 lev. (czím és Series numism.)

64.

[70.] *Bécs, 1687.*

(*Nádasi, Joannes*): Annus caelestis Jesu regi et Mariae reginae, Sanctorum omnium sacer, hac nova editione contractior et in xenium anni M. DC. LXXXVII. oblatu illustrissimae dominorum sodalitati: sub titulo Assumptae in Coelos Deiparae in Domo Professa Societatis Jesu erectae, & confirmatae. Viennae Austriae, Typis Leopoldi Voigt, Univ. Typ.

12r. A—S₂= 412 szott lap. Elül: 7 lev. czím, ajánlás (Lipót győri bibornok-püspöknek) és előszó az olvasóhoz.

65.

[71.] *H. n. (1687.)*

Ritter, Paulus: Pauli Ritter Equitis Croatae Opera Anagrammaton.

12r. A—B=48 szott lap. Elül: czímlap, ajánlás 6 sztan lev.

66.

[72.] *H. n. 1693.*

Ritter, Paulus: Fatum Et Votum, Quod Aeviterno Eminentissimi Ac Reverendissimi Principis Domini Domini Leopoldi S. R. E. Cardinalis à Kolonitz, Colocensis & Baciensis Ecclesiarum Archi-Episcopi, Episcopi Jaurinensis, Locique & Comitatus ejusdem supremi ac perpetui Comititis, S. Joannis Hierosolymitani Ordinis Prioris, & Commendatoris Egrae, & Maylbergae, Sac. Caes. Reg. Majestatis Consiliarij intimi Cameraeq; Aulicae supremi Inspec-

toris, &c Honori CeLebrat VoVetqVe EqVes PaVLVs RItter, VICe-CoMes LICae & CorbaVae. (=1693.)

4r. 2 sztlan lev.

67.

[73.] *Bécs, 1694.*

Saáry, Georgius: Novus orbis à Creatore Spiritu conditus quem in Basilica D. Stephani Proto-Martyris, Pro annua ejusdem Divinissimi Spiritus Solemnitate, Oratoriâ Dictione Nomine Inclytae Facultatis Theologicae proposuit Sub Adm. Rev. P. Jacobo Romano è Soc. Jesu, SS. Theol. Doctore, ejusdemque in antiquissima ac Celeberrima Universitate Viennensi Professore Ordinario, nec non Inclytae Facultatis Theologicae Decano Spectabili, Reverendus, Nobilis, Excellens ac Doctissimus Dominus Georgius Sááry, AA. LL. & Phil. Magister, SS. Theologiae in primum Annum Auditor, Collegy Pazmaniani Alumnus. Anno M. DC. XCIV. Viennae Austriae, apud Susannam Christinam. Matthaei Cosmerovÿ S. C. M. Typ. Aul: viduam.

4r. A=4 sztlan lev. Elül: czím, ajánlás (Vinczy András pozsonyi kanonokhoz) 2 lev.

68.

[74.] *Bécs, 1695.*

Erdödy, Ladislaus Comes: Divus Ladislaus Hungariae rex, justus, felix, inclytae nationis Hungaricae tutelaris, in basilica D. Stephani protomartyris panegyrico celebratus, deferente prae-nobili, excellentissimo. et clarissimo Domino Andrea Bernardo Panenka, AA. LL. Et Philosophiae, nec non Saluberrimae Medicinae Doctore, pro tempore Inclytae Nationis Hungaricae Procuratore, oratore illustrissimo Domino Comite Ladislao Adamo Nicolao Erdödy de Monyorókerék. Montis Claudii, & Comitatus Varasdiensis Perpetuo Comite, Equite Aurato: AA. LL. & Philosophiae Baccalaureo, ejusdemque Physices Auditore. Vienna Austriae, Typis Joann. Van Ghelen, Universitatis Typog. Anno 1695.

Ivr. A—K=20 sztlan lev. Elül: egy rézmetszet + czímlap és ajánlás + 4 lev.

69.

[75.] *Lipese, 1695.*

Lani, Georgius: *בשם יהוה* Dissertatio politica de fundamento juris naturae, Juxta Hypothesin Dn. D. Valentini Alberti, Contrâ Varios, imprimis Dn. Pufendorf asserto, quam consensu Inclytae Facultatis Philosophicae Athenis Philyreis, Praeside viro Reverendo et Praeclarissimo Dn. M. Georgio Lani, SS. Bacca. & Scholae

Nicolaitanae Collega Tertio, Dno. Praeceptore & Fautore suo aetatem colendo, publicè ventilandam proponit Christophorus Clemens, Görlicio-Lusatus, Philo-Theosophiae Studiosus Autor & respondens, Die XV. Junii M. DC. XCV. Lipsiae. Literis Krügerianis.

4r. A--C=12 sztlan lev.

70.

[76.] *Bécs. 1697.*

Glatz, Paulus-Josephus: Scriptura Deductoria, In Qua Ex Jure Civili, Canonico, Naturali, & Divino, ac Constitutionibus Sac. Rom. Imp. Probatur, Primo. Principatùm Corrigii cum appertinentiis suis, tùm Jure Majoratûs, & Primogeniturae: tùm Jure Fideicommissi; aut etiam Jure Feudi (in supposito tamen, quod contra mentem primi Instituentis Fideicommissum. vel Majoratum. natura & qualitas Fideicommissi in Feudum transmutari possit) ordine successivo ad Excellentissimum Dominum Don Gybertum ab Austria, Sacri Romani Imperii Principem de Corrigia pertinere. secundo. Dictum Principatùm per sub- & obreptionem, sinistraeque informationem, in praejudicium Agnatorum, Sacri Romani Imperii Principum de Corrigia, in Serenissimos Duces Mutinensesi Iadeoque in alienas manus, & extra Familiam alienatum, & translatum fuisse. Indeque Tertio. Sententiam de Anno 1612. super Joanne Syro primo Principe de Corrigia, à linea Comitum de Corrigia excludendo, latam: Item suprafati Principatûs hypothecationem Sacrae Regiae Catholicae Majestati sub dato 15. Februarii 1634. constitutam: & ab eadem Sacra Catholica Majestate sub dato 15. Octobris 1635. Serenissimo Duci Mutinensi cessam. Necnon transactionem de dato 4. Septembris 1649. inter Mauritium Sacri Romani Imperii Principem de Corrigia ex una: & Franciscum Serenissimum Ducem Mutinensem ex altera partibus initam. Item Investituras dictis Serenissimis Ducibus Mutinensibus super hoc Principatu concessas, & denique Sententiam de dato 22. Aprilis 1695. contra supramemoratum Excellentissimum Dominum Don Gybertum ab Austria Sacri Romani Imperii Principem de Corrigia latam. & publicatam, per communia Juris remedia nullitatis, aut restitutionis in integrum, rescindendas, annullandas, ac retractandas. Et tandem Quarto. Suprafatum Principatùm cum omnibus suis appertinentiis, fructibus perceptis, & percipiendis, ac cum omni causa, praememorato Excellentissimo Domino Don Gyberto ab Austria, Sac. Rom. Imperii Principi de Corrigia, à Serenissimis Ducibus Mutinensibus restituendum esse. Authore Et Compilatore Paulo Josepho Glatz, Juris utriusque Doctore, Aulae Caesareae, & Judiciorum Advocato, nec non Sac. Caesareae Regiaeque Majestatis Supremi Judicii Aulae Marschallatûs Assessore. Viennae

Austriae, Typis Joannis Van Ghelen, Typog. Accad. Anno Domini 1697.

4r. A—K₂ = 75 szott lap + A₂ = 2 sztlan lev.

A szerző azonos a bécsi egyetemen 1674. jogot hallgató. sopronmegyei okkai származású Glatz Pál Józseffel.

71.

[77.] *Bécs, 1698.*

Ivanovich de Schytharo; Joannes-Jonathas-Joachimus Comes: Posthuma Divi Leopoldi gloria. Sive Divus Austriae Marchio Leopoldus, Inclytæ nationis Austriacæ tutelarîs in Leopoldo Magno, Caesare redivivus. Et in Basilica D. Stephani Proto-Martyris Panegyri celebratus. Deferente Praenobili ac Clarissimo Domino Joanne Udalrico Pichsenmaister, AA. LL. & Philosophiæ Doctore, Sacrae Caesareae Majestatis in Excelso Inferioris Austriae Regimine Secretario, nec non Inclytæ Nationis Austriacæ Procuratore. Oratore Illustrissimus ac Rever^{us} Dominus Comes Joannes Jonathas Joachimus Ivanovich de Seytharo, Alum: Venerab: Capituli Zagrabienensis, ex Collegio Croatico. Viennae Austriae, Typis Joannis Georgii Schlegel, Universitatis Typographi, 1698.

2-r. A—C=6 sztlan lev. Elül: czím, ajánlás (I. Lipót császárnak) 2 lev. és egy kép.

72.

[78.] *H. n. 1698.*

Ritter Paulus: Fata Et Vota Sive Opera Anagrammaton E. Pau. Ritter.

9-r. A—C₇ = 414 szott lap. Elül czím, ajánlás (Jenő Szavojai herczegnek) 4 sztlan lev.; hátul hibaigazítások 2 sztlan lev.

Az évszám kiviláglik a 410. l. meglévő chronosticonból: VoVet DeVotIssIMVs VasaLLVs EqVes PaVLVs RItter. (=1698.)

73.

[79.] *Bécs, 1699.*

Cischini, Carolus: Ignis Festivi, Quibus Divus Ivo Virtutibus Clarissimus Inclytæ Facultati Juridicæ in Basilica D. Proto-Martyris Stephani Pro annua Pentecostes festivitate Oratoriè propositus est, Sub Praenobili, Clarissimo, ac Consultissimo Domino, Jacobo Greyssing, I. U. Doctore, Aulæ Judiciorumquæ Advocato, Caesarei Fiscî Adjuncto, Reverendissimi, ac Celsissimi Sac. Rom. I. Principis Episcopi Viennensis Consiliario Consistoriali, Celebrissimi Monasterii Scotensis Aulæ Judice, nec non Institut: Imperii

Professore Publico, & Inclytae Facultatis Juridicae p. t. Decano Spectabili, a Praenobili ac Doctissimo Domino Carolo Cischini Hungaro Eisenstadiensi I. U. in tertium annum Auditore. Anno qVo regis sponis Viennae In aVstriae Metropli speCtandi Ignes festIVI sVnt eXhibItI. Viennae Austriae, Typis Leopoldi Voigt, Typogr.

4r. A—B₂=6 sztlan lev. Elül: cím, ajánlás (Cischini Ferencz. es. tanácsosnak és plébánosnak) 2 sztlan lev.

74.

[80.] *Bécs. 1699.*

Ritter Paulus: Fatum & Votum, Sive Programma, Joannes Paulus Gomolinskus, XVII. Anagrammatibus Vaticinatum.

Colophon: Viennae Austriae, Typis Leopoldi Voigt, Typogr.

4r. A—B₂=6 sztlan lev.

75.

[81.] *Bécs. 1699.*

Ritter. Paulus: Fatum Et Votum Sive Programma Ferdinandus Bonaventura Comes Harrachius, XXV. Anagrammatibus Vaticinatum. Viennae Austriae. Typis Matthiae Sischowitz Universitatis Typogr. 1699.

4r. A—B=8 sztlan lev.

76.

[82.] *H. n. (XVII. sz.)*

Barth, Joannes-Conradus: Oedenburgisches Rath-Haus, weiland von Seligen Herrn Christoph Lackner. J. U. Doctore und hochverdienten Burgermeister der Königl. Freystadt Oedenburg, mit Sinnreichen Gemälden und Sprüchen gezieret: wie die. Der Stadt Bestes zuzuchen, ausz Jeremia Cap. 29. V. 7. In ordentlicher Georgen-Predigt Anno 1670. auff den Tag Georgii als welcher daselbst von Alters her zu Jährlicher Regenten-Wahl bestimmet. bey Volekreicher Gemeine wiederholet, und auff begehren zum Druck gegeben M. Joannes Conradus Barthius, desz Orts Evangelischer Prediger. Nach dem Exemplar welches zu Preszburg, durch Gottfried Gründern gedruckt worden.

A—H₂=30 sztlan lev.

V. ö. R. M. K. II. k. 1247. sz.

77.

[83.] *H. n. XVII. sz.*

Rákóczy. Georgius. Copia Desz jenigen Manifests welches Ihr Fürstl. Gn. Georgius Ragoczy Fürst in Siebenbürgen, an die

Stände desz Königreichs Pohlen überschicket. Sampt Der Beantwortung auff vorstehendes Manifest.

4r. A=4 sztlan lev.

Kelete: Datum in Unserm Schlosz Monstreus, den 31. Decembr. Anno 1656.

78.

[84.] *Lipscse, 1703.*

(*Báthory, Stephanus*). Sigismundi Augusti, Poloniarum regis, epistolae, legationes et responsa. Nec non Stephani Bathorii, Reg. Pol. epistolarum decas et oratio ad Ordines Poloniae. E Museo H. de Huyssen. Accesserunt Opuscula duo alia, ad Electionem Regis Sigismundi III. spectantia. Omnia recensuit Jo. Burchard Menckenius, I. U. D. Histor. in Acad. Lips. Prof. Publ. & Societ. Regiae Anglic. Societ. Lipsiae, Apud Jo. Fridericum Gleditsch, M DCC III.

8r. A—Yy₄=712 szzott lap + Yy—Zz=8 sztlan lev. Elül: Zsigmond Ágost rézm. arczképe, czím és előszó az olvasóhoz 7 lev.

79.

[85.] *Wittenberg, 1710.*

Vette, Joannes-Georgius: Q. D. B. V. Muliebria, Disputatione Anatomica, Praeses Vir Excellentissimus Atque Experientissimus Dn. Jo. Henricus Heucherus, Phil. Et Med. Doct. Anat. Et Botan. Prof. Publ. Et Respondens Jo. Georg. Vette, Cib. Transilv. Med. Cand. In Auditorio Medicorum Quod Vitembergae Apud Saxonas est, Ad Diem XXIX. Martii M. DCC. X. Disceptabunt. Vitembergae, Literis Augusti Robersteinii.

4r. A—C=12 sztlan lev.

80.

[A R. M. K. 4727. számához] *Lipscse, 1710.*

Pater Paulus: De Germaniae Miraculo Optimo, Maximo Typis literarum, Earumque Differentis, Dissertatio, Qua Simul Artis Typographicae Vniversam Rationem Explicat Pavlus Pater PP. (Fametszet.) Prostat Lipsiae, Apud Jo Frieder. Gleditsch Et Filium. (A többi ezen példányon el van vágva.)

4-r. A—M₂—P=116 szzott lap + 1 tábla ad pag. 19 Elül: czímlap és ajánlás 2 lev.

A R. M. K. ugyanezen czímmel a munka egy kevésbé terjedelmes kiadását ismerteti, amely csak 91 szzott lapot tartalmaz.

TÁRCZA.

ÉVNEGYEDES JELENTÉS A MAGYAR NEMZ. MÚZEUM KÖNYVTÁRÁNAK ÁLLAPOTÁRÓL

1900. JULIUS 1-TŐL SZEPTEMBER 30-ÁIG.

I.

A *nyomtatványi osztály* anyaga a lefolyt évnegyedben köteles példányokban 2796 db., áthelyezés útján 27 db., ajándék útján 76 db., vétel útján 42 db., összesen 3041 db. nyomtatvánnyal gyarapodott. Ezen felül köteles példányok czímén beérkezett: gyászjelentés 1516 db., zárszámadás 434 db., püspöki körlevél 75., db., perirat 12 db., műsor 508 db., hivatalos iratok 143 db., alapszabály 194 db., szinlap 1696 db., falragasz 728 db., vegyes 417 db., összesen 5723 darab aprónyomtatvány.

Vételre fordítottatott 236 korona 90 fillér, és 60 líra.

Ajándékaikkal a következők járultak a könyvtár anyagának gyarapításához: Adler S. Bécsből, Barcza I. (2 db.), a bécsi csász. tudományos akadémia (2 db.), a békésmegyei gazdasági egyesület Békés-Csabáról, a m. kir. belügyminiszterium (2 db.). Budapest székes-főváros, Budapest székes-főváros statisztikai hivatala, a budapesti egyetemi tanács, a budapesti kereskedelmi és iparkamara, Fejérpataky László (8 db.), Fogarasi Albert Nagy-Enyedről, a m. kir. földmívelésügyi miniszterium, Geró Lajos, Gohl Ödön, Gulyás Pál (3 db.), Herman Ottó, Jankó János (22 db.), Katona Lajos, a m. kir. kereskedelemügyi miniszterium, Kováts László, Kőrösy József (2 db.), Krupec I. Teszérről, a linczi Museum Francisco-Carolinum (2 db.), Lóczy Lajos (2 db.), a M. Tud. Akadémia (4 db.), a Magyarországi Kárpátgyesület, a m. kir. meteorologiai és földm. intézet (4 db.), Milhoffer Sándor (3 db.), a miskolci kereskedelmi és iparkamara, a nagyszabenyi erdélyi honismertető egyesület, Négyesy

Lászlóné (55 db.), a norvég kir. kormány, az osztrák cs. és kir. kereskedelmi miniszterium (4 db.), a statisztikai központi bizottság, Pálfi Márton Kolozsvárról, özv. Panian Viktorné (2 db.), a pápai Jókai-kör, a m. kir. pénzügyminiszterium, a pozsonyi orvos-természettud. egyesület, Schulpe György Pozsonyból (3 db.), Sepsi-Szentgyörgy város polgármesteri hivatala, a Stefánia-egylet, a svéd kir. kormány, a m. kir. szabadalmi hivatal (19 db.), Szalay Imre (4 db.), Szubay Benedek Kápolnáról, Téglás Géza Déváról, a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszterium (2 db.).

A könyvtár helyiségeiben 720 egyén 1614 kötet nyomtatványt, kölcsönzés útján pedig 208 egyén 522 kötetet használt.

A lefolyt évnegyedben 586 munka lett osztályozva, a melyekről összesen 683 czédula készítettett. A köteles példányok átvételére berendezett helyiségbe e negyedév folyamán 519 csomag érkezett; ugyaninnen 657 levél expediáltatott az egyes nyomdákhoz, a melyek közül 102 db. vagy a be nem küldött sajtóterméket, vagy pedig az elmaradt kimutatást reklamálta meg.

A nyomtatványi osztály anyagának revideálása is e negyedévben történt meg oly módon, hogy a szakaszba behelyezett összes munkák egyenkint, külön-külön összevettettek az egyes szakkatalogusoknak az adataival. A meglévő könyvek a szakkatalogusban vörös czeruzával jelöltettek meg, a hiányzó munkák címei pedig a szakkatalogusból egy külön ívre jegyeztettek fel.

A revizió statisztikai eredménye: 178,578 darab könyv. Vagyis 49 napi munkaidő alatt, 5 csoportban dolgozva, naponként átlag 3644 darab revideáltatott, amiből egy csoport átlagos napi munkája 728 darabot tesz ki.

Az egyes munkák és a szakkatalogusok adatainak egybevetése szerint összesen 1910 munka hiányzott. Ez azonban nem mutatja a tényleges hiányt, mert a czédulakatalogus átnézése és a további kutatások után 399 munka már eddig is részint előkerült, részint pedig hiányának oka derült ki. Remélhető tehát hogy e szám a jövőben is még apadni fog.

Nem revideáltatott a következő könyvtári anyag: Iskolai értesítők 12,263 db., schematismusok 1854 db., ordo és directoriumok 1870 db., XVI. és XVIII. századbéli röpiratok 3136 db., másodpéldányok 18,166 db., Kossuth-könyvtár 4303 db., Kisfaludy-könyvtár 1017 db., Hajnóczy-könyvtár 660 db., iskolai drámák 100 db., feldolgozatlan zeneművek 1326 db., a korábbi évekből feldolgozatlanul maradt anyag 19,414 db., és 1780-tól 1897-ig terjedő, vegyes mintegy 100,000 dbra terjedő kisebb nyomtatványok, melyek egyrésze ívrétek és bizonyos csoportok (évkönyvek, jegyzőkönyvek, alapszabályok stb.) szerint lett összeállítva és rendezve.

II.

A *kézirattár* a lefolyt évnegyedben mindössze két német és egy magyar kézirattal gyarapodott. Az egyik német kézirat a levéltárból tétetett át, a másik valamint a magyar kézirat vásároltattak.

19 kutató 69 kéziratot és 74 irodalmi levelet használt.

A személyzeti viszonyok a negyedév nagy részében olyanok voltak, hogy csupán a folyó munkára és az újabb szerzemények feldolgozására kellett szorítkoznia. Nevezetesen a *kézirattár* eddigi vezetője a negyedév folyamán eltávozott a múzeumi könyvtár kötelekéből, a másik tisztviselő pedig részint a könyvtárnoki tanfolyamon, részint a párisi könyvtárnoki kongresszusokon való elfoglaltsága miatt hosszabb ideig nem szentelhette idejét a *kézirattárnak*. Ehhez járul az a körülmény, hogy az osztályba osztott szolga a negyedév nagy részén át beteg volt s a negyedév végén be is adta nyugdíjaztatása iránti folyamodványát.

III.

A *hírlap-osztály* gyarapodása: *a)* köteles példányokból, kimutatással csomagban 70 hírlap 13,104 száma, egyes számokban 4070 szám, *b)* áthelyezés 2 hírlap 88 száma, összesen: 72 hírlap és 17,262 száma.

A könyvtár helyiségében: 195 olvasó 379 kötetet, házon kívül 8 olvasó 14 kötetet, összesen 203 olvasó 393 kötet hírlapot használt.

Végzett munka: *a)* czéduláztatott 30 hírlap és 209 évfolyam, *b)* átnézetett 10 hírlap és 13,505 szám, *c)* kötés alá adatott 258 hírlapkötet.

A köteles példányok beírásán kívül átvétetett az »*Athenaeum*« könyvnyomda- és kiadó-társulat által *ajándékozott 30 hírlap 448 kötete*, mind félvásznonba kötve. (Ezek azonban *duplumok* és csak egyes hiányzó számokat pótolnak, azonban a későbbi használatra fenntartandók; azért a hely szűke miatt egyelőre a pinzhelyiségben helyeztetek el).

IV.

A *levéltári osztály* ajándék útján 3, vétel útján (199 korona összegért) 14, örök letétemény útján 5 darabbal és a Szirmay család borsodi ágának levéltárával, összesen 22 darabbal és egy családi levéltár még számba nem vett darabjaival gyarapodott. A törzsanyag gyarapodásából 3 db. esik a középkori, 5 db. az újabbkori, 4 db. a nemesi iratok, 1 db. az 1848—49-es gyűjtemény, 1 db. a külföldi iratok és 3 db. a fényképgyűjtemény csoportjaira.

Az ajándékozók nevei: Bossányi Lajos szécsi, kemeri Mikó

Gyula és Solyom Balázs m. kir. pénzügyi tanácsos, budapesti lakosok. Örök letéteménnyel Szirmay Balamér és Görgei István (utóbbi a Görgei család levéltárának kiegészítéséül 5 darabbal) járultak a levéltári anyag növeléséhez.

A szerzemények közül említést érdemel néhai Rudolf trónörökösnek 1868. február 20-ikán magyar tanítójához, Homoky apáthoz írt levele és Deák Ferencz 1870. június 7-iki levele Solyom Balázshoz.

Nemesi irataink gyűjteménye a következő új darabokkal gyarapodott: 1. 1630. május 26. Bécs. II. Ferdinánd címeres levele Szikszay Szücs János részére; 2. 1650. július 20. Gyulafehérvár. I. Rákóczi György címeres Levele Bakos Tamás és társai részére; 3. 1725. október 16. Bécs. III. Károly címeres levele Torkos Jakab részére; 4. 1834., február 3. Szombathely. Vasvármegye nemesi bizománya Dienes Ferencz részére. Családi letéteményeink számában, mindkét letétemény, t. i. a Görgei Istváné és a Szirmay Balaméré, már korábban letéteményezett levéltárak kiegészítéséül szolgálván, nem állott be növekedés.

A lefolyt évnegyedben 31 kutató 8182 oklevelet, használt; külső használatra, 4 térítvényre, 53 irat és 1 fénykép, összesen 54 darab kölcsönöztetett ki.

A levéltár személyzetét leginkább az előző évnegyed nagy szerzeményeinek feldolgozása vette igénybe. A Vég hely örökösöktől megvásárolt második gyűjtemény, a tavaly megvett nagy gyűjtemény kiegészítő része, teljesen feldolgoztatott. Tartalma a következő: középkori eredeti iratok XIII. századból 1., XIV. sz. 10., XV. sz. 20., XVI. sz. 6 darab, összesen 37 darab, másolatok 25 db., újkori iratok XVI. sz. 27 db., XVII. sz. 186 db., XVIII. sz. 1740 db., XIX. sz. 1638 db., összesen 3653 darab, nemesi iratok 3 db., az 1848/49-iki szabadságharcra vonatkozó iratok és nyomtatványok 423 db., czéhiratok 7 db., genealogiák 42 db., elenchusok 142 db., külföldi iratok 2 db.; az összes iratok száma 4272 darab. Rendeztetett továbbá a Holló-féle gyűjtemény; revidálása, a szerzemény könyvbe való bevezetésével kapcsolatban most folyik. Itt soroljuk fel az előző évnegyedes jelentés kiegészítéséül a nemesi iratoknak a második Vég hely-gyűjteményből származó szaporulatát: 1. 1597. ápril 5. Heidelberg. Melissus Pál palotagróf címeres levele Höriböcken Hans és Gallus részére, XVIII. századi másolat, 2 példányban; 2. 1626. márczius 14. Bécs. II. Ferdinánd címeres levele Ujhelyi Mihály és János részére, XIX. sz. más. Kossuth Lajos iratain jelenleg a bélyegzés művelete folyik. Rendezés alatt állanak a Melczer, Tihanyi, Szirmay és Tallián családok levéltárjai. A Thaly család levéltárának lajstromozása befejeztetett, a Szent-Ivány családé befejezéséhez közeledik.

AZ ERDÉLYI MÚZEUM-EGYLET KÖNYVTÁRA 1899-BEN.

Az Erdélyi Múzeum-egylet könyvtára 1899. évi állapotáról dr. *Gyalui Farkas*, az igazgató ideiglenes helyettesítésével megbízott úr a következő jelentést terjesztette az egyesület évi közgyűlése elé:

Mindenek előtt a személyi változásokkal kell kezdenem, oly jelentékeny változások történtek a lefolyt évben. Dr. *Ferenczi Zoltánt*, a könyvtár igazgatóját Ő Felsege a budapesti egyetemi könyvtár igazgatójává nevezte ki s így könyvtárunknak 9 éven át igazgatója eltávozott 1899 december elején. Dr. *Ferenczi Zoltánt* 1891 június 1-én választotta meg az Erdélyi Múzeum-egylet könyvtárigazgatónak. Allását 1891 július 2-án foglalta el. Az egyletnek a kormánnyal kötött újabb szerződése után 1896 július 13-án Ő Felsege az egyetemi könyvtár igazgatójává nevezte ki, mely kinevezés által, a szerződés értelmében, egyúttal megmaradt a Múzeum-egylet könyvtárigazgatójának. Mint a múzeumi könyvtár igazgatója, *Ferenczi Zoltán* új korszakot nyit meg a könyvtár történetében. Az alapvető munkálatokat végzett dicső elődje, *Szabó Károly* után az a kötelessége volt, hogy a könyvtárba a modern könyvtári tudományok által kívánt újításokat hozza be, hogy ezek segítségével a könyvtárt használhatóbbá tegye. A *Szabó Károly* hosszas betegeskedése alatt felgyült hátralékos munkák elvégzése után lassan átalakult *Ferenczi Zoltán* igazgatósága alatt az egész könyvtári kezelés. Behozta a modern könyvtárban nélkülözhetetlen szerzemény-könyvet, igtatót, a könyvkivételt egyöntetűvé tette, a két könyvtárnak hat különböző alapcédula-katalogusát egybeolvasztotta, befejeztette a Múzeum-egylet szakkatalogusát is, rendezte a Régi magyar könyvtárt, a kéziratár egy részét katalogizáltatta s a nagy *Wesselényi*-levéltárt átvéve, teljesen rendezte. A könyvtár új szervezeti szabályrendeletét kidolgozta. Mindezek csak főbb részei működésének, mely az Erdélyi Múzeum-egylet könyvtárát különös figyelemre és szeretetre méltatta, belátván e könyvtárnak az erdélyi részekben oly nagyfontosságú rendeltetését: az erdélyi részekre vonatkozó művek gyűjtését. A könyvtárnak a közönség iránt való működésében, a legnagyobb liberalizmussal az újabb kor szellemének helyet adott. Igazgatósága alatt a könyvtár jelentékenyen gyarapodott minden tekintetben. Annak, a ki a könyvtár történetét megírja — ha Isten megengedi talán magam vállalkozom e föladatra — *Ferenczi Zoltán* igazgatósága idejét, mint a könyvtár újjáalakulásának kezdetét kell tekintenie. Annak a kornak, melyben úgy a múzeumi, valamint az egyetemi könyvtár átalakítva, nagy lépésekkel közeledett ahhoz, hogy elfoglalja helyét az európai jelentékenyebb modern könyvtárak közt. Nem rajta múlt, hogy rövid idő alatt teljesen nem fejeztük be

a munkát, de a mit az ő lelkesedése, szorgalma, kitartása és kötelességtudása emberileg megtehetett, azt megtette s a többit elvégezni a közel jövő feladata és halaszthatatlan kötelessége. Most már csak előre haladhatunk ezen az úton s megállanunk nem szabad.

Másik veszteségünk: a halál elszólította hivatalától id. Böhm Mihály segédőrt, 1899 augusztus 22-én. Életrajzát az Erdélyi Múzeumban közöltük már, temetésén az Erdélyi Múzeum-egylet kegyelettel vett részt s koszorút helyezett koporsójára. Megérdemelte az elhunyt e koszorú minden levelét. Könyvtárunk iránt való hűsége, kötelességtudása, pontossága, melyről mindnyájan példát vehettünk s a közönség iránt való szeretetteljes szolgálatkésztsége becses munkatárssá, szeretett kollegává tették. Nyilvános könyvtárban megbecsülhetetlen az olyan tisztviselő, ki a közönséggel érintkezve felfogja hivatását, érzi szívében, hogy ő nem gép, hanem teljesítője annak a fontos feladatnak, hogy a könyvtár használatát minél könnyebbé, kellemesebbé, vonzóbbá tegye mindenki részére. Az a könyvtár, melyben ilyen szellem nincs: félig zárva van. Elhalt öreg kollegánk emlékének, működése elismerésének áldozunk e kegyeletteljes megemlékezésünkben. Az eltávozott igazgató helyébe, mint helyettes, az egyetem tanácsa engem bizott meg s e megbízatást a vallás- és közoktatásügyi miniszter is megerősítette. Böhm Mihály helyét pedig egyelőre napidíjasul Székely Jánossal töltötte be, ki az év elején idegbetegséget kapván, öngyilkos lett. Helyébe Szádeczky Béla választatott meg s működik 1899 márczius 1-je óta. Továbbá Derzsi Odön múzeum könyvtári napidíjas az egyetem könyvtárához neveztetvén ki 1899 október 15-én, helyébe Korber Ernő math.-term. tud. kari hallgató, majd az ő távozása után 1899 november 20-tól kezdve Faragó László böcs. kari hallgató neveztetett ki. A könyvtár átvétele s a távozó igazgató részéről kezeimhez való átadása 1899 december 8-án történt meg. E hivatalos átadáson az Erdélyi múzeum-egylet igazgató választmánya dr. Békésy Károly, dr. Gergely Samu és dr. Posta Béla urakkal képviseltette magát.

A lefolyt évben a könyvtár gyarapodott vétel útján 730 kötet és füzet, ajándékban 412, köteles példányban a mi most már szintén ajándéknak veendő 213, összesen 1355 kötettel és füzetrel, melyek a szerzeménykönyvbe, vagyis alapleltárba mind be vannak jegyezve. A gyarapodásból teljes nyomtatvány, vagyis új mű 911 kötet és füzet, résznyomtatvány 444 füzet és kötet.

Könyveket adományoztak könyvtárunknak (1899-ben): Abt Antal, dr. 2, Arany Lászlóné, Özv. (Arany János kisebb költ. Kézirat.) Balló István 1, Barcza Imre 1, Belügyminiszterium, Berliini akadémia 1, Bodrogi János. Budapest főv. stat. hiv. 1, Budapesti egyetemi könyvtár 1, Debreczeni 100 éves jubileumot

rendező bizottság 5, De Gerando Antonia 1, Domanovszky Sándor 1, Egri érsekség 1, Eisler Mátyás 1, Erdélyi irod. társ. 1, Esterházy Kálmán, gróf 6, Ferenczi Zoltán 24, Finály György dr. és Gábor 246, Flatt Károly, Földművelésügyi miniszt. 3, Földtani intézet 1, Fővárosi statisztikai hivatal 1, Fővárosi tanács 1. Franklin társ. 1, Gál Kelemen, dr. 1, Gyalui Farkas dr. 2. Kalliáni Adám, Képviselőház 9, Kolozsvári keresk. és iparkamara 3, Kolozsvár városi tanács 1, Komáromy Andor 1, László Ferencz. Magyar. tud. akadémia 3, Márki Sándor 4, Nagy Mór 4, Nemzeti múzeum 4, »Prot. Szemle« kiadóhivatala 1. Bárány Radákné. (Régebbi adomány), Román irod. és közműv. társulat, N.-Szeben 9, Sárközy Lajos 2, Sculek (580 sz. E. sz.) Simó János 1, Stein János 2, Szádeczky Béla 2, Szádeczky Lajos 1, Történelmi Társulat 1, Veres Endre dr., Wahlner A., Wesselényi család 29 művet.

Ki kell emelnem ez adományok közül mint jelentősebbeket a következőket: a Wesselényi-család levéltárából 29 mű 34 kötetben. Esterházy Kálmán gróf 6 érdekes mű, Ferenczi Zoltán 24 mű, Finály Gábor és György 246 mű 338 köt. 25 füz., összesen 363 drb. Ez utóbbi adomány alapítványnak vétetett, adományozói alapító tagoknak kimondatván az ig. választmány által. A kéziratár igen becses ajándékot kapott özv. Arany Lászlóné urhölgytől, ki Arany János kisebb költeményeinek kézirati példányát küldte ajándékba.

Vétel után kiadtunk, 1899-ben könyvekre 1506 frt 40 krt (de ehhez hozzájárul még 1400 frt, mely tényleg 1899-ben vásároltatott s melyet 1900-ban kell kifizetni), könyvköttetésre 742 frt 85 krt, könyvtári kiadásokra 152 frt 15 krt, összesen 2401 frt 40 kr. Az összes könyvet feldolgoztuk s a könyvvállományba iktattuk. A kéziratár katalogizálása jelentékenyen előrehaladt, a Wesselényi-levéltár ügyszólván teljesen rendezve van, néhány kézirat kötete maradt még leírandó, mit mielőbb befejezünk.

Könyvtárunk használatáról a következő adatokat adhatjuk: Az egyetemi könyvtárral közös olvasó teremben 1899-ben megfordult 14,541 olvasó, a kik helyi használatra kikértek 13,361, házi használatra 3220, összesen 16,581 kötet és füzetet. Letett index volt 1041. Egy óra esik átlag 1235, egy napra 42 olvasó. Az 1898. év statisztikai adataihoz képest jelentékeny emelkedés van a forgalomban. Statisztikánk egyébiránt nem is mutat egészen hű képet, forgalmunk nagyobb, mint a mekkora ki van tüntetve. Teljesen hű statisztikát azért nem adhatunk, mert a könyvtár helyiségei nem olyanok, hogy minden egyes mű használatát jegyezni lehessen. Így például az egyetemi professorok és más buvárok által nem az olvasó teremben használt művek nagy része nincs fölvéve a statisztikába, nincs is időnk arra, hogy a statisztikát minden részletében teljesen vezessük. De még ez a tökéletlen statisztika is mutatja, a mit szemmel láthatunk minden-

nap, hogy könyvtárunk helyiségei minden tekintetben szűkek és elégtelenek. Elmondhatom, hogy ha helyünk volna, gyakran sokkal több, talán még egyszer annyi olvasó jönne. Nagy sajnálattal, de az általam ideiglenesen nyert megfizető megbízatás kötelességének tudatában, minden kerülgetés nélkül ki kell jelentenem, hogy könyvtárunk jelenlegi helyiségével tarthatatlan állapotokba jutottunk. Sem könyveink elhelyezésére, sem olvasók részére elegendő hely adására már nem vagyunk képesek. Az egyetlen nyilvános könyvtár vagyunk Kolozsvárt. Egy városban, mely 44 ezernyi lakossal, közte 1200 egyetemi hallgató és mintegy 70 egyetemi tanárral, rá van utalva egy könyvtárra, melynek olvasó termében 40 embernél több nem fér el. Nincs helyiségünk arra, hogy érkező folyóiratainkat kitegyük közhasználatra, nem tudunk alkalmas kézi-könyvtárt létesíteni s nincs helyiségünk arra, hogy egy tudós számára megfelelő külön szobát adjunk, hol a kéziratokat is háborítatlanul lehetne használni. Olvasó termünk nem alkalmas arra sem, hogy a helyi használatra kiadott művekre tökéletes ellenőrzést gyakoroljunk. Könyveinket alig tudjuk elhelyezni, a már megtöltött könyvszekrényekbe új polczokat kell tételnünk és úgy beszorítanunk a szaporodást. Duplumaink számára nincs helyünk, ezek egy részét az épületeken kívül kellett elhelyeznünk egy kamarába. Mindezek mellett pedig keskeny, alig néhány lépésnyi távolságra van a nemzeti színház százados épülete tele gyűlékony anyagokkal, fenyegetve azzal, a mi legtöbb színház sorsa, hogy leég s ez esetben legnagyobb veszedelmet hozhatja pótolhatatlan könyvtárunkra és kéziratárunkra. Mindjárt, hogy a könyvtár vezetését átvenni ideiglenesen szerencsém volt, fölterjesztést intéztem a tekintetes egyetemi tanács útján a közoktatásügyi kormányhoz, kérve, hogy a könyvtár ablakai vastáblákkal elláttassanak a mit egyszer már eredménytelenül kértünk előbb is, továbbá sürgősen indítványozva, hogy a könyvtár könyvállománya tűz ellen a viszonyok által megengedett összeg erejéig biztosíttassék. Az egyetemi tanács bölcsessége az ügyet olyan helyzetbe hozta, hogy mindkét kívánság teljesülni ígérkezik. De mindez csak elővigyázati intézkedés, a fő, hogy minél előbb és minél sürgősebben új könyvtár-épületet kapjunk. Minden nap, melylyel ez ügy elhalasztatik, veszteség és kár nekünk. Addig míg új könyvtárunk nincs, nem szólva a minket folyton fenyegető veszedelemtől, hivatását sem teljesítheti kellőképen a könyvtár. Nem lehetséges végrehajtanunk azt a tervünket sem, hogy újabb felszólítást és kérést intézzünk az erdélyrészi közönséghez, régi erdélyi nyomtatványok és kéziratok adományozására, hisz alig tudnók elhelyezni, ha nagyobb adomány érkeznek; a budapesti egyetemi könyvtár dublettái, melyeket ajándékba kapott a velünk egy hajlékban lévő egyetemi könyvtár, évek óta ládákban csoma-

golva hevernek a folyósón és előszobákban, mert nincs helyünk. Az a reményünk azonban, hogy a közoktatásügyi kormány, mely ide évek óta valóban bámulatos munkával és áldozatokkal emeltetett pompás épületeket az egyes tudomány-szakok részére, most a könyvtár érdekében, mely valamennyi tudomány-szakot egyaránt szolgál, a lehető legrövidebb idő alatt megvalósítja azt a kifejezett határozott szándékát, hogy Kolozsvárt az erdélyi múzeum és egyetemi könyvtár számára megfelelő végleges könyvtár épületet emeltessen. Vajha ez így volna s a kormánynak ezt a határozott komoly tervét semmiféle ok és kérdés ne bonyolítaná, ne zavarná meg és ne késleltetné. Mert e terv tovább halasztása nagy károkat okoz, sőt ki kell jelentenem, veszedelmet is hozhat könyvtárunkra. Együttal hátramaradást ama nemes és fontos célokra, melyeket az Erdélyi múzeum-egylet könyvtára több mint 40 esztendeje szolgál ebben a hazarészben.

Nemcsak minket tenne boldoggá, ha immár megérnék azt, hogy az ország e jelentékeny, egészen nyilvános könyvtára hivatásához méltó helyiségben a működését megszorító viszonyoktól szabadúlva teljes erővel fejlődhetnék: de hiszem, hogy az Erdélyi Múzeumot alapító ama halhatatlan emlékü nagy férfiaknak még haló porukban is szellemük öröme és meglegedésére szolgálna az a nap, melyen itt egy hatalmas új könyvtár kapui nyílnának meg a köz részére.

A SZEGEDI SOMOGYI-KÖNYVTÁR ÁLLAPOTA 1899/1900-BAN.

A Somogyi-könyvtár 1899/1900. évi állapotairól, nevezetesen a czímtározás és rendezésről, az évi gyarapodásról, a használatról s a nevezetesebb mozzanatokról jelentésemet a következőkben terjesztem elő.

Múlt évi jelentésemben kiemeltem, hogy a könyvtár régi állományának czímtározása és szakokba osztása az előző évben befejezve lett. E nemben a teendők tehát pusztán a legutóbbi év beszerzéseire és adományaira szorítkoztak, a melyek minden hiány nélkül el is készültek.

Mintegy 900 alap- és utalólap készült s így az alap- és szak-czímlapok száma most már külön-külön az 54.000-et megüti. Az előbbiek 118, az utóbbiak 126 dobozban vannak elhelyezve. A czímtározott újabb állomány is a szakokba már beosztva és elhelyezve lett.

A múlt évben megkezdett lebélyegzések folytatását azonban a személyzet más irányú elfoglaltságánál fogva egyelőre felfüggeszteni kelle. A jövő évben a lebélyegzések folytatása és remélhető befejezése is megtörténik.

E mellett egyes szakokból kisebb mérvű áthelyezések, valamint

néhány szakban az új szekrényeknek a régiektől elütő mértékénél fogva szükséges átszámozásai foganatosítottak.

Az 1899. évi július 1-től a folyó év június hó végéig a könyvtár 1007 kötetből álló 423 munkával szaporodott. Ez összegben az alapítványi járulékok, tagilletmények és adományok is bennfoglaltatnak. Ellenben a magyar nemzeti múzeumtól az 1899. évi december hó végén átvett és a magyar tudományos akadémia gyűjteményéből származó s mintegy évtizedre kiterjedő hirlapduplumok csonka gyűjteménye, mely 54 láda szállítmányt képezett, valamint a szegedi kir. főügyészség területéről az összes nyomdák részéről beszolgált s a szegedi kir. ügyészségtől a könyvtárnak átadott 1899. évi első félévi köteles példányok a fentebb kitétetett gyarapodás számára betudva nincsenek.

Mind a két anyag, bár sok selejtes és eltávolítandó dolgot tartalmaz, csak hosszabb időt igénylő összesítés és rendezés után vehető számba s az elnaplózás és címztározás is utólagosan lesz eszközölhető. Az ügyészségi köteles példányok azonban az átvétel után legott elnaplózva lettek, mivel az anyag itt rendezettebb állapotban volt.

Bár a két gyűjteményben sok csonka munka szerepel, mindazáltal a könyvtár állománya mégis jelentékeny gyarapodásnak néz eléje.

Alapítványi illetménykép a történelmi, természettudományi, Kisfaludy-, Szent István-társulatok s az orsz. képzőművészeti egyesület kiadványaikat ez évben is megküldték, ezentúl adományul megkaptuk a m. tud. akadémia, a m. kir. földtani intézet, a m. földtani, m. földrajzi társaságok kiadványait.

A kereskedelemügyi m. kir. miniszter úr rendeletéből hivatalból megkapjuk a m. kir. központi statisztikai hivatal kiadványait is, sőt az időközben elmaradt folyamok is pótlólag jó részben megküldettek. A képviselőház elnökének rendeletéből pedig az országgyűlés folyó cyklusának nyomtatványai megküldetnek.

Egyesek jelentékenyebb adományainál fogva is gyarapodott a könyvtár, akiknek sorából a múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelőségének, Szeged város tanácsának, Zsótér Andornak, Kállay Albertnek, Széll Ákosnak, dr. Löw Immanuelnek, Thomay Józsefnek, Főkövi Bélának, stb. neveit említhetem fel.

A könyvtár legutóbbi gyarapodásához képest annak szakonkénti állománya tehát a következő:

Ösnyomtatvány (idegen és magyar)	175 mű	193 kötet	164 drb.
Vallástudomány (6 alszak)	7035 »	12539 »	11132 »
Jogtudomány (8 alszak)	2364 »	4028 »	3599 »
Államtudomány (5 alszak)	1010 »	1806 »	1663 »
Orvostudomány (6 alszak)	1147 »	1821 »	1637 »
Természettud. és matematika (5 alszak)	2501 »	4475 »	4166 »
Bölcsészet, nevelés, szépművészet (3 alszak)	2434 »	4326 »	3999 »
			26*

Történelem, földrajz (9 alszak)	5805 mű	11658 kötet	11092 drb.
Nyelvészet és szépirodalom (6 alszak)	4666 »	9366 »	8279 »
Vegyes (6 alszak)	981 »	7441 »	7189 »
Hírlapok (3 alszak)	247 »	1513 »	1937 »
Összesen	28,365 mű	59,166 kötet	54,857 drb.

Ezen állományból a Somogyi adományát képezte törzskönyvtárra esik 20 369 mű 43,700 kötettel, míg a városi beszerzések és más adományok 7996 művet s 15,466 kötetet képeznek.

Ezúttal is megemlítem, hogy a beszerzések ez idő szerint megállapított módja a könyvtár érdekei szempontjából hátrányos.

Az elmúlt évi szünet alatt a könyvtárt 61 olvasó használta. Az olvasó termet az országos gazdasági kiállítás, valamint a képzőművészeti egyesület által rendezett tárlat következtében támadt rendkívüli viszonyoknál fogva csak szeptember hó 12-én lehetett megnyitni. De a szeptember hó egész folyamán, valamint az ez évi április hó folyamán rendezett képtárlat a könyvtárt használókra nézve igen zavarólag és elidegenítőleg hatott.

Lépéseket tettem, hogy a 10 órától 5 óráig tartó tárlatok 1 órával megrövidíttessenek s a tárlat d. u. 4 órakor berekesztessék. De ellenkezőleg az történt, hogy a tárlatok ideje d. u. 6 óráig kiterjesztve lett.

A szabályzat szerint megállapított délelőtti és délutáni hivatalos órák alatt az elmúlt évben a könyvtárt összesen 10,815 olvasó látogatta, kik összesen 11,554 művet használtak. A múlt évihez képest az olvasók száma csökkent, a használt műveké emelkedett.

A könyvtár-használat havonkénti számszerű adatait a következő táblázat tünteti elő:

Év és hónap	Olvasók száma			
	összesen	napi átlag	napi létszám	
			leg-nagyobb	leg-kisebb
1899. július-augusztus	61	—	—	—
» szeptember	761	51 ¹⁶ /..	116	2
» október	1657	63 ¹⁹ /..	122	26
» november	1609	64 ⁹ /..	127	36
» december	1205	52 ¹¹ /..	114	2
1900. január	1412	56 ¹⁹ /..	99	31
» február	1384	60 ⁹ /..	102	32
» márczius	1419	52 ¹⁶ /..	102	31
» április	470	24 ⁶ /..	39	1
» május	466	17 ²⁴ /..	37	7
» június	311	13 ¹² /..	27	7
Összesen	10815	45 ¹⁰³ /..	—	—

Megjegyzem egyúttal, hogy olvasók közül 4901 a 6 óra után első időszakban látogatta a könyvtárt, a délelőtti időszakban azonban olvasó alig-alig volt.

A látogatók társadalmi állásuk és foglalkozásuk szerint a következőképp oszoltak meg: lelkész 35, tanár és tanító 658, tanuló 9581, író 71, művész 18, ügyvéd 31, katona 41, törvényhatósági tisztviselő 66, állami tisztviselő 186, magánhivatalnok 177, orvos 15, gyógyszerész 4, gazdálkodó 6. mérnök s építész 125, kereskedő 74, magánzó 189, nő 280.

A könyvtár helyiségeit és berendezését, valamint a könyvtár kezelését az elmúlt évben is többen látogatták és tanulmányozták a vidékről.

A könyvtár- s múzeumi bizottság az elmúlt évben 4 ülést tartott s az iktató könyv szerint az 1899. év végéig 321., ez évi június hó végeig pedig 175. ügyirat érkezett be.

A könyvtár és ezzel együtt a múzeum szervezeti és ügykezelési szabályainak átvizsgálása és kiegészítése megtörtént s a szabálytervezet ez időszert a tanács, illetőleg a szervező-bizottság elbírálása alatt áll.

A járulék-napló, a szakok sorszám-leltára, a látogatási napi jegyzékek pontosan vezetettek, illetőleg a gyarapodás mérvéhez képest kiegészítve lőnek.

A szünet alatt a könyvestermek összes polczai letakarítva s egyúttal a G., H., és J. szakokba osztott összes könyvek egyenkint megvizsgálva és kipurolva lettek.

Kiemelem, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszterium ez évi június hó 28-án 36590. számú leiratában kijelentette, hogy: »örömmel győződött meg arról, hogy a közönség által jelentékeny áldozatokkal fenntartott könyvtár és múzeum minden irányban megfelel teljes mértékben fontos kulturális rendeltetésének« s ezért a város közönségének »a kulturális ügyek iránt tanusított érdeklődéseért, valamint a városi könyvtár és múzeum igazgatóságának a gyűjtemények fejlesztése és közművelődési hatásuk fokozása körül kifejtett buzgalmaért« elismerését és köszönetét nyilvánította.

Végül jelentem, hogy az üresedésbe jött segédkönyvtárosi állásra a múlt évi szeptember 20-án tartott közgyűlés Tömörkény Istvánt választotta meg, ki a múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelősége részéről ez évi július hó folyamán rendezett könyvtárnoki tanfolyamon részt is vett.

JELENTÉS A MÁSODIK KÖNYVTÁRNOKI TANFOLYAM LEFOLYÁSÁRÓL.

A múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelősége által f. évi július hó második felében rendezett második könyvtári szaktanfolyam a fővárosi és vidéki szakemberek élénk részvételével folyt le.

Mint annak idején már jelentettük, az országos főfelügyelőség 14 vidéki könyvtár fentartóit szólította fel a tanfolyamban való részvételre. A résztvevők sora előzetes megfontolás után oly módon állapított meg, hogy első sorban azon könyvtári szakférfiak kaptak meghívót, kik hatósági, vagy a társadalom által létesített és létesítendő, nyilvános, vagy nyilvánossá tételre törekvő könyvtárak élén állanak, vagy a jövőben azok vezetésére hivatva lesznek. E mellett azonban a főfelügyelőség készséggel nyitott másoknak is, a kik magukat a könyvtári szakismeretekben tökéletesíteni óhajtották, szabad tért a jelentkezésre.

A hivatalos meghívóra, melynek elfogadása 100 korona uti-átalány élvezetével volt egybekötve, a következő könyvtárak kiküldöttei jelentek meg a tanfolyamon:

1. az *alsó-kubini* Csaplovics-könyvtár részéről *Gallasz Nándor*, Árvavármegye könyv- és levéltárnoka,
2. a *halasi* ev. ref. egyházközség könyvtára részéről dr. *Thúry József* ev. ref. főgimnáziumi tanár és könyvtárnok,
3. a *kassai* városi múzeum könyvtára részéről *Schleiminger Jenő* r. kath. segédlelkész,
4. a *kecskeméti* városi könyvtár részéről *Szilády Károly* városi levéltárnok,
5. a *nagynyedí* Bethlen-főiskola könyvtára részéről *Váró Ferencz* főiskolai tanár és könyvtárnok,
6. a *selmeczbányai* városi könyvtár részéről *Richter Ede* városi levéltárnok,
7. a *szegedi* Somogyi-könyvtár részéről *Tömörkény István* könyvtárnok,
8. a *vasvármegyei kultur-egyesület szombathelyi* könyvtára részéről *Horváth János* elemi iskolai tanító, központi könyvtárnok.
9. a *temesvári* városi könyvtár részéről *Bellai József* városi levéltárnok.
10. a *turócszentmártoni* múzeumi tót-társaság könyvtára részéről *Sokolik András* társulati titkár.

Ezeken kívül részint önkéntes jelentkezés, részint hivatalos kiküldetés alapján részvételre jelentkeztek és engedélyt nyertek:

11. dr. *Kóródy Péter* theol. tanár, a gyulafejérvári Batthyány-könyvtár öre, (gróf Majláth Gusztáv erdélyi püspök kiküldötte.)

12. *Krasznai István* székesfővárosi elemi iskolai tanító.
13. *Kumlík Emil* miniszteri segédtitkár.
14. *Naményi Lajos* biztosítási hivatalnok,
15. *Rombay Dezső*, a m. kir. mezőgazdasági múzeum őre,
16. *Zöldy Ernő*, gróf Esterházy Ferencz tatai könyvtárnoka.

Végül a főfelügyelőségtől nyert engedély alapján egyes előadásokat hallgattak rövidebb-hosszabb ideig:

17. dr. *Gyomlay Gyula* főgimnáziumi tanár, a M. Tud. Akadémia lev. tagja,

18. dr. *Szende Gyula* pozsonyi kir. kath. főgimnáziumi tanár.
Az előadások tárgyai a következők voltak:

I. Palaeografia és a kéziratok kezelése; előadta 12 órában dr. *Fejérpataky László* egyetemi ny. r. tanár, a Magyar Nemzeti Múzeum Széchenyi országos könyvtárának igazgató-őre, múzeumi és könyvtári országos felügyelő.

1. A palaeografia a könyvtári szolgálatban. Az írás anyaga.
- 2—3. Az írás fejlődése.
- 4—6. A szórövidítések elméletileg és gyakorlatilag.
- 7—8. Kortani alapismeretek elméletileg és gyakorlatilag.
9. Középkori kéziratok. A Korvina, magyar vonatkozású kódexek.

10. Középkori kéziratok leírása. Nyomatott katalogusok bemutatása.

11. Újkori kéziratok és oklevelek lajstromozása.
12. Kéziratok és oklevelek kezelésének és megóvásának módjai.

II. Könyvismeret (Bibliologia), előadta 12 órában *Varjú Elemér* nemz. múzeumi asszisztens.

1. A könyvnyomtatás eredete. Első kísérletek, fatábla-nyomatok. Nyomtatás szétszedhető betűkkel. Gutenberg.

2. A könyvnyomtatás elterjedése. A legelső nyomtató műhelyek és termékeik.

3. Az ősnymtatványok könyvtári szempontból. Könyvészetük, feldolgozásuk, katalogizálásuk.

4. A könyvnyomtatás kezdete hazánkban. Hess András. A zenggi nyomda. A mohácsi vész előtti magyar könyvkiadók és könyvkereskedők.

5. A könyvnyomtatás elterjedése Magyarországon. A XVI. század nyomdái és nyomtatványai.

6. A hazai nyomdászat és termékei 1600-tól 1711-ig.

7. Az 1711 előtti magyar nyomtatványok könyvészete és feldolgozása.

8. A magyar nyomdászat a XVIII. és XIX. században.

9. Könyvészeti különlegességek. Unikumok, ritka és becses könyvek, hártanyomatok, röpiratok, különösségek s az ilyenekkel foglalkozó könyvészeti irodalom.

10. A könyvillusztráció. A fa- és rézmetszés, a niello, a chiaroscuro, a karcz és a könyomás. Metszetgyűjtemények mint könyvtárak kiegészítő részei. Metszetes munkák. kezelésük, katalogizálásuk.

11. A könyvkötés. Rövid története külföldön és hazánkban. A könyvkötés a jelenkorban. Könyvjavítás és tisztítás.

12. A könyvgyűjtés hajdan és most. Könyvkereskedés, árlejtések, árak. Híres gyűjtők külföldön és hazánkban. Ex-librisek. czímeres és jelvényes kötések.

III. Könyvtártan (Bibliothekonomia); előadta 14 órában *Ferencki Zoltán*, a budapesti egyetemi könyvtár igazgatója.

1. A könyvtárügy és a könyvtárépítkezés áttekintése.

2. A régibb rendszerű nevezetesebb könyvtárak ismertetése. Berendezésük.

3. Újabb könyvtári építészet és alapelvei.

4. Újabb rendszerű nevezetesebb könyvtári épületek és berendezésük ismertetése.

5. A raktár- (magazin-) rendszer részletes ismertetése s a hazai viszonyok szerinti könyvtárépítészet.

6—7. A könyvtári berendezés; olvasótermek, hivatalok. butorzat a különböző könyvtári anyaghoz, beosztás.

8. A könyvanyag beszerzése. Növedéknapló, czédulakatalogus.

9. Szak- és helykatalogus. Könyvek felállítása. Néhány jobb szakrendszer ismertetése.

10. Egyéb katalogusok. Nyomatott katalogus. Kézi könyvtár és katalogusa.

11. Folyóiratok katalogusa és kezelése. Apróbb nyomtatványok.

12. A könyvtár használata az olvasóteremben s más külön helyiségekben. Felügyelet. Kérőlapok. Szabályzat. Néhány könyvtár eljárásának ismertetése.

13—14. Könyvkölesönzés; naplók, térítvények. A könyvtárvezetés egyéb feladatai; jelentések, statisztikák, revíziók.

IV. Bibliografia; előadta 10 órában dr. *Esztegár László* nemz. múzeumi assisztens.

1. Bevezetés. A bibliografia elmélete, története, felosztása.

2. Általános bibliografiai szakmunkák és folyóiratok.

3. Egyetemes külföldi repertoriumok.

4. Külföldi szakrepertoriumok.

5. A magyar bibliografiai irodalom történeti ismertetése; az első kísérletek a bibliografia és irodalomtörténet terén.

6. Folytatás; a bibliografia önálló rendszeres művelése napjainkig.

7. A köteles példányokról szóló törvény és végrehajtása.

8. Modern nemzetközi bibliografiai mozgalmak; a tizedes bibliografiai rendszer és a brüsszeli bibliografiai intézet.

9. Egyéb bibliografiai vállalatok és tervek.

10. Bibliografiai teendők Magyarországon.

Az előadások július 15-ikén kezdődtek és 28-ikán értek véget. Befejezésül, mint az első tanfolyamnál is történt, a hallgatók dr. *Fejérpataky László* és dr. *Ferenczi Zoltán* előadók vezetése alatt megtekintették az egyetemi és műegyetemi könyvtárat és az országos levéltárat; a Magyar Tudományos Akadémia könyvtára a nyári szünet miatt nem volt megtekinthető.

Ezenkívül az a véletlen körülmény, hogy a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára nyomtatványi osztályának általános nagy revíziója a tanfolyam ideje alatt is folyamatban volt, módot nyújtott a tanfolyamon résztvevőknek arra is, hogy a könyvtári revízió munkáját közvetlen szemlélet alapján megismerhessék.

A tanfolyamtól remélhető eredmények között végül nem lehet mellőzni azt sem, hogy az ország különböző részeiből összegyűlt könyvtárnokok személyes érintkezése kétség kívül hozzá fog járulni az egyes könyvtárak közötti szellemi összeköttetések fokozásához, a mi különösen az annyira kívánatos csereviszony élénkítése, továbbá bizonyos egységes elvek fokozatos térfoglalásának szükségessége szempontjából fontos tudományos és közművelődési tekintetből csak üdvös lehet.

A tanfolyamban résztvevő szakemberek az előadások hallgatásáról hivatalos bizonyítványt kaptak.

A múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelősége reméli, hogy a tanfolyam előadásai alapján az előadók által készített kézikönyvekkel is meg fogja ajándékozhatni hasonló természetű művekben még mindig nagyon szegény irodalmunkat.

SZAKIRODALOM.

Dr. Gyalui Farkas. *Külföldi közkönyvtárakról. Tanulmány Németország, Svájc, Franciaország, Anglia, Hollandia, Belgium és Ausztria nevezetesebb közkönyvtárainról.* I. kötet. 8 táblával és 7 könyvkezelési eredeti nyomtatvány-mintával. Kolozsvár, 1900. XVI + 123 l.

Három év előtti könyvtártani tanulmányútról szóló beszámolónak első része ez a kötet. Megjelenésekor a napilapok egy része majdnem szokatlan élénkséggel hívta fel rá a figyelmet, hangsúlyozva különösen úttörő mivoltát. S valóban nem is igen ismerünk olyan művet, a mely a nevezetesebb könyvtárak rendszeres, összehasonlító ismertetését tűzte volna ki feladatául, habár másrésről nem szabad elhallgatnunk, hogy több nevezetes német, francia, angol u. n. bibliothekonomiai kézikönyv egyes fejezeteiben igen nagy anyag van feldolgozva a különböző könyvtárak rendszereit, kezelését, berendezését illetőleg.

Gyalui dr. ebben a kötetben tizenöt könyvtárt mutat be, u. m. Németországból a müncheni kir. udvari és állami és az ottani egyetemi, a strassburgi császári egyetemi, a kölni városi, a bonni kir. egyetemi, a frankfurti városi, a lipcei kir. egyetemi, a hallei egyetemi, a berlini királyi és az ottani egyetemi és a drezdai kir. nyilvános könyvtárakat, Svájcban a zürichi városi és a múzeumegyleti könyvtárakat, Luzern kanton könyvtárát és a bazeli nyilv. egyetemi könyvtárt. Előszavában felsorolja azokat a külföldi könyvtárakat is, a melyekről művének egy későbbi kötetében szándékozik szólni.

A feladat, a mit Gyalui maga elé tűzött, épenséggel nem nevezhető könnyűnek. Könyvtárak jellemző vonásainak fölismeréséhez, s az összehasonlításokból eredő tanulságok levonásához igen gyakorlott szem és tájékozottság szükséges — különösen, ha egy rövid utazás alkalmával olyan sok nagy gyűjteményről akarunk mindenre kiterjeszkedő képet nyújtani. mint Gyalui

szóban forgó munkájában, a hol az egyes gyűjtemények történetét, anyagát s az intézetek jelen állapotait összefoglaló ismeretetés a cél. Nem is csodálkozhatunk hogy nem sikerült olyan művet nyújtania, a melyenre ambíciója és lelkesedése sarkalta. Ha egy vagy két szempontból vette volna vizsgálat alá anyagát, kétség nélkül hasznosabb, eredményesebb munkát végez. Mi azt hittük, hogy szépirodalmi író léteire különösen arra fog törekedni, hogy a könyvtárak életét, első sorban használatát eleven képekben bemutassa. Ez igen szép feladat lett volna s egyáltalában nem vont volna le semmit a vállalat tudományos jellegéből. Megismertet ugyan szerző a használati feltételekkel, azonban a szerzett impressziók nem hangolták élénkébb rajzokra s inkább a könyvtárak történeti és bibliotékonómiai ismertetésére törekedett. Értékes dolgot művelt így is és szakemberek igen sokszor fogják felhasználni könyvét, a mikor egyik másik könyvtár állapotairól tájékozódniok kell. De bármily ügyességgel állította is össze szerző az egyes könyvtárak történetére vonatkozó adatokat, ezek a vázlatok mégis csak vázlatok maradnak. Epen ezért tudományos kutatásoknál mindenki igen hálás lesz a Gyalui által igen helyesen minden könyvtár ismertetése után közölt bibliografiai adatokért a melyek a szakemberre nézve fontos kimerítő forrásművekre utalnak. Mindezzel nem a szerző törekvéseinek értékét akarjuk kisebbiteni. Csupán annak a hangsúlyozása célunk, hogy egy kis kötetben tizenöt könyvtárról szakemberekre nézve kielégítő történeti ismertetést adni lehetetlenség.

Hasonlóképen áll a dolog a könyvtárak anyagát illetőleg. Hogy is lehet kívánni, hogy képet nyujthasson valaki egy rövid utazás után oly sok gyűjteménynek akkora anyagáról? Ehhez alapos kutatásokra van szükség, a mire Gyaluinak akkor jól tudjuk gondolnia sem lehetett. S mégis majdnem túlzott buzgalommal némely könyvtárak ismertetésénél ezt is megkísérli, a mi ismét hozzájárul ahhoz, hogy könyve egyenetlenné, tervezetében és koncepczióban bizonytalanná válik. A kéziratok könyvtári kezelését Gyalui egyáltalában nem tette tanulmány tárgyává. Úgyszintén arra se terjeszkedhetett ki, hogy az egyes gyűjtemények anyagát a magyar irodalom szempontjából megvizsgálja. Pedig ezt a feladatot első sorban magyar tudósoknak kell megoldani, a minthogy lelkesítő példák erre nézve nem is hiányoznak. Hálásan vesszük azonban a hallei magyar könyvtár állapotairól szóló tudósítást.

Végezve most már azoknak a feladatoknak felsorolásával, a melyeket Gyaluinak nem lehetett vagy programjából kifolyólag nem is kellett megoldani, ismerjük el, hogy nagy anyagát a nehézségek mellett is alapjában véve igen ügyesen és sok tekin-

tetben tanulságosan rendezte el és dolgozta fel. Azok, a miket az egyes könyvtárak építkezéseiről, berendezéséről, kezeléséről elmond, a magyarországi könyvtárügy jelen állásában igen nagy haszonnal olvashatók. Helyesen ismeri föl és hangsúlyozza a könyvtárak kulturtörténeti jelentőségét, rámutat az itthon megoldandó kérdések egész sorára, a használat kérdéseiben mindig a legliberalisabb szempontoknak lelkes hirdetője, úgy hogy könyvtétől tagadhatatlanul sok irányban kedvező hatásokat lehet várni.

Előszavában egy kissé nagyon is nagy vonásokban vázolni törekszik a könyvtárügy magyarországi fejlődését. Ugyancsak az előszóban látjuk, hogy a Korvin-kódexnek a Korvina szóval való már ismételten megrótt értelmetlen jelzése még mindig kísért könyvtári szakírók műveiben is.

—szt—

Firtinger Károly. *Ötven esztendő a magyarországi könyvnyomtatás közel múltjából. Kiadja a könyvnyomdászok szakköre.* Budapest, 1900. 8-adr. 220 l.

A magyar könyvnyomtatói kar egyik legérdemesebb tagja, s a nyomdászati szakirodalom terén is már régóta igen jó nevű szerző nagyszámú kisebb dolgozat után terjedelmes könyvvel ajándékozta meg nyomdászattörténetünk mindinkább fejlődő irodalmát. Szorgalmas tanulmányok és gondos kutatások alapján könyvet írt a magyarországi nyomdászat egyik legnevezetesebb időszakáról, arról t. i. a melyik a század eleji irodalmi fellendüléstől egészen a szabadságharc bukásáig terjed. Hogy kellő művelődéstörténeti háttérrel festhessen meg, valóban elismerésre méltó tájékozódást szerzett történeti irodalmunk révén hazánk politikai, irodalmi és gazdasági viszonyairól. Ebben a keretben azután nagy gondnal helyezte el a nyomdászati viszonyokról évek során át fáradhatatlan lelkiismeretességgel összegyűjtött adatait. Ezek az adatok kiterjeszkednek a nyomdászati technika legapróbb részleteire, továbbá a nyomdászok személyi és társadalmi viszonyaira, szóval a kérdésnek épen azokra a oldalaira, a melyeknek megvilágításához tökéletes szakismeretek s a szakma emberei között messze ágazó összeköttetések szükségesek. Firtinger Károly mindkét tekintetben alkalmas volt a feladat megoldására. A nyomdászati technika kérdéseinek fejtegetésében a métier alapos ismerőjeként mutatja be magát, a személyi adatok felkutatásában pedig azt hiszem senki sem mutathatott volna fel oly szép eredményeket, mint ő, a ki hosszú idők óta a legnagyobb éberséggel meginterwievolt mindenkit, a kinek birtokában valamelyes adatot sejtett. Ezek mellett természetesen alaposan ismeri az eddigi kutatások eredményeit is. Így jött létre könyve, mely ugyan nem pragmatikus története a század első fele magyar nyomdászatának, azonban az érdekes ismert és ismeretlen adatok nagy tömegének igen stilszerű elbeszélés keretében való elhelye-

zése. Kellemes olvasmány s e mellett bőséges anyaggyűjtemény más esetleg magasabb szempontokat követő feldolgozások részére.

Szerző eredetileg csak a szabadságharc előtti nyomdászati képét akarta megrajzolni a nevezetes márcziusi idus két év előtti jubileuma alkalmából. Azonban az előzmények rajza mindinkább és inkább kiszélesedvén kezei között, elhatározta, hogy a század egész első felét felöleli. Kezdi a cenzura és a privilegiumok ismertetésével. Ugy ebben mint a vármegyéknek a sajtó szabadság érdekében kifejtett működéséről szóló következő fejezetben legnagyobb részt ismert adatokat közöl, azonban igen ügyes csoportosításban és a speciális nyomdászati szempontok helyes kiemelésével. Annál több az új adat a következőben, a hol a könyvnyomdák és munkásainak 1848 előtti helyzetét mutatja be, élénken rajzolva a különböző nyomdászati technikák fejlődését és a nevezetesebb nyomdász dinasztiák térfoglalását. Megérinti a könyvnyomtatás egy némely észthetikai oldalát is, azonban e tekintetben még részletesebb méltatást is szívesen vettünk volna amaz idők kiadványairól a bibliofilség szempontjából, jóllehet tudjuk, hogy ez a kérdés a magá egészében egész külön beható vizsgálódásoknak és fejtegetéseknek lehet tárgya. Becses fejezet az is, a melyekben a vidéki főbb nyomdák állapotait ismerteti. Pozsony, Debreczen, Kolozsvár, Kassa, Sárospatak, Szeged, Temesvár, Kecskemét, Szabadka, Arad, Győr, Szombathely, Magyar-Óvár, Vác, Esztergom, Maros-Vásárhely, Gyula-Fejérvár, Nagy-Szeben, Brassó azok a városok, a melyeknek nyomdászatiával részletesebben foglalkozik, részint az idevágó irodalom, részint saját kutatásai alapján. A csiksomlyói nyomdáról munkája második részében emlékezik meg. Kár, hogy az idézett forrásoknak pontos bibliografiai jelzését sok helyen elhagyja. Ez különben az egész könyvnek egész hiánya, a mi a szerzőre azt a feladatot hárítja, hogy a magyar nyomdászattörténeti irodalomnak nála bizonyára összeállított bibliografiáját mielőbb tegye közzé. Egyik fejezetében kiterjeszkedik a rokon iparágakra, a fametszésre, könyvmásásra, a fényképészetre, a könyvkötészetre, sőt a könyvkereskedelemre is. Mindenikre fölhoz egy s más érdekes adatot, természetesen nagyon távol maradva attól, hogy ezeket a kérdéseket fontosságukhoz mérten kifejtse. Azonban vázlatos ujjmutatásainak is hasznát vehetik későbbi kutatók.

A könyv második része: *1848—49 magyar nyomdászata* címét viseli. Igen sikerült itt mindenekelőtt a negyvenes évek hírlap-irodalmának rajza, úgyszintén az ezerszer elmondott márczius 15-iki események előadása is igen érdekessé válik az által, hogy részletesen kiterjeszkedik a nevezetes napon szerepelt nyomdászokra, azokra t. i., a kik a szabad sajtó első termékeinek kiszélesítésénél és kinyomásánál részt vettek. Egyáltalán a szabadságharc

éveinek könyvnyomdájairól — még a táboriakról sem feledkezve meg — nyomdászairól, és ezeknek tarka életéről igen sok új és jellemző adatot jegyez fel. Külön fejezetben szól a Kossuth-féle bankjegynyomda rövid de változatos történetéről. Csak azt szerettük volna, ha itt Landerer Lajosnak működési körét részletesebben ismertette volna. A jónevű nyomdásznak Kossuthhoz való viszonya szempontjából azt a kérdést eléggé érdekes volna élénkebben megvilágítani. A végső fejezet a táborban és a csataterén működött nyomdászokról szól, lehetőleg teljes névsor összeállítására törekedve. Ebben a névsorban szerepelnek Kliegl József és Kövesdi Dániel is, kik mindketten szedőgépek konstruálásával foglalkoztak s szomorú véget értek. A függelékben szerző közli a kolozsvári r. kath. liceumi nyomda ügykezelési és munka szabályzatát az 1814. évből. Az egész könyv tele van tanulságos illusztrációkkal.

Ismételten állíthatjuk, hogy Firtinger Károly szorgalommal összeállított és igen vonzóan megírt könyve a szorosan vett szakemberek mellett szélesebb körök őszinte elismerésére tarthat számot. Az előadás nyugodt folyását csak itt-ott zavarják kitérések. Így pl. az, a hol elpanaszolja, hogy az egyetemi nyomda régi üzleti könyveit nem lévén »nagyuri protekciója« nem használhatta fel kutatásaiban. Az ilyesmi inkább az előszóba való. Ott jobban meg is látják azok, a kiknek szánva van. *e. l.*

Henri Stein. *Manuel de Bibliographie generale (Bibliotheca bibliographica nova).* Páris, Picard Alphonse és fia kiadása, 1898. 8-adrét 895 l.

Véletlen körülmények folytán egy kissé elkésve kerül a sor a legújabb általános bibliografiai kézikönyv ismertetésére. De hát nem efemer jelentőségű munkáról van szó, a mely megjelenése után csakhamar elveszti érdekességét. Stein könyve a modern bibliografia monumentalis alkotásai közé tartozik. Petzholdt *Bibliotheca bibliographica*ja óta (1866) nem jelent meg az egyetemes bibliografiai irodalomnak hasonló részletességű és ennyire rendszeres elemzése. Mert Léon Vallée-nak 1884-ben és 1887-ben közzé tett *Bibliographie des bibliographies* című könyvei szerzőjük minden iparkodása mellett sem felelnek meg a kitűzött czélnak egyrészt a kritikai szempontok teljes mellőzése miatt, másrészt mivel a választott rendszer nem a legcélszerűbb. Így hát különösen a bibliografiai irodalomnak a legutóbbi évtizedekben beállott óriási fejlődése folytán nagyon érezhetővé vált egy kézikönyv szükségessége, a mely mint Petzholdt műve a bibliografiai irodalom mind sürűbbé való erdejében a kellő tájékozódást lehetővé tegye.

Nem itt a helye, hogy fejtegyük a modern bibliografiai problémák megoldására irányuló törekvéseket. Ez a kérdés mai

állításában külön beható tanulmányok tárgya. Azonban a legkülönbözőbb felfogások és irányzatok mellett is kétségtelen marad, hogy időnként égetően szükségessé válik az egész bibliografiai anyagnak összefoglaló kritikai ismertetése. Szó sincs arról, hogy az ilyen szintheticus művek magukban foglaljanak minden aprólékos bibliografiai munkálatot, a melyekre pedig sok esetben szükség lehet, azonban a főbb jelenségek ismertetése révén mind közelebb és közelebb viszik a kutatót az egyes kérdések, országok, irodalmak bibliográfiájának ismeretéhez s aztán, ha egyszer megtaláltuk a házat a melyben az lakik, a kit keresünk, könnyű lesz az ő külön lakosztályára ráakadni.

Stein bibliografiai rendszerének megállapításánál a Petzholdtét vette alapul, mely nézete szerint a legjobb. Természetesen módosította azt a tudományok mai állásának megfelelően különös figyelemmel a heidelbergi és halléi könyvtárak szakrendszereire. Összesen 17 főszakot különböztet, melyek a következők: I. Bibliographies universelles. II. Bibliographies nationales. III. Sciences religieuses. IV. Sciences philosophiques. V. Sciences juridiques. VI. Sciences économiques et sociales. VII. Sciences pédagogiques. VIII. Sciences pures. IX. Sciences appliquées. X. Sciences médicales. XI. Philologie et Belles-Lettres. XII. Sciences géographiques. XIII. Sciences historiques. XIV. Sciences auxiliaires de l'histoire. XV. Archeologie et beaux-arts. XVI. Musique. XVII. Biographie. Ezek a főszakok több-kevesebb alszakra oszlanak, a szerint a mint a létező bibliografiai anyag megkívánja. Mutatványul közöljük a VI. főszak részletezését: Generalités de l'économie politique, science politique, statistique, finances, monnaies, commerce et industrie, socialisme, corporations et associations ouvrières, assistance publique et privée, régime pénitentiaire. Egyáltalában minél részletezőbb osztályozásra törekszik, hogy könyvének használatát megkönnyebbítse. Szintén csak példakép említsük fel, hogy a XI. főszaknak egyik alszaka, melynek czíme: théâtre et littérature dramatique ilyen módon van részletezve: generalités, Allemagne, Autriche-Hongrie, Belgique, Danemark, Espagne, France, Grande-Bretagne, Italie, Pologne, Suede. Arra különösen nagy gondot fordít, hogy anyagát, a hol csak lehet geografiailag csoportosítsa.

Az így létrejövő nagyszámú szakokban helyezte el Stein nagy gondtal és türelemmel összegyűjtött könyv és dolgozat czímeit, hogy a bibliografiai irodalomról lehetőleg hű képet nyújthasson. Meglehet, sőt bizonyos, hogy néhány olyan cím hiányzik könyvéből, a mely némely szakkérdés szempontjából igen fontos útbaigazító volna, azonban tekintve az egész munka gondos összeállítását és kritikai jellegét egészben véve azt mondhatjuk, hogy Stein Manuel-jének megjelenése úgy tudományos, mint

gyakorlati jelentőségénél fogva kiváló fontosságú eseménynek nevezhető. A kritikátlan katalogusok mostani gyors szaporodása mellett egy ilyen kritikai alapon készült alapos munkálatnak igen nagy hivatása van. Lássuk egy pár szóban Stein kritikai módszerét is.

Előszavában fölemlíti, hogy a könyvében felsorolt bibliografiák nagy részét látta is s így saját meggyőződése alapján mond a legtöbb esetben ítéletet róluk. Ezek a rövid kritikák, amelyek az egyes bibliografiák pontos címei után következnek igen nagy mértékben fokozzák a könyvnek úgy tudományos mint gyakorlati értékét. Rövidségüknél fogva még a legsietősebb kutatás közben is átolvashatók, míg Petzholdt igen sokszor túlhosszúra nyújtotta egyébként mindig igen tanulságos ismertetéseit. Kisebbs- nagyobb tévedések előfordulnak ugyan Stein kritikai ismertetéseiben is, de ez tekintve, hogy igen sokszor különösen előtte ismeretlen nyelveknél másodkézből kell dolgoznia, nem is csoda. Nézzük pl. a Szabó Károly-féle Régi Magyar Könyvtár ismertetését: Très remarquable travail, comprenant dans le premier volume le répertoire des ouvrages en langue hongroise publiés en Hongrie de 1531 à 1711, dans le second le répertoire des ouvrages en toute autre langue (latine allemande etc.) publiés en Hongrie de 1473 à 1711. Ez ismertetésben így igen nagy tévedés foglaltatik, a mire bibliografusok figyelmét nem is kell felhívunk. Azonban az ilyen tévedések mind helyreigazíthatók lennének egy második későbbi kiadás részére, ha az egyes nemzetek bibliografusai a maguk részét átvizsgálják s megjegyzéseiket közölnék a szerzővel.

A magyarországi bibliografiai munkásságról Stein már könyve előszavában is elismeréssel szól, midőn hazánkat azok közé az országok közé sorolja, a honnan a legkitünőbb bibliografiák kerültek ki. Azonban nem mondható, hogy könyve hű képet nyújtana bibliografiánkról. Kertbeny, Szabó Károly, Petrik, Glück S. könyvészeti munkáit részletesen ismerteti ugyan, s folyóiratunkról is hízegően nyilatkozik, azonban megfelelnek többek közt id. Szinnyei József két nagyszabású alkotásáról: a folyóiratok repertoriumáról és a magyar írók biográfiai lexikonjáról. Mindkét mű, különösen az utóbbi az egyetemes bibliografiai irodalomban is a legnevezetesebb jelenségek között kérhet magának helyet. Tagadhatatlan azonban, hogy a külföld mindinkább jobban tudomást vesz bibliografiai munkásságunkról is s Steinnak folyóirata *Le Bibliographe Moderne* állandóan figyelemmel kíséri törekvéseinket. E folyóiratban nemrég Szinnyei Józsefnek munkássága is érdeme szerint volt méltányolva.

Stein könyvét igen érdekes és hasznos függelékkel bővítette. Az első géographie bibliographique cím alatt azon helyek jegy-

zékét közli, a melyeknek a XIX. század előtt nyomdájuk volt, a helyek latin nevével s a nyomdászat ottani kezdetének évjelzésével. A második függelék az egyes nevezetesebb folyóiratok összefoglaló tartalomjegyzékeire vonatkozó bibliografiai adatokat foglalja össze: répertoire des tables générales de périodiques de toutes langues. A harmadik a nevezetesebb könyvtárak nyomtatványi katalógusainak jegyzéke: répertoire des catalogues d'imprimés des principales bibliothèques du monde entier. Mindezek csak kísérletek, a melyeknek az idő folyamán kell tökéletesülni. Annyi azonban bizonyos, hogy egy bibliografiai kézikönyvnek igen szükséges kiegészítő részei s újabb bizonyosságai a szerző tájékozottságának, szorgalmának és helyes gyakorlati érzékének.

E—r. L.

Dr. Louis Gerő. *La littérature hongroise en chiffres. Avec un tableau graphique.* Budapest, 1900. 46 l. nagy 8-adrét.

A párisi nemzetközi kiállítás alkalmából készült ez az előkelő nyomdászati kiállítási füzet, melyben a Pallas részvénytársaság igazgatója a magyarországi sajtótermelés statisztikáját állította össze tiz évről és pedig 1889-től 1898-ig

A statisztika két szempontból készült, első sorban a megjelent művek nyelvét s azután az egyes tudományszakokat tekintve. Bevezetésül szerző főbb vonásaiban megismerteti irodalmunk fejlődésének főbb vonásait. Azonban azt hisszük, hogy sokkal megfelelőbb lett volna, ha általános irodalomtörténeti szövegek helyett a múlt idők rajzolásánál is lehetőleg a könyvészeti statisztika adatait csoportosította volna. Igaz ugyan, hogy ez fáradságos vállalkozás lett volna, de a dolgozat célzatával inkább megegyezik, mint nevezetesebb íróink sommás sokszor nagyon is felszínes méltatása.

A statisztikai táblázatokban a szerző nagy részletességgel tünteti fel, hogy a szóban forgó tiz év alatt különböző nyelveken hány mű jelent meg Magyarországon végösszegül 34,416 művet állapítva meg, melyek közül tisztán magyar nyelvű 28,499 volt. Azután részletezi az egyes tudományszakokat szintén évek és nyelvek szerint s igen sok érdekes és jellemző adatot állapít meg, a melyeknek kulturhistorikusok, irodalomtörténetírók, sőt politikusok is nagy hasznát vehetik. Részletekbe e helyen nem bocsátkozhatunk s csupán a végösszegek följegyzésére szorítkozunk. Ezek szerint az említett tiz év alatt Magyarországon megjelent vallástudományi és erkölcsstani mű 3039 (ebből magyar 2174), nevelésügyi, ide értve a tankönyveket, értesítőket, stenografiát is 7088 (magyar 6336), szépirodalmi 3978 (magyar 3448), irodalomtörténeti 922 (magyar 852), klasszika-filológiai 208 (magyar 137), nyelvészeti 714 (magyar 423), művészeti, esztetikai, zenei

1677 (magyar 1232), böleseleti 171 (magyar 161), jogi 1544 (magyar 1419), politikai 1814 (magyar 1593), történeti 2132 (magyar 1784), föld- és néprajzi 958 (magyar 840), természet-tudományi és technikai 1153 (magyar 967), matematikai 368 (magyar 337), orvostudományi 1139 (magyar 963), nemzetgazdasági 1229 (magyar 1072), ipari és kereskedelmi 1586 (magyar 1292), hadászati 359 (magyar 235), enciklopedikus mű 55 (magyar 43), naptárak, címkönyvek 2352 (magyar 1671), ifjúsági iratok, képes könyvek 473 (magyar 451), egyes tartalmúak 1457 (magyar 1069). Mindezeket az adatokat szerző elég világosan konstruált grafikai táblázaton is bemutatja. —r.

Blätter für Volksbibliotheken und Lesehallen. *Beiblatt zum Centralblatt für Bibliothekswesen. Herausgegeben unter ständiger Mitwirkung zahlreicher Fachgenossen von dr. A. Graesel. Oberbibliothekar an der kgl. Universitäts-Bibliothek zu Göttingen.* Erster Jahrgang, 1900. Lipcse, Harrassowitz Ottó kiadása.

Bevártuk egy évfolyam teljes befejeződését, hogy kellőképen méltathassuk a könyvtárügy egyik legnevezetesebb részének szánt folyóirat jelentőségét és értékét. Örömmel adhatjuk most már hírül, hogy a közművelődési és népkönyvtárak iránt érdeklődők olyan gondal és szakavatottsággal szerkesztett közlönyt találhatnak az új vállalatban, a mely minden tekintetben méltó a szerkesztőnek a bibliografiai irodalomban már rég óta jó hangzásúvá vált nevéhez.

Nem szükséges hosszasan fejtegetni, hogy a modern társadalmi és népnevelési reformok sorában mily fontos helyet foglalnak el a népkönyvtárak és olvasócsarnokok ügyei. Mindenki ismeri az Amerikában és Angliában e téren kifejtett intenzív tevékenységet és elért eredményeket s tudjuk, hogy az egész művelt nyugat követni iparkodik az angol példákat. A kis Dániának nemes törekvéseiről az idei párisi könyvtárnoki kongresszuson hallottunk igen épületes közléseket s ugyanitt rendkívüli lelkesedést keltett egy amerikai könyvtárnoknőnek valóban szép előadása az amerikai állapotokról. Hogy Németország sem akar hátramaradni a nagy mozgalomban, már többször bizonyította az utóbbi időkben. Azonban legfényesebb bizonyága komoly törekvéseinek épen a szóban forgó folyóirat, a melynek hivatása az összes érdeklődő és közreműködő tényezőket közös működésben egyesíteni. Az új folyóirat felöli a népkönyvtárak és olvasócsarnokok egész ügykörét. Közül ismertető tanulmányokat a nevezetesebb könyvtárakról, foglalkozik a népkönyvtárak és olvasócsarnokok berendezésének, kezelésének, használatának számtalan fontos részletével. Ezen kívül kisebb közleményeiben számot ad minden érdekesebb mozzanatról, a mi a megjelölt körben

előadja magát s egyik legnevezetesebb feladatának ismeri megbízható tájékoztatást nyújtani a könyvtárak vezetőinek a felmerülő irodalmi jelentésekről. Ez az utóbbi különösen nagy jelentőségű.

A mai beláthatatlan méretű irodalmi termelés mellett valóságos áldás a könyvtárakra, különösen az általános jellegűekre nézve egy olyan kalauz, a mely megbízható komolysággal kijelöli a megszerzendő érdemes műveket. Az új folyóirat »Bücherschau« című rovata a német közművelődési könyvtárak egészséges irányban való fejlődésének egyik legbiztosabb eszköze.

Nem részletezzük e helyen az első évfolyam anyagát. Meg fogjuk ezt tenni a »folyóiratok szemléjé«-ben. Itt még csak azt akarjuk fölemlíteni, hogy a magyarországi könyvtárügy mostani stadiumában nagyon ajánlható e folyóirattal való megismerkedés mindazok részére, a kik a nálunk is észlelhető, habár még mindig csendes tempójú s biztos irány nélkül szűkülőködő mozgalomban a népkönyvtárak és hasonló természetű intézmények terén komoly tevékenységet óhajtanak kifejtetni. A 12 füzetből álló évfolyam előfizetési ára potom 4 márka. A Centralblatt-tal együtt 16 márka. A Centralblatt külön 15 márka.

rl.

A MAGYAR BIBLIOGRAFIAI IRODALOM REPERTORIUMA.

(1900. július—szeptember.)

Összeállítja: KOVÁCS LÁSZLÓ.¹

BERKESZI ISTVÁN dr. Temesvár szab. kir. város kis monografiája. (Könyvnyomtatás, hírlapirodalom 107—115. l., könyvtárak 165. l. Temesvár, 1900. Uhrmann Henrik. 8-r. 4, 202 l., 2 melléklet.

BIBLIOTHEKS-KATALOG. Militär-wissenschaftlicher u. Casino-Verein in Kaschau. Kassa, 1900. Werfer Károly. 8-r. XXII. 152 l. Ára 50 fillér.

BODOR SÁNDOR. A győri ág. hitv. ev. egyházmegyei tanító-egyesület könyvtárának jegyzéke. Győr, 1900. Gross testvérek. 8-r. 12, 2 l.

CATALOG der Officiers-Bibliothek des Infanterie-Regiments von Kovács No 12. Komárom, 1900. Schönwald Tivadar. 8-r. 52 l.

CZÍMJEGYZÉKE, A budapesti magyar királyi tudomány-egyetem könyvtárának —. XXIV. 1899. évi gyarapodás. Budapest, 1900. Tudomány-egyetemi kny. 8-r. XXX, 2, 147 l.

CZÍMJEGYZÉKE, Az egri érsekmegyei könyvtár szakszerű —. II. pótlék-füzet. (1894—1899. évi gyarapodás). Eger, 1900. Érseki lyc. kny. 8-r. VII, 127 l.

CZÍMJEGYZÉKE, A »Jogász- és tisztviselő-kör könyvtárának —. Debreczen, 1900. Csokonai kny. 8-r. 22 l.

EMLÉKEI, Nemzeti Múzeumunk középkori hangjegyes —. (Katholikus Egyházi Zeneközlöny VII. évf. 7. szám.) Budapest, 1900. Stephaneum kny.

¹ A III. füzetben megkezdett jegyzék folytatása. Fel van benne véve néhány, az év első felében megjelent munka is, melyek az első közleményből kimaradtak.

GERŐ, LOUIS. La littérature Hongroise en chiffres. Avec un tableau graphique. Budapest, 1900. Pallas kny. 8-r. 46 l., 1 táblázat.

GYARAPODÁSA, A budapesti V. ker. főreáliskola 1899—1900. évi értesítőjében. (A budapesti V. ker. főreáliskola 1899—1900. évi értesítőjében.) Budapest, 1900. Légrády testvérek. 8-r. 44—46. l.

GYARAPODÁSA, A kolozsvári lyceumi és ifjusági könyvtár —. (A kegyes tanítórend kolozsvári főgimnáziuma 1899—1900. évi értesítőjében.) Kolozsvár, 1900. Gombos Ferencz. 8-r. 68—87. l.

GYARAPODÁSA, A soproni főreáliskolai könyvtárak —. (A soproni főreáliskola 1899—1900. évi értesítőjében.) Sopron, 1900. Romwalter Alfréd. 8-r. 34—37. l.

GYARAPODÁSA, A szegzárdi főgimnáziumi könyvtárak —. (A szegzárdi főgimn. 1899—1900. évi értesítőjében.) Szegzárd, 1900. Molnár Mór. 8-r. 32—35. l.

HELLEBRANT ÁRPÁD. Irodalomtörténeti repertorium. (Irodalomtörténeti Közlemények 1900. évf.) Budapest, 1900. Athenaeum kny. 8-r. 254—256. l.; 382—384. l.

JEGYZÉKE, Az egri áll. elemi iskola könyvtárának —. Eger, 1900. Egri nyomda r.-t. 8-r. 16 l.

JEGYZÉKE, A kassai m. kir. gazdasági tanintézet ifjusági könyvtárának —. Kassa, 1900. Vitéz A. (Ries Lajos) 8-r. 16 l.

JEGYZÉKE, A kis-kún-félegyházi kaszinó könyvtárának —. Kún-Félegyháza, 1900. Vesszősi József. 8-r. 39 l.

JEGYZÉKE, A kún-félegyházai polgári leányiskola ifjusági könyvtárának —. (Az intézet 1899—1900. évi értesítőjében.) Kún-Félegyháza, 1900. Feuer Illés. 8-r. 45—53. l.

JEGYZÉKE, A szegzárdi kaszinó könyvtárának —. Szegzárd, 1900. Báter János. 8-r. 43 l.

JEGYZÉKE, A székelykeresztúri fiók-kör könyveinek —. (Szász Ferencz. Az udvarhelymegyei tanító-egylet 25 éves története. 64—67. l. Székely-Udvarhely, 1900. Betegh Pál. 8-r.)

JEGYZÉKE, Az udvarhelymegyei tanító-egylet homoródvidéki fiók-kör könyvtárának — 1899-ben. (Szász Ferencz. Az udvarhelymegyei tanító-egylet 25 éves története 99—103. l. Székely-Udvarhely, 1900. Betegh Pál.)

JEGYZÉKE, A veszprémi róm. kath. főgimnázium tanári könyvtárának —. Folytatólag az intézet 1899—1900. évi értesítőjében.) Veszprém, 1900. Egyházmegyei kny. 8-r. 3—15. l.

JELENTÉS a budapesti magy. kir. tudomány-egyetem könyvtárának 1899. évi állapotáról. (Különlenyomat A budapesti m. kir. tud. egyetem könyvtárának címjegyzékéből. XXIV.) Budapest, é. n. (1900) Tudom. egyetemi kny. 8-r. XXIV l.

KATALOG der Bibliothek des Baron Bruckenthal'schen Museums in Hermannstadt. Drittes Heft. Nagyszeben, 1900. Krafft V. 8-r. 321—480. l.

KATALOG der Officiers-Bibliothek des k. u. k. Infanterie-Regiments No 2. 3. Anflage. Nagy-Szeben, 1900. Drotleff József. 8-r. 70 l.

KIMUTATÁSA az udvarhelymegyei általános tanítótestület udvarhelyi fiók-köre könyvtárának. (Szász Ferencz. Az udvarhelymegyei tanító-egylet 25 éves története 81—82. l. Székely-Udvarhely, 1900. Betegh Pál kny. 8-r.)

KOVÁTS KÁROLY. Az ó-gyallai meteorologiai intézet könyvtárának fejlődése 1870-től napjainkig. (Ünnepi emlék-könyv az ó-gyallai m. kir. orsz. meteorologiai és földmágnességi obszervatorium felavatása alkalmából című műben.) Budapest, 1900. Károlyi György. 8-r. 62—70. l.

KÖNYVJEGYZÉKE, A szigetvári olvasó-egylet —. Szigetvár, 1900. Kozáry Ede. 8-r. 12 lap.

KÖNYVTÁR, A budapesti VII. ker. főgimnáziumi ifjusági —. (Az intézet 1899—1900. évi értesítőjében.) Budapest, 1900. Fritz Ármin 8-r. 76—78. l.

KÖNYVTÁR, A csáktornyai áll. polgári iskolai —. (Az intézet 1899—1900. évi értesítőjében.) Csáktornya, 1900. Fischel Pülöp. 8-r. 45. l.

KÖNYVTÁR, A kecskeméti ev. ref. jogakadémiai — és annak gyarapodása. (Az akadémia 1899—1900. évkönyvében.) Kecskemét, 1900. Sziládi László. 8-r. 112—115. l.

KÖNYVTÁR, A kis-kún-félegyházi főgimnázium tanári és ifjusági —. (A kis-kún-félegyházi városi kath. főgimnázium 1899—1900. évi értesítőjében.) Kún-Félegyháza, 1900. Vesszősi József. 8-r. 35—36. l.

KÖNYVTÁR, A nagyvárad városi községi iskolai —. (A közs. iskolák 1899—1900. évi értesítőjében.) Nagyvárad, 1900. Láng József. 8-r. XXIX—XXXVII. l.

KÖNYVTÁR, A pancsovai áll. főgimnáziumi tanári és ifjusági —. (Az intézet 1899—1900. évi értesítőjében.) Pancsova, 1900. Wittigschlager Károly. 8-r. 45—49. l.

KÖNYVTÁR, A pécsi püspöki tanítóképző-intézeti —. (Az intézet 1899—1900. évi értesítőjében.) Pécs, 1900. Püspöki lyc. kny. 8-r. 151—158. l.

KÖNYVTÁRA, A debreczeni kereskedelmi akadémia tanári és ifjusági —. (Az intézet 1899—1900. évi értesítőjében.) Debreczen, 1900. Városi kny. 8-r. 43—58. l.

KÖNYVTÁRA, A lippai felső kereskedelmi iskola —. (Az intézet 1899—1900. évi értesítőjében.) Arad, 1900. Réthy L. és fia. 8-r. 34—35. l.

KÖNYVTÁR, A kassai kir. jog és államtudományi kari akadémiai —. (Az akadémia 1899—1900. évkönyvében.) Kassa, 1900. Werfer Károly. 8-r. 53—57. l.

KÖNYVTÁRA, A nagyszombati városi polgári iskola —. (Az intézet 1899—1900. évi értesítőjében.) Nagyszombat, 1900. Winter Zsigmond. 8-r. 90—92. l.

KÖNYVTÁRA, A szombathelyi polgári és felső kereskedelmi iskola tanári —. (Az intézet 1899—1900. évi értesítőjében.) Szombathely, 1900. Seiler Henrik utódai. 8-r. 12—33. l.

KÖNYVTÁRAI, A budapesti II. ker. felső kereskedelmi iskola —. (Az intézet 1899—1900. évi értesítőjében.) Budapest, 1900. Pesti kny. r.-t. 8-r. 107—112. l.

KÖNYVTÁRAI, A debreczeni ev. ref. főiskola —. (Az intézet 1899—1900. évi értesítőjében.) Debreczen, 1900. Városi kny. 8-r. 145—154. l.

KÖNYVTÁRAI, A kegyes tanítórendiek szegedi főgimnáziumának —. (Az intézet 1899—1900. évi értesítőjében.) Szeged, 1900. Endrényi Lajos. 8-r. 174—178. l.

KÖNYVTÁRAI, A marosvásárhelyi róm. kath. főgimnázium —. (Az intézet 1899—1900. évi értesítőjében.) Marosvásárhelyt, 1900. Grün Vilmos. 8-r. 92—121. l.

KÖNYVTÁRAK, A brassói főreálisiskolai intézeti —. (Az intézet 1899—1900. évi értesítőjében.) Brassó, 1900. Herz kny. 8-r. 64—71. l.

KÖNYVTÁRAK, A debreczeni ev. ref. felsőbb leányiskolai s az ezzel kapcsolatos tanítónőképzési és elemi leányiskolai —. (Az intézeti értesítő 1899—1900. évről.) Debreczen, 1900. Városi kny. 8-r. 84—86. l.

KÖNYVTÁRAK, A hódmező-vásárhelyi ev. ref. főgimnáziumi —. (Az intézet 1899—1900. értesítőjében.) Hódmező-Vásárhelyt, 1900. Részvény nyomda. 8-r. 100—104. l.

KÖNYVTÁRAK, A kecskeméti ev. ref. főgimnáziumi —. (Az intézet 1899—1900. évi értesítőjében.) Kecskemét, 1900. Sziládi László. 8-r. 123—135. l.

KÖNYVTÁRAK, A lugosi áll. főgimnáziumi —. (Az intézet 1899—1900. évi értesítőjében.) Lugos, 1900. Virányi János. 8-r. 37—40. l.

KÖNYVTÁRAK, A pécsi róm. kath. főgimnáziumi —. (Az intézet 1899—1900. évi értesítőjében.) Pécs, 1900. Taizs József. 8-r. 47—55. l.

- KÖNYVTÁRAK, A rozsnyói ág. hitv. ev. főgimnáziumi —. (Az intézet 1899—1900. évi értesítőjében.) Rozsnyó, 1900. Sajó-vidék kny. 8-r. 72—73. l.
- KÖNYVTÁRAK, A szatmár-németi ev. ref. főgymnasiumi —. (Az intézet 1899—1900. évi értesítőjében.) Szatmár, 1900. Szabadsajtó kny. 8-r. 85—89. l.
- KÖNYVTÁRAK, A székesfehérvári főgymnasiumi —. (Az intézet 1899—1900. évi értesítőjében.) Székesfehérvár, 1900. Szammer Imre. 8-r. 73—78. l.
- KÖNYVTÁRJEGYZÉKE, A budapesti kir. törvényszéki fogház —. Budapest, 1900. Bagó Márton és fia. 8-r. 33 l.
- KÖNYVTÁRJEGYZÉKE, A körmöczbányai magyar-egyesület — az 1897. és 1900. évben beszerzett könyvekről. Körmöczbánya, 1900. Pazner J. és Biron H. 8-r. 11 l.
- LISZKA BÉLA. A kecskeméti főreáliskola ifjusági könyvtára. (Az intézet 1899—1900. évi értesítőjében.) Kecskemét, 1900. Sziládi László. 8-r. 1—9. l.
- LUKINICH IMRE. Baranyai Decsi János ismeretlen históriás éneke. (Kalazantinum V. évf. 1. szám.) Kolozsvár, 1899—1900. Gombos Ferencz.
- MAGYAR MINERVA. A magyarországi múzeumok és könyvtárak cím-könyve. Közrebocsátja a múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelősége. I. évfolyam. Budapest, 1900. Athenaeum r.-t. 8-r. címkép. XVIII, 2, 392 l.
- PETHŐ GYULA. A magyar természettudományi irodalom fejlődése és föllendülése. (Különlenyomat a »Képes magyar Irodalomtörténet« II. kötetből.) Budapest, 1900. Athenaeum r.-t. 8-r. 53 l.
- PÓTFÜZETE, A »székesfehérvári tóvárosi olvasó-kör« könyvtári jegyzékének —. Székesfehérvár, 1900. Csitári és trsa. 8-r. 8 l.
- SZAPORODÁSA, A székesfehérvári kereskedelmi iskola ifjusági könyvtárának —. (Az intézet 1899—1900. évi értesítőjében.) Székesfehérvár, 1900. Csitári és trsa. 8-r. 40. l.
- SZERVEY GYÖRGY. Kimutatás a Magyar tanítók kaszinójának lap- és könyvtáráról. (Jelentés a Magyar tanítók kaszinója 1895—1899. évi működéséről. 53. lap. Budapest, 1900. Nagy Sándor. 8-r. 145, 7 l.)
- UTASÍTÁS a kolozsvári Ferencz-József magyar kir. tudomány-egyetem könyvtára részére. Kolozsvár, é. n. (1900.) Ajtai K. Albert. 8-r. 8 l.

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

Az 1901. évi állami költségvetés előirányzatában a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárára vonatkozó önálló tételek a következők: I. Rendes kiadások: 1. a hírlapkönyvtár gyarapítására 2400 kor., 2. a Széchenyi országos könyvtár gyarapítására 13,000 kor., 3. könyvkötésekre 5000 kor., 4. alapítványi illetékek a Széchenyi-könyvtár gyarapítására 940 kor., a könyvtár őrének jutalmazására 210 kor., a gróf Karácsonyi Guidó-féle alapítványból könyvkötésekre 177 kor. II. Átmeneti kiadások: A magyar nemzeti múzeum könyvtárának butorozására és egyéb átalakításokra 5000 kor. Ezen kívül a többi osztályokkal közös tételek: 1. gyűjtemények vásárlására 11,000 kor., 2. szállítási díjakra és múzeumi tárgyak felállítására 4000 kor., 3. útiköltségekre ésapidijakra 7000 kor., 4. tudományos előadások tartására 2000 kor., 5. házi szükségletekre 20,660 kor. A személyi járandóságok rovatában a m. nemz. múzeum egész személyzetére nézve az 1900. évi költségvetésben megállapított 192,808 kor., az 1901. évi előirányzatban 211,314 koronára emeltetett fel, a mely többlet a múzeumi tisztviselők illetményeinek rendezéséből kifolyó költségekre van szánva. Ez a többlet a költségvetés törvényerőre emelkedésével régi óhajtsoknak részben való teljesülését fogja jelenteni, melyeknek jogosultságát a miniszteri indoklás is hangoztatja. »A nemzeti múzeum tisztviselői — úgymond — úgy nagyjelentőségű kulturális hivatásukhoz, mint e hivatásuk keretében kifejtett tudományos munkásságukhoz és társadalmi állásukhoz mérten javadalmazás és munkaerejük kihasználása tekintetében mindeddig méltatlan, szinte félszeg helyzetben voltak. Az e miatt évek hosszú sora óta hangzó panaszok s már az országgyűlés előtt is többszörösen szóvá tett visszasságok orvoslása elől magának, a nagyfontosságú intézménynek kára nélkül továbbra is kitérni nem lehet . . . Maga az intézet, Széchenyi Ferencz grófnak s mellette a nemzet legjobbjainak e nagy alkotása, a tudomány és közművelődés terén kivívott tekintélyével és kifejtett nagy hatásával megérdemli azt, hogy százesztendőss fennállásának 1902-ben bekövetkezendő ünnepét tisztviselői anyagi sorsának jobbra fordításával ülhesse meg.« Ezeknek a szempontoknak figyelembe vételével történt meg a jövő évi költségelőirányzatban az első lépés a rendezés felé. A rendezés folytán a létszám nem változik, a módosulás

abból áll, hogy az eddigi 5 igazgató-6r osztály-igazgatói czímmel az eddiginél egy fokkal magasabb fizetési osztályba a VI-ba fog rangsoroltatni s visszafelé további fokozatos rangsorban lesz 5 igazgatóőri, 10 őri, 10 első osztályu segédőri és 10 második osztályu segédőri állás. A létszám fokozatos kiegészítését szintén kilátásba helyezi a miniszteri indokolás. Azoknak, a kik a M. Nemzeti Múzeum minden osztályára nézve annyira fontos rendezés ügyét lelkesen előmozdították, e helyen a legnagyobb osztálynak, a könyvtárnak hálás köszönetét tolmácsoljuk.

Népszerű előadások a Magyar Nemzeti Múzeumban.

A Magyar Nemzeti Múzeum olvasótermében az intézet tisztviselői által az 1900—1901. télen tartandó népszerű előadások között három a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára anyagából meríti tárgyát u. m. *Varjú Elemér* 1900 december 15-iki előadása a magyar nyomdászat történetéről, a dr. *Schönherr Gyuláé* 1901 január 5-ikén a múzeumi levéltárban őrzött magyar történelmi emlékekről és a dr. *Fejérfataky Lászlóé* január 12-ikén régi magyar címerekről.

Dürer-kiállítás az Országos Képtárban. Az országos képtári gráfikai kiállítások során rá került a sor a német renaissance örökéletű nagy mesterére, a hazánkból kiszakadt Dürer család világhírű sarjára Dürer Albertre. Nagy gonddal csoportosították a művész legjellemzőbb gráfikai alkotásait, a képtár gazdag anyagát kiegészítve a Scholtz Róbert udv. festő birtokában levő becses fametszetekkel. A kiállítás a nagy mester működésének egyik ágát ilyen módon majdnem tökéletesen bemutatja. Minket Dürer művészetének épen ez a része érdekel. Mert, mint ismeretes, az ő tüneményes nagy művészete igen jelentékeny hatással volt a könyvillusztrálás fejlődésére is. Az Országos Képtár buzgó igazgatóőre Térey Gábor dr. gondos katalogussal könnyítette meg a tanulságos kiállítás tanulmányozását. Kár, hogy a bevezetés nem tartalmaz egy kis művészeti jellemrajzot s az sem ártana, ha az ilyen katalogusok magyar nyelvezetére valamivel több gondot fordítanának. Végül legyen szabad fölemlítenünk, hogy a 95. számhoz fűzött következő megjegyzés »gyönyörű, hangulatos kép, melyben számos bizonyítékot találhatunk Dürer őseinek magyar származására nézve«, nekünk is feltűnt. A sok bizonyíték közül egy-kettőt mégis csak föllehetett volna említeni — a gyengébbek kedvéért.

—g.—

A német könyvtárnokok egyesülete. A németországi könyvtárnokok f. évi június 7. és 8-ikán Marburgban tartott összejövetelük alkalmával megalkották a német könyvtárnokok egyesületét, melynek eszméjével már egy pár év óta foglalkoztak. *Schulz* lipcei könyvtárnok terjesztette elő a megalkotandó egyesület tervezetét, melynek értelmében a németországi könyvtárnokok tudományos és gyakorlati érdekeik ápolására egy egyesületben szövetkeznek. *Dziatzko* kifejtette, hogy ezt a külön szövetkezést nem tartja czélszerűnek s nézete szerint sokkal helyesebb volna a könyvtárnokoknak a filologusok évenkénti gyűlései kapcsán mint külön szakosztálynak kizáróan tudományos jellegű kérdésekkel foglalkozni. A németországi könyvtárak állami jellege s állami kormányzása főlőlegessé teszi *Dziatzko* szerint az egyesületi szervezkedést, a minthogy Franciaországban sem jött létre

épen e miatt a könyvtárnokoknak ilyen jellegű szövetkezése. Angliában és Amerikában a könyvtárnoki egyesületek pótolják a központi állami könyvtári kormányzás hiányát. A göttingai nagyfrú bibliografusnak ezek a fejtegetései azonban nem győzték meg a Marburgban összegyűlt könyvtárnokokat s az egyesületet megalkották. Dziaztko az elnöki tisztet hivatkozva jelzett álláspontjára nem fogadta el s így *Schwenke* berlini könyvtárnok lett az új egyesület első elnöke. Az új egyesület a szabályok értelmében (*Centralblatt für Bibliothekswesen* XVII. évf. 9. füzet) célját első sorban a tagok évenkénti összejövételével óhajtja elérni. Tag lehet minden tudományos előképzettségű németországi könyvtárnok. Tagsági díj évenként 3 márka, a mit január 31-ikéig be kell fizetni. Az ügyeket az igazgatóság intézi, a mely az elnökön, az elnökhelyettesen, két jegyzőn, s egy pénztárnokon kívül négy bizottsági tagból áll, a kik minden fontosabb ügyben meghallgatandók. Az igazgatóságnak joga van magát rendkívüli esetekben még négy taggal kiegészíteni. Az igazgatóságot a közgyűlés titkos szavazással két évre választja meg. Meg van engedve az ismételt megválasztás is. Az igazgatóság hívja össze az évi közgyűlést és megállapítja a napi rendet. Köteles a gyűlés idejét és helyét legalább hat hónappal, a napi rendet pedig legalább négy héttel a gyűlés előtt a tagoknak tudomásukra hozni. A tagok kötelesek esetleges előterjesztéseiket a gyűlés előtt két hónappal az igazgatóságnak bejelenteni. A gyűlésen az igazgatóság a megelőző évi működésről és a pénztárról jelentést tesz érdeklődők, a kik nem tagjai az egyesületnek, szintén résztvehetnek a gyűléseken, ha 3 márkáért részvételi jegyet váltanak. Szavazati joguk persze nincs. Az egyesületből való kilépés szeptember 30-ikáig bejelentendő. Az igazgatóság közleményeit saját felelőssége mellett a *Centralblattban* teszi közzé. Az egyesület feloszlását célzó határozathoz az összes tagok két harmadának szavazata szükséges.

— g. —

Walter Crane. Az orsz. iparművészeti múzeumot és a magyar iparművészeti társaságot őszinte elismerés illeti meg, hogy lehetővé tették a magyar közönség részére egy igen érdekes és tehetséges angol művész sok irányú alkotásainak tanulmányozását. Mert, ha Walter Crane nem is az a korszakalkotó nagy reformator, a kinek némelyek részint udvariasságból, részint tulzott lelkesedésből föl szeretnék tüntetni, úgy tendenciáinál mint sokoldalúságánál fogva fokozottabb figyelemre méltó. Különösen nálunk, a hol az u. n. nagy művészetek és a mindennapi élet aprólékos, de nem jelentőség nélkül való művészeti igényeinek szolgálatában álló u. n. iparművészet határmesgyéje még nagyon is észrevehetően látszik. Hogy ezt a mesgyét teljesen eltüntetni szükséges-e vagy lehetséges-e most nem vitatjuk, a mint-hogy azt a kérdést sem akarjuk részletesebben vizsgálni, hogy vajjon a művészeteknek az a tulságos demokratizálása, a minek szükségességét nálunk oly annyira hangoztatják ujjab időben épen az angol mester kiállítás alkalmából, nem fogja-e szükségkép a művészetek általános színvonalának alábbszállását eredményezni? Nem olyan könnyű kérdés ez, a milyennek látszik. Igy pl. igen érdekes, hogy mig Walter Crane az u. n. iparművészetekhez közelebb áll termékeiben, a melyek szélesebb körök átlagos izlését tartják szem előtt mindig szépet, érdekeset, kiváló alkot, addig ott, a hol lelkének

szababon kellene megnyilatkoznia, így pl. önálló képein semmi különösebbet, semmi mélyebben egyénieszt nem tud nyújtani, vagyis mindig a tömeg átlagos ízlését tartja szem előtt, holott a művészetnek némely megnyilatkozásaiban oda kell fölemelkedni, a hova a tömeg csakis kisebb-nagyobb fáradsággal juthat el. Az iparművészeteknek egyik elnevezése: art appliqué igen találó az ő művészetének jellemzésére. Ez se ugyan a Benvenuto Cellini kis tárgyakban is nagy művészete értelmében, hanem úgy, ha törekvéseit egyszerűen mindennapi életszükségletek kielégítésére irányuló s az ezekhez a feladatokhoz szükséges művészeti eszközökkel dolgozó munkának tekintjük. Ide is szükséges művészi temperamentum és érzék, mindez azonban még nem a nagy érzések és gondolatok újszerű kifejezésére törő művészi lélek. Valóban, mikor azt látjuk, hogy Walter Crane olyan tárgyaknál is, minők az élet mulandóságát ábrázoló képe »Az élet hidja«, vagy egy másik pl. a »Venus ujjászületése«, a hideg szabatosságnál nem tud magasabbra emelkedni és bennünket fölemelni, azt kell mondanunk, hogy az a mesgye, melyről beszélünk, nála is érezhető, s hogy ezen keresztülszökni csak úgy könnyeden igen keveseknek sikerül. Vagyis, a ki szép tapétát tud rajzolni még nem okvetlenül hivatott arra is, hogy az emberi lélek nagy mozzanatait, mély titkait tolmácsolja. Pedig nálunk az angol művészen sokan a modern művészeti megnyilatkozás legszelebb skáláját akarták fölfedezni. De ha szűkebbre vonjuk is a kört, a mely a Walter Crane kiválóságait határolja, van elég okunk örülni, hogy megismertük. Minket ezen a helyen főleg könyvillusztrációi révén érdekel. A fentebbi rövid általános jellemzés után azonban talán helyesebben méltányolhatjuk ezen a speciális téren is. Walter Crane a könyvillusztrálást a lehető leghelyesebben fogja fel, midőn arra törekszik, hogy rajzával mintegy beleolvadjon a szövegbe. Ez valóban alkalmazkodó művészet, a mely finoman megérzi, hogy mennyire szabad az adott helyzetben magára vonni a figyelmet. Képei így a könyvnek konstruktív szerves elemeivé válnak, a melyek szövegük nélkül mindössze csinos, de értelmetlen rajzok. S ez az összeolvadás a könyvillusztrálás titka. Az a képesség, hogy a művész mérsékelni tudja hangját, nem kiáltja túl a költőt, a kit tolmácsol, sőt talán még olyan hangot sem alkalmaz mint a költő, csak simán észrevétlenül beleolvad vagy kíséri. Nézzük pl. Zichy Mihály Madách illusztrációit s mindjárt megértjük, hogy mi az a speciális könyvillusztrálási stíl. A Zichyé ugyanis nem az. Nagy művésziünk szabadon, bátran alkot azokon a kartonokon; az események, az érzelmek, a gondolatok megragadják fantáziáját, feleli a szövegét s nagy képeket fest, a melyeket aztán beleillesztenek egy könyvbe, a melynek czíme lehet: írta Madách, festette Zichy. Már az Arany-illusztrációk inkább könyvillusztrációk, habár ezekben is sok helyen megérzik, hogy Zichy igen erőteljes egyéniségű művész ahhoz, hogy könyvillusztráló legyen olyan értelemben, mint Walter Crane. Mindezzel csak azt akarjuk feltüntetni, hogy Zichynek nehezebbé esik alkalmazott művészetet üzni, míg Walter Crane csakis mint ilyen igazán kiváló. Nem lévén terünk azt behatóbbá kifejteni még csak azt említjük föl, hogy az angol művésztől a könyv egész kiállítását illetőleg igen becses dolgokat lehet látni. Betűminták, a sorok elrendezése, címlapok, könyvtáblák nagy

bőségben tanulmányozhatók a kiállításon s mindezek hangosan hirdetik a Crane mester kiválóságát ezen a téren. E. L.

Cseh történelmi bibliográfia. Zíbrt szerkesztésében egy nagyszabású bibliografiai munkát indult meg, a melynek első része: (*Zíbrt Čeněk: Bibliografie české historie. V. Praze 1900.*) most jelent meg. A munkálatok a történet szót a legtágabb értelemben véve a cseh szellem összes termékeit felölelik s a bibliografiát a következő csoportokban állítják össze: I. Általános rész, a könyvekről szóló tudomány: 1. Bibliográfia, 2. Könyvnyomtatás és könyvkereskedés, 3. A tudományok története, 4. A tudós társaságok története és működése, 5. Encyklopédiák. II. Segéd tudományok: 1. Földrajz, 2. Palaeografia és diplomatika, 3. Levéltárak, könyvtárak, 4. Chronologia, 5. Heraldika és sfragistika, 6. Genealogia, 7. Numismatika, mértékek, súlyok. A következő kötetek magukban fogják foglalni a szorosabb értelemben cseh történeti munkák, értekezések stb. jegyzékét. Ez a rész magyar históriai szempontból igen becsesnek ígérkezik s megjelenésekor bővebben szólunk majd az egész vállalatról. —os.

Egy régi protokollum könyvészeti adatai. A maroskövi unitárius esperességnek ¹ egy nagy kézíratos protokolluma van, a melyet régebbi eredetiből 1780-ban kezdett másolni toroczko-szt.-györgyi Kozma Mihály, az akkori espereshelyettes. Ugyan ő később, esperes korában is folytatta a protokollumba az önálló bejegyzéseket s nem egy érdekes adattal szaporította a könyv becses egyházi- és művelődéstörténeti anyagát ² Az utóbbiak közé sorolhatunk néhány olyan apró bejegyzést, melyek egyház- és művelődéstörténeti szempontból egyaránt érdeklík az egyes egyházakat, de érdeklík a könyvészetet is. Régi munkákról szólnak, s elszórtan fordulnak elő a különböző adományok feljegyzései között. A legelső datált feljegyzés 1700-ból való, s utolsót Kozma maga vette jegyzőkönyvre 1783-ban. Időrendben különben a csik-szent-mártoni egyháznál kapjuk az első feljegyzést, mely így szól: »Ao. 1700. Conferált t. tudós Magyarosi István uram a feljebb megírt ecclák ³ szükségére egy *graduál formára íratott soltáros könyvet* in perpetuum usum, melyet íratott volt maga tanítványával, nevezetesen tks. nemzs. gyerőmonostori Gyerőffi Györggyel. — Ugyancsak ennél az egyháznál még két könyvről találunk említést a protokollum 273. oldalán. Egyik szerint: »Van az ecclának egy bekötött könyve, mely compingaltatott in a. 1732.« — a másik ugyanezen a lapon azt mondja, hogy: »*van egy fekete kordovánban*

¹ Az esperesség Maros-Torda megye területén van.

² A könyv címe a következő:

PROTOCOLON

DioeCeseos VnItarIae MarV-

siensIs e' Vetere renoVatVr.

Per

Neo SenioreM Michaelem Kozma de T: Sz: G.

Manu et expensa propriae.

³ Csik-Szt.-Márton anyaegyház, Búzaháza és Jobbágyfalva filiák.

kötött gradual, melyet vett az ecclia fl. h. 7 den. 20. /. hét magyar frtokon, husz pénzen Siménfalvi Jánostól.« Körülbelül ezekkel egykorú lelet a szentgericezi egyháznál a 289. oldalon olvasható rövid feljegyzés is, a mely csak annyit mond, hogy »egy *gradualt* adott adósságban az ecclának t. Dálnoki István uram.»

Nagy-Ernyésél 1715-ben szintén *gradual*ról tesz említést a 161. oldal rövid pár szava: »Vagyon egy *Tordanus gradualja* — mondja — mely maradt néhai jó emlékezetű Magyar Péter nevű mesterről testvérbátyjára, ugmint Magyar Pálra ki is ajándékozta ezen ecclésiának, hogy usualja.² Ajándék útján jutott a káli egyház is két *gradual*hoz. Egyiket »néhai bölöni Sigmond György relicájá« — Hegedüs Anna — conferálta 1724 május 1-én. Be volt kötve »fekete bőrben.« A másikat 1759-ben írták. »Éneklő *gradual* volt. »soltárral együtt.«³ Jóval előbb, 1722 febr. 26-án Csókfalvára »Daniel Deák testált az ecclának egy *169s-ban íratott Gradualt*, mely zöld pergamenben compingaltatott, ilyen declaratioval, hogy szüntelen az templomban, az éneklő széken tartassék és Isten dicsőségére énekeljenek belőle.«⁴

A szabédi egyház nyolcz évvel később 1730-ban egy váradi bibliához jutott. A 192. oldalon Szabédnál találjuk erről a megemlékezést: Tks. nemzetes Toldalogi Gábor uram — így szól a feljegyzés — istenes indulatjából conferalt az szabédi unitarius ecclának egy *magyar Bibliát*, — mely van in folio majori; fekete táblája, Károlyi Gáspár fordítása, nyomtattatott *Váradon in a. 1661.* — olyan declaratioval, hogy papról papra maradjon. Ha penig arra jutna az ecclia állapotja, hogy az paptartás megszűnnék az ecclában, ha unitarius ember leszen egy vagy kettő, azokra maradjon, azok manutenealják és usualják.«⁵ Bibliáról szól végül a gálfalvi egyházhoz 1783 december 12-én Kozma által sajátkezüleg beírott néhány sor is. E szerint »a gálfalvi filialis ecclésiában lévő tks patronus urak és több kegyes lelkek készítettének a gálfalvi templomban egy *aranyos kötésben lévő új bibliát*, hogy mindenkor a templomban álljon.«

Ez a protokollumnak időrendben legutolsó ilyen feljegyzése.

Kelemen Lajos.

A kassai gyógyszerár könyvei 1731. Kassának a XVIII. században két gyógyszerárja volt: a városi és a jezsuitáké. Az elsőnek inventáriuma az 1731-ik évből a város levéltárában fenmaradt s ebből közülük betűhíven az alábbi könyvjegyzéket.

Libri in apotheca.

1. Pharmacopaeja Augustana Zvolverii in folio.

¹ Dálnoki 1699-ben mint esperes fordul elő a protokolumban.

² Enyedi Sámuel hites jegyző feljegyzése.

³ A káli egyháztól 229—239. old.

⁴ Kövesdi János esküdt-jegyző írja fel a vizitáció idején.

⁵ Váradi bibliák vannak többek közt most is a kolozsvári Farkas-utcai ref. templomban, a marosvásárhelyi ref. nagytemplomban és az ajtoni (Kolozm.) ref. templomban.

2. Ordentliche Beschreibung Joannis Slajdani et Michaelis Bajterii in folio.
3. Tabernae Montani Herbarium in folio.
4. Pharmacopaeja August. renovata et aucta in folio nr. 2.
5. Herbarium Hieronymi Book in folio.
6. Chymia Gvernerii Rolfinei in quarto.
7. Petri Andreae Mathiolii commentarii in Dioscor. in quarto.
8. Thesaurus Pharmacologicus Joan. Schrederii in quarto.
9. Crolii Basylica Chymica in quarto.
10. Balthasaris Brumeri Consilia medica in quarto.
11. Philippi Grilingii Curationum Dogmatico-hermeticarum centuria nova in quarto.
12. Armamentarium Medico-chymicum Minczichti in quarto.
13. M. Claudii Darioti.
14. Taxa apothecae Cassoviensis civitatis in manuscripto in quarto.
15. Institutiones Senerti medicae in maiori duodecimo.
16. Joannis Magiri commentarii in Physiologiam suam in octavo.
17. Danielis Mili Pharmacopaea Spagitica in octavo.
18. Cervi descriptio Joannis Andreae Graba in octavo.
19. Pestilencz Quardien Hypoliti Gvarinonii in octavo.
20. Officina Jatrica Samuelis Haffenreffer in octavo.
21. Commentarius Galeni in Hypocratis prognosticorum librum in duodecimo.

I. K. L.

VÁLTOZÁSOK

a magyarországi nyomdáknál 1900 szeptember 16-ikától december 15-ikéig.

(Az egy csillaggal jelölt nyomdák hatóságilag nincsenek bejelentve. A két csillaggal jelöltek megszűntek.)

Budapest:

Brunner Ernő.
VII., Csányi-u. 13.
Deutsch M zés és Róthmann Salamon.
VII., Dob-u. 3.
Friedmann Samu.
VI., Terecz-körút 17.
Nádas Ignáczné sz. Frank Anna.
VI., Uj-u. 34.
Radó Ernő.
VI., Ó-u. 15.
Radó Izidor.
VI., Szerecsen-u. 13.

**Schwarcz Leó Pál.

VII., Valero-u. 12.
Spinner Illés (Adolf).
VI., Dessewffy-u. 43.
Téri Aron.
VII., Valero-u. 9.
Ungár Selig.
V., Nádor-u. 58.

Duna-Földvár:

Schwarcz Manó nevét
Somló Manóra magyarosította.

Kassa:

Vulkan Ábrahám.

Kecskemét:

Pestmegyei Hírlap kny.
Szappanos István.

Lippa:

**Zách József.
*Zách Teréz.

Miskolc:

Stamberger Lajos.

Módos:

Lustein Márkus.
** taitz György.

Pozsony:

**Kurzweil Mózes.

Torda:

*Gálffy és Lämpé.

NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ.

Rövidítések: áll. = állami; bib. = bibornok; cs. = család; cz. = ezimer; czl. = ezimerlevél; egy. = egyetem, egyetemi; gy. = gyűjtemény; kir. = király, királyi; kan. = kanonok; kny., ny. = könyvnyomda, könyvnyomtató; ktár. = könyvtár; ltár. = levéltár; min. = ministerium; ösn. = ösnyomtatvány; pk. = püspök; szerk. = szerkesztő; v. = város, városi; vm. = vármegye.

- Abádi Benedek** nyomató 227.
- »Abbild und Beschreibung des türk. Haupt-Fahns« (Augsburg, 1684.) 188.
- »Abdruck der Reconciliation und Vergleichung mit den Hungerischen Stende« (Prága, 1607.) 84.
- »Abdruck des Vorchlags des kön. May. in Pohlen« (1683.) 187.
- Abt Antal** 399.
- Achates Lénárd** vicenzai nyomató 362.
- Ackersdijck Theodor** utrechti nyomató 90.
- Acta Sanctorum** 113.
- Acsády Ignác**, Magyarország tört. I. Lipót és I. József korában 74, 171, 173, 178 — 180, 183, 264.
- »Adalékok« szerk. 117.
- Addobati alezredes** 117.
- Adler S.** 394.
- **Adlerhold Martialis** 255.
- »Adressbuch der Bibliotheken der oest.-ung. Monarchie« 271.
- Aeneas Sylvius** 383. — **Abrenatia decadum Blondi** (1481.) 363. — **Epistolae familiares** (Nürnberg, 1496.) 373. — **Historica bohemica** (Róma, 1475.) 362; (É. n.) 380.
- Agenda** 1465-ből a M. Nemz. Múzeum ktárában 93.
- Aigennagel Lénárd** 336.
- Ajándékozások** a M. Nemz. Múzeum ktára számára 91—94, 117—119, 121, 122, 203—207, 297—300, 394—397.
- Ajtonyi ref. templom** 428.
- Akadémia M. T.** 57, 92, 115, 118, 123, 126, 204, 220, 298, 302, 304, 311—315, 331, 394, 400, 403, 407. — főtitkári hivatala 270. — **Goethe-gyűjteménye** 311, 312. — **i Értekezések** 61, 185. — **i Értesítő** 38, 130, 372. — **i pályamunkák** 313, 314. — **kiadványai** 270, 314. — **ktára** 56, 64, 65, 66, 71, 73, 82, 93, 174, 263, 311—315, 409.; »**Duellum Glosselianum**« az-ban 66.; **katalogusai** 311.; **kiadásai** 312.; **köteles példányai** 313. — **ltára** 311, 313, 314.
- Albert brandenburgi nagyherceg** 330. — **m. kir.** 30. — **tridenti pk.** 47.
- Alberti Sermones, XV. sz.-i kézirat** 18.
- Albertus Bálint** 389. — **Magnus Metaphysicája** (Velence, 1494.) 371.
- Albrechtsberger** kéziratai a M. Nemz. Múzeumban 299.
- Aldus Manutius** 82, 227.

- Alegambe Fülöp brüsszeli jezsuita 90.
- Alemanus Andreas, *Legenda Sanctae Catharinae*, XV. sz.-i kézirat 51.
- Ali budai pasa 64, 177. — elfogatása 64.
- »Allerjüngster Bericht dem S. Gotthard mit dem Tunchen gehaltenen Treffen« (1664.) 177.
- »Allgemeine Zeitung« (1829. évf.) 123.
- Alliaco, Petrus de — *Meditationes super psalmus poenitentiales*, XV. sz.-i kézirat 229.
- Allmann Béla kegyesrendi tanár 149.
- Almás 341.
- Almási Tamás 48.
- Almási Jakab szepesi kanonok 50.
- Alphabetum morale, XV. sz.-i kézirat 241.
- Alsó-Fehér vmegye alispáni hiv. 91, 117, 303. — i tört. rég. és természet-tudományi egyeslet múzeuma 265.
- Alsó-Kubin 334. — i Csaplovics-ktár 110, 265.—269, 334, 406.
- Alstadt 86.
- Altamuta, Paulus de — 147.
- Altdorfi egyetem 83.
- Alvinczi Péter 68.
- Amade László levelei és versei a M. Nemz. Múzeum ktárában 205, 206.
- Ambrus olaszii plébános 231.
- Amerbach János 376.
- Amerikai köztárs. kormány 303.
- »A nagyvilágból« szerk. 117.
- Ancona, Augustinus de — *Quadragesimaléja* 144.
- Andaházy Gáspár szepesi kanonok 49.
- Anderlik István 117.
- András karmelita atya 180. — szepesi vikárius 49.
- Andrásfalva 220.
- Andreas, Antonius, *Questiones super libros metaphysicae Aristotelis* 380. — *Scriptum super logica Aristotelis* (Velence, 1480.) 363.
- Andronicus Tranquillus, *Dialogus Sylla* (1527.) 211. — kézírata Gritti Lajosról 299.
- Angol ktár-egyesület 284.
- Angyal Dávid 68, 69, 70. — Magyarország tört. II. Mátyástól III. Ferdinánd haláláig 67, 68, 69, 70.
- Anna főhercegnő, II. Lajos m. kir. huga 300.
- Annius, Johannes, *Glossa in Apocalypsin* 380.
- Anselm cantariai érsek, *Liber de similitudinibus*, XV. sz.-i kézirat 238. — (Szent), *Dialogus de passione Christi*, XIV. sz.-i kézirat 230. — (Nyomtatvány) 381.
- Antal (Szent) florenczi érsek, *Confessionale* (H. és é. n.) 339, 381.; (Strassburg, 1492.) 370. — karmelita atya 91, 117. — Ulrik braunschweigi herceg 281.
- Antalfy Andor 91, 117.
- Anticlaudianus, Alanus, *Summa de conflictu virtutum et vitiorum*, XV. sz.-i kézirat 343.
- Antwerpen 80, 92, 119, 213.
- Apafy Mihály (I.) erdélyi fejedelem 173.
- Apollo irodalmi r. t. 297.
- Apostagi prot. graduál 205.
- Apparatus sextus decretalium 137, 138.
- Apponyi Antal György gr. 209, 210.; ktára 209, 210. — Sándor gr. 121, 124.; »Hungarica (Budapest, 1900.)« cz. munkája 209—214.; ktára 209—214.
- Arad 214, 332, 413. — i kir. tanfelügyelőség 117. — i Kölcsey-egyesület 110, 265, 267—269, 333.; gyűjteményei 268, 269.; kiállítása a szabadságharc emlékeiből 268.; múzeuma 265.
- Arad vm. 98.
- Arany János 426.; kézíratai a M. Nemz. Múzeumban 112.; Aristophanes fordításának kézírata az egyetemi ktárban 303.; kézírata az Erdélyi Múzeum-egyeslet ktárában 399, 400.; és Ferencz czle 94. — Lászlóné 91, 92,

- 94, 117, 121, 122, 124, 303, 304, 399, 400.
- Aranyalth Márton 344.
- Aranyos-Marót 265.
- Arbogastus Fülöp 45.
- »Archeologiai Értesítő« 130, 304.
- »Archiv des Vereines für Siebenbürgische Landeskunde« 119, 133, 137, 146.
- »Archiv für öst. Geschichte« 183.
- Archivum Rákócianum 61.
- Argnatus Cassianus 377.
- »Armenia« 129.
- Arrivabene György velencei nyomtató 373, 377.
- Ars notariatus et collectio formularum, XIV. sz.-i kézirat 163.
- Ars rhetorica, XIV. sz.-i kézirat 51.
- Articuli Posonienses (Bécs, 1655.) 90. — (1659.) 275.
- »Artikel, Der — von der Busse« (Brassó, 1686.) 120.
- Ascher és társa berlini könyvkiadók 331.
- »Assecurationes et reversales statuum regni Hungariae« (1606.) 84.
- Asuncioni egyetem 304.
- Athanasius, Geomiceo, Nastoyanya Duhovna (Bécs, 1633.) 87. — Od Nasli-dovanya Jonkarstova (Bécs, 1629.) 87. — Pribike J Promišglienya sar-cza (Bécs, 1633.) 88.
- Athenaeum r. t. 110, 117, 214, 215, 271, 330, 396. — Magyar Nemzet Története 67, 74, 154, 171, 195.
- Attavantes 332.
- Atzél-ktár 110, 267, 334.
- Aubrius János 82, 86.
- Auctoritates utriusque testamenti, XV. sz.-i kézirat 159.
- Augsburg 94, 120, 172, 188, 227, 251, 362, 364. — i Sz. Ulrik-kolostor 363.
- Aureolus Péter, Compendium litteralis sensum totius Bibliae complectens, XV. sz.-i kézirat 234.
- Ansmo, Nicolaus de —, Supplementum Summae Pisanellae (Velence, 1489.) 368.
- Ausslegung der Ave Maria, XV. sz.-i kézirat 341. — der heiligen Messe, XV. sz.-i kézirat 341.
- »Az időjárás« szerk. 117.
- »Az osztrák-magyar monarchia irásbau és képbau« 267, 273.
- Ágoston bártfai plébános 248. — mén-hardi plébános 244. — (Szent), Ali-quot quaestiones, XIV. sz.-i kézirat 164.; Confessionum libri, XIV. sz.-i kézirat 235.; De concordantia evangelistarum 144.; Soliloquium peccatoris. XIV. sz.-i kézirat 55.: Opuscula plurima (Parma, 1491.) 369.
- Áldásy Antal 128.
- Állami számvevőszék 117. — tanítók orsz. egyesülete 117.
- Államnyomda, M. kir. 304.
- Államvasutak igazgatósága 117.
- Állatorvos-egyesület, Magyar orsz. 118.
- Állatvédő-egyesület, Orsz. 118, 298, 303.
- Árva vmegye 334.
- B**ach Sándor br. 125. — iratai a M. Nemz. Múzeumban 124.
- Bacon 293.
- Bajterius Mihály I. Szejdanus János.
- Bakódy Tivadarné 79.
- Bakos Tamás és társai czle (1650.) 397.
- Balassa cs. ltára a M. Nemz. Múzeumban 126. — Bálint 1—10, 16.; Komédiája 1—16.; költeményei 2.; és Rimai János Istenes énekei (Lőcse, 1692.) 92, 120.
- Balassa-Gyarmat 268.
- Balaton múzeum-egyesület 265.
- »Balatonvidék« 126.
- Balásfi, Castigatio (Augsburg, 1620.) 120.
- Ballagi Aladár 263, 332.
- Balló István 399.
- Baltimorei John Hopkins egyetem 304.
- Bamberg 227, 387.
- Barabás Vincze 117.
- Baranya vmegyei gazdasági egyesület 297.
- Baranyai Gyula 91, 117.
- Barbaro Hermolaus 379.

- Barbul Jenő 306.
 Barcza Imre 304, 394, 399.
 Barniewar 254.
 Baromić Balázs zenggi knyomtató 372.
 Bars vmegeye múzeuma 265.
 Barta Lajos 320.
 Bartalos Gyula 117.
 Bartalus István, Újabb adalékok a magyar zene történelméhez 185.
 Barth János Konrád, Buda recepta. (Regensburg, 1686.) 388. — Oedenburgisches Rathhaus 392.
 Barynus, Jacobus, Ars scribendi 381.
 Basel 80, 227, 368, 371, 374, 375, 376. —i egyetem 304, —i egyetemi ktár 410.
 Basta György 65.
 Bastille 321.
 Batthyány Ferencz 70, 72. — Ignác gyulafehérvári pk. 25, 29, 30, 39, 44, 133, 147, 153, 158. — Kázmér iratai a M. Nemz. Múzeumban 125.
 Batthyány ktár Gyulafehérvárott 17—55, 131—169, 228—249, 335, 337—361, 406. — katalógusai 18—20. — kéz-iratai 18—55, 131—169, 228—249, 337—361.
 Batukin 259.
 Bautlerin Dorottya 354.
 Bazaleriis, Caligula de — bolognai knyomtató 373.
 Bácsbodrogh-vármegyei tört. társulat 297—304. — múzeuma 266, 270.
 Bánffy cs. (Losonczy) id. ágának ltára a M. Nemz. Múzeumban 94, 125, 208. — Dezső br. 94, 125. — Kristóf br. 94. — László br. 94. — Zsigmond br. 94.
 Bárány (Rendesi) cs. ltára a M. Nemz. Múzeumban 299, 300.
 Bárányos József 117.
 Bársony György, Veritas toti mundo declarata 183.
 Bártfa 2, 120, 239, 361.
 Báthory István lengyel kir. levelei a rendekhez 393.
- Bähr, Real-Encyclopädie des classischen Altertums 292.
 Bdynecz Benedek 339.
 Becken Mátyás Frigyes 188.
 Beck-Widmanstetter Lipót 91, 117.
 Beczkó 91.
 Becker-Denkenberg Károlyné 304.
 Beda, Homeliae, XIV. sz.-i kézirat 151.
 Bedford könyvkötő 210.
 Bedričić Szilveszter zenggi knyomtató 372.
 Beethoven kéziratai a Nemz. Múzeumban 299. — levelei a Nemz. Múzeumban 110, 299.
 Behaimb Henrik 45.
 Beichel József temesvári knyomtató 98.
 Beisz Bálint lőcsei altarista 247.
 Beke Antal gyulafehérvári ktárnok 18, 20. — Indexe a Batthány ktár kéz-iratairól 17—21, 24—55, 131, 132, 146, 147, 149—154, 158—169, 228—249, 337—361.
 Beleth, Johannes — Summa de officio ecclesiastico, XV. sz.-i kézirat 240.
 Belgrád 170, 171, 258. —i béke 60.
 »Belgrad, Das wieder erlösete —« (1688.) cz. rőpirat 257.
 Bellai József 334, 406.
 Belügyminisztérium, M. kir. 117, 297, 394, 399.
 Bem József levelei a M. Nemz. Múzeumban 300.
 Bemetnodus patarai pk. 54, 55.
 Benalius Bernardin velencei knyomtató 369.
 Benedek Pál 47, 49.
 Benedictionale, XV. sz.-i kézirat 346.
 Benedictis, Plato de — bolognai knyomtató 368.
 Beniczky Péter Rhythmusai 205.
 Bentz János Jakab 84.
 Beöthy Zsolt 331. — Képes Magyar Irodalomtörténete 154.
 Bergamoi domokosok konventje 364.
 Berger, Elias, Symbolum sacrum et augustum decem Reginarum Hungariae (1638.) 89.

- Berkeszi István 304. — »A temesvári könyvnyomdászat és hírlapirodalom tört.« cz. munkája (Temesvár, 1900.) 97.
- Berlin 118, 284, 285, 331. — i akadémia 399. — i egyetem 304.; ktára 285, 410. — i kir. ktár 285—287, 306, 410. — i kosztüm-múzeum ktára 317. — i ktári összkatalogus bizottság 285—287.
- »Berliner polit. Wochenblatt« 123.
- Berlinghieri Francesco, Geographia (Flórencz.) 382.
- Bernardus Papiensis, Casus Decretalium libri, XIV. sz.-i kézirat 38. — Casus longi super libros decretalium (Strassburg, 1484.) 365.
- Bernát, Szent — De conscientia, XIV. sz.-i kézirat 40. — Liber eloquentium sermonis 145. — Super Cantica Cantorum 139.
- Beroaldus Fülöp 374. — De felicitate opusculum (Bologna, 1495.) 373.; (Bologna, 1499.) 378. — Declamatio (Bologna, 1497.) 375. — Heptalogus (Bologna, 1498.) 377. — Oratio proverbiorum (Bologna, 1499.) 378. — Orationes et poemata (Bologna, 1500.) 379.
- Berthold kalocsai érsek 31.
- Bertoldsdorff 351, 352.
- Bertram Antal strassburgi nyomtató 84, 86.
- Berzeviczy Edmund 117.
- Besicken János római nyomtató 382.
- Besztercze 19, 200, 247.
- Beszterczebánya 214, 270, 344. — i városi múzeumi ktár 334.
- Bethlen-főiskola ktára Nagyenyeden 265, 269, 406. — múzeuma 265.
- Bethlen Gábor 67—73, 87, 198, 199, 207. — János 182.
- Benther Mihály János 85, 86.
- Bevilaqua Simon velencei nyomtató 372, 373.
- Beythe István Énekes könyve 204. — Nomenclatora Clusiusához 211.
- Beza Theodor 80.
- Bezerédi Pál 297.
- Bécs 23, 61, 64, 65, 66, 72, 80—82, 84, 87—94, 101, 111, 112, 115, 117, 119, 123, 147, 170, 172, 176, 180—182, 184, 186—188, 203, 204, 207, 209, 211—213, 221, 245, 261, 262, 269, 285—282, 297, 300, 304, 331, 336, 359, 365, 366, 386, 388—392, 394, 397. — i ágostonos kolostor 364. — i béke 65, 84, 85. — i camalduli barátok 377. — i cs. és kir. hadi levéltár 303. — i cs. és kir. közös pénzügymin. ltár. 309. — i cs. és kir. központi statisztikai hivatal 297. — i cs. és kir. postamuzeum 117. — i cs. és kir. udv. ktár 80, 83, 147, 196, 198, 306, 386. — i cs. és kir. udv. és áll. ltár 306. — i cs. tud. akadémia 91, 117, 203, 304, 394. — i egyetem 304, 391. — i egyetemi csillagda 304. — i jezsuita kollégium 44, 53, 72; ktára 368, 370, 372—374. — i kapucinusok 377. — ostroma 1683-ban 186.; ról szóló ujságlapok 186. — i paleontologiai intézet 304. — i Pazmaneum 89, 389. — i statisztikai központi bizottság 117. — i Szent István templom 89, 391. — i udv. természetrajzi múzeum 117. — i városi múzeum és ktár 223.
- Békefi Remig 331.
- Békés vmegyei gazdasági egyesület 394.
- Békés-Csaba 394.
- Békés-Gyula 189.
- Békésy Károly 399.
- Béla (III.) m. kir. 140.
- Bélabánya 334.
- Biblia kéziratok a Batthány ktárban 35, 45, 51—54, 146, 234, 345, 346, 355.
- Biblia Latina (Nürnberg, 1487.) 366.
- Bibliografiai irodalom, A magyar — 1900-ban 327—329, 419—422. — kongresszusok I. Brüsszel, London, Páris.

- Bibliothèque de bibliographies critiques 320, 321.
- Bibliotèque National I. Paris 25.
- Biel, Gabriel, Epitoma expositionis canonis missae (Tübingen) 382.
- »Biga Salutis« 209.
- Biharmegyei és nagyváradai rég. és tört. egyet. múzeuma 265.
- Bindorff Lajos 175.
- Bíró Albert 298.
- Bismarck 289.
- Bitonto, Antonius de — Sermones dominicales (1492.) 370. — Sermones quadragesimales (Velence, 1499.) 378.
- Blaen János frankfurti nyomtató 276.
- Blanchinus, Joannes, Tabulae astronomicae (Velence, 1495.) 373.
- Blau Lajos 91, 304.
- Blavis, Thomas Alexandrinus de — velencei nyomtató 364.
- »Blätter für Volksbibliotheken und Leschallen« 418.
- Bleul Péter Pál nürnbergi könyvnyomtató 255.
- Bleyer Jakab 56, 170, 250. — »Magyar vonatkozású német történeti népekek« cz. műve 58.
- Blony, Nicolaus de — Tractatus sacerdotalis de sacramentis (Strassburg, 1488.) 366.
- Blum István 338.
- Boccaccio 363. — Genealogiae deorum libri (Velence, 1497.) 375.
- Bocskay István 65, 74, 84.
- Bodak 190.
- Boden-tó 317.
- Bodinus János 83.
- Bodleyana ktár Oxfordban 196.
- Bodor István 304.
- Bodrogi János 399.
- Bogáthi Fazekas Miklós I. Fazekas.
- Bohatta (Johann) und Holzmann (Michael), Adressbuch der Bibliotheken der Oesterreich-Ung. Monarchie (Bécs, 1900.) 101, 102.
- Bogner Miklós 357.
- Bokányi Dezső 331.
- Bokor János 117.
- Boleszló váci pk 31.
- Bologna 368, 373—375, 377—379.
- »Bolond Istók« szerk. 304.
- Bonaventura (Szent), Aliquot opuscula, XIV. sz.-i kézirat 158. — Diaeta salutis (Velence, 1497.) 375. — Per-lustratio in libros sententiarum 382.
- Bonellis, Manfredus de — velencei nyomtató 375.
- Bonetis, Andreas de — velencei nyomtató 365, 369. — Locatellus velencei nyomtató 370, 371.
- Bongarsius Jakab 82.
- Bonifác (VIII.) pápa, Liber decretalium (Basel, 1494.) 371.
- Bonihominis, Alphonsus de — 237. 410.
- Bonn 110. —i egyetemi ktár 285.
- Bononiensis, Johannes Andreas — Lectura super arboribus consanguinitatis spiritualis, XV. sz.-i kézirat 243.
- Bonvicini Antal 376.
- Book Jeromos Herbariuma 429.
- Borghese-gyűjtemény 210.
- Bornemissza Anna 224.
- Boroszló 317. —i béke 149. —i egyetemi ktár 285.
- Borovszky Samu 130, 304.
- Borsod-miskolci közművelődési és múzeum-egyesület múzeuma 266.
- »Borsszem Jankó« szerk. 304.
- »Bosnischer Post« 93.
- Bosnyák Tamás 85.
- Bossányi Lajos 396.
- Bonhofer János Jakab jeni nyomtató 281.
- Bozók 48.
- Böhm Mihály, id. 399.
- Böytös István, Spiritus Sanctus dexterae paterae digitus (Bécs, 1679.) 282.
- Brambsmunst János 366.
- Brancsik Károly 117.
- Brassai András 363.
- Brassicanus 196, 197.

- Brassó 120, 214, 298, 413. —i ág. ev. iskola 133.; ktára 133.
- Braunschweig 193.
- Brendt Jodok mattseri prépost 277.
- Breslaui egyetem 304.
- Breuer Sámuel lőcsei nyomtató 78, 227.
- Breviariumok a Batthányi ktárban 26, 160, 166, 167, 349, 352, 361. —a nagyszebeni plébániai ktárban 138, 145.
- Brüger Tamás kassai esküdt 355.
- British Museum l. London.
- Brixiensis, Bartholomaeus, Brocardica iuris canonici, XV. sz.-i kézirat 343.
- Brodarics István 300.
- Brotman János 341.
- Bruckenthal-Muzeum 146.
- Brumer Boldizsár, Consilia medica 429.
- Brunet 362.
- Bruyn János utrechti egyetemi tanár 90.
- Brünn 117, 367. —i karthauziak 377. —i természetvizsgálók egyesülete 117.
- Brüsszel 304. —i belga akadémia 304. —i bibliografiai kongresszus 320. —i Institut international de bibliographie 221. —i kir. ktár 25.
- Bryce-féle mignon angol szótár 78.
- Bzreg Albert János 240.
- Bubics Zsigmond 304, 332.
- »Buch der Könige. Apocalypsis. Smidelein. Das Guldin Lob«, XIV. sz.-i kézirat 52.
- Buchlein gróf 179.
- Buda 171, 187, 191, 193, 195, 197, 250—252, 257, 258, 250—252. —i ktár 265, 267, 334.: Egyesület 265, 334. —i Krónika 111. — visszavétele 250—252.
- Budai Miklós 349.
- Budapest 2, 24, 60, 61, 100, 111, 117, 211, 214, 224, 304, 305, 316, 318, 319, 333, 412, 417. —i áll. rendőrség főkapitánysága 303. —i egyetem nyomdász-dalkörök 331. —i egyetem bölcs. kara 117, 297, 303, 333.; hit-tudományi kara 303.; jog- és államtudományi kara 303.; orvosi kara 303.; növénytaní intézete 304.; tanácsa 91, 302, 303, 305, 394. —i egyetemi ktár 56, 64, 71, 73, 82, 174, 263, 301—310, 318, 319, 333, 335, 398—400, 408, 409.; ajándékozások a — számára 303—305.; címjegyzéke. 1899. évi gyarapodás 318, 319.: használati forgalma 307—310.; kiadásai 303.; személyzete 306. —i egyetemi nyomda 304, 414. —i fővárosi ktár, levéltár és múzeum 222, 223, 267. —i Gutenberg-ünnepély 331, 332. —i ker. és iparkamara 91, 117, 303, 394. —i könyv- és könyomda főnökök egyesülete 330, 331. —i központi papnevelő magy. egyháziroldalmi iskolája 91, 117. —i közmunka tanács 303. —i m. kir. posta és távirtd igazgatóság 91. —i műegyetemi ktár 409. —i orosz főkonzuli hivatal 303. —i posta- és távirtd igazgatóság 118. —i rendőrfőkapitányság 118. — statisztikai hivatala 117, 203, 303, 394, 399, 400. — sz. főváros tanácsa, 394, 400. V. ö. Pest.
- »Budapest in Wort und Bild« 111.
- »Budapesti Hirlap« 129.
- »Budapesti Közlöny« szerk. 304.
- »Budapesti Napló« 128.
- »Budapesti Szemle« 117, 127, 180, 203. Bulic F. 117.
- »Bulletin de l'Institut international de Bibliographie« 104.
- Bunderlius, Oratio ad salutandam Mariam archiducissam (1514.) 119.
- »Bunjevac« 93.
- Burger Jakab 350.
- Bussi János 213.
- Busti, Bernardinus de — Rosarium sermonum praedicabilium (Velence, 1498.) 377.
- Butkovszky Bertalan 101.
- Buxtorf János baseli tanár 193.
- Buzárovits Gusztáv 320.

Búzaháza 427.

»Büntetőjog Tára« szerk. 304.

Caesareus Péter 66.

Cagliarii egyetem 304.

Calabrensis András velencei nyomtató
365, 366.

Calderinus Domitius 364, 371.

Calderinus, Johannes, Summa de ecclesia-
stico interdicto, XV. sz.-i kézirat
344.

Californiai egyetem 304.

»Cancellarius Pharisensis super quar-
tum sententiarum« 141.

Canibus, Christophorus de — paviai
nyomtató 369.

»Canones poenitentiales« 382.

»Cantus Catholici« (1651.) 204.

Caorsin, Guillelmus, Oratio ad Inno-
centium VIII. 382.

Capet, Eugène 222.

Capé könyvkötő műhelye 210.

Capitula cordordiae dudum inter . . .
Fridericum imperatorem . . . necnon
Mathiam regem (Bécs, 1490.) 212.

Caracciolus de Licio, Quadragesimale de
peccatis (Velence, 1488.) 367. —
(Velence, 1490.) 369. — Sermones
de laudibus sanctorum (Velence,
1490.) 369.

Carbo Lajos bibornok 213.

Carchano, Michael de — Sermones quad-
ragesimales (Velence, 1492.) 371.

Caro, Hugo de Sancto — Expositio missae
382.

Carvajal János bibornok 213.

Casali, Ubertinus de — Arbor vitae
crucifixi Christi (Velence, 1485.) 365.

Castellione, Gualterus de — Alexan-
drei-dos libri XIV. sz.-i kézirat. 44.

Catechismus, Der kleine — D. M. Luth.
(Lőcse, 1686.) 76—79. 204.

Cedlyczensis Miklós 348.

Cellini Benvenuto 426.

»Censura Duelli Gloselliani« cz. újság-
lap 66.

»Centralblatt für Bibliothekswesen« 105,
216, 223, 323, 418, 419, 425.

Cervarius Tubero, De Turcarum origine
commentaria (Flórencz, 1590.) 120.

Chaimis, Bartholomaeus de —, Interroga-
torium (1482.) 364.

Chatelain Emil, Paléographie des Classi-
ques Latins (Páris, 1884—1892.) 25.

Cherinyi Mihály, Panegyris (Bécs, 1582.)
212.

Chessus János 354.

Chicagoí Crerar John-ktár. 297.

Cholnoký Imre 297.

Christiania 322. —i egyetem 304.

»Christliche Kriegs-Trompete« (1664.) 175.

Cicero, De amicitia 21. — Epistolae
selectae (Nagyszombat, 1680.) 120. —
Tusculanae quaestiones (Bologna,
1496.) 374.

Cischini Ferencz 392. — Károly, Ignés
Festivi (Récs 1699.) 391.

Clavasio, Angelus de — Summa angelica
de casibus conscientiae (Strassburg,
1495.) 373. — (Velence, 1495.) 373.
— (Strassburg, 1498.) 377.

Clemens Kristóf 390.

»Climacus de mistica scala 142.«

Clusius könyve a pannoniai növényekről
211.

Cohen Frigyes bécsi antiquárius 110,
298.

Columna, Aegidius, Theoremata de esse
et essentia (1493.) 371.

Comenius, Janua linguarum (Sárospatak,
1652.) 120. — (Lőcse, 1655.) 120.

Comestor, Petrus, Historia scholastica
(Augsburg, 1473.) 362.

Comité international de poids et mesures
a Sévres 304.

Comitiologia Hungarica Sempronensis
(Bécs, 1682.) 386.

Commentaria in Sancti Pauli epistolas,
XIV. sz.-i kézirat. 151.

Commentum prosarum, XV. sz.-i kézirat
237.

Compendium Institutionum, kézirat 18.

- Compendium librorum sententiarum
Petri Lombardi, XIV. sz.-i kézirat 54.
- Compendium theologiae veritatis 145.
- Concha Károly 332.
- Concilium zu Constanz (Augsburg, 1483.)
384.
- Conciones de sacramento altaris, XIV.
sz.-i kézirat 162.
- Conciones variae, XIV. sz.-i kézirat 149.
- Conclusiones canonici utiles, XV. sz.-i
kézirat 235.
- Concordantia evangelistarum, XV. sz.-i
kézirat 143, 240.
- Concordantiae Bibliae XIV. sz.-i kézirat
33.
- Concordantiae decretalium et decreti 140.
- Confessionale, XIV. sz.-i kézirat 230.
- Copia conclusionis et confederationis
inter Matthiam Archiducem et status
et ordinis Hungariae (1608.) 85.
- Corenus, Libanus termő cidrusfának
veleje (Nagyszombat, 1671.) 120.
- Cornides János 314.
- Corona, Andreas de — velencei nyom-
tató 363. Simon de — 145.
- Corpus iuris canonici, XIV. sz.-i kézirat
169.
- Cosmerov Máté bécsi nyomtató 89, 275
— 277, 279. — né 389.
- Coster Lőrincz 226.
- Couraye du Parc 222.
- Courey 54, 55.
- Cracovia, Henricus de — Libellus contra
magistrum Hus, XV. sz.-i kézirat
343.
- Cranach Lukács 321.
- Crane Walter 425.
- Crawford, William Horatio 362.
- Cremai ágostonos kolostor 364.
- Crerar John ktár Chicagóban 297.
- Crewschin Péter 357.
- Crisanus Szaniszló 152.
- Crispus Péter 150.
- Crolius, Basilica chemica 429.
- Cromer Lénárt kassai polgármester 356.
— »Oratio in funere Sigismundi«
(Krakó, 1548.) cz. műve 119. — Péter
kassai esküdt 355.
- Cura, Bertrandus de — bibornok 143.
- Curiose Staats-Gedanken (1684.) 188.
- »Currier, Der eylende —« (1686.) 250.
- Curtius, Az nagy Sándornak Historiái
(Debreczen, 1619.) 336.
- »Cyankali« (1864.) 299.
- Családi Itárak a M. N. Múzeum Itárá-
ban 93, 94, 124—126, 299—300, 396,
397.
- Csanád vm. 98.
- Csaplovics-ktár Alsó-Kubinban 110, 265
— 269, 334, 406.
- Csáky László gr. szentgotthárdi apát 278.
— Mihály gyulafehérvári kanonok 83.
- Csepreg 204.
- Cseresznyés könyvjegyzéke a Batthány
ktárról 18.
- Cserép József 25.
- Csiksomlyói nyomda 413.
- Csikszentmártoni egyház 427.
- Csiky Ernő 91, 117.
- Csoma Sándor, Körösi 293, 312.
- Csongrád vm. 98. — i tört. és rég. társu-
lat múzeuma 266.
- Csontos János 196, 197.
- Csornai premonstrei-rendház 303.
- Csókfalva 428.
- Csurgó 304.
- Czakó Elemér 306, 316—318.
- Czeizel Ignác 334.
- Czermin Hermann gr. 74.
- Czernoviczi egyetemi ktár 306.
- Czimeres levelek és nemesi iratok a M.
N. Múzeum Itárában 94, 125, 207,
208, 300, 396, 397. — Arany János
és Ferencz czle 94. — Bakos Tamás
és társai czle 397. — Dienes Ferencz
nemesi bizonyítványa 397. — Frid-
ricy Ferencz czle 94. — Gegus János
czle 207. — Gönczy cs. czle 300. —
Hernálmestery cs. czle 125. — Holló
cs. czle 300. — Holló Zsigmond len-
gyel indigenátusáról szóló oklevél
300. — Hörböcken Hans és Gallus

- czle 397. — John Henrik czle 94. — Karcsai Péter czle 125. — Kovách Szabó Imre czle 207. — Ottendorff Lőrincz czle 125. — Planckenaucr Tóbiás czlei 94. — Rajkovics Károly czle 300. — Szűcs János czle 397. — Torkos Jakab czle 397. — Ujhelyi Mihály és János czle 397. — Wein-angl Hans czle 125.
- Czipser Miklós 244.
- Czobor Béla, Magyarország tört. emlékei az ezredéves kiállításon (Budapest, 1898—99.) 24.
- Czobota 46.
- Czvetkovich Tamás szepesi kanonok 49.
- D**
- Dadilo János 231.
- »Daily News« (1899. évf.) 206.
- Dalhover Mancellianus »Erfreuliche Schlüssel-Benthe« (1688.) cz. prédikációja 258.
- Dalmát kir. kormány 303.
- Damascenus 142.
- Damjanich János levelei a M. Nemz. Múzeumban 300.
- Dampierre Henrik 68, 69.
- Dankó Hymnariuma 153.
- Dante 225. — La divina commedia (1477.) 363.
- Dares Phrygius, »Historia Troianája« 143, 146.
- Dariotus Claudius 429.
- Darmstadt egyetem 304.
- Darnay Kálmán 91, 117, 304. — »Sümeg vidékének őskora« cz. régészeti kiadványa 267.
- Daróczi Ferencz, Vera descriptio rerum in Trassylvania gestarum (Prága, 1600.) 82.
- Datus Augustinus, Elegantiolae sermonis, kézirat 20.
- Dáciai Péter 152.
- Dálnoki István 428.
- Dávidházy György 39. — Márton 39.
- Deák Ferencz 122. — levele Sólyom Balázshoz a M. Nemz. Múzeum ktárában 397.
- Debreczen 117, 120, 204, 214, 264, 332, 336, 413. —i ev. ref. főiskola ktára 267. —i 100 éves jubileumot rendező bizottság 399.
- Decem et septem libri moralium super Job 142.
- De constitutionibus et de beneficiis, XV. sz.-i kézirat 18.
- Decretales cum concordantiis 140.
- Decretum (Kolozsvár, 1567.) 120.
- De decimis Vita Sancti Leonhardi XV. sz.-i kézirat 53.
- Dedek Crescens Lajos 24, 302, 306, 318.
- De doctrina Christiana, XV. sz.-i kézirat 242.
- »De exemplis et similitudinibus rerum« 144, 146.
- De fide, spe et obedientia etc. XV. sz.-i kézirat 348.
- De Gerando Antonia 400.
- »Delejtü« 99.
- Delisle Léopold 222.
- Delney Mihály szepesi kanonok 48.
- De mansionibus filiorum Israhel, XV. sz.-i kézirat 341.
- De orthodoxa fide, de poenitentia, de peccatis etc., XV. sz.-i kézirat 341.
- Derzsi Ödön 399.
- »Det kgl. norske Videns kabersselskab« 304.
- Detre János szepesi kanonok 49.
- De Turcarum ritu (Antwerpen, 1544.) 92
- Deutermonius super cantica 142.
- »Deutsche Litteratur-Zeitung« 106, 217, 324.
- De virtute in communi 144.
- De vita et honestate clericorum, XV. sz.-i kézirat 247.
- Dezső csanádi pk. 31.
- Délmagyarországi természettudományi társulat múzeuma 266.
- Délmagyarországi tört. és régészeti múzeum-egylet Temesvárott 91, 97, 117.

267. — múzeuma 266. — régészeti szakkútára 111, 267.
- Dénes Mihály, Wiens Buchdruckergeschichte 211.
- Déva 265, 395.
- Dézi Lajos 225, 302, 304, 318, 319, 331.
- Diabelli kéziratái a M. Nemz. Múzeumban 299.
- Dialogus Salomonis et Markolphi. Expositio super Cantica Canticorum. Varii tractatus, XV. sz.-i kézirat 229.
- »Diarium oder Relation über de Belagerung und Übergab der Hauptvestung Neuheusel« cz. röpirat 171.
- Diarium und Erzählung der Belagerung der Vestung Canischa (1664.) 176.
- Dienes Ferencz nemesi bizonyítványa (1834.) 397.
- Dietenberger 330.
- Differentiae verborum synonymorum, XIV. sz.-i kézirat 21.
- »Dispositio Bibliae. — Commentaria variorum. — Tractatus de praelatis. — Speculum animae. — Sermones et collationes. — Concordantia evangeliarum.«, XIV. sz.-i kézirat 131.
- Disputatio Abutalib et Samuelis, XV. sz.-i kézirat 196.
- Disraeli 293.
- Disquisitio de ultima voluntate, XV. sz.-i kézirat 343.
- Divisio articulorum fidei, XV. sz.-i kézirat 348.
- Dobrowszky Ágost 1, 92, 121.
- Domanovszky Sándor 117, 400.
- Dombravska, Valerie de — szobrásznő 302.
- Dominici Lukács velencei nyomtató 364.
- Donellanus Miklós 280.
- Doppler kéziratái a M. Nemz. Múzeumban 299.
- Douay 88.
- Drascick Lukács 375.
- »Drei schöne geistliche Lieder« (Nagy-Szeben, 1619.) 336.
- Drezda 86. —i kir. ktár 306.
- Drinápoly 259.
- Dublin 298.
- Dudith, Andreas, Mini Celsi De Haereticis capitali (Basel, 1584.) 80.
- »Duellum Glosselianum« cz. nyomtatvány (1608.) 66.
- Dugonics-társ. Szegeden 298.
- Duka Tivadar 117, 312.
- Dunántúli ág. h. ev. egyházkerület 91, 117. — magy. közművelődési egyesület 272.
- Durantius, Guillelmus, Rationale divinatorum officiorum, XIV. sz.-i kézirat 162. — XV. sz.-i kézirat 162. — (Nürnberg, 1494.) 372.
- Dünckelspiel, Nicolaus de — Commentaria super quartum librum sententiarum 141. — Glossa super paternoster 143. — Tractatus de tribus partibus poenitentiae, XV. sz.-i kézirat 351.
- Dürer Albert 424. — kiállítás az orsz. képtárban 424.
- Dürnsteini kolostor 374.
- Dziatzko 319, 424. — utasításai a porosz ktárak katalogusához 288.
- E**bendorffer, Thomas, Sermones de tempore, XV. sz.-i kézirat 357. — Sermones dominicales, XV. sz.-i kézirat 351. —, Sermones super evangelia, XV. sz.-i kézirat 351.
- Eckhardus, Liber de quatuor modis visionum, XV. sz.-i kézirat 51.
- Ecséri Lajos 304.
- Edelény 338.
- Edinburghi egyetem 304.
- Effmurdtt Jakab gyulafehérvári nyomtató 199.
- Eger 91, 177, 214. —i cziszterci rend ktára 268. —i érseki iroda 117, 203, 400. —i érseki joglyceum 304.; ktár 268.
- Egidius de Roma 143.
- Egyesült államok nemzeti múzeuma 304.

- »Egyetemes Philologiai Közlöny« 58, 103, 128, 215, 322, 356.
- Ehrle Ferencz 223.
- »Eine herrliche Beschreibung des kay. Waffen« (1685.) 190.
- Eisler Mátyás 400.
- Eleonóra Mária, I. Lipót kir. neje 71, 372, 386.
- »Ellenzék« szerk. 304.
- Elscher János 38.
- Elzevir 227.
- Embertani társ., Orsz. magy. 220.
- Emich Gusztáv 331, 332.
- Emmerich Lőrincz bécsi nyomtató 87.
- »Edecktes Wienerisches Cabinet« (1683.) 185.
- Endter János András nürnbergi nyomtató 182, 255. — Mihály nürnbergi nyomtató 255, 335, 336.
- Engl Ferencz Antal gr. csanádi pk. 98.
- Engler János György, Heuschrecken-Predigt (Zittau, 1685.) 190.
- Enyedi Sámuel 428.
- Eperjes 84, 189, 190, 214, 297, 332. — i ág. ev. főiskola ktára 269.
- »Ephemerides Vindobonensis« (1776—77. évf.) 122.
- Episteln und Evangelien, XV. sz.-i kézirat 341.
- Epistola ad Hussitas, XV. sz.-i kézirat 243.
- Epistolae apostolorum Pauli, Petri, Johannis et Jacobi, XV. sz.-i kézirat 360.
- Erben Tóbiás 174.
- Erber Pál 345.
- Eresényi Béla 203.
- Erdély Sándorné (ifj.) 76, 203.
- Erdélyi irodalmi társaság 400. — országgyűlési törvénycikkek az erdélyi múzeum ktarában 198—202.
- »Erdélyi Múzeum« 103, 128, 215, 304, 323, 399.
- Erdélyi Múzeum-egylet 94, 95, 297, 398—402. — ktára 95, 198, 267, 302, 398—402.
- Erdélyi Pál 1, 91, 109, 114, 117, 128, 304, 333.
- Erdélyrészi Kárpát-egyesület 303.; múzeuma 265. — magy. közművelődési egyesület 110, 272, 273.
- Erdészeti egyesület, Orsz. 118.
- Erdődy György Alajos gr., Gloria virtutis Hungaricae religionis (Donay, 1633.) 88. — László gr., Divus Ladislaus Hungariae rex (Bécs, 1695.) 389. — Zsuzsánna grófné 49.
- Erffordia, Michael de — 169.
- Erhard János Kristóf 176.
- Ernest prágai érsek 236.
- Ernő Lajos hesseni nagyherceg 330.
- Ernyei József 117.
- Erpurgai Péter plébános 41.
- Erwyn János plébános 46.
- Erzsébet, Albert m. kir. neje 30, 31. — királyné emléktárgyai a M. Nemzeti Múzeumban 125. — Magyarországi Szent — 39.
- Eschnid Joannes, Summa astrologiae iudiciales (Velence, 1439.) 368.
- »Esti Ujság« 128.
- Estienne nyomtató 227.
- Eszék 177, 189, 255.
- Esztegar László 91, 117, 127, 129, 215, 221, 269, 271, 335, 408.
- Esztergom 52, 71, 92, 173, 177, 178, 188, 189, 204, 213, 214, 265, 298, 304, 320, 413. — i betegsegélyző pénztár 117. — i érseki hivatal 303. — i hercegeprimási iroda 118, 203.; ktár 268. — i főegyházmegyei ktár 268. — i káptalan 297. — i városi ktár 268. — vidéki régészeti és tört. társulat múzeuma 265.
- Eszterházy Ferencz gr. ktára 407. — Kálmán gr. 400. — Miklós nádor 89.; levelei Rákóczy Györgyhez 89. — Pál nádor 264, 279.
- »Ethnographia« 128, 129.
- »Etzliche zu fernerem Nachdencken movirte pol. és hist. Discursen (1663)* cz. röpirat 173.

- Eugen savoyai herczeg 261, 391.
 Eusebius Caesarensis, Historia ecclesastica, XV. sz.-i kézirat 240.
 Evang. egyházi pénztár 117.
 Evangeliarium, XII. sz.-i kézirat 26.
 Evangelium, Arab 192.
 Evangelium Mathei et Marei evangelistarum, XIV. sz.-i kézirat 21.
 Expositio canonis missae, XV. sz.-i kézirat 351.
 Expositio decalogi etc., XV. sz.-i kézirat 348.
 Expositio hymnorum, XV. sz.-i kézirat 229.
 Expositio missae, XV. sz.-i kézirat 229, 240.
 Expositio orationis Dominicae, XIV. sz.-i kézirat 159. — XV. sz.-i kézirat 338, 341.
 Expositio psalmorum etc., XV. sz.-i kézirat 356.
 »Extrat aus gewissen Schreiben« (1689.) cz. hadi jelentés 259.
 »Extracht dreyer verschiedener Schreiben« cz. hadi jelentés 259.
 Énekeskönyv (Bártfa, 1593.) 120.
 Érdúj helyi Menyhért 304.
 Érsek-Ujvár 70, 171—174, 176—178, 188, 189. — ostroma 1663-ban 171, 172.
Faber János bécsi pk. 365, 366, 368. — Ludolf 367.
 Fabini Dániel 84. — Analytica Tractatio Titulorum (Strassburg, 1603.) 83, 84.
 Fabricius J. A. 190—197. — Codex Apocryph. Novi Testamenti (Hamburg, 1719.) 190.
 Fadán Péter nyomtató 330.
 Fadó 330.
 Falconi Miklós 55.
 Fancika kalocsai érsek 31.
 Faragó László 399.
 Farkas Lajos ktára 366.
 Fatius Bartholomaeus — Synonyma, kézirat 20.
 Fazekas Miklós, Bogáthi — Az nagy Castriot Györgynek históriája 111.
 Fehér vm. alispáni hivatala 117, 203.
 Fejérpataky László 110, 117, 126, 203, 221, 268, 269, 272, 297, 304, 407, 409, 424.
 Felber Arthur 117.
 Felicián esztergomi érsek 31.
 Felkai Táttra-múzeum 265. — egyeslet 265.
 Felkay Imre br. 124.
 Felsőmagyarországi múzeum Kassán 266. — ktára 267, 270.
 Felvidéki magy. közművelődési egyesület 110, 272, 273.
 Felvinczi György. De conservanda bona valetudine (Löcse, 1694.) 204.
 Fenestella, Lucius, De Romanorum magistratibus 382.
 Fenyőháza fürdőigazgatósága 117.
 Fenyvessy Ferencz 117, 304.
 Ferdinánd (I.) m. kir. 80, 213, 279. — (II.) m. kir. 67, 69—72, 94, 207, 397. (III.) m. kir. 72, 74, 88, 207.; manifesztuma a m. rendekhez 74.
 Ferdinándy Géza 304.
 Ferencz (I.) m. kir. 110.
 Ferencz József (I.) m. kir. 94, 96, 333. — iratai a M. Nemz. Múzeumban 125.
 Ferenczrendiek laibachi tart. főnöksége 117, 203.
 Ferenczy József, A magyar hirlapirodalom története 1780—67. (Budapest, 1887.) 61. — Zoltán 198, 221, 301, 319, 333, 335, 398, 400, 408, 409.
 Ferrara 119.
 Festetics-ktár Keszthelytt 56.
 »Festschrift der Johanni-feier« 332.
 »Festschrift zur Guttenberg-feier« 331.
 Feuding 374.
 Félegyházi Tamás, A keresztyéni hitnek részeiről való tanítás (Debreczen) 204.
 Fényi Gyula 117.
 Fényképmások a M. Nemz. Múzeum ktárában 205, 207, 396.

- Fiáth Károly 306.
- Ficinus, Marsilius, *De triplici vita* (Velenceze, 1498.) 377. — (H. és é. n.) 382.
- Fillinger Károly 124.
- Finály Gábor 206, 400. — György 400.
- Finkenstein Fink 252.
- Firtinger Károly 100, 332. — Ötven esztendő a magyarországi könyvnyomtatás közelmúltjából (Budapest, 1900.) 412—414.
- Fischer Ede 117. — Kristóf regensburgi nyomtató 88, 175, 181. — Mátyás 176.
- Fiume 117, 214. — i városi ktár 267—269.
- Flach Márton strassburgi nyomtató 366—370, 377.
- Flandria, Gerhardus de — trevisói nyomtató 384. Johannes de — 246.
- Flatt Károly 118, 400.
- Flämítzer Miklós János 253, 256, 257. — »Das durch die oest. Clemenz wiederum erquickte Königreich Ungarn« (1687.) cz. röpirata 253. — »Der in böhmische Hosen ausgekleidete Ungarische Libertinen« (1688.) cz. röpirata 256. — »Siebenbürgens österreicherischer Messias« (Nürnberg, 1689.) cz. röpirata 257.
- Fleckchel, Heinrici de — . . . et aliorum sermones aliquot, XV. sz.-i kézirat 338.
- Flens, H. de — 203.
- Floncel 362.
- »Flores legum« (Strassburg, 1496.) 374.
- »Flores poenitentiae« 142.
- Flórencz 120, 382.
- »Foedus Ungaro-Bohemicum« (1620.) 87.
- Fogarás 202.
- Fogarasi Albert 394.
- Fontius Bertalan humanista 20.
- Forchtel Mallicher kassai esküdt 356.
- Forgách cs. ltára a nemz. múzeumban 300. — Ádám 171—173. — József kassai birtokos 207, 300. — Zsigmond 8, 10.
- Formika Máté bécsi nyomtató 72, 88.
- Forster-Scitovszky díj 115.
- Fossa, G. de — 52.
- Főfelügyelőség, A múzeumok és ktárak orsz. — e 97, 101, 110, 204, 214, 221, 265—274, 297, 332, 334, 405—407.
- Főkövi Béla 403.
- »Földművelési Értesítő« szerk. 304.
- Földművelésügyi minisztérium, M. kir. — 91, 118, 203, 273, 279, 394, 400.
- Földrajzi társaság, Magyar — 403.
- Földtani intézet, M. kir. — 118, 303, 400, 403. — társaság 403.
- Földy Ernő 407.
- Förchtel Gáspár löcsei plébános 353.
- Főrendház, Magyar — irodája 92, 118.
- »Fővárosi Közlöny« szerk. 304.
- Fradelius, Petrus, Plansus in Coronam Caesaream (Nürnberg, 1612.) 85.
- Fragmenta theologica, XV. sz.-i kézirat 229.
- Fragmentum libri diurnalis continens necrologium ecclesiae Scepusiensis, XIV. sz.-i kézirat 47.
- Fragmentum libri evangeliorum, XIV. sz.-i kézirat 24.
- Fraknói Vilmos 92, 118, 121, 122, 195, 196, 215, 269, 297. — »A mohácsi csatáról szóló egykorú újságlapok a M. Nemz. Múzeum ktárában« cz. műve 61.
- Francisco-Carolinum Museum Linzben 92, 118, 394.
- Franco, Giacomo, Teatro delle piu moderne imprese de guerra nell' Ungheria (Velenceze, 1623.) 204.
- Francia köztárs. kormány 303.
- Frangassi István szepesi kanonok 50.
- Frangepán Ferencz Kristóf 182. — Ferencz, Oratione (1542.) 212.
- Frank Iván 118.
- Frankfurt 74, 81, 82, 118, 232, 276. — i birodalmi gyűlés 1848-ban 300. — i Rotschild-ktár 91, 118, 297, 304. — i városi ktár 410.
- Frankfurter, Bartholomaeus — Comedia Grylus (Bécs, 1516.) 212. — Ho-

- meri Batnachomyomachia (Bécs, 1516.) 212.
- Franklin r. t. 118, 316, 318, 330, 400.
- Frederik Jenő 304.
- Freiburg 63, 258.
- Freising 258.
- »Fremdenblatt« (1899. évf.) 206.
- Frey Mihály 342.
- Freymunden Christian 185.
- Fridricy Ferencz czle 94.
- »Friedens-Puncten von hung. Deputation und durch kais. und kön. Commission« (Regensburg, 1706.) cz. röpirat 263.
- Frigyes (Pfalzi) cseh kir. 70, 71. — Ágoston szász választó 261.
- Proben János baseli knyomtató 227, 371.
- Fromme C. bécsi könyvkiadó 101.
- Froschauer knyomtató 227.
- Frölich D., Calendarium perpetuum (Bártfa, 1639.) 120.
- Fuchs Zsigmond 101.
- Fugisrecht Miklós 150.
- Fulvinus János Ferencz, Der Weltberühmte Türcken-Überwinder (Regensburg, 1664.) 175.
- Fumee, The historie of the troubles of Hungaria (London, 1600.) 92, 120.
- Funck-Brentano 320, 321.
- Furtel Mihály baseli knyomtató 374, 375.
- Fuscanirius Lajos 384.
- Fust ötvös 226, 330.
- Fülöp Áron 91, 118.
- »Füüdöirodalmi ktár« szerk. 203.
- Gabelmann**, Monomachiae Hungaro-Turcicae carminum libri (Passau, 1590.) 204.
- Gabriely János, Eloquentia muta (Bécs, 1676.) 280.
- Gabzán József 331.
- Gaian Mihály, Spiritus fortitudinis (Bécs, 1671.) 277.
- Galenus, Commentarius in Hippocratis prognosticorum librum 429.
- Galga tatár kán 69.
- Gallasz Nándor 334, 406.
- Gallensis, Joannes, Communiloquium (Strassburg, 1489.) 368.
- »Gallia christiana« 113.
- Gamingi karthauzi kolostor 378, 381, 382.
- Ganfalvai Jakab szepesi kanonok 48.
- Garay János 303.
- Gaudentz Rugerius 162.
- Gauthier-Villars 222.
- Gál József »Peleskei nótáriusa« 204. — Kelemen 304, 400.
- Gálfalvi unitárius egyház 428.
- Gebetbuch, XV. sz.-i kézirat 357.
- Gedicht vom Karl den Grossen, XV. sz.-i kézirat 238.
- Gegus Dániel 207. — János czle (1624.) 207.
- Gelbhaar Gergely bécsi knyomtató 87, 88, 89.
- Gelder János Hermann müncheni könyvkereskedő 258.
- Gelei Sámuel, Disputatio Physica de Coelo (Utrecht, 1656.) 90.
- Geminiano, Dominicus de Sancto — Lecturae super sexto decretalium (Velence, 1485.) 365.; (Velence, 1486.) 366. Johannes de Sancto — 144.; Summa de exemplis et similitudinibus rerum (Velence, 1497.) 376.
- Gentilotto Kornél jezsuita atya 277.
- Georgievits Bertalan 212. — De Turcarum moribus (Lyon, 1567.) 120. — De Turcarum ritu (Antwerpen, 1544.) 119. — Exhortatio contra Turcas (Antwerpen, 1545.) 80. — Profetia dei Turchi (Róma, 1553.) 92, 119. — Türkische Kriegs-Ordnung (Frankfurt, 1595.) 81.
- Gerardus Arn., Hungariae ad omnes ordines supplex oratio (Ingolstadt, 1577.) 298.
- Gergely (Nagy) pápa, Commentum super Cantica Cantecorum (Basel, 1496.) 374.; Homiliae (Velence, 1493.) 371.;

- (Velence, 1496.) 375.; Liber dialogorum, XV. sz.-i kézirat 339.; Liber regulae pastoralis, XV. sz.-i kézirat 53, 231.; XV. sz.-i kézirat 346.; (Velence, 1496.) 374.; Regula pastoralis, XV. sz.-i kézirat 241. — (IX.) pápa 152.; Decretalium libri, XIV. sz.-i kézirat 39, 41, 228.; XV. sz.-i kézirat 231.
- Gergely Samu 399.
- Gerő Lajos 394. — La litterature hongroise en chiffres (Budapest, 1900.) 417, 418.
- Gerse Lajos 124.
- Gerundensis, Johannes, Sermones festivales, XV. sz.-i kézirat 361.
- Gervasius győri pk. 31.
- Gesta Romanorum 145, 146. — etc., XV. sz.-i kézirat 349.
- Geyszcher Szilveszter 244, 245.
- Geőcze Sarolta 118.
- Giessvein Sándor 118.
- Gillhoffer és Ranschburg bécsi anti-quáriusok 300.
- Gizella főhercegnő 125.
- Glagol misekönyv (Zengg, 1494.) 372.
- Glanvilla, Bartholomaeus de — De proprietatibus rerum (Nürnberg, 1483.) 364. — Opus de proprietatibus rerum XIV. sz.-i kézirat 46, 144, 146.
- Glasgow 305. —i egyetem 804.
- Glatz Pál József, Divino plenus Spiritu divus Ivo (Bécs, 1674.) 279. — Scriptura deductoria (Bécs, 1697.) 390.
- Gleditsch János Frigyes bécsi nyomtató 389.
- Glinka kéziratai a M. Nemz. Múzeumban 299.
- Glossa in epistolas Sancti Pauli, XIV. sz.-i kézirat 150.
- Glossa in novum testamentum, XV. sz.-i kézirat 229.
- Gloyach Farkas Zsigmond br. 387. — János 387. — Miksa 387.
- Glück Rudolf 207. — Soma 416.
- Gochsemsius Christian 84.
- Goedeke 59.
- Goethe-gyűjtemény a M. T. Akadémiában 311, 312.
- Gohl Antalné, özv. — 297. — Ödön 394. — Ödönné 297.
- Goldner János nagyszebeni jegyző 139.
- Gomolinski János Pál 392.
- Gorra, Nicolaus de — Glossa psalterii, XIV. sz.-i kézirat 164. — Postilla super evangelium Lucae, XIV. sz.-i kézirat 231. — Postillae super evangelium Mathaei, XIV. sz.-i kézirat 159.
- Goslar 72.
- Gothárd zágrábi pk. 31.
- »Gott Lob!« (Frankfurt, 1686.) 251.
- Gottfried passauai pk. 162.
- Gonda 380.
- Göbel Miklós kassai esküdt 356.
- Gönczy cs. czle (1578.) 300.
- Gönczy István 86.
- Görgei cs. ltára a M. Nemz. Múzeumban 300, 397. — Arthur levelei a M. Nemz. Múzeumban 300. — István 300, 397.
- Göteborg 331. —i kir. tudományos és szépművészeti társ. 203.
- Göttingen 331. —i egyetemi ktár 285, 418.
- Graba János András, Cervi descriptio 429.
- »Grad aus!« (1848. évf.) 123.
- Graephaeus Miklós kölni nyomtató 83.
- Grafikai művészetek 111.
- »Grafikai Szemle« 103, 118, 216, 323, 332.
- Grammatica Latina, XV. sz.-i kézirat 342.
- Grammatika töredék (Velence, 1509.) 119.
- Gran Henrik hagenauai nyomtató 376, 379, 380.
- Graseocius Pál 84.
- Grác 176, 387. —i egyetemi ktár 306. —i hist. Verein für Steiermark 118.

- Grässe 276.
- Gregoriis, Gregorius de — velencei nyomtató 369, 371, 376. — Joannes, velencei nyomtató 369, 371, 376.
- Greifswaldi egyetem 304. —i ktár 285.
- Greyssing Jakab 391.
- Grenoblei egyetem 304.
- Griespachen Erasmus 382.
- Grilingius Fülöp, Curationum dogmatico-hermeticarum centuria nova 429.
- Grimberg 376.
- Grimm testvérek »Kinden- und Hausmärchen« cz. gyűjteménye 292.
- Gritti Lajos 299.
- Groszmann Miksa 331.
- Grócz Ernő 100.
- Gruber Ábrahám, Dissertatio medica inauguralis (Utrecht, 1682.) 387.
- Grundern Gottfried pozsonyi nyomtató 392.
- »Gründliche Kupfer-Erleuterung« (1685.) 189.
- Grüner Lőrincz bécsi kanonok 282.
- Guarinonius Hippolit, Pestilenz 429.
- Guillelmus ord. cist., Liber de doctrina cordis, XV. sz.-i kézirat 236.
- Guillermus párisi pk., De septem sacramentis 383. — Liber de fide et legibus, XIV. sz.-i kézirat 164. — Rhetorica divina 383.
- Guldener György 145. — János 145.
- Gulyás Pál 394.
- Gunesch, Serium christiani votum (1696.) 120.
- Gusztáv Adolf svéd kir. 73.
- Gutenberg János 98, 100, 225—227, 330—332, 407. — Album 331. — ünnepély Mainzban 100, 330, 331.; Budapesten 331, 332.; a vidéken 331, 332.
- Guyon Richárd levelei a M. Nemz. Múzeumban 300.
- Gyalui Farkas 398, 400. — »Külföldi közönyvtárakról« cz. munkája (Kolozsvár, 1900.) 410—412.
- Gyergyai Pál 33.
- Gyeróffi György 427.
- Gyomlay Gyula 407.
- »Gyógyászat« szerk. 304.
- »Gyógyszerészeti Hetilap« szerk. 304.
- »Gyógyszerészeti Közlöny« szerk. 304.
- Győr 173, 177, 214, 332, 413. —i karmelita-rendház ktára 268. —i püspöki papnevelő intézet ktára 268. —i nyilvános ktár 267.
- György leibiczi plébános 150.
- György Aladár, Magyarország köz- és magánkönyvtárai 1885-ben (Budapest, 1886.) 211.
- Győry Tibor 224.
- Gyulafehérvár 18, 20, 53, 94, 131, 198—202, 265, 397, 413. —i Batthány ktár 17—55, 131—169, 228—249, 335, 337—361, 406.; katalógusai 18—20.; kéziratai 18—57, 131—169, 228—249, 337—361. —i püspöki könyvnyomda 18.
- »Gyulafehérvári Füzetek« (Kolozsvár, 1861.) 18, 50, 348.
- Gyulafehérvári kód. 25, 38.
- Gyulai Pál 205, 320.
- Gyűjteményes vállalatok, Magyar — jegyzéke 320.
- H**adügyminiszterium, Cs. és kir. közös — 118.
- Haffenreffer Sámuel, Officina iatrica 429.
- Hagenau 204, 376, 379.
- Hager Mihály 279.
- Hager V. 53.
- Hain 339, 362—385.
- Hainburg 51.
- Hajnóczy ktár a M. Nemz. Múzeum ktárában 395.
- Halas 334. —i ev. ref. egyháztanács 334. —i főgimnázium ktára 110, 265; múzeuma 265, 268, 334, 406.
- Halasy István 500. — József (Dévaványai) ktára 224.
- Halle 93. —i egyetemi ktár 285, 410,

415. —i magyar ktár 411. — Wittenbergi egyetem 304.
- Haller György 351.
- Hamburg 190.
- Hamilton ktár 210.
- Hamman János velencei nyomtató 378.
- Hammer J. 57, 63. — török történelme 57.
- Hampel József 297. —né 118.
- Han János pozsonyi plébános 153, 158.
- Hanau 85, 86.
- Hanckwitz Ágoston regensburgi nyomtató 264.
- Hanheymer János Miklós római nyomtató 362.
- Hannover 60.
- Hans Sachs »Ursprung des Behemischen Landes« cz. költeménye 213.
- Haque János bécsi nyomtató 278, 280.
- Harasztos Balázs 69.
- Harrach Ferdinánd Bonaventura gr. 392.
- Harrassowitz Ottó 418.
- Hartmann Mihály zittai nyomtató 190.
- Hartváni Imre 3.
- Haselpach Tamás bertoldsdorffi plébános 351, 352.
- Hassia, Henricus de — Expositio super decem praecepta, XV. sz.-i kézirat 245. — Vocabularium biblicum, XV. sz.-i kézirat 361. Herticus de — 237.
- Hatvan 65.
- Havrán Dániel 114, 129.
- Hazay Ernő temesvári nyomtató 98.
- Hayder János 342.
- Haydn levelei a M. N. Múzeumban 110, 299.
- Haymo, albertstadti pk. 28. — Commentaria in epistolas Sancti Pauli, XIV. sz.-i kézirat 168. — Homiliae super epistolas et evangelia«, XIV. sz.-i kézirat 26. — Expositiones super Apocalypsin 140, 144, 145.
- Hayn Jakab meissenai közjegyző 237.
- Haytho ágostonrendi szerzetes 55, 56.
- Haythonus, Flos historiarum terrae orientis XIV. sz.-i kézirat 54.
- Háromszék vmegye 265.
- Heck, Matschie v. Martens, Dürigen, Staby és Krieghoff, Das Tierreich 292.
- Hectoris Benedek bolognai nyomtató 368, 374, 375, 377—379.
- Hegedüs Anna 428.
- Regel Gáspár szepesi kanonok 50.
- Heidelberg 397. —i ktarak 415.
- Heimerl Mátyás temesvári nyomtató 98.
- Heinrich Gusztáv 320.
- Heisterbacensis, Caesarius, Bonum universale, XV. sz.-i kézirat 350.
- Heitzhoffler Zachariás augsburgi palotagróf 94.
- Hellebrant Árpád 57, 76, 114, 198, 212, 275, 331, 386.
- Heller Ágost 311.
- Heltai Ferencz 304. — Gáspár 227.
- Helytartótanács, M. kir. — 98.
- Henckel János lőcsei plébános 35, 160, 345. — Máté nyomtató 174.
- Hencko kassai polgármester 356.
- Heneb 193.
- Henlin János nagyszebeni plébános 140, 141.
- Henricus doctor, Tractatus de corpore Christi, XV. sz.-i kézirat 240.
- Henricus Miklós müncheni nyomtató 66.
- Heraldikai és genealogiai Társ., Magyar — 118, 203, 220, 302, 304.
- Herberstein, Rerum Moscoviticarum Commentarii (Antwerpen, 1557.) 80.
- Herbord János 364. — Péter 150.
- Herczegprimási iroda L. Esztergom.
- Herdingh Henrik jezsuita atya 276.
- Herholtz Kriszten 345.
- Herman ssepesi kanonok 50.
- Herman Ottó 394.
- Hernálmestery cs. czle (1500.) 125.
- Heron 226.
- Hertzen Jób würzburgi nyomtató 257.
- Herveus, Natalis, De intentionibus secundis 383.
- Hess András 226, 407. — J. ellwangeri antiquárius 124.

- Heucher János Henrik wittenbergi egyetemi tanár 393.
- »Hevesmegyei Tanügy« szerk. 91, 118.
- Heymann kairói orvos 121.
- Himesdi János 360.
- Hincz Emil 118.
- Hirsch Lipót 331. — Nelli 331.
- Hirschberg J. 118.
- Historia foundationis monasterii in Glatz, XIV. sz. i kézirat 149.
- Hodvegus (Pozsony, 1637.) 336.
- Hodinka Antal 203.
- »Hoffnung guten Siegs« (1663.) cz. röpirat 173.
- Hofman János György regensburgi könyvnyomtató 254, 388.
- Hohenlohe Farkas gr. 175, 176.
- Holder-Egger Oswald 118.
- Holló cs. czle (1659.) 300. — Zsigmond 300. —; iratai a M. Nemz. Múzeum ktárában 207, 208, 300, 397.; lengyel indigenátusáról szóló oklevél (1676.) 300.
- Holzmann Mihály I. Bohatta.
- Homiliae diversorum auctorum (Velence, 1491.) 370.
- Homoky Imre 397.
- »Honderü« (1847—48. évf.) 123.
- Honoratus, Maurus —, Libellus de ultimis syllabis et centimetrorum, XIV. sz.-i kézirat 30.
- Honorius pápa, Super cantica 145.
- Hont-vmegyei múzeum társulat 334. — múzeuma 266, 334.
- Hopkins John-egyetem Baltimoreban 304.
- Horæ canonice latine et gallice XIV. sz.-i kézirat 131.
- Horatii opera, XIV. sz.-i kézirat 21.
- Horányi Elek, Memoriae 83.
- Horion Ch.-né 304.
- Hornig Károly báró, veszprémi pk. 91, 118.
- Horologium aureum divinae sapientiae, XV. sz.-i kézirat 338.
- Horvát kir. kormány 303. — orsz. ltár 203. — statisztikai hivatal 303.
- Horvát István 122. — »Commercium Epistolium« 93, 122.
- Horváth Géza 91, 118. — György korbiai püspök 283. — Ignác 127, 221, 222, 362. — István, Bethlen Gábor hadvezére 70. — János 304, 334, 406. — Károly 304. — Lajos 300. — Ödön 297.
- Hölgy Gáspár 89.
- Hörböcken Hans és Gallus czle (1597.) 397.
- Hrabosch András 367.
- Hradzsky József 118, 304.
- Hubert Emil 130.
- Hugo Argentiniensis, Compendium theologicae veritatis, XIV. sz.-i kézirat 168. — XV. sz.-i kézirat 237.
- Hugonis Expositio in aliquot partes Bibliæ, XIV. sz.-i kézirat 38.
- Hunka Emmanuel ferenczrendi rendfőnök 91, 118, 119.
- Hunyadmegyei tört. és régészeti társulat 265, 304. — múzeuma 265.
- Hussay hollandi követ 260.
- Husz János 236, 343.
- Hutten Ulrik 330.
- Hutter L., A szent irásbeli hitünk ágainak összeszedése (Csepreg, 1635.) 204.
- Huszár István 69.
- Hübner Gergely bécsi nyomtató 82. — Ottó, Geographisch-statistische Tabellen 292.
- Ibrány 190.
- Igazságügyminisztérium, Magyar kir. — 118.
- Igló 338. —i Szűz-Mária egyház 46.
- Ihász Dániel 125. — Lajos 124, 125.
- Illésházy István 85.
- Illicinus Péter, Ad incliti Hungariae regni proceres paraenesis (1573.) 120.
- Immel János Jakab bambergi nyomtató 387.
- Imola, Benvenuto da — 363.
- Imrefia János pozsonyi kanonok 153, 154.

- Incze (III.) pápa, De poenitentia 143. — (V.) pápa, Summa canonum poenitentialium, XV. sz.-i kézirat 242. — (XII.) pápa 261.
- India 312. —i cs. kormány 303.
- Ingolstadt 298.
- Innsbrucki egyetem 304. —i ktár 93, 122, 306.
- Institut international de bibliographie Brüsszelben 221. — de statistique 303
- »Instruktion für die Herstellung der Zettel des alphabetischen Cataloges« 284.
- »Instruktionen für die alphabetischen Kataloge der preussischen Bibliotheken« (Berlin, 1899.) 284.
- Intze-gyűjtemény a M. Nemz. Múzeumban 205.
- Iparművészeti múzeum, Orsz. Magyar — 111, 306, 316—318, 425. — ktára 316—318, 334.; czimjegyzéke 316—318.
- Ipolyi Arnold 92, 122.
- Ipolyság 266.
- Irodalmi levelestár a M. N. Múzeum ktárában 93, 122, 206.
- »Irodalomtört. Közlemények« 104, 323.
- Ischl 333.
- Isidorus sevillai pk. De summo bono, XV. sz.-i kézirat 242.
- István (Szent) m. kir. 31, 39, 72.; róli szóló XVII. sz.-i szindarab 72. — II. m. kir. 31.
- Itupecovitus György 31.
- Ivanovich János Jonathás gr., Posthum a Divi Leopoldi gloria (Bécs, 1698.) 391.
- Izland 322.
- Izraelita irodalmi társaság 118, 203, 304. tanító egyesület, Orsz. — 92, 118.
- Jacobi János Othmár prágai knyomtató 65, 84.
- Jacobinus János 82.
- Magyar Könyvszemle. 1900. IV. fűzet.
- Jacobinus, Sermones de tempore et de sanctis 136—138.
- Jakab Elek, Az erdélyi hirlapirodalom története 1848-ig 61.
- Janda József 304.
- Jankó János 118, 394.
- Jankovich Antal 306. — Miklós gyűjteménye 383.
- Janus Pannonius 212. — Elegiarum aureum opusculum (Bécs.) 119.
- János (Aranyaszájú Szent), Aliquot opuscula, XV. sz.-i kézirat 236.; Homiliae, XV. sz.-i kézirat 347.; Super Matheum 144. — esztergomi érsek 31. — spanheimi apát 382. — tusculanumi pk., Constitutiones et statuta, XV. sz.-i kézirat 342. — veszprémi prépost 150. — György jägern-dorfi őrgróf 70.
- Jászberényi városi múzeum 266.
- Jászó 49.
- Jeanne d'Arc 321.
- Jena 280, 281. —i egyetem 304.
- Jenson Miklós velencei knyomtató 385.
- Jephtes Históriája 8.
- Jeromos (Szent), Epistolae 144. (Velen-cze, 1496.) 375. — Translatio ad postulationem 145.
- Jessen, Johannes, Disputatio (Wittenberga, 1594.) 81.
- Jeszszky János, Inaugurato coronatio-que aliquot imperatorum (Hanau, 1613.) 85. — Regis Ungariae Mathiae coronatio 86.
- »Jézus Szentséges Szívének Hirnöke« szerk. 304.
- Jobbágyfalva 427.
- Jogász egylet, Magyar — 304.
- »Jogtudományi Közöny« szerk. 304.
- Johannes rector de Villach, Calendarium annorum 1437—1490, XV. sz.-i kézirat 228.
- John Henrik czle 94.
- Jordaens Ádám 381.
- Josephus Flavius 194.
- »Journal des Debats« (1899. évf.) 206.

- Jovius Pál nocerai pk. 81.
 Jókai-kör Pápán 92, 118, 395.
 Jósika István 82.
 József (I.) m. kir. 252, 253, 263, 264.;
 kiáltványai a M. Nemz. Múzeumban
 264. — (II.) császár 110, 300.
 Jöcher Chr., Allg. Gelehrten Lexicon
 (Lipce, 1787.) 253.
 Junker Károly, Der Verein der öst.-ung.
 Buchhändler (Bécs, 1899.) 111, 112.
 Jurisch Simon 374.
 Justinianus, Codicis libri, XIII. sz.-i kéz-
 irat 29.
 Juvenalis, Satirae, XIII. sz.-i kézirat 29.
 (Velence, 1492.) 371.
- K**achelofen Konrád lipesei nyomtató
 371.
 Kairó 121.
 »Kakas Márton« szerk. 304.
 Kalanda veszprémi pk. 31.
 Kalauz az Orsz. Magy. Iparművészeti
 Múzeum könyvkiállításához (Budapest,
 1882.) 24, 32, 35, 50, 154, 165, 349.
 »Kalazantinum« (folyóirat) 336.
 Kalazantinum Kolozsvárott 336. — ktára
 336.
 Kalán pécsi pk. 31.
 Kalixtus (III.) pápa 353.
 Kalksburg 298.
 Kalliáni Ádám 400.
 Kalocsa 305. —i egyházmegyei hatóság
 118. —i érseki hivatal 303.
 Kalocsay Endre 118, 304.
 Kamara, M. kir. — ltára 110.
 Kanczellária, M. kir. udv. — ltára 110.
 Kara Musztafa nagyvezír 186.
 Karaján bécsi amateur gyűjteménye
 210, 213.
 Karakás Mehemed budai pasa 68.
 Karácsonyi Guido-féle alapítvány 423.
 Karcsai Péter czle (1434.) 125.
 Karinthia 26, 306.
 Karlovicz 298. —i béke 60, 75, 262.
 Kasrer Rudbert 246, 247.
 Kassa 28, 35, 71, 189, 190, 207, 214,
 248, 249, 266, 270, 304, 332, 334—
 336, 355, 413. —i dominikánusok
 28, 34. —i felsőmagyarországi mú-
 zeum 266.; ktára 267, 270, 334, 406.
 —i jezsuiták gyógyszerháza 428. —i
 Kazinczy-kör 273. —i konvent 35.
 —i nemzeti szövetség 273. —i püsp.
 iroda 91, 118. —i városi ltár 335,
 336. —i városi gyógyszerháza 428.;
 könyvei 428, 429.
 Kassay Lajos 203, 297.
 Katalin (Brandenburgi), Bethlen Gábor
 neje 71. — (Sienai Szent), Revelatio-
 nes, XV. sz.-i kézirat 246.
 Katalogus, Porosz áll. ktárak — rend-
 szere 284—296.
 Katapán egri pk. 31.
 »Katholikus Egyházi Közlöny« szerk. 304.
 Katholikus központi kongrua-bizottság
 306.
 Katona Lajos 394.
 Kay Miklós 235.
 Kayenstainer Ádám 376.
 Kazinczy Ferencz 314. — kör Kassán
 273.
 Kábebo, Bibliographie der Werke über
 die Belagerung Wiens 187.
 Káldi György Bibliafordításának bécsi
 kiadása (1626.) 336. — Márton 49.
 Káldor Lajos 100.
 Káli egyház 428.
 Kállay Albert 403.
 Kápolna 395.
 Károly (III.) m. kir. 94, 110, 397. —
 lotharingiai herceg 187, 257.
 Károly-Fehérvár I. Gyulafehérvár.
 Károlyi Árpád 297. — Gáspár 428.; Bib-
 liája (Nagy-Várad, 1661.) 428.
 Károlyváros 123, 173.
 Kárpát-egyesület, Erdélyrészi — 265, 303.
 Magyarországi — 118, 265, 394. —
 Nagyszebeni — múzeuma 266.
 Kárpát-múzeum, Poprádi — 265, 266.
 Kecskemét 214, 305, 334, 413. —i ev.
 ref. főgimázium ktára 268, 269. —i
 jogakadémia 304. —i városi ktár

110, 265, 267, 268, 334, 406. — i
városi múzeum 110, 265, 267.
Keglevich Arthurné, gr. 118, 124.
Kekch Konrád 234.
Kelemen (V.) pápa 55.
Kelemen Lajos 428.
Kemény József gr. 17, 133. — Lajos
332, 336.
Kempis Tamás 87.
Kentzl Sebestyén 370.
Kereskedelemügyi miniszterium, Magyar
— 91, 118, 273, 297, 394. — Osztrák
— 92, 118, 395.
Kereszty István 114, 118, 127.
Kertbeny Károly 56, 57, 60, 63, 416. —
»Magyarországra vonatkozó régi né-
met nyomtatványok« cz. műve 56,
57, 61, 63, 173, 212.
Kertész (Szenczi) nyomtató 227.
»Kerti dolgoknak leírása« (1669.) 224.
Kertner Ferencz 118, 304.
Kesler Miklós baseli nyomtató 368.
Keszthely 214. — i balatoni múzeum
265. — i Festetics-ktár 56. — i gaz-
dasági tanintézet igazgatósága 118.
Keyser Károly 81.
Képes Krónika 154.
Képviselőház, Magyar — 303, 400. —
irodája 92, 118, 203. — ktára 198,
304, 319.; katalógusának pótkötete,
1893—99. 319.
Képzőművészeti egyesület, Orsz. — 403.
Késmárk 340.
Kéziratok: Agenda 1465-ből 93. Alberti
Sermones 18. Albrechtsberger kéziratai
a M. Nemz. Múzeumban 299. Alema-
nus, Andreas Legenda Sanctae Cathe-
rinae 51. Alliaco, Petrus de Medita-
tiones super psalmos poenitentiales
229. Alphabetum morale 241. Amade
László kéziratai a M. Nemz. Múzeum-
ban 205, 206. Andronicus Tranquillus
kézirata Gritti Lajosról 299. Anselm
cantariaei érsek, Liber de similitudi-
nibus 238.; (Szent), Dialogus de pas-
sione Christi 230. Anticlaudianus,

Alanus, Summa de conflictu virtutum
et vitiorum 343. Apostagi prot. gra-
duál 205. Arany János kéziratai 122,
303. Ars notariatus et collectio for-
mularum 163. Ars rhetorica 51. Auc-
toritates utriusque testamenti 159.
Aureolus Péter, Compendium litte-
ralis sensum totius Bibliae complec-
tens 234. Ausslegung der Ave Maria
341. Ausslegung der heiligen Messe
341. Ágoston (Szent), Aliquot quaes-
tiones 164.; Confessionum libri 235.;
Soliloquium peccatoris 55. Beda, Ho-
miliae 151. Beethoven kéziratai a M.
Nemz. Múzeumban Beleth, Johannes,
Summa de officio ecclesiastico 240.
Benedictionale 346. Beniczky Péter
Rhythmusai 305. Bernardus Papiensis,
Casus decretalium libri 38. Bernát,
(Szent) De conscientia 40. Biblia kéz-
iratok a Batthyány-ktárban 35, 45,
51—54, 146, 234, 345, 346, 355. Bona-
ventura (Szent), Aliquot opuscula 158.
Bononiensis, Johannes Andreas, Le-
ctura super arboribus consanguinitatis
spiritualis 243. Breviarium kéziratok
a Batthyány ktárban 26, 160, 166,
167, 349, 352, 361. Brixienis, Bar-
tholomaeus, Brocardica iuris canonici
343. Buch der Könige. Apocalypsis.
Smidelein. Das Guldin Lob 52. Cal-
derinus, Johannes, Summa de eccle-
siastico interdicto 344. Castellione,
Gualternus de Alexandreis libri 44.
Cicero, Liber de amicitia 21. Commen-
taria in Santi Pauli epistolas 151.
Commentum prosarum 237. Compen-
dium Institutionum 18.; librorum
sententiarum Petri Lombardi 54. Con-
ciones de sacramento altaris 162.;
variae 149. Conclusiones canonici uti-
les 235. Concordantiae Bibliae 33. Con-
cordantia evangelistarum 240. Con-
fessionale 230. Corpus juris canonici
169. Cracovia, Henricus de Libellus,
contra magistrum Hus 343. Datus
29*

- Augustinus, *Elegantiolae sermonis* 20. *De constitutionibus et de beneficiatis*. *De decimis*. *Vita Sancti Leonhardi* 53. *De doctrina Christiana* 242. *De fide, spe et obedientia etc.* 348. *De mansionibus filiorum Israhel* 341. *De orthodoxe fide, de poenitentia, de peccatis etc.* 341. *De vita et honestate clericorum* 247. *Diabelli kézíratái a M. Nemz. Múzeumban* 299. *Dialogus Salomonis et Markolphi, Expositio super Cantica Canticorum, Varii tractatus* 229. *Differentiae verborum synonymorum* 21. *Dispositio Bibliac. Commentaria variorum etc.* 131. *Disputatio Abutalib et Samuelis* 196. *Disquisitio de ultima voluntate* 343. *Divisio articulorum fidei* 348. *Doppler kézíratái a M. Nemz. Múzeumban* 299. *Durantius, Guillelmus, Rationale divinatorum officiorum* 162, 342. *Dünkelspiel, Nicolaus de Tractatus de tribus partibus poenitentiae* 351. *Ebendorffer, Thomas, Sermones de tempore* 357.; *Sermones dominicalis* 351.; *Sermones super evangelia* 351. *Eckhardus, Liber de quatuor modis visionum* 51. *Episteln und Evangelien* 341. *Epistola ad Husitas* 243. *Epistolae apostolorum Pauli, Petri, Johannis et Jacobi* 360. *Eusebius Caesarensis, Historia ecclesiastica* 240. *Evangeliarium* 26. *Evangelium Mathei et Marci evangelistarum* 21. *Expositio canonis missae* 351. *Expositio decalogi* 348. *Expositio hymnorum* 229. *Expositio missae* 229, 240. *Expositio orationis Dominicæ* 159, 338, 341. *Expositio psalmorum etc.* 356. *Fatius, Bartholomæus Synonyma* 20. *Fleckchel, Heinrici de . . . et aliorum sermones aliquot* 338. *Fragmenta theologica*. 229. *Fragmentum libri diurnalis continens necrologium ecclesiae Scepusiensis* 47. *Fragmentum libri evangeliorum* 24. *Fraknói Vilmos kézíratái* 92. *Gebetbuch* 357. *Gedicht vom Karl den Grossen* 238. *Gergely (Szent) pápa, Liber dialogorum* 339.: *Liber regulæ pastoralis* 53, 231, 346.; *Regula pastoralis* 241.; (IX.) pápa. *Decretalium libri* 39, 41, 228. *Gerundensis, Johannes, Sermones festivos* 361. *Gesta Romanorum etc.* 349. *Glanvilla, Bartholomæus Opus de proprietatibus rerum* 46. *Glinka kézíratái a M. Nemz. Múzeumban* 299. *Glossa in epistolas Sancti Pauli* 150. *Glossa in novum testamentum* 229. *Gorra, Nicolaus de Glossa psalterii* 164.; *Postilla super evangelium Lucae* 231.; *Postillae super evangelium Matthæi* 159. *Grammatica Latina* 342. *Guillelmus ord. cist., Liber de doctrina cordis* 236. *Guillelmus párisi pk., Liber de fide et legibus* 164. *Gyulafehervári Bathány-ktárban levő* — 17—55, 131—169. *Hassia, Henricus de* — *Expositio super decem praecepta* 245.: *Vocabularium biblicum* 361. *Haymo, Commentaria in epistolas Sancti Pauli* 168.; *Homiliae super epistolas et evangelia* 26. *Haythonus, Flos historiarum terrae orientis* 54. *Heisterbacensis, Caesarius, Bonum universale* 350. *Henricus doctor, Tractatus de corpore Christi* 240. *Historia foundationis monasterii in Glatz* 149. *Honoratus, Maurus* —, *Libellus de ultimis syllabis et centimetrum* 30. *Horae canonicae latine et gallice* 131. *Horatii opera* 12. *Horologium aureum divinae sapientiae* 338. *Horvát István, Commercium Epistolium* 93. *Hugo Argentiniensis, Compendium theologiae veritatis* 168, 237. *Hugonis Expositio in aliquot partes Bibliae* 38. *Hugvicius de Pisa, Lexicon ad decretales Gregorii IX.* 146.; *Liber derivationum* 165. *Incze (V.) pápa, Summa canonum poenitentialium* 242. *Ipolyi Arnold kézíratái* 92. *Isidorus episcopus Hispanensis, De summo bono* 242. *János*

(Aranyaszájú Szent), Aliquoī opuscula 236.; Homiliae 347.; tusculanumi pk., Constitutiones et statuta 342. Johannes rector de Villach, Calendarium 1437—1490. 228. Justinianus, Codicis libri 29. Juvenalis, Satirae 29. Katalin (Sienai Szent), Revelationes 246. Kortz János, Sermones de tempore et de sanctis 169. Laber, Hadamar von Jagd 147. Laudes beatae Mariae virginis 161. Lectionarium 26. Legenden der Heiligen 342. Lexicon Biblicum 33. Lexicon nominum Latinorum 358. Liber de moralitate 21. Liber Evangeliorum 32. Liber medicinalis 345. Liber Missalis 33. Liber Moralitatum 32. Liber precatorius 168. Liber psalorum 239. Lignis, Mathias de Postillae epistolarum dominicalium 40. Liszt Ferencz kéziratái a M. Nemz. Múzeumban 299. Lyra, Nicolaus de — Sermones de tempore et de sanctis 359. Macrobius, Aurelius Ambrosius, Convina Saturnalia 161. Madách Imre »Csák végnapjai« cz. drámájának kézírata 92. Magyarországi Miklós kézírata a M. Nemz. Múzeumban 205. Mamertus, Claudius — De officio missae 29. Manipulus florum 345. Manuale continens sermones 35. Marceletus, Guillelmus, Summa iuris. Stanislai de Isza arenga 152. Marchesinus, Johannes, Mamotrepton 168. Maroccanus Rabbi Samuel Epistola ad Rabbi Isaac 337. Matricula plebaniae Cibiensis 132—146. Márton (V.) pápa, Approbatio regulae Hieronymianae monachorum 344. Milicius, Johannes, Sermones de tempore 340. Miscönyv-kéziratoka Bathány-ktárban 39, 233, 248, 359. Missale Strigoniense 152 — 158. Montecalerio, Philippus de — Passio Jesu Christi postillata 350. Monte Rocherii, Guido de — Manipulus curatorum 351. Nider, Johan-

nes, Tractatus de lepra moral 338. Officium Mariae et psalmi poenitentiales 21. Olesnicki Sbigneus krakói pk. Statuta 344. Orbán (IV.) pápa, Tagzeit 341. Ottavianis »Relazione della Querra di Ungaria« cz. kézírata 92. Ovidius, Liber epistolarum ex ponto 29. Oytha, Henricus de — Liber de contractibus etc. 359.; Questiones super libros sententiarum 163. Panormitanus, Nicolaus — Lectura super quartum decretalium 248. Paraldus, Guillelmus, Summa aurea de virtutibus et vitiis 245. Parisiensis, Guillelmus, Apparatus theologico-juridicus 345. Passio Domini nostri 230. Passionalék a gyulafehérvári Bathány-ktárban 46, 151, 247. Pennaforte, Raymundus de — Summa de poenitentia et matrimonio 54, 134, 161.; Summa doctrina moralis 347.; Summula diversorum casuum 339.; Summula sacramentorum 167. Petöfi Sándor kéziratái 205. Petrus, Alphonsus De virtutibus et vitiis 243. Petrus Lombardus, Sententiarum libri 32. Pisanus, Bartholomaeus, Summa de casibus conscientiae 164. Podmaniczky Frigyes »Naplötörédékei« 205. Poesis ludeus 205. Pozsonyi Sándor kézirat-gyűjteménye 110, 299, 300. Postillae 46. Postillae incerti auctoris 340. Postilla super evangelia 162. Predigten auf Sonn- und Feiertage 347. — Priscianus Grammaticus, Liber de octo partibus orationis 348. Psalterium Davidicum 30, 241. Quadragesimale 337, 350. Rationes contra Judaeos. Tractatus de nobilitate 228. Rénatus, Flavius Vegetius — De arte militari liber 55. Repertorium biblicum 358. Régi — megóvása 223, 224. Richardus, Super canorum 236. Római vatikáni kézirat-gyűjtemény 223, 224. Sallustius legrégebb kéziratái 25.; Liber de bello Jugurthino

24. Samuel, Rabbi — Epistola ad Rabbi Isaac 237. Sancto Victore, Hugo de — De claustrum animae libri 51.; Expositio in Johannem evangelistam 160.; Postillae super evangelium S. Johannis 238. Secretum sacerdotum 229. Senis, Bernardinus de — Distinctiones exemplorum veteris ac novi testamenti 245. Sermo de Sancto Nicolao 40. Sermones 230, 238, 240, 241, 243. Sermones breves de sanctis 242. Sermones de sanctis 55, 349, 355. Sermones de tempore 162, 167, 237, 242, 243, 347, 356. Sermones de tempore et de sanctis 39, 47, 149, 233, 354. Sermones dominicales 45, 239, 349, 358. Sermones et legendae de sanctis 358. Sermones sacri 242. Sermones Sancti Augustini et Isidori etc. 52. Sermones varii 34, 41, 42, 44, 150, 160, 166, 344. Speculum beatae Virginis 347. Speculum humanae salvationis etc. 360. Stimulus amoris in Jesum 159. Summa dominorum 41. Summa pauperum 228. Summarium decisionum rotae Romanae 344. Tabulae Moisi et Habacuc de creatione angelorum 165. Tamás (Aquinói Szent-), Commentaria super primo libro sententiarum 236.; Commentaria super quarto libro sententiarum 168.; De veritate catholicae fidei 158, 350.; Explicatio decalogi 234.; Expositio orationis Dominicae et Psalmorum 158.; Questiones super quarto sententiarum 234.; Summa theologica 239.; Summa theologiae veritatis 40.; Tractatus de corpore Christi 340. Testamenti veteris historia 32. Testamentum novum 47. Testamentum XII. patriarcharum 348. Textus sententiarum et conclusionum 344. Thesaurus de sanctis 355. Tornacensis, Gilbertus, Sermones de tempore et de sanctis 50.; Sermones de variis hominum statibus 360. Tractatus de distinctione cognationis vel affinitatis 339. Tractatus de processu indicali 343. Tractatus de sacramentis 230.; etc. 344. Tractatus de sanctissima Trinitate 149. Tractatus de summa Trinitate et de fide catholica 248, 357. Tractatus de virtutibus et vitiis 230. Tractatus de vita emendanda 229. Tractatus de vita S. Elisabeth 235. Tractatus theologici 231. Tractatus theologici varii 344, 358. Tractatus varii etc. 347. Ubaldinus Helienfeldi apát, Concordantiae charitatis 351. Unzola, Petrus de — Aurora novissima composita super summam Rolandini 235. Varia materia Theologica 38. Varia opera astrologica. Tabulae Alphonsi regis. — De motu solis et lunae 159. Varia theologica 240. Vendranimo, Promissio Andreae — 21. Versiones germanici aliquot bullarum papalium 235. Versus duodecim sapientum 21. Versus grammaticales 51. Villa, Johannes de — Quadragesimale 338. Viridanus, Questiones librorum ethicorum 246. Vita Sanctae Elisabethae 243. Vocabularium Latino-Germanicum 241, 358. Voragine, Jacobus de — Legendae sanctorum 44.; Sermones quadragesimales 337. Werner kéziratai a M. Nemz. Múzeumban 299. Westphalia, Henricus de — Sermones 338. Wynandus Magister, Opuscula etc. 244. Zochis, Jacobus de — Lectura super librum decretalium 340. Középkori kéziratok I. Kódexek.
- Khlesi Menyhért 66.
 Kieli egyetemi ktár 285.
 »Kisdednevelés« szerk. 304.
 Kisfaludy-ktár a M. Nemz. Múzeumban 395. — társaság 128, 403.
 Kis-Kanizsa 261.
 Kis-Marton 214.
 Kis Miklós, Miszt-Tótfalusi 101, 227, 332.
 Klapka cs. 98.
 »Kis Tükör« 129, 130.

- Kis-Várda 190.
- »Klee-Blatt, Das triumphirliche —« (Nürnberg, 1685.) 189.
- Klesch Dániel 184. —, Festorum . . . solennitates (Jena, 1677.) 281.; In nomine Jesu! (Jena, 1677.) 280.; Quod Deus bene vertat (Jena, 1676.) 280.; Quod Deus esse iubeat! (Jena, 1676.) 280. — Kristóf 184.
- Kleyn, Laurentius, Elegia ad Michaellem Cyakium 83.
- Kliegl József 414.
- Klobusiczky-féle gyűjtemény a M. Nemz. Múzeum ktárában 207.
- Klostergrab 67.
- Kluch János 80, 198, 275, 386.
- Knauz Nándor 1. — »A pozsonyi káptalannak kéziratai« cz. műve (Esztergom, 1870.) 52. — »Kortan«-a 154. — ktára 1.
- Knorrn János nürnbergi nyomdász 64.
- Koblenz 251.
- Koburger Antal nürnbergi nyomtató 364, 366, 372—375, 377, 382.
- Koháry István br. 282.
- Kohn Samu 118. — Sámuel »A zsidók tört. Magyarországon« cz. műve 197. — Sándor 101.
- Kokas János 118.
- Kollányi Ferencz 118, 126, 304.
- Kollonics Lipót bibornok 277, 280, 388.
- Kolozsvár 18, 92, 110, 120, 200—202, 214, 265, 304, 305, 332, 395, 401, 402, 410, 413. —i egyetem 94—96, 304. —i egyetemi ktár 94—96, 267, 302, 333, 400—402.; szervezeti szabályzata 94—96. —i Farkas-utcza ref. templom 428. —i Kalazantinum 336.; ktára 336. —i kath. liceumi nyomda 414. —i kereskedelmi és iparkamara 118, 303, 400. —i nemzeti színház 401. —i unitárius egyház 303. —i unitárius kollégium 33. —i városi tanács 400.
- Komárom 31, 173, 177, 179, 181, 333. —i városi és megyei tört. és rég.
- egyület múzeuma 266. —i vármegyei ktár 239.; gazd. egyesület 118.
- »Komáromi Lapok« 128.
- Komáromy Andor 400.
- Koncz József 297, 304.
- Konstantinápoly 181, 197, 256, 259, 262.
- Kont Ignáz 91, 118.
- Koppenhágai egyetem 304.
- Koppmayer Jakab augsburgi nyomtató 188.
- Korber Ernő 399.
- Kordik Ágostonné, Csányi Lenke 121.
- Korinthos 255.
- Kornis Elemér 297. — Zsigmond 70.
- Kortz János, Sermones de tempore et de sanctis, XIV. sz.-i kézirat 169.
- Korvin-kódexek 109. — ktár 195—197.
- Koscha Miklós 139.
- Kossuth Lajos 414. — féle bankjegynyomda 414. — iratai és levelezése a M. Nemz. Múzeumban 94, 125, 126, 208, 300, 397. — ktár a M. Nemz. Múzeum ktárában 395.
- Kovaliczky Jenő 118.
- Kovách-Szabó Imre czle (1655.) 207.
- Kovács István 118. — Mihaly túrkevei tanító 205. — Pálné, özv. 118, 121, 122, 124.
- Kováts László 91, 118, 129, 327, 394, 419.
- Kozma Mihály maroskőri esperes 427, 428.
- Kódexek: Fabricius-féle budai kódex 190—197. Gyulafehérvári kód. 25, 38. Korvin-kódexek 109. Nibelung ének F. kódexe 148, 149. Pray kód. 26, 33. Radványi kód. 2, 3, 8.
- Kóródy Péter 334, 406.
- Kölseý Ferencz 122. — egyesület Aradon 110, 265, 267—269.; gyűjteményei 268.; kiállítása a szabadságharc emlékeiből 268.; muzeuma 265. — kör Szatmáron 334.; ktára 334.
- Köln 83, 227, 263, 377, 378. —i városi ktár 410.
- »Kölnische Zeitung« (1899. évf.) 206.
- Königsbergi egyetem 304. —i ktár 285.

»Könyvkereskedők kézikönyvtára« 320.
Könyvnyomdászok Szakköre 100.

Könyvszemle, Magyar — 1, 17, 40, 46,
50, 52, 61, 115, 118, 126—130, 149,
150, 152, 154, 158, 165—167, 190,
195, 196, 220, 221, 231, 234, 237—
239, 243, 244, 248, 273, 298, 333,
335, 336, 339, 344—346, 349, 352,
355—357, 362, 372.

Könyvtárak: Alsókubini Csaplovics-ktár
110, 265—269, 334, 406. Apponyi
Antal gr. ktára 209, 210.; Sándor
gr. ktára 209—214. Atzél-ktár 110,
267, 334. Baseli egyetemi ktár 410.
Batthány-ktár Gyulafehérvárott 17—
55, 131—169, 228—249, 335, 337—
361, 406. Berlini egyetemi ktár 285,
410.; kir. ktár 285—287, 306, 410.;
kosztüm múzeum ktára 317. Beszter-
cezbányai városi múzeumi ktár 334.
Bethlen-főiskola ktára Nagyenyeden
265, 269, 406. Bécsi cs. és kir. udv.
ktár 80, 83, 147, 196, 198, 306, 386.;
egyetemi ktár 101, 306.; jezsuita
kollegium ktára 368, 370, 372—374.;
városi ktár 223. Bonni egyetemi ktár
285, 410. Boroszlói egyetemi ktár 285.
Brassói ág. ev. iskola ktára 133.
Brüsszeli kir. ktár 25. Budai ktár
265—267, 334. Budapesti ktárak 1.
Budapest. Chicagói Crerar John-ktár
297. Crerar John-ktár Chicagóban 297.
Csaplovics-ktár Alsó-Kubinban 110,
265—269, 334 406. Czernoviczi cs.
kir. egyetemi ktár 306. Debreczeni ev.
ref. főiskola ktára 267. Délmagyarosz.
tört. és múzeum társulatnak régészeti
szakkára 111, 267. Drezdai kir. ktár
306, 410. Egri ciszterci rend ktára
268.; liceumi ktár 268. Eperjesi ág.
ev. főiskola ktára 269. Erdélyi Mú-
zeum-egylet ktára 95, 198, 267, 302,
398—402. Esztergomi hercegprimási
ktár 268.; főgyházmegyei ktár 268.;
városi ktár 268. Eszterházy Ferencz
gr. ktára 407. Farkas Lajos ktára

366. Felsőmagyarországi múzeum ktára
Kassán 267, 270. Festetics-ktár Keszt-
helytt 56. Fiemei városi ktár 267—269.
Frankfurti Rotschild-ktár 91, 118, 297,
304.; városi ktár 410. Göttingeni
egyetemi ktár 285, 418. Gráci egye-
temi ktár 306. Greifswaldi egyetemi
ktár 285. Győri karmelita-rendház
ktára 268.; nyilvános ktár 267.; püs-
pöki papnevelő-intézet ktára 268.
Gyulafehérvári Batthány-ktár 17—55,
131—169, 228—249, 335, 337—361,
406. Halasi ev. ref. főgimnázium
ktára 110, 265, 268, 334, 406. Halasy
József (Dévaványai) ktára 224. Hallei
egyetemi ktár 285, 411, 415.; magyar
ktár 411. Hamilton-ktár 210. Heidel-
bergi ktárak 415. Innsbrucki egyetemi
ktár 93, 122, 306. Iparművészeti mú-
zeum, Orsz. magyar — ktára 316—318,
334. Ipolysági múzeumi ktár 334. Ka-
lazantinum ktár Kolozsvárott 336.
Kassai felsőmagyarországi múzeum
ktára 267, 270, 334, 406. Kecskeméti
ev. ref. főgimnázium ktára 268, 269.;
városi ktár 110, 265, 267, 268, 334,
406. Keszthelyi Festetics-ktár 56. Kép-
viselőház, Magyar — ktára 118, 304,
319. Kieleti egyetemi ktár 285. Knauz
Nándor ktára 1. Kolozsvári egyetemi
ktár 94—96, 267, 302, 333, 400—402.;
Kalazantinum ktára 336. Komáromi
vámegyei ktár 269. Kőlcsey-kör ktára
Szatmáron 334. Kölni városi ktár 410.
Königsbergi egyetemi ktár 285. Kör-
möczbányai ferenczrendiek ktára 119.
Krakói Jagello-egyetemi ktár 306.
Lemberg egyetemi ktár 306. Lipcsei
egyetemi ktár 410. Londoni British-
Museum ktára 333. Losonczy városi
közktár 265, 266. Löweni egyetemi
ktár 147. Luzern kanton ktára 410.
Marburgi egyetemi ktár 285. Mis-
kolczi ev. ref. főgimnázium ktára 268.
Müncheni egyetemi ktár 410.; kir.
ktár 306, 440. Münsteri egyetemi ktár

285. Nagybányai városi múzeumi ktár
 334. Nagyenyei Bethlen főiskola ktára 265, 269, 406. Nagykanizsai kegyes tanítórend ktárai 268. Nagyszebeni plébánia ktára 136—146. Nagyváradai jogakadémia ktára 267. Nyiregyházi törvényhatósági közktár 265, 267, 270. Oxfordi Bodleyana-ktár 196. Pannonhalmi benedekrendi közp. főktár 335. Párisi Arsenal ktár 222.; nemz. ktár 25, 222. Pécsi állami reáliskola ktára 268.; püspöki ktár 268.; ciszterczita főgimnázium ktára 268.; városi ktár 266, 268. Porosz állami ktárak 284—296. — Pozsonyi káptalan ktára 52, 139.; Toldy-kör ktára 268, 269, 334.; városi nyilv. ktár 266, 268—270, 334, 335. Rotschild ktár Frankfurtban 91, 118, 297, 304. Római vatikáni ktár 25, 193. Sárospataki ev. ref. főiskola ktára 269. Schwatzi ferenczrendiek ktára 119. Selmezbányai városi ktár 266, 268, 334, 406. Somogyi-ktár Szegeden 266, 268—270, 334, 402—406. Soproni ág ev. liceum ktára 268.; városi ktár 269. Strassburgi egyetemi ktár 410. Sunderland-ktár 210. Sybelinder Miklós ktára 139. Syston-Park-ktár 210. Szabadkai városi közkönyvtár-egyesület ktára 111, 266—269, 334. Szabolcsvármegyei törvényhatósági ktár 268. Szatmári Kőlcsey-kör ktára 334.; pki ktár 56. Szegedi somogyi-ktár 266, 268—279, 334, 402—406. Szentgalleni apátság ktára 25. Szepesi 24 kir. város plébános-egyletének ktára 40, 150, 152, 248, 339, 344. Széchenyi Ferencz gróf ktára 379, 380. Szilágyi Sándor ktára 303. Szombathelyi papnevelőintézet ktára 268.; premontrei főgimnázium ktára 268.; püspöki ktár 268.; városi közktár 268, 269. Temesvár-józsefvárosi polg. olvasó-egylet ktára 268.; dél-magyarorsz. tört. és múzeumtársulat régészeti szakkára 111, 267.; városi

ktár 266, 268, 406. Tisza-füredi múzeum és könyvtáregyesület ktára 111, 266—269, 334. Toldy-kör ktára Pozsonyban 268, 266, 334. Trencsényi kegyes tanító-rendház ktára 268.; vmegyei természettudományi-egyesület ktára 268. Túróc-szent-mártoni múzeumi tót társaság ktára 111, 266—269, 334, 406. Varjú ktár 378. Vas vmegyei kultur-egyesület ktára 266, 968, 334, 406. Verseczi községi iskolák ktára 269. Vidéki — 1899-ben 265—274. Wolfenbütteli kir. udv. ktár 288. Woodhull-ktár 210. Zombori városi ktár 269. Zürichi múzeum-egyleti ktár 410.; városi ktár 410. Könyvtári előadások a M. N. Múzeumban 109. Könyvtárnoki tanfolyam a M. Nemz. Múzeum ktarában 221, 332, 334, 405—409. Köprilizáde Ahmed nagyvezir 170—173, 178. Körmöczbánya 214. —i ferenczrendiek ktára 119. Kőrösi Csoma Sándor I. Csoma Sándor. Kőrösy József 91, 118, 304, 394. Kösler Albert 330. — emlékezéséde a Gutenberg-jubileumon 330. Köteles példányok a M. T. Akadémia ktarában 313. — a M. N. Múzeum ktarában 91—93, 116, 117, 123, 203, 204, 206, 297—299, 394—396. — az ügyészségnél 98, 403. — ról szóló törvényzikk I. Törvényzikk. Kövesdi Dániel 414. — János 428. »Közgazdasági Szemle« szerk. 118. Közoktatásügyi minisztérium, Francia — 203. — Olasz kir. — 203. — Osztrák — 101. Közös kormány, Cs. és kir. — 303. »Központi Értesítő« szerk. 304. Krakó 119, 151, 187, 300, 341. —i Jagello-egyetemi ktár 306. —i tud. akadémia 297. Krassó-Szörény vm. 98.

- Krasznai István 335, 407.
 Krausz Sámuel 190.
 Krausz S. és társa könyvkiadók 331.
 Kramer Henrik l. Sprenger Jakab 375.
 Krestianszky 184.
 Kreuchel Illés Bernát, Quod Deus bene
 vertere iubeat! (Strassburg, 1671.)
 278.
 Kriegsmann Vilmos Kristóf rőpirata
 Bársony pk. ellen 183.
 Kronos 185.
 Krupec István 304, 394.
 Krucken Oszkár 111.
 Krüger lipcei nyomtató 389.
 Kubinyi Miklós 118.
 Kumlik Emil 335, 407.
 Kuncz Adolf 118.
 Kunne Albert memmingeni nyomtató
 385.
 »Kurtze Beschreibung der Kriegs- und
 Friedens Begebnissen im Königreich
 Hungarn unter Leopolde I.« cz. nyom-
 tatvány 262.
 »Kurtzer Bericht der Feldschlacht zwi-
 schen Souches und Aly Bassa.«
 (1664.) 177.
 »Kurtzer und warhafter Bericht der
 höchst Ruhm.« (Grätz, 1664.) 175.
 Kurz Antal 133, 134, 304.
 Kutkovicz György 50, 350.
 Kutschera József 91, 118, 298.
 Küffer Béla 319.
 Küküllői János 82.
 Küring Leopold 374.
 Küttner József 91, 118.
 Kylian János József olmützi nyomtató
 283.
 Laber, Hadamar von — Jagd, XIV. sz.-i
 kézirat 147—149. — különböző kiadá-
 sai 147.
 »La Bibliotheca« 325.
 Labsanszky János jezsuita 184.
 Lachmann Károly 148.
 Lackner Kristóf soproni polgármester
 392.
 Lactantius, De Christi resurrectione 383.
 »La guerra d'Attila« (Ferrara, 1563.)
 119.
 Labore 305.
 Laibachi ferenczrendiek tart. főnöksége
 117, 203.
 Lajos (Nagy-) m. kir. 49. — (II.) m.
 kir. 300. — (XIV.) francia kir. 256,
 258, 260. — bádeni őgróf 259, 260.
 Lakatos Károly l. Lendl Adolf.
 Lakompak 69.
 Lampel Róbert-féle könyvkereskedés 118.
 Lampert szepesi kanonok 49.
 Lamprecht Gáspár 340.
 Lancermeier Mátyás 380.
 Landssperg Márton 384, 385.
 Lang Henrik 162.
 Lani György 184. — Dissertatio poli-
 tica de fundamento iuris naturae
 (Lipce, 1695.) 389.
 Lasz Samu 118.
 Laszkány Gyula 125.
 Latinovits cs. (borsodi) Itára a M. Nemz.
 Múzeumban 125, 126. — Géza 125.
 Latkóczy Mihály 205.
 »La triumpante entree et couronnement
 de Fernant de la Royalle maieste de
 Honguerie« (1527.) 213.
 Lauban Ábrahám lausitzi nyomdász 66.
 Laudes beatae Mariae virginis, XIV.
 sz.-i kézirat 161.
 Laudivius 384.
 Laurentii Miklós flórenczi nyomtató
 382.
 Lausitz 66.
 Laventvölgyi benedekrendi zárda 26,
 33, 169.
 Láng Lajos 304.
 László (V.) m. kir. 31.
 László Ferencz 400.
 »Le Bibliographe Moderne« 106, 216,
 325, 416.
 Lectionarium, XI. sz.-i kézirat 26.
 Leeu Gellért gondai nyomtató 380.
 Legenden der Heiligen, XV. sz.-i kéz-
 irat 342.

- Lehman György 379.
 Leitner Pál 331.
 Lelovia, Johannes de — 231.
 Lemberg 317. —i egyetemi ktár 366.
 Lendl Adolf és Lakatos Károly »A természet« cz. folyóirata 270.
 Lengyel Dánielné, özv. 205.
 Leoben 162, 228, 246. —i szerzetesház 348, 359.
 Leopold Andor 124.
 »Leopoldina« szerk. 304.
 Lepanto 255.
 Lepsényi jezsuita atya 205.
 Lercher Tamás 242.
 Leschinsky János 79.
 Leslie tábornok 189.
 Lessius Leonard jezsuita 86.
 Lethonfalwa 49.
 Levéltárak: Akadémia, M. T. — Itára 311, 313, 314. Bécsi cs. és kir. hadi ktár 303, 306.; cs. és kir. közös pénzügyminiszteri ktár 306.; cs. és kir. udv. és áll. levéltár 306. Családi ktárak a M. Nemz. Múzeum ktárában 93, 94, 124—126, 299—301. Balassa br. 126. Bánffy cs. (Losonczy) id. ága 94, 125, 208. Bárány (Rendesi) 299, 300. Forgách 300. Görgei 300, 397. Latinovits (Borsodi) 125, 126. Melczér 94, 126, 208, 301, 397. Rajky 125, 126. Szt.-Ivány 207, 208, 301, 397. Széchenyi gr. 301. Szirmay 93, 94, 125, 208, 396, 397. Tallián (Vizeki) ötvösi ága 94, 125, 208, 397. Thaly 94, 126, 203, 301, 397. Tihany 194, 125, 208, 397. Török (Várad) 126.; (Telekesi) 207, 208. Horvát orsz. ktár 203. Kamara, M. kir. — Itára 110. Kancellária, M. kir. udv. — Itára 110. Kassai városi ktár 335, 336. Klobusiczky cs. Itára 207. M. Nemz. Múzeum Itára 93, 94, 113, 124—125, 207, 208, 299—301, 396, 397. Maine et Loir departement angersi Itára 207. Münheni udv. és áll. ktár. 306. Orsz. ktár, Magyar — 110, 118, 300. Wesselényi ktár 398, 400.
 »Lexicon Biblicum«, XIII. sz.-i kézirat 33.
 Lexicon nominum Latinorum, XV. sz.-i kézirat 358.
 Lépes Bálint 68.
 Léva 172, 177, 214.
 »Liber contra manicheos« 142.
 Liber de moralitate, kézirat 21.
 »Liber de prima beati Augustini« 145.
 Liber Evangeliorum, XIII. sz.-i kézirat 32.
 »Liber expositio super libros ethiceorum« 142.
 Liber medicinalis, XV. sz.-i kézirat 435.
 Liber missalis, XIV. sz.-i kézirat 33.
 Liber moralitatum, XIII. sz.-i kézirat 32.
 »Liber precatorius« 168.
 Liber psalmodium, XVI. sz.-i kézirat 639.
 »Liber sextus decretalium 135, 140.
 »Liber super Cantica Canticeorum« 144.
 »Liber super magnam Isaiam« 144.
 »Libri ethiceorum« 142.
 Liedhard Sebestyén 374.
 Lignis, Matthias de — Postillae epistolarum dominicalium, XIV. sz.-i kézirat 40.
 Lillei egyetem 304.
 Linczi béke 74. — Museum Francisco-Carolinum 92, 118, 394.
 Lipcse 42, 61, 192, 196, 253, 331, 371, 374, 379, 384, 385, 389, 390, 393, 418. —i egyetemi ktár 410.
 Lipóczy György 118, 304.
 Lipót (I.) m. kir. 170, 180—182, 187, 207, 252, 253, 257, 260, 263, 275, 279, 282, 300, 386, 391. — (II.) m. kir. 110.
 Lippay György esztergomi érsek 90.
 Lipsius, Apokryphische Apostelgeschichte (Braunschweig 1887.) 193.
 Liszt Ferencz kéziratái a M. Nemz. Múzeumban 299. — levelei a M. Nemz. Múzeumban 110, 299.
 Lochmaier, Michael, Practica electionum

- praelatorum 383. — Sermones de sanctis (Hagenau, 1497.) 376.
- Lochner János Kristóf nürnbergi nyomtató 189.
- Lollius, Antonius, Oratio in die circumcisionis Domini 384.
- London 92, 117, 120, 209, 210, 312, 333. —i bibliografiai kongresszus 333. —i British-Museum katalógusai 113.; ktára 333.
- Losonczy városi közkönyvtár 265, 266.
- Losonczy Anna 8, 9. — Lajos 298.
- Loti, Pierre 292.
- Lotter Menyhért lipcsei nyomtató 379.
- Loubat herceg 118.
- Lóczy Lajos 394.
- Löbl Mátyás 300.
- Lőcse 50, 76, 78, 79, 92, 120, 166, 167, 204, 214, 230, 232, 243, 246, 247, 337, 354, 355, 357, 360, 361. —i Sz. Erzsébet-egyház 231. —i Sz. György-kápolna 237, 244, 360, 361. —i Sz. Jakab-egyház 34, 40, 52, 160, 238, 345, 346, 353, 360. —i Szent Miklós- és Katalin-kápolna 339, 355.
- Löhert Henrik 235.
- Löngadorff 30.
- Lőw Immanuel 403.
- Löwen 383. —i egyetemi ktár 147.
- Lubik István 101.
- Lucianus Samosatensis, Dialogi (Strassburg, 1572.) 212.
- Lucius János, De regno Dalmatiae et Croatiae libri (Frankfurt, 1666.) 276. — amsterdami kiadása 276.
- Lucretius, De rerum natura (Velence, 1495.) 373.
- Luere, Simon de — velencei nyomtató 383.
- Lukács József 124.
- Lukinich Imre 336.
- »Luna« (1844. 1846. évf.) 123, 206.
- Lupi János 340.
- Luther Johannes 331. — Márton 227, 330.
- Lutzelkirgen Miklós 41.
- Luzern-kanton ktára 410.
- Lübecki múzeum igazg. 203.
- Lyon 120. —i egyetem 304.
- Lyra, Nicolaus de — 366. — Expositio super Ezechielem 141. — Sermones de tempore et de sanctis, XV. sz.-i kézirat 359. — Super epistolas Pauli 144. — Super quatuor evangelii 140, 143.
- M**acedoniai László, Oratio habita (Nürnberg, 1522.) 92, 119.
- Macrobius, Aurelius Ambrosius, Convinia Saturnalia, XIV. sz.-i kézirat 161.
- Madách Imre 426. — »Csák végnapjai« cz. drámájának kézirata 92, 122.
- Magas fenyőfa társ. 204.
- Magdeburgius J., Confessio (1567.) 120.
- Magirus János, Commentarii in physiologiam 429.
- »Magyar Gyermekebarát« (1844. évf.) 206. — Ipar« szerk. 304. — Iparművészet« szerk. 304. — keresk. Múzeum« szerk. 304. — Kritika« 127, 128, 130. — Kurir« (1786—1834. évf.) 122. — Merkurius« (1794. 1797. évf.) 123. — Minerva« 101, 110, 127, 129, 214, 215, 271. — Nemzetgazda« szerk. 304. — Nyomdászok Évkönyve« (Budapest, 1900.) 100, 101. — Nyomdászat« szerk. 298, 304. — Paedagogia« szerk. 127, 304. — Sion« szerk. 126, 304. — Szemle« szerk. 304. — zsidó Szemle« szerk. 118, 304.
- Magyar kir. kormány 303. — mérnök-és építészegylet 118.
- Magyar vonatkozású német újságlapok a M. Nemz. Múzeumban 56—75, 170—190, 250—265.
- Magyari Pál 428. — Péter 428.
- Magyarországi Mihály 212. ; Evagatorium Genemy (Köln, 1499.) 378.; Sermones praedicabiles (Strassburg, 1494.) 372. Sermones tredecim universales (Löwen) 383. — Miklós

- kézirata a M. Nemz. Múzeum ktárában 205.
- Magyarosi István 427.
- Magyar-Óvár 211, 214, 265, 413.
- Mahomet, Epistolae magni Turci 384.
- Maine et Loir departement angersi ltára 207.
- Mainz 226, 227, 330—332. —i Gutenberg-ünnepély 100, 330, 331.
- Maiorianis, Franciscus de — Quadragesimales (Velenceze, 1491.) 370. — Scriptum super primum Sententiarum (Basel, 1489.).
- Majláth Béla 220. ; »Buda visszavételének egykorú irodalma« cz. munkája 250. — Gusztáv gróf 406.
- Majovszky Pál 124.
- Makárius pécsi pk. 31.
- Makó 117.
- Malagranatus 52.
- »Mamatrectus super Bibliam« 141.
- Mamertus Claudius pk. 29. — De officio missae, XIII. sz.-i kézirat 29.
- Mancinellus, Antonius, Opuscula (Velenceze, 1494.) 372.
- »Mandat des türkischen Sultans« (1698.) cz. újságlap 262.
- Mandello Gyula 304. — Károly 118.
- Manipulus florum, XV. sz.-i kézirat 345.
- Mansfeld Ernő gr. 71, 72.
- Mantuanus, Baptista, De patientia (Velenceze, 1499.) 378. — Panegyricum carmen in R. Severinatem (Velenceze, 1499.) 378. — Parthenice secunda de martyris S. Catherinae (Bologna, 1489.) 368, 378. — Parthenices commendatio 384.
- Manuale continens sermones, XIV. sz.-i kézirat 35.
- Manzoni gyűjtemény 210.
- Marburg 425. —i egyetemi ktár 285.
- Marceltus, Guillelmus, Summa iuris. Stanislai de Islza arenga, XIV. sz.-i kézirat 152.
- Marchesinius, Joannes, Mammotrectus super bibliam (Velenceze, 1483.) 365.
- Mammotrepton, XIV. sz.-i kézirat 168.
- Marczali Henrik 118. — Világtörténete 257.
- Margit, magy. királyné, III. Béla hitvese 207.
- Marianescu Athanáz 304.
- Marnius Claudius 82.
- Maroccanus, Rabbi Samuel —, Epistola ad Rabbi Isaac, XV. sz.-i kézirat 337.
- Maroskövi unitárius esperesség 427. — protokoluma 427, 428.
- Maros-Vásárhely 214, 297, 304, 332, 413. —i ref. nagytemplom 428.
- Marot Dávid zsoltárainak fordítása 291.
- Marsigli gróf 195.
- Martean Péter 263.
- Martialis, Epigrammatum libri (Velenceze, 1482.) 364.
- Martin Henry 222.
- Martyrologium 137, 138, 142.
- Marullus költő 213.
- Massarenti Marcello 204.
- Maszák Hugó 304.
- Maternus Jakab nagyszebeni plébános 139, 145.
- Mathematikai és fizikai társ. 118.
- »Mathem. und Naturniss Berichte aus Ungarn« 314.
- Mathiolius Péter András, Commentarii 429.
- Matica Slovenska 269. — Srpske 119, 298.
- Matricula plebaniae Cibiniensis, XIV—XVII. sz.-i kézirat 132—146.
- Matufich Mihály 82.
- Mayer Gyuláné 304, 305. — Lénárd nürnbergi könyvkötő 336.
- Maytzen, Gregorius, Precatio ad Deum (Bécs, 1537.) 80.
- Mažek zeneművész 185.
- Mária, III. Ferdinánd m. kir. neje 89. — Terézia m. királynő 94, 110. — Valéria főhercegnő 125.
- Mária-Czell 351.
- Márki Sándor 92, 118, 304, 400.

- Mármarosziget 214. —i ref. főiskola 304.
- Márton (V.) pápa 140. — *Approbatio regulae Hieronymianae monachorum*, XV. sz.-i kézirat 344.
- Máthé Pál 39. — Sándor 301, 302, 306.
- Mátyás (I.) m. kir. 49, 109, 195—197, 213. — (II.) m. kir. 66, 85, 86.
- Medgyes 199.
- Meggan Lénárd 68.
- Meiszner Boldizsár 86. — Henrik 331.
- Melanchton, *Grammatica* (Bártfa, 1641.) 120.
- Melzer cs. ltára a M. Nemz. Múzeumban 94, 126, 208, 301, 397.
- Meldener Márk 354.
- Melich János 114, 115, 129.
- Melissus Pál palotagróf 397.
- Memmingen 385.
- Menckenius Burchard lipcei egyetemi tanár 393.
- Mendel Herman, *Musikalisches Conseruations Lexicon* 185.
- Mendelsohn levelei a M. Nemz. Múzeumban 299.
- Mentel 226, 330.
- Merseburg 45.
- Merula Georgius, *De antiquitate vicecomitum* 384.
- Merza Gyula 118.
- Meteorologiai és földmágnassági intézet, Magyar — 92, 118, 304, 394.
- Methodius (Szent), *Revelationes* (1496.) 119.
- Meynberger Frigyes tübingeni nyomtató 382.
- Mezőfi Vilmos 118.
- Mezőgazdasági múzeum, M. kir. — 335.
- Mérnök- és építész-egylet, Magyar — 304.
- Mészárich András, *Favonius coelestis* (Bécs, 1669.) 277.
- Michael de Hungaria I. Magyarországi Mihály.
- Miertten Mátyás 341.
- Migazzy Kristóf 23, 26.
- Migne kiadványai 113.
- Mignon kiadású könyvek 78.
- Mihalkovics Géza 302.
- Mihály szépesi plébános 48.
- Miklós poprádi bíró 165.
- Mikó Gyula 397. — Imre 17.
- Miksa (I.) róm. császár 125. — m. kir. 80, 85. — Emmánuel bajor választó 258.
- Milano 317, 384.
- Milhoffer Sándor 118, 394.
- Milicius, Johannes, *Postillae de tempore et de sanctis* 135, 137, 138, 142, 143. — *Sermones de tempore*, XV. sz.-i kézirat 140. — *Sermones de tempore et de sanctis* 136—138.
- Milius Dániel, *Pharmacopaea spagitica* 429.
- Minutianus Sándor milánói nyomtató 384.
- Minzicht, *Armamentarium medico-chemicum* 429.
- Miskönyv kéziratok a Batthyány-kárban 39, 233, 248, 359.
- Miskolcz 214, 266. —i ev. ref. főgimnázium ktára 268. —i kereskedelmi és iparkamara 92, 118, 303, 394.
- Missale Glagoliticum I. Glagol misekönyv. — *Strigoniense*, XVI. sz.-i kézirat 152—158. — töredék a XV. századból 119.
- Mocsáry Sándor 118.
- Modestus Fülöp 81.
- Modor 190.
- Mogliai Lőrincz szépesi kanonok 48.
- Mohács 254, 255. —i győzelem 254, 255. —i vész 213.
- Molini londoni könyvkereskedő 210.
- Molitevníku, *Szvodit diu Slovenie pre limba rumaniaska* (1689.) 120.
- Molnár, *Elementa grammaticae latinae* (Debreczen, 1702.) 120.
- Molnerus György 358.
- Mongel D. A. 305.
- Monro Thomas Kirkpatrick 305.
- Monstreus várkastély 393.
- Montanus, *Herbarium* 429.

- Monte, Lambertus de — Expositio circa Aristotelis libros (Köln, 1498.) 377.
— Expositio commentaria in libros Aristotelis (Köln, 1498.) 377.
- Montecalerio, Philippus de — Passio Jesu Christi postillata, XV. sz.-i kézirat 350.
- Montecuccoli Rajmond 175, 178, 179.
— jelentése a szentgotthárdi ütközetről 178.
- Monte-Rochen, Guido de — Manipulus curatorum (Strassburg, 1489.) 368.; (Strassburg, 1493.) 371.; XV. sz.-i kézirat 351.
- Mont-Quintin Péter Leonard 278.
- Moravus Péter 247.
- Morea 189, 254, 255.
- Morelli Gusztáv 111, 318.
- Morgenstern Lina 305.
- Morocz Jenő 331.
- Morvay Győző 124.
- Mosna, Andreas de — 145.
- Mosonymegyei tört. és rég. egyesület múzeuma 265.
- Móricz Károly 305.
- Mrentzpingger Miksa 376.
»Mulattató zsebkönyvtár» 320.
- Munkácsi Bernát 128.
- Murmelius szótára 119.
- Murr, Christophorus, Memorabilia bibliothecarum Norimbergensium (Nürnberg, 1784—91.) 83.
- Museo Paulista 314.
- Múzeum, Magyar Nemzeti — ktára 1, 2, 20, 56, 76, 79, 82, 91—94, 110, 113—130, 203—208, 220—222, 297—301, 304, 332—335, 388, 394—397, 403, 423, 424. »Abbild und Beschreibung des türk. Haupt-Fahmens« (1684.) a —ban 188. »Adruck des Vorschlags des kön. May. in Pohlen« (1683.) cz. röpirat a —ban 187. Aeneas Sylvius »Abbreviatio decadam Blondi« cz. műve a —ban 363.; baráti levelei a —ban 373. »De situ, ritu, moribus et conditione Teutoriae« cz. műve a —ban 374.; »Historia bohemicája« a —ban 362, 380. Agenda 1465-ből a —ban 93, 121. Ajándékozások a — számára 91—94, 117—119, 121, 122, 203—207, 297—300, 394—397. Albertus Magnus Metaphysicája a —ban 371. Albrechtsberger kéziratái a —ban 299. Alexander Anglicus »Destructorium vitiorum« cz. műve a —ban 374. »Allenjungster Bericht... dem S. Gotthard mit dem Türcken gehaltenen Treffen...« (1664.) a —ban 177. Amade László levelei és versei a —ban 205, 206. Andreas, Antonius »Questiones super libros metaphysicae Aristotelis« cz. műve a —ban 380.; »Scriptum super logica Aristotelis« cz. műve a —ban 363. Andronicus Tranquillius kézírata Gritti Lajosról a —ban 299. Annus, Johannes »Glossa in Apocalypsin« cz. műve a —ban 380. Anselmus (Szent) »Dialogus de passione Christi« cz. műve a —ban 381. Antal (Szent) flórenczi érsek »Confessionaleja« a —ban 370, 381. Apostagi prot. graduál a —ban 205. — apró nyomtatványai 91, 116, 203, 297, 394. Arany János kéziratái a —ban 122. Ausino »Supplementum Summae Pisanellae« cz. műve a —ban 368. Ágoston (Szent) kisebb munkái a —ban 369. Bach Sándor br. iratai a —ban 124. Balassa Bálint Komédiája a —ban 1.; és Rimai János »Istenes énekei« a —ban 92, 120. Balásfi »Castigatio« cz. műve a —ban 120. Barynus, Jacobus »Ars scribendi« cz. műve a —ban 381. Batthány Kázmér iratai a —ban 125. Bársony György »Veritas toti mundo declarata« cz. röpirata a —ban 183. Beethoven kéziratái a —ban 110, 299.; levelei a —ban 299. Bem József levelei a —ban 300. Beniczky Péter Rhythmusai a —ban 205. Berlinghieri Francesco »Geogra-

phiája« a —ban 382. Bernardus Parmensis »Casus longi super libros decretalium« cz. műve a —ban 365. Beroaldus »De felicitate opusculum« cz. műve a —ban 372, 378.; »Declamatio« cz. műve a —ban 375.; »Heptalogus« cz. műve a —ban 377.; »Oratio proverbium« cz. műve a —ban 378.; »Orationes et poemata« cz. műve a —ban 379. Beythe »Énekeskönyv«-e a —ban 204. Bécs ostromáról (1683.) szóló újságlapok a —ban 186. »Biblia Latina« a —ban 366. Bitonto »Sermones dominicales« cz. műve a —ban 370.; »Sermones quadragesimales« cz. műve a —ban 378. Biel Gabriel »Epitoma expositionis canonis missae« cz. műve a —ban 382. Blanchinus »Tabulae astronomicae« cz. műve a —ban 373. Blony, Nicolaus de — »Tractatus sacerdotalis de sacramentis« cz. műve a —ban 366. Boccaccio »Genealogiae deorum libri« cz. műve a —ban 375. Bonaventura (Szent) »Diaeta salutis« cz. műve a —ban 374.; »Perlustratio in libros sententiarum« cz. műve a —ban 382. Bonifác (VIII.) pápa »Liber decretalium«-a a —ban 371. Bunderlius »Oratio ad salutandam Mariam archiducissam« cz. műve a —ban 119. Busti Bernardinus »Rosarium sennorum praedicabilium« cz. műve a —ban 377. »Canones poenitentiales« a —ban 382. »Cantus Catholici« a —ban 204. Caorsin Guilelmus »Oratio ad Innocentium VIII.« cz. műve a —ban 382. »Capitula concordiae dudum inter . . . Fridericum imperatorem . . . necnon Mathiam regem« a —ban 212. — Caracciolus de Licio »Quadragesimale de peccatis« cz. műve a —ban 367, 369.; »Sermones de laudibus sanctorum« cz. műve a —ban 369. Carchano »Sermones quadage-

simales« cz. műve a —ban 371. Caro Hugo »Expositio missae« cz. műve a —ban 382. Casali, Ubertinus de — »Arbor vitae crucifixi Christi« cz. műve a —ban 365. Catechismus. Der kleine — D. M. Luth. (Löcse, 1686.) a —ban 76—79. Cervarius Tubero »De Turcarum origine commentaria« cz. műve a —ban 120. Chaimis, Bartholomaeus de — »Interrogatorium«-a a —ban 364. »Christiche KriegsTrompete« (1664.) a —ban 175. Cicero »Epistolae selectae«-i a —ban 120.; »Tusculanae questiones«-e a —ban 374. Clavasio »Summa angelica de casibus conscientiae« cz. műve a —ban 373, 377. Columna »Theoreumata de esse et essentia« cz. műve a —ban 371. Comenius »Janna linguarum« cz. műve a —ban 120. Comestor »Historia scholasticája« a —ban 362. »Concilium zu Constanz« a —ban 364. Corenus »Libanuson termő cidrusfának levele« cz. műve a —ban 120. Cromer »Oratio in funere Sigismundi« cz. műve a —ban 119. »Curiose Staats-Gedanken« (1684.) cz. röpirat a —ban 188. Családi ltárak a —ban 93, 94, 207, 208, 299—301, 396, 397. »Cyankali« (1864.) a —ban 299. Czimeres levelek és nemesi iratok a —ban 94, 125, 207, 208, 300, 396, 397. Dalhover Marcellianus »Erfreuliche Schlüssel-Beuthe« cz. prédikációja a —ban 258. Damjanich János levelei a —ban 300. Dante »La divina commediája« a —ban 363. »Das Triumphirliche KleeBlatt« (1685.) cz. röpirat a —ban 189. »Das . . . wieder erlösete Belgrad« cz. röpirat a —ban 257. »Das zwar hochmütig türkisch. Hund-Gemarr« cz. nyomtatvány a —ban 259. Deák Ferencz levelei a —ban 122.; levele Sólyom Balázshoz a —ban 397. »Decretum« a —ban

120. »Der Artikel von der Busse« a —ban 120. »Der eylende Currier« cz. újságlap a —ban 250. »Der in 1696. continuirte TürckenKrieg« cz. újságlap a —ban 261. »Der kleine Catechismus Lutheri a —ban 204. »Der Wegen des Höchsttapferen Kayser Adlers HeldenThaten Siegberühmte Donau-Flusz« cz. újságlap a —ban 255. »Der wohlerhitzte brennend und verbrennte Ofen« cz. újságlap a —ban 250. »De Turcarum ritu« a —ban 92. Diabelli kéziratái a —ban 299. »Diarium oder Relation über de Belagerung und Übergab der Hauptvestung Neuheusal« (1663.) cz. röpirat a —ban 171. »Diarium und Erziehung der Belagerung der Vestung Canischa« (1664.) a —ban 176. »Die Ungarische und Sevensische Unruhen« cz. röpirat a —ban 263. Doppler kéziratái a —ban 299. Durantí »Rationale divinatorum officiorum« cz. műve a —ban 372. »Eine herrliche Beschreibung der kay. Waffen« (1685.) cz. röpirat a —ban 190. »Endecktes Wienerisches Cabinet« (1683.) cz. röpirat a —ban 185. Engler János György »Heuschrecken-Predigt« cz. röpirata a —ban 190. Erzsébet m. királyné emléktárgyai a —ban 125. Eschnid »Summa astrologiae iudicialis« cz. műve a —ban 368. »Etzliche zu fernerem Nachdencken movertte pol. und hist. Discursen« (1663.) cz. röpirat a —ban 173. »Extract aus genissen Schreiben« (1689.) cz. hadi jelentés a —ban 259. »Extract dreyer verschiedener Schreiben« cz. hadi jelentés a —ban 259. »Énekeskönyv« a —ban 120. Felvinczi György »De conservanda bona valetudine« cz. műve a —ban 204. Fenestella Lucius »De Romanorum magistratibus« cz. műve a —ban. 382. Ferdinánd (III.) manifesztuma a m. rendekhez a Magyar Könyvszemle. 1900. IV. füzet.

—ban 74. Ferencz József (I.) m. kir. iratai a —ban 125. Félegyházi Tamás »A keresztyéni hitnek részéről való tanítás« cz. műve a —ban. 204. Fényképmásolatok a —ban 205, 207, 396. Ficinus »De triplici vita« cz. műve a —ban 377, 382. Flamitzer János Miklós »Das durch die oest. Clement wiederum erquickte König reich Ungarn« cz. röpirata a —ban 253.; »Der in böhmische Hosen ausgekleidete Ungarische Libertinen« cz. röpirata a —ban 256.; »Siebenbürgens Oesterreichischer Messias« cz. röpirata a —ban 257. »Flores legum« a —ban 374. Fraknoi Vilmos kéziratái a —ban 92, 122. Franco, Giacomo — »Teatro delle piu moderne imprese de guerra nell' Ungheria« cz. műve a —ban 204. »Friedens-Puncten von der hung. Deputation und durch kays. und kön. Commission« cz. röpirat a —ban 263. Frölich D. »Calendarium perpetuum« cz. műve a —ban 120. Fulvinus János Ferencz »Der weltberühmte Türcken-Überwinder« cz. műve a —ban 175. Fumee »The historie of the troubles of Hungaria« cz. műve a —ban 92, 120. Gabelmann »Monamachiae Hungaro-Turcicae carminum libri« cz. műve a —ban 204. Gallensis »Communiloquium« cz. műve a —ban 368. Gál »Peleskei nótárius«-a a —ban 204. Geminiano, Dominicus de Sancto »Lecturae super sexto decretalium« cz. műve a —ban 365, 366.; »Summa de exemplis et similitudinibus rerum« cz. műve a —ban 376. Georgiewitz Bertalan »De Turcarum moribus« cz. műve a —ban 120.; »De Turcarum ritu« cz. műve a —ban 119.; »Profetia dei Turchi« cz. műve a —ban 92, 119. Gerardus Am. »Hungariae ad omnes ordines supplex oratio« cz. műve a —ban 298. Gergely (Nagy)

pápa »Commentum super Cantica Canticorum« cz. műve a —ban 374.; pápa Homiliái a —ban 371, 375.; »Pastorale«-ja a —ban 374. Glagol misekönyv a —ban 372. Glanvilla, Bartholomaeus de — »De proprietatibus rerum« cz. műve a —ban 364. Glinka kéziratai a —ban 299. »Gott Lob« cz. röpirat a —ban 251. Görgei Arthur levelei a —ban 300. Grammatika-töredék a —ban 119. »Gründliche Kupfer-Erleuterung« (1685.) cz. röpirat a —ban 189. Guillermus »De septem sacramentis« cz. műve a —ban 383.; Rhetorica Livina« cz. műve a —ban 383. Gunesch »Serium christiani votum« cz. műve a —ban 120. Guyon Richárd levelei a —ban 300. Hajnóczy-ktár a —ban 395. Haydn levelei a —ban 110, 299. Herberstein »Rerum Moscoviticarum Commentarii« cz. műve a —ban 80. Herveus Natalis »De intentionibus secundis« cz. műve a —ban 383. hirlaptára 93, 99, 122, 123, 206, 299, 396. »Hoffnung guten Siegs« (1663.) cz. röpirat a —ban 173. Holló Zsigmond iratai a —ban 207, 300, 397. »Homiliae diversorum auctorum« a —ban 370. Horvát István »Commercium Epistolicum« a —ban 93, 122.; levelei a —ban 122. Hutter L. »A sz. írásbeli hitünk ágainak összeszedése« cz. műve a —ban 204. Illicinus Péter »Ad incliti Hungariae regni proceres paraenesis« cz. műve a —ban 120. Intze-gyűjtemény a —ban 205. Ipolyi Arnold kéziratai a —ban 92, 122. Irodalmi levelestár a —ban 93, 122, 206. István (Szent) kir.-ról szóló XVII. sz.-i szindarab a —ban 72. Janus Pannonius »Elegiarum aureum opusculum« cz. műve a —ban 119. Jeromos (Szent) epistolái a —ban 375. József (I.) m. kir. kiáltványai a —ban 264. Juvenalis satirái a

—ban 371. kéziratára 92, 93, 121, 122, 204—206, 298—300, 396. Kisfaludy-ktár a —ban 395. Klobusiczky-gyűjtemény a —ban 207. Kossuth Lajos iratai és levelezése a —ban 94, 125, 129, 208, 300, 397.; ktár a —ban 395. Kölcsey Ferencz levelei a —ban 122. Könyvtári előadások a —ban 109, 424. Könyvtárnoki tanfolyam a —ban 221, 272, 332, 334, 396, 405—409. — köteles példányai 91—93, 116, 117, 123, 203, 204, 206, 297—299, 394—396. Kriegsmann Vilmos Kristóf röpirata Bársony pk. ellen a —ban 183. »Kurtzer Bericht der Feldschlacht zwischen Souches und Aly Bassa« (1664.) a —ban 177. »Kurtze Beschreibung der Kriegs- und Friedens Begebnissen im Königreich Hungarn unter Leopold I.« cz. nyomtatvány a —ban 262. »Kurtzer und warhafter Bericht der höchst Ruhm« (Grác, 1664.) a —ban 175. Lactantius »De Christi resurrectione« cz. műve a —ban 383. »La guerra d'Attila« a —ban 119. Legkisebb hazai régi nyomtatvány a —ban 76—79. — Itára 93, 94, 113, 124—126, 207, 208, 299—301, 396, 397. Liszt Ferencz kéziratai a —ban 110, 299.; levelei a —ban 299. Lochmaier, Michael, »Practica electionum praetorum« cz. műve a —ban 383.: »Sermones de sanctis« cz. műve a —ban 376. Lollius, Antonius »Oratio in die circumcissionis Domini« cz. műve a —ban 384. Lucretius »De rerum naturája« a —ban 373. Macedonai László »Oratio habita« cz. műve a —ban 92, 119. Madách Imre »Csák végnapjai« cz. drámájának kézírata a —ban 92, 122. Magdeburgius J. »Confessio« cz. műve a —ban 120. Magyarországi Mihály »Evagatorium Genemy« cz. műve a —ban 378.; »Sermones praedicabiles«

cz. műve a —ban 372.; »Sermones tredecim universales« cz. műve a —ban 383. Magyarországi Miklós kézírata a —ban 205. Magyar vonatkozásu német újságlapok a —ban 56—75, 170—190, 250—265. »Mahomet, Epistolae magni Turci« a —ban 384. Maioranis, Franciscus de — »Oudragesimales« cz. műve a —ban 370.; »Scriptum super primum Sententiarum« cz. műve a —ban 368. Mancinellus művei a —ban 372. »Mandat des türkischen Sultans« cz. újságlap a —ban 262. Mantuanus Baptista »De patientia« cz. műve a —ban 378.; »Panegyricum carmen in R. Severinatem« cz. műve a —ban 378.; »Parthenice secunda de martyrio S. Catharinae« cz. műve a —ban 368, 878.; »Parthenices commendatio« cz. műve a —ban 384. Marchesinius, Joannes »Mammotrectus super bibliam« cz. műve a —ban 365. Martialis epigrammái a —ban 364. Melanchton »Grammatikája« a —ban 120. Mendelsohn levelei a —ban 299. Merula, Georgius »De antiquitate vicecomitum« cz. műve a —ban 384. Methodius (Szent) »Revelationes« cz. műve a —ban 119. Missale töredék a XV. századból a —ban 119. Mohácsi csatáról szóló egykoru újságlapok a —ban 61. Molitevníku »Szvodit diu Slovenie pre limba rumaniaska« cz. műve a —ban 120. Molnár »Elementa grammaticae latinae« cz. műve a —ban 120. Montecuccoli jelentése a szentgotthárdi ütközetről a —ban 178. Monte, Lambertus de — »Expositio circa Aristotelis libros« cz. műve a —ban 377.; »Expositio commentaria in libros Aristotelis« cz. műve a —ban 377. Monte Rochen »Manipulus curatorum« cz. műve a —ban 368, 371. Murlimius szótára a —ban 119. Mülberger János Joákim

»III. latrones hierochuntici Turcici« cz. prédikációja a —ban 254. Nádasi S. »Annus coelestis« cz. műve a —ban 120. Nádasdy-Wesselényi összeesküvésre von. iratok a —ban 124.; újságlapok a —ban 182. Niavis Paulus »Epistolae breves« cz. műve a —ban 379.; »Latinum idioma« cz. műve a —ban 384. »Noenia Melpomenes Schillingiana« (Bécs, 1664.) 180. — nyomtatványi osztálya 91, 92, 116, 203, 204, 297, 298, 394, 395.; czédula katalogusa 395.; szakkatalogusa 395. — olvasóterme 120, 204, 222, 298. »Ordinari Wochenzeitung« (1674.) a —ban 184. Ordódy »Columba laureata« cz. műve a —ban 204. Ottaviani »Relazione della Querra di Ungaria« cz. kézírata a —ban 92, 121. Önyomtatványai pótléka 362—385. Padua, Albertus de — »Expositio evangeliorum dominicalium et festivalium« cz. műve a —ban 363. Palude, Petrus de — »Sermones quadragesimales« cz. műve a —ban 366.; »Sermones Thesauri de tempore« cz. műve a —ban 384.; »Thesaurus novus sermonum de sanctis« cz. műve a —ban 367. Panormitanus, Nicolaus »Lectura super libros decretalium« cz. műve a —ban 365. Papyrus kéziratok a —ban 121. Pálffy János gróf jelentése a szatmári békéről a —ban 264. Párisi kiállításon való részvétele a —nak 298, 335. Persius satirái a —ban 385. Petőfi Sándor kézíratai a —ban 205. Pfleger János »Verzeichniss« (1663.) cz. röpirata a —ban 171. Podmaniczky Frigyes »Naplótöredékei« a —ban 205. Poesis ludens, XVII. sz.-i kézirat a —ban 205. Posonyi Sándor kéziratgyűjteménye a —ban 110, 299, 300. Prussia, Ludovicus de »Trilogium animae« cz. műve a —ban 377. Pulszky Ferencz levelezése a —ban 93, 110, 122, 299.

»Questio de Antichristi revelatione« a —ban 385. »Ragotzische Kriegsflamme« cz. nyomtatvány a —ban 263. Rajasich patriarcha memoranduma a —ban 300. Regnierus, Helias »Causa longi Sexti et Decretalium« a —ban 367. »Relation aus Ober-Hungarn vom fernern Progresz des türk. Heerzugs« (1663.) cz. röpirat a —ban 172. »Relation der von der christlichen Armee« cz. ujságlap a —ban 254. »Relation in der Stadt Rom nach erhaltener Advis« cz. jet lentés a —ban 260. »Relation wassmassen die Türcken verlohren« (1664.) cz. röpirat a —ban 178. »Relation . . . nie di kais. Botschafft . . . angelangt etc.« (1665.) cz. röpirat a —ban 181. »Relations-Diarium der . . . Feldschlacht unweit Senta und Klein-Kanischa« cz. ujságlap a —ban 261. reviziója 222, 298, 895. Rodolphus »Tractatus continens materiam usurarum« cz. műve a —ban 369. Rudolf trónörökös levele Homoky apáthoz a —ban 397. Satis »Summa casuum conscientiae« cz. műve a —ban 373, 379. Scheiden Bálint »Budana victoria donum altissimi« cz. prédikációja a —ban 251. Scherer G. »Lob und Dank Predig« a —ban 120. Schottus Petrus »Lucubratiunculae« cz. műve a —ban 378. »Sieggekrönter Feldzug des Adlers und Leuens« cz. ujságlap a —ban 254. Simonffy Kálmán levelei a —ban 122. Spenger és Krämer »Tractatus varii« cz. műve a —ban 375. Stauffenberg János jelentése a vasvári békéről a —ban 180. Strabo »Geographiája« a —ban 363. Szabadságharczra von. gyűjtemény a —ban 93, 110, 124, 125, 207, 300, 396, 397. Szalay László tudósításai a frankfurti kir. gyűlésről a —ban 300. Tamás (Aquinói Szent) »Libellus de vitiiis et virtutibus« cz. műve a —ban

381.; »Summa theologica« a —ban 374. Temesvári Pelbárt »Sermones Pomerii de sanctis« cz. műve a —ban 379.; »Sermones Pomerii de tempore« cz. műve a —ban 379.; »Sermones Pomerii quadragesimales« cz. műve a —ban 380.; »Stellarium« a —ban 204. »Tetra evangelion« (Brassó, 1862.) a —ban 298. »Teuffels Rath und Pfaffen That« cz. röpirat a —ban 185. Textor de Aquisgrano »Sermones tres« cz. műve a —ban 375. Themistius »Paraphrasis in posteriora Aristotelis« cz. műve a —ban 379. tiszviselőinek hivatalos és tanulmányúttjai 115.; létszáma 114, 115.; irodalmi és tud. munkássága 116, 126—130. Trapezuntius, Georgius »Commentarii in Philippicas Ciceronis« cz. műve a —ban 385. Trenck Frigyes br. levelei a —ban 122. »Triumphreader Reichs-Adler« cz. röpirat a —ban 256. Trotius, Albertus »Tractatus de horis canonicis« cz. műve a —ban 385. Túróczi Krónikája (Brünn, 1488.) a —ban 367. »Türkische Ankunfft« (1663.) cz. röpirat a —ban 170. Uberti »Ditta mondo«-ja a —ban 362. »Umständlicher Bericht vom unglücklichen Verlust der Griechisch-Weissenburg« cz. ujságlap a —ban 260. »Umständlicher Bericht von dem kays. Kriegs-Heer unter Führung des Marggrafen Ludwig zu Baden« cz. hadi jelentés a —ban 259. »Ungarische Warheits-Geige« a —ban 185. Valla Lőrincz »In Antonium Randensem inectiva« cz. műve a —ban 364. Vasvári békéről szóló jelentések a —ban 179. Venetus »Commentaria in libro Aristotelis« cz. műve a —ban 364. Vetési László »Oratio ad pontificem Sixtum IV.« cz. műve a —ban 119, 385. Vég hely Dezső oklevélgyűjteménye a —ban 94, 113—115, 124, 126, 205—208,

- 300, 39. Vigerius »Controversia de excellentia instrumentorum« cz. műve a —ban 92, 119. »Vorstellung der . . . Josepho Primo . . . Croenung« cz. újságlap a —ban 25. »Warhaffte Relation oder Beschreibung . . . Ofen . . . Belagerungen und Eroberungen« cz. röpirat a —ban 251. »Warhafftiger Bericht von der . . . entsetzlichen Verrähterey« cz. újságlap a —ban 252. »Warhafftige Beschreibung von der Belagerung und Übergab der Vestung Neuhausel« (1663.) cz. röpirat a —ban 172. »Warhafftige Relation dessen, wass die Haupt-Armee denkwürdiges zuge tragen« (1684.) cz. röpirat a —ban 187. Werner kéziratái a —ban 299. Weszelin Pál »Oktató és vigasztaló prédikáció«-i a —ban 204. Zenous »Fortezze d'Ongheria« cz. műve a —ban 120.
- Múzeumok és ktárak orsz. tanácsa 266, 272, 274, 334.
- »Műcsarnok« szerk. 304.
- Mülberger János Joákim 254.
- Mülheim 305.
- Mülldorff 245.
- Müller V. 305.
- München 66, 180, 258, 331. —i egyetemi ktár 410. —i kir. ktár 306, 410. —i ndv. és áll. ltár 306.
- Münsteri egyetemi ktár 285.
- Myliczyn János 236.
- Nagybánya** 214. —i városi múzeum 266, 334. —i városi múzeumi ktár 334.
- »Nagybánya és vidéke« 127.
- Nagy-Becskerek 214, 332.
- Nagy-Enyed 334, 394. —i Bethlen-főiskola ktára 265, 269, 406.; múzeuma 265.
- Nagy-Ernyés 428.
- Nagy-István, Szőnyi — 293.
- Nagy-Kanizsa 63, 64, 173, 176, 177, 214, 260, 305, 332. —i kegyes tanítórendiek ktárái 268.
- Nagymihály István 276.
- Nagy Mór 400. — Pál 124.
- Nagy-Szeben 132, 141, 146, 214, 336, 400, 413. —i egyház anyakönyve 132—146. —i erdélyi honismertető egyesület 394. —i Kárpát-egyesület múzeuma 266. —i plébánia ktára 136—146. —i praepositura Sancti Ladislai 140. —i prépost könyvei a Batthyány-ktárban 134—139. —i román irod. és közműv. társulat 400.
- Nagy-Szombat 69, 70, 71, 120, 204, 214.
- Nagy-Várad 92, 170, 177, 214, 260, 265, 304, 332, 428. —i jogakadémia ktára 267. —i Szigligeti társaság 119, 273, 304.
- Naményi Lajos 335, 407.
- Napoleon, Code — 291.
- Narratio oder Gründliche Erzählung gedenkwürdigen Sachen vom 1595 bis 1596. (Bécs, 1596.) 81.
- Näschel Lukács 241.
- Nádasdy Ferencz 182. — Tamás 68. — Wesselényi összeesküvés 182, 183.; re von. iratok a M. Nemz. Múzeumban 124.; re von. újságlapok a M. Nemz. Múzeumban 182.
- Nádasi János, Annales Mariani Societatis Jesu ab 1521. (Róma, 1658.) 90. — Annus caelestis Jesu et Mariae (Bécs, 1687.) 120, 388. — Mortes illustres et gesta de Societate Jesu (Róma, 1657.) 90.
- Nádor Lajos 101.
- Nándor-Fehérvár 257, 260.
- Náprági Demeter erdélyi pk. 83.
- Nemchichky Motuz György szepesi kánonok 48.
- Neményi Imre 204.
- Nemzeti Kaszinó 122, 206. — zenede 92, 118.
- Neszmély 30.
- Neubauer, Catalogue of the Hebrew

- Manuscripts in the Bodleian Library (Oxford, 1866.) 196.
- »Neue Freie Presse« (1899. évf.) 206.
- Neustadti kolostor 370.
- »Nevelés« szerk. 118.
- New-York 118.
- Négyesy Lászlóné 394.
- Némäti Kálmán 118, 305.
- Német könyvtárnokok egyesülete 424, 425. Magyar vonatkozású — újságlapok a M. Nemz. Múzeumban 56—75, 170—190, 250—265. — országi könyvkereskedői szövetség 111.
- Némethi Mihály kolozsvári nyomtató 202.
- Némethy Géza 305. — Lajos 118.
- Nép- és vándorkönyvtárak, Magyarországi — 271—274.
- »Népbarát« 206.
- »Népoktatás« szerk. 118.
- »Néprajzi Füzetek« 128.
- Néprajzi Társ., Magy. — 128, 204.
- Niavis, Paulus, Epistolae breves (Lipce, 1499.) 379. — Latinum idioma 384.
- Nibelung-ének F. kódexe 148, 149.
- Nicolaus de Hungaria I. Magyarországi Miklós 20.
- Nider, Johannes, Tractatus de lepra morali, XV. sz.-i kézirat 338.
- Nielszön Tyge christianiai nyomtató 322.
- Niger Ferencz 81.
- Nikolsburgi béke 69, 71.
- Nis János jenai nyomtató 281.
- Nissa 259.
- Nitsch Pál Rafael 377.
- Noenia Melpomenes Schillingianae (Bécs, 1664.) 180.
- Nollaren Boldizsár 275.
- Norsk Boglexikon 1643—1813. 322.
- Norvég kir. kormány 395. — meteorológiai intézet 304.
- Noticzi János, Gallianum catholicum (Olmütz, 1680.) 283.
- Novitzky N. László 331.
- Nógrád-megyei múzeum 268.
- Nürnberg 64, 81, 83, 85, 92, 119, 182, 189, 193, 255, 335, 364, 366, 372—375, 377, 382. —i kttarak 83. —i Szent Sebalduš-templom 335.
- »Nyelvőr, Magyar« — 38, 129, 304.
- »Nyelvtudományi Közlemények« 38, 129.
- Nyiregyháza 214, 265, 268. —i törvényhatósági közkttár 265, 267, 270.
- Nyitra 72, 110, 172, 177, 214. —i felvidéki magy. közművelődési egyesület 110.
- Nyomdák, Hazai — változásai 112, 224, 336.
- Nyomatvány, Legkisebb régi magyarországi — 76—79.
- O**bra Jakab 377.
- »Oesterr.-ung. Revue« szerk. 118, 204.
- »Ofen, Der wohlerhitzte brennend und verbrennte —« (1686.) 250.
- Officium Mariae et psalmi poenitentiales, kézirat 21.
- Olasz kir. kormány 303.
- »Olesó Könyvtár« 320.
- Olesnicki Sbigneus krakói pk., Statuta, XV. sz.-i kézirat 344.
- Olschki firenzei antiquárius 299.
- Oltványi Pál 298.
- Opel Péter löcsei prédikátor 337.
- Oporin nyomtató 227.
- Opul Péter 151.
- Oraconice Máté 237.
- Oratio funebris in exequiis Stephani de Ilieshaza (1609.) 85.
- Orbán (IV.) pápa, Tagzeit, XV. sz.-i kézirat 341.
- »Ordinari Wochenzeitung« (1674.) 184.
- Ordódy, Columba laureata (Nagyszombat, 1695.) 204.
- »Ország-Világ« szerk. 304.
- Országos Kaszinó 122, 206. Magyar — képtár 424.; Dürer-kiállítása 424. Magyar — Itár 110, 118, 300. — vízépítési igazgatóság 303.
- »Országos Törvényttár« szerk. 118, 298, 303.
- »Orvosi Hetilap« szerk. 118, 304.
- Oszttrak cs. kormány 303. — magyar

- bank bécsi igazgatósága 118, 204. —
statistikai hivatal 303.
- Ottaviani »Relazione della Guerra di
Ungaria 1595« cz. kézírata 92, 121.
- Ottendorff Lőrincz czle (1598.) 125.
- Othhon-kör Bpsten 118.
- Ovidius 19. — Liber epistolarum ex
Ponto, XIII. sz.-i kézirat 29.
- Owczarowicz János, Expeditio coelestis
(Bécs, 1668.) 276.
- Oxford 106. —i Bodleyana-ktár 196.
- Oyta, Henricus de — 237. — Liber de
contractibus etc., XV. sz.-i kézirat
359. — Questiones super libros sen-
tentiarum, XIV. sz.-i kézirat 163.
- Ozoli Ferencz, Connubium Dei et hominis
(Bécs, 1665.) 276.
- Ófalu 46, 149. —i egyház 46.
- Ógyallai csillagda 304.
- Ónod 190. —i országgyűlés 264.
- »Öreg ABC.« 206.
- Ötvös Ágoston 17.
- P**adua, Albertus de — Expositio evan-
geliorum dominicalium et festivalium
(Velence, 1476.) 363.
- Paganinis, Paganinus de — velencei
knyomtató 379.
- Pallas r. t. 417.
- Pallas Nagy Lexikona 139, 196, 263.
- Palma, Justus de — Florentinus, Aus-
triacae austeritatis eiusdemque conti-
nationis confirmatio (1673.) 278.
- Palude, Petrus de — Sermones quadra-
gesimales (Strassburg, 1487.) 366. —
Sermones Thesauri de tempore 384.
— Thesaurus novus sermonum de
sanctis (Strassburg, 1488.) 367.
- Panenka András Bernát 389.
- Panian Viktorné 395.
- Pannonhalmi benedek-rendi közp. főktár
335.
- Panormitanus, Nicolaus — Lectura super
quartum librum decretalium, XV.
sz.-i kézirat 248. — Lectura super
quinque libros decretalium (Velence,
1482.) 365.
- Panvinus Onuphrius 85.
- Papin 226.
- Papóczy Imre pozsonyi kanonok 372.
- Papp Henrik 318.
- Papyrus kéziratok a M. Nemz. Múzeum-
ban 121.
- Paraldus, Guillelmus — Summa aurea
de virtutibus et vitiis, XV. sz.-i
kézirat 245. — (Basel, 1497.) 376.
- Parisiensis, Guillelmus, Apparatus theo-
logico-iuridicus XV. sz.-i kézirat 345.
- Parma 369.
- Pasqualibus, Peregrinus de — velencei
knyomtató 371.
- Passau 204, 283.
- Passio Domini nostri, XV. sz.-i kézirat
230.
- Passionale kéziratok 46, 151, 247.
- Pater Paulus, De Germaniae miraculo
(Lipscse, 1710.) 393.
- Patrasso 255.
- Pavia 369.
- Pavonis János Ferencz 213.
- Pazmaneum Bécsben 89, 389.
- Páduai ágoston-rendiek kolostora 366.
- Pálffy János gr. jelentése a szatmári
békéről 264. — Antal gr. 277. —
Károly gr. 258. — Miklós gr. 63.
- Pálfí Márton 395.
- Pápa 214. —i Jókai-kör 92, 118, 395.
- Pápai Páriz Ferencz 101.
- Páris 25, 50, 91, 118, 203, 221, 222,
320, 335, 414. —i Arsenal ktár 222.
—i bibliografiai kongresszus 221, 222,
321, 335, 396, 418. —i ecole normale
superieure 304. —i nemz. ktár 25,
222.; kézíratainak leírása 113. —i
nemzetközi kiállítás 298, 335, 417.
—i Sorbonne 222.
- Párkány 177.
- Pázmány Péter 68.
- Pennaforte, Raymundus de — Summa
de poenitentia et matrimonio, XIV.
sz.-i kézirat 54, 134, 161. — Summa

- doctrina moralis, XV. sz.-i kézirat 347. — Summula diversorum casuum, XV. sz.-i kézirat 339. — Summula sacramentorum, XIV. sz.-i kézirat 167.
- Pennsylvaniai egyetem 304.
- Pentius Jakab velencei nyomtató 378.
- Peregrinus, Sermones de tempore 134, 139. — Sermones de sanctis 134, 135, 139, 144.
- Perényi Adolf 118.
- Perl Imre 118, 305.
- Pernecki konvent 369.
- Persius, Satirarum opus 385.
- Pertik Ottó 305.
- Pertl András 305.
- Pest 93. —i nyomda r. t. 319, 330. —i szegény gyermekkórház-egyesület 118, 303.
- »Pester Lloyd» 304.
- »Pesti Hírlap« 93, 123, 304.
- »Pesti Napló« 250, 304.
- Pesti Gábor Aesopus-fordítása (Bécs, 1536.) 211.
- Pesty Frigyes 99.
- Petényi Ottó 205.
- Pethe Márton kalocsai érsek 50.
- Petneházy István 69.
- Petőfi Sándor 293. — kéziratai a M. Nemz. Múzeum ktárában 205.
- Petri János passauai nyomtató 383.
- Petrik Géza 114, 416. — »Magyarország bibliographiája 1712—1860« (Budapest, 1888—92.) cz. munkája 60, 97.
- Petrus, Alphonsus, De virtutibus et vitiis, XV. sz.-i kézirat 243. — Aureolus 142. — Lombardus, Sententiarum libri, XIII. sz.-i kézirat 32.
- Petersen Hjalmar 322.
- Pettkó Béla 305.
- Petzholdt 101, 519, 414—416. — Bibliotheca bibliographicája 414.
- Péchy Dömjén 39. — Zsigmond 332.
- Pécs 177, 214, 297. —i állami reáliskola ktára 268. —i czisztercita gimnázium ktára 268. —i 8. honvéd huszárczred 92, 118, 303. —i püspöki ktár 268. —i városi ktár 266, 268. — városi múzeum 266.
- Pécskai Dorozsló 232.
- Pénzügyminisztérium, M. kir. — 118, 267, 298, 395.
- Péter györi pk. 31.
- Péterfi Tamás 298.
- Pffleger Henrik 368.
- Pfister 226, 330.
- Pfeger János »Verzeichniss« (1663.) cz. röpirata 171.
- Pfuser János Sebestyén 365, 366.
- Pharmacopia Augustana 429.
- Pheffersag Miklós 139.
- Picard Alphonse párisi könyvkiadó 414.
- »Pilger, Der —« (1846. évf.) 123.
- Pisa Hugvicius de —, Lexicon ad decretales Gregorii IX., XIV. sz.-i kézirat 146. — Liber derivationum 165.
- Pisanus, Bartholomaeus, Summa de casibus conscientiae, XIV. sz.-i kézirat 164.
- Pischolff András 342.
- Planck István római nyomtató 384.
- Planckenaucr Tóbiás czlei 94.
- Plankett, Count 298.
- Plantin nyomtató 227.
- Plinius 194.
- Podmaniczky Frigyes br. 121. — Naplótöredékei 205.
- Poesis ludeus, XVII. sz.-i kézirat 205.
- Poitiers 55.
- Polirer Gáspár 355.
- Pollák Káim 118.
- Pongrácz Lajos 118.
- Pontanus Lajos 369.
- Poprádi Kárpát-múzeum 265, 266.
- Porcia herczeg 181.
- Portner János Károly 386.
- Porosz állami ktarak 284—296. — lajstromozási rendszere 284—296.
- Poseni tudomány-barátok társ. 204.
- Posner Gáspár 281.
- Posonyi Sándor kéziratgyűjteménye 110, 299, 300.

- Posta- és távirá-vezérgazgatóság. Magyar — 298.
 Posta Béla 399.
 Postilla super evangelia, XIV. sz.-i kézirat 145, 162.
 Postillae, anonymi auctoris, XIV. sz.-i kézirat 46.
 Postillae incerti auctoris, XV. sz.-i kézirat 340.
 Poszvék Sándor 305.
 Potthast, Wegweiser durch die Geschichtswerke des Europäischen Mittelalters (1896.) 55.
 Pozsareváci béke 60.
 Pozsony 69, 70, 71, 80, 85, 87, 94, 172, 173, 209, 214, 252, 254, 255, 269, 270, 298, 300, 304, 332, 334—336, 392, 395, 413. —i béke (1627.) 72. —i jogakadémia 118. —i káptalan 153, 372.; ktára 52, 139. —i országgyűlés (1608.) 66.; (1655.) 90.; (1684.) 252—254. —i orvos-természettudományi egyesület 92, 118, 395.; múzeuma 265, 266. —i prépostság könyvesháza 213. —i Toldy-kör ktára 268, 269, 334. —i városi nyilv. ktár 266, 268—270, 334, 335. —i városi múzeum 265.
 Pór Antal 92, 118, 204, 298.
 Pray kód. 26, 33.
 Prága 65, 66, 82, 84, 87, 163, 194, 239. —i ágostonos rendház 379, 380. —i egyetem 304.
 Predigten auf Sonn- und Feiertage, XV. sz.-i kézirat 347.
 Preiner Kristóf 68.
 Prenner Mátvás 158.
 Princetowni egyetem 304.
 Priscianus Grammaticus, Liber de octo partibus orationis, XV. sz.-i kézirat 348.
 Probst János 386.
 »Prologus contra Viclefh« 143.
 Protestáns árvaegyesület, Orsz. — 118.
 »Protestáns egyházi és iskolai lap« szerk. 129, 304.
 »Protestáns Szemle« szerk. 129, 400.
 Prussia, Ludovicus de — Trilogium animae (Nürnberg, 1498.) 377.
 Prutz Róbert 60, 62, 63. — Geschichte des deutschen Journalismus (Hannover, 1845.) 60, 63.
 Psalterium cum glossa 138, 142, 143. — cum illuminatura 140. — Davidicum, XV. sz.-i kézirat 30, 241.
 Puchhard tábornok 176.
 Puddcyner János 353.
 Pufendorf 389.
 Pulszky Ferencz levelezése a M. N. Múzeumban 93, 110, 122, 299. —né 92, 121.
 Purckstal Farkas 359.
Quadragesimale, XV. sz.-i kézirat 337, 350.
 Quarengis, Johannes de — velencei nyomtató 375, 376.
 Quentell Henrik kölni nyomtató 377.
 »Querela Hungariae« 68. — német fordítása 68.
 Questio de Antichristi revelatione« 385.
 »Questiones de cognitione angelorum« 142.
 »Questiones sententiarum« 143.
 »Questiones theologicae« 142.
Raaben Berchtold 86.
 Rabbiképző intézet, Orsz. — 92, 118.
 Radisics Jenő 317.
 Radlvid Márton 376.
 Radnai Mihály 100.
 Radványi-kód. 2, 3, 8.
 Raffay Ferencz 118, 305.
 Ragazonibus, Theodorus de — velencei nyomtató 373.
 »Ragotzische Kriegsflamme« (1704.) cz. nyomtatvány 263.
 Rajasich patriarcha memoranduma 300.
 Rajkovicz Károly czle (1782.) 300.
 Rajky cs. ltára a M. Nemz. Múzeumban 125.
 Rakodczay Pál 118.

- Rakoniczi főreáliskola igazgatósága 306.
 Ranschburg Gusztáv könyvkereskedő 124, 206.
 Ratibor 242, 346.
 Rationes contra Judacos. Tractatus de nobilitate, XV. sz.-i kézirat 228.
 Rauch Sebestyén könyvnyomtató 258.
 Rácz Károly, A pozsonyi vértörvényszék áldozatai 1674-ben (Sárospatak, 1874.) 184.
 Rákos Fábán 39.
 Rákóczy Ferencz (II.) 207, 263. — György (I.) 73, 74, 89, 94, 198, 199, 397. — (II.) 174, 392.; manifestuma a lengyel rendekhez 392. — László 177.
 Ráth György 204, 207.
 Rechnitz Benedek 48.
 Refrigerius János 384.
 Regenspogen János leobeni plébános 246.
 Regensburg 88, 175, 181, 254, 264, 388.
 »Regni Hungariae Occupatio« (Prága, 1620.) 87.
 Regnierus, Helias, Casus longi Sexti et Decretalium (1488.) 367.
 Reichenthal Ulrik 364.
 »Reichswehr« (1899. évf.) 206.
 Reiner János 305.
 »Relation aus Ober-Hungarn vom fernern Progrez des türk. Heerzugs« cz. röpirat 172.
 »Relation der von der christlichen Armee« (1687.) 254.
 »Relation in der Rom nach erhaltener Advis« (1691.) cz. jelentés 260.
 »Relation wasmassen die Türcken verlohren« (1664.) 178.
 »Relation . . . wie die kais. Botschafft . . . anlangt etc.« (1665.) 181.
 »Relations-Diarium . . . der Feld-Schlacht unweit Senta und Klein-Kanische« (Bécs, 1697.) cz. újságlap 261.
 »Religio« szerk. 304.
 Reissig Ede (ifj.) 118.
 Renuat, Flavius Vegetius -- De arte militari liber, XIV. sz.-i kézirat 55.
 Renner Ferencz 365.
 Repertorium biblicum, XV. sz.-i kézirat 358.
 »Rerum Hungaricarum scriptores historici, geographici« (Frankfurt, 1600.) 82.
 Resch, Das Kindheitsevangelium (Lipese, 1897.) 192.
 Rethi Hippolit ágoston-rendi barát 364.
 Revizió a M. Nemz. Múzeum ktárában 222, 298, 395.
 »Revue des Bibliothéques« 107, 219, 326.
 Reychersdorff György 82.
 Récsey Viktor 335.
 Régészeti Társ., Orsz. magy. — 220.
 Régi Magyar Könyvtár (Szerk. Heinrich Gusztáv) 320. L. Szabó Károly.
 Révay Ferencz Imperium amoris (Bécs, 1666.) 276. — Péter, Disputatio (Strassburg, 1591.) 212.
 Rhédey Ferencz 87.
 Richardus, Super canonem, XV. sz.-i kézirat 236.
 Richter Ede 334, 406. — János wittenbergi nyomtató 86.
 Ricius Bernardin velencei nyomtató 370.
 Rickesin Zsuzsánna 180, 276.
 Riedl Frigyes »A magyar irodalom főirányai« cz. műve 58.
 Riepp János Jakab 84.
 Rimai János I. Balassa Bálint.
 Rimaszombat 304, 305. —i prot. főgimn. igazgatósága 118.
 Ritter Pál, Corona Lauro-Palmaris (Bécs, 1682.) 386. — Fatum et ortum (1693.) 388. (1698.) 391. — (Bécs, 1699.) 392. — Opera anagrammaton (1687.) 388.
 »Rivista delle Biblioteche et degli Archivi« 107, 219, 326.
 Roberstein Ágoston wittenbergi nyomtató 393.
 Rochinfinger Gáspár kassai esküdt 356.
 Rodulphis, Laurentius de -- Tractatus

- continens materiam usurarum (Ve-
 lenceze, 1490.) 369.
 Rogerius 82.
 Rolíneus Gverner, Chemia 429.
 Romanensis János pk. 231.
 Romanus Jakab bécsi jezsuita 389.
 Román irod. és közműv. társulat Nagy-
 Szebenben 400.
 Rombay Dezső 335, 407.
 Rosenthal Lajos müncheni antiquárius
 119.
 Rota Jeromos 377.
 Rothschild-ktár Frankfurtban 91, 118,
 297, 304.
 Rotwíl Ádám velencei nyomtató 363.
 Rozsnyó 214.
 Róma 90, 92, 115, 119, 193, 213, 227,
 231, 260, 261, 363, 383—385. —i
 vatikáni kéziratgyűjtemény 223, 224.
 —i vatikáni ktár 25, 193.
 Rómer Flóris 195.
 Róth Keresztély nagy-szebeni plébános
 132, 133.
 Rózsahegyí kath. főgymnasium értesítője
 149.
 Rubens János velencei nyomtató 363,
 374, 375.
 Rubner Bálint 357.
 Rudolf m. kir. 66, 281, 300. — trón-
 örökös levele Homoky apáthoz a M.
 Nemz. Múzeumban 397.
 Rumphius báró 45.
 Rupertus Tuiciensis, Opus de victoria
 verbi Dei 142, 144, 145.
 Ruthkovith György szepesi kanonok 49.
 Ruzicska Gyula 100.
 Rviser Sándor kassai bíró 355.
Saáry György, Novus orbis (Bécs, 1694.)
 389.
 Sadakichi Hermann 118.
 Saint-Leger abbé 362.
 Salamon Ferencz 180.
 Salis, Baptista de — Summa casuum
 conscientiae (Velenceze, 1495.) 373. —
 (Velenceze, 1499.) 379.
 Sallustius, Liber de bello Iugurthino,
 X. sz.-i kézirat 24. — régi kézíratai 25.
 Salzburg 246.
 Samassa József 118.
 Samuel, Rabbi —, Epistola ad Rabbi
 Isaac, XIV. sz.-i kézirat 237.
 Sanct-Glatz 149. —i ágostonrendi kano-
 nokok 149.
 Sancto Victore, Hugo de — De claustró
 animae libri XIV. sz.-i kézirat 51.
 — Expositio in Johannem evangeli-
 stam, XIV. sz.-i kézirat 160. — Po-
 stillae super evangelium S. Johannis,
 XV. sz.-i kézirat 238.
 Santo Paolo 314.
 Santritter János Lucil velencei nyom-
 tató 368.
 Sartorius János György, Ungarorum
 Modgier (Bamberg, 1684.) 387.
 Sámuel Lázár 124.
 Sárközy Lajos 400.
 Sárospatak 28, 74, 75, 120, 184, 333, 413.
 —i ev. ref főiskola ktára 269.
 Sárossi Tamás szepesi kanonok 50.
 Sátor-Alja-Ujhely 117, 270.
 Scalichius, Paulus, Annales Scaligerorum
 (Köln.) 83.
 Scaliger Julius Caesar 83. — Pál 83.
 Scettn Miklós Iócséi prédikátor 232.
 Schalat János 79.
 Schallesius Sámuel 278.
 Scheiden Bálint 251. — »Victoria donum
 altissimi« cz. prédikációja 251.
 Scherer G., Lob und Danck Predig
 (Augsburg, 1598.) 120.
 Schilling János Péter bécsi könyvnyom-
 tató 261.
 Schlegel János Lipót bécsi nyomtató
 391.
 Schleger, Georgius Ladislaus, Veritatis
 triumphus Spiritus divini (Bécs,
 1655.) 89.
 Schleiminger Jenő 334, 406.
 Schmeltzer Borbála 88. — Mátyás 88.
 Schmidt testvérek festékgyára Frank-
 furtban 330.

- Schwenig János Jakab angsburgi könyvnyomtató 251.
- Scholz Bertalan kassai esküdt 355. — Róbert 424.
- Schott Márton strassburgi nyomtató 378.
- Schotus, Petrus, Lucubrationculae (Strassburg, 1498.) 378.
- Schöffler nyomtató 330, 332.
- Schönherr Antalné 118. — Gyula 76, 115, 118, 124, 126, 127, 129, 215, 221, 269, 271, 424.
- Schreder János, Thesaurus pharmacologicus 429.
- Schreibersdorf Miklós 341.
- Schreter löcsei család 79.
- Schubert 321.
- Schuberth, Paulus, Christliche Leich Predigt (Regensburg, 1635.) 88.
- »Schul- und Kirchenbote« szerk. 298.
- Schulek Vilmos 92, 118, 305.
- Schuller 134.
- Schulpe György 395.
- Schultetus Ábrahám 68.
- Schulz lipcei könyvtárnok 424.
- Schurener János római nyomtató 362, 385.
- Schwarzenberg Adolf 63.
- Schwartz Adolf 101.
- Schwatzl ferenczrendiek ktára 119.
- Schwendi Lázár 70.
- Schwenke Pál 101, 425. — Németország ktáraitól szóló műve 101.
- Sclavus György 352.
- »Scolastica historia« 137, 138.
- Scotus Octavianus velencei nyomtató 363.
- »Sculek« 400.
- Sebert H. 221.
- Sebestyén Gyula 109, 128.
- Secretum sacerdotum, XV. sz.-i kézirat 229.
- Segesvár 202.
- Seiwert Gusztáv 132—134, 136, 141. — János ev. lelkész 133.
- Selmeczbánya 214, 334. — i városi ktár 266, 268, 334. — i városi múzeum 266.
- Senertus, Institutiones medicae 429.
- Senis, Bernardinus de — Distinctiones exemplorum veteris ac novi testamenti, XV. sz.-i kézirat 245.
- Sepsi-Szent-György 118. — polgármesteri hivatala 395. — tanácsa 303. — i székhely nemz. múzeum 265.
- »Serapaeum« 133, 195, 196.
- Serasky Bohuslav 262.
- Serényi János, Sapiens fortitudo martiris Catharinae (Bécs, 1664.) 275.
- Sermo de Sancto Nicolao, XIV. sz.-i kézirat 40.
- Sermones, XV. sz.-i kézirat 230, 238, 240, 241, 243,
- »Sermones ad clerum« 142, 144.
- Sermones breves de sanctis, XV. sz.-i kézirat 242.
- Sermones de sanctis, XIV. sz.-i kézirat 55, 139, 144. — XV. sz.-i kézirat 349, 355.
- Sermones de tempore, XIV. sz.-i kézirat 162, 167. — XV. sz.-i kézirat 237, 242, 243, 347, 356.
- Sermones de tempore et de sanctis, XIV. sz.-i kézirat 39, 47, 137, 138, 142, 144, 149, 233. — XV. sz.-i kézirat 347, 354.
- Sermones dominicales, XV. sz.-i kézirat 45, 137, 138, 239, 349, 358.
- Sermones et legendae de sanctis, XV. sz.-i kézirat 358.
- Sermones sacri, XV. sz.-i kézirat 242.
- »Sermones super Matheum« 144.
- »Sermones super missus et tractatus de contemplatione breviarii« 144.
- »Sermones varii«, XIV—XV. sz.-i kéziratok 34, 41, 42, 44, 150, 160, 166, 344.
- Seyfrid Hans vadászkapitány 53.
- Shakspere 4.
- Sichicz Péter 353.
- Sickingen Ferencz 330.
- »Siebenbürger Zeitung« (1785. évf.) 206.
- »Siebenbürgische Intelligenzblatt« (1793. évf.) 123.

- »Sieggekrönter Feldzug des Adlers und Leuens« (Nürnberg, 1687.) 254.
- Sigmond György 428.
- Sigrai Tamás, Vienna gloriosa (Grác 1681.) 387.
- Siklós 254.
- Silber Eucharius római nyomtató 382.
- Silva Hercules gr. 370, 373, 376.
- Siménfalvi János 428.
- Simkó József 118.
- Simon nagyváradi pk. 31.
- Simonffy Kálmán 122.
- Simó János 400.
- Singer Jakab 298.
- Sischowitz Máté bécsi nyomtató 392.
- »Sitzungsberichte d. phil. hist. Classe d. kais. Akademie d. Wissenschaften« 372.
- Szlajdanus János és Bajterius Mihály, Ordentliche Beschreibung 429.
- »Slovenske Pohládi« szerk. 118.
- Smithsonian Institution Washingtonban 118, 304.
- Sobiesky János lengyel kir. 187.
- Société des Études Historiques 320.
- Sokolik András 334, 406.
- Soldow Gáspár 163.
- Somló Bódog 118, 305.
- Somogy vmegye 94.
- Somogyi ktár Szegeden 266, 268—270, 334, 402—406.
- Sophia 259.
- Sopron 71, 88, 214, 305, 387, 388, 392.
- i ág. ev. liceum ktára 268. —i városi ktár 269. — vmegye régiségi múzeuma 266, 268.
- Sorg Antal augsburgi nyomtató 364.
- Souches 175, 177, 178.
- Sólyom Balázs 397.
- Sóvár 49.
- Spalato 117.
- Speculum beatae Virginis, XV. sz.-i kézirat 144, 347.
- »Speculum ecclesie« 137, 138, 143.
- Speculum humane salvationis etc., XV. sz.-i kézirat 360.
- Spira Vendel velencei nyomtató 363.
- Spittali ker. kapitányság 306.
- Sprenger Jakab és Krämer Henrik, Tractatus varii (Nürnberg) 375.
- Srpska manastrika stamparia 298.
- Stanoj Miklós 118.
- Statisztikai hivatal, M. kir. központi — 118, 303, 395, 403.
- Stäpfel Erasmus 238.
- Stauffenberg János jelentése a szentgott-hárdi ütközetről 180.
- Steels János 80.
- Stefánia-egylet 395.
- Stein, Henri 321.; Manuel de Bibliographie generale (Paris, 1898.) 414—417. — János 400. — M. A. 305.
- Steinschneider, Polemische Literatur in arab. Sprache (Lipce, 1877.) 196.
- Steiskal Károly 147, 148.
- Stephani Barnabás 151. — Lajos 118.
- Stephanie R. Adolf 118.
- Stheb János 353.
- Stibor vajda 300.
- Stimulus amoris in Jesum, XIV. sz.-i kézirat 159.
- Stock Miklós kassai plébános 49.
- Stockholmi egyetem 304.
- Stoeckel Farkas lipcei nyomtató 374.
- Stoll Péter benedekrendi szerzetes 52.
- Stök János 350.
- Strabo, Geographiae libri (1480.) 363.
- Strassburg 83, 86, 212, 226, 227, 278, 365—375, 377, 378. —i akadémia 84. —i egyetemi ktár 410.
- Strelin Miklós 48.
- Strziewbro Jakab 236.
- Stuer, Barnim von — 64.
- Sturm Albert 122.
- Stuttgart 84.
- Suarovius Illés szepesi kanonok 49.
- »Summa de sententia excommunicatio-nis« 134, 135.
- »Summa de symonia« 135, 139.
- Summa dominorum, XIV. sz.-i kézirat 41.
- »Summa Johannis« 137, 138.
- Summa pauperum, XV. sz.-i kézirat 228.

- »Summa Pisani« 141, 145.
 »Summa viciorum« 137, 138.
 »Summa virtutum« 142.
 Summarium decisionum rotae Romanae,
 XV. sz.-i kézirat 344.
 Sunderland-ktár 210.
 Sümeg 178, 304.
 Svéd kir. kormány 395.
 Sybelinder Miklós nagyszombeni plébános
 139, 140. — ktára 139, 140.
 Syston-Park-ktár 210.
 Szabadalmi hivatal, M. kir. — 118, 204,
 395.
 Szabadka 214, 413. —i városi múzeum
 és közkönyvtáregyesület 266, 267.;
 ktára 111, 266—269, 334.
 Szabadságharcra von. gyűjtemény a M.
 N. Múzeum ktárában 93, 110, 124,
 125, 207, 300, 396, 397. — Aradon
 268.
 Szabéd 428. —i unitárius egyház 428.
 Szabolcs vmegye alispáni hiv. 270. —i
 múzeum 265. —i törvényhatósági
 ktár 268.
 Szabó Ervin 284. — Ferencz 118. —
 Károly 109, 114, 398, 416.; Régi
 Magyar Könyvtára 2, 57, 61, 65, 68,
 70—74, 76—90, 109, 111, 120, 173—
 175, 177, 180, 182—185, 198—202,
 211, 220, 258, 263, 264, 275—283,
 322, 336, 372, 378, 379, 380, 383,
 385—393, 398, 416.; Adalékok — R.
 K. M.-hoz 76—90, 198—202, 275—
 283, 386—393.
 Szalay Imre 92, 119, 204, 298, 395. —
 László 204.; tudósításai a frankfurti
 birodalmi gyűlésről 300.
 Szalmanészer asszir kir. 193.
 Szamosujvár 214.
 Szana Tamás 121.
 Szarvas 189.
 Szatmár 214, 297. —i béke 263, 264.
 —i Kölcsey-kör 334.; ktára 334. —i
 pki ktár 56.
 Szádeczky Béla 92, 119, 399, 400. —
 Lajos 400.
 zámvevőszék, M. kir. — 92.
 Szász-Régen 247.
 »Századok« 104, 127, 128, 130, 216, 323.
 Szeged 91, 214, 270, 298, 332, 334, 413.
 — polgármesteri hivatala 298. —i
 Dugonics-társ. 298. —i kir. ügyész-
 ség 403. —i Somogyi-ktár 266, 268 —
 270, 334, 402—406. —i városi mú-
 zeum 266.; tanács 403, 405.
 Szegzárd 266, 297.
 Szelleczky Jakab, Symplegas controver-
 sarum questionum nomico-politicarum
 (Strassburg, 1614.) 86.
 Szende Gyula 407.
 Szent-Gallen 317. —i apátság ktára 25.
 Szent-Gotthárd 177. —i ütközet (1664.)
 177—180.
 Szent István-Társulat 298, 403.
 Szent-Ivány cs. ltára a M. Nemz. Mú-
 zeumban 207, 208, 301, 397. — Zol-
 tán 207.
 Szentes 266.
 Szepes vmegye 341.; alispáni hivatala
 119. —i káptalan 39, 48, 350. —i
 24 kir. város plébános együletének
 ktára 40, 150, 152, 248, 339, 344.
 —i Szent Márton-egyház 48, 50.
 Szepeshely 304.
 Szepes-Olaszi 231, 357.
 Széchenyi Ferencz gr. 214, 423. — élet-
 rajza 215. — ktára 379, 380.
 Széchenyi gr. cs. leltára a M. Nemz.
 Múzeumban 301. — orsz. ktár I. M.
 Nemz. Múzeum ktára — terem a M.
 Nemz. Múzeumban 116.
 Széchy György 72.
 Székely János 399. — Mózes 65.
 Székely nemz. múzeum Sepszi-Szent-Györ-
 gyön 265.
 Székely-Udvarhely 215.
 Székes-Fehérvár 64, 178, 214, 305. —
 visszavétele a törököktől 64.
 Széll Ákos 403.
 Szigetvári veszedelem 213.
 Szigligeti-társaság Nagyváradon 119, 273,
 304.

- Sziklay Gyula 119, 124. — János 305.
 Szilády Áron 2. — Károly 334, 406.
 Szilágyi Sándor 17, 67, 74, 171, 195,
 301—303, 305, 306, 318, 319, 335.
 — ktára 303.
 Szily Kálmán 129, 331.
 Szinnyi József (id.) 78, 92, 119, 121,
 122, 124, 126, 205, 207, 298, 416.;
 »Magyar írók élete és munkái« cz.
 munkája 83, 253, 416. — reperto-
 riuma a magyarországi hírlapiroda-
 lomról 416. — Józsefné 119.
 Szinnyi Merse István 205.
 Szirmay cs. Itára a M. Nemz. Múzeum-
 ban 93, 94, 125, 208, 396, 397. —
 Andor 125. — Balamér 397.
 Szolnok 177, 189, 190, 332.
 Szombathely 31, 215, 266, 334, 397,
 413. —i papnevelő intézet ktára
 268. —i premontrei főgimnáziumi
 ktár 268. —i püspöki ktár 268. —i
 városi közkvár 268, 269.
 Szontágh Miklós 119.
 Szőnyi béke (1627.) 72.
 Szőnyi Nagy István I. Nagy István.
 Sztárai Mihály, Comedia de sacerdatio
 (Magyar-Óvár, 1559.) 211.
 Szubay Benedek 395.
 Szurmay Sándor 305.
 Sücs János czle (1630.) 397.
- T**abulae Moisi et Habacuc de creatione
 angelorum, XIV. sz.-i kézirat 165.
 »Tabulae omnium librorum moralium«
 143.
 Takács Menyhért 332. — Sándor 204.
 Tallián (Vizeki) cs. ötvösi ágának Itára
 a M. Nemz. Múzeumban 94, 125,
 208, 397. — Gyula 94, 125.
 Tallóczy Matkó bán 309.
 Talmud 194.
 Tamás, Aquinói Szent — 38. — Com-
 mentaria super primo libro senten-
 tiarum, XV. sz.-i kézirat 236. —
 Commentaria super quarto libro sen-
 tentiarum, XIV. sz.-i kézirat 168. —
 Continuum super evangeliis sancto-
 rum Lucae et Johannis (Róma
 1470.) 213. — Contra gentiles 142.
 — De veritate catholicae fide, XIV.
 sz.-i kézirat 158.; XV. sz.-i kézirat
 350. — Explicatio decalogi, XIV.
 sz.-i kézirat 234. — Expositio orati-
 onis Dominicae et Psalmorum, XIV-
 sz.-i kézirat 158.— Libellus de vitiis
 et virtutibus 381. — Postillae super
 evangelia 144. — Questiones super
 quarto sententiarum, XV. sz.-i kéz-
 irat 234. — Summa theologiae veri-
 tatis, XIV. sz.-i kézirat 40. — Summa
 theologica, XV. sz.-i kézirat 239.:
 (Venezze, 1496.) 374. — Super pri-
 mum et secundum sententiarum 142.
 — Super tertium sententiarum 139,
 143. — Tractatus de corpore Christi,
 XV. sz.-i kézirat 340.
 Tannenberger Miklós kassai esküdt 355.
 Tasch György 89.
 Tata 335.
 »Taxa apotheca Cassoviensis« 429.
 Táttra-múzeum Felkán 265. — egyeslet
 265.
 Távbeszélő hálózat igazgatósága 119, 204.
 Technologiai iparmúzeum, Orsz. magyar
 — 119.
 »Technologiai Lapok« szerk. 304.
 Tegernsee 365.
 Telv Péterné, Özv. — 88.
 Temes vm. 98.
 Temesvár 91, 97—99, 119, 214, 266,
 267, 298, 304, 332, 334, 413. —i dél-
 magyarországi tört. és régészeti mú-
 zeum-egyeslet 91, 97, 117, 267.; régé-
 szeti szakkára 111. —i városi tanács
 204, 298, 303.; ktára 266, 268, 406.
 — józsefvárosi polg. olvasó-egyeslet
 ktára 268.
 Temesvári Pelbárt 212. — Sermones
 Pomerii de sanctis (Hagenau, 1500.)
 379. — Sermones Pomerii de tem-
 pore (Hagenau, 1500.) 379. — Ser-
 mones Pomerii quadragesimales (Ha-

- genau, 1500.) 380. — Stellarium (Hagenau, 1502.) 204.
- Temesváry Rezső 119, 305.
- *Temps* (1899. évf.) 206.
- Természettudományi társ., Magyar kir. — 119, 403.
- Tersztyánszky Dezső 124.
- Testamenti veteris historia, XIII. sz.-i kézirat 32.
- Testamentum novum, XIV. sz.-i kézirat 47.
- Testamentum XII. patriarcharum, XV. sz.-i kézirat 348.
- Teszér 394.
- Tetra evangelion (Brassó, 1562.) 298.
- *Teuffels Roth und Pfaffen That* 185.
- Textor de Aquisgrano, Sermones tres (Strassburg, 1496.) 375.
- *Textus sententiarum* 143. — et conclusiorum, XV. sz.-i kézirat 344.
- Téglás Géza 395.
- Térey Gábor 424.
- Téry Ödön 124.
- Téth 91.
- Thallóczy Lajos 196, 204.
- Thaly cs. ltára a M. Nemz. Múzeumban 94, 125, 208, 301, 397. — Kálmán 61, 120, 300.; *Az első hazai hirlap* cz. dolgozata 61.
- Thamasch kassai esküdt 356.
- Thanberg Péter 166.
- Tharentasia, Petrus de — Super quartum sententiarum 144.
- Themistius, Paraphrasis in posteriora Aristotelis (Velencze, 1499.) 379.
- Theodoricus, Breviarium novum magnum 137.
- Theriaca Judaica (Nürnberg, 1681.) 193.
- Thesaurus de sanctis, XV. sz.-i kézirat 355.
- Thilo, Codex Apocryphus Novi Testamenti (Lipscse, 1832.) 192.
- Thomay József 403.
- Thököly Imre 186—190, 207.
- Thronhjem 304.
- Thurmeyer Mihály bécsi nyomtató 278.
- Thuróczi János 82. — Krónikájának brünni kiadása 210, 212, 367.
- Thury József 334, 406.
- Thurzó Elek 300.
- Tichy Ákos 100.
- Tidemann János Vilmos 278.
- Tieffenbach 68.
- Tihanyi cs. ltára a M. Nemz. Múzeumban 94, 125, 208, 397.
- Tirbach Miklós 356.
- Tisza-füredi múzeum és könyvtár-egyesület ktára 111, 266—269, 334. — múzeuma 266, 267.
- Tokaj 190.
- Tokioi egyetem 304.
- Toldalagi Gábor 423.
- Toldot Jesu 193.
- Toldy Ferencz 302, 314.; ktára Pozsonyban 268, 269, 334. — László 124, 222, 223.
- Tolna vmegyei múzeum 266.
- Tolnai Vilmos 92, 119.
- Tomka Sándor 92, 119, 305.
- Torkos Jakab czle (1725.) 397.
- Tornacensis, Gilbertus — Sermones de tempore et de sanctis, XIV. sz.-i kézirat 50. — Sermones de variis hominum statibus, XV. sz.-i kézirat 360.
- Torontál vm. 98.
- Torresanus András velencei nyomtató 365, 367.
- Torronibus, Horatius de — 371.
- Torstenson 322.
- Tótfalusi Kis Miklós l. Kis Miklós.
- Tóth Béla 119, 163. — Mike 119, 305.
- Tömörkény István 334, 405, 406.
- Török cs. (Várad) ltára a M. Nemz. Múzeumban 126. — (Telekesi) 207, 208. — Imre (Telekesi) 207. — István 305.
- Török-Bálint 92.
- Török-Szent-Miklós 190.
- Történelmi Életrajzok, Magyar — 1, 127, 128, 220, 333. — társulat 92, 118, 302, 400, 403.
- Törvénczikk a köteles példányok beszolgáltatásáról 113, 115, 116, 120, 123.

- »Tractatus contra hereticos et plura alia« 142.
- Tractatus de distinctione cognationis vel affinitatis, XV. sz.-i kézirat 339.
- »Tractatus de moribus, conditionibus et requitiis Turcorum« 212.
- »Tractatus de praedestinatione« 144.
- »Tractatus de poenitentia« 144.
- Tractatus de processu iudiciali, XV. sz.-i kézirat 343.
- Tractatus de sacramentis, XV. sz.-i kézirat 230. — etc. XV. sz.-i kézirat 344.
- Tractatus de sanctissima Trinitate, XIV. sz.-i kézirat 149.
- Tractatus de summa trinitate et de fide 357. catholica, XV. sz.-i kézirat 248.
- Tractatus de virtutibus et vitiis, XV. sz.-i kézirat 230.
- »Tractatus de vita activa« 144.
- Tractatus de vita emendanda, XV. sz.-i kézirat 229.
- Tractatus de vita S. Elisabeth, XV. sz.-i kézirat 235.
- Tractatus theologici, XV. sz.-i kézirat 231.
- Tractatus theologici varii, XV. sz.-i kézirat 344, 358.
- Tractatus varii etc., XV. sz.-i kézirat 347.
- »Transsylvania« szerk. 119.
- Trapezantius, Georgius, Commentarii in Philippicas Ciceronis (Velence) 385.
- Trattner cs. 98.
- Trausch Schriftsteller-Lexicon 387.
- Trautz-Bauzonnet könyvkötő 210.
- Trefort Ágoston 316, 319.
- Trenck Frigyes br. levelei a M. Nemz. Múzeumban 122.
- Trencsén 173. — vmegyei természettudományi egyesület ktára 268. — i kegyes tanító-rend házi ktára 268.
- Treviso 384.
- Trier 193, 251.
- Triesti ált. biztosító társulat 119.
- »Triumphirender Reichs-Adler« (1687.) cz. röpirat 256.
- Troppau 70.
- Tros János 339.
- Trottus, Albertus, Tractatus de horis canonicis 385.
- Tröster János 182.
- Truchs Albert 83.
- Trudenberch Lukács nagyszebeni plébános 140, 141.
- Turčić Gáspár zenggi nyomtató 372.
- Turini Regio Museo industriale 118.
- »Turul« 126—128, 130.
- Turócz-Szent-Márton 266, 334. — i múzeumi tót társaság 334.; ktára 111, 266—269, 334, 406.
- Tübingen 60, 382. — i egyetem 304.
- »Türcken-Krieg, Der in 1696. continirte —« (Bécs, 1696.) cz. ujságlap 261.
- »Türkische Ankunfft« (1663.) cz. röpirat 170.
- U**baldinus liellenfeldi apát, Concordantiae charitatis, XV. sz.-i kézirat 351.
- Uberti, Fazio Degli, Ditta mondo (Vicenza, 1474.) 362.
- Udalricus de Capella 26.
- Udvarhelyi János Ignác, Anima ecclesiae Christianae (Bécs, 1680.) 282.
- Ugoletus Angelus parmai nyomtató 369, 370.
- Ujhelyi Hugó 124. — Mihály és János czle (1626.) 397.
- Ujvidéki Matica Srpske 119, 298.
- Ulászló (II.) m. kir. 125, 300, 372.
- Ulfilas gót bibliája 291.
- Ulm 258.
- Ulrik hamburgi plébános 51.
- »Umständlicher Bericht vom unglücklichen Verlust der Griechisch-Weissenburg« cz. röpirat 260.
- »Umständlicher Bericht von dem kays. Kriegs-Heer unter Führung des Marggrafen Ludwig zu Baden« (1689.) cz. hadi jelentés 259.
- »Ungarische Warheits-Geige« 185.
- »Ungarischer Rebellions Brunn« cz. XVII. sz.-i röpirat 68.
- Ungleich Lukács 83.

- Ungnad Kristóf 8, 10.
 Ungvár 215.
 »Unruhen, Die ungarische und sevensche —« (Köln, 1705.) 263.
 Unzola, Petrus de — Anrora novissima composita super summam Rolandini. XIV. sz.-i kézirat 235.
 Upsalai egyetem 304. —i könlgl. humanistiska vetenskaps samfundet 92, 119.
 »Urambátyám« szerk. 304.
 Utrecht 90, 387. —i egyetem 304.
 »Üstökös« szerk. 304.
- Vajda Ödön** 119.
 Valla György 371. — Laurentius. In Antonium Raudensem invectia (Velenceze, 1481.) 364.
 Vallás- és közoktatásügyi minisztérium, Magyar — 92, 94, 96, 110, 114, 119, 205, 265, 272, 298, 301, 395, 405.
 Vallée Léon »Bibliographie des bibliographies« cz. könyvei 414.
 Van Ghelen János bécsi nyomtató 282, 389, 391.
 Van Maschtricht Péter utrechti egyetemi rektor 387.
 Varasd vmegye 303.
 Varesius római nyomtató 90.
 Varia Materia Theologica, XV. sz.-i kézirat 38.
 Varia opera astrologica. — Tabulae Alphonsi regis. — De motu solis et lunae, XIV. sz.-i kézirat 159.
 Varia theologica, XV. sz.-i kézirat 240.
 Varjú Elemér 17, 114, 121, 124, 130, 131, 221, 228, 322, 332, 337, 383, 407, 424. — ktár 378.
 Vas vmegye 397. —i kultur-egyesület 334. — ktára 266, 268, 406. — múzeuma 266.
 »Vasárnapi Ujság« 128, 129, 304.
 Vasvári András veszprémi prépost 32.
 Vasvári béke (1664.) 177, 179—181. —ről szóló jelentések 179.
 Vasváry Béla 92, 121.
 Vathacha János 36.
- Vatikán** 1. Róma 25.
 Vác 187, 214, 413. —i múzeum-egyesület 266.
 Vámbéry Rusztem 305.
 Vándorkönyvtárak 1. Népkönyvtárak.
 Váradí Ödön 92, 119, 320.
 Várady Gábor 92, 121.
 Váró Ferenc 334, 406.
 Vásárhelyi Zsigmond 204.
 Vázsonyi Vilmos 331.
 Velencez 82, 119, 120, 189, 204, 211, 254, 255, 262, 279, 363—379, 383, 385.
 Velics László 298.
 Venczel (IV.) cseh kir. 160. — passauai püspök 277.
 Vendranimo, Promissio Andreae —, kézirat 21.
 Venetus, Paulus. Commentaria in libros Aristotelis (Velenceze, 1481.) 364.
 Veracius, Constantinus és Speracius testvérek, velencezi nyomtatók 279.
 Verantius Faustus ötnyelvű szótára (Velenceze, 1595.) 211.
 Veres Endre 400. — Samu 119, 305.
 Vergilius 143, 146, 293.
 Verseczi községi iskolák ktára 269. — városi múzeum 266.
 Versions germanicae aliquot bullarum papalium, XV. sz.-i kézirat 235.
 Versus duodecim sapientum, kézirat 21.
 Versus grammaticales, XIV. sz.-i kézirat 51.
 Veszely Károly 18, 19, 348.
 Veszprém 115, 178, 215, 304. —i egyházmegyei hivatal 119. —i ev. ref. egyházmegye 92, 119. —i püspökség 303.
 Veterani Frigyes gróf 261.
 Vetési László, Oratio ad pontificem Sixtum IV. (Róma, 1475.) 119, 385.
 Vette János György, Q. D. B. V. Muliebria (Wittenberg, 1710.) 393.
 Véghely Dezső oklevél-gyűjteménye 94, 113—115, 124, 126, 205—208, 300, 397.
 Viaud Julien 292.
 Vicenza 362.

- Viddin 259.
 Vidéki ktárak állami segélyezése 110, 111.
 Vigerius, *Controversia de excellentia instrumentorum* (Róma, 1512.) 92, 119.
 Villa, Johannes de — *Quadragesimale*, XV. sz.-i kézirat 338.
 Vinczy András pozsonyi kanonok 389.
 Viridanus, *Questiones librorum ethicorum*, XV. sz.-i kézirat 246.
 Vita Sanctae Elizabethae, XV. sz.-i kézirat 243.
 Vitellia 365.
 Vitéz János 249.
 Vivianus Péter Pál bécsi nyomtató 386.
 Vizsolyi biblia 335.
Vocabularium Latino-Germanicum, XV. sz.-i kézirat 241, 358.
 Vogelfrey Mihály 357.
 Voigt Lipót bécsi nyomtató 388, 392.
 Volckra Theophil gr. 278.
 Voragine Jakab 142. — *Legendae sanctorum*, XIV. sz.-i kézirat 44. — *Sermones quadragesimales* 337.
 Vorstellung der . . . Josepho Primo . . . Croenung. (1687.)
 Vörös kereszt-egyesület 119.
 Vörösmarti Mihály sellyei plébános 86. — *Consultatio catholica de fide Lutherana capessenda* (Wittenberga, 1615.) 86.
 Vukovári alispáni hivatal 119.
- W**agenmann Ábrahám nürnbergi nyomtató 64, 85.
 Wagner Károly, *Analecta Scepussii* 48—50.
 Wahler Aladár 119, 400.
 Wajdits S. 305.
 Waldkirchen 366.
 Wallenstein Albert 71—73.
 Wallsdorf Keresztély 174.
 Walter nagyváradi pk. 31.
 Walter Gyula 119, 204, 305.
 Waltner Mihály 377.
 Wann Pál 376.
 Warhaffte Relation oder Beschreibung . . . Ofen . . . Belagerungen und Eroberungen (Augsburg, 1686.) 251.
 »Warhafftiger Bericht von der . . . entzetzlichen Verrähterey« (1687.) 252.
 »Warhafftige Beschreibung von der Belagerung und Übergab der Vestung Neuhausel« 172.
 »Warhafftige Relation dessen, was die Haupt-Armee denkwürdiges zugetragen« (1684.) 187.
 Washington 118, 119, 304. — i Smithsonian Institution 118, 304.
 Watt 226.
 Wechel András nyomtató 82, 86.
 Weigel és Zestermann, *Die Anfänge der Druckekunst* (Lipsee, 1866.) 42.
 Weinangl Hans czle (1492.) 125.
 Weinvurm Antal fényképész 94, 124.
 Welacus Máténé 81.
 Weller Emil 57, 59, 60, 63, 71, 73, 262.
 — »Annalen der poetischen National-Literatur der Deutschen in XVI. u. XVII. Jahrhundert« cz. műve Freiburg, 1862—64.) 63, 73, 172, 258, 262.
 — »Die ersten deutschen Zeitungen« cz. műve (Tübingen, 1872.) 60, 187.
 Wels, Johannes Erhardus de — 230.
 Werbóczy Tripartituma 210.
 Werdena, Martinus de — kölni nyomtató 378.
 Werner kéziratai a M. Nemz. Múzeumban 299.
 Werner, Georgius, *De admirandis Hungariae aquis* (Antwerpen, 1557.) 80.
 Werther János jeni nyomtató 280.
 Wessel Lőrincz 172.
 Wesselényi ltár 398, 400.
 Wessenberg osztrák miniszter 300.
 Westphaliai, Henricus de — *Sermones*, XV. sz.-i kézirat 338. — Johannes de — löweni nyomtató 383.
 Westfalia, Stephani Henrik esukárdi plébános 153, 154.
 Weszelin Pál, Oktató és vigasztaló praedicatiók (Debreczen, 1641.) 204.
 Weydnaw Tamás lőcsei prédikátor 346.
 Widmanstetter Ferencz gráci nyomtató 176, 387.

- Wiener Moszkó 305.
 »Wiener Zuschauer« (1848. évf.) 123.
 Wihitz 259.
 Williams Fr. W. 119.
 Wild Lénárd velencei nyomtató 368.
 Winckler Ferencz József, Summa medendi scientia (Bécs, 1672.) 278.
 Windhag 373, 374.
 Winsheim Konrád 164.
 Wittenberg 81, 86, 393. —i egyetem 81.
 Wlassics Gyula 317, 333.
 Wodiáner-féle kiadvány a múzeumokról 298.
 Woensen rajzoló 330.
 Wohiniz György 282.
 Wolf, Biblia Hebraea 193.
 Wolfenbütteli kir. udv. ktár 288.
 Woodhull ktár 210.
 Wratislavia, Johannes Benedictus de kassai prédikátor 248, 249.
 Wurzbach K., Biograph. Lexicon 185.
 Würzburg 257.
 Würzburgi fizikai és orvosi társ. 298.
 Würzburgi Konrád 53. — »Die Goldene Schmiede« cz. költeménye 53.
 Wynandus magister, Opuscula etc., XV. sz.-i kézirat.
 Wyseshrad 239.
- Z**ahlbruckner A. 92, 119.
 Zainer Günther augsburgi nyomtató 362.
 Zalánkemén 230. —i diadal 260.
 Zambo Miklós tárnokmester 41.
 Zanis, Bartholomaeus de — velencei nyomtató 379.
 Zágráb 123. —i egyetem 304. —i káptalan 391. —i városi tanács 303.
 Zbyněk prágai érsek 83.
 Zecher Kristóf 81.
 »Zeitschrift für Bibliothekswissenschaft« 133.
 »Zeitschrift für Bücherfreunde« 107, 219, 331.
 Zengg 372.
 Zenker E. V., Geschichte der Wiener Journalistik von den Anfängen bis zum Jahre 1848. (Bécs és Lipcse, 1892.) 61.
 Zenous, Fortezze d'Ongheria (Velence, 1567.) 120.
 Zenta 261, 304. —i győzelem 261.
 Zestermann I. Weigel 42.
 Zherniz Pál kirchbergi esperes 276.
 Zibrť Čeněk, Bibliografia české historie (1900.) 427.
 Zichy Jenő gr. 119. — Mihály 426.
 Ziegern János würzburgi könyvnyomtató 257.
 Zilahi Simon 331.
 Zimándy Ignác 92, 119.
 Zimmermann Márton augsburgi műkeskedő 180.
 Zirczi apátság 298, 303.
 Zittau 190.
 Zlatarič, Dominicus, Elektra (Velence, 1597.) 82.
 Zlyvarech Gáspár 35.
 Zochis, Jacobus de — Lectura super decretalium, XV. sz.-i kézirat 340.
 Zombor 93, 215, 266, 297. —i városi ktár 269.
 Zöldy Ernő 335.
 Zrinyi Ádám, Disputatio iuridica (Bécs, 1679.) 281. — György 82. — Miklós, a költő 75, 173, 175—181.; — a szigetvári hős 66, 67, 172. — Péter 173, 175, 182.
 Zrinyi-Ujvár 173, 176, 177.
 Zuchettis, Georgius de — 371.
 »Zuschauer, Derösterr.« (1837. évf.) 123.
 Zürichi múzeum-egyleti ktár 410. —i városi ktár 410.
 Zvolverius, Pharmacopaeja Augustana 428.
 Zyll Gispert utrechti nyomtató 90.
 Zsámboki János 212.
 Zsigmond m. kir. 125, 140, 300. — Ágost lengyel kir. levelei és követségei 393.
 Zsitvatoroki béke 60, 65.
 Zsötér Andor 403.

Ujdonság!

SZÁZADUNK

Ujdonság!

MAGYAR IRODALMA KÉPEKBEN.

Széchenyi föllépésétől a kiegyezésig.

..... Irta

Endrődi Sándor.

Kiadta az Athenaeum. Ára diszes vászonköt. 6 kor.

Régóta nehezen várt könyv ez az Endrődi Sándoré, amely az ihletett poéta édes szózatával regél; cseveg a magyar irodalom, a mi irodalmunk nagyjairól, akiket idáig talán tudósok szemüvegén keresztül néztünk, és most egyszerre mintegy varázsütésre, meglepetve nézzük az ő csodálatosan lebilincselő egyéniségüket. A ragyogó nyelvü, tüzes érzésü poéta, életet, színt varázsol a tudomány szürke vásnára és irodalmunk történetének vezéralakjait mindenek számára érdekessé teszi; bemutatja mint írókat, művészeket és embereket.

Kapható minden könyvárusnál és a kiadó Athenaeumban,
Budapest, Kerepesi-ut 54. sz.

ATHENAEUM

KÉZIKÖNYVTÁRA

XVIII. KÖTET.

~~~~~

A MAGYAR NYELV

A művelt közönség számára.

Irta: BALASSA JÓZSEF. *****

***** Ára kötve 2 kor. *****

Az „ATHENAEUM“ kiadásában Budapest, VII., Kerepesi-ut 54.

Most jelent meg!

MAGYAR MINERVA.

Magyarországi múzeumok és könyvtárak czimkönyve.

Közreboesájtja

a múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelősége.

I. évfolyam. 1900.

Gróf Széchenyi Ferencz arczképével

Ára vászonkötésben 8 kor.

Kapható úgy a kiadóhivatalban, mint minden
könyvkereskedésben.

Az „Athenaeum“ kiadásában Budapest, VII., Kerepesi-ut 54.

Megjelent!

Megjelent!

DR. HORVÁTH CYRILL

MAGYAR IRODALOM TÖRTÉNETE.

I. kötet:

A Régi Magyar Irodalom Története.

Számos szövegképpel és műmelléklettel.

Ára a 755 lapra terjedő
nagy 8° alaku munkának
füzve 6, kötve 15 korona.

Kapható fenti kiadótár-
sulatnál, valamint min-
den könyvkereskedésben.

A vonatok indulása Budapestről.

Érvényes 1900. május hó 1-től.

A keleti pályaudvarról					A nyugati pályaudvarról				
vonat- szám	óra	perc	vonat neve	hová	vonat- szám	óra	perc	vonat neve	hová
D é l e l ő t t					D é l e l ő t t				
32	6	20	v. v.	Nagy-Kanizsa (Gyefehérvár, N.-Szeben	102	1	00	kel. ost. expr. v.	(Bécs, Berlin, Páris, Ostende, London
604	6	50	gy. v.	Kolozsvár, Stanislaw	110	5	45	kiál. ex.	Bécs, Páris
10	6	50	sz. v.	Bécs, Grác,	166	5	55	sz. v.	Palota-Ujpest
402	7	10	gy. v.	Kassa, Munkács	124	6	15		Érsekújvár
1002	7	15		Zágráb, Fiume, Róma	6102	6	35		Czegléd, Szolnok
304	7	30		Ruttka, Berlin	4102	6	45		Esztergom
1) 320	7	35	sz. v.	Hatvan	168	6	55		Palota-Ujpest
906	7	35		Belgrád, Brod	6012	7	05	v. v.	Lajosmizse
1508	7	50		Kassa, Csorba	1402	7	30	gy. v.	Zsolna, Berlin
1008	8	00		Zágráb, Fiume, Pécs	106	8	00		Bécs
606	8	10		Arad, Brassó	708	8	15		Temesvár, Orsova
506	8	30		Kolozsvár, Brassó	712	8	30	sz. v.	Temesvár
6	8	50	gy. v.	Bécs, Grác,	2) 142	8	45		Nagy-Maros
408	8	50	sz. v.	Munkács, M.-Sziget	170	9	15		Palota-Ujpest
1) 20	9	00		Bicske	116	9	25		Bécs, Berlin
1708	9	15		M.-Sziget, Stanislaw					
306	9	35		Ruttka, Berlin					
D é l u t á n					D é l u t á n				
1) 514	12	10	sz. v.	Nagy-Káta	6104	12	05	sz. v.	Czegléd, Szolnok
22	12	25		Bicske, N.-Kanizsa	172	12	15		Palota-Ujpest
310	12	35		Hatvan	136	12	25		Nagy-Maros
316	1	30		Gödöllő	146	12	40		Nagy-Maros
1302	1	45	gy. v.	Fehring, Grác,	4106	12	50		Dorog
504	1	55		N.-Várad, Debreczen	174	1	15		Palota-Ujpest
602	2	15		Arad, Bukarest	104	1	45	gy. v.	Bécs, Páris
4	2	20		Bécs, Páris, London	4) 4108	2	05	sz. v.	Pilis-Csaba
16	2	30	sz. v.	Bicske	126	2	15		P.-Nána, Léva
404	2	35	gy. v.	Kassa, Lemberg	176	2	20		Palota-Ujpest
904	2	40		Konstantinápoly	704	2	30	gy. v.	Bukarest
312	2	45	sz. v.	Hatvan	144	2	35	sz. v.	Érsekújvár
510	2	55		Szolnok	4104	2	40		Esztergom
1004	3	00	gy. v.	Zágráb, Fiume, Róma	720	2	45		Czegléd
1022	3	20	v. v.	Adony-Szabolcs, Paks	6002	2	55		Lajosmizse
910	3	35	sz. v.	Szabadka	2) 186	3	20		Palota-Ujpest
302	3	45	gy. v.	Ruttka, Berlin	716	4	25		Szeged
12	4	30	sz. v.	Győr	178	4	30		Palota-Ujpest
308	5	20		Ruttka, Berlin	108	4	45	gy. v.	Bécs
508	5	45		Kolozsvár, Brassó	138	4	50	sz. v.	Nagy-Maros
318	6	25		Hatvan	148	5	45		Vác
1706	7	05		M.-Sziget, Stanislaw	180	6	00		Palota-Ujpest
2) 18	7	20		Bicske	140	6	20		Palota-Ujpest
24	7	35		N.-Kanizsa, Triest	710	7	00		Verciorova
1506	8	00		Kassa, Csorba	4112	7	10	v. v.	Esztergom
1006	8	30		Zágráb, Fiume, Eszék	6014	7	20		Lajosmizse
406	8	55		Miskolcz, Lemberg	182	7	40	sz. v.	Palota-Ujpest
48	9	00	t. szsz.	Bicske	4) 128	7	50		Nagy-Maros
502	9	15	gy. v.	Kolozsvár, Bukarest	3) 154	8	20		Vác
1904	9	35	sz. v.	Gyékényes, Brod	218	9	05	tv. szsz.	Zsolna, Berlin
1304	9	55		Fehring, Grác,	184	9	25	sz. v.	Palota-Ujpest
608	10	00		Arad, Brassó	118	9	35		Bécs
908	10	20		Belgrád, Eszék, Brod	706	10	10	gy. v.	Szeged, Verciorova
2) 1510	10	40	gy. v.	Kassa, Csorba	3) 188	10	20	sz. v.	Palota-Ujpest
8	10	45	sz. v.	Bécs, Sopron	152	10	40		Vác
322	11	10	v. v.	Ruttka, Miskolcz	5) 902	11	20	keleti expr. v.	(Belgrád, Konstantinápoly
					6) 702	11	30	kel. ost. expr. v.	(Bukarest, Konstantinápoly

1) Közlekedik ünnep- és vasárnapokon május 15-től bez. szept. 15-ig.
 2) Közlekedik június 1-től bez. szept. 15-ig.
 3) Közlekedik június 15-től bez. szept. 15-ig.

1) Közlekedik június 1-től minden csütörtökön.
 2) > ünnep és vasárnap május 15-től.
 3) > ünnep és vasárnap máj. 15. szept. 15-ig. június 1-től.
 4) > minden kedd, csütört. és vasárnapon.
 5) > minden szerdán és szombaton.

A vonatok indulása Buda-Császárfürdő kitérőről.

4002	6	14	sz. v.	Esztergom	4006	12	30	sz. v.	Dorog
					3) 4008	1	55		Pilis-Csaba
					4004	2	29		Esztergom
					4012	7	05	v. v.	Esztergom

A vonatok indulása Budapest-Józsefvárosról.

-	-	-	-	-	324	6	50	sz. v.	Pécel

A vonatok érkezése Budapestre.

Érvényes 1900. május hó 1-től.

A keleti pályaudvarra					A nyugati pályaudvarra				
vonat-szám	óra	perc	vonat neve	honnan	vonat-szám	óra	perc	vonat neve	honnan
D é l e l ő t t					D é l e l ő t t				
645	5	00	t. szsz.	Arad	701	12	50	kel. ost. expr. v. sz. v.	(Konstantinápoly, Bukarest)
321	5	20	v. v.	Ruttká, Berlin	161	4	40	sz. v.	Palota-Ujpest
1707	5	45	sz. v.	M.-Sziget	163	5	40	»	Palota-Ujpest
607	6	10	»	Brassó, Arad	151	6	20	»	Vác
47	6	15	t. szsz.	Bicske	101	6	30	»	Szolnok, Czegléd
405	6	35	sz. v.	Lemberg, Miskolcz	165	6	40	»	Palota-Ujpest
7	6	40	»	Bécs, Sopron	117	6	50	»	Bécs
1) 1509	6	55	gy. v.	Brassó, Kassa	709	7	15	»	Verciorova
907	7	05	sz. v.	Belgrád, Brod	4113	7	25	v. v.	Dorog
507	7	10	»	Brassó, Kolozsvár	217	7	35	tv. szsz.	Berlin, Zsolna
1303	7	25	»	Gráz, Fehring	167	7	45	sz. v.	Palota-Ujpest
309	7	30	»	Hatvan	6011	7	50	v. v.	Lajosmizse
501	7	50	gy. v.	Bukarest, Brassó	139	8	10	sz. v.	Nagy-Maros
1021	7	55	v. v.	Paks, Adony, Szabolcs	713	8	25	»	K.-K.-Félegyháza
1505	8	15	sz. v.	Kassa, Csorba	4101	8	35	»	Esztergom
1005	8	20	»	Fiume, Zágráb, Eszék	127	8	45	»	Párkány-Nána
1003	8	40	gy. v.	Róma, Fiume	169	10	10	»	Palota-Ujpest
1) 319	8	45	sz. v.	Hatvan	715	10	55	»	Szeged
509	9	15	»	Szolnok	143	11	05	»	Érsekujvár
11	9	20	»	Győr					
909	10	00	»	Szabadka					
307	10	05	»	Ruttká, Fülel					
23	10	15	»	N.-Kanizsa, Triest					
D é l u t á n					D é l u t á n				
311	12	25	sz. v.	Hatvan	171	12	55	sz. v.	Palota-Ujpest
301	12	50	gy. v.	Berlin, Ruttká	141	1	15	»	Nagy-Maros
903	1	05	»	Konstantinápoly	703	1	25	gy. v.	Bukarest
601	1	10	»	Bukarest, Arad	103	1	50	sz. v.	Páris, Bécs
1901	1	25	»	Gyékényes, Pécs	173	1	58	sz. v.	Palota-Ujpest
403	1	30	»	Lemberg, Kassa	175	3	05	»	Palota-Ujpest
3	1	45	»	London, Páris, Bécs	6001	3	15	»	Lajosmizse
503	1	50	»	N.-Várad, Debreczen	135	4	00	»	Nagy-Maros
1301	2	05	»	Gráz, Fehring	185	4	10	»	Palota-Ujpest
21	4	50	sz. v.	Bicske, N.-Kanizsa	6103	4	20	»	Szolnok, Czegléd
313	5	35	»	Gödöllő	4103	4	35	»	Esztergom
27	6	05	»	Győr	145	5	25	»	Nagy-Maros
505	6	20	»	Brassó, Kolozsvár	177	5	45	»	Palota-Ujpest
905	6	40	»	Belgrád, Eszék	115	6	05	»	Bécs, Berlin
305	7	00	»	(Berlin, Ruttká, Szerencs)	179	6	50	»	Palota-Ujpest
5	7	15	gy. v.	Bécs, Gráz	711	7	00	»	Temesvár
605	7	20	sz. v.	Brassó, Arad	107	7	25	gy. v.	Bécs
1007	8	00	»	Fiume, Zágráb, Pécs	707	7	40	»	Orsova, Temesvár
1705	8	10	»	Stanislaw, M.-Sziget	147	8	05	sz. v.	Vác
1) 15	8	20	»	Bicske	4105	8	15	»	Pilis-Csaba
407	8	30	»	Munkács, M.-Sziget	181	8	25	»	Palota-Ujpest
1001	8	35	gy. v.	Róma, Fiume, Zágráb	125	8	45	»	Párkány-Nána
1507	8	50	sz. v.	Csorba, Kassa	105	9	00	gy. v.	Bécs
1) 19	9	00	»	Bicske	1401	9	25	»	Berlin, Zsolna
9	9	15	»	Bécs, Gráz	4111	9	35	v. v.	Esztergom
303	9	20	gy. v.	Berlin, Ruttká	719	9	58	sz. v.	Szolnok, Cegléd
603	9	40	»	(N.-Szeben, Gyfehérvár, Kolozsvár, Stanislaw)	183	10	05	»	Palota-Ujpest
25	9	50	sz. v.	Triest, N.-Kanizsa	153	10	20	»	Vác
401	10	00	gy. v.	Munkács, Kassa	137	10	35	»	Nagy-Maros
1) 513	10	30	sz. v.	Hagy-Káta	109	10	45	kiál. ex. kel. ost. expr. v.	Páris, Bécs
1) 317	10	40	»	Hatvan	101	11	00	»	(London, Ostende, Páris, Berlin, Bécs)
1) 17	10	40	»	Bicske	6013	11	10	v. v.	Lajosmizse
					901	11	20	keleti expr. v. sz. v.	(Konstantinápoly, Belgrád)
					123	11	30	sz. v.	Érsekujvár
					187	11	45	»	Palota-Ujpest

1) Közlekedik június 15-től bez. szept. 15-ig.
 2) > május 15-től.
 3) > június 1-től bez. szept. 15-ig.
 4) > ünnep- és vasárnap május 15-től bez. szept. 15-ig.

1) Érkezik minden hétfőn és csütörtökön.
 2) Közlekedik június 1-től.
 3) > ünnep és vas. máj. 15-től szept. 15-ig.
 4) > ünnep és vasárnap május 15-től.
 5) Érkezik június 1-től minden szerdán.
 6) > minden kedd, csütörtök és szombaton.

A vonatok érkezése Buda-Császárfürdő kitérőbe.

4013	7	17	v. v.	Dorog	4003	4	41	sz. v.	Esztergom
4001	8	45	sz. v.	Esztergom	4005	8	29	»	Pilis-Csaba
					4011	9	35	v. v.	Esztergom

A vonatok érkezése Budapest-Józsefvárosra.

323	6	00	sz. v.	Pécel	-	-	-	-	-

Állomások	Gy. V. I-II.		Gy. V. I-III.		Sz. V. I-III.		Gy. V. I-II.		Gy. V. I-III.		Sz. V. I-III.		Gy. V. I-II.		Gy. V. I-III.		Sz. V. I-III.		
	402	304	710	730	320	1503	408	310	1235	310	316	401	312	308	315	313	308	315	313
Budapest kel. p. u. ... ind. erk.																			
Gödöllő ... erk.																			
Gödöllő ... ind. erk.																			
Aszód ... ind. erk.																			
Hatvan ... erk.																			
Hatvan ... ind. erk.																			
Aszód ... ind. erk.																			
Gödöllő ... ind. erk.																			
Budapest k. p. u. ... ind. erk.																			

* Csak ünnep és vasárnap május 15-től szeptember 15-ig bez. — + Június 15-től szeptember 15-ig bez. — ○ Május 15-től. — □ Május 15-től szeptember 15-ig Budapest keleti pályaudvar—Tura között Aszód állomás kivételével ünnep- és vasárnapokon az utasok felszállása ki van zárva.

BUDAPEST KELETI PÁLYAUDVAR—BICSKE ÉS VISSZA.

Állomások	Sz. V. I-III.		Gy. V. I-II.		Gy. V. I-III.		Sz. V. I-III.		Gy. V. I-II.		Gy. V. I-III.		Sz. V. I-III.		Gy. V. I-II.		Gy. V. I-III.		Sz. V. I-III.	
	47	1301	6	1302	4	16	12	18	5	27	21	16	12	18	5	27	21	16	12	18
Budapest keleti p. u. ... ind. erk.																				
Budapest-Ferencváros ... ind. erk.																				
Budapest-Kelenföld ... ind. erk.																				
Budapest-Kelenföld ... ind. erk.																				
Bicske ... ind. erk.																				

* A 7., 8. és 1304. sz. személyvonatnál naponta, X a 10. sz. személyvonatnál május 15-től bez. szept. 15-ig ünnep és vasárnapokon a szomszédos forg. menetjegyek használatá. ○ a 9. sz. személyvonatnál Bicske—Budapest keleti p. u. között Budapest—Kelenföld állomás kivételével május 15-től bez. szept. 15-ig, ünnep és vasárnapokon az utasok felszállása ki van zárva.

Állomások	§ Káll. exp. I-III.	Sz. Y. I-III.		Sz. Y. I-III.		Gy. Y. I-III.		Gy. Y. I-III.		Sz. Y. I-III.		Sz. Y. I-III.		Sz. Y. I-III.		Sz. Y. I-III.		Sz. Y. I-III.		Sz. Y. I-III.	
		Sz. Y. I-III.	Sz. Y. I-III.	Sz. Y. I-III.	Sz. Y. I-III.	Gy. Y. I-III.	Gy. Y. I-III.	Sz. Y. I-III.	Sz. Y. I-III.	Sz. Y. I-III.	Sz. Y. I-III.	Sz. Y. I-III.	Sz. Y. I-III.	Sz. Y. I-III.	Sz. Y. I-III.	Sz. Y. I-III.	Sz. Y. I-III.	Sz. Y. I-III.	Sz. Y. I-III.	Sz. Y. I-III.	
Budapest ny. p. u. .... ind.	545	525	615	655	730	800	845	915	925	1215	1235	1240	115	215	230	235	235	410	330	330	330
Palota-Ujpest	—	610 érk.	628	710 érk.	—	—	900	980 érk.	939	1230 érk.	1241	1257	130	—	235 érk.	250 érk.	333	—	—	—	—
Vácz	618	—	706	—	803	—	948	—	1018	—	124	143	—	255	—	—	333	—	—	—	—
Nagy-Maros	—	—	739	—	821	—	—	—	1050	—	157	220	—	321	—	—	410	—	—	—	—
Párkány-Nána	658	—	821	—	848	909	—	—	1130	—	—	—	—	358	—	—	500	—	—	—	—
Budapest ny. p. u. .... ind.	430	450	545	600	620	740	730	820	905	925	925	1020	1040	—	—	—	—	—	—	—	—
Palota-Ujpest	455 érk.	504	558	615 érk.	—	755 érk.	804	834	920	939 érk.	981	1035	1055	—	—	—	—	—	—	—	—
Vácz	—	513	635	—	705	—	845	911	1005	—	1085	—	1140	—	—	—	—	—	—	—	—
Nagy-Maros	—	615 érk.	—	—	799	—	919	—	1042	—	1108	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Párkány-Nána	—	—	—	—	820	—	—	—	1125	—	1149	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Állomások	Sz. Y. I-III.	Sz. Y. I-III.	Sz. Y. I-III.	Sz. Y. I-III.	Sz. Y. I-III.	T. V. sz. sz. I-III.	Sz. Y. I-III.	Sz. Y. I-III.	Sz. Y. I-III.	Sz. Y. I-III.	Sz. Y. I-III.	Sz. Y. I-III.	Sz. Y. I-III.	Sz. Y. I-III.	Sz. Y. I-III.	Sz. Y. I-III.	Sz. Y. I-III.	Sz. Y. I-III.	Sz. Y. I-III.	Sz. Y. I-III.	Sz. Y. I-III.
Párkány-Nána	—	—	—	—	443	523	—	635	720	—	810	—	1140	1297	—	—	—	—	—	—	—
Nagy-Maros	—	—	—	—	520	642	—	736	754	—	931	—	1140	118	—	—	—	—	—	—	—
Vácz	—	—	—	—	1) 600	642	—	—	—	—	1004	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Palota-Ujpest	425	525	604	625	1) 637	722	730	800	832	955	1052	1240	101	—	—	—	—	—	—	—	—
Budapest ny. p. u. .... érk.	440	540	630	640	650	735	745	810	845	1010	1105	1235	145	150	158	305	400	—	—	—	—
Párkány-Nána	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nagy-Maros	—	400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vácz	—	435	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Palota-Ujpest	—	355	513	530	1) 552	633	1) 732	810	822	—	920	1022	1033	—	—	—	—	—	—	—	—
Budapest ny. p. u. .... érk.	410	535	545	605	650	805	825	845	900	925	1005	1020	1033	1045	1130	1145	—	—	—	—	—

* Ézen vonatnál a szomszédos forgalmu menőjegyek használata ki van zárva. — A Május hó 15-től ünnep és vasárnapokon közlekedik. —
 ○ Május hó 15-től bezárólag szepitember 15-ig ünnep- és vasárnapokon közlekedik. — X Június hó 1-től közlekedik. — § Június hó 1-től minden
 csütörtökön közlekedik. — □ Június hó 1-től minden szerdán közlekedik.

A vonatok indulása Budapestről.

Érvényes 1900. október hó 1-től.

A keleti pályaudvarról					A nyugati pályaudvarról				
vonat-szám	óra	perc	vonat-neme	hová	vonat-szám	óra	perc	vonat-neme	hová
D é l e l ő t t					D é l e l ő t t				
32	6	20	v. v.	Nagy-Kanizsa	102	1	00	kel. ost. expr. v.	{Bécs, Berlin, Páris, Ostende, London
604	6	50	gy. v.	{Győhérvár, N.-Szeben, Kolozsvár, M.-Sziget	166	5	55	sz. v.	Palota-Ujpest
10	6	50	sz. v.	Bécs, Grác, Kassa, Munkács	6102	6	55	sz. v.	Czegléd, Szolnok
402	7	10	gy. v.	Zágráb, Fiume, Róma	4102	6	45	sz. v.	Esztergom
1002	7	15	sz. v.	Ruttká, Berlin	168	6	55	sz. v.	Palota-Ujpest
304	7	30	sz. v.	Gödöllő, Belgrád, Brod	6012	7	05	v. v.	Lajosmizse
320	7	35	sz. v.	Kassa, Csorba	1402	7	30	gy. v.	Zsolna, Berlin
906	7	35	sz. v.	Zágráb, Fiume, Pécs	106	8	00	sz. v.	Bécs
1508	7	50	sz. v.	Arad, Brassó	708	8	15	sz. v.	Temesvár, Orsova
1008	8	00	sz. v.	Kolozsvár, Brassó	712	8	30	sz. v.	Temesvár
606	8	10	sz. v.	Bécs, Grác	170	9	15	sz. v.	Palota-Ujpest
506	8	30	gy. v.	Munkács, M.-Sziget	116	9	25	sz. v.	Bécs, Berlin
6	8	50	sz. v.	M.-Sziget, Stanislaw					
408	9	15	sz. v.	Ruttká, Berlin					
1708	9	35	sz. v.						
306	9	15	sz. v.						
D é l u t á n					D é l u t á n				
944	12	00	tv. szsz.	Kis-Körös	6104	12	05	sz. v.	Czegléd, Szolnok
22	12	25	sz. v.	Bicske, N.-Kanizsa	172	12	15	sz. v.	Palota-Ujpest
310	12	35	sz. v.	Hatvan	136	12	25	sz. v.	Nagy-Maros
1302	1	45	gy. v.	Fehring, Grác	4106	12	50	sz. v.	Dorog
504	1	55	sz. v.	{Kolozsvár, Arad, Szatmár-Németi	174	1	15	sz. v.	Palota-Ujpest
4	2	20	sz. v.	Bécs, Páris, London	104	1	45	gy. v.	Bécs, Páris
16	2	30	sz. v.	Bicske	4108	2	05	sz. v.	Pilis-Csaba
404	2	35	gy. v.	Kassa, Lemberg	144	2	20	sz. v.	Érsekújvár
904	2	40	sz. v.	Konstantinápoly	176	2	25	sz. v.	Palota-Ujpest
312	2	45	sz. v.	Hatvan	704	2	30	gy. v.	Bukarest
510	2	55	sz. v.	Szolnok	4104	2	40	sz. v.	Esztergom
1004	3	00	gy. v.	Zágráb, Fiume, Róma	720	2	45	sz. v.	Czegléd
1022	3	20	v. v.	Adony-Szabolcs, Faks	6002	2	55	sz. v.	Lajosmizse
910	3	35	sz. v.	Szabadka	716	4	25	sz. v.	Szeged
302	3	45	gy. v.	Ruttká, Berlin	178	4	30	sz. v.	Palota-Ujpest
12	4	30	sz. v.	Győr	138	4	50	sz. v.	Nagy-Maros
308	5	20	sz. v.	Ruttká, Berlin	180	6	00	sz. v.	Palota-Ujpest
508	5	45	sz. v.	Kolozsvár, Brassó	140	6	20	sz. v.	Párkány-Nána
318	6	25	sz. v.	Hatvan	4110	6	40	sz. v.	Esztergom
1706	7	05	sz. v.	M.-Sziget, Stanislaw	710	7	00	sz. v.	Verciorova, Bukarest
24	7	35	sz. v.	N.-Kanizsa, Triest	6014	7	20	v. v.	Lajosmizse
1506	8	00	sz. v.	Kassa, Csorba	182	7	40	sz. v.	Palota-Ujpest
1006	8	30	sz. v.	Zágráb, Fiume, Eszék	218	9	05	tv. szsz.	Zsolna, Berlin
406	8	55	sz. v.	Miskolcz, Lemberg	118	9	35	sz. v.	Bécs
48	9	00	t. szsz.	Bicske	706	10	05	sz. v.	{Szeged, Verciorova, Bukarest
502	9	15	gy. v.	Kolozsvár, Bukarest	152	10	40	sz. v.	Vác
1904	9	35	sz. v.	Gyékényes, Brod	902	11	20	keleti expr. v.	{Belgrád, Konstantinápoly
1304	9	55	sz. v.	Fehring, Grác	702	11	30	kel. ost. expr. v.	{Bukarest, Konstantinápoly
608	10	00	sz. v.	Arad, Brassó					
908	10	20	sz. v.	Belgrád, Eszék, Brod					
8	10	45	v. v.	Bécs, Sopron					
322	11	10	v. v.	Ruttká, Miskolcz					

1) Közlekedik ünnep és vasárnap bez. nov. 25-ig.
 2) > minden kedd, csütört. és vasárnapon.
 3) > minden szerdán és szombaton.

A vonatok indulása Buda-Császárfürdő kitérőről.

4002	6	14	sz. v.	Esztergom	4006	12	30	sz. v.	Dorog
					4008	1	55	sz. v.	Pilis-Csaba
					4004	2	29	sz. v.	Esztergom
					4010	6	30	sz. v.	Esztergom

A vonatok indulása Budapest-Józsefvárosról.

324	6	50	sz. v.	Pécel

A vonatok érkezése Budapestre.

Érvényes 1900. október hó 1-től.

A keleti pályaudvarra					A nyugati pályaudvarra				
vonat- szám	óra	perc	vonat- név	honnan	vonat- szám	óra	perc	vonat- név	honnan
D é l e l ő t t					D é l e l ő t t				
645	5	00	t. szsz.	Arad	701	12	50	kel. ost.	(Konstantinápoly,
321	5	20	v. v.	Ruttka, Berlin				expr. v.	Bukarest
1707	5	45	sz. v.	M.-Sziget	163	5	40	sz. v.	Palota-Ujpest
607	6	10	»	Brassó, Arad	151	6	20	»	Vác
47	6	15	t. szsz.	Bicske	101	6	30	»	Szolnok, Czegléd
405	6	35	sz. v.	Lemberg, Miskolcz	165	6	40	»	Palota-Ujpest
7	6	40	»	Bécs, Sopron	117	6	50	»	Bécs
907	7	05	sz. v.	Belgrád, Bód	709	7	15	»	Bukarest, Verciorova
507	7	10	»	Brassó, Kolozsvár	4107	7	25	»	Dorog
1303	7	25	»	Grác, Fehring	167	7	35	»	Palota-Ujpest
309	7	30	»	Hatvan	217	7	45	tv. szsz.	Berlin, Zsolna
501	7	50	gy. v.	Bukarest, Brassó	6011	7	50	v. v.	Lajosmizse
1021	7	55	v. v.	Paks, Adony-Szabolcs	127	8	15	sz. v.	Parkány-Nána
1505	8	15	sz. v.	Kassa, Csorba	713	8	25	»	K.-K.-Félegyháza
1005	8	20	»	Fiume, Zágráb, Eszék	4101	8	35	»	Esztergom
1003	8	40	gy. v.	Róma, Fiume	169	10	10	»	Palota-Ujpest
319	8	45	sz. v.	Hatvan	715	10	55	»	Szeged
509	9	15	»	Szolnok	143	11	05	»	Ersekújvár
11	9	20	»	Győr					
909	10	00	»	Szabadka					
307	10	05	»	Ruttka, Fülel					
23	10	15	»	N.-Kanizsa, Triest					
1) Közlekedik bez. október 31-ig.					1) Érkezik minden hétfőn és csütört.				
D é l u t á n					D é l u t á n				
311	12	25	sz. v.	Hatvan	171	12	55	sz. v.	Palota-Ujpest
301	12	50	gy. v.	Berlin, Ruttka	703	1	25	gy. v.	Bukarest
903	1	05	»	Konstantinápoly	103	1	50	»	Páris, Bécs
1901	1	25	»	Gyékényes, Pécs	173	1	58	sz. v.	Palota-Ujpest
403	1	30	»	Lemberg, Kassa	175	3	05	»	Palota-Ujpest
3	1	45	»	London, Páris, Bécs	6001	3	15	»	Lajosmizse
503	1	50	»	(Kolozsvár, Arad, Szatmár-Németi)	135	4	00	»	Nagy-Maros
1301	2	05	»	Grác, Fehring	6103	4	20	»	Szolnok, Czegléd
315	3	05	sz. v.	Gödöllő	4103	4	35	»	Esztergom
21	4	50	»	Bicske, N.-Kanizsa	177	5	45	»	Palota-Ujpest
313	5	35	»	Hatvan	115	6	05	»	Bécs, Berlin
27	6	05	»	Győr	179	6	50	»	Palota-Ujpest
505	6	20	»	Brassó, Kolozsvár	711	7	00	»	Temesvár
905	6	40	»	Belgrád, Eszék	707	7	40	gy. v.	Orsova, Temesvár
305	7	00	»	(Berlin, Ruttka, Szerencs)	1) 4105	8	15	sz. v.	Pilis-Csaba
5	7	15	gy. v.	Bécs, Grác	181	8	25	»	Palota-Ujpest
605	7	20	sz. v.	Brassó, Arad	125	8	45	»	Nagy-Maros
1007	8	00	»	Fiume, Zágráb, Pécs	105	9	00	gy. v.	Bécs
1705	8	10	»	Stanislaw, M.-Sziget	4109	9	10	sz. v.	Esztergom
407	8	30	»	Munkács, M.-Sziget	1401	9	25	gy. v.	Berlin, Zsolna
1001	8	35	gy. v.	Róma, Fiume, Zágráb	719	9	58	sz. v.	Szolnok, Cegléd
941	8	45	tv. szsz.	Kis-Körös	101	11	00	kel. ost.	(London, Ostende,
1507	8	50	sz. v.	Csorba, Kassa				expr. v.	(Páris, Berlin, Bécs
9	9	15	»	Bécs, Grác	6013	11	10	v. v.	Lajosmizse
303	9	20	gy. v.	Berlin, Ruttka	2) 901	11	20	keleti	(Konstantinápoly,
603	9	40	»	(N.-Szeben, Gyfőhérvár,				expr. v.	Belgrád
25	9	50	sz. v.	Kolozsvár, M.-Sziget					
401	10	00	gy. v.	Triest, N.-Kanizsa					
				Munkács, Kassa					
1) Közlekedik ünnep és vasárnap bez. nov. 25-ig.					1) Közlekedik minden kedd, csütörtök és szombaton.				

A vonatok érkezése Buda-Császárfürdő kitérőbe.

4007	7	17	sz. v.	Dorog	4003	4	41	sz. v.	Esztergom
4001	8	45	»	Esztergom	1) 4005	8	29	»	Pilis-Csaba
					4009	9	20	»	Esztergom

A vonatok érkezése Budapest-Józsefvárosra.

323	6	00	sz. v.	Pécel	-	-	-	-	-

Budapest keleti pályaudvar—Hatvan és vissza.

	Állomások		Gy. V.		Sz. V.		Gy. V.		Sz. V.		Gy. V.		Sz. V.		Gy. V.		Sz. V.	
	I-II.	I-III.	I-II.	I-III.	I-II.	I-III.	I-II.	I-III.	I-II.	I-III.	I-II.	I-III.	I-II.	I-III.	I-II.	I-III.	I-II.	I-III.
Pécel	402	304	730	785	320	320	304	304	312	302	308	318	324	406	322	406	322	406
Budaest	710	730	845	815	815	815	815	815	815	815	815	815	815	815	815	815	815	815
Gödöllő				888	888	888	888	888	888	888	888	888	888	888	888	888	888	888
Gödöllő	*f 753	*f 813		885	885	885	885	885	885	885	885	885	885	885	885	885	885	885
Aszód	*f 813	*f 829		919	919	919	919	919	919	919	919	919	919	919	919	919	919	919
Hatvan	830	845		944	944	944	944	944	944	944	944	944	944	944	944	944	944	944
Hatvan	321	323		309	309	309	309	309	309	309	309	309	309	309	309	309	309	309
Aszód	227	425		525	525	525	525	525	525	525	525	525	525	525	525	525	525	525
Gödöllő	345	522		625	625	625	625	625	625	625	625	625	625	625	625	625	625	625
Gödöllő	350	524		624	624	624	624	624	624	624	624	624	624	624	624	624	624	624
Pécel	424	515		650	650	650	650	650	650	650	650	650	650	650	650	650	650	650
Budaest	520	605		780	780	780	780	780	780	780	780	780	780	780	780	780	780	780

* Budapest keleti pályaudvar—Gödöllő között az utasok leszállása ki van zárva. — ○ Bezárlóig október hó 31-ig közlekedik.

Budapest keleti pályaudvar—Bicske és vissza.

	Állomások		Gy. V.		Sz. V.		Gy. V.		Sz. V.		Gy. V.		Sz. V.		Gy. V.		Sz. V.	
	I-II.	I-III.	I-II.	I-III.	I-II.	I-III.	I-II.	I-III.	I-II.	I-III.	I-II.	I-III.	I-II.	I-III.	I-II.	I-III.	I-II.	I-III.
Budaest	650	850	850	850	850	850	850	850	850	850	850	850	850	850	850	850	850	850
Budaest-Ferencváros	707	906	906	906	906	906	906	906	906	906	906	906	906	906	906	906	906	906
Budaest-Kelenföld	721	907	907	907	907	907	907	907	907	907	907	907	907	907	907	907	907	907
Budaest-Kelenföld	827	945	945	945	945	945	945	945	945	945	945	945	945	945	945	945	945	945
Bicske	827	945	945	945	945	945	945	945	945	945	945	945	945	945	945	945	945	945
Bicske	485	505	505	505	505	505	505	505	505	505	505	505	505	505	505	505	505	505
Budaest-Kelenföld	524	612	612	612	612	612	612	612	612	612	612	612	612	612	612	612	612	612
Budaest-Kelenföld	547	616	616	616	616	616	616	616	616	616	616	616	616	616	616	616	616	616
Budaest-Ferencváros	622	627	627	627	627	627	627	627	627	627	627	627	627	627	627	627	627	627
Budaest keleti p. u.	615	640	640	640	640	640	640	640	640	640	640	640	640	640	640	640	640	640

* A 7., 8. és 1304. sz. személyvonatoknál a szomszédos forgalmu menetijegyek használatá ki van zárva.

Budapest ny. p. u.—Párkány-Nána és vissza.

	Állomások		Gy. v.	Gy. v.	Sz. v.	Sz. v.	Sz. v.	Sz. v.	Sz. v.	Sz. v.	Sz. v.	Sz. v.	Sz. v.	Gy. v.	Sz. v.
	Sz. v.	Sz. v.													
Budapest ny. p. u.	166	168	1402	106	170	116	172	1215	1295	136	174	152	104	144	
Palota-Ujpest	610	710	—	—	930	925	938	1230	1241	130	130	130	—	230	
Vác	—	—	803	—	—	1018	—	—	—	124	—	—	—	318	
Nagy-Maros	—	—	821	—	—	1050	—	—	—	157	—	—	*285	355	
Párkány-Nána	—	—	848	909	—	1130	—	—	—	—	—	—	—	268	445
Budapest ny. p. u.	225	430	450	600	620	740	905	925	925	925	1040	1065	—	—	
Palota-Ujpest	240	445	504	615	632	755	920	920	921	921	1065	1065	—	—	
Vác	—	—	543	—	708	—	1005	1005	1035	1140	1140	—	—	—	
Nagy-Maros	—	—	615	—	741	—	1042	1042	1103	—	—	—	—	—	
Párkány-Nána	—	—	830	—	830	—	1122	1122	1149	—	—	—	—	—	
Állomások															
Párkány-Nána	163	161	165	117	167	217	127	127	169	143	143	171	171	103	
Nagy-Maros	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Vác	525	520	604	635	720	732	802	802	965	1062	1062	1240	—	118	
Palota-Ujpest	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Budapest ny. p. u.	540	630	640	650	735	745	815	815	1010	1105	1105	1295	—	150	
Párkány-Nána	173	175	135	177	115	179	181	1215	1215	105	105	1401	—	805	
Nagy-Maros	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	833	
Vác	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	852	
Palota-Ujpest	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Budapest ny. p. u.	188	305	400	545	605	650	825	825	845	900	900	—	—	925	

* Ezen vonatnál a szomszédos forgalmu menetekrejek használatá ki van zárva.

A HAZAI HIRLAPIRODALOM

1899-BEN.

I.

A magyar hirlapirodalom.

Id. SZINNYEI JÓZSEFTŐL.

I. POLITIKAI NAPILAPOK.*

BUDAPESTEN.

Pesti Napló. Főszerk. Neményi Ambros; felelős szerk. Balla Mihály; kiadó-tulajd. a Kosmos hirlapkiadó részvénytársaság. L. évf. Ára 14 frt.

Magyar Állam. (Idők Tanuja.) Főszerk. dr. Hortoványi József; felelős szerk. Szemecz Emil; laptulajdonosok: Lonkai Antalné örökösei. XL. évf. Ára 20 frt.

Budapesti Közlöny. Hivatalos lap. Szerkesztő Vadnay Károly. XXXIII. évf. Kiadja az Athenaeum. Ára »a Hivatalos Értesítő«-vel együtt 20 frt.

Egyetértés. Szerk. Dienes Márton; tulajd. és kiadó az »Egyetértés« társ. XXXIII. évf. Nyomt. Nagy Sándor. Ára 20 frt.

Budapest. Szerk. Gracza György; kiadó-tulajdonos Wodianer F. és fiai. XXIII. évf. Ára helyben 10 frt; vidékre 12 frt.

Pesti Hirlap. Szerk. dr. Kenedi Géza; kiadják a Légrády-testvérek XX. évf. Ára 14 frt.

Budapesti Hirlap. Főszerk. Rákosi Jenő; felelős szerk. Csajthay Ferencz; kiadó és laptulajdonos a Budapesti Hirlap ujság vállalata. XX. évf. Ára 14 frt.

Nemzet. Főszerkesztő Jókai Mór; felelős szerk. Gajári Ödön; kiadó-tulajdonos az Athenaeum. XVIII. évf. Ára 24 frt. (a 270. számmal megszűnt.)

Kis Ujság. Szerk. Gara József; kiadó-tulajdonosok Wodianer F. és fiai nyomd. XIII. évf. Ára helyben 7 frt 20 kr.; vidékre 9 frt.

Magyar Hirlap. Fel. szerk. Fenyő Sándor; kiadó-tulajdonos Magyar Hirlap

kiadó részvény-társaság. X. évf. Ára 14 frt.

Magyar Ujság. Főszerk. Gajári Ödön; fel. szerk. Kende Zsigmond; kiadó-tulajd. az Athenaeum. VIII. évf. Ára 12 frt. (Meggzűnt.)

Hazánk. Szerk. és laptulajd. Korbuly József; hely. szerk. Jancsó Dezső. Nyomt. az »Európa« irodalmi és nyomdai részvénytársaság. VI. évf. Ára 14 frt.

Magyarország. Szerk. Holló Lajos; tulajdonos a »Magyarország« hirlapkiadó részvénytársaság. Nyomt. a »Kosmos.« VI. évf. Ára 14 frt.

Magyar Esti Lap. Szerk. dr. Szalay Mihály; tulajdonos a MEL. hirlapkiadó részvénytársaság. Nyomt. Európa. VI. évf. Ára vidéken 6 frt 60 kr helyben 4 frt 80 kr.

Alkotmány. Szerk. Bonitz Ferencz kiadó-tulajd. az »Alkotmány« könyvny. IV. évf. Ára 14 frt.

Budapesti Napló. Főszerk. Vészi József; fel. szerk. Braun Sándor; kiadja a szerkesztőség. IV. évf. Nyomt. a Pátria. Ára 14 frt.

Esti Ujság. Szerk. Barna Izidor; kiadó-tulajd. Rákosi Jenő Budapesti Hirlap ujságvállalata (Zilahy Simon). IV. évf. Ára helyben 4 frt 80 kr; vidéken 6 frt 60 kr.; számonként 1 kr.

Friss Ujság. Szerk. Habár Mihály; kiadó-tulajd. a »Magyar-Hirlap-kiadó-társaság.« IV. évf. Ára 7 frt 20 kr.

Esti Hirlap. Szerk. Gáspár Artur; kiadó-tulajd. a Magyar Hirlapkiadó részvénytársaság. III. évf. Nyomt. a »Magyar Hirlap« nyomd. (Meggzűnt.)

Reggeli Ujság. Szerk. Fényes László; kiadó-tulajd. ifj. Cséry Lajos. Nyomt. az Athenaeum. III. évf. Ára 6 frt.

* A lapok keletkezési idejük szerint vannak sorozva. — Ez összeállítás, mely 1894-ig a Vasárnapi Ujságban jelent meg, az 1895. évtől kezdve a Magyar Könyvszemle rendes mellékletét képezi.

Magyar Közérdek. Szerk. Ilosvay Hugó; kiadja: a Magyar Közérdek kiadó-társaság. I. évf. Nyomt. a Werbőczy nyomda. Ára 6 frt. (A 16. számtól Pesti Ujság cz.)

Magyar Nemzet. Főszerk. dr. Jókai Mór és Beksics Gusztáv; fel. szerk. Adorján Sándor; kiadó-tulajd. az Athenaeum irod. és ny. r. társ. I. évf. Ára 12 frt.

Nemzeti Ujság. Szerk. Csillag Máté. I. évf. Nyomt. Pollacsek Mór. Naponként. Egyes szám ára 1 kr.

Pesti Ujság. (Magyar Közérdek.) Szerk. Ilosvay Hugó. Kiadja a »Magyar Közérdek« kiadó-társaság. I. évf. Nyomt. Kosmos. Ára 6 frt. (Folytatása: Nemzeti Ujság.)

VIDÉKEN.

Győri Hírlap. (Győri Közlöny, Győr.) Szerk. és kiadó-tulajd. Szávay Gyula; XLIII. évf. Nyomt. Pannonia. Ára 12 frt.

Debreczen. (Debreczen.) Szerk. Bartha Mór; kiadók Hoffmann és Kronovitz. XXXI. évf. Hetenként ötször. Ára 10 frt.

Szegedi Híradó. (Szeged.) Szerk. Palócz László; kiadó-tulajd. Endrényi Imre. XLI. évf. Ára 14 frt.

Nagyvárad. (Nagy-Várad.) Kiadó-tulajd. Láng József nyomdász; szerk. Fehér Dezső XXX. évf. Ára helyben 12 frt, postán küldve 14 frt.

Pécsi Figyelő. (Pécs.) Szerk. Pleininger Ferencz; laptulajd. Szauter Gusztáv; kiadó Taizs József nyomdász. XXVII. évf. Ára 10 frt.

Sopron. (Sopron.) Főszerk. Rábel László; szerk. Zombory József; kiadó Romwalter Alfréd nyomdász. XXIX. évf. Ára helyben 8 frt, vidékre 10 frt.

Pannonia. (Kassa.) Főszerk. Lekly Gyula, fel. szerk. Miklós Gyula; Nyomt. a Pannonia. XXVIII. évf. Ára 10 frt.

Debreczeni Ellenőr. (Debreczen.) Szerk. Koncz Ákos. XXVI. évf. Nyomt. Csokonai ny. (Reggeli és déli kiadás.) Ára 12 frt.

Torontál. (Nagy-Becskekerék.) Szerk. dr. Brájjer Lajos; kiadja Pleitz Ferencz Pál nyomdász. XXVI. évfolyam. Ára 12 frt.

Magyar Polgár. Szerk. Ajtai K. Albert nyomdász. XXII. évf. Ára 14 frt. (A Kolozsvár folytatása.)

Szegedi Napló. (Szeged.) Szerk. Kulinyi Zsigmond; kiadó Engel Lajos. XXII. évf. Ára 14 frt.

Délmagyarországi Közlöny. (Temesvár.) Szerk. Lendvai Miklós; kiadó-tulajdonos Lendvai Sándor. XX. évf. Ára 14 frt.

Ellenzék. (Kolozsvár.) Főszerk. Bartha Miklós; szerk. és kiadó-tulajd. Magyar Mihály nyomdász. XX. évf. Ára 16 frt.

Arad és Vidéke. (Arad.) szerk. Tiszi Lajos; kiadó-tulajdonos Gyulai István nyomdász. XIX. évf. Ára helyben 12 frt, postán küldve 14 frt.

Szabadság. (Nagy-Várad.) Főszerk. Szunyog Szabolcs; fel. szerk. Halász Lajos; laptulajd. és kiadó Laszky Armin. XIX. évf. Ára helyben 12 frt, vidéken 14 frt.

Pécsi Napló. (Pécs.) Főszerk. Lenkei Lajos; kiadó-tulajd. a pécsi irod. és könyvny. részvény-társaság. XVIII. évf. Ára 12 frt.

Felső Magyarország. (Kassa.) Főszerk. Ladányi Géza, fel. szerk. Kresz János; kiadó Ries Lajos nyomdász. XV. évf. Ára 10 frt.

Aradi Közlöny. (Arad.) Szerk. Stauber József; kiadja az »Aradi nyomda-társaság«, XIV. évf. Ára 12 frt.

Nyugatmagyarországi Híradó. (Pozsony.) Szerk. és laptulajd. dr. Vutkovich Sándor. XII. évf. Nyomt. Wigand F. K. Ára 12 frt.

Debreczeni Hírlap. (Debreczen.) Szerk. és kiadó-tulajd. Kutasi Imre. IX. évf. Ára 10 frt.

Brassói Lapok. (Brassó.) Szerk. dr. Vajna Gábor; laptulajd. Moór Gyula és Trattner Henrik; nyomt. a »Brassói Lapok« nyomdájában (Trattner H. és társai.) V. évf. Ára 10 frt.

Tiszántúl. (Nagyvárad.) Szerk. fel. Vucskics Gyula; laptulajd. »A Szent-László-Nyomda« r.-társaság. V. évf. Ára 8 frt.

Debreczeni Ujság. (Debreczen.) Szerk. és laptulajd. Than Gyula. Nyomt. Schwartz Ede. III. évf. Ára 6 frt. (Megg-szünt.)

Közvélemény. (Szeged.) Szerk. és kiadó-tulajd. Gönczi József nyomdász. II. évf. Ára helyben 6 frt, vidékre 8 frt.

Nagyváradai Napló. (Nagyvárad.) Szerk. dr. Dési Géza, Fehér Dezső laptulajd.; Nyomt. ifj. Berger Sámuel. II. évf. Ára 12 frt.

Szabolcsi Hírlap. (Nyiregyháza.) Szerk. és laptulajd. Székely Imre. Nyomt. a Szabolcsi Hírlap. ny. II. évf. Ára 10 frt.

Ujság. (Kolozsvár.) Szerk. dr. Heder-vári Lehel; laptulajd. Gombos Ferencz nyomdász. II. évf. Ára 12 frt.

Vásárhelyi Napló. (Hódmező-Vásárhely.) Szerk. dr. Fejér Kálmán; kiadó-tulajd. Lévai F. nyomdász. II. évf. (Megg-szünt.)

Összesen 52.

II. POLITIKAI HETILAPOK.

BUDAPESTEN.

Politikai Ujdonságok. Szerk. Nagy Miklós; kiadó-tulajdonos a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyv-nyomda. XLV. évf. Ára 5 frt; a »Vasár-napi Ujság«-gal együtt 12 frt.

**Képes Néplap és Politikai Hir-
adó.** Szerk. Nagy Miklós; kiadja a Franklin-Társulat. XXVII. évf. Ára 2 frt 40 kr., a »Világkróniká«-val együtt 4 frt.

Nemzeti Hírlap. Szerk. Kósa Rezső; laptulajdonos Rózsa Kálmán és neje. nyomd. XV. évf. Hetenként kétszer. Ára 6 frt.

A Nép Zászlója. Szerk. és kiadó-tulajdonos Lukáts Gyula. Nyomt. a Pallas XIV. évf. Ára 4 frt.

Hétfői Ujság. Szerk. és kiadó-tulajd. Zelei Imre. VIII. évf. Nyomt. Mártonfi Lajos. Ára 4 frt.

Magyar Néplap. Szerk. Lepsényi Miklós és Németh Gellért. Nyomt. Szent-Gellért ny. VIII. évf. Ára 1 frt 80 kr.

Politikai Hetiszemle. Szerk. és laptulajd. Székely Sámuel. VI. évf. Nyomt. Neumayer Ede. Ára 10 frt.

Független Ujság. A magyar gazda-szövetség közlönye. Szerk. és kiadó-tulajd. Zsitvay Sándor. V. évf. Nyomt. Pátria. Ára 2 frt 60 kr.

Földmivelő. Szerk. Várkonyi István; kiadja: a földmivelő munkás- és szegény nép szakegyesülete. IV. évf. Nyomt. Pátria. Ára 2 frt.

Országos Néplap. Szerk.-tulajd. T. Pelikán Krizsó. Nyomt. Márián György. II. évf. Ára 2 frt.

Központi Sajtóiroda heti könyo-matosa. Szerk. Seprő Fülöp; kiadó-tulajd. Schwarcz Gusztáv Géza. Ára 36 frt.

1848. Szerk. Fényes László; tulajd. Sassy Árpád; kiadják Wagner és Szelényi nyomd. I. évf. Ára 5 frt. (Megg-szünt.)

Független Magyarország. Szerk. Kompolthy Gusztáv; laptulajd. dr. Vaály

Emil. I. évf. Nyomt. Országos ügyvédi ny. 4 frt.

Néppog. Szerk. Lakatos Sándor; lap-tulajd. Ernyey Pál. I. évf. Ára 1 frt 80 kr.

Néppárt. Szerk. Rakovszky István és Mócsy Antal. I. évf. Ára 1 frt 50 kr.

VIDÉKEN.

Máramaros. (Márm.-Sziget.) Szerk. Viski Krüzselyi Bálint; laptulajd. Várady Gábor; kiadja Sichermann Mór nyomdász. XXXV. évf. Ára 6 frt.

Somogy. (Kaposvár.) Szerk. és tulajd. Roboz István; lapkiadó Hagelman Károly. nyomdász XXXV. évf. Ára 5 frt.

Vasvármegye. (Szombathely.) Szerk. Kaffehr Béla; kiadó-tulajd. Bertalanffy József nyomdász. XXXII. évf. Hetenként 2-szer. Ára 8 frt.

Kecskeméti Lapok. (Kecskemét.) Szerk. ifj. Tóth István és dr. Nagy Mihály; kiadja Tóth László nyomdász. XXXII. évf. Ára 5 frt.

Jászberény és Vidéke. (Jász-berény.) Szerk. Plenck Lajos; kiadó és tulajd. Brüsauer Adolf nyomd. XXXI. évf. Ára 4 frt.

Maros. (Makó.) Szerk. Tóth Imre; kiadó-tulajdonos Gaál László nyomdász. XXX. évf. Hetenként kétszer. Ára 5 frt.

Abauj-Kassai Közlöny. (Kassa.) Szerk. Stephány Nándor; kiadó-tulajd. Timkó József. Nyomt. Rosa Viktor XXVIII. évf. Ára 6 frt.

Székely Lapok. (Marosvásárhely.) Szerk. Máthé József; kiadó-tulajd. dr. Fenyvesi Soma. XXIX. évf. Hetenként 2-er. Ára 6 frt.

Kecskemét. (Kecskemét.) Szerk. dr. Horváth Adám; kiadó-tulajd. Sziládi László nyomdász. XXVII. évf. Ára 5 frt.

Nógrádi Lapok és Honti Híradó. (B.-Gyarmat.) Szerk. Horváth Danó; kiadó-tulajdonos a balassa-gyarmati könyv-nyomda r. társaság. XXVII. évf. Ára 5 frt.

Pécsi Figyelő. (Pécs.) Népies kiadás. Szerk. Pleminger Ferencz; laptulajdonos Szautter Gusztáv; kiadó Taizs József nyomdász. XXVII. évf. Ára 3 frt.

Székesfehérvár és Vidéke. (Székes-fehérvár.) Szerk. Rádai Lajos; kiadó-tulajd. »A székesfehérvári politikai hírlap-kiadó-társaság.« Nyomt. Csitári K. és társa. XXVII. évf. Hetenként 3-szor. Ára 8 frt.

Zala. (Nagy-Kanizsa.) Szerk. Szalay

Sándor; kiadó-tulajd. Fischel Fülöp nyomdász. Hetenként kétszer. XXVI. évf. Ára 6 frt.

Békés megyei Közlöny. (Békés-Csaba.) Szerk. Verner László; kiadja a »Corvina« könyvnyomda. XXVI. évf. Hetenként kétszer. Ára 6 frt.

Ujvidék. (Ujvidék.) Szerk. Zanbauer Ágoston. Nyomt. Fuchs Emil és társa. XXIV. évf. Ára 6 frt.

Bácska. (Zombor.) Szerk. dr. Balogh Ernő; laptul. és kiadó Bittermann Nándor. XXII. évf. Hetenként kétszer. Ára 6 frt.

Kalocsai Néplap. (Kalocsa.) Szerk. Mócsy Antal. Nyomt. Werner Ferencz. XXII. évf. Ára 2 frt.

Váczi Közlöny. (Vác.) Szerk. és laptulajd. Pálkás Antal. Nyomt. Mayer Sándor. XXI. évf. Ára 6 frt.

Bácskai Ellenőr. (Baja.) Szerk. Stoczek Károly. Nyomt. Tomits Miklós. XX. évf. Hetenként 2-szer. Ára 6 frt.

Pest megyei Hirlap. (Kecskemét.) Főszerk. Szappanos István; fel. szerk. és kiadó: Eötvös Nagy Imre; laptulajdonos a kecskeméti felsőkerületi függetlenségi és 48-as párt. Nyomt. Ottinger Ede. XII. évf. Ára 6 frt.

Nyitramegyei Közlöny. (Nyitra.) Szerkesztő és kiadó-tulajd. dr. Bangha Sándor. Nyomt. Neugebauer Nándor. XIX. évf. Ára 6 frt.

Borsod megyei Lapok. (Miskolcz.) Szerk. és kiadó Forster Rezső; laptulajd. Buthy Lajos. és Forster Rezső. Nyomt. Forster, Wesselényi és társai. XIX. évf. Hetenként kétszer. Ára 6 frt.

Közérdek. (Nagy-Enyed.) Szerk. dr. Magyar Károly és Török Bertalan; kiadja a nagyenyedi könyvny. és papír gyár r. t. XVIII. évf. Hetenként 2-szer. Ára 6 frt.

Székelyföld. (Kézdi-Vásárhely.) Szerk. Dobay János; kiadó-tul. ifj. Jancsó Mózes nyomdász. XVIII. évf. Hetenként kétszer. Ára 6 frt.

Torontáli Közlöny. (Nagy-Kikinda.) Szerk. és tulajd. dr. Kiss Károly; kiadó Szegyakov M. nyomdász. XVIII. évf. Hetenként 2-szer. Ára 6 frt.

Zombor és Vidéke. (Zombor.) Szerk. dr. Alföldi Árpád; kiadó-tulajd. Obláth Károly nyomdász. XVIII. évf. Ára 6 frt.

Székely Nemzet. (Sepsi-Szent-György.) Szerk. Málk József; laptulajd. és kiadó a »Jókai-nyomda-részv. társulat.« XVII. évf. Hetenként négyszer. Ára 10 frt.

Máramarosi Lapok. (M.-Sziget.) Szerk. Szépfaludy Örlósy Ferencz; kiadja Sichernan Mór. Nyomt. a máramarosi r. ny. XIV. évf. Ára 6 frt.

Gyulafehérvári Hirlap. (Gyula-Fehérvár.) Szerkesztő és laptulajd. Isskucz János; kiadó Papp György nyomdász. XIII. évf. Ára 4 frt.

Makói Hirlap. (Makó.) Szerk. Csukási Mór; kiadó-tulajdonos Neumann József nyomdász. XIII. évf. Hetenként kétszer. Ára 4 frt.

Csiki Lapok. (Csik-Szereda.) Szerk. dr. Fejér Antal; kiadó és tulajd. György-jakab Márton nyomdász. XI. évf. Ára 4 frt.

Jász-Nagykun-Szolnok megyei Lapok. (Szolnok.) Szerk. és kiadó Vezér Ödön nyomdász. X. évf. Hetenként kétszer. Ára 6 frt.

Tolnavármegye. (Szegzárd.) Szerk.-tulajd. dr. Leopold Kornél; segédszerk. Székely Ferencz. Nyomt. Újfalu Lajos. IX. évf. Ára 6 frt.

Heti Szemle. (Szatmár.) Szerkesztő Báthory Endre; kiadó a »Pázmánysajtó.« VIII. évf. Ára 3 frt.

Ujvidéki Hirlap. (Ujvidék.) Szerk. és kiadó-tulajd. dr. Nemes Sándor. Nyomt. Hirschenhauser Benő. VIII. évf. Ára 6 frt.

Határőr. (Pancsova.) Szerk. Wittigschlager Lajos; kiadó-tulajd. Wittigschlager Károly nyomdász. VIII. évf. Ára 5 frt.

Szabadság. (Miskolcz.) Szerk. és kiadó Ruttik Menyhért. Nyomt. Wagner és Szelényi VIII. évf. Hetenként kétszer. Ára 5 frt.

Nyitramegyei Szemle. (Nyitra.) Szerk. és laptulajd. dr. Tóth János; társzerk. dr. Dudek János. Nyomt. Huszár István. VII. évf. Ára 5 frt.

Egri Hiradó. (Eger.) Szerk. dr. Csutorás László; kiadó-tulajd. az érseki lyceumi nyomda. VII. évf. Hetenként 2-szer. Ára 5 frt.

Hevesvármegyei Hirlap. (Eger.) Főszerk. Babocsay Sándor; fel. szerk. dr. Pásztor Bertalan; kiadó-tulajd. az egri nyomda részvény-társaság. VII. évf. Hetenként 3-szor. Ára 6 frt.

Pécsi Közlöny. (Pécs.) Szerk. Lincab Adolf; laptulajd. Rézbányai János; kiadó Madarász Béla. VII. évf. Hetenként háromszor. Nyomt. liceumi ny. Ára 6 frt.

Szabadka és Vidéke. (Szabadka.) Szerk. Czeisz Máté; laptulajdonosok az alapítók. VII. évf. Nyomt. Bittermann József. Ára 3 frt.

Veszprémi Hirlap. (Veszprém.) Szerk. dr. Kozma Kálmán. kiadó-tulajd. az egyházmegyei könyvny. VII. évf. Ára 6 ft.

Besztercze. (Besztercze.) Szerk. és kiadó-tulajd. Balázs József. Nyomt. Botschár Tivadar. VI. évf. Ára 4 ft.

Dunántúli Hirlap. (Győr.) Szerk. Árvay Sándor; kiadó a Győregyh.-megyei könyvnyomda. VI. évf. Hetenként 2-szer. Ára 6 ft.

Fejérmegyei Napló. (Székesfejérvár.) Szerk. Németh Ödön; kiadó-tulajd. Miller József. VI. évf. Nyomt. Szammer Imre. Hetenként 2-szer. Ára 5 ft.

Egri Ujság. (Eger.) Szerk. dr. Schvare (Setét) Sándor; segédszerk. Kolacsokovszky Sándor; kiadja Löw B. nyomdász. VI. évf. Ára 6 ft.

Szombathelyi Ujság. (Szombathely.) Szerk. Császár József; lap-tulajd. az egyházmegyei könyvny. V. évf. Ára 5 ft.

Esztergom. (Esztergom.) Fel. szerk. Okányik Lajos. kiadó-tulajd. dr. Prohászka Ottokár. Nyomt. Buzárovits Gusztáv. IV. évf. Ára 5 ft.

Máramarosi Hiradó. (M.-Sziget.) Szerk. Rományi István; kiadó-tulajd. Mayer és Berger nyomd. IV. évf. Ára 4 ft.

Nógrád-Honti Ellenzék. Szerk. és kiadó-tulajdonos Pozsonyi Gábor; lap-tulajd. a nógrádmegyei egyesült ellenzék. Ny. a balassagyarmati ny. IV. évf. Ára 4 ft.

Székesfehérvári Hirlap. (Székesfehérvár.) Szerk.-tulajd. Tóth Arthur. IV. évf. Hetenként 3-szor. Nyomt. Szammer Kálmán. Ára 8 ft.

Bácskai Hirlap. (Szabadka.) Szerk. dr. Csillag Károly; kiadó: Krausz és Fischer nyomd. III. évf. Ára 6 ft.

Szászváros. (Szászváros.) Szerk. és lap-tulajd. Simon Ferencz; kiadó Schäser A. nyomdász. III. évf. Ára 4 ft.

Aradi Hétfői Ujság. (Arad.) Szerk. dr. Nagy Sándor. II. évf. Nyomt. Gyulai István. Ára 2 ft.

Brassómegeyi Hirlap. (Brassó.) Szerk. dr. Zakariás János. Nyomt. Herz. II. évf. Hetenként 2-er. Ára 4 ft.

Jászberényi Hirlap. (Jászberény.) Szerk. és tulajd. Lingauer Albin. II. évf. Nyomt. Kaczvinszky Zoltán. Ára 4 ft.

Soproni Napló. (Sopron.) Szerk. Rábel László. Nyomt. Röttig Gusztáv. Hetenként 2-er. II. évf. Ára 8 ft.

Veszprémmegye. (Veszprém.) Szerk. Erdélyi Zoltán. Nyomt. Krausz. Ármán fia. II. évf. Ára 6 ft.

Zalavármegyei Hirlap. (Zala-Egerszeg.) Szerk. dr. Csák Károly. Nyomt. Unger Antal. II. évf. Ára 5 ft.

Csanádi Lapok. (Makó.) Szerk. Barna Sándor és Tarnay Ivor. I. évf. Hetenk. 3-szor. Nyomt. kiadó-tulajd. Vitéz Mihály. Ára 5 ft.

Csongrádmegyei Ellenzék. (Szentest.) Szerk. dr. Hollósy István, kiadó-tulajd. Sima Ferenczné. I. évf. Nyomt. a »Csongrádm. Ellenzék« ny. Ára

Független Ujság. (Szeged.) Szerk. Szentirmay László; kiadó Várnay L. nyomdász. I. évf. Ára 4 ft.

Összesen 78.

III. VEGYES TARTALMU KÉPES HETILAPOK.

BUDAPESTEN.

Vasárnapi Ujság. Szerk. Nagy Miklós; kiadó-tulajdonos a Franklin-társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda. XLVI. évf. »Regénytár« heti melléklettel. Ára 8 ft.; a »Politikai Ujdonságok«-kal együtt 12 ft.

Képes Családi Lapok. Szerk. és kiadó-tulajd. dr. Murányi Ármin; szerk. Tolnai Lajos; Nyomt. Neumayer Ede. XXI. évf. Ára a »Hölgyek Lapja« havi mellékklappal 6 ft.

Ország-Világ. Szerk. dr. Várady Antal; kiadója az Országos Irodalmi részvény-társaság. Nyomt. a pesti könyvny. részv. társ. XX. évf. Ára 8 ft.

Magyar Figaró. Szerk. Heltai Jenő; kiadó-tulajdonos Kunosi Vilmos és fia nyomdászok. XVII. évf. Ára 8 ft.

A Hét. Szerk. és kiadó-tulajd. Kiss József. Nyomt. az Athenaeum. X. évf. Ára 10 ft.

Képes Folyóirat. »A Vasárnapi Ujság« füzetekben. Szerk. Nagy Miklós. XIII. évf. Havonként 2-szer. Ára 7 ft. 20 kr.

Magyar Gênio. Szerk. Hevesi József. Nyomt. a »Kosmos.« VIII. évf. Ára 8 ft.

Uj idők. Szerk. Herczeg Ferencz; kiadja Singer és Wolfner. Nyomt. a Budapesti Hirlap ny. V. évf. Ára 8 ft.

Kedves Órák. Szerk. és kiadó-tulajd. Faragó Simon. Nyomt. Neumayer Ede. V. évf. Ára 6 ft.

Ujkor. Szerk. és kiadó-tulajd. dr. Kont J. Nyomt. az Anglo ny. Havonként 2-er. V. évf. Ára 10 ft.

Az Ország Tükre. Szerk. Vigyázó K. T. Nyomt. az Angló-ny. II. évf. Ára 14 frt. (Megszűnt.)

Összesen 11.

IV. EGYHÁZI ÉS ISKOLAI LAPOK.

BUDAPESTEN.

Religio. Vallás. Szerk. és kiadó-tulajd. dr. Breznay Béla. Nyomt. Nagy Sándor. LVIII. évf. Hetenként kétszer. Ára 10 frt.

Protestáns Egyházi és Iskolai Lap. Szerk. és laptulajd. Szóts Farkas; kiadja Hornyánszky Viktor nyomdász. XLII. évf. Ára 9 frt.

Népnevelők Lapja. Szerk. Sajó Sándor; kiadó »Hunnia« nyomda; laptulajd. a »Népnevelők budapesti egyesülete.« XXXIV. évf. Ára 4 frt.

Néptanítók Lapja. Kiadja a vallás-és közoktatásügyi m. kir. miniszterium. Szerk. Ujvári Béla és dr. Gööz József. Nyomt. az egyetem ny. XXXII. évf. Ára 5 frt.

Országos Középiskolai Tanár-egyesületi Közlöny. Szerk. Rajner Ferencz. Nyomt. Hornyánszky Viktor. XXXIII. évf. A tagok tagsági díj (4 frt) fejében kapják.

Kisdednevelés. Szerk. Peres Sándor; kiadja a »Kisdednevelők orsz. egyesülete«. Nyomt. Rózsa K. és neje. XXVIII. évf. Havonként 2-szer. Ára 4 frt.

Kis Lap. Szerk. Forgó bácsi (dr. Ágai Adolf); kiadó-tulajd. az Athenaeum. XXVIII. évf. Ára 4 frt.

Hasznos Mulattató. Szerk. és kiadja Dolinay Gyula. XXVII. évf. Nyomt. a Werbőczy ny. r. t. Ára 6 frt.

Lányok Lapja. Szerk. és kiadó-tulajd. Dolinay Gyula. Nyomt. a Werbőczy nyomda. XXV. évf. Ára 4 frt.

Téli Ujság. Vallásos irányú olvasmányok a magyar nép számára. Szerk. Budai János; kiadja a vallásos iratok terjesztő egyesület. Nyomt. Hornyánszky Viktor. XXI. évf. Decz., jan. és febr. hónapokban minden szerdán. Egyszám ára 2 kr.

Egyenlőség. Zsidófelekezeti és társadalmi hetilap. Szerk. Szabolcsi Miksa. XVIII. évf. Ára 8 frt.

Népnevelő. Kath. nevelés-oktatásügyi közlöny; kiadja a Szent-István társ. Nyomt. Buschmann F. XVI. (Uj F. V.) évf. Ára 3 frt.

Egyetemi Lapok. Szerk. Köpöcsy

Dezső és Siklossy László; kiadó-tulajdnos az egyetemi kör. Nyomt. Valter Ernő. XII. évf. Hetenként kétszer. Ára 5 frt.

Katholikus Egyházi Közlöny. Szerk. Cenner Lajos és Schmiedt Ferencz. Nyomt. Heisler J. XI. évf. Ára 5 frt.

Az én Ujságom. Szerk. Pósa Lajos; X. évf. Nyomt. Hungaria. Ára 4 frt.

Kis Világ. Szerk. Kürthy Emil; kiadó-tulajd. a »Magyar nyomda« IX. évf. Ára 3 frt.

Kis Tükör. Képes családi hetilap. Főszerk. Szóts Farkas; fel. szerk. Kecskeméthy István; kiadó Hornyánszky Viktor VII. évf. Ára 2 frt.

Nemzeti Iskola. Szerk. és tulajd. Benedek Elek. Nyomt. Markovits és Garai. VI. évf. Ára 4 frt.

Tanulók Lapja. Szerk. és tulajd. dr. Rupp Kornél; kiadja a Franklin-társulat nyomd. VI. évf. Ára 4 frt.

Magyar Lányok. Szerk. Tutsek Anna; kiadja Singer és Wolfner. Nyomt. a Hungaria. VI. évf. Ára 6 frt.

Békehírnök. Szerk. Udvarnoki András és Csopják Attila. Nyomt. Fritz Ármin. V. évf. Havonként 2-er. Ára 1 frt 80 kr.

Katholikus Tanügy. Laptulajd. és fel. szerk. dr. Zelliger Viktor. Nyomt. Buschmann F. V. évf. A tanévben havonként 3-szor. Ára 3 frt.

Zsidó Híradó. Orthodox zsidó felekezeti és társadalmi hetilap. Laptul. és szerk. Viador. (Weisz Dániel.) V. évf. Ára 6 frt.

Evangelikus Családilap. Szerkesztő Paulik János. IV. évf. Havonként kétszer. Ára 1 frt.

Szövétnek. Szerk. Szívós Béla. Kiadó-tulajd. Hornyánszky V. nyomdász. III. évf. Ára 2 frt.

Szabad Sajtó. Szerk. Péntek Ferencz. IV. évf. Nyomt. Pollacsek Mór. Ára 4 frt.

Magyar Pestalozzi. Szerk. dr. Havos Gyula; kiadó: a belvárosi könyvnyomda. II. évf. Nagy szünetű kivételével hetenként. Ára 4 frt.

Harangszó. Kath. hetilap. Szerk. Tóth József; kiadja a »Magyar Gazdák Közlönye.« I. évf. Nyomt. »Árpád« ny. Ára 4 frt.

Páduai Szent Antal Lapja. Szerk. és kiadják Mészáros Kálmán és Buday Aladár. I. évf. Nyomt. Stephanaeum. Havonként kétszer. Ára 1 frt 60 kr.

VIDÉKEN.

Debreczeni Főiskolai Lapok. (Debreczen.) Szerk. Sipos Béla; kiadja: A magyar irodalmi önképző társulat. XLII. évf. Havonként 3-or. Nyomt a város könyvny. Ára 3 frt.

Néptanoda. (Pécs.) Szerk. és kiadó-tulajd. Schneider István. XXXII. évf., jul. és aug. hónapokban szünetel. Nyomt. Taizs József. Ára 4 frt.

Egri Egyházmegyei Közlöny. (Eger.) Szerk. dr. Böhm János. XXXI. évf. Minden hó 1-én és 16-án. Nyomt. az érseki lyceum ny. Ára 2 frt.

Család és Iskola. (Kolozsvár.) Szerk. Fazakas József; kiadja a kolozsmegeyi tanítóttestület. XXV. évf. Jul. és aug. hónapokat kivéve, havonként kétszer. Nyomt. Gombos Ferencz. Ára 3 frt.

Népiskolai Tanügy. (Eger.) Szerk. és kiadó: Breznay Imre. Nyomt. az érseki lyceumi ny. XXVI. évf. Ára 4 frt.

Közművelődés. (Gyula-Fehérvár.) Szerk. dr. Kóródy Péter; kiadja az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat. Nyomt. Papp György. XXII. évf. Ára 4 frt.

Debreczeni Protestáns Lap. (Debreczen.) Szerk. Sass Béla. Nyomt. Hoffmann és Kronovitz XIX. évf. Ára 6 frt.

Sárospataki Lapok. (Sárospatak.) A sárospataki irodalmi kör közlönye. Szerk. dr. Tüdös István. Nyomt. Steinfeld Jenő. XVIII. évf. Ára 5 frt.

Evangelikus Egyház és Iskola. (Oroszáza.) Szerk. és kiadó Veress József. Nyomt. Veres Lajos. XVII. évf. Ára 6 frt.

Népnevelési Közlöny. (Nagyvárad.) Szerk. Gábel Jakab; kiadja a biharm. népnevelési egyesület. XV. évf. Havonként 2-or. Ára 2 frt.

Szabad Egyház. (Lugos.) Szerk. Rác Károly; kiadja Traunfellner Károly nyomdász. XV. évf. Minden hó 1-én és 16-án. Ára 2 frt 50 kr.

Órangyal. (Győr.) Szerk. Kárpáti Endre; kiadó Gladich Pál. XIV. évf. Nyomt. Győregyházm. ny. Havonként kétszer. Ára 1 frt.

Kelet. (Ungvár.) Magyarországi görög katolikusok érdekeit képviselő hetilap. Főszerk. és laptulajdonos Neviczky Konstantin; szerk. Jovanovics János; kiadja a »Kelet« könyvnyomdája. Nyomt. Székely és Illés. XII. évf. Ára 4 frt.

Dunántuli Protestáns Lap. (Pápa.) Szerk. és tulajd. Kis József. X. évf.

Nyomt. a ref. főtanoda ny. Ára 4 forint.
Tanítók Lapja. (Debreczen.) Szerk. Csurka István; kiadók Hoffmann és Kronovitz nyomd. X. évf. Ára 4 frt.

Az Evangyelista. (Békes-) Református néplap. Szerk. és kiadó Kecskeméti Ferencz. Nyomt. br. Drechsel Géza. V. évf. Havonként 2-er. Ára 1 frt.

Délvidéki Tanügy. (Temesvár.) Szerk. Reitter Ferencz; kiadja a »Délmagyarországi tanító-egylet.« Nyomt. az »Unió« ny. IV. évf. Havonként 2-er. Ára 4 frt.

Előre! (Kun-Félegyháza.) Laptulajd. Vesszősi József nyomdász. III. évf. Havonként 2-er. Ára 1 frt.

Kolozsvári Egyetemi Lapok. (Kolozsvár.) Szerk. ifj. Polcz Rezső és Kunfi Zsigmond; kiadja: az egyetemi kör. Nyomt. Gombos Ferencz. III. évf. Ára 2 frt.

Erdélyi Protestáns Lap. (Kolozsvár.) Szerk. Molnár Albert; laptulajd. az erd. ev. ref. egyházkerület. Nyomt. Gombos F. II. évf. Ára 6 frt.

Mesevilág. (Nagyvárad.) Főszerk. Reichtné Bauer Zsófia; szerk. Krasznainé F. Mari és Gara Ákos. Nyomt. Lang József. II. évf. Ára 3 frt.

Diák Lapok. (Kassa.) Szerk. Spartakus. I. évf. Nyomt. Rósa Viktor. Ára 4 frt. (Megszűnt.)

Gazdasági Tanító. (Székesfehérvár.) Szerk. és kiadó-tulajd. Almásy Ferencz. I. évf. Nyomt. Debreczeni Gyula. Havonként 2-szer. Ára . . .

Haladjunk. (Karánsebes.) Szerk. Ziprisz András. I. évf. Nyomt. Fleissig Lipót. Ára 2 frt.

Magyar Diák. (Kassa.) Szerk. Murányi József. I. évf. Nyomt. Werfer Károly. Hav. 3-szor. Ára 4 frt. (Megszűnt.)

Népoktató. (Temesvár.) A temesvári-józsefvárosi olvasó-egylet közlönye. I. évf. Havonként 2-szer. Nyomt. a Délmagyarországi könyvny. Ára 1 frt. 25 kr.

Népszövetség. Szerk. Szederkényi Nándor; I. évf. Nyomt. »Patria.« Ára 3 frt 20 kr. (Megszűnt.)

Összesen 56.

V. SZÉPIRODALMI ÉS VEGYES TARTALMU LAPOK.

BUDAPESTEN.

Fővárosi Lapok. Szerk. Thury Zoltán; kiadó-tulajd. Károlyi György. nyomd. XXXVI. (III.) évf. Ára 12 frt.

Magyar Bazar. mint a nők munkaköre. Szerkeszti Wohl Janka; kiadja az Athenaeum. XXXIV. évf. Ára 8 frt.

Divat-Salon. Szerk. Fanghné-Gyujtó Izabella és Szabóné Nogáll Janka; kiadó-tulajd. Mezei Antal. Nyomt. Vörösmarty. XII. évf. Havonként 2-szer. Ára 6 frt.

Magyar Szemle. Főszerk. és kiadó-tulajd. Kaczevinszky Lajos; szerk. Kaposi József. Nyomt. Hunyadi Mátyás. XII. évf. Ára 6 frt.

Buda és Vidéke. Szerk. és kiadó-tul. Mindszenti Erdélyi Gyula; VII. évf. Nyomt. Bartalits Imre. Ára 6 frt.

Párisi Divat. Szerk. Györy Ilona; kiadják a Légrády-testvérek. V. évfolyam. Ára 8 frt.

Igazság. Néplap. Szerk. Reich Farkas; kiadó: Zombor Géza. IV. évf. Nyomt. Binder Pál. Ára 1 frt 20 kr.

Népvezér. Képes hetilap. Szerk. és kiadó: Tóth Pál. Hetenkint 2-er. IV. évf. Nyomt. Valter Ernő. Ára 6 frt.

Előkelő Világ. Szerk. és kiadja Lengyel Gizella. Nyomt. a Wesselényi ny. II. évf. Ára 20 frt.

Franzia Divatlap. Szerk. Wohl Janka. Nyomt. az Athenaeum. II. évf. Havonként 2-er. Ára 3 frt 60 kr.

Kőbánya és Vidéke. Szerk. Zórád Árpád, kiadó-tulajd. Zórád János. Nyomt. a Pátria. II. évf. Ára 4 frt.

Közvélemény. Főszerk. Tóthváradai Kornis Elemér; szerk. Somfai János. Nyomt. Márián György. II. évf. Ára 6 frt. (Megszűnt.)

Magyar Székesfőváros. Szerk. dr. Bartha Sándor. Nyom. Varga Endre és Grósz Bertalan. II. évf. Ára 6 frt.

Budai Ujság. Főszerk. Sáfár László; fel. szerk. Ribianszky József. I. evf. Nyomt. Valter Ernő. Hav. 3-szor. Ára 4 frt.

Budapesti Ujság. Szerk. Bokor Sándor és Tilger Sándor; kiadó: Bokor S. I. évf. Nyomt. Márian György. Ára 4 frt.

Az Évszak. Szerk. Fayné Hentaller Mária; kiadó: Grill Károly könyvkereskedése. V. évf. Nyomt. Hungária. Hav. 2-szer. Ára 4 frt. (Megszűnt.)

Házi Ujság. Főszerk. Ónodi Géza; szerk. Harsányi Soma. I. évf. Nyomt. Hunnia. Ára . . .

Magyar Krónika. Fel. szerk. Nyiry Lajos; művészeti szerk. Bay Alajos. I. évf. Nyomt. Hornyánszky Viktor. Ára 4 frt.

Ujabb Magyar Írók. Szerk. Pusztai Béla és Schmidt Gyula. I. évf. Nyomt.

Werbőczy ny. Hav. 2-szer. Ára 5 frt. (Megszűnt.)

VIDÉKEN.

Magyar Művészet. (Temesvár.) Szerk. Neuhausz Ernő. I. évf. Nyomt. »Délmagyarországi könyvny.« Naponként. Ára 3 frt.

Magyar Szó. (Szeged.) Szerk. Ujvári Péter. I. évf. Nyomt. Endrényi Imre. Ára 8 frt.

KÜLFÖLDÖN.

Bécsi Közlöny. (Bécs.) Szerk.-tulajd. Darvas Aladár; fel. szerk. Strauss D. XV. évf. Havonként kétszer. Nyomt. Litfass utódja Röttig Gusztáv Sopronban. Ára 10 frt.

Szabadság. (Cleveland.) Szerkesztő és kiadó Kohányi Tihamér. IX. évf. Ára 6 frt.

Népszava. (Amerika.) Kiadják a szocialisták, üzletvezető Berkovics Géza. VI. évf.

Magyarországi Szent-Erzsébet Amerikai Hírnöke. Szerk. és kiadja Böhm Károly, r. kath. plébános. IV. évf. Összesen 25.

VI. HUMORISZTIKUS LAPOK.

BUDAPESTEN.

Üstökös. Szerk. Szabó Endre; Nyomt. a Pallas. XLII. évf. Ára 8 frt.

Borsszem Jankó. Szerk. Csicserei Bors (dr. Ágai Adolf); kiadó-tulajd. az Athenaeum. XXXII. évf. Ára 8 frt.

Bolond Istók. Szerk. és tulajd. Don Pedró (Bartók Lajos.) Nyomt. Franklin-társ. XXII. évf. Ára 8 frt.

Urambátyám. Szerk. és laptulajd. Baróti Lajos. Nyomt. a Franklin-társ. XIV. évf. Ára 8 frt.

Mátyás Diák. Szerk. Murai Károly; kiadják Wodianer F. és fiai nyomd. XII. évf. Ára 6 frt.

Magyar Herkó Péter. Szerk. és tulajdonos Markos Gyula. Nyomt. Anglonyomda. VII. évf. Ára 4 frt.

Sipulusz Lapja Kakas Márton. Szerk. Sipulusz (Rákosi Viktor); kiadó-tulajdonos Rákosi Jenő Budapesti Hirlap újságvállalata. VI. évf. Ára 4 frt.

Pityi Palkó. Szerk. és kiadó-tulajd. Pityi Palkó. Nyomt. Spitzer és Somogyi. III. évf. Ára 2 frt.

Bolond Miska. Szerk. Cameleon. Nyomt. Pollacsek Mór. II. évf. Naponként. Egyes szám ára 1 kr.

Bomba. Szerk. Cameleon. Nyomt. Fried és Krakauer. II. évf. Naponként. Egyes szám ára 1 kr.

Pillangó. Szerk. »Pillangó« Nyomt. Légrády testvérek. II. évf. Ára 4 ft.

Uj Pityi Palkó. Szerk. Cameleon. Nyomt. Pollacsek Mór. II. évf. Ára 1 kr.

Peleskei Nótárius. Szerk. Szegfű Gyuricza. Nyomt. Pannonia. II. évf. 2 ft.

Babszem Jankó. Szerk. Reim Lajos; kiadó-tulajd. Kálmán és társa nyomdája. II. évf. Ára 1 ft 50 kr.

Kikeriki. Szerk. Csete Lajos és Szöllősy Mihály; kiadó-tulajd. Esztergályos Adolf. I. évf. Nyomt. »Patria«. Ára 4 ft.

VIDÉKEN.

Füles Bagoly (Arad.) Szerk. Zöld Ördög. Nyomt. Aradi ny. r. t. X. évf. Egyes szám 5 kr.

Darázs. (Hódmező-Vásárhely.) Szerk. és kiadó tulajd. Darázs. Nyomt. Lévai F. III. évf. Ára 4 ft.

Hári János. (Székesfehérvár.) Szerk. és kiadó-tulajd. Hári János. II. évf. Nyomt. Márián Péter. Időhöz nem kötve. Egyes szám ára 10 kr.

Zuhany. (Veszprém.) Szerk.-tulajd. Heisz Imre. I. évf. Nyomt. Vörösmarty kny. Devecseren.

Összesen 19.

VII. SZAKLAPOK.

BUDAPESTEN.

Gazdasági Lapok. Szerk. Ordódy Vilmos és Igali Szvetozár; laptulajdonos Ordódy Lajos. LI. évf. Nyomt. a belvárosi ny. Ára 8 ft.

Orvosi Hetilap. Szerk. és kiadó-tulajd. Hőgyes Endre. XLIII. évf. Pesti Lloyd-társulat nyomd. Ára 10 ft.

Vadász és Verseny-Lap. Főszerk. és kiadó-tulajd. Sárkány János Ferencz; fel. szerk. Ferdinandy Béla. XLIII. évf. Nyomt. a Pallas. Ára 12 ft.

Gyógyászat. Szerk. és kiadó Schächter Miksa tr., XXXIX. évf. Nyomt. a Franklin. Ára 10 ft.

Gyógyszerészi Hetilap. Főszerk. és kiadó id. Schédy Sándor; fel. szerk. dr. Varságh Zoltán. Nyomt. Garai Mór. XXXVIII. évf. Ára 10 ft.

Borászati Lapok. Szerk. kiadó Baross Károly. Nyomt. a »Patria« XXXI. évf. Ára 5 ft.

Jogtudományi Közlöny. Főszerk. dr. Dárday Sándor, fel. szerk. dr. Fayer László, kiadó-tulajd. a Franklin-Társulat XXXIV. évf. »Curai Határozatok« mellék-lappal. Ára 12 ft.

Posta-Közlöny. Szerk. Jancsó Dezső; kiadó-tulajd. Böszörményi Ilona. Nyomt. Buschmann F. XXXIII. évf. Havonként háromszor. Ára 5 ft.

A Magyar Királyi Posta és Távirtda Rendeletek-Tára. Kiadja a kereskedelemügyi miniszterium. Nyomt. Hornyánszky Viktor. XXXIII. évf. A postai és távirtdai hivataloknak ingyen küldetik.

A budapesti áru- és értéktőzsde árjegyzései. Kiadja a miniszteri tőzsdebiztos; szerk. Keményfi G. A XXXVI. évf. Minden tőzsdenapon. Nyomt. a Pesti Lloyd-társulat. Ára 10 ft; postán 14 ft (Magyar és német szöveggel.)

Typographia. Szerk. és kiadó Lipp Károly. Nyomt. a Gutenberg ny. XXXI. évf. egyes szám 15. (»Gutenberg« német melléklettel.)

Vasuti és Közlekedési Közlöny. Szerk. és kiadó-tulajd. dr. Heltai Ferencz. Nyomt. a Pesti kny. r. t. XXX. évf. Hetenként 3-szor. Ára 12 ft.

Sorsolási Tudósító. Szerk. és kiadja Aradi Rezső. Nyomt. Hunnia. XXIX. évf. Minden húzás után magyar és német szöveggel. Ára 1 ft.

Ugyanezen szöveggel:

Fortuna.

Kis Mercur.

Hiteles Sorsolási Értesítő.

Orvosi Hetiszemle. Szerk. és kiadó-tulajd. dr. Flesch Nándor. XXVII. évf. Nyomt. a Pallas. Ára 10 ft.

Statisztikai Heti Kimutatás. Szerk. Körösi József; kiadja a fővárosi stat. hivatal. Nyomt. a pesti könyvny. r. t. XXVII. évf. Ára 3 ft.

Pénzügyi Közlöny. Kiadja a m. kir. pénzügyminiszterium. XXVI. évf. Havonként többször. Ára 2 ft. Nyomt. a m. kir. államnyomda.

Rendeleti Közlöny A magyar királyi honvédség számára. Nyomt. Pallas. XXV. évf. Megjelen havonként 2—3 szám.

Mercur Hiteles sorsolási tudósító. Szerk. Berger Mór. Nyomt. a Pesti Lloyd társaság. XXIV. évf. Minden húzás után

magyar és német szöveggel. Ára 2 frt.
Ugyanezen szöveggel:

Magyar Mercur.
Budapesti Mercur.
Fővárosi Mercur.
Magyar Fővárosi Mercur.
Sorsolási Mercur.
Tózsdei Mercur.
Uj Mercur.
Pénzügyi Mercur.
Pesti Mercur.

Központi Értesítő. Kiadja a kereskedelmi m. k. ministerium; szerk. Lakatos Aladár. Nyomt. a Légrády test. XXIV. évf. Hetenkint kétszer, évenként mintegy 250 iv. Ára helyben 8 frt; vidéken 10 frt.

Építő Ipar. Szerk. Ney Béla; kiadó a »Patria« irod. vállalat és nyomdai részvény-társaság. XXIII. évf. Ára 8 frt.

Népszava. A magyarországi általános munkáspárt központi közlönye. Szerk. és kiadó-tulajd. Faragó K. Nyomt. Neumayer Ede. XXIII. évf. Ára 2 frt 40 kr.

Műszaki Hetilap. (Ezelőtt Gazdasági Mérnök.) Szerk. és kiadó-tulajd. Gonda Béla; Nyomt. Feldmann Mór. XXIII. évf. Ára 12 frt.

Corvina. A magyar könyvkereskedők egyletének közlönye. Szerk. Petrik Géza. Tulajd. a magyar könyvkereskedők egylete. XXII. évf. Minden hó 10., 20. és 30-án. Ára 8 frt. Nyomt. a Pallas. Az egylet tagjai ingyen kapják.

Veterinarius. Szerk. dr. Hutyra Ferenc és dr. Rátz István. Nyomt. a Patria. XXII. évf. Havonként 2-er. Ára 8 frt.

Közegészségügyi Kalauz. Szerk. dr. Jutassy József tulajd. dr. Lőrinczy Ferenc özv. Havonként 3-or. Nyomt. Hunyadi Mátyás. XXI. évf. Ára 10 frt.

Községi Közlöny. Szerk. dr. Lipcsey Ádám; laptulajd. és kiadó az orsz. közp. jegyzői egylet. Nyomt. az Országos központi községi ny. r. t. XXI. évf. Ára 6 frt.

Allami Tisztviselők Lapja. Szerk. és kiadó-tulajdonos Csikvári Jákó. XX. évf. Havonként háromszor. Ára 5 frt. Nyomt. Franklin-társulat.

Magyar Tózsdei Közlöny. Szerk. Hilrich H. K. Nyomt. Fried és Krakauer. XX. évf. Havonként 2-er magyar és német szöveggel. Ára 1 frt.

Vadász-Lap. Szerk. Egerváry Gyula; kiadó-tulajd. Sárkány János Ferenc és Egerváry Gyula. Nyomt. a Pallas. Minden hó 5-, 15- és 25-én. XX. évf. Ára 6 frt.

Vállalkozók Lapja. Szerk. és kiadó-tulajd. Lakatos Lajos; kiadó tulajd. Lakatos L. és Salzer I. Nyomt. a belvárosi ny. XX. évf. Ára 8 frt.

Büntető Jog Tára. Szerk. és kiadja Németh Péter. XX. évf. Nyomt. a Pesti Lloyd társulat. Ára 8 frt.

Magyar Kereskedők Lapja. Szerk. Kormos Alfréd. Nyomt. a fővárosi ny. XIX. évf. Ára 8 frt.

Magyar Pénzügy. Szerk. Kormos Alfréd. Nyomt. a fővárosi ny. XIX. évf. Ára 8 frt.

A M. Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítője. Szerk. Mihályfi József; kiadja a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet. XVIII. évf. Az egyesület tagjainak minden utánfizetés nélkül küldetik. Nyomt. a »Patria.«

A Jog. Szerk. és kiadják dr. Révai Lajos és dr. Stiller Mór. Nyomt. a Pallas. XVIII. évf. Ára 6 forint.

Magyar Közigazgatás. Szerkesztő és kiadó-tulajd. Boncza Miklós. Nyomt. a Pallas. XVII. évf. Ára 8 frt.

Értesítés a budapesti hitelezői véd-egylet tagjaihoz. Nyomt. Kálmán és társa. XVII. évf. Havonként kétszer. Az egylet tagjainak ingyen küldetik.

Színészek Lapja. Szerk. Mészáros Kálmán; kiadja a magyar színész-egyesület központi igazgató tanácsa. Nyomt. Löblovitz Zsigmond XVII. évf. Minden 10 napban. Ára 4 frt.

Magyar Vas- és Gépujság. Szerk. és tulajd. Nagel J. Nyomt. a pesti könyvnyomda r. t. XVII. évf. Havonként 3-szor. Ára 6 frt. (Magyar és német szöveggel.)

Magyar Nemzetgazda. Szerkesztő és kiadó-tulajdonos Mende Bódog. Nyomt. a Franklin-társulat. XVI. évf. Ára 10 frt.

Herkules. Testgyakorlási közlöny. Szerk. Porzsolt Jenő és Porzsolt Kálmán. XVI. évf. Megjelen havonként kétszer. Nyomt. Fritz Armin. Ára 4 frt.

Magyar Dohány-Ujság. Szerk. és kiadó-tulajd. Daróczy Vilmos. Nyomt. Márkus Samu. XVI. évf. Megjelenik minden hó 1-én és 16-án. Ára 6 frt.

Ügyvédek Lapja. Szerk. dr. Wolf Vilmos és dr. Löwy Gábor. Nyomt. Márkus Samu. XVI. évf. Ára 6 frt.

A Főváros. Szerk. -kiadó-tulajdonos Pichler N. István. XV. évf. Nyomt. Gross és Grünhut. Ára 4 frt.

Gyógyszerési Közlöny. Szerk. és

kiadja K. Karlovsky Géza; segédszerk. Grósz Samu. XV. évfolyam. Nyomt. Pallas. Ára 8 frt.

Pannonia. A fővárosi váltóüzlet-társaság sorsolási tudósítója. Szerk. Adler Gyula. Nyomt. Károlyi György. XV. évf. Havonként 2—3-szor. Ára 2 frt.

Vendéglősök Lapja. Szerk. tulajd. Ihász György. Nyomt. Márián György. XV. évf. Ára 6 frt.

Katonai Lapok. Szerk. Cerri Gyula; kiadó Várnai F. nyomdász. XIV. évf. Minden hó 1., 10. és 20-án. Ára 8 frt.

Orvosi Heti Szemle. Szerk és kiadó; dr. Flesch Nándor. Nyomt. a Pallas. XIV. évf. Ára 8 frt.

Szárnycsapatok. Szerk. Parthay Géza. Az országos baromfi-tenyésztési központ hivatalos közlönye. Nyomt. a fővárosi ny. XIV. évf. Havonként kétszer. Ára 4 frt.

Magyar Ipar. »Iparügyek« Szerk. Gelléri Mór; Nyomt. Neumayer Ede. XIII. évf. Ára 6 frt.

Magyar Királyi Államvasutak Hivatalos Lapja. Kiadja a magyar kir. államvasutak igazgatósága. Nyomt. Rigler József Ede. XIII. évf. Havonként 4—5 szám. Hivatalból küldetik.

Sorsolási Közlöny. Kiadó-tulajdonos Beimel Lajos. Nyomt. Kaufmann József. XIII. évf. Minden huzás után. Ára 1 frt.

Budapesti Lakáshirdető. Szerk. és laptulajd. Weiss Mór. XIII. évf. Havonként háromszor magyar és német nyelven. Ára 4 frt. Nyomt. Pallas.

Sorsolási Hungaria. Szerk. és tulajd. ifj. Schön Armin. XIII. évf. Nyomt. Hunnia. Hav. 2-szer. Ára 1 frt 50 kr.

Uj Magyar Mercur. Kiadja Kőváry Armin váltóüzlete. XIII. évf. Nyomt. »Hunnia.« Hav. 2-szer. Ára 2 frt.

Zenelap. Szerk. és kiadó-tulajd. Ság József; társszerk. Langer Viktor. Nyomt. Valtér Ernő. XIII. évf. Havonként 3-or. Ára 4 frt.

Nyeremény. Kiadó és tulajdonos: Fuchs H. váltóháza. Nyomt. Károlyi György. XII. évf. Ára 2 frt.

Pénzügyi Utmutató. Szerk. és kiadja Lendvay Sándor. Nyomt. a Pátia. XII. évf. Ára 1 frt 50 kr.

Kávésipar Szakközlöny. Szerk. Wagner József. Nyomt. Buschmann F. XII. évf. Havonként kétszer. Ára 6 frt.

Technologiai Lapok. Szerk. és kiadja Táborosky Ottó. Nyomt. Kertész József. XI. évf. Havonként kétszer. Ára 8 frt.

Telegraph. Sorsolási lap. Szerk. Lustig Béla. XII. évf. Hav. 2-szer. Nyomt. »Hunnia.« Ára 1 frt 50 kr.

Szövetkezés. Szerk. Bernáth István. XI. évf. Hav. 2-szer. Nyomt. Stephaneum. Ára 2 frt.

Földmívelési Ertesítő. Kiadja a földmívelésügyi m. kir. ministerium. X. évf. Hivatalból küldetik. Nyomt. a Franklin t.

Fővárosi Közlöny. Budapest főváros hivatalos lapja. Szerk. Hajnal István; kiadja Budapest főváros közönsége. X. évf. Hetenként kétszer. Nyomt. a pesti könyvnyomda r. t. Ára 6 frt.

Tűzrendészeti Lapok. Szerk. és laptulajdonos Breuer Szilárd és Markusovszky Béla. Nyomt. Gross és Grünhut. X. évf. Havonként kétszer. Ára 3 frt.

Adók és Illetékek Közlönye. Szerk. és kiadó Roth Albert; X. évf. Havonként kétszer. Ára 5 frt. Nyomt. Markovits és Garai. (Magyar és német szöveggel.)

Magyar Fém- és Gépipar. Szerk. és kiadó-tulajd. Fekete Adolf. Nyomt. Fuchs Samu és társa. X. évf. Havonként kétszer. Ára 6 frt.

Magyar Pénzügyőr. Szerk. Iklódy Győző. Nyomt. Hunyadi Mátyás ny. X. évf. Ára 6 frt.

Színészeti Közlöny. Szerk. és kiadó-tulajd. Réthy L. Pál, hely. szerk. Radó Pál. Nyomt. Müller Károly. X. évf. Havonként 2-szer. Ára 4 frt.

A Vendéglős. Szerk. és kiadó-tulajd. Wagner József. Nyomt. Buschmann F. X. évf. Havonként 2-szer. Ára 6 frt.

Adóügyi Szaklap. (Italmérés.) Szerk. Hoffmann Mihály Miksa; kiadó-tulajd. dr. Hoffmann A. Nyomt. Márkus Samu. IX. évf. Ára 6 frt.

Vizügyi és Hajózási Közlöny. Szerk. és kiadó-tulajd. Krisztinkovich Antal. Nyomt. az Athenaeum. IX. évf. Ára 8 frt.

A Czipész. Fel-szerk. Berkó József; kiadó-tulajd. a »Czipész« alapítói. IX. évf. Havonként kétszer. Nyomt. a Gutenberg. Ára 1 frt 40 kr.

Értékpapír Szemle. Szerk. Kormos Gyula. Nyomt. Hunnia. IX. évf. Havonként 2-er. Ára 1 frt.

Gyümölcskertész. Szerk. Molnár István; kiadja a földmívelésügyi magyar kir. miniszterium. IX. évf. Nyomt. az Athenaeum. Havonként kétszer. Ára 1 frt.

Köztelek. Főszerk. és a kiadásért felelős Forster Géza; szerk. Szilassy Zoltán. Az orsz. magyar gazdasági egyesület tulajdona. Nyomt. a Pátria. IX. évf. Hetenként kétszer. Ára 10 ft.

Magyar kereskedelmi Múzeum. Szerk. Sasvári Armin; kiadja a Magyar kereskedelmi múzeum igazgatósága. Nyomt. a Légrády testvérek. IX. évf.

Magyar Királyi Adóhivatalok Lapja. Szerk. és kiadja Dr. Exner Kornél; Nyomt. Márkus Samu. IX. évf. Havonként kétszer. Ára 4 ft.

Magyar Utazó Kereskedő. Szerk. dr. Gutmann Adolf; kiadja a magyarországi utazók egyesülete. Nyomt. a pesti Lloyd-társulat ny. IX. évf. Havonként kétszer. Ára 4 ft.

A Mi Zászlónk. A magyar demokrata munkáspárt közlönye. Szerk. Szikora Zoltán; kiadó Engel Tóbiás. Nyomt. Weissenberg. IX. évf. Ára 1 ft 80 kr.

Budapesti Építészeti Szemle. Szerk. Bobula János. VIII. évf. Hav. 2-szer. Nyomt. Kosmos. Ára 8 ft.

Fővárosi Tőzsde Szemle. Szerk. Singer D. A. VIII. évf. Hav. 2-szer. Nyomt. Hunnia. Ára 2 ft.

Magyar Czipész-Ujság. Szerk. Szenes Izidor. Nyomt. Fritz Armin. VIII. évf. Havonként 2-szer. Ára 4 ft.

Magyar Czukoripar. Szerk. és kiadó dr. Telbisz János. Nyomt. Buschmann F. VIII. évf. Havonként 3-szor. Ára 6 ft. (Magyar s német szöveggel.)

Társulati Értesítő. Szerk. dr. Gyürky Ödön; kiadja a Szent-István-Társulat. Nyomt. Buschmann F. VIII. évf. Havonként 2-szer. Ára 2 ft.

Dohányárusok Közölye. Szerk. és kiadó-tulajd. Hatsek Adolf. Nyomt. Neumayer Ede. VII. évf. Havonként 3-or. Ára 2 ft 50 kr.

Podrász Ujság. Szerk. Dombay Béla; kiadja a Vörösmarty ny. VII. évf. Havonként 2-szer. Ára 4 ft.

Fő- és Székvárosi Hirlap. Szerk. és kiadó-tulajd. Békei Soma. VII. évf. Nyomt. Schlesinger és Kleinberger. Ára 6 ft.

Hermes. Sorsolási értesítő. Szerk. és tulajd. Fleissig Sándor. VII. évf. Nyomt. Wodiáner F. és fia. Ára 4 ft.

Hivatalos Közölye. Kiadja a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszterium. VII. évf. Havonként 2-szer. Ára 2 ft 50 kr.

Kincsem Sportlap. Szerk. Pálmai Henrik; tulajd. Kincsem-kiadó vállalat. VII. évf. Nyomt. Valter Ernő. Ára 8 ft.

Hungaria. A »Hungaria« magyarországi sütőiparos-egylet szaklapja. Szerk. Mezey László. VII. évf. Nyomt. a Minerva. Ára 4 ft.

Magyar Kerékpáros és Athletikai Sport. Szerk. dr. Korchmáros Kálmán. VII. évf. Nyomt. Gutenberg. Ára 4 ft. (Mult évben Szombathelyt jelent meg.)

Magyar Közölye. Szerk. Virág Gyula és Virág Bertalan. Nyomt. Schlesinger és Kleinberger. VII. évf. Havonként 3-or. Ára 8 ft.

Magyar Malom és Gazdasági Értesítő. Szerk. Gondos Jenő; kiadó-tulajd. Weiss Lajos. Nyomt. Brózsa Ottó. VII. évf. Havonként 2-szer. Ára 6 ft. (Magyar és német szöveggel.)

Mészárosok és Hentesek Lapja. Lapvezető: Komáromi Sándor; szerk. Sas (Schatz) Armin. VII. évf. Nyomt. Magyar nyomda. Ára 6 ft.

Vas- és Fémmunkások Szaklapja. Szerk. Schinek Károly; laptulajd. »A magyarországi vas- és fémmunkások intéző bizottsága«. Nyomt. Gutenberg. VII. évf. Havonként kétszer. Ára 1 ft 20 kr.

Gyógyszerészeti Értesítő. Szerk. és tulajd. Lukács István. VII. évf. Havonként 2-szer. Nyomt. a belvárosi ny. Díjtalanul küldetik.

Néplap. Gazdasági heti közölye. Szerk. István gazda. VI. évf. Nyomt. Franklin-társulat. Ára 1 ft 50 kr.

Sport-Világ. Szerk. és kiadja a »Sport-Világ társaság«; képviseli Iszer Károly. Nyomt. a pesti Lloyd-társaság. VI. évf. Ára 4 ft.

Állategészségügyi Értesítő. Kiadja a kereskedelmi m. kir. miniszterium. VI. évf. Hivatalból küldetik. Nyomt. Légrády-testvérek.

Bőripar. Szerk. és kiadó Meller Jerome. Szerk. Europa. VI. évf. Havonként 3-szor. Ára 6 ft. (Magyar és német szöveggel.)

Divat-Ujság. Szerk. Csepreghy Ferenczné; kiadó-tulajd. Rákosi Jenő. nyomd. VI. évf. Havonként 2-szer. Ára 4 ft.

A »Hermes« magyar általános váltóüzlet részvény-társaság pénzügyi közölye és sorsolási Értesítője. Szerk. Guttmann Lajos. VI. évf. Nyomt. a Franklin. Ára 2 ft.

Hiteles Merkur. Szerk. Hecht S.; kiadó és tulajd. Hecht-bankház. VI. évf. Havonként 2-er. Nyomt. Spitzer és Somogyi. Ára 2 frt.

Magyar Bőripar. Főszerk. és kiadó-tulajd. Leitersdorfer Lipót; szerk. Wiesel Károly. VI. évf. Havonként 3-szor. Hungaria nyomda. Ára 6 frt. (Magyar és német szöveggel.)

Magyar Fakereskedő. Szerk. és kiadó tulajd. Székely Ignác. VI. évf. Havonk. 2-szer. Fővárosi nyomda. Ára 7 frt.

Magyar Gazdák Lapja. Főszerk. és tulajd. Herényi Gothárd Sándor; fel. szerk. Szabó Ferencz. VI. évf. Nyomt. Hornyánszky Viktor. Ára 8 frt.

Magyar Közlekedés. Szerk. Hunyady Ferencz; kiadja a lap kiadó-vállalata. Nyomt. Schmelcz és Schillinger. VI. évf. Havonként 3-or. Ára 5 frt.

Magyar Mezőgazdák Szövetkezetének Üzleti Értesítője. Szerk. fel. Vidats Elemér. Nyomt. a Pátria. VI. évf. Havonként 2-er. A tagok ingyen kapják.

Magyar Sportlap. Szerk. Horváth H. József; kiadó-tulajd. a Magyar Sportlap kiadó vállalat. Nyomt. a Pátria. VI. évf. Ára 6 frt.

Molnárok Lapja. Az »Országos Molnár-Egyesület Hivatalos Közlönye.« Szerk. és laptulajd. Jutassy Ödön. Nyomt. a Pátria. VI. évf. Havonként 2-szer. Ára 4 frt.

Pénzügyi Hírlap. Szerk. Lendvay Sándor; kiadó-tulajd. a »Pénzügyi Hírlap« részvénytársaság. VI. évf. Havonként kétszer. Ára 1 frt.

Rendőri Lapok. Kiadó-tulajd. Mezei Sándor; szerk. Guthi Imre. VI. évf. Nyomt. Légrády testv. Ára 7 frt.

Zenélő Magyarország. Szerk. és kiadó Klöckner Ede. Nyomt. Kunosy Vilmos és fia. VI. évf. Havonként 2-er. Ára 4 frt.

Biztosítási és Közgazdasági Lapok. Szerk. Török Jenő Endre. Nyomt. Fuchs Samu és társa. V. évf. Havonként 2-er. Ára 10 frt.

Háztartás. Szerk. Kürthy Emilné; kiadó-tulajd. a Magyar nyomda. V. évf. Havonként 3-szor. Ára 6 frt.

Közjegyzők Lapja. Szerk. Schilling Rudolf. V. évf. Nyomt. Európa. Hav. 2-szor. Ára 5 frt.

Magántisztviselők Lapja. Főszerk. Kreutzer Lipót és Bálint Dezső. Nyomt.

Gelléri és Székely. V. évf. Havonként 2-szer. Ára 4 frt.

Magyar Gazdák Közlönye. Szerk. és laptulajd. Herczeg Sándor. Nyomt. az Árpád ny. V. évf. Havonként 3-or. Ára 5 frt.

A Kert. Szerk. és tulajd. Mauthner Ödön; fel. szerk. Igali Szvetozár. Nyomt. a Kosmos. V. évf. Havonként kétszer. Ára 4 frt.

Vállalkozók Közlönye. Szerk. Komor Marcell; kiadó-tulajd. Várnai F. nyomdász. V. évf. Ára 6 frt.

Építő munkás. Szerk. Schwartz Ambrus; kiadó Körösi. Nyomt. a Gutenberg. IV. évf. Havonként kétszer. Ára 1 frt 40 kr. (Magyar és német szöveggel.)

Nemzetközi Fürdő-Lapok. Szerk. és kiadó: Hohlfeld Lajos. Nyomt. Eckstein Bernát és fia. IV. évf. Havonként 3-szor. Ára 6 frt. (Magyar és német szöveggel.)

Pénzügyi Ujság. Szerk. Parlaghy Vilmos; laptulajd. a Pénzügyi Ujság kiadó-vállalata. Nyomt. Schlesinger és Kleinberger. IV. évf. Havonként 2-er. Ára 1 frt 50 kr.

Politechnikai Szemle. Szerk. Dubszky Alfred Ottó és társai. Nyomt. Fővárosi nyomda. IV. évf. Havonként 3-szor. Ára 8 frt.

Sportélet. Szerk. Őszi Kornél. Nyomt. a Kosmos. IV. évf. Ára 12 frt.

Szabadalmi Közlöny. Szerk. Freckay János. Nyomt. a Pallas. IV. évf. Ára 10 frt.

Unio. Szerk. Tagányi Árpád. A sütők, cukrászok és mézeskalácsosok ipartestülete hivatalos szakközlönye. Nyomt. Neumayer Ede. IV. évf. Havonként 2-er. Ára 4 frt. (Magyar és német szöveggel.)

Belügyi Közlöny. Szerk. dr. Némethy Károly; kiadja a m. kir. belügy-ministerium. Nyomt. a Légrády-testvérek. III. évf. Havonként 2-er. Hivatalból küldetik.

Fűszerkereskedők Lapja. Szerk. Bolgár K. Nyomt. Wendt és Bergsmann, III. évf. Havonként 2-er. Ára 4 frt.

Háztulajdonosok Lapja. Szerk. Gerő Mór; III. évf. Nyomt. az »Adria«. Havonként 3-szor. Ára 8 frt.

Hivatalos Vásárcsarnok Értesítő. Szerk. Budapest Székes-főváros vásárcsarnokainak igazgatósága; kiadja: Budapest székes főváros közönsége. III. évf. Hetenként 2-szer. Nyomt. az Athenaeum. Ára 4 frt.

A Hollandi életbiztosító részvény-társaság Értesítője képviselői részére. III. évf. (Magyar és német szöveggel.)

Lakatosok Lapja. Szerk. és lap-tulajd. Pap Tamás. Nyomt. Valtér Ernő III. évf. Havonként 2-er. Ára 5 frt.

Magyar Biztosítási Hírlap. Szerk. László Mihály; tulajd. Gelléri J. Nyomt. . . . III. évf. Havonként. 2-er. Ára 5 frt.

Magyar Iparoktatás. Az országos iparoktatási tanács hivatalos közlönye. Szerk. Szterényi József. Nyomt. a Klein testvérek. III. évf. Havonként 2-er. Ára 5 frt.

Magyar Kritika. Szerk. Benedek Elek; kiadja a szerkesztő- és kiadó-bizottság. III. évf. Havonként 2-er. Ára 5 frt.

Magyar Orvosi Revue. Szerk. dr. Mahler Gyula. Nyomt. Neumayer Ede; kiadja Franke Pál. III. évf. Havonként 2-er. Ára 4 frt.

Rejtelmes Világ. Főszerk. báró Mikos János; segédszerk. Hoffmann Ottó; kiadó-tulajd. Déri L. Anna. III. évf. Nyomt. a Hunnia ny. Havonként 2-er. Ára 6 frt.

Színházi Lapok. Szerk. Forrai Soma. Nyomt. Közművelődési ny. III. évf. Naponként. Ára 18 frt.

Szövetkezeti Szemle. Szerk. és lap-tulajd. Wechsler Gyula. III. évf. Havonként kétszer. Nyomt. Fried és Krakauer. Ára 6 frt.

A Természet, állattani és vadászati folyóirat. Szerk. Dr. Lendl Adolf és csikszentsimoni és ernyesi Lakatos Károly. III. évf. Havonként 2-er. Nyomt. Markovits és Garai. Ára 3 frt.

Vásárcsarnoki Értesítő. Szerk. és kiadó-tulajd. Pártos Nándor. III. évf. Ára 4 frt.

Világsszabadság. Szerk. Csizmadia Sándor; kiadja a földművelők országos 11-es bizottsága. III. évf. Nyomt. Neumayer Ede. Ára 2 frt. (Megszűnt.)

Fővárosi Tudósító. Napilap. Szerk. és kiadja: dr. Bartha Sándor. II. évf. Nyomt. a belvárosi könyvny.

Általános Szeszipari Közlöny. Szerk. és kiadó: Goldfinger Gábor. II. évf. Havonként 2-er. Nyomt. Pátria. Ára 7 frt. (Magyar és német szöveggel.)

Czipész Szaklap. Lapvezér Horváth János; szerk. felelős Bodh József. Nyomt. Bichler I. II. évf. Havonként 2-er. Ára 4 frt.

Pamunkások Szaklapja. Szerk.

és kiadó: Steinberger Sándor. II. évf. Nyomt. Gutenberg. Havonként 2-er. Ára 1 frt 40 kr. (Magyar és német szöveggel.)

Faügyi Szemle. Kiadó és Főszerk. Weiner Arthur; fel. szerk. Pollacsek Jenő. Nyomt. Gelléri és Székely. II. évf. Havonként 2-er. Ára 8 frt.

Fő- és Székvárosi Házépítők és Háziurak Szaklapja. Szerk. Rétlaki Ferencz; kiadó-tulajd. Kubinyi Mihály. II. évf. Nyomt. Markovics és Garai. Havonként 2-szer. Ára 6 frt.

Fuvarozási Közlöny. Szerk. Szántó Géza; kiadó-tulajd. Kovács Károly. Nyomt. Neuwald Illés. II. évf. Ára 6 frt.

Hazai Kereskedelmi Érdekeink. Szerk. fel. a kiadó-tulajd. Zwillingner R. II. évf. Nyomt. Markovics és Garai. Ára 12 frt.

Hivatalos Értesítő. Kiadja a cs. kir. szab. Kassa-oderbergi vasut. II. évf. Nyomt. a Pesti könyvny. r. t.

Italmérők és Italárusok Közlönye. Szerk. Kral László és Gyulafi Ferencz; kiadó-tulajd. Hevess Sándor II. évf. Nyomt. Wendt és Bergsmann. Havonként 2-er. Ára 3 frt. (Magyar és német szöveggel.)

Kenyér. Munkások és proletárok hetilapja. Szerk. és kiadó: Villám. Nyomt. Weiszenberg Ámin. A. II. évf. Ára 3 frt.

Magyar Biztosító. Szerk. Herszeg Jenő. Nyomt. Radó Izor. II. évf. Ára 6 frt.

Magyar Hajózás. Szerk. és kiadja Gonda Béla. Nyomt. Neuwald Illés. II. évf. Havonként 2-er. Ára 6 frt.

Magyar Jogász. Szerk. és kiadó-tulajdonosok dr. Horváth Gyula és dr. Ödöfni Miksa. II. évfolyam. Országos ügyvédi nyomda. Ára 6 frt.

M. kir. szabadalmi hivatalban közzétett találmányok kivonatos leírása. Szerk. és kiadja Edivi Illés István. Nyomt. Pesti könyvny. r. t. II. évf. Ára 16 frt.

Magyar Szesztermelő. Kiadásért és szerkesztésért felelős Rubinek Gyula; Nyomt. a »Pátria.« Havonként 2-er. II. évf. Ára 5 frt.

Műcsarnok. Az országos magyar képzőművészeti társulat lapja. Szerk. Ambrozovics Dezső. Nyomt. a Budapesti Hírlap ny. II. évf. A társulat tagjai ingyen kapják.

Nemzeti Szemle. A nemzeti szövetség értesítője. Szerk. Déri Gyula; kiadó-

tulajd. Leidenfrost J. Nyomt. a Belvárosi ny. II. évf. Havonként 2-er. Ára 8 frt.

Nemzetközi Vasuti és Hajózási Utmutató. Szerk. Ekker Lipót és dr. Dick Zsiga. Nyomt. Weisz és Feldmann. II. évf. Havonként 3-or. Ára 3 frt. (Magyar és német szöveggel.)

Országos kereskedelem, ipar és pénzügy. Szerk. Pallay Mihály. Nyomt. Korvin testvérek. II. évf. Ára 8 frt.

Sertéskereskedők és Tenyésztők Lapja. Szerk. és kiadják: Pap Tamás és Nagy László. Nyomt. Valter Ernő. II. évf. Ára 8 frt.

Vasut. Szerk. Keleti Ö. Lajos. Nyomt. a Magyar ny. II. évf. Ára 8 frt.

Egi Világosság. Védnök Báró Vay Ödön; főszerk. dr. Grönhut Adolf; fel. szerk. Tóvölgyi Titusz. Nyomt. Spitzer és Somogyi. II. évf. Havonként 2-er. Ára 4 frt.

Vasuti Lapok. Szerk. Bíró L. Lajos. II. évf. Nyomt. Kaufmann József. Hav. 3-szor. Ára 7 frt.

Eczet- és Szeszipar. Szerk. és lap-tulajd. Stern Sándor. Nyomt. Árpád. I. évf. Hav. 3-szor. Ára 8 frt.

Általános Pénzügyi Szemle. Szerk. Török István; kiadó-tulajd. dr. Pátkai Dániel és Béla. I. évf. Nyomt. Pátia. Hav. 2-szer. Ára 5 frt.

Bálint Imre Terménystatisztikai Közleményei. I. évf. Nyomt. a Budapesti Hírlap ny. Ingyen.

Egyesületek Lapja. Szerk. K. Zoltán Béla. I. évf. Nyomt. az Árpád ny. Hav. 2-szer. Ára 8 frt.

Az Emberbarát. Szerk. Kállay Zoltán és Zboray Aladár. I. évf. Nyomt. Márkus Samu. Hav. 2-szer. Ára 6 frt.

Házfelügyelő. Szerk. és kiadják: Fröhlich János és Kincses Béla. I. évf. Nyomt. a Werbőczy ny. Hav. 2-szer. Ára 4 frt.

A Hitel. Szerk. és kiadó Kálnoki Henrik. I. évf. Nyomt. Pallas. Ára 6 frt.

Ingtatlanok Forgalmi Közlönye. Szerk. és lap-tulajd. Uhlmann Viktor. I. évf. Nyomt. Heisler V. Havonként 2-szer. Ára 4 frt.

Kis- és Középkereskedők Lapja. Fel. szerk. Forrai Soma, hely. szerk. Mezőfi Vilmos. I. évf. Hav. 2-szer. Nyomt. Fritz Ármin. Ára 4 frt.

Kitartás. Vasutasok sat. hetilapja. Szerk. Luby Gyula. I. évf. Nyomt. Hornyánszky Viktor. Ára 12 frt.

A Könyv. Szerk. Sebestyén Ede.

I. évf. Nyomt. Révai és Salamon. Ára 6 frt. (Megszűnt.)

Körözvénytár. Kiadja a déli vas-pálya-társaság, szerk. Salgó Henrik. I. évf. Nyomt. Pesti könyvny. r. t.

Közgazdasági Híradó. Főszerk. N. Bonis István; fel. szerk. V. Olaszi Lajos; kiadó-tulajd. Károlyi György nyom-dász. I. évf. Ára 6 frt.

Magyar Agyagipar. Szerk. Vágó József; lap-tulajd. Linzenpolz és Doufrain. I. évf. Nyomt. Bichler I. Ára 4 frt.

Magyar Építő. Szerk. Halmi F. Károly; lap-tulajdonos: A budapesti kö-művesek nemzeti egyesülete. I. évf. Nyomt. Weissenberg Ármin. Ara munkásoknak 3 frt, nem munkásoknak 5 frt.

Magyar Kurir. Szerk. és kiadó-tulajd. Mikár Aladár. I. évf. Nyomt. Márián György. Ára 8 frt. (Megszűnt.)

Magyar Órásk Szaklapja. Szerk. Révész Béla; kiadja a Magyarországi órássegédek szakegylete. I. évf. Nyomt. a Pesti Lloyd társulat. Havonként 2-szer. Ára nem tagoknak 4 frt.

Magyar Szinpad. Szerk. tulajd. Márkus József. I. évf. Naponként. Nyomt. a Fővárosi ny. Ára 7 frt.

Magyar Vendéglős- és Kávés-ipar. Főszerk. dr. Solti Ödön; fel. szerk. F. Kiss Lajos. I. évf. Nyomt. Wesselényi ny. Ára 6 frt.

Munkaközvetítő. Szerk. Muskó Pál. I. évf. Hav. 3-szor. Ára 4 frt.

Művészvilág. Szerk. Prém József és Rudnai Győző. I. évf. Hav. 2-szer. Ára 4 frt.

Nemzetgazdasági Szemle. Szerk. Katona Béla. I. évf. Nyomt. a Werbőczy ny. Hav. 3-szor. Ára 10 frt.

Nemzetőr. Fel. szerk. Gáspár Imre; szerk. és kiadó Bihari L. Béla. I. évf. Nyomt. Anglo-nyomda. (Megszűnt.)

Országos Központi Hitelszövet-kezeti Ertesítő. Szerk. dr. Baross Lajos. I. évf. Nyomt. az Athenaeum. Hav. 2-szer. Ingyen.

Phönix. May, Elfer és Adler bank-és váltóüzlet sorsolási tudósítója. I. évf. Nyomt. Hunnia. Hav. 2-szer. Ára 1 frt.

A Pinczér. Szerk. Mayerhofer Fe-rencz. I. évf. Nyomt. Neumayer Ede. Ára 3 frt.

Prostituáltak Lapja. Szerk. Grün-feld. Dávid. I. évf. Nyomt. Anglo ny. Egyes szám ára 10 kr. (Megszűnt.)

Sorsolási Ellenőr. Szerk. Kaufmann

Richard. I. évf. Nyomt. Schlesinger és Kleinberger. Hav. 2-szer. Ára 1 frt 50 kr.

Színházak és Mulatók. Szerk. Hlavacsek Ottó. I. évf. Naponként. Nyomt. Löblowitz Zsigmond. (Megszűnt.)

Színház és Zene. Szerk. Ilosvai Hugó. I. évf. Havonk. 3-szor. Nyomt. Belvárosi ny. Ára 4 frt.

Takarékpénztári Közlöny. Szerk.-tulajd. Wechsler Gyula. I. évf. Nyomt. Fried és Krakauer. Hav. 2-szer. Ára 8 frt.

Telekkönyvi Tanácsadó. Szerk. és kiadó-tulajd. Bereghy Endre. I. évf. Havonként 3-szor. Ára 3 frt.

Törvényszéki és Rendőri Ujság. Szerk. dr. Guthi Soma; kiadó az Apollo kiadó r. t. I. évf. Nyom. Athenaeum. Ára 8 frt.

Turf. Szerk. Varga Imre; kiadó Márián György nyomdász. I. évf. Hav. 2-szer. Ára 8 frt.

Utazási és Fürdő Közlöny. Szerk. tulajd. Kövér Viktor; fel. szerk. Herczeg M. Marczel. I. évf. Hav. 2-szer. Ára 2 frt. (Magyar, német, francia és angol szöveggel.)

Vasuti és Hajózási Hetilap. Szerk. Baross Vilmos. I. évf. Nyomt. Hornyánszky Viktor. Ára 8 frt.

Vasuti Szemle. Szerk. dr. Szabolcsy Antal; kiadó-tulajd. Szabolcsy Antal és Piványi Ernő. I. évf. Nyomt. Hornyánszky Viktor. Ára . . .

Zenevilág. Szerk.-kiadó Gerő Imre. I. évf. Nyomt. Kunossy Vilmos és fia. Ára 8 frt.

Zoológiai Lapok. Szerk. Parthay Géza. A »Szárnyasaink« melléklete. I. évf.

VIDÉKEN.

Bányászati és Kohászati Lapok. A m. kir. bányászati Akadémia közlönye. (Selmecz.) Szerk. Litschauer Lajos. Nyomt. Joerges Ágost özv. XXXII. évf. Minden hónap 1. és 15-én. Ára 8 frt.

Erdélyi Gazda. (Kolozsvár.) Szerk. és kiadó Tokaji László; társszerk. Jakab László; segédzerk.: Eber Ernő; kiadja az erdélyi gazdasági egyesület. XXXI. évf. Nyomt. Gámán János. Ára 12 k.

A Nyitravölgyi Gazdasági Egyesület Közlönye. (Nyitra.) Szerk. báró Friesenhof Gergely. Nyomt. az egyesület. XXIV. évf. Havonként kétszer. Ára 3 frt.

Szőlőszeti és Borászati Lap. (Kassa.) Szerk. és kiadó-tul. Maurer János

Nyomt. Forster, Wesselényi és társai Miskolcon. XX. évf. Ára 4 frt.

Időjárás Naptár. Magyarország számára. (Ó-Széplak.) Kiadja a nyitravölgyi gazdasági egyeslet agrármeteorológiai observatoriuma. XVI. évf. Ára 4 frt.

Szegedi Jogász-Lapok. (Szeged.) Szerk. Reiniger Jakab. VIII. évf. Nyomt. Endrényi Lajos. Ára 6 frt.

Magyar Műkertészek és Kertészgazdák Országos Szakközlönye. (Szeged.) Szerk. Mayer Miklós; laptulajdonosok a magyar műkertészek. Nyomt. Schulhof Károly. VIII. évf. Havonként 2-szer. Ára 3 frt.

Pályázat. (Székesfehérvár.) A magyar izz. hitközségi hivatalnokok közlönye. Szerk. Péterfi J.; kiadó-tulajd. Singer Ede nyomdász. VIII. évf. Ára 4 frt.

Kerékpár-Sport. (Pécs.) Szerk. és tulajd. Bolgár Tivadar. VI. évf. Nyomt. Wessely és Horváth. Havonként 2-er. Ára 3 frt.

Erdészeti Ujság. (Szászsebes.) Szerk. és kiadó-tulajd. Podhradzky Emil. Nyomt. Stegmann János. III. évf. Ára 4 frt.

Jövők. (Arad.) Szerk. és kiadó: Edvi Illés László. Nyomt. Gyulai István. III. évf. Havonként 2-er. Ára 4 frt.

Közgazdasági Közlemények. (Besztercebánya.) Szerk. dr. Holesch István; kiadja a besztercebányai kereskedelmi és iparkamara. III. évf. Havonként 3-or. Nyomt. Sonnenfeld Mór. Ára ?

Délvidéki Sport. (Temesvár.) Szerk. Neuhausz Ernő és Osztie Andor. Nyomt. Csendes Jakab. II. évf. Havonként 2-er. Ára 4 frt.

Kamarai Közlemények. (Pozsony.) Szerk. fel. Jordán Károly. Havonként 2-er. II. évf. Nyomt. Eder István. Ingeny küldetik.

Magyar Borkereskedők Lapja. (Pécs.) Szerk. Nagy Sándor. Nyomt. Pécsi irod. és könyvny. r. t. II. évf. Havonként 2-er. Ára 8 frt. (Magyar, német, francia és angol szöveggel.)

Magyar Földmívelő. (Szatmár.) Szerk. és kiadó-tulajd. Bodnár Gáspár. Nyomt. Morvai János. II. évf. Ára 2 frt.

Munkás. (Pécs.) Szerk. Schmira Károly; kiadó-tulajd. Végh József. II. évf. Nyomt. Wessely és Horváth. Ára 2 frt.

Népakarat. (Veszprém.) Szerk. Takács Szilveszter. Nyomt. a Vörösmarty ny. II. évf. Ára 3 frt.

Tisztos Ipar. (Kassa.) Szerk. és lap-

tulajd. Konrády Lajos. II. évf. Ára 1 frt 60 kr.

Ujkor. Országos pinczérnap. (Szeged.) Szerk. és laptulajd. Flór Győző. II. évf. Nyomt. Schulhof Károly. Ára . . .

Vasuti Folyóirat. (Miskolcz.) Szerk. és kiadó: Gedeon András. Nyomt. Forster, Wesselényi és társai. II. évf. Havonként 2-er. Ára 7 frt.

Aradi Kereskedők és Iparosok Lapja. (Arad.) Szerk. Deresty György Lipót. I. évf. Nyomt. Réthy Lipót fia. Ára 6 frt.

Debreczeni Gazdasági Lapok. (Debreczen.) Fel. szerk. ifj. Sporzon Pál; szerk. Rácz Lajos. I. évf. Havonként 2-szer. Nyomt. a városi ny. Ára 2 frt.

Erdélyi Közlöny. (Kolozsvár.) Szerk. Benedek Nándor; kiadó-tulajdonos: »Kolozsvári Czím- és Lakjegyzék« könyvkiadó-vállalat Kúnyi és társa. I. évf. Nyomt. Ajtai K. Albert. Ára 2 frt 50 kr.

Fémipari Szemle. (Sopron.) Szerk. és tulajd. Darvas Aladár és König Oszkár. I. évf. Nyomt. Röttig Gusztáv. Hav. 2-szer. Ára 6 frt.

Földmívelő. (Hódmezővásárhely.) Kiadja: Mucsi Lajos. I. évf. Nyomt. Engel Lajos. Ára . . .

Győri kereskedelmi és iparkamara Értesítője. (Győr.) I. évf. Nyomt. Pannonia.

Szövetség. (Arad.) Szerk. és kiadja Farkas Ferenc és Hatos Tivadar. I. évf. Nyomt. az Aradi ny. Ára 4 frt.

Thalia. (Pozsony.) Szerk.-tulajd. Bérczi Jenő. I. évf. Nyomt. Freistadt Mór.

Tipoe. (Temesvár.) Szerk. Bodrossi Károly. I. évf. Nyomt. Délmagyarországi nyomda. Hav. 2-szer. Ára 1 frt.

Osszesen 251.

VIII. VIDÉKI LAPOK

(nem politikai tartalommal.)

Debreczen-Nagyváradai Értesítő. (Debreczen.) Szerk. Nyiri Géza kiadó-tulajdonos Zichermann H. LVII. évf. Nyomt. a város könyvny. Ára 2 frt.

Zalai Közlöny. (Nagy-Kanizsa.) Szerk. dr. Perényi József és dr. Villányi Henrik; kiadó ifj. Wajdits József nyomdász. XXXVIII. évf. Ára 5 frt.

Szepesi Hirnök. (Lőcse.) Szerk. és kiadó-tulajd. Hoepfner Gusztáv. Nyomt. Reiss Jos. Th. XXXVII. évf. Ára 4 frt. (Magyar és német szöveggel.)

Ung. (Ungvár.) Szerk. Lőrinczy Jenő; kiadó-tulajd. Székely és Illés nyomdászok. XXXVII. évf. Ára 4 frt.

Borsod. (Miskolcz.) Szerk. Miskolczy Pál; kiadó-tulajd. Forster Wesselényi és társai ny. XXXIII. évf. Ára 4 frt.

Békés. (Gyula.) Szerk. Kohn Dávid; kiadó-tulajd. Dobay János nyomdász. XXXI. évf. Ára 5 frt.

Nagyszombati Hetilap. (Nagyszombat.) Szerk. és tulajd. Tinágl János Henrik. Nyomt. Winter Zsigmond. XXXI. évf. Ára 4 frt. (Magyar és német szöveggel.)

Szamos. (Szatmár.) Szerk. dr. Hantz Jenő. Nyomt. a Szabadsajtó ny. XXX. évf. Hetenként kétszer. Ára 4 frt.

Nyitrai Lapok. (Nyitra.) Szerk. és tulajd. Weiss József. XXX. évf. Nyomt. Iritzer Zsigmond. Ára 5 frt 20 kr. (Magyar és német szöveggel.)

Zemplén. (Sátoralja-Ujhely.) Szerk. Dongó Gy. Géza; kiadó-tulajd. Éhlert Gyula. Nyomt. a Zemplén ny. XXX. évf. Ára 6 frt.

Hód-Mező-Vasárhely. (Hód-Mező-Vasárhely.) Szerk. és kiadó ifj. Szilágyi Gyula; nyomt. a hódmező-vásárhelyi nyomda- és kiadó-részvénytársaság. XXIX. évf. Hetenként 2-szer. Ára 4 frt.

Tolnamegyei Közlöny. (Szegzárd.) Szerk. és kiadó-tulajdonos Boda Vilmos. Nyomt. Báter János. XXVII. évf. Ára 6 frt.

Bereg. (Beregszász.) Szerk. Janka Sándor; kiadó-tulajd. a »Haladás« könyvnyomdája. XXVI. évf. Ára 4 frt.

Pápai Lapok. (Pápa.) Szerk. Kőrös Endre; laptulajd. dr. Fenyvessy Ferencz; XXVI. évf. Nyomt. a főisk. ny. Ára 6 frt.

Vágvölgyi Lap. (Trencsén.) Szerk.-kiadó Skarnitzl X. Fer. nyomdász. XXVI. évf. Ára 4 frt. (Magyar és német szöveggel.)

Szatmár. (Szatmár.) Szerk. Nagy Lajos; kiadó-tulajd. Nagy Lajosné nyomd. XXV. évf. Ára 2 frt 80 kr.

Nagybánya és Vidéke. (Nagybánya.) Szerk. Révész János; kiadó-tulajd. Molnár Mihály nyomdász. XXV. évf. Ára 4 frt.

Eperjesi Lapok. (Eperjes.) Főszerk. Horváth Ödön; fel. szerk. dr. Mikler Károly. XXIV. évf. Nyomt. Kósch Árpád. Ára 5 frt.

Szabadkai Közlöny. (Szabadka.) Szerk. és kiadó-tulajdonos Szabados Sándor nyomdász. XXIV. évf. Ára 2 frt.

Szolnok-Doboka. (Deés.) Szerk. és

kiadó Veress Dezső. Nyomt. Demeter és Kiss. XXIV. évf. Ára 6 frt.

Felvidéki Közlöny. (Kassa.) Szerk. és laptulajd. Hedry Bertalan özvegye; főmunkatárs Klekner Emil. XXIV. évf. Nyomt. Kósch Árpád. Ára 5 frt.

Felvidéki Szemle. (Eperjes.) Szerk. dr. Horváth Ödön és dr. Mikler Károly; kiadó-tulajd. Kósch Árpád nyomdász. XXIV. évf. Ára 5 frt.

Nagy-Kunság. (Karczag.) Szerkesztő Szódi Miksa. XXIV. évf. Nyomt. Szódi S. Ára 4 frt.

Szatmármegyei Közlöny. (Nagy-Károly.) Szerk. Baudisz Jenő; tulajdonos Roth Károly nyomdász. XXIV. évf. Ára 4 frt.

Hunyad. (Déva.) Szerk. laptulajd. Réthi Lajos; kiadó Hirsch Adolf nyomdász. XXIV. évf. Ára 4 frt.

Bajai Közlöny. (Baja.) Szerk. és tulajd. Erdélyi Gyula; kiadó Steintz Gyuláné. XXII. évf. Ára 5 frt.

Keszthelyi Hírlap. (Keszthely.) Szerk. dr. Lovassy Sándor; főmunkatárs Imrik János; kiadó-tulajd. Mérci Ignác. Nyomt. Farkas János. XXII. évf. Ára 5 frt.

Nagy-Kőrösi Hírlapok. (Nagy-Kőrös.) Főszerk. Tóth József; szerk. Takács Béla; társszerk. Plager Gyula és dr. Joó Imre; laptulajd. Plager és társa. Nyomt. Ottlinger Kálmán. XXII. évf. Ára 5 frt.

Rózsnyói Híradó. (Rózsnyó.) Szerk. Róth Béla; kiadja Kovács Mihály nyomdász. XXII. évf. Ára 4 frt.

Gyöngyösi Lapok. (Gyöngyös.) Szerk. és kiadó tulajd. Rigó Alajos. XXI. évf. Nyomt. Kovács és Schimmerling. Ára 4 frt.

Krassó-Szörényi Lapok. (Lugos.) Szerk. fel. és kiadó-tulajd. Virányi János nyomdász. XXI. évf. Ára 6 frt.

Orosházi Közlöny. (Orosháza.) Szerk. fel. Harsányi István; kiadó-tulajd. Pless N. XXI. évf. Ára 4 frt.

Ungvári Közlöny. (Ungvár.) Szerk. Schürger Ferenc; kiadó-tulajd. Lévai Mór nyomdász. XXI. évf. Ára 4 frt.

Esztergom és Vidéke. (Esztergom.) Szerk. Munkácsy Kálmán; kiadó-tulajd. dr. Prokopp Gyula. XXI. évf. Nyomt. Hunnia. Hetenként kétszer. Ára 6 frt.

Esztergomi Közlöny. (Esztergom.) Szerk. és kiadó-tulajd. Haan Rezső. Nyomt. Laiszky János. XXI. évf. Ára 4 frt.

Szentes és Vidéke. (Szentes.) Szerk. és kiadó-tulajd. dr. Mátéffy Ferenc; társ-

szerk. Bánfalvi Lajos. Nyomt. a Szentes Vidéke ny. XX. évf. Hetenként 2-szer. Ára 5 frt.

Komáromi Lapok. (Komárommegyei Közlöny.) (Komárom.) Főszerk. Tuba János; fel. szerk. dr. Kiss Gyula. Nyomt. Spitzer Sándor. XX. évf. Ára 5 frt.

Nyirvidék. (Nyiregyháza.) Szerk. Inczedy Lajos; kiadó-tulajd. Jóba Elek nyomdász. XX. évf. Ára 4 frt.

Tata-Tóvárosi Híradó. (Tata-Tóváros.) Főszerk. Baur Ödön; szerk. Pantelinác Sándor; kiadó-tulajdonos Engländer és társa. XX. évf. Hetenként 2-er. Ára 7 frt.

Losoncz és Vidéke. (Losoncz.) Szerk. Laszly István; lap-tul. képviselője Kovács Ferenc. XX. évf. Nyomt. Losonczy Sándor. Ára 5 frt.

Bars. (Léva.) Szerk. Holló Sándor. Nyomt. Nyitrai és társa. XIX. évf. Ára 5 frt.

Gömör-Kishont. (Rimaszombat.) Szerkesztő Lukács Géza; XIX. évf. Nyomt. Rábely Miklós. Ára 4 frt.

Szekszárd Vidéke. (Szekszárd.) Szerk. és laptulajd. Geiger Gyula; Nyomt. Rosenbaum Miksa Pakson. XIX. évf. Ára 6 frt.

Kőszeg és Vidéke. (Kőszeg.) Szerk. Wittinger Antal; kiadó-tulajd. Feigl Gyula nyomdász. XIX. évf. Ára 4 frt.

Mohács és Vidéke. (Mohács.) Szerk. Margitai Péter; lapkiadó Blandl János nyomdász. XVIII. évf. Ára 4 frt.

Orosházi Ujság. (Orosháza.) Szerk. és kiadó Veres Lajos nyomdász. XVIII. évf. Ára 4 frt.

Felvidéki Híradó. (Turóc-Szent-Márton.) Szerk. Fehér János; kiadó a Magyar nyomda. XVIII. évf. Ára 4 frt.

Zalamegye. (Zala-Egerszeg.) Szerk. és kiadó-tulajd. Udvardy Ignác. Nyomt. Tahy Rozália. XVIII. évf. Ára 4 frt.

Borsod-Miskolczi Közlöny. (Miskolc.) Szerk. dr. Huberth János. Nyomt. Forster, Wesselényi és társai. XVII. évf. Ára 6 frt. Hetenként kétszer.

Félegyházi Hírlap. (Félegyháza.) Szerk. Dobák Ferenc és Pápay Jenő kiadja Vesszősi József nyomdász. XVII. évf. Ára 4 frt.

Rábavidék. (Körmend.) Szerk. Fülöp József; kiadja a Körmendi könyvnyomda részvénytársaság. XVII. évf. Ára 4 frt.

Vásárhely és Vidéke. (Hódmező-Vásárhely.) Főszerk. és kiadó-tulajd. dr. Endrey Gyula; fel. szerk. Bibó Lajos

Nyomt. a Vásárhely és Vidéke ny. XVII. évf. Hetenként kétszer. Ára 4 frt.

Czepléd. (Czepléd.) Szerk. Molnár János; kiadó-tulajd. Sebők Béla nyomdász. XVII. évf. Ára 3 frt.

Szilágy. (Zilah.) Szerk. dr. Kincs Gyula; kiadó Seres Samu nyomdász. XVII. évf. Ára 4 frt.

Szilágy-Somlyó. (Szilágy-Somlyó.) Szerk. és kiadó-tulajd. Bölöni Sándor nyomdájában. XVII. évf. Ára 4 frt.

Szarvasi Lapok. (Szarvas.) Szerk. Szikes Antal; Nyomt. Dantzky Sándor. XVI. évf. Ára 5 frt.

Munkács. (Munkács.) Szerk. Szántó Soma és Szalay István; lapkiadó-tulajd. Kroó Hugó nyomdász. XVI. évf. Ára 4 frt.

Muraköz. (Csáktornya.) Szerk. Margitai József; kiadó Fischel Fülöp nyomdász. XVI. évf. Ára 4 frt. (Magyar és horvát szöveggel.)

Nagy-Károly és Vidéke. (Nagy-Károly.) Szerk. Papp Béla és Simkó Géza; kiadó-tulajd. Sarkadi Nagy Zsigmond nyomdász. XVI. évf. Ára 4 frt.

Telecska. (Kula.) Szerk. Lackner Fülöp; kiadó-tulajd. Berkovics Márk nyomdász. XVI. évf. Ára 2 frt. (Magyar és német szöveggel.)

Szatmár és Vidéke. (Szatmár.) Szerk. dr. Fejes István; kiadó-tulajd. Morvai János nyomdász. XVI. évf. Ára 3 frt.

Muraszombat és Vidéke. (Muraszombat.) Szerk. Sinkovics Elek; kiadó a vendvidéki magyar közművelődési egyesület. Nyomt. Hirschl N. XV. évf. Ára 3 frt.

Szabolcsi Szabad Sajtó. (Nyíregyháza.) Szerk. Sipos Lajos; kiadó-tulajd. Pringer János nyomdász. XV. évf. Ára 4 frt.

Érsekujvár és Vidéke. (Érsekujvár.) Szerk. és kiadó-tulajdonos Illényi István. XV. évf. Nyomt. Winter Zsigmond. Ára 5 frt.

Mezőtur és Vidéke. (Mezőtur.) Szerk. és kiadó-tulajd. dr. Szücs Sándor. Nyomt. Gyikó K. XV. évf. Ára 4 frt.

Orsova és Vidéke. (Orsova.) Szerk. és laptulajd. Glaser Simon. Nyomt. Tillmann R. XV. évf. Ára 5 frt.

Szepesi Lapok. (Igló.) Szerk. Niházi Frigyes; kiadó-tulajd. Csetenyi Emil. Nyomt. a »Tátra« ny. XV. évf. Ára 4 frt.

Ugocsa. (Nagy-Szöllős.) Szerk. Papp Zsigmond; segédszerk. Pilisi Sándor; lapkiadó-tulajdonos Doktor István nyomdász. XV. évf. Ára 4 frt.

Kaposvár. (Kaposvár.) Szerk. és laptulajdonos Csondor János. XIV. évf. Nyomt. Kéthelyi M. utóda. Hetenként 2-szer. Ára 6 frt.

Váci Hírlap. Szerk. Kulcsár Ernő; kiadja Kovách Ernő. Nyomt. Mayer Sándor. XIII. évf. Ára 6 frt.

Arvamegyei Hírlap. (Alsó-Kubin.) Szerk. és kiadó Trnkócy József nyomdász. XII. évf. Ára 4 frt.

Barsi Ellenőr. (Aranyos-Marót.) Szerk. és kiadó-tulajd. dr. Bottka Győző. Nyomt. Dóczi. XI. évf. Ára 4 frt.

Besztercebánya és Vidéke. (Besztercebánya.) Főszerk. Áldor Imre; szerk. Podhradszky Lajos; tulajd. Sonnenfeld Mór. Nyomt. a Hungaria. XII. évf. Ára 4 frt.

Kisvárdai Lapok. (Kisvárdá.) Szerk. és laptulajdonos dr. Vadász Lipót. Nyomt. Berger Ignác. XII. évf. Ára 4 frt.

Zólyomvármegyei Hírlap. (Zólyom.) Szerk. és kiadó-tulajdonos Nádossy Gyula nyomdász. XIII. évf. Ára 4 frt.

O-Becse és Vidéke. (Ó-Becse.) Szerk. dr. Grünbaum Pál; kiadó-tulajd. Löwy Lajos nyomdász. XII. évf. Ára 4 frt.

Gömöri Hírlap. (Rimaszombat.) Szerk. és kiadó-tulajd. Náray J. A. nyomdász. XI. évf. Ára 3 frt.

Szalontai Lapok. (Nagy-Szalonta.) Szerk. Nagy Márton, Kornstein Herman és Podhradecy Rezső; lapkiadó-tulajdonos Reich Jakab nyomdász. XI. évf. Ára 4 frt.

Közérdek. (Maros-Vásárhely.) Szerk. és kiadó tulajd. Pálffy Mihály. Nyomt. Adí Árpád. XI. évf. Ára 6 frt.

Moór és Vidéke. (Moór.) Szerk. Reszler Jakab. Nyomt. a moóri könyvny. XI. évf. Ára 5 frt.

Zentai Közlöny. (Zenta.) Szerk. és kiadó-tulajd. Schwarcz Sándor nyomdász. XI. évf. Ára 5 frt.

Rábaközi Hírlap. (Csorna-Kapuvár.) Előbb »Rábaköz.« Szerk. Kóhalmi M. Béla és dr. Laufer S. X. évf. Nyomt. Buxbaum József. Ára 4 frt.

Selmeczbányai Híradó. (Selmeczbánya.) Szerk. Vörös Ferenc és Sztáncsay Miklós; kiadók Joerges Ágost özv. és fia nyomd. X. évf. Ára 4 frt.

Szarvas és Vidéke. (Szarvas.) Szerk. Benczúr Sándor; kiadó Sámuel Adolf. Nyomt. a Szarvas és Vidéke ny. X. évf. Ára 4 frt.

Tiszavidék. (Csongrád.) Szerk. és kiadó Szilber János nyomdász. X. évf. Ára 3 frt.

- Aranys-Vidék.** (Torda.) Szerk. Nagy Albert; kiadó-tulajd. Nagy Olyiér és társai IX. évf. Nyomt. Harmat J. Ára 4 frt.
- Bártfa és Vidéke.** (Bártfa.) Szerk. Arányi Dezső; kiadó-tulajd. Blayer M. nyomdász. IX. évf. Ára 4 frt.
- Czeglédi Ujság.** (Czegléd.) Szerk. dr. Molnár Albert. Nyomt. Nagy Elek. IX. évf. Ára 3 frt. (Az év elején: Czegléd és Vidéke.)
- Tapolcza és Vidéke.** (Tapolcza.) Szerk. és kiadó-tulajd. Feleki Alajos. Nyomt. Lówy B. IX. évf. Ára 5 frt.
- Csongrádi Lap.** (Csongrád.) Szerk. Éder János; kiadó-tulajd. Weisz Márk nyomdász. IX. évf. Ára 4 frt.
- Kis-Küküllő.** (Dicső-Szent-Márton.) Szerk. Schwetz Vilmos; kiadó-tulajd. Hirsch Mór nyomdász. IX. évf. Ára 4 frt.
- H.-Böszörmény és Vidéke.** (H.-Böszörmény) Szerk. Porcsalmy Gyula; kiadó-tul. Szabó Ferenczné nyomdája. IX. évf. Ára 4 frt.
- Komárommegyei Értesítő.** (Komárom.) Szerk. és kiadó-tulajd. Jankovich Lajos. IX. évf. Nyomt. Hacker Richard. Ára 5 frt.
- Pápai Közlöny.** (Pápa.) Szerk. és kiadó-tul. Pollatsek Frigyes. Nyomt. Nobel Árm. IX. évf. Ára 6 frt.
- Szoboszló és Vidéke.** (Hajdu-Szoboszló.) Szerk. és kiadó-tulajd. Fehér Gábor. Nyomt. Plón Gy. IX. évf. Ára 4 frt.
- Túrkeve.** (Túrkeve.) Szerk. és laptul. Bentsik Emma. Nyomt. Fölföldy Györgyné. IX. évf. Ára 4 frt.
- Ada-Moholi Közlöny.** (Ada.) Szerk. és kiadó-tulajd. Berger Adolf. VIII. évf. Nyomt. Berger L. Ára 5 frt.
- Esztergomi Lapok.** (Esztergom.) Szerk. és tulajd. Gerenday József. Nyomt. a »Hunnia« VIII. évf. Hetenként kétszer. Ára 6 frt.
- Hevesmegyei Lapok.** (Gyöngyös.) Szerk. kiadó-tulajd. Vadász Lajos; VIII. évf. Nyomt. Vadász és társa. Ára 6 frt.
- Kisbér és Vidéke.** (Kisbér.) Szerk. és laptulajd. Döme Péter VIII. évf. Nyomt. Haftl Kálmán. Ára 4 frt.
- Módos és Vidéke.** (Módos.) Szerk. és kiadó-tulajd. Staits György nyomdász. VIII. évf. Ára 3 frt. (Magyar és német szöveggel.)
- Nagy-Szent-Miklós.** (Nagy-Szt.-Miklós.) Szerk. dr. Jeszenszky Géza; kiadó-tulajd. Wiener N. nyomdász. VIII. évf. Ára 4 frt.
- Déva és Vidéke.** (Déva.) Szerk. Szentirmay Alajos; kiadó-tulajd. Kroll Gyula nyomdász. VIII. évf. Ára 4 frt.
- Liptó.** (Liptó-Szent-Miklós.) Szerk. gróf Matuska László dr.; kiadó-tul. Steier Izidor nyomdász. VII. évf. Ára 4 frt.
- Magyar Tengerpart.** (Fiume.) Szerk. és kiadó-tulajd. Hegyi Jenő. Nyomt. az Unió ny. VII. évf. Ára 5 frt.
- Csurgó és Vidéke.** (Csurgó.) Szerk. dr. Nagy Sándor; kiadó-tulajd. Vágó Gyula nyomdász. VII. évf. Ára 4 frt.
- Kisujzállás és Vidéke.** (Kisujzállás.) Szerk. és kiadó-tulajd. Szekeres József nyomdász. VII. évf. Ára 4 frt.
- Népszava.** (Szabadka.) Szerk. és tulajd. Terbe Vincze. Nyomt. Krausz és Fischer. VII. évf. Ára 6 frt.
- Sümeg és Vidéke.** (Sümeg.) Szerk. Éles Károly. Nyomt. Horváth Gábor. VII. évf. Ára 4 frt.
- Zempléni Hírlap.** (Sátoralja-Ujhely.) Szerk. Szokolszky Rezső. Nyomt. a Pannonia. VII. évf. Ára 4 frt.
- Tokaj-Hegyalja.** (Szerencs.) Szerk. és kiadó-tul. Simon József nyomdász. VII. évf. Ára 4 frt.
- Ujpesti Közlöny.** (Ujpest.) Szerk. és kiadó-tulajd. Mártonffy Imre. Nyomt. Gutenberg Budapesten. VII. évfoly. Ára 4 frt.
- Zentai Hírlap.** (Zenta.) Szerk. és laptulajd. Szigethy István. Nyomt. a Zentai Hírlap ny. VII. évf. Ára 4 frt.
- Aradi Híradó.** (Arad.) Szerk. és laptulajd. Cs. Endes Dániel. VI. évfolyam. Nyomt. Aradi ny. r. t. Ára 4 frt.
- Felvidéki Ujság.** (Zsolna.) Szerk. Garai Lajos; kiadó az Áldori-féle nyomda. VI. évf. Ára 4 frt.
- Mindszent-Szegvár és Vidéke.** (Mindszent-Szegvár.) Szerk. és kiadó-tulajd. Diamant Manó. Nyomt. Weisz Ignác. VI. évf. Ára 4 frt.
- Közvélemény.** (Siklós.) Szerk. és kiadó-tulajd. Feiler Mihály. Nyomt. Wessely és Horváth. VI. évfolyam. Ára 4 frt. (Előbb Siklói Hírlap.)
- Somogyi Ujság.** (Kaposvár.) Szerk. és kiadó: Poór Sándor. Nyomt. Hagelmann Károly. VI. évf. Ára 4 frt.
- Barcs és Vidéke.** (Barcs.) Szerk. és kiadó Skribanek Géza nyomdász. V. évf. Ára 4 frt.
- Honti Lapok.** (Ipolság.) Szerk. Ha-

lász Ferencz. V. évf. Nyomt. Neumann Jakab. Ára 4 ft 50 kr.

Székely-Udvarhely. (Sz.-Udvarhely.) Szerk. és kiadó-tul. Betegh Pál nyomdász. V. évf. Ára 4 ft.

Félegyházi Híradó. (Félegyháza.) Szerk. és kiadó-tul. Sente József. Nyomt. Feuer Illés. V. évf. Ára 4 ft.

Felvidék. Szerk. Ferenczy Ödön; kiadó-tulajd. Machold Fülöp nyomdász. V. évf. Ára 4 ft.

Kárpáti Lapok. (Ungvár.) Szerk. Romanecz Aladár; kiadó: Jäger Bertalan nyomdász. V. évf. Ára 4 ft.

Selmeczbányai Hetilap. (Selmeczbánya.) Szerk. és kiadó-tulajd. Szentgyörgyi Elek. V. évf. Nyomt. Joerges Ágost özv. és fia. Ára 4 ft.

Alsó-Lendvai Híradó. (Alsó-Lendva.) Szerk.-tulajd. és kiadó Andor Pál. IV. évf. Nyomt. Balkányi Ernő. Ára 4 ft.

Bács-Topolyai Hírlap. (B.-Topolya.) Szerk. dr. Fárnek Dezső; kiadó-tulajd. Wilhelm Miksa nyomdász. IV. évf. Ára 4 ft.

Szent-Gotthárd. (Szent-Gotthárd.) Szerk. Schmidt Viktor; kiadó-tul. Wellisch Béla nyomdász. IV. évf. Ára 4 ft.

Bácskai Ujság. (Kula.) Szerk. és kiadó Witzmann József, kiadó-nyomdász Szavadill József. IV. évf. Ára 3 ft.

Erzsébetfalvai Közlöny. (Erzsébetfalva.) Szerk. és kiadó-tulajd. Erdélyi Mihály. IV. évf. Nyomt. Mártonfi L. Ára 4 ft.

Galántha és Vidéke. (Galántha.) Szerk. Troch Pál kiadó-tulajd. Neufeld Samu. IV. évf. Nyomt. az Első galánthai könyvny. Ára 4 ft.

Közérdek. (Ujpest.) Szerk. Endre János. Nyomt. Fuchs Antal. IV. évf. Ára 4 ft.

O-Becsei Közlöny. (Ó-Becse.) Szerk. és tulajd. dr. Terék József, szerk. Kovács Ferencz. Nyomt. Gavanszky M. IV. évf. Ára 4 ft.

Somlyóvidéki Hírlap. (Devecser.) Szerk. Huss Gyula; kiadja a »Vörösmarty« nyomda. IV. évf. Ára 4 ft.

Szabadság. (Esztergom.) Szerk.-tulajd. Bártfay Géza. IV. évf. Nyomt. Tábor Adolf. Hetenként 2-er. Ára 6 ft.

Tiszavidéki Hírlap. (Szolnok.) Főszerk. és tulajd. Hevessi Jenő; fel. szerk. Magyary Gyula; kiadó Wachs Pál nyomdász. IV. évf. Ára 5 ft.

Visó és Vidéke. (Felső-Visó.) Szerk. Cseh Sándor; kiadó-tulajd. Ocskay H. Nyomt. Heller testvérek. IV. évf. Havonként 3-szor. Ára 4 ft.

Zentai Híradó. (Zenta.) Szerk. és kiadó-tulajd. Kabos Ármin nyomdász. IV. évf. Ára 4 ft.

Bács-Kulai Hírlap. (Kula.) Szerk. és kiadó-tulajd. Berkovits Márk nyomdász. III. évf. Ára 4 ft.

Balatonvidék. (Keszthely.) Szerk. és kiadó: Magasházy Antal. III. évf. Nyomt. Sujánszky József. Ára 5 ft.

Baranya. (Pécs.) Szerk. Perlesz Lajos. Nyomt. Rosenfeld Márk. III. évf. Ára 4 ft.

Debreczeni Ujság. (Debreczen.) Szerk. és laptulajd. Than Gyula. III. évf. Nyomt. a város ny. Ára 6 ft.

Délzala. (Alsó-Lendva.) Szerk. Németh Mihály; laptulajd. Balkányi Ernő nyomd. III. évf. Ára 4 ft.

Gyöngyösi Ujság. (Gyöngyös.) Szerk. és kiadó-tulajd. Dudás Adolf; III. évf. Nyomt. Kohn L. Ára 5 ft.

Jövők. (Pécska.) Szerk. és tulajdonos: Szathmáry Geyza. Nyomt. Ruber I. III. évf. Ára 6 ft.

Komáromi Hírlap. (Komárom.) Főszerk.-tulajd. Dr. Kolbe Dezső; szerk. Berinkey Bálint. Nyomt. Hungaria. III. évf. Ára 5 ft.

Kun-Halás. (Halas.) Szerk. és kiadó-tulajd. Dr. Hermán Ferencz. Nyomt. Práger Ferencz. III. évf. Ára 5 ft.

Kun-Szt-Márton s Vidéke. (Kun-szentmárton.) Szerk. Reitz János; kiadó-tulajd. Csanády József nyomdász. III. évf. Ára 4 ft.

Mezőföldi Hírlap. (Siófok.) Főszerk. Demeter Dénes; szerk. ifj. Kohn Gyula. Nyomt. Márián Péter. III. évf. Ára 4 ft.

Nyiregyháza. (Nyiregyháza.) Fel. szerk. dr. Prok Gyula; társszerk. Sztempák Jenő; kiadó-tulajd. a szerkesztők. Nyomt. Jóna Elek. III. évf. Ára 5 ft.

Pancsovai Ujság. (Pancsova.) Szerk. Molnár József. III. évf. Nyomt. Nikolajevics Döme. Ára 5 ft.

Petrosény és Vidéke. (Petrosény.) Szerk. Zádory Károly; laptulajd. Figuli Antal nyomdász. III. évf. Ára 4 ft.

Szálló Levelek. (Nyírad.) Szerk. Polgár Béla. Nyomt. a Vörösmarty ny. Devecser. III. évf. Havonként 2-er Ára 6 ft.

Szathmár-Némethi. (Szatmár.)

Szerk. Mátray Lajos; kiadó-tulajd. Weinberger testvérek. III. évf. Ára 2 frt.

Társadalmi Lapok. (Ujpest.) Szerk. Brankovics György; kiadó és laptulajd. Salgó testvér nyomd. III. évf. Ára 4 frt.

Tata és Tóváros. (Tata.) Szerk. Fogassy Kázmér; laptulajd. Nobel Adolf nyomdász. III. évf. Ára 4 frt.

Zsolna és Vidéke. (Zsolna.) Szerk. dr. Mayer György; kiadó-tulajd. Áldori Manó könyvny. III. évf. Ára 4 frt.

Abony. (Abony.) Szerk. Máthé József és Viz Zoltán; kiadó-tulajdonos Szerdahelyi János nyomdász. II. évf. Ára 4 frt.

Álföldi Híradó. (Békés.) szerk. és kiadó-tulajd. br. Drechsel Géza nyomdász. II. évf. Ára 4 frt. (Megszűnt.)

Bajai Hírlap. (Baja.) Szerk. és laptulajd. dr. Lemberger Ármin; kiadja Kazal József nyomdász. II. évf. Ára 5 frt.

Bányavidék. (Abrudbánya, Zalatna, Verespatak.) Szerk. Spaller József és Janky Kálmán; kiadó Papp György nyomdász Gyulafehérvárt. II. évf. Ára 4 frt.

Csornai Hírlap. (Csorna.) Szerk. Kokas István; nyomt. a csornai ny. váll. II. évf. Ára 4 frt. (Megszűnt.)

Délvidéki Lapok. (Lugos.) Szerk. Pálfi Zoltán. Nyomt. Traunfellner Károly. II. évf. Hetenként 2-cr. Ára 7 frt. (Megszűnt.)

Felsőmagyarországi Hírlap. (Sátoralja—Ujhely.) Főszerk. dr. Kossuth János; fel. szerk. Bíró Pál. Nyomt. Landesmann Miksa és társa. II. évf. Hetenként 2-cr. Ára 5 frt.

Gyergyói Hírlap. (Gyergyó-Szent-Miklós.) Szerk. Kalmár Ignác; kiadó: Létz János nyomdájaja. II. évf. Ára 4 frt.

Kécske és Vidéke. (Uj-Kécske.) Szerk. Balogh Ferenc; kiadó-tulajdonos Feuer Illés nyomdász. II. évf. Ára 2 frt.

Kispest. (Kispest.) Szerk. és kiadó-tulajd. dr. Holbesz József. II. évf. Nyomt. Fischhof Henrik. Ára 5 frt.

Kispest-Szent-Lőrinczi Lapok. (Kispest-Szent-Lőrincz.) Szerk. és kiadó Seper Kajetán. II. évf. Nyomt. Szent-Gellért ny. Budapesten. Ára 5 frt.

Korpona és Vidéke. (Korpona.) Szerk.-tulajd. Jeszenszky Gusztáv, társ-szerk. Matunák Mihály. II. évf. Nyomt. Joerges Ágost. Ára 4 frt 50 kr.

Közérdek. (Nagy-Kikinda.) Szerk. és laptulajd. Geleji Frigyes. Kiadó Szegyakov M. nyomdász. II. évf. Ára 4 frt.

Kunszentmiklós és Vidéke. (Kis-Körös.) Nyomt. Kálisch J. II. évf. Ára 3 frt.

Magyar Népszászó. (Nagyvárad.) Főszerk. Rádl Odön; fel. szerk. dr. Gyémánt Jenő; kiadó Láng József nyomdász. II. évf. Ára 1 frt 50 kr.

Majsa és Vidéke. (K.—Majsa.) Szerk. Rácz Károly. Nyomt. Feuer Illés Kis-Kun-Félegyházán. II. évf. Ára 2 frt.

Marosvásárhely. (Marosvásárhely.) Szerk. dr. Seper Dénes, Pap Sándor és Sárkány Miklós; kiadó: Sztupjár István nyomdász. II. évf. Ára 6 frt.

Mező-Kövesd és Vidéke. (Mező-Kövesd.) Szerk. Schönviszky László; kiadó-tulajd. Harangi Gyula. II. évf. Nyomt. Balázs Ferencz. Ára 4 frt.

Népparát. (Ó-Becse.) Szerk. Göndör Ferencz. Az ó-becsei nemzeti szövetség hivatalos közlönye. II. évf. Ára 2 frt.

Pankota és Környeke. (Pankota.) Főszerk. Oltványi Gáspár; szerk. ij. Králik József; kiadó Bod József nyomdász. II. évf. Ára 4 frt.

Rábaközi Közlöny. (Csorna.) Előbb »Csornai Hírlap.« Szerk. Kokas István. II. évf. Nyomt. Csokonai ny. Ára 4 frt.

Rákospalota és Vidéke. (Rákospalota.) Főszerk. és laptulajd. dr. Bezsilia Nándor; fel. szerk. Molnár Gyula. Nyomt. a Pátria Budapesten. II. évf. Ára 4 frt.

Rákospalotai Közlöny. (Rákospalota.) Szerk. és kiadó-tulajd. Sölétormos György. Nyomt. a Salgó testvérek Ujpesten. II. évf. Ára 4 frt.

Sajó Vidék. (Rozsnyó.) Szerk. Komoróczy Miklós; kiadó: Hermann István nyomdász. II. évf. Ára 4 frt.

Sárosi Hírlap. (Eperjes.) Szerk. Beér Ferencz. Nyomt. a Pannonia. II. évf. Ára 4 frt.

Udvarhelyi Híradó. (Székely-Udvarhely.) Szerk. Cs. Szabó Kálmán; kiadó-tulajd. Becsek D. fia nyomdász. II. évf. Ára 4 frt.

Végvidék. (Pancsova.) Főszerk. Feymann Gyula kiadó-tulajd.; szerk. dr. Hódy Antal. II. évf. Nyomt. Vig Simon. Ára 6 frt.

Veszprémi Ellenőr. (Veszprém.) Szerk. Várkonyi Dezső. II. évf. Nyomt. Köves és Boros Ára 6 frt.

Zólyom és Vidéke. (Zólyom.) Szerk. Friedmann Mór. Nyomt. Seidel és Friedmann. II. évf. Ára 4 frt.

Budafok és Vidéke. (Budafok.)

Szerk. Frank Ferencz. I. évf. Nyomt. Leopold és Frank. Hav. 4-szer. Ára 4 frt.

Bánffy - Hunyad és Vidéke. (Bánffy-Hunyad.) Szerk. dr. Davidovich Sándor. I. évf. Nyomt. Ábrahám Mór. Ára 4 frt.

Csikmegyei Híradó. (Csik-Szereda.) Szerk. és kiadó-tulajd. Szvoboda József nyomd. I. évf. Ára 3 frt.

Gyöngyös. (Gyöngyös.) Szerk. és kiadó-tulajd. Bakó Emil. I. évf. Nyomt. Kovács és társa. Ára 4 frt.

Karánsebes és Vidéke. (Karánsebes.) Szerk. és tulajd. Fleissig Lipót nyomdász. I. évf. Ára 4 frt.

Kecskeméti Napló. (Kecskemét.) Szerk. dr. Aczél Sándor. I. évf. Nyomt. Szilády László. Ára 4 frt.

Kis-Czell és Vidéke. (Kis-Czell.) Szerk. Huss Gyula. Kiadja a »Vörösmarty« ny. I. évf. Ára 4 frt.

Kisjenő-Erdőhegy és Vidéke. (Kisjenő-Erdőhegy.) Szerk és kiadó-tulajd. Gallovich Dezső. I. évf. Nyom. a Kisjenő Erdőhegy és Vidéke könyvny. Ára 4 frt.

Kispesti Közérdek. (Kispest.) Szerk. és tulajd. Vízgy Gyula. I. évf. Nyomt. Fischhof Henrik. (Megszünt.)

Lajosmizse és Vidéke. (Lajosmizse.) Szerk. Gelsei Biró Zoltán. I. évf. Nyomt. Neuwald Illés. Havonk. 2-szer. Ára 4 frt.

Léva és Vidéke. (Léva.) Szerk. Turner József; Schulcz Ignác nyomdász. I. évf. Ára 4 frt.

Mezőtúri Hírlap. (Mezőtúr.) Szerk. Nyiri Kálmán, laptulajd. Mészáros Miklós és Fülöp Ferencz. I. évf. Nyomt. Dolesch Géza. Ára 4 frt.

Mindszenti Lap. (Mindszent.) Szerk. és kiadó-tulajd. Weisz Ignác nyomdász. I. évf. Ára 2 frt.

Mosonvármegye. (Magyar-Óvár.) Szerk. Ralbovszky Géza; laptulajdonos Holczér József. I. évf. Nyomt. Sagl J. özveggye. Ára 6 frt.

Nagykárolyi Hírlap. (Nagy-Károly.) Szerk. Riesenbach Mór; laptulajd. Vider Jakab nyomdász. I. évf. Ára 3 frt.

Nagykátai Hírlap. (Nagy-Káta.) Szerk. dr. Bánus Vilmos és ifj. Chikán Pál. I. évf. Ára 4 frt.

Nagy-Küküllő. (Segesvár.) Szerk. Dancs Bertalan; kiadó-tulajd. Betegh Pál nyomdász Székelyudvarhelyt. I. évf. Ára 4 frt.

Nagytapolcsán és Vidéke. (Nagy-Tapolcsán.) Főszerk. Dobóczy Lajos; szerk. Zhorella Gyula és Pollák-Lengyel Béla. I. évf. Ára 5 frt.

Pápai Ujság. (Pápa.) Főszerk. dr. Nyikora István; fel. szerk. Makai István. I. évf. Nyomt. Nobel Ármin. Ára 4 frt.

Polgári Lapok. (Ujpest-Palota.) Szerk. és kiadó Simonyi Ferencz. I. évf. Nyomt. Korvin testv. Budapesten. Ára 2 frt 60 kr.

Ráczkevei Hírlap. (Ráczkeve.) Szerk. és laptulajd. Guóth Kálmán. I. évf. Nyomt. Rode Mihály. Ára 4 frt.

Régenvidék. (Száz-Régen.) Szerk. Kertész József I. évf. Nyomt. Schebesch W. nyomdász. Ára 2 frt.

Sárréti Híradó. (Berettyó-Ujfal.) Főszerk. Zih Sándor; szerk. Nagy Zoltán I. évf. Nyomt. Adler Béla. Ára 4 frt.

Sárvárvidéki és Kemenesaljai Hírlap. (Sárvár.) Szerk. dr. Berger József. I. évf. Nyomt. az Egyházm. könyvny. Szombathelyt. Ára 4 frt.

Szabad Szó. (Szentes.) Főszerk. Mezőfi Vilmos; fel. szerk. Arvai Bálint. I. évf. Nyomt. Hollósy és Vajda. Ára 2 frt.

Székesfejérvár. (Székesfejérvár.) Szerk.-tulajd. Németh Ödön. I. évf. Nyomt. Márián György Budapesten. Ára 5 frt.

Szent-Endre és Vidéke. (Szent-Endre.) Szerk.-tulajd. Czobor Hugó. I. évf. Nyomt. Markovits és Garai Budapesten. Ára . . .

Szentesi Lapok. (Szentes.) Szerk. és kiadó-tulajd. Pintér Gyula. I. évf. Nyomt. Szentesi Lapok ny. Ára ?

Szepességi Hírlap. (Lőcse.) Szerk. Telléry Gyula és Pallay Mihály. I. évf. Nyomt. Buzás Dénes. Ára ?

Szigetvár. (Szigetvár.) Szerk. és kiadó-tulajd. Wessely Antal. I. évf. Nyomt. Wessely és Horváth. Ára 4 frt.

Uj Pesti Hírlap. (Ujpest.) Szerk. Beness János; kiadó-tulajd. Beness János és Kiss Béla. I. évf. Nyomt. Salgó testvérek. Ára 4 frt.

Uj Század. (Kassa.) Szerk. és kiadó-tulajd. dr. Bányai János. I. évf. Hav. 3-szor. Ára 6 frt.

Uj Szentesi Lap. (Szentes.) Szerk. és laptulajd. Sz. Kovács Pál. I. évf. Nyomt. Endrényi Imre Szegeden. Hetenk. 2-szer. (Megszünt.)

Összesen 219.

IX. HIRDETÉSI LAPOK.

BUDAPESTEN.

Hirdetési Napi Közlöny. Szerk. Remetei Th.; lapulajd. Némethi János Ferencz. I. évf. Nyomt. Pátria.

Összesen 1.

VIDÉKEN.

Nógrádmegyei Hivatalos Értesítő. (B-Gyarmat.) Kiadja a jegyzői hivatal. Nyomt. a balassagyarmati könyvnyomda r. t. LVI. évf. Hetenként. Ára 4 frt.

Kolozsvármegye Hivatalos Közlönye. (Kolozsvár.) Nyomt. Gámán János. XXII. évf. Ára 4 frt.

Megyei Híradó. Hivatalos hetilap. (Kaposvár.) Szerk. Roboz István; kiadó Hagelmann Károly nyomdász. XVIII. évf.

Háromszékmegyei Értesítő. (Sepsiszigyörgy.) XVI. évf. Nyomt. ifj. Jancsó Mózes. Hetenként. Ára 4 frt.

Győr sz. kir. város Hivatalos Értesítője. (Győr.) X. évfolyam. Hivatalból küldetik.

Gömör-Kishont t. e. Vármegye Hivatalos Értesítője. (Rimaszombat.) Szerk. és kiadja a vármegyei alispáni hivatal. X. évf. Nyomt. Náray J. A. Hivatalos hetilap.

Trencsén Vármegye Hivatalos Közlönye. (Trencsén.) Szerk. Baross Jusztin alispán; kiadja Skarnitzl X. Ferencz nyomdász. IX. évf. Ára 2 frt.

Hivatalos Értesítő. (Segesvár.) Szerk. dr. Seiwert Vilmos; kiadja a Nagyküküllő vármegye VIII. évf. Nyomt. Horeth Fr. J.

Hontvármegye Hivatalos Közlönye. (Ipolytság.) VII. évf. Havonként 3-or. Nyomt. a Neumann ny. Ára 3 frt.

Pozsony Vármegye Hivatalos Közlönye. (Pozsony.) Szerkeszti és kiadja Klempa Bertalan alispán. Nyomt. Wigand. F. K. VII. évf. Havonként 2-3-szor. Ára 2 frt.

Sárosvármegye Hivatalos Lapja. (Eperjes.) Szerk. és kiadja a Sárosvármegye alispáni hivatala. Nyomt. Kósch Árpád. IV. évf. Hetenként.

Mosonmegyei Értesítő. (Győr.) Nyomt. a Győri Hírlap ny. III. évf.

Hevesvármegye közigazgatási lapja. (Eger.) Nyomt. az érséky lyceum ny.

Baranya Vármegye hivatalos lapja. (Pécs.) Szerk. és kiadja Várady Ferencz. Nyomt. Taisz József. II. évf.

Összesen 15.

X. VEGYES MELLÉKLAPOK.

BUDAPESTEN.

Szemészet. Szerk. Schulek Vilmos tanár iskolája és

Közegészségügy és Törvényszéki Orvostan. Szerk. Fodor József, tanár. Az »Orvosi Hetilap« mellékletei.

Honvédorvos. A »Gyógyászat« havi melléklete.

Curiai Határozatok. A »Jogtudományi Közlöny« melléklapja.

Rendőri Közlöny. A »Belügyi Közlöny« melléklapja. XXVIII. évf.

A Budapesti Közlöny Hivatalos Értesítője. XXVII. évf. Hetenként hat-szor.

Világkrónika. A »Vasárnapi Ujság« s »Politikai Ujdonságok« s a »Képes Néplap« melléklapja. XXIII. évf.

Új Budapest. A »Budapest« képes heti melléklete (Élcslap.) XXI. évf. Ára a főlap nélkül 3 frt.

Hiteles Sorsolási Értesítő. A »Magyar Pénzügy« melléklapja. XIX. évf. Minden fontos huzás után.

Magyar Lloyd. A »Magyar Kereskedők Lapja« heti melléklete XIX. évf.

A Pénzügyi Közlöny. «melléklapja. A »Budapest« Regénycsarnoka.

Heti melléklet. XVII. évf.

Polgári Törvénykezés. A »Büntető Jog Tára« melléklapja. XVI. évf.

Szépirodalmi Kert. Heti melléklet a »Magyar Állam«-hoz. XIII. évf.

Jogesetek. XV. évf. Melléklet a »Jog«-hoz és az »Ügyvédek Lapja«-hoz.

Budapesti Gyorsíró. A »Gyorsírásszati Lapok« melléklapja. XI. évf.

Hölgyek Lapja. A »Képes Családi Lapok« heti melléklete. XI. évf.

Söradó és Sörgyártás. Az »Adóügyi Szaklap« melléklapja. I. (IX. évf.) Nyomt. Márkus S.

Nemzetközi Nyilvántartás. Szerk. Mezei Sándor és Guthi Imre. VI. évf. A »Rendőri Lapok« melléklete.

Posta- és Távirtdai Közlemények. Melléklet a m. kir. posta- és távirtdai Rendeletek Tárához.

Regénytár. A »Vasárnap Ujság« heti melléklete. V. évf.

Sorsolási Tudósító. A »Pénzügyi Ujság« melléklete IV. évf.

Nyilvántartás. A »Rendőri Lapok« melléklapja. IV. évf. (Magyar és német szöveggel.)

Vasárnap. A »Hazánk« heti melléklapja.

Bolond Világ. A »Népvezér« heti melléklete.

Kerékpár. A »Magyar Ujság« melléklete.

Kereskedelmi Múzeum. (Konzuil Közlemények.) A »Központi Értesítő« melléklete. XI. évf. Havonként 2-szer.

Magyar. A »Buda és Vidéke« havi melléklapja. II. évf.

Magyar Nép. A »Reggeli Ujság« melléklete. II. évf. (Meggzúnt.)

Elnöki Utmutató. A »Társulati Értesítő« melléklete. I. évf. Nyomt. Buchsmann F. Hav. 2-szer. A kath. egyesületek elnökei számára. Kézirat gyanánt.

Kereskedelmi Szemle. A »Commercielle Rundschau« melléklete.

VIDÉKEN.

Hivatalos Melléklet a »Torontálhoz. (Nagy-Becskerek.) XIV. évf. Hetenként egyszer.

Hüvelyk Matyi. (Szeged) A »Szegedi Napló« melléklete VI. évf.

Sopronvármegye Hivatalos Közvetételei. (Sopron.) A »Soproni Hirlap« melléklete.

Jász-Nagykun-Szolnokvármegye Hivatalos Közleményei. (Szolnok.)

V. évf. (A Jász-Nagykun-Szolnok megyei Lapok melléklete.)

Borsodvármegye Hivatalos Értesítője. (Miskolcz.) A »Borsod« melléklete.

Hivatalos Közlöny. (Veszprém.) A »Veszprém-vármegye melléklapja. I. évf.

Hübele Balázs. (Arad.) Az »Aradi Híradó« éleclap melléklete.

Összesen 38.

ÖSSZEGEZÉS.

Hirlapirodalmunk *számarányát* 1897. és 1898. évben a következő kimutatásban tüntethetjük föl:

	1898.	1899.	
I. Politikai napilapok	52	52	—
II. Politikai hetilapok	79	78	— 1
III. Vegyes tartalmú képes lapok	17	11	— 6
IV. Egyházi és iskolai lapok	61	56	— 5
V. Szépirodalmi és vegyes tart. lapok	29	25	— 4
VI. Humorisztikus lapok	20	19	— 1
VII. Szaklapok	257	251	— 6
VIII. Vidéki lapok nem politikai tartalommal	230	219	— 11
IX. Hirdetési Lapok ...	18	15	— 3
X. Vegyes melléklapok	45	38	— 7
Összesen:	808	764	— 44

II.

A hazai nem-magyar nyelvű hirlapirodalom.

KERESZTY ISTVÁNTÓL.

I. TÖBBNYELVŰ LAPOK.*

Szaklapok és vegyes tartalmúak.

BUDAPESTEN.

Adók és Illetékek Közlönye. Organ für Steuer und Gebühren. [Magyar és német.] X. évf.

Általános Szeszipari Közlöny. [M. és német.] II. évf.

Bőripar. Ungarische Gerber-Zeitung. [M. és német.] V. évf.

A Budapesti Áru- és Érték-tőzsde Hivatalos Árjegyző Lapja. Amtlicher Coursblatt der Budapester Waaren- und Effecten-Börse. [Magyar és német.] XXXVI. évf.

Budapesti Lakáshirdető. Budapestester Wohnungsanzeiger. [M. és német.] XII. évf.

Commercielle Rundschau. Kereskedelmi Szemle. [Német főlap, magyar mellékklappal.] III. évf.

Dohányárusok Közlönye. Organ der Tabak-Gross- und Kleinverschleisser Ungarns. [M. és n.] VII. évf.

Építőmunkás. Der Bauarbeiter. [M. és német.] V. évf.

Értesítő. A. m. kir. tengerészeti hatóság hiv. lapja. — Avvisatore. (Fiume.) (A »La Bilancia« melléklapja.) [M. és olasz.]

Famunkások Szaklapja. Holzarbeiter-Fachblatt. [M. és német.] II. évf.

Glücksbote. Sorsolási Tudósító. [M. és német.] ? évf.

Hungaria. [M. és n.] VII. évf. Megszűnt.

Italmérők és Italárusok Köz-

lönye. Schanklizenz-Zeitung. [M. és német.] II. évf.

Kávésipar Szakközlöny. [M. és német.] XI. évf.

Lubló-Fürdő fürdővendégeinek névsora. Curliste von Bad Lublau.

Magyar Agyagipar. Ungarische Thonindustrie. [M. és német.] I. évf.

Magyar Bőripar. — Ungarische Lederindustrie [M. és német.] VI. évf.

Magyar Czukoripar. Die ungarische Zuckerindustrie, *és melléklete*: A Czukorrépa-Termelő. — Der Zuckerrüben-Productent. [M. és német.] VIII. évf.

Magyar Fém- és Gépipar. Ungarische Metall- und Maschinen-Industrie. [M. és német.] IX. évf.

M. Kir. Postai és Távirtda-Rendeleetek Tára. Sbornik kr. ug. Postanskih; *és*: Brzovajnih Naredabah. [M. és horvát.] Kiadja a m. kir. kereskedelemügyi miniszter. XIV. évf.

Magyar Malom- és Gazdasági Értesítő. Ungarischer Mühlen- und Landwirthschaftlicher Anzeiger. [M. és német.] VII. évf.

Magyar Tőzsdei Közlöny. Ungarisches Börsen-Journal. [M. és német.] »XX.« évf.

Magyar Vas- és Gépujság. Ungarischer Metallarbeiter. [M. és német.] XVII. évf.

Mercur, hiteles sorsolási tudósító. Authent. Verlosungs-Anzeiger. [M. és német.] XXV. évf.

Nemzetközi Fürdő-Lapok. Internationale Bade-Zeitung. [M. és német.] IV. évf.

Nemzetközi Nyilvántartás. La Sûreté Internationale. Internationale Evi-

* A magyar nyelvűek közé is fel vannak gyarapítva.

denz. [M., német és francia.] A Rendőri Lapok melléklapja. IV. évf.

Nemzetközi Vasuti és Hajózási Utmutató. [M. és német.] II. évf.

Népszava. Volkstimme. [M. és német.] XXVII. évf.

Rendeleti Közlöny (a m. kir. honvédség számára). Szabályrendeletek. — Viestnik Naredabah. Za kr. ug. domobranstvo. Normativne naredbe. [M. és horvát.] XXV. évfolyam.

Rendeleti Közlöny (a m. kir. honvédség számára). Személyes ügyek. — Viestnik Naredabah. Za kr. ug. domobranstvo. Osobni poslovi. [M. és horvát.] XXV. évf.

Rendőri Lapok (Magyar Csendőr). [M. és német.] VII. évf.

Tőzsdei Közlöny. [A Magyar Tőzsdei Közlönnyel azonos.]

Typographia. Gutenberg. [M. és német.] XXXI. évfolyam.

Unio. A Bpest-Székesfőv. Sütők... Ipartestülete hivatalos szakközlönye. [M. és német.] IV. évf.

Vas- és Fémmunkások Szaklapja. Fachblatt der Eisen- und Metallarbeiter. [M. és német.] III. évf.

A Vendéglős. [A Kávésipar Szakközlönyével azonos.]

Zenelap. [Német melléklettel.] XIII. évf.

Ziehungs-Liste. Sorsolási Tudósító. [M. és német.] XXIX. évf.

Összesen 38.

VIDÉKEN.

Bácskai Ujság. Bácskaer Zeitung. (Apatin.) [M. és német.] IV. évf.

Buziás-gyógyfürdő. Heilbad Buziás. [M. és német] Szerk. és társtul. S. Marton János; tul. Ullmann Ferencz. III. évf. Heti lap. Ára 4 frt 60 kr.

Curliste. Idegenek névsora. (Herkulesfürdő.) ? évf.

Módos és Vidéke. Modos und Umgebung. [M. és német.] VIII. évf.

Muraköz. Medjimurje. [M. és horvát.] XVI. évf.

Nyitrai Lapok. Neutra-Trenchiner Zeitung. (Nyitra.) [M. és német.] XXX. évf.

Pályázat. (Székesfehérvár). [M. és német.] VIII. évf.

Szent-Gotthárd. St.-Gotthard. [M. és német.] IV. évf. 1898/9.

Szepesi Hirnök. Zipser Bote. (Lőcse.) [M. és német.] XXXVII. évf.

Telecska. (Kula). [M. és német.] XVII. évf.

Vágvölgyi Lap. (Trencsén). [M. és német.] XXVI. évf.

Összesen 11.

II. NÉMET LAPOK.

a) Politikai tartalmúak.

BUDAPESTEN.

Allgemeine Jüdische Zeitung. (Héber betűkkel.) Szerk. tul. Grossberg Lipót. Ny. Fried és Krakauer. XII. évf. Heti 5 szám. Ára 10 frt.

Budapester Abendblatt. Szerk. Fischer Vilmos. Ny. »Anglo« ny. II. évf. Ára naponta 1 kr.

Budapester Tagblatt. Fel. szerk. Bolgár Ferencz; kiadja »Európa« r. t. Ny. »Európa.« XVI. évf. Napilap. Ára 14 frt.

Jüdisches Tageblatt. (Héber betűkkel.) Szerk. Gábel Jakab Jehiel. Ny. Neumayer Ede. I. évf. Heti 5 szám. Ára 8 frt.

Montagblatt. Fel. szerk. tul. Viola Miksa. Ny. Schlesinger és Kleinberger. XI. évf. Hetilap. Ára 6 frt.

Neues Budapester Abendblatt. Szerk. kiadó Singer Arthur. Ny. »Kosmos« I. évf. Napilap. Száma 2 fillér.

Neues Kleines Journal. Szerk. Vida (Weisz) Félix; tul. »Európa« r. t. Ny. »Európa.« III. évf. Ára naponta 1 kr.

Neues Pester Journal. Fel. szerk. Bródy Lajos; kiadó-tul. Bródy Zsigmond. Ny. »Hungaria« ny. XXVIII. évf. Napilap. Ára 14 frt.

Neues Politisches Volksblatt. Fel. szerk. dr. Fleischman Sándor; kiadó tul. Mérey Miksa. Ny. »Kosmos.« XXIII. évf. Napilap. Ára 10 frt., a »Witzrakete« mellékkel együtt 11 frt 20 kr.

Pester Lloyd. Fel. szerk. Falk Miksa; kiadó, ny. a »Pesti Lloyd-Társulat« XLV. évf. Napilap, estilappal. Ára 22 frt.

Politisches Volksblatt. Fel. szerk. Sipos J.; kiadó tul. a »Hungaria« vállalat. Ny. »Hungaria« XXV. évf. Napilap. Ára 10 frt.

Összesen 11.

VIDÉKEN.

Bács-Bodrogher Presse. (Ujvidék.) Fel. szerk. és kiadó Fuchs Emil. Ny. Fuchs Emil és Társa. XLIV. évf. Hetilap. Ára 5 frt.

Dettaer Zeitung. (Detta.) Fel. szerk. Binder Jenő; kiadó tul., ny. Heldenwanger J. XIX. évf. Hetilap. Ára 4 frt 60 kr.

Donau-Temes-Bote vorm. Banater Post. (Pancsova.) Szerk. tul., ny. Wittigschlager K. XXX. évf. Hetenként két szám. Ára 8 frt.

Eisenburg. (Szombathely.) Főszerk. Kővári-Kaffchr Béla; szerk. Füredi Béla. Ny. Bertalanffy. III. évf. Heti lap. Ára 4 frt.

Der Freimütige. »Südungarisches Volksblatt.« (Temesvár.) Fel. szerk. és tul. Blaskovics Ferencz. Ny. »Délmagyarorsz. ny.« XIV. évf. Hetilap. Ára 4 frt 80 kr.

Fünfkirchner Zeitung. (Pécs.) Fel. szerk. Lenkei Lajos; tul. Guttmann J. özv. Ny. »Pécsi irodalmi és ny. r. t.« XXX. évf. Hetenként 2 szám. Ára 8 frt.

Hermannstädter Zeitung vereinigt mit dem Siebenbürger Boten. (Nagy-Szeben.) Fel. szerk. Roth Frigyes; kiadó ny. Reissenberger Adolf. CXV. évf. Napilap. Ára 10 frt.

Kronstädter Tageblatt. (Brassó.) Fel. szerk. Wächter Guidó; kiadó, ny. Schlandt-féle ny. V. évf. Napilap. Ára 10 frt.

Kronstädter Zeitung. (Brassó.) Fel. szerk. Feminger Károly; kiadótul. Gött János fia. Ny. Gött J. fia. LXIII. évf. Napilap. Ára 9 frt 60 kr

Der Landbote. (Temesvár.) Szerk. tul. Kraushaar Károly. Ny. Csanádegyházmegyei ny. XXVIII. évf. Hetilap. Ára 2 frt.

Lugoser Zeitung. (Lugos.) Szerk. tul. Pinkus Jakob. Ny. Traunfellner Károly. II. évf. Heti 3 szám. Ára 8 frt. Megszűnt.

Mediascher Wochenblatt. (Medgyes.) Szerk. Biehl Ferencz; tul. ny. Reissenberger G. A. VII. évf. Heti lap. Ára 6 korona.

Neue Temesvárer Zeitung. (Temesvár.) Fel. szerk. Dévay Ferencz; tul. kiadó Steger E. utóda. XXXII. évf. Napi lap. Ára 16 frt.

Neue Zeitung. (Sopron.) Szerk. Arnhold Károly; kiadja egy szövetség. Ny. Röttig Gusztáv. II. évf. Heti 2 szám. Ára 7 frt.

Oedenburger Zeitung. (Sopron.) Szerk. Marbach Ernő, társszerk. Horváth Xavér; kiadó ny. Romwalter Alfréd. XXXII. évf. Napilap. Ára 10 frt.

Pressburger Tagblatt. (Pozsony.)

Szerk. Vledényi Schankebank Károly; kiadó ny. Kath. irodalmi r. t. III. évf. Napi lap. Ára 10 frt.

Pressburger Zeitung. (Pozsony.) Fel. szerk. Lövvó Rudolf; kiadó tul. ny. Angermayer Károly. CXXXVI. évf. Napilap, esti lappal. Ára 12 frt.

Siebenbürgisch-Deutsches Tagblatt. (Nagy-Szeben.) Lapvezér Häner Henrik; fel. szerk. Teutsch Gyula; kiadó ny. Drotleff József. XXVI. évf. Napilap. Ára 14 frt.

Südungarischer Bote. (Lugos.) Szerk. tul. Reiner Adolf; ny. Traunfellner Károly. I. évf. Heti 3 szám. Ára 16 korona.

Südungarische Reform. (Temesvár.) Szerk. tul. ifj. Steiner Károly. Ny. »Unio« XI. évf. Napilap. Ára 14 frt.

Temesvarer Zeitung. (Temesvár.) Fel. szerk. Barát Armin; kiadó-tul. Heim Antal. XLVIII. évf. Napilap. Ára 16 frt.

Ung.-Weisskirchner Volksblatt. (Fehértemplom.) Szerk. Schümichen Jakab; tul. ny. Kuhn Péter IV. évf. Heti lap. Ára 4 frt.

Der Volksfreund. (Szombathely.) Fel. szerk. és kiadó ny. Gabriel A. XVII. évf. Hetilap. Ára 4 frt.

Westungarischer Grenzbote. (Pozsony.) Fel. szerk. egyszersmind kiadó tul. Simonyi Iván. Saját ny. XXVIII. évf. Napilap. Ára 12 frt 16 kr.

Összesen 24.

b) Szaklapok és vegyestartalmúak.

BUDAPESTEN.

Allgemeiner Technischer Anzeiger für Ungarn. Szerk. tul. Singer Gyula. Ny. Várnai Fülöp. III. évf. Havonta 2 szám. Ára 6 frt.

Amtliche Nachrichten. Kiadó Cs. kir. szab. Kassa-Oderbergi vasut. Ny. »Pesti kny. r. t.« . . . évf.

Der Bau-Unternehmer und Lieferant. (A »Vállalkozók Lapja« német kiadása.) Fel. szerk. Salzer Izor; kiadó-tul. Salzer I., Lakatos L. és Bendik G. Ny. »Belvárosi kny.« (Varga Endre és Grósz Bertalan.) XVIII. évf. Havi 3 szám. Ára 8 frt.

Budapester (Österr.-Ungar.) Ankündigungsbblatt. Szerk. és tul. Sikray S. Ny. Brózsza Ottó. XVII. évf. Havonta kétszer. Ára 6 frt.

Budapester Handels-Courir.

Szerk. kiadó Neumann Samu. Ny. Valter Ernő I. évf. Heti 3 szám. Ára 15 frt.

Budapester Humoresken und Styx. (A »Styx« havi melléklapja.) Fel. szerk. Schöpl G.; kiadó-tulajd. Singer A. K. özvegye. Ny. Gross és Grünhut. XI. évf. Ára a fölappal együtt 8 frt.

Budapester Montagszeitung. Szerk. tul. Büchler Baján Vilmos. Ny. Markovics és Garai. II. évf. Hetilap. Ára 4 frt.

Christliches Volksblatt. Szerk. tul. Molnár János. Ny. »Sz.-Gellért«, majd »Stephanaeum« ny. IV. évf. Heti lap. Ára 2 frt.

Commerzieller Anzeiger. Fel. szerk. Stein M.; tul. Zwilling J. »Assistenten« irodája. Ny. Krausz S. és T.; majd Gross és Grünhut. XXIX. évf. Heti lap. Ára 12 frt.

Commercieller Beobachter. Szerk. tul. Zwilling Lipót. Ny. Weissenberg Ármin. IX. (»XXIX.«) évf. Heti lap. Ára 12 frt.

Commercielle Rundschau. Szerk. kiadó Véscsi Leo. Ny. Gross és Grünhut. III. évf. Havi 3 szám. Ára 6 frt.

Cyankali. Szerk. Fischer Vilmos. »Anglo« ny. XIX. évf. Havi 2 szám. Ára 10 frt.!

Diplomatische Rundschau. Szerk. kiadók Szirmay (Schönberger) Zsigmond és Bauer Emil. Ny. »Kosmos«. Havi 3 szám. Ára 16 frt.

Donau Herold. Szerk. Schuller F. Ny. Wesselényi Géza. I. évf. Havi 2—3 szám. Ára 8 kor.

Das Echo. Szerk. »Weisse Károly«, ny. Löblovitz Zsigmond. Állítólag IX. évf. Havi 2 szám. Ára 12 frt. (!)

Eisenbahn-Tarif-und Verkehrs-Anzeiger. Szerk. kiadó Weismayer Brúnó. Ny. Gelléri és Székely. III. évf. Havi 2 szám. Ára 10 frt.

Express. Szerk. tul. Osinger János. Ny. Gonda és Tsa. Állítólag III. évf. Állítólag napilap, kézirat gyanánt; ára 350 frt.

Finanzielle Blätter. Fel. szerk. Pick Ignác. Ny. Zeiler. *Megjelenik bizonytalan időközökben, ismétlődő tartalommal.* Ára 10 frt. (!)

Fortschritts-Presse. Szerk. »Waldeck C.« (Eckstein). Ny. Müller Károly. *Megjelenik bizonytalan időközökben, ismétlődő tartalommal.* Ára 10 frt. (!)

Freiheit! Szerk. kiadó Szikora Zol-

tán. Ny. Weissenberg. IV. évf. Kétheti lap. Ára 3 frt.

Gemeinnütziges Journal. (A **Fortschritts-Presse**-vel *azonos.*)

General-Anzeiger. Szerk. Krausz A. Ny. Löblovitz Zsigmond. »XIII.« évf. Havi 2 szám. Ára 8 frt. (!)

»Grüss Gott«. Szerk. Famler Gusztáv Adolf (Torzsa) és Gladischefsky Károly. (Bpest.) Ny. Hornyánszky Viktor. IV. évf. Heti lap. Számja 2 kr.

Handels- und Gewerbeblatt. Szerk. »Paul Gábor«. (A **Finanzielle Blätter**-rel *azonos.*)

Hans-Jörgel. Szerk.-kiadó Czukelter Ferencz. Ny. Neuwald Illés. XXII. évf. Kétheti lap. Ára 8 frt., nyilvános helyiségeknek 6 frt.

Heitere Blätter. Fel. Szerk. Hátsek Adolf; társszerk. Schönmann Vilmos. Ny. »Európa« ny. VI. évf. Hetilap. Ára 4 frt.

Holzrevue. (A »Faußgyi Szemle« német kiadása.) Kiadó főszerk. Werner Arthur; fel. szerk. Pollacsek Jenő. Ny. »Hungaria«. I. évf. Havi 2 szám. Ára 8 frt.

Illustrierte Sonntags-Zeitung. Szerk. »Bauer C.« (A **Fortschritts-Presse**-vel *azonos*, de ára 12 frt. !)

Interessante Blätter. Szerk. »Koln Ph.« Ny. Anglo-ny. *Megjelenik bizonytalan időközökben, ismétlődő tartalommal.* Ára 14 frt. (!)

Internationale Artisten-Revue. Fel. szerk. és kiadó-tul. Steiner Ferdinánd; Ny. Markovits és Garai. IX. évf. Havi 3 szám. Ára 6 frt.

Internationale Kapitalisten-Zeitung. Szerk. tul. Singer Sándor. Ny. »Patria.« »IX.« évf. Havi 2 szám. Ára 1 frt.

Kleines Journal. Fel. szerk. Fischer Mór. Ny. Anglo ny. III. évf. . . . szám (kétheti lap?) Ára 8 frt.

Kredit und Handel. Szerk. tul. Blum Ármin. Ny. Pollacsek Mór VI. évf. Havi 2 szám. Ára 8 frt.

Lokal-Zeitung. A **Finanzielle Blätter**-rel *azonos.*

Mauthner's Führer durch Feld und Garten. Szerk. kiadó Mauthner Ödön magkereskedése. I. évf. Heti 2 szám, ingyen.

Mittheilungen der Holländischen Lebensversicherungs-Gesellschaft an ihre Vertreter. Ny. Radó Izor. III. évf. Heti lap, ingyen.

Montagblatt. Szerk. tul. Viola Miksa.

Ny. Schlesinger és Kleinberger. XI. évf. Hetilap. Ára 6 frt.

Möbelwagen-Evidenz-Blatt. Az »Eisenbahn-Tarif . . . Anzeiger« kiadása, havi 4 szám. II. évf.

Nationalökonomische Blätter. Szerk. tul. Friedmann L. Ny. Gross és Grünhut. XXV. évf. Heti lap. Ára 8 frt.

Oest.-Ung. Adels-Zeitung. A Fortschritts-Presse-vel *azonos.*

Oest-Ung. Journal. A **Finanzielle Blätter**-rel *azonos.*

Offerten-Zeitung. Szerk. kiadó Grossz J. Ny. Spatz H. I. évf. Havi 2 szám. Ára 5 forint. (!)

Pester Medizinisch - Chirurgische Presse. Fel. szerk. dr. Török Lajos; segéd szerk. dr. Pikler Gyula, dr. Sarbó Arthur, dr. Schein Mór; kiadó tul. Mezei Antal. Ny. »Werbóczy« r. t. XXXV. évf. Hetilap. Ára 6 frt.

Reichs-Revue. Szerk. »Pauer Fr.« A Fortschritts-Presse-vel *azonos.*

Salonblatt. Az előbbivel *azonos.*
Saphir's Styx. Szerk. Rozsáfy Manó. Ny. Neuwald Illés. XXXI. évf. Félhavi lap. Ára 8 frt.

Sociale Kritik. Szerk. Klein Adolf. Ny. Zeisler István. »XV.« évf. Megjelenési ideje bizonytalan. Ára 10 frt. (!)

Styx. Szerk. Schöpl G., kiadó tul. Singer A. K. özv. Ny. Gross és Grünhut. XXXVIII. évf. Havonta 3 szám. Ára 8 frt.

Ungarische Allgemeine Verkehrs-Zeitung. Szerk. tul. Schreiber Adolf örököse Andics Jusztina. Ny. Feldmann Mór. XXI évf. Havi 2 szám. Ára 12 frt.

Ungarische Bauzeitung. Szerk. tul. Sommer József. (Újpest.) Ny. »Franklin« társulat. IV. évf. Havi 3 szám. Ára 10 frt.

Ungarisches Handelsblatt. Szerk. tul. »Kelemen B.« A Fortschritts-Presse-vel *azonos.*

Ungarisches Handels-Museum. Szerk. Braun A. Ny. Löblovitz Zsigmond. XIII. évf. Havi 2 sz. Ára 8 frt. (!)

Ungarischer Holzhändler. (A »Magyar Fakereskedő« német fordítása.) Szerk. és tul. Székely Ignác. Ny. »Fővárosi ny. és vonalozó r.-t.« VI. évf. Havonta kétszer. Ára 4 frt, a magy. kiadással együtt 10 frt.

Der Ungarische Israelit. Fel. szerk. dr. Bak Illés; tul. Bak Ignác özv.

Ny. Márkus Samu. XXVI. évf. Ára 6 frt., melléklettel 8 frt.

Ungarische Medizinische Presse. Szerk. és kiadó dr. Tuszka Ödön. Ny. Gelléri és Székely. IV. évf. Heti lap. Ára 6 frt

Ungarische Montan-Industrie- und Handelszeitung. Szerk. és kiadó Silberstein Arnold. Ny. Márkus Samu. V. évf. Félhavi lap. Ára 10 frt.

Ungarischer Weinbau. Szerk. Baross Károly és Drucker Jenő; tul. Baross K. Ny. »Patria« ny. r. t. III. évf. Heti lap. Ára 6 frt.

Ungarische Wochenschrift. Szerk. Dornbusch M. Ny. Gross és Grünhut V. évf. Hetilap. Ára 6 frt.

Volksblatt. Fel. szerk. »István gazda.« Ny. »Franklin« társulat. VI. évf. Hetilap. Ára 2 frt.

Volkswirthschaftliche Sonntags-Revue. Fel. szerk. és tul. Reinitz Tódor. Ny. Neuwald Illés. XXII. évf. Hetilap. Ára 12 frt.

Vorsicht. (!) Szerk. Kiadó »Gönczi Mihály.« A **Finanzielle Blätter**-rel *azonos.*

Die Witzrakete. (Melléklet a Neues Polit. Volksblatthoz.) Szerk. Fleischmann Sándor; kiadó a N. P. Vbl. társaság. VI. évf. Ára: a főlap előfizetőinek 1 frt 20 kr., különben 4 frt 80 kr.

Összesen 61.

VIDÉKEN.

Bács-Bodrogher Zeitung. (Apatin.) Fel. szerk. Witzmann József; tul. ny. Gass Mátyás. I. évf. Heti lap. Ára 4 frt.

Bácskaer Volksblatt. (Zombor.) Fel. szerk. és tul. ny. Oblat Károly. XI. évf. Hetilap. Ára 4 frt.

Die Berzava. (Resiczabánya.) Szerk. kiadó, ny. Eisler József. XXIV. évf. Heti lap. Ára 4 frt 80 kr.

Bistritzer Wochenschrift. (Besztercze.) Szerk. kiadó Schell Károly. Ny. Botschar Tódor. XXVIII. évf. Hetilap. Ára 4 frt 40 kr.

Bistritzer Zeitung. (Besztercze.) Szerk. Clemens Frigyes; kiadó Raupenstrauch O. Ny. Botschar Tódor. IX. évf. Ára 4 frt.

Csákoavaer Zeitung. (Csákova.) Fel. szerk. Chudy Jenő; tul. ny. Chudy testvérek. XVIII. évf. Hetilap. Ára 4 frt.

Curliste. Idegenek Névsora. (Her-

kules-Fürdő.) Kiadja a Temesi Agrár Takarékpénztár R. T. Ny. ?; ? évf. Ára ?

Evangelische Glocken. (Pozsony.) Szerk. Hollerung Károly (Modor). Kiadók: Brunner J. (Sopron), Dianiska A. (Lőcse), Fürst J. (Pozsony), Hollerung K., Löw F. (Locsmánd), Schwalm G. (Pancsova). Ny. Wigand K. F. XI. évf. Kétheti lap. Ára 2 frt.

Das freie Wort. (Temesvár.) Szerk. tul. Novotny József. Ny. Csendes J. II. évf. Kétheti lap. Ára 1 frt.

Der Friedensbote. Szerk. Schmidt C. E. (Pozsony); kiadó Scholtz Ödön (Agendorf). Ny. Wigand F. K. (Pozsony). 1898/9. II. évf., 1899/1900. III. évf. Kétheti lap. Ára 1 frt.

Gross-Beeskereker Wochenblatt. Fel. szerk. Mayer Rudolf; kiadó ny. Pleitz Ferencz Pál. XLIX. évf. Hetilap. Ára 5 frt.

Gross-Kikindaer Zeitung. (N.-Kikinda.) Szerk. tul. Korn Arthur. Ny. Gajin (előbb Milenkovits) ny. XXV. évf. Hetilap. Ára 4 frt.

Gross-Kokler Bote. (Segesvár.) Szerk. tul. ny. Horeth Frigyes. XXI. évf. Heti lap. Ára 4 frt.

Günser Anzeiger. (Kőszeg.) Fel. kiadó Feigl G. Adolf. Ny. Feigl Frigyes. XXVI. évf. Hetilap. Ára 3 frt 80 kr.

Günser Zeitung. (Kőszeg.) Felelős kiadó. ny. Feigl Gyula. XVIII. évf. Hetilap. Ára 2 frt 40 kr.

Hatzfelder Zeitung. (Zsombolya.) Fel. szerk. és kiadó tul. ny. Wunder Rudolf. XII. évf. Hetilap. Ára 4 frt.

Hermannstädter Vergnügungs-Anzeiger (a Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt melléklete.) (N.-Szeben.)

Karansebeser Wochenblatt. (Karansebes.) Szerk. tul. Jacobovits József. Ny. az egyházmegyei ny. XII. évf. Heti lap. Ára 4 frt.

Karansebeser Zeitung. (Karansebes.) Szerk. tul. ny. Fleissig Lipót. III. évf. Heti lap. Ára 4 frt.

Károlyfalvaer Wochenblatt. (Károlyfalva.) Szerk. Verner János; kiadó ny. Wettel és Veronits. (Versece). III. évf. Heti lap. Ára 4 frt.

Karpathen-Post. (Késmárk.) Szerk. tul. ny. Sauter Pál. XIX. évf. Heti lap. Ára 4 frt.

Kaschauer Zeitung. Eperjesi Értesítő. (Kassa.) Fel. szerk. Rorwell S.; kiadó

ny. Werfer Károly. LXI. évfolyam. Heti 3 szám. Ára 5 frt.

Kirchliche Blätter. (N.-Szeben.) Szerk. tul. Josephi J., utóbb Wagner János. Ny. Krafft V. 1899/1900. IV. évf. Heti lap. Ára 3 frt.

Kismartoner Zeitung. (Kismarton.) Szerk. tul. ny. Dick Ede. XIV. évf. Heti lap. Ára 4 frt.

Köl Mvészér. (Kolozsvár.) (Héber betűkkel.) Szerk. tul. Weinstein Béni Izsák. Ny. Boskovics József. I. évf. Heti lap. Ára 8 kor.

Krassó-Szörényer Zeitung. (Lugos.) Tul. ny. Virányi János. XLII. évf. Hetilap. Ára 5 frt.

Landwirthschaftliche Blätter. (N.-Szeben.) Szerk. Gottschling Adolf; kiadó az erdélyi szász gazd. egyesület felügyelőbizottsága. Ny. Drotleff József. XXVII. évf. Havonta 2 szám. Ára 1 frt 60 kr.

'sLustige Alt-Oedenburg [előbb: **Oedenburger Hans-Jörgel.**] (Sopron.) Szerk. »Witzig« D. Ny. Török és Kremszner. I. évf. Heti lap. Ára 4 frt.

Nagy-Kikinda. (U. o.) Szerk. Hochstrasser János. Ny. kiadói ny. V. évf. Heti lap. Ára 4 kor.

Die Nera. (Ung. Weisskirchner Zeitung.) (Fehértemplom.) Szerk. és kiadó ny. Wunder J. XXXIII. évf. Hetilap. Ára 4 frt 60 kr.

Neue Lipphaer Zeitung. (Lippa.) Fel. szerk. kiadó-tul. Ny. Zach József. XIII. évf. Hetilap. Ára 4 frt.

Neue Werschetzer Zeitung. Fel. szerk. Veronits József; kiadó-tul. ny. Wettel és Veronits czég. XVIII. évf. Hetenként 2 szám. Ára 5 frt.

Neutraer Zeitung. Nyitrai Hirlap. (Nyitra.) Szerk. tul. Grünfeld Náthán. Ny. Reicheles Lipót. X. évf. Heti lap. Ára 6 frt.

Oberwarther Sonntags-Zeitung. (Felső-Ór.) Kiadó-tul. ny. Schodisch Lajos. XX. évf. Hetilap. Ára 4 frt.

Oedenburger Hans-Jörgel. Szerk. »Eisenbart« D. Folytatása: **'s Lustige Alt-Oedenburg.**

Oedenburger Rundschau. (Sopron.) Fel. szerk. kiadó Zsombor Géza. Ny. Blum Náthán. IV. évf. Heti lap. Ára 2 frt 40 kr.

Oraviczaer Wochenblatt. (U. ott.) Fel. szerk. és tul. Ny. Wunder Károly. XXVIII. évf. Hetilap. Ára 4 frt 60 kr.

Oraviczaer Zeitung. (Oravicza.) Fel. szerk. Kehrler Viktor; tul. Kehrler L. Ny. Kehrler . . . XIV. évf. Hetilap. Ára 4 frt.

Orsovaer Wochenblatt. (Orsova.) Szerk. Hutterer Géza; tul. ny. Handl József. XXVII. évf. Hetilap. Ára 4 frt 80 kr.

Perjamos und Umgebung. (Perjamos.) Szerk. Gatter Aurél. Ny. »Hungaria« III. évf. Heti lap. Ára 4 frt.

Die Posaune. (Temesvár.) Tul. ny. Lechenmayer J. C. XXIV. évf. Heti lap. Ára 6 frt 40 kr.

Pressburger Presse. (Pozsony.) Szerk. Engyeli Jenő; tul. ő és Langer Alajos. Ny. Alkalay Adolf. II. évf. Heti lap. Ára 4 frt.

Radfahr-Sport. (Bécs.) Kiadó Adametz József. Ny. Röttig Gusztáv. (Sopron.) VII. évf. Heti lap.

Resiczaer Zeitung. (Resicza.) Szerk. és kiadó-tul. ny. Weisz Adolf. XIII. évf. Hetilap. Ára 4 frt 80 kr.

Schässburger Anzeiger. (Segesvár.) Kiadó. ny. Jördens testvérek. XXVII. évf. Hetilap. Ára 2 frt 50 kr.

Süd-Bácskaer Zeitung. (Előbb Verbász és Vidéke, Verbász und Umgebung, m. és német.) (Uj-Verbász.) Szerk. Trbojevics Mihály Szergej; tul. Boros és Ny. Boross »Verbászi kny«-ja. IV. évf. Hetilap, ára 6 korona.

Südungarische Bürger-Zeitung. (Perjamos.) Szerk. tul. ny. Pirkmayer Alajos. III. évf. Heti lap. Ára 1 frt 50 kr.

Südungarische Gewerbe-Bundeszeitung. (Temesvár.) Szerk. ifj. Steiner Károly; tul. Délmagy. Iparszövetkezet. Ny. »Unio«. I. évf. Havi 2 szám. Ára 2 kor.

Südungarn. (Lugos.) Szerk. Lányi Zsigmond; tulajd. Teichner Emil. Ny. Weiss és Sziklai. VII. évf. Heti 2 szám. Ára 8 frt.

Temes-Kubiner Wochenblatt. (T.-Kubin.) Szerk. Oberländer Róbert. Ny. Wettel és Veronits. (Versec.) I. évf. Heti lap. Ára 5 frt.

Torontaler Presse (előbb Südungarischer Grenzbote) (N.-Becs-kerek.) Szerk. tul. Ny. Jokly Lipót. II. = XV. évf. Heti lap. Ára 6 frt.

Torontaler Zeitung. (Perjamos.) Fel. szerk. tul. ny. Pirkmayer Alajos. XVII. évf. Hetenként 2 szám. Ára 5 frt.

Der Ungarische Landwirth.

(Der Volksfreund.) (Temesvár.) Szerk. Kraushaar Károly. Ny. csanád-egyházmegei ny. XI. évf. Hetilap. Ára 2 frt.

Volkswille. (Temesvár.) Szerk. Dobrillovics János; kiadó külön lapbizottság. Ny. Délmagyarországi kny. VI. évf. Hetilap. Ára 2 frt 40 kr.

Westungarischer Weinbergsbote. (Pozsony.) Szerk. tul. Vetter Pál K. Ny. Alkalay Adolf. III. évf. Havi 2 szám. Ára 4 frt.

Wetterkalender für Ungarn. (Ó-Széplak.) Kiadó ny. a Nyitrávölgyi gazdasági egyesület. XVII. évf. Heti lap. Tagilletmény.

Zeitung für Landwirthschaft. (Bécs.) Szerk. dr. Herdliczka Nándor. Ny. (Pozsonyban) Wigand F. K. XXIV. évf. Havi 2 szám. Ára 10 frt.

Összesen 57.

III. HORVÁT LAPOK.

Szaklapok.

BUDAPESTEN.

Financijalne Novine (előbb: Hrvatski Financijalni Stražar.) Szerk. Iklódy Győző. Ny. »Hunyadi Mátyás.« II. évf. Havi 3 szám. Ára 12 kor.
Povlastični Viestnik. Szerk. Frecskay János. Ny. »Pallas.« IV. évf. Heti lap. Ára 20 korona.

Összesen 2.

VIDÉKEN.

Kurir (Glasnik). (Susák-Fiume.) Szerk. Stalcer Antal. Ny. (Fiume) Battara Péter. I. évf. Napilap. Ára 5 kor.

Összesen 1.

IV. SZERB LAPOK.

a) *Politikai tartalmúak.*

VIDÉKEN.

БРАНИК. (Ujvidék.) Fel. szerk. Jokszimovits Miklós; kiadó a »Druzsina Branika.« Ny. Popovits M. testv. XV. évf. Heti 3 szám. Ára 12 frt.

ЗАСТАВА. (Ujvidék.) Főszerk. Tomits Jása; fel. sz. Bradvarovits Konstantin. Ny. Miletits Szvetozár. XXXIV. évf. Napilap. Ára 14 frt.

НАИЦЕ ДОБА. (Ujvidék.) Fel. szerk. Pavlovits István. Ny. Hirschenhauser. XV. évf. Heti 2 szám. Ára 10 frt.

Összesen 3.

b) *Szaklapok és vegyestartalmúak.*

BUDAPESTEN.

БИВА. Szerk. »István gazda« (=Rombay Dezső.) Ny. »Franklin« társulat II. évf. Heti lap. Ára 1 frt 10 kr.

Összesen 1.

VIDÉKEN.

БАЧБАНИН. (Szabadka.) Szerk. kiadó Petrovits Dusán. Ny. Székely Simon. XII. évf. Hetilap. Ára 4 frt.

БУБАЊ. (Versec.) Szerk. dr. Kazvulvic; kiadó ny. Petko-Pavlovits Milán. IV. évf. Havonta 3 szám. Ára 3 frt.

БУДУЋНОСТ. (Versec.) Szerk. Vezenkovits Lázó. Kiadja egy társaság. Ny. Wettel és Veronits. V. évf. Heti lap. Ára 4 frt.

ГОЛУБ. (Zombor.) Szerk. Blagojevits Jován; kiadó Karakasevits Milivoj könyvkereskedése. Ny. Bittermann Nándor. XXI. évf. Félhavi ifjúsági lap. Ára 2 1/2 dinár.

НАРОДНО КОЛО. (Ujvidék.) Szerk. Jovanovits Milán. Kiadja saját társaság. Ny. Ivkovits György. I. évf. Hetilap. Ára 2 frt 40 kr.

НАРОДНОСТ. (Pancsova.) Szerk. kiadó Bekits T. Ny. Wittigschlager Dragutin. III. évf. Heti 2. szám. Ára 8 frt.

НАШ БРТ. (Ujvidék.) Szerk. kiadó Jovanovits Vojin. Ny. Ivkovits György. II. évf. Havi 2 szám. Ára 4 frt.

НЕДЕЉНЕ НОВИНЕ. (Ujvidék.) Szerk. Pesits Sándor. Ny. Miletits Szvetozár. I. évf. Hetilap. Ára 2 frt.

ПОЗОРИШТЕ. (Ujvidék.) Szerk. Hacsits Antal. Kiadja a Szerb Nemzeti Színház Társaság vezetésége Ny. Popovits M. testv. XXIV. évf. Havonta 40 kr.

РАДНИЧКИ ГЛАСНИК. (Ó-Becse.) Szerk. Crnits Trifun. Ny. Gavanszki J. II. évf. Havi 2 szám. Ára 2 frt.

САДАШЊОСТ. (N.-Kikinda.) Fel. szerk. Veszelinovits Iván. Ny. Szegyakov Milán. XVI. évf. Heti lap. Ára 4 frt.

СРБАДИЈА. (N.-Kikinda.) Szerk. Tusanovits István; kiadja egy társaság. Ny. Radák Jován. II. évf. Heti 2 szám. Ára 6 frt.

СРБИН ЗАНАТЛИЈА. (Ujvidék.) Szerk. Bogdanovits L. Jován. Kiadó Prodano-vits Szteva Ny. Miletits Szv. I. évf. Hetilap. Ára 3 frt. (Meggzűnt.)

ТРГОВИНСКО-ЗАНАТЛИЈСКИ ГЛАСНИК. (Versecz.) Szerk. Nikasinovits Velimir; kiadó tul. Nikasinovits Bozsidar (Sarajevo); ny. Kirchner J. E. özv. III. évf. Havi 3 szám. Ára 3 frt 60 kr.

ШКОЛСКИ ОДЈЕР. (Ujvidék.) Szerk. Milovanovits Kuzman. Ny. Miletits Szvetozár. III. évf. Havi 3 szám. Ára 4 frt.

Összesen 15.

V. ROMÁN LAPOK.

a) *Politikai tartalmúak.*

VIDÉKEN.

Controla. (Temesvár.) Fel. szerk. és kiadó Barcianu V. Jónás. Ny. Délmagyarors. kny. r. t. V. évf. Ára 8 frt.

Foaia Poporului. (Nagy-Szeben.) Fel. szerk. Baltés András; tul. »Tipografia« r. t. VII. évf. Hetilap. Ára 3 frt.

Gazeta Transilvaniei. (Brassó.) Fel. szerk. egyszersmind tul. ny. Muresianu Aurél. LXII. évf. Ára [a napilapé] 12 frt, illetőleg [a vasárnapi kiadásoké] 2 frt.

Telegraful Roman. (Nagy-Szeben.) Ideigl. szerk. Krisztia Illés; kiadó a gör. kel. egyházmegye könyvnyomtató intézete. XLVII. évf. Hetenként 3 szám. Ára 7 frt.

Tribuna. (Nagy-Szeben.) Fel. szerk. Morariu János; tul. »Tipografia« r. t. XVI. évf. Napilap. Ára 10 frt.

Tribuna Poporului. (Arad.) Szerk. világosi Russu János; kiadó ny. Popovici-Barcianu Aurél. III. évf. Napi lap. Ára 10 frt.

Unirea. (Balázsfalva.) Fel. szerk. és kiadó Suciú Vaszyly. Ny. Gör. kel. főegyházmegyei szeminárium ny. IX. évf. Heti lap. Ára 6 frt.

Vulturul. (Nagyvárad.) Szerk. Ardelean Jusztin. Ny. »Szt. László ny.« VIII. évf. Heti lap. Ára 1 frt.

Összesen 8.

b) *Szaklapok és vegyes tartalmúak.*

BUDAPESTEN.

Poporul. Fel. szerk. Coresi, pópa. Ny. »Franklin« társ. VI. évf. Heti lap. Ára 2 frt.

Összesen 1.

VIDEKEN.

Biserica și Școla. (Arad.) Fel. szerk. Proca György; kiadó ny. az aradi görög kel. egyházmegye. XXIII. évf. Hetilap. Ára 5 frt.

Familia. (Nagyvárad.) Fel. szerk. és kiadó Vulcanu József. Ny. Láng József. XXXV. évfolyam. Hetilap. Ára 8 frt.

Foaia Diecesana. (Karánsebes.) Szerk. Barbu Péter. Ny. kiadó Gör. kel. egyházmegyei ny. XIII. évf. Hetilap. Ára 5 frt.

Foia Pedagogica. (N.-Szeben.) Szerk. Barcianu D. P.; kiadó: szerkesztő testület. Ny. Főegyházmegyei ny. III. évf. Havi 2 szám. Ára 3 frt. Egyébiránt melléklap a Telegraful Român-hoz.

Foaia Scolastica. (Balázsfalva.) Szerk. »Negrutiu« (Fekete) János. Kiadja tanítóegyesület. Ny. gör. kel. főegyházmegye. I. évf. Havi 2 szám. Ára 3 frt.

Revista Orăștiei. (Szászváros.) Fel. szerk. Baritz F. Péter; kiadó Popovici-Barcianu Aurel. Ny. »Minerva.« V. évf. Hetilap. Ára 3 frt.

Összesen 6.

VI. TÓT LAPOK.

a) *Politikai tartalmúak.*

BUDAPESTEN.

Krestan. Fel. szerk. Janda József; kiadó-tul. ő és Németh Gellért. Ny. »Sz.-Gellért« ny. VI. évf. Hetilap. Ára 2 frt.

Opravdový Krestan. (Az alábbiak heti néplapja.) Ny. Hornyánszky. IV. évf. Ára 2 frt.

Slovenské Noviny. Fel. szerk. és kiadó ny. Hornyánszky Viktor. XIV. évf. Havi 3 szám. Ára 6 frt. (Melléklapja: Opravdový Krestán.)

Összesen 3.

VIDÉKEN.

Národné Noviny. (Túróc-Szent-Márton.) Fel. szerk. Pietor Ambrus; kiadók Mudron Pál és társai. Ny. részv. társ. XXX. évf. Napilap. Ára 16 frt.

Összesen 1.

b) *Szaklapok és vegyes tartalmúak.*

BUDAPESTEN.

Vlast a' Svet. Fel. szerk. »Štefan« gazda. Ny. »Franklin« társ. XIV. évf. Hetilap. Ára 2 frt.

Összesen 1.

VIDÉKEN.

Katolicke Noviny. (Nagy-Szombat.) Fel. szerk. és kiadó Kollár Márton. Ny. Horovitz Adolf. L. évf. Félhavi lap. Ára 2 frt.

Ludové Noviny. (Túróc-Sz.-Márton) Szerk. Hlinka András és a kiadó Bielek Antal. Ny. részvény-társ. III. évf. Havi lap. Ára 3 frt 60 kr.

Národní Hlasník. (Túróc-Sz.-Márton) Szerk. Halaša Antal. Kiadó Pietor Ambrus. Ny. r. t. XXXII. évf. Havi 2 szám. Ára 1 frt.

Zprávy hospodárskeho spolku údolia Nitry. (Ó-Széplak.) Szerk. Friesenhof Gergely báró. Ny. a Nyitra-völgyi Gazd. Egyesület, gyorsajtóján. VIII. évf. Havi 2 szám. Tagületmény.

Összesen 4.

VII. OROSZ LAPOK.

Szaklapok.

BUDAPESTEN.

МЕДЬИЯ. Szerk. »Iván gazda.« (=Rom-bay Rezső.) Ny. »Franklin« társulat. II. évf. Havi lap. Ára 2 frt.

Összesen 1.

VIDÉKEN.

ИИТОРЪ. (Ungvár.) Szerk. Fenczik Jenő. Ny. Jäger Bertalan. XV. évf. Félhavi lap. Ára 4 frt. a ДОДАТКОМЪ melléklappal együtt 5 frt.

НАУКА. (Ungvár.) Szerk. Csuska Gyula; kiadó a Nagy Szent Bazil Társulat. Ny. Székely és Illés. III. évf. Kétheti lap. Ára 2 korona.

Összesen 2.

VIII. FRANCZIA LAP.

Politikai tartalmú.

BUDAPESTEN.

Revue d'Orient et de Hongrie. Szerk. Leval András; tul. Gunszt Miklós. Ny. »Orsz. közp. községi ny. r. t.« XIV. évf. Hetilap. Ára 6 frt.

Összesen 1.

IX. OLASZ LAPOK.

Politikai tartalmúak.

VIDÉKEN.

La Bilancia. (Fiume.) Szerk. Mohovich Vitsuz. Ny. Mohovich Emőd. XXXII.

évf. Napilap estilappal. (Heti melléklete: **Értesítő**, Avvisatore.) Ára 16 ft.

La Voce del Popolo. (Fiume.)

Szerk. kiadó Chiuzzelin A. Ny. Chiuzzelin és Társa, XI. évf. Napi lap. Ára . . . .

Összesen 2.

X. HÉBER LAP.

Szaklap.

VIDÉKEN.

הל תלפיות (Tél Tálpiosz.) (Vác.) Szerk. tul. Katzburg D. Ny. ? VII. évf. 1897/8; VIII. évf. 1898/9. Havi 2 szám. Ára 8 kor. Összesen 1.

ÖSSZEGEZÉS.¹⁾

		Budapesten	Vidéken	Összesen
Német:	politikai	11 (7)	24 (25)	35 (32)
	szak- és vegyestartalmú lap	61 (51)	57 (64)	118 (115)
Horvát:	szaklap	2 (2)	1 (—)	3 (2)
Szerb:	politikai	— (—)	3 (4)	3 (4)
	szak- és vegyestartalmú lap	1 (1)	15 (18)	16 (19)
Román:	politikai	— (—)	8 (9)	8 (9)
	szak- és vegyestartalmú lap	1 (1)	6 (7)	7 (8)
Tót:	politikai	3 (3)	1 (2)	4 (5)
	szak- és vegyestartalmú lap	1 (2)	4 (1)	5 (3)
Bunyevác:	vegyestartalmú	— (—)	— (1)	— (1)
Orosz:	szaklap	1 (1)	2 (2)	3 (3)
Lengyel:	vegyestartalmú	— (—)	— (3)	— (3)
Francia:	politikai	1 (2)	— (—)	1 (2)
	szaklap	— (1)	— (—)	— (1)
Olasz:	politikai	— (—)	2 (2)	2 (2)
Héber:	szak- és vegyestartalmú	— (—)	1 (1)	1 (1)

Összesen: 82 (71), 124 (139), 205 (209.)

¹ A zárójelben az 1898. évi létszám van, összehasonlítás végett, idézve.

III.

Folyóiratok.

KOVÁTS LÁSZLÓTÓL.

I. MAGYAR NYELVŰ FOLYÓIRATOK.

a) BUDAPESTEN.

Akadémiai Értesítő. A m. tud. Akadémia megbizásából szerk. Szily Kálmán főtktár. X. kötet. Nyom. Hornyánszky Viktor. Megjelenik havonként. Ára 3 frt.

Allamgazdasági Szemle. Szerk. és kiadják Zachár Gyula és Olgyay Kálmán. Nyom. a »Patria« nyomda. II. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 10 frt.

Az állami tanítók országos egyesületének értesítője. Szerk. Kováts László és Benedek Mihály. Nyom. Grünstein Mór Munkácson. II. évfolyam. Megjelenik időszakonként. Tagoknak ingyen.

Állategészség. Folyóirat az állategészségügyi ismeretek terjesztésére. Szerk. Rátz István. Kiadja és nyomatja a Szent-László nyomda. III. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 6 korona.

Angol uri-divat. Divattudósító az angol és francia úri divatról. Szerk. ifj. Deutsch Mór. Nyom. a Werbőczy kny. I. évfolyam. Megjelenik havonként. Ingyen küldetik.

Apolló. Szerk. Erkel Sándor és Goll János. Kiadja az »Országos magyar dalár-egyesület.« Nyom. a Pesti nyomda. XIV. évfolyam. Megjelenik évenként négyszer. Ára 5 korona.

Aquila. A magy. ornithologiai központ folyóirata. Szerk. Herman Ottó. Nyom. a Franklin társulat. VI. évfolyam. Évenként négy füzet. Ára 10 korona.

Archeologiai Értesítő. Szerk. Hampel József. Kiadja a m. tud. Akadémia. Nyom. a Franklin társulat. Új folyam XIX. köt. Évenként 5 füzet. Ára 6 frt.

A társulat tagjai tagdíj (5 frt) tejében kapják.

Athenaeum. Szerk. Pauer Imre. Kiadja a m. tud. Akadémia. Nyomatja Hornyánszky Viktor. VIII. évfolyam. Megjelenik évnegyedenként. Ára 5 frt.

Aurora. Irodalmi, művészeti és társadalmi közlöny. Szerk. Incze Henrik. Kiadja és nyom. Löblovitz Zsigmond. II. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 4 frt.

Bába-Kalauz. Szerk. és kiadja Dirner Gusztáv. Nyom. Buschmann F. VI. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 frt.

Balneologiai értesítő. A magyar szent korona országai balneologiai egyesületének hivatalos közlönye. Szerk. és kiadja Preysz Kornél. Nyom. a Pesti kny. 1899. évf. Évenként 4 szám. Ára 5 korona.

A biologiai gyógyítástan Szak-közlőnye. Szerk. Balogh Tihamér. Kiadja Jármay Gyula. Nyom. Eckstein Bernát és fia. V. évfolyam. Megjelenik évnegyedenként. Ára 6 korona. Orvosoknak 3 korona.

Bombardon. IV. évfolyam. (Könyv-matos éleztap.) Nyom. Fried és Krakauer. Havonként jelenik meg.

Bölcséleti Folyóirat. Szerk. és kiadja Kiss János. Nyom. az Athenaeum r. társaság. XIV. évfolyam. Megjelenik évnegyedenként. Ára 5 frt.

Budai hírlap. Időszertint megjelenő politikai, társadalmi, szépirodalmi és közgazdasági közlöny. Szerk. Lehmann Ferencz. Nyom. Bartalits Imre. III. évfolyam. Időszakonként jelenik meg. Ingyen küldetik.

A budai Könyvtár Közlőnye.

Szerk. Jurányi Győző. Kiadja a budai könyvtáregyesület. Nyom. Bagó Márton és fia. III. évfolyam. Meg nem határozott időközökben jelenik meg. Az egyesület tagjai ingyen kapják.

Budapest Főváros Statisztikai havi füzetei. Szerk. Körösy József. Kiadja Budapest székes főváros statisztikai hivatala. Nyom. a Pesti nyomda. XXVII. évfolyam. Ára 4 frt.

Budapesti Gyorsiró. Szerk. Bódogh János. Kiadja az orsz. magyar gyorsíró-egyesület. Nyom. a Pesti nyomda. XI. évfolyam. Évenként 10 szám. Ára 2 frt.

A budapesti lawn-tennis-club értesítője. Szerk. a club titkára. Nyom. Bichler J. Megjelenik havonként. 1899. évfolyam.

A budapesti Polgári Lövészegyesület hivatalos értesítője. Szerk. Száva Gábor. Nyom. Hornyánszky Viktor. VI. évfolyam. Megjelenik időszakonként. Az egyesület tagjai ingyen kapják.

A budapesti szállodások, vendéglősök és korcsmárosok ipartársulatának Értesítője. A választmány megbízásából szerkeszti a titkár. Kiadja az ipartársulat. Nyom. Feldmann Mór. IX. évfolyam. Megjelenik havonként. A tagok ingyen kapják.

Budapesti Szemle. Szerk. Gyulai Pál. Kiadja a m. t. Akadémia. Nyom. a Franklin-Társulat. XXVII. évfolyam. XCVII—C kötet. Megjelenik havonként. Ára 12 frt.

Budapesti Tattersall Értesítője. Szerk. Aminger Sándor. Kiadja a lótenyésztés emelésére alakult részvénytársaság. Nyom. a »Pátria« nyomda. IV. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 frt.

Centiméter. Férfiszabók szak- és divatlapja. Szerk. és kiadja Luzny Antal. Nyom. Kálmán M. és társa. II. évfolyam. Havonként jelenik meg. Ára 1 frt 50 kr.

Continent. Házassági szaklap és hirdetési közlöny. Kiadja Kollmann Rudolf. Nyom. a Hunnia kny. VIII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 12 frt.

Czimbalmozók folyóirata. Szerk. Kuliffay Izabella. Kiadja Horváth István. Nyom. a Pesti nyomda. X. évfolyam. Megjelenik minden második hónapban. Ára 3 frt 60 kr.

A czimbalom család körben. Szerk. Allaga Géza. Kiadja Schunda V. József. Nyom. Kunosy Vilmos és fia. IX.

évfolyam. Megjelenik évnegyedenként. Ára 2 frt.

Czimbalom Szalon. Szerk. Erdélyi Dezső. Kiadja Nádor Kálmán. Nyom. a Pesti nyomda. II. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 12 korona.

Dijnokok Közlönye. Az országos dijnokegylet és nyugdíjintézet hivatalos lapja. Szerk. Paczona Antal. Nyom. Lóbl Dávid. V. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 1 frt 60 kr.

Divat értesítő. Szerk. Holzer Sándor. Kiadja Holzer Simon áruháza. Nyom. Lengyel Lipót. XXX. évfolyam. Évenként 4 szám. Ingyen küldetik.

Egészség. Szerk. Csapodi István közreműködésével Frank Ödön, Rigler Gusztáv. Kiadja az orsz. közegészségi egyesület. Nyom. a Franklin társulat. XIII. évf. Kéthavonként jelenik meg. Ára 6 korona. Az egyesület tagjai tagdíj (6 korona) fejében kapják.

Egészségőr. A »Zion« jótékonyági egylet népszerű közlönye. Nyom. Gross és Grünhut. IV. évfolyam. Megjelenik havonként. A tagoknak ingyen küldetik.

Egyesületi értesítő. A fatermelő és fakereskedő hivatalnokok országos egyesületének hivatalos közlönye. Szerk. Pollacsek Jenő, később Egressi Arthur. Nyom. a Hungária kny. V. évfolyam. Megjelenik havonként.

Egyetemes Philologiai Közlöny. Heinrich Gusztáv és P. Thewrewk Emil közreműködésével szerk. Némethy Géza és Petz Gedeon. Nyom. Franklin társulat. XXIII. évf. Évenként 10 füzet. Ára 6 frt.

Első magyar kalapos Ujság. A magyar férfi kalapdivat-egylet hivatalos közlönye. Szerk. Kiss Zsigmond. Kiadja Fáy Antal és társa. Nyom. Gelléri és Székely. IV. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 frt.

Emberszeretet. A »Báró Hirsch Mór« jótékonyági és önszegélyző egyesület hivatalos lapja. Szerk. Ötvös Vilmos. Nyom. Eckstein Bernát és fia. IV. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 1 frt. Az egyesület tagjainak 30 kr.

Építészeti Szemle. (lásd a hírlapok között.)

Erdészeti Lapok. Az országos erdészeti egyesület közlönye. Szerk. Bedő Albert. Nyom. a »Pátria« irod. vállalat. XXXVIII. évfolyam. Havonként jelenik meg. Ára 8 frt. A tagoknak tagdíj (8 frt) fejében küldetik.

Erőszaknélküliség. (Állam nélkül.) Közlöny a Krisztus szellemében. Szerk. és kiadja Schmitt Jenő. Nyom. Fried és Krakauer. III. évfolyam. Havonként.

Ethnographia. A magyar néprajzi társaság és a M. Nemz. Múzeum értesítője. Szerk. Munkácsi Bernát és Sebestyén Gyula. Nyom. Hornyánszky Viktor X. évfolyam. Évenként 6 füzet. Ára 3 frt. A tagoknak tagdíj fejében jár.

Faipari és fakereskedelmi értesítő. (Lásd Egyesületi értesítő czímen.)

Farsangi híradó. Szerk. Szomory Róbert és Káldor K. Gyula. Kiadja Szerencsy József. Nyom. a Belvárosi kny. I. évfolyam. Megjelenik minden bálon. Egyes szám ára 40 fillér.

Fényképészeti szemle. Amateurok lapja. Szerk. és kiadja Pejtsik Károly. Nyom. az Athenaeum. r. t. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 4 korona.

Férfi divat. Szerk. Mangold Béla Kolos. Kiadja Várady Béla. Nyom. az Athenaeum r. t. I. évf. Negyedévenként. Ingyen küldetik.

Fizikai és diétetikai gyógyítómódok közlönye gyakorló orvosok számára. Szerk. és laptulajdonos Palócz Ignác. Nyom. a Budapesti Hírlap kny. I. évf. Havonként jelenik meg. Ára 3 korona.

Földtani Közlöny. Kiadja a magyar-honi földtani társulat. Szerk. Lóczy Lajos és Cholnoky Jenő. Nyom. a Franklin társulat. XXIX. kötet. Havi folyóirat. Ára 5 frt. A társulati tagok tagdíj (5 frt) fejében kapják.

Földrajzi Közlemények. Kiadja a magyar földrajzi társaság. Szerk. Berecz Antal. Nyom. Fritz Ármin. XXVII. kötet. Évenként 10 füzet. Ára 5 frt. Tagoknak tagdíj fejében küldetik.

Fővárosi Gyorsiró. Szerk. és kiadja Forrai Soma. Nyom. Fritz Ármin. XI. évfolyam. Megjelenik évenként 10-szer. Ára 1 frt 50 kr.

Fürdő- és utazási közlöny (Előbb gyógyfürdők és üdülőhelyek). Szerk. Rózsa Lajos. Nyom. id. Poldini Ede és társa. III. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 1 frt.

Galilei. Szabadkőművesi haviszemle. Szerk. Mandello Károly és Sgalitzer Gyula. Nyom. Wendt könyvnyomdája. I. évfolyam. Havonként.

Grafikai Szemle. Szerk. Tanay József. Kiadja a »Könyvnyomdászok Szak-

köre«. Nyom. a Pesti könyvnyomda. IX. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 frt.

Graphica. Szerk. Szöllősy Mihály. A budapesti könyv- és könyvnyomdászok egyesületének hivatalos lapja. Nyom. Hornyánszky Viktor XI. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 1 frt.

Gyakorlati kereskedelmi tudományok. Közgazdasági ismeretterjesztő havi folyóirat. Szerk. Zachár Gyula és Fináczy Béla. Nyom. a Pátria kny. 1899. évfolyam. Havonként. Ára 12 frt.

A gyakorló orvos. (Der praktische Arzt.) Szerk. Stadler Károly. Nyom. Károlyi György. X. évfolyam. Havonként jelenik meg.

Gyermekdivat. Szerk. Csepreghy Ferenczné. Kiadja és nyom. Rákosi Jenő Budapesti Hírlap vállalata. VI. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 frt. Vidékre 2 frt 20 kr.

Gyógyfürdők és üdülőhelyek. (Lásd »Fürdő- és utazási közlöny« czímen.)

Gyógypaedagogiai szemle. Siketnémák, vakok, hülyék, gyengeelméjűek, dadogók és hebegők oktatásával foglalkozók szakkönyve. Szerk. és kiadják Németh László és Váradi Zsigmond. Nyom. Fritz Ármin. I. évf. Havonként jelenik meg. Ára 8 korona.

Gyorsirászati Lapok. Szerk. Fabró Henrik és Bódogh János. Kiadja az »Országos magyar gyorsiró-egyesület. Nyom. a Pesti kny. XXXVII. évfolyam. Évenként 10 szám. Ára 2 frt. Az egyesületi tagoknak ingyen.

Hajnal. Belmissiói folyóirat. Szerk. Szabó Aladár. Kiadja Hornyánszky Viktor. Nyomatja Hornyánszky Viktor. VI. évfolyam. Évenként 10 füzet. Ára 2 frt.

Hasznos tanácsadó. Képes családi lap. Szerk. Gerő Attila. Nyom. az Athenaeum r. t. I. évf. Havonként. Ára 2 frt.

Havi Füzetek. Szerk. és kiadja Dvorzsák János. Nyom. Müller Károly. 1899. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 4 frt.

Hittudományi Folyóirat. Szerk. és kiadja Kiss János. Nyom. az Athenaeum r. társ. X. évfolyam. Megjelenik évenként. Ára 5 frt.

Az Időjárás. Meteorológiai havi folyóirat. Szerk. és kiadja Héjas Endre. Nyom. Heisler J. III. évfolyam. Ára 4 frt.

Ifjúság és Egészség. Iskolaegészségügyi folyóirat. Szerk. és kiadja Ger-

lőczy Zsigmond. Nyom. a Szent László nyomda. II. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 4 korona.

Ifjusági könyvtárjegyzék. Szerk. és kiadja. Szemák István. Nyom. Nagy Sándor. 1899. évfolyam. Megjelenik évenként kétszer. Egyes szám ára 15 kr.

Az Igazság Tanuja. A magyar baptisták közlönye. Szerk. és kiadja Meyer H. Nyom. Rózsa Kálmán és neje. V. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 90 kr.

Igazságügyi Közlöny. Kiadja a magy. kir. igazságügyministerium. Nyom. a Pesti nyomda. VIII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 frt.

Illusztrált lapok. Szerk. Bolgár Lajos. Kiadja Bolgár Zsigmond. Nyom. a Werbőczy kny. 1899. évfolyam. Havonként. Ára 10 frt.

Iparosok Olvasótára. Szerk. Mártonfy Márton és Sztérynyi József. Kiadja Lampel Róbert. Nyom. Wodianer F. és fiai. V. évfolyam. Megjelenik évenként 10 füzet. Ára 3 frt.

Irodalmi Tájékoztató. Szerk. és kiadja Róna Béla. Nyom. Neuwald Illés. (III.) Uj folyam. Megjelenik havonként. Ára 1 frt.

Irodalomtörténeti Közlemények. Szerk. Szilády Áron. Kiadja a m. tud. Akadémia. Nyom. az Athenaeum r. társ. IX. évfolyam. Megjelenik évnegyedévenként. Ára 5 frt.

Izr. tanügyi Értesítő Szerk. Barna Jónás. Kiadja az »Orsz. izr. tanító-egyesület«. Nyom. Neuwald Illés. XXIV. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 frt. Az egyesületi tagok tagdíj fejében kapják.

Jogi és közigazgatási Utmutató (Előbb Jogi tanácsadó). Szerk. és kiadja Istóczy Győző. Nyom. Buschmann F. VI. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 1 frt 50 kr.

Kalauz az emberbaráti oktatás és nevelés terén. A »Szeretet« testi és szellemi fogyatkozásban szenvedőket gyámolító orsz. egyesület hivatalos közlönye. Szerk. Scherer István. Nyom. Bichler J. XII. évfolyam. Évenként 10 szám. Ára 2 frt 50 kr.

Kataszteri Közlöny. Szerk. és kiadja Dobrovics Viktor. Nyom. Neumayer Ede. VIII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 4 frt.

**Katholikus egyházi Zeneköz-
löny.** Az orsz. magy. Czeccilia egyesü-

let hivatalos közlönye. Szerk. Kutschera József. Nyom. a Pesti nyomda. VI. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 1 frt 60 kr.

Katholikus hitvédelmi Folyóirat. Szerk. T. Pelikán Krizsó és Keményfy K. Dániel. Nyom. Wigand F. K. Pozsonyban, később a Stephaneum kny. Budapesten. XI. évfolyam. Havonként jelenik meg. Ára 4 frt.

Katholikus Paedagogia. Szerk. és kiadja Gyürky Ödön. Nyom. Buschmann F. III. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 4 frt.

Katholikus Szemle. Szerk. Mihályfi Ákos. Kiadja a Szent-István-társulat. Nyom. az Athenaeum r. társ. XIII. kötet. Évenként 5 füzet. Ára 5 frt. Tagoknak a tagdíj fejében jár.

Kelet. A magyarországi symbolikus nagy páholy hivatalos közlönye. Szerk. Gelléri Mór. Nyom. Márkus Samu. XI. (24.) évfolyam. Havonként. Tagoknak ingyen küldetik.

Kereskedelmi Szakoktatás. A keresk. szakisk. tanárok orsz. egyesületének közlönye. Szerk. Schack Béla. Nyom. Márkus Samu. VII. évfolyam. Évenként 10 szám. Ára 4 frt. Tagoknak tagdíj fejében jár.

Keresztyén Híradó. A Lorántffy Zsuzsánna-egylet és a budapesti református ifjusági egylet közlönye. Szerk. Szabó Aladár. Nyom. Hornyánszky Viktor. IV. évf. Havonként jelenik meg. Ára 1 korona.

Kertészeti Lapok. Az országos magyar kertészeti egyesület hivatalos közlönye. Szerk. Sigray Ferencz. Nyom. az Athenaeum r. társ. XIV. évfolyam. Megjelenik havonként. Egyes szám ára 50 kr. Az egyesületi tagok tagdíj fejében kapják.

Kísérletügyi közlemények. Közrebocsátja a földmívelésügyi m. kir. ministerium mezőgazdasági kísérletügyi központi bizottsága. Nyom. a Pallas r. t. II. kötet. Évenként 6 füzet.

Klinikai Füzetek. Előadások a gyakorlati orvostan összes ágaiból. Szerk. Donáth Gyula. Nyom. Bróza Ottó. IX. évfolyam. Évenként 12 füzet. Ára 4 frt.

Kneipp-ujság. Az »Országos magyar Kneipp-egyesület« hivatalos lapja. Szerk. Szalkay Gyula. Nyom. Neumayer Ede. I. évf. Havonként jelenik meg. Ára 4 frt.

Kolping. A magyarországi kath. le-

gényegyesületek orsz. szövetségének hivatalos közlönye. Nyom. a Stephaneum kny. III. sorozat. 1899. évfolyam. Időközönként jelenik meg.

Konstantinápoly. Szerk. és kiadja a Máv. városi menetjegyirodája. Nyom. a Redő testvk. I. évf. Meg nem határozott időben jelenik meg. Ingyen küldetik.

Körlevél. A budapesti kereskedő-íffak társulatának és a szegedi rokonegyesületnek hivatalos közlönye. Szerk. Pacsú Leó. Nyom. Barcza József. XIX. évf. Megjelenik havonként. Ára 1 frt. A társulati tagok tagdíj fejében kapják.

Középiskolai matematikai Lapok. Szerkeszti és kiadja Rátz László. Nyom. a Franklin társulat. VI. évfolyam. Evenként 10 szám. Ára 4 korona.

Közgazdasági Szemle. A magyar közgazdasági társaság hivatalos közlönye. Szerk. Jekelfalusy József. Nyom. a Pesti nyomda. XXIII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 8 frt. A társaság tagjai a tagdíj fejében kapják.

Közlekedés és Sport. Közgazdasági havi folyóirat. Szerk. Spitzer József. Nyom. Spitzer és Somogyi. III. évfolyam. Ára 2 frt.

Közlemények az összehasonlító élet és kórtan köréből. Szerk. Hutyrá Ferencz. Rátz István és Tangl Ferencz. Kiadja a magyar országos állatorvos-egyesület. Nyom. a »Pátria« nyomda. IV. kötet. Időhöz nem köve jelenik meg. Ára 8 korona. Az egyesület tagjai tagdíj fejében kapják.

Külföldi egyházi szónoklatok. Szerk. Ribényi Antal. Nyom. a »Hunyadi Mátyás« intézet. XIV. évfolyam. Megjelenik negyedévenként. Ára 4 frt.

A Ludovika Akadémia közlönye. Szerk. és kiadja a m. kir. honvédségi Ludovika akadémia tanári kara. Nyom. a Pesti nyomda. XXVI. évfolyam. Havi folyóirat. Ára 4 frt.

A Magántisztviselők Országos nyugdíjegyületének Értesítője. Nyom. a Gutenberg nyomdai vállalat, később Wellesz és Krammer. VI. évfolyam. Az egyesületi tagok díjtalanul kapják.

A Magyar. Szerk. és kiadja Erdélyi Gyula. Nyom. Bartalics Imre. VIII—II. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 1 frt 20 kr. A Buda és Vidéke előfizetői ingyen kapják.

A magyar állami alkalmazottak

egyesülete Értesítője. Szerk. Madarász János. Kiadja az egyesület. Nyom. a Pesti nyomda. II. évfolyam. Egyes szám ára 20 fillér.

Magyar chemiai Folyóirat. Szerk. Hlosvay Lajos és Molnár Nándor. Kiadja a kir. m. természettud. társulat chemia-ásványtani szakosztálya. Nyom. a Pesti Lloyd-társulat nyomdájá. V. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 5 frt. Tagoknak 3 frt.

Magyar dal és zeneközöny. Szerk. Falk Zsigmond. Kiadja az országos magyar daláregyesület. Nyom. a Pesti nyomda. VI. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 frt. Tagoknak 1 frt 20 kr.

A magyar építőmesterek egyesülete Értesítője. Szerk. Ziegler Géza. Nyom. Várnai F. —II. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 3 frt. Az egyesületi tagok díj nélkül kapják.

Magyar fényképészek Lapja. A »fényképészek köre« hivatalos közlönye. Szerk. Löwinger Mór, később Zitkovszky Béla. Nyom. a Pallas kny. III. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 4 frt.

Magyar fogászati Szemle. A »Stomatologusok országos egyesületének« hivatalos közlönye. Szerk. és kiadja Bauer Samu. Nyom. Várnai F. III. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 3 frt. Tagoknak ingyen.

Magyar gazdák Szemléje. A magyar gazdaszövetség folyóirata. Szerk. Bernát István. Nyom. a Budapesti Hirlap nyomdájá. IV. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 6 frt.

Magyar gazdaságtörténelmi szemle. Szerk. Paikert Alajos és Tagányi Károly. Kiadja az országos magyar gazdasági egyesület. Nyom. a »Pátria« nyomda. VI. évfolyam. Evenként 10 füzet. Ára 2 frt.

Magyar Gépipar. Az országos gépész-egyesület és gépészek lapja. Szerk. Jámbor Gyula. Nyom. Buschmann F. VIII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 4 frt. Az egyesületi tagok díjtalanul kapják.

Magyar Iparművészet. Az orsz. m. iparművészeti társulat közlönye. Szerk. Fittler Kamill. Nyom. az Athenaeum r. társ. II. évfolyam. Megjelenik kéthavonként. Ára 5 frt.

A magyar kerékpáros-szövetség Értesítője. Szerk. Jász Károly. Nyom. a Pesti Lloyd-társ. nyomdájá. II. évfolyam.

Megjelenik havonként. A szövetség tagjai díjtalanul kapják.

A m. kir. közigazgatási bíróság általános közigazgatási osztályának döntvényei és elvi jelentőségű határozatai. Szerk. Farkas Zoltán. Nyom. Heisler J. III. évfolyam. Évenként 4 szám. Ára 1 ft.

A m. kir. közigazgatási bíróság pénzügyi osztályának döntvényei és elvi jelentőségű határozatai. Szerk. Vályi László. Nyom. Heisler J. III. évfolyam. Évenként 4 szám. Ára 1 ft.

Magyar királyi postatakarék-pénztári Közlöny. Kiadja a m. kir. postatakarékpenztár. Nyom. az Athenaeum r. társ. XIV. évfolyam. Megjelenik havonként.

A m. kir. technológiai iparműzeum Közleményei. Nyom. a Pátria kny. XI. évf. Időköz nem kötött füzetekben.

Magyar Könyvszemle. A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának közlönye. Szerk. Schönher Gyula. Nyom. az Athenaeum r. társ. Új folyam. VII. kötet. Megjelenik évnegyedenként. Ára 3 ft.

Magyar közgazdasági értesítő. A kereskedelemügyi minister megbízásából szerk. Sztéryny József. Nyom. a Pesti kny. I. évf. Megjelenik negyedévenként. Ára 16 korona.

Magyar malom közlöny. Szerk. és kiadja Markstein Ignác. Nyom. Markovits és Garai. I. évf. Havonként jelenik meg. Ára 3 ft.

Magyar Méh. A magyar országos méhészeti egyesület közlönye. Szerk. Binder Iván. Nyom. Brózsa Ottó. XX. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 3 ft. Az egyesületi tagok tagdíj (2 ft) fejében kapják.

A magyar mérnök- és építészegylet Közlönye. Szerk. Edvi Illés Aladár. Nyom. A »Pátria« knyomda. XXXIII. kötet. Megjelenik havonként. Ára 10 ft.

Magyar Nyelvtör. Szerk. Simonyi Zsigmond. Kiadja a m. tud. Akadémia. Nyom. az Athenaeum r. t. XXVIII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 10 korona.

Magyar Nyomdászat. Szerk. és kiadja Pusztai Ferencz. Nyom. a Pallas nyomda. XII. kötet. Megjelenik havonként. Ára 3 ft.

Magyarország és a külföld. Szerk. és kiadja Zinner Gyula. Nyom.

Fritz Ármin. III. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 8 ft.

Magyarország és a nagyvilág. Szerk. Holló Tivadar. Kiadja a »Magyarország és a nagyvilág« lapvállalat. Nyom. Hornyánszky Viktor. IV. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 10 ft.

A »Magyarországi tanítók országos bizottságának hivatalos értesítője. Szerk. Hajós Mihály. Nyom. Neumayer Ede. I. évf. Évenként 4 szám. Ára 2 korona. Tagoknak ingyen.

Magyarország Párisban. A »Budapest—Páris« magyarok társas kirándulása az 1900. évi párisi világkiállításra hivatalos közlönye. Szerk. Somogyi Nándor. Nyom. a »Kosmos« műintézet. II. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 ft.

Magyar orvosi Archivum. Szerk. és kiadják Bókai Árpád, Klug Nándor és Pertik Ottó. Nyom. a Pallas knyomda. VIII. évfolyam. Évenként 6 füzet. Ára 10 ft.

Magyar Paedagogia. A »Magyar paedagogiai társaság« folyóirata. Szerk. Négyesy László. Nyom. a Franklin társulat. VIII. évfolyam. Évenként 10 szám. Ára 5 ft. A társaság tagjai tagdíj fejében kapják.

A magyar rajztanárok országos egyesületének Értesítője. Szerk. Szinte Gábor. Nyom. a Szent László knyomda. II. évfolyam. Megjelenik évnegyedenként. Ára 2 ft. Tagoknak tagdíj fejében jár.

Magyar Szalon (Otthon). Szerk. és kiadja Hevesi József. Nyom. a »Kosmos« műintézet. XVI. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 10 ft.

Magyar szabóipar. A »Szabóiparosok köré«-nek havi szakkönyve. Szerk. Vácsi Sándor. Nyom. Löblovitz Zsigmond. II. évf. Havonként jelenik meg. Ára 4 ft. Tagoknak ingyen.

Magyar szellem. Politikai és társadalmi havilap. Szerk. Miklós Armand. Kiadja és nyom. az »Árpád« kny. vállalat. I. évf. Havonként jelenik meg. Ára 4 ft.

Magyar Tanítóképző. A tanítóképzőintézeti tanárok országos egyesületének közlönye. Szerk. Nagy László. Nyom. a Hungaria knyomda. XIV. évfolyam. Évenként. 10 füzet. Ára 4 ft. Egyesületi tagok tagdíj (4 ft) fejében kapják.

Magyar Tanítók kaszinója. Szerkeszti Szabó Bugáth László. Kiadja a

Magyar Tanítók kaszinója. Nyom. Löblovitz Zsigmond. IV. évf. Évenként. 10 szám. Ára 2 korona.

Magyar tisztviselők országos egyesületének Értesítője. Szerk. Jankovich István. Nyom. a Pesti Lloyd társ. nyomdája. XI. évfolyam. Megjelenik évnegyedenként. Az egyesület tagjai díjtalanul kapják.

A magyar turista-egyesület budapesti osztályának értesítője. Nyom. Kertész József. 1899. évf. Időközönként.

A magyar zeneszerzők társaságának hivatalos értesítője. Szerk. Kereszty István. Nyom. a Pesti kny. 1899. évfolyam.

Magyar-zsidó Szemle. Szerk. Blau Lajos. Nyom. az Athenaeum r. társ. XVI. évfolyam. Évnegyedenként. Ára 6 ft.

Mathematikai és physikai Lapok. Szerk. Kövesligethy Radó és Rados Gusztáv. Kiadja a math. és physikai társulat. Nyom. a Franklin társulat. VIII. évfolyam. Évenként 8 füzet. Ára 5 ft. Az egyesületi tagok tagdíj (Budapesten 5, vidéken 3 ft) fejében kapják.

Mathematikai és természettudományi Értesítő. Szerk. König Gyula. Kiadja a magyar tud. Akadémia. Nyom. a Franklin társulat. XVII. kötet. Évenként 5 füzet.

A mérleg. Új compass havi füzetekben. Szerk. Ambruster J. Károly. Nyom. Brózsza Ottó. I. évf. Havonként jelenik meg. Ára 10 ft.

Mozdonyvezetők Lapja. Szerk. Somlyai Gyula. Kiadják a Mozdonyvezetők lapja alapítói. Nyom. a Gutenberg kny. VIII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 ft.

Munkás ifjuság (Tanoncok lapja). Társadalmi és szépirodalmi havi közlöny. Szerk. Migray József. Nyom. Spatz Henrik. I. évf. Ára 72 fillér.

Művezetők Lapja. A »Magyarországi művezetők országos szövetkezetének« egyesületi és szaklapja. Szerk. Palik Ferencz. Nyom. Posner Károly Lajos és fia. II. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 ft 40 kr. Tagoknak 1 ft 80 kr.

Nagy Iván. Család-történeti értesítő. Szerk. és kiadják Komáromy András és Pettikó Béla. Nyom. az Athenaeum r. t. I. évf. Évenként 10 szám. Ára 5 ft.

Nemzeti Nénevelés. Szerk. Sebes-

tyénné Stetina Ilona; kiadja a VI. kerületi állami tanítónő-képző intézet tanári testülete. Nyom. a Franklin társulat. XX. évfolyam. Évenként 10 füzet. Ára 2 ft.

Nemzetközi utazási almanach. Nyom. az Athenaeum r. t. 1899. évf. Évnegyedenként jelenik meg. Ára 4 ft.

Nyelvtudományi Közlemények. Szerk. Szimneyi József. Kiadja a m. tud. Akadémia. Nyom. a Franklin társulat. XXIX. kötet. Megjelenik negyedévenként. Ára 3 ft.

Országos Orvos-szövetség. Az országos orvos-szövetség hivatalos lapja. Szerk. Jendrassik Jenő. Nyom. a Pesti Lloyd társulat nyomdája. II. évfolyam. Megjelenik havonként. A szövetség tagjai ingyen kapják.

Az »Osztalysorsjáték«. Szerk. Singer Artur. Nyom. a Hungaria nyomda. III. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 5 ft.

Otthon. Képes havi folyóirat. Szerk. Hevesi József. Nyom. a Kosmos műintézet. 1899. évf. Ára 3 ft 60 kr.

Otthonunk. Az »Otthon« írók és hirlapírók köre hivatalos értesítője. Szerk. Sajó Aladár. Nyom. a Budapesti Hirlap nyomdája. III. évfolyam. Megjelenik havonként. A kör tagjai ingyen kapják.

Örömhír. Szerk. Kováts Lajos és Hetvényi Lajos. Kiadja Biberauer Tivadar. Nyom. Hornyánszky Viktor. VI. évfolyam. Évenként 10 szám. Ára 18 kr.

Páduai szent Antal lapja. Szerk. és kiadják Mészáros Kálmán és Budai Aladár. Nyom. Nagy Sándor. I. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 1 kor. 60 fill.

Papír. Szaklap a papír- és írószerekereskedelem-, könyvkötészet és rokon szakmák számára. Szerk. és kiadják Landau József és Barta Lajos. Nyom. a Pátia kny. I. évf. Havonként jelenik meg. Ára 1 korona.

Patyolat. Szerk. Csepreghy Ferenczné. Kiadja és nyom. Rákosi Jenő Budapesti Hirlap újságvállalata. VI. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 ft. Vidékre 2 ft 20 kr.

Pénz és föld. Szaklap Magyarország jelzálog és földbirtok-forgalmának okszerű előmozdítására. Szerk. Hilbert Antal. Nyom. Brózsza Ottó. VI. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 6 ft.

Polgári iskolai Közölny. Az orsz. polgári iskolai egyesület folyóirata. Szerk. Volenszky Gyula. Nyom. Hornyánszky

Viktor. III. évfolyam. Évenként 10 szám. Ára 4 frt. Az egyesület tagjai tagdíj fejében kapják.

Polytechnikai Szemle. Lásd a hírlapok között.

Postai tirafák. Szerk. és kiadja Klebersberg Géza. Nyom. Neumayer Ede. IV. évfolyam. Évenként 4-szer. Ára 1 frt.

Pótfüzetek a Természettudományi közlönyhöz. Szerk. Csopey László és Paszlavszky József. Kiadja a k. m. természettudományi társulat. Nyom. a Pesti Lloyd társaság nyomdája. XII. évfolyam. Megjelenik 4—6 füzetben. Ára a Természettudományi közlönyvel 6 frt. A társulat tagjai 1 frt ráfizetéssel kapják.

Prostituáltak lapja. Havonként megjelenő társadalmi közlöny. Szerk. Gerő Sándor. Nyom. az Angló kny. I. évf. Ára 2 korona.

Protestáns Szemle. Szerk. Szóts Farkas. Kiadja a magyar protestáns irodalmi társaság. Nyom. Hornyánszky Viktor. XI. évfolyam. Évenként 10 füzet. Ára 4 frt. Az egyesület tagjai a tagdíj (6 frt) fejében kapják.

Remény. Szerk. Halász Gyála. Kiadja a Hecht bankház. Nyom. a Werbőczy kny. I. évf. Havonként jelenik meg. Ára 1 frt.

Rovartani Lapok. Szerk. Abafi Aigner Lajos, Jablonowski József és Csiki Ernő. Nyom. Schmidl H. VI. kötet. Megjelenik évenként 10-szer. Ára 4 frt.

Statisztikai havi közlemények. Szerk. és kiadja a m. kir. központi statisztikai hivatal. Nyom. az Athenaeum r. társ. III. évfolyam. Ára 12 frt.

Szabó-iparosok Közlönye. A szabóiparosok társadalmi és anyagi érdekeit képviselő havi szaklap. Szerk. és kiadja Csontos Imre. Nyom. a Gutenberg nyomda. XIII. évfolyam. Ára 7 frt.

Szabók Szaklapja. A szabó munkások, munkásnők és kisiparosok érdekeit képviselő közlöny. Szerk. Honthi Géza. Nyom. a Gutenberg nyomda. VII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 korona 40 fillér.

Szántóvetők Lapja. Pest-Pilis-Solt-Kis-Kun vármegyei gazdasági egyesület közlönye. Szerk. Serfőző Géza. Nyom. a Werbőczy nyomda. X. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 frt. Az egyesület tagjai ingyen kapják. (Megszűnt.)

Századok. A magyar történelmi társulat közlönye. Szerk. Nagy Gyula.

Nyom. az Athenaeum r. társ. XXXIII. évfolyam. Megjelenik évenként 10 füzetben. Ára 6 frt. Tagok a tagdíj (5 frt) fejében kapják.

Szent Lukácsfürdő. Szerk. Bosányi Béla. Kiadja a Szent-Lukácsfürdő részv. társ. Nyom. Pallas nyomda. XII. évfolyam. Megjelenik havonként.

Szerencse fel. Szerk. Fried Jenő. Kiadja Fekete Károly. Nyom. Pollák M. Miksa és társa. II. évfolyam. Megjelenik évnegyedenként. Ingyen küldetik.

Szerencse utja. Szerk. és kiadja Erdélyi Géza. Nyom. a Szent László kny. 1899. évf. Évenként 6 szám. Ingyen.

Sztenográfia. Gyorsírónok lapja. Szerk. Kaiser Gizella. Kiadja a »Stolze-Fenyvessy« orsz. női gyorsíró-egyesület. Nyom. a Pesti nyomda. VI. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 3 korona.

Szünóra. Szerk. Endrődi Béla. Nyom. Barcza József. III. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 1 frt 20 kr.

Táncztanítók Lapja. Szerk. Róka Pál. Kiadja a magy. táncztanítók egyesülete. Nyom. Ottinger Ede Nagykőrösön. VI. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 8 korona.

Tanoncok lapja. Szépirodalmi és vegyestartalmú lap. Szerk. Jovicza István. Nyom. a Szent Gellért kny. I. évf. Havonként jelenik meg. Ára 60 kr.

Telekkönyvi szaklap. Szerk. Váradny József. Kiadja a Telekkönyvvezetők orsz. egyesülete. Nyom. a Pallas kny. XIX. évf. (1898-ban szünetelt.) Havonként jelenik meg. Ára 2 frt.

Természetrizsi Füzetek. Szerk. Mocsáry Sándor. Kiadja a M. N. Múzeum és m. tud. Akadémia. Nyom. a Franklin társulat. XXII. kötet. Évenként 4 füzet. Ára 5 frt.

Természettudományi Közlöny. Szerk. Csopey László és Paszlavszky József. Kiadja a kir. magy. természettudományi társulat. Nyom. a Pesti Lloyd társ. nyomdája. XXXI. kötet. Megjelenik havonként. Ára 6 frt. Tagoknak tagdíj fejében jár.

La toilette. A férfi szabó szaklapja. Szerk. és kiadja Krausz Adolf. Nyom. a Wendt-féle nyomda. XVIII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ingyen küldetik.

Állatok védelme. (Kolozsvár.) A kolozsvári állat védő-egyesület havi közlönye. Szerk. Széchy Károlyné Lorenz Josephine. Nyom. Gombos Ferencz. IV.

évfolyam. Ára 1 frt. Tagoknak a tagdíj fejében jár.

Tornaügy. Szerk. Kovács Rezső. Kiadja a magyarországi tanítók egylete a nemzeti tornaegylet hozzájárulásával. Nyom Rózsa Kálmán és neje. XVI. évfolyam. Megjelenik évenként 10-szer. Ára 3 frt.

Történelmi Tár. Kiadja a Magyar történelmi társulat közvetítése mellett a m. tud. Akadémia történelmi bizottsága. Nyom. az Athenaeum r. társ. 1899. évfolyam. Megjelenik évnegyedenként. Ára 5 frt 20 kr. A történelmi társulat tagjainak 2 frt 80 kr.

Tózsdei Értesítő. Szerk. Félegyházy Ágost. Kiadja a budapesti árú és értéktőzsde tanácsa. Nyom. a Pesti Lloyd társ. nyomdája. VIII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 3 frt.

Turista Közlöny. Szerk. Moussong Géza. Kiadja a magyar tanítók turista egyesülete. Nyom. Eckstein Bernát és fia. VI. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 3 frt. A tagok tagdíj fejében kapják.

Turisták Lapja Szerk. Téry Ödön és Petrik Lajos. Kiadja a magyar turista-egyesület. Nyom. a Pesti Lloyd társ. nyomdája. XI. évfolyam. Megjelenik kéthavonként. Ára 5 frt. A tagok tagdíj fejében kapják.

Turul. A magyar heraldikai és genealogiai társaság közlönye. Szerk. Fejérpataky László és Schönherr Gyula. Nyom. a Franklin társulat. XVII. kötet. Évnegyedenként jelenik meg. A társaság tagjai tagdíj (5 frt) fejében kapják.

Tűzoltó Közlöny. A magyar tűzoltók szaklapja. A Magyar országos tűzoltószövetség hivatalos értesítője. Szerk. Köncs Boldizsár. Nyom. Rózsa Kálmán és neje. XXI. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 frt 40 kr. A szövetség tagjainak 1 frt 20 kr.

Tűzrendészeti lapok. A budapesti, Bars, Bács-Bodrog, Moson, Hajdú, Zala, Veszprém, Heves- és Sopronvármegyei tűzoltó testületek szövetségeseinek hivatalos szaklapja. Szerk. Markusovszky Béla. Nyom. Gross és Grünhut. X. évf. Évenként 10 szám. Ára 5 korona 4 fillér.

Újabb magyar írók. Szépirodalmi és társadalmi folyóirat. Szerk. Schmidt Gyula. Nyom. a Werbőczy kny. I. évf. Havonként jelenik meg. Ára 5 frt. (Megg-szünt.)

Új gyógyszerek és rendeletek.

Gyógyszerészi érdekű, havi közlöny. A »Gyógyszerészeti Hetilap« társalapja. Szerk. Varságh Zoltán. Nyom. Fritz Armin. I. évf. Havonként jelenik meg. Ára 2 korona. A »Gyógyszerészeti Hetilap« előfizetői ingyen kapják.

Urania. Az Urania m. tudományos színház közlönye. Nyom. Hornyánszky Viktor. I. évf.

Utazási és fürdő közlöny. Szerk. Kövér Viktor. Nyom. Valter Ernő. II. évf. Havonként jelenik meg. Ára 4 korona.

Utmutató. A magyar és közös közlekedési vállalatok hivatalos menetrend-könyve. Kiadja a »Vasuti és közlekedési közlöny.« Nyom. a Pesti kny. XVIII. évf. Évenként 12 füzet. Ára 5 frt.

Vasárnap. Illusztrált lapok. Szerk. O'Donnell Henrikné. Nyom. Neumayer Ede. II. évfolyam. Ára 10 frt.

Világposta. A magyarországi levél-, bélyeg- és képes levelezőlap-gyűjtők közlönye. Szerk. Arany Mór. Kiadja Faludi Zsigmond. Nyom. a Pallas kny. I. évf. Havonként jelenik meg. Ára 2 frt.

A zenekar. Zenekar-irodalmi szemle. Szerk. Klöckner Gyula. Nyom. Marián György. I. évf. Havonként jelenik meg. Ingyen küldetik.

Zoologiai lapok. A »Szárnyasaink« melléklete. Szerk. Parthay Géza. Nyom. a Fővárosi kny. I. évf. Havonként jelenik meg. Ára 4 frt.

Összesen 199.

b) VIDÉKEN.

Adalékok Zemlén vármegye történetéhez. (Sátoralja-Ujhely.) Szerk. Dongó Gyárfás Géza. Nyom. a »Zemlén és vidéke« nyomdája. V. évf. Havi folyóirat. Ára 2 frt 40 kr.

Az állatvédő. (Temesvár.) Szerk. Graef János. Kiadja a »Temesvári állatvédő egyesület.« Nyom. az »Unio« nyomda. VI. évfolyam. Megjelenik évnegyedenként. Ára 80 kr. Az egyesületi tagok ingyen kapják.

Aradi gazda. (Arad) Az aradi gazdasági egylet hivatalos értesítője. Szerk. Laehne Hugó. Nyom. Gyulai István. I. évf. Havonként jelenik meg. Tagoknak ingyen.

Armenia. (Szamosújvár.) Szerk. és kiadja Szungott Kristóf. Nyom. Todorán Endre »Auróra« nyomdája. XIII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 4 frt.

Bácskai tanügy. (Zenta.) Bács-Bodrog vármegye közs. tanítóegyesületének hivatalos közlönye. Szerk. Harsányi János. Nyom. Kabos Ármin. II. évfolyam. Évenként 10-szer. Ára 2 frt. Tagok a tagsági díj fejében kapják.

A béka. (Pécs.) Szerk. és kiadja Goldberger József. Nyom. a lyceumi nyomda. III. évfolyam. Megjelenik időszakonként. Ingyen küldetik.

Bélyegvilág. (Nagyvárad.) Nyom. Láng József. I. évf. Havonként jelenik meg. Ára 2 korona.

Beregmezei tanügy. (Bereg-szász.) A beregvármegyei kir. tanfelügyelő-ség és az általános tanító egyesület hivatalos közlönye. Szerk. Rhédei János. Nyom. Grünstein Mór Munkácson. XV. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 frt.

Borromaeus. (Ó-Szöny.) Kath. hit-szónoklati havi folyóirat. Szerk. és kiadja Nagy Antal. Nyom. a győregyházmegyei nyomda Győrött. XIII. évfolyam. Ára 4 frt.

A borsodmezei gazdasági egyesület hivatalos értesítője. (Miskolcz.) A »Magyar Gazda« melléklete. Szerk. Vértessy Tivadar. Nyom. Ries Lajos Kassán. 1899. évf. Havonként jelenik meg.

Concordia. (Pozsony.) A pozsonyi »Concordia« Gabelsberger gyorsíró egyesület közlönye. Szerk. Theisz. Nyom. Freistadt Mór. XIV. évfolyam. Évenként 6-szor. Ára 1 frt 20 kr.

Debreczeni gyorsíró. (Debreczen.) Szerk. Madarassi Gyula. Kiadja a debreczeni főiskolai gyorsíró-egylet. Nyom. a Pesti kny. Budapesten. VII. évfolyam. Évenként 10 szám. Ára 2 korona.

Egyesületi értesítő. (Békés Csaba.) A békésmegyei gazdasági egyesület hivatalos közlönye. Szerk. Zlinszky István. Nyom. a Corvina kny. XL. évf. Havonként jelenik meg. (Előbb évkönyv alakban.)

Egyesületi Értesítő. (Szombathely.) A vasmegyei gazdasági egyesület megbízásából szerkeszti Rösler Károly. Nyom. Seiler Henrik utóda. XX. évfolyam. Időszakonként jelenik meg. Ára 1 frt.

Egyleti Értesítő. (Deés.) A szolnok-dobokavármegyei gazdasági-egylet hivatalos közlönye. Szerk. Szemmáry József. Nyom. Demeter és Kiss. XII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 4 frt. Az egylet tagjai ingyen kapják.

Egyleti értesítő. (Veszprém.) A

»Veszprémegyházmegyei r. kath. tanítóegyesület« keszthelyi és sümegi egyesült körének hivatalos közlönye. Szerk. Pozsgár Gyula. Nyom. az egyházmegyei nyomda. XI. évfolyam. Megjelenik a körülményekhez képest évenként többször. A tagoknak ingyen küldetik.

Ekszer-szalom. (Pécs.) Szerk. és kiadja Schönwald Imre. Nyom. a lyceumi nyomda. III. évfolyam. Megjelenik havonként.

E. M. K. E. (Kolozsvár.) Az egyesület hivatalos értesítője. Szerk. Sándor József. Nyom. Gombos Ferencz. VI. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 1 frt.

Eötvös önképzőkör. (Székely-Udvarhely.) A székelyudvarhelyi m. kir. áll. főreáliskola önképzőkörének időszakos folyóirata. Szerk. Debitzky Mihály. Nyom. Becsek D. fia. IV. évf. Évenként 10 szám. Ára 2 korona.

Erdély. (Kolozsvár.) Honismertető lap. Szerk. Radnóti Rezső. Kiadja az erdélyi Kárpát-egyesület. Nyom. Gombos Ferencz. VIII. évfolyam. Évenként 12 szám. Ára 5 frt. Tagok ingyen kapják.

Erdélyi Gazda. (Kolozsvár.) (Lásd a hírlapok között.)

Erdélyi Múzeum. (Kolozsvár.) Az erdélyi múzeum-egylet kiadványa. Szerk. Szádeczky Lajos. Nyom. Ajtai K. Albert. XVI. kötet. Évenként 10 füzet. Ára 3 frt. Az egyleti tagok tagdíj (3 frt.) fejében kapják.

Erdély népei. (Kolozsvár.) Az »Erdély« néprajzi melléklete. Az E. K. E. néprajzi osztályának értesítője. Szerk. Herrmann Antal. Nyom. Gombos Ferencz. II. évf. Időszakonként jelenik meg.

Erdészeti kísérletek. (Selmeczbánya.) A m. kir. központi erdészeti kísérleti állomás folyóirata. Szerk. Vadas Jenő. Nyom. Joerges Á. özv. és fia. I. évf. Időszakonként.

Értesítő az erdélyi múzeum-egylet orvos-természettudományi szakosztályából. (Kolozsvár.) Szerk. Szabó Dénes és Apáthy István. Nyom. Ajtai K. Albert. XXIV. évfolyam. Időhöz nem kötve jelenik meg. Ára 3 frt.

Evangelikus egyházi Szemle. (Békés-Csaba.) Szerk. és kiadja Szeberényi Lajos Zs. Nyom. a Corvina nyomda. V. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 frt.

Evangelikus népiskola. (Sopron.) Szerk. és kiadja Papp József. Nyom.

Röttig Gusztáv. XI. évfolyam. Évenként 10 szám. Ára 6 korona.

Gazdasági Értesítő. (Eperjes.) A »sárosvármegyei gazdasági egyesület« hivatalos közlönye. Szerk. Lukovits Aladár. Nyom. Kósch Árpád. IV. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 3 frt. Tagoknak ingyen küldetik.

Gazdasági Értesítő. (S.-A.-Újhely.) A zemplénavármegyei gazdasági egyesület megbízásából szerk. Kapás L. Aurél. Nyom. a »Zemplén« nyomda. VIII. évfolyam. Megjelenik havonként.

Gazdasági Értesítő. (Szolnok.) Jász-Nagykún-Szolnok vármegyei gazdasági egyesület hivatalos közlönye. Szerk. Kovács Albert. Nyom. Bakos István. XV. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 3 frt. A tagoknak ingyen küldetik.

Gazdasági Közlöny. (Kassa.) Az abaújtornamegyei gazdasági egyesület hivatalos értesítője. Szerk. Jakabfalvy Kornél. Nyom. Ries Lajos. XVIII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 frt. Tagoknak ingyen küldetik.

Gazdasági Közlöny. (Komárom.) A komárom-vármegyei gazdasági egyesület havi értesítője. Szerk. Sarlay Károly. Nyom. a Hung. kny. XVII. évfolyam. Ára 1 frt. A tagoknak ingyen küldetik.

Gazdasági Közlöny. (Makó.) A csanád-vármegyei gazdasági egyesület értesítője. Szerk. Tokay Jenő. Nyom. Vitéz Mihály. III. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 1 frt 50 kr.

Gazdasági Néplap. (Pécs.) Népszerűen oktató szaklap a földműves kisgazdák részére. Szerk. Lieballd Béni. Nyom. Taizs József. XXV. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 1 frt. Tagoknak ingyen jár.

Gazdasági tanító. (Székesfehérvár.) Szerk. Almássy Ferencz. Nyom. Eisler A. II. évf. Megjelenik havonként. Ára 6 korona.

Gazdasági Tudósító. (Putnok.) A gömör-kishontvármegyei gazdasági egyesület hivatalos értesítője. Szerk. Lakner László. Nyom. Rábely Miklós Rimaszombatban. III. évfolyam. Megjelenik havonként. Az egyesületi tagok ingyen kapják.

Gyámintézet. (Lovászpátona.) Szerk. Bognár Endre. Kiadja a magyarhoni e. e. e. gyámintézet. Nyom. a főiskolai nyomda Pápán. XVI. évfolyam. Megjelenik évenként háromszor. Ingyen küldetik.

A győri pinczér-egylet havi Értesítője. (Győr.) Szerk. Bauer Mihály. Kiadja a »Győri pinczér-egylet« Nyom. Surányi János utóda. XII. évfolyam. Megjelenik havonként. A tagok díjmentesen kapják.

Hajnal csillag. (H.-Böszörmény.) Szerk. Balogh Lajos és Orosz J. Kiadja a h.-böszörményi baptista hitközség. Nyom. Hoffmann és Kronovitz. Debreczenben. 1899. évf. Megjelenik havonként. Ára 24 kr.

Havi közlöny az elméleti és gyakorlati lelkipásztorság köréből. (Temesvár.) Szerk. Tokody Ödön és Patzner István. Kiadja Tokody Ödön. Nyom. a csanádegyházmegyei nyomda. XXII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 5 frt.

A hazában és távolban széttekintő méhész. (Sajtény. Csanád m.) Szerk. és kiadja Gallovich István. Nyom. Engel Lajos. IV. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 frt.

Házi barát. (Sümege.) Szerk. és kiadja Darnav Kálmán. Nyom. Horváth Gábor. I. évf. Megjelenik havonként. Ingyen küldetik.

A hevesmegyei gazdasági egyesület Értesítője. (Gyöngyös.) Szerk. Baranyay István. Kiadja az egyesület. Nyom. Herzog Ernő Ármin. XV. évfolyam. Megjelenik havonként. Egyes szám ára 10 kr. A tagok ingyen kapják.

Hevesmegyei tanúgy. (Eger.) Szerk. Kolacskovszky János. Kiadja a hevesmegyei általános tanító-egyesület. Nyom. az »Egri nyomda részv. társ.« IV. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 frt. Az egyesületi tagok tagdíj fejében kapják.

Hitszónoklati Folyóirat. (Szolnok.) Szerk. és kiadja Karkecz Alajos. Nyom. Endrényi Lajos Szegeden. X. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 4 korona.

Iskoláink. (Rimaszombat.) A Gömör-kishont vármegyei általános tanító-egyesület hivatalos értesítője. Szerk. Járossy Endre. Nyom. Kovács Mihály. II. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 4 korona. Tagok ingyen kapják.

Isten igéje szentbeszédekben. (Esztergom.) Szerk. Andor György. Kiadja és nyom. Buzárovits Gusztáv. XXIV. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 frt.

Jézus szentséges szívének hirnöke. (Kalocsa.) Szerk. Tóth Mike. Nyom.

a Franklin társulat Budapestén. XXXIII. évfolyam. Havi folyóirat. Ára 1 frt 50 kr.

Jó pásztor. (Pozsony.) Szerk. és kiadja. T. Pelikán Krizsó. Nyom. Wigand. F. K., később a Stephaneum kny. Budapestén, XVII. évfolyam. Évenként 12 füzet. Ára 4 frt.

Jó pásztor. (Pozsony.) Keresztyén családi lap. Szerk. Kovács Sándor. Nyom. a balassa-gyarmati kny. r. t. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 2 korona.

Kalazantinum. (Kolozsvár.) Szerk. Varjas Andre. Kiadja a »Kalazantinum« hittudományi és tanárképző intézet. Nyom. Gombos Ferencz. IV. évfolyam. Évenként 10 szám.

Kamarai közlemények. (Pozsony.) A pozsonyi kereskedelem és iparkamara hivatalos közlönye. Szerk. Jordán Károly. Nyom. Eder István. II. évf. Megjelenik havonként. Ingyen lap.

Kassavidék. (Kassa.) A kassavidéki turistakör hivatalos közlönye, Szerk. Truskovszky Jenő, később Takács Béla. Nyom. ifj. Nauer Henrik. II. évf. Megjelenik havonként. Ára 4 korona. Tagoknak ingyen.

A katolikus család. (Bakony-Koppány.) Szerk. Lővárdy Lajos. Nyom. a főiskolai kny. Pápan. III. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 1 frt.

A kath. hitterjesztés Lapjai. (Nagyvárad.) Szerk. és kiadja Nogely István. Nyom. a Szent-László nyomda r. társ. XVIII. évfolyam. Évenként 10 füzet. Ára 3 frt.

Képes levelező-lap. (Székesfejérvár.) Havi folyóirat képes levelező-lap gyűjtők számára. Szerk. Klökner József. Nyom. Debreczeni Gyula. 1899. évf. Ára 1 frt.

Kerékpáros turista. (Kolozsvár.) Az »Erdély« kerékpáros melléklete. Az E. K. E. kerékpáros osztályának hivatalos értesítője. Szerk. Balogh Benedek. Nyom. Gombos Ferencz. II. évf. Megjelenik időszakonként.

Keresztény Magvető. (Kolozsvár.) Szerk. és kiadják Péterfi Dénes és Kovács János. Nyom. Ajtai K. Albert. XXXIV. évfolyam. Megjelenik kéthónaponként. Ára 2 frt.

Keresztyén. (Nagybecskerek.) Vallásos havi folyóirat. Szerk. és kiadja Szalay József. Nyom. Hornyánszky Viktor Bpestén. VIII. évf. Havi folyóirat. Ára 1 korona.

Kitartás. (Ó-becse.) Szerk. Galambos

Margit. Kiadja az ó-becsei polg. leányiskola IV. osztálya. Nyom. Fuchs Emil és trsa Újvidéken. 1899. évf. Ára 1 frt.

Körlevél. (Grác.) A gráci magyar egyesület hivatalos értesítője. Nyom. a Pannonia kny. Győrött. 1899. évf. Megjelenik időközönként.

Közlöny. (Debreczen.) A debreczeni »Hittanszaki önképző-társulat« köréből. Szerk. Szombathy István és Görömbey Péter. Nyom. a városi nyomda. XXIX. évfolyam. Évenként 10 szám. Ára 1 frt 50 kr.

Külmisszió. (Ágfalva.) Szerk. és kiadja Scholtz Ödön. Nyom. Török Kálmán és Kremszer J. Sopronban. IV. évfolyam. Megjelenik negyedévenként. Ára 1 korona.

Látóképes levelező-lapok. (Tata.) Havi folyóirat képes levelezőlap-gyűjtők és elárúsítók számára. Szerk. és kiadja Engländer József. Nyom. Engländer és trsa. I. évf. Ára 75 kr.

A legszentebb rózsafüzér királynéja. (Szombathely.) Szerk. Kindler Imre. Kiadja a sz. Domokosrend szombathelyi zárdája. Nyom. az egyházmegyei nyomda. XV. évf. Megjelenik havonként. Ára 1 frt.

Lorettó. (Duna-Szerdahely.) Szerk. és kiadja Deák Antal. Nyom. Buschmann F. Budapestén. II. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 1 frt.

A magyar Földmives. (Gyuró.) Szerk. és kiadja Vasadi Balogh Lajos. Nyom. Csitári K. és trsa Székesfejérvár. XVII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 1 frt.

Magyar Gazda. (Kassa.) Népszerű gazdasági havi folyóirat. Szerk. Kovácsy Béla. Nyom. ifj. Nauer Henrik, később Ries Lajos. III. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 frt.

Magyar kisdednevelés és népoktatás. (Eperjes.) A sárosvármegyei kir. tanfelügyelőség és az eperjesi Széchenyikör népnevelési szakválasztmányának hivatalos közlönye. Szerk. Láng Mihály. Nyom. Kósch Árpád. V. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 frt.

A magyarországi papi imaegyesület és eucharistia-társulat értesítője. (Győr.) Szerk. Halnekamp György. Nyom. a győregyházmegyei nyomda. XIII. évfolyam. Megjelenik évenként 8 szám. Ára 60 kr. A társulat tagjainak tagdíj (1 frt) fejében jár.

Magyar pénzügyi rendeletek

Tára. (Komárom.) Szerk. Kriza Ákos. Nyom. Spitzer Sándor, utóbb Hacker Rikárd. II. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 3 frt.

Magyar Sion. (Esztergom.) Szerk. Kereszty Viktor és Prohászka Ottokár. Nyom. Buzárovits Gusztáv. Új folyam. XIII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 6 frt.

Magyar zsinagóga. (Bonyhád.) Gyakorlati szakközlöny papok, hitszónokok és ezen szakirodalmat kedvelők számára. Szerk. Lebovits József. Nyom. Raubitschek Izor. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 3 frt.

Mária kert. (Szüz Mária virágos kertje.) (Kalocsa.) Szerk. Tóth Mike. Nyom. a Franklin társulat. XV. évfolyam. Havi folyóirat. Ára 1 frt.

Méhészeti Közlöny. (Kolozsvár.) Az erdélyrészi méhészet-egylet szakközlönye. Szerk. Bálint Sándor. Nyom. Gámán János örökösei. XIV. évfolyam. Megjelenik havonként. Tagoknak ingyen küldetik.

Mezőgazdasági Szemle. (Magyar Óvár.) Szerk. és kiadják. Cserháti Sándor és Kosutány Tamás. Nyom. Czéh Sándor-féle nyomda. XVII. évfolyam. Havi folyóirat. Ára 5 frt.

A mi fürdőink. (Kolozsvár.) Az »Erdély« melléklete. Az E. K. E. balneologiai szakosztályának értesítője. Szerk. Hankó Vilmos. Nyom. Gombos Ferencz. II. évf. Megjelenik időszakonként.

Müncheni magyar segélyező-egylet hivatalos közlönye. (München.) Nyom. a Pannonia kny. Győrött. II. évf. Megjelenik havonként.

Népoktatás. (Lugos.) Krassó-Szörény vármegyei tanító-egyesület hivatalos közlönye. Szerk. Keszler Károly. Nyom. Virányi János. IV. évfolyam. Évenként. 10 szám. Ára 4 frt.

Nevelés. (Máramarossziget.) Szerk. Bökényi Dániel. Kiadja a »Máramarosi általános tanító-egyesület.« Nyom. Sicchermann Mór. XVI. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 frt 50 kr.

A nógrádvármegyei gazdasági egyesület értesítője. (Balassagyarmat.) Szerk. Fáy Árpád. Nyom. a balassagyarmati kny. r. t. XVI. évfolyam. Megjelenik minden második hóban. Ára 1 frt. Tagoknak ingyen jár.

Pécsi üzleti értesítő. (Pécs.) Kereskedelmi időszaki lap. Szerk. Schmitz

Soma. Nyom. a püspöki lyc. kny. I. évf. Megjelenik havonként. (Ingyen lap.)

Pozsonyi gazda. (Pozsony.) A »Pozsonyvármegyei gazdasági egyesület« értesítője. Szerk. Horváth Jenő. Nyom. Eder István. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 4 frt. Tagoknak ingyen jár.

A pozsonyvármegyei gazdasági egyesület értesítője. (Pozsony.) Szerk. Földes Gyula. Nyom. Eder István. 1899. évfolyam. Megjelenik kéthavonként. Az egyesület tagjai tagdíj fejében kapják.

Protestáns Pap. (Kölesd.) Szerk. és kiadják Lágler Sándor és Kálmán Dezső. Nyom. Tóth László Kecskeméten. XX. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 8 korona.

Reménységünk. (Csongrád-Csány.) Az oltárizentség-imádás és Mária tisztelt folyóirata. Szerkeszti és kiadja Varga Mihály. Nyom. Endrényi Imre Szeged. III. évfolyam. Havi folyóirat. Ára 1 frt 30 kr.

Sárospataki ifjúsági Közlöny. (Sárospatak.) Kiadja a »Magyar irodalmi önképző-társulat.« Szerk. ifj. Zsoldos Benő. Steinfeld Jenő nyomdája. XV. évfolyam. Havonként jelenik meg. Ára 4 korona.

Sárosvármegyei gazdák fogyasztási és értékesítési szövetkezetének üzleti értesítője. (Eperjes.) A »Gazdasági Értesítő« melléklete. Nyom. Kósch Árpád. 1899. évf. Havonként jelenik meg. Tagoknak ingyen.

Soproni Gyorsíró. (Sopron.) Szerk. Proszvimmer Béla. Kiadja az ev. főgymnasiunai gyorsírókör. Nyom. Romwalter Alfréd. XXXV. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 korona.

Szabadság. (Ujpest.) Szerk. Tinódy Ferencz. Kiadja Rády Sándor. Nyom. a Salgó testvérek. II. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 60 kr.

A szent család kis követe. (Pécs.) A názáreti szent család és a Szent-József társulatának közlönye. Szerk. Virág Ferencz. Nyom. Püsp. lyc. kny. X. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 72 kr.

Szent Gellért. Ifjúsági hitszónoklati folyóirat. (Pannonhalma.) Szerk. és kiadják Mázly Engelbert és Szinek Izidor. Nyom. az egyházmegyei nyomda Győrött. I. évfolyam. Megjelenik évenként 10-szer. Ára 4 frt.

Szilágyvármegyei tanügy. (Zilah.) Szerk. Zoványi Lajos. Kiadja a

szilágyvármegyei általános tanítótestület. Nyom. Seres Samu. II. évfolyam. Megjelenik évenként 10-szer. Ára 1 frt.

Szólóben. (Gyöngyös.) Szerk. és kiadja Csomor Kálmán. Nyom. Kovács és Schimerling, később Kovács és társa. VIII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 frt.

Tanítótestületi Értesítő. (Torda.) A Tordaranyos vármegyei ált. tan. testületnek havonként megjelenő hivatalos közlönye. Szerk. Kovács Dániel. Nyom. Harmath J. I. évfolyam. Ára 2 korona. Tagoknak 1 korona.

Tanügyi Értesítő. (Besztercze.) A »Besztercze-Naszód vármegyei ált. tanító-egyesület« hivatalos közlönye. Szerk. Jancsó Gábor. Nyom. Botschár Tivadar. IV. évfolyam. Évenként 10 szám. Ára 4 korona.

Tanügyi Értesítő. (Győr.) A győri vidéki tanító-egyesület hivatalos lapja. Szerk. Ujlaki Géza. Nyom. Surányi János. XXII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 4 korona.

Tanügyi tanácskozó. (Deés.) A szolnok-dobokamegyei tanító-testület hivatalos közlönye. Szerk. Kádár József. Nyom. Demeter és Kiss. VI. évfolyam. Megjelenik évenként 10-szer. Ára 1 frt 20 kr. Tagoknak 1 frt.

Telekkönyv. (Szeged.) Szerk. Káplány Géza. Nyom. Engel Lajos. IV. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 4 frt.

Természettudományi Füzetek. (Temesvár.) A délmagyarországi természettudományi társulat közlönye. Szerk. Ries Ferencz és Neubauer Henrik. Nyom. Uhrmann Henrik. XXIII. évfolyam. A társulat tagjai tagdíj fejében kapják.

A »Tolnamegyei gazdasági egyesület« Értesítője. (Szegzárd.) Szerk. Molnár József. Nyom. Ujlalusi Lajos. X. évfolyam. Ára 1 frt 20 kr. Tagoknak ingyen jár.

Torontáli népparát. (Nagybecskerek.) Gazdasági közlöny a földművelő nép számára. Szerk. Marton Andor. Nyom. Pleitz Fer. Pál. I. évf. Évenként 8 szám. Ára 1 frt.

A torontálmegyei gazdasági egyesület Értesítője. (Nagybecskerek.) Szerk. Marton Andor. Nyom. Pleitz Fer. Pál. XIV. évfolyam. Megjelenik 6 füzetben. Ára 1 frt. A tagok díjitalanul kapják.

Történelmi és régészeti Értesítő. (Temesvár.) A délmagyarországi történelmi

és régészeti múzeumi társulat közlönye. Szerk. Patzner István. Nyom. a csanád-egyházmegyei nyomda. XV. (Új) évfolyam. Megjelenik évnegyedenként. Ára 4 frt. A társulati tagoknak ingyen jár.

Unitárius Közlöny. (Kolozsvár.) Szerk. Boros György. Kiadja a Dávid Ferencz egyet. Nyom. Gámán János örököse. XII. kötet. Megjelenik havonként. Ára 2 korona 40 fillér. Egyleti tagoknak 2 korona.

Városi Közlöny. (Temesvár.) Hivatalos folyóirat. Kiadja a városi tanács. Nyom. Csendes Jakab. II. évfolyam. Megjelenik havonként.

Vasárnapi tanító. (Hajdú-Böszörmény.) Szerk. Balogh Lajos. Nyom. Fritz Armin Bpest. III. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 1 frt 80 kr.

Vasvármegyei tűzrendészeti Közlöny. (Szombathely.) A vasvármegyei önk. tűzoltó egyesület szövetségének hivatalos közlönye. Szerk. Barabás István. Nyom. Bertalanffy József. VI. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 1 frt.

Védhímlőoltás. (Ó-Láposbánya.) Szerk. Intze Béla. Kiadja az oláh-láposbányai oltóintézet. Nyom. Demeter és Kiss Deésen. IV. évfolyam. Évnegyedenként. Ára 3 korona.

V. H. O. Sz. (Szeged.) A vidéki hírlapírók országos szövetségének hivatalos értesítője. Nyom. Endrényi Imre. III. évfolyam. Meg nem határozott időben jelenik meg. A szövetség tagjainak ingyen jár.

A zalamegyei gazdasági egyesület Értesítője. (Zala-Egerszeg.) Szerk. Orosz Pál. Nyom. özv. Tahy Rozália és trsa. 1899. évfolyam.

Összesen 111.

II. TÖBBNYELVŰ FOLYÓIRATOK.

a) BUDAPESTEN.

Allgemeine Rundschau. (Német-magyar.) Nyom. a Hunnia kny. 1899. évf. Időhöz nem kötvé jelenik meg. Ára 12 frt.

Aquila. [M. és német.] Szerk. Herman Ottó; kiadja a Magyar Ornithologiai Központ. Nyom. a Franklin társ. VI. évf. Évenként 4 füzet. Ára 10 korona.

Bombardon. (Magy. és német.) Nyom. Fried és Krakauer. (Könyomatos.) IV. évf. Megjelenik havonként.

Budapest Főváros Statisztikai Havifüzetei. Monatshefte des Budapest Communal-Statistischen Bureaus. (M. és német.) Szerk. Kőrösy József. XXVII. évf. Nyom. a Pesti kny. Ára 4 frt.

Centiméter. (Magyar és német.) Fachu. Modeblatt für Herrensneider. Szerk. és kiadja Luzny Antal. Nyom. Kálmán M. és trsa. II. évf. Megjelenik havonként. Ára 1 frt 50 kr.

Continent. Heirats-Fachblatt. (Magy. és német.) Kiadja Kollmann Rudolf. Nyom. a Hunnia kny. VIII. évf. Megjelenik havonként. Ára 12 frt.

Egészségőr. (M. és német.) A »Zion« jótékonyági egyesület népszerű közlönye. Nyom. Gross és Grünhut. IV. évf. Megjelenik havonként. Tagoknak ingyen jár.

Földtani Közlöny. Geologische Mittheilungen. (M. és német.) Szerk. Lóczy Lajos és Cholnoky Jenő. Nyom. a Franklin társ. XXIX. kötet. Megjelenik havonként. Ára 5 frt. Tagoknak ingyen.

Földrajzi Közlemények. Bulletin de la Société Hongroise de Géographie. (M. francia kivonattal.) Szerk. Berecz Antal. Nyom. Fritz Ármin. XXVII. kötet. Évenként 10 füzet. Ára 5 frt. Tagoknak ingyen.

Galilei. Szabadkőművesi havi szemle. (Magy. és német.) Szerk. Mandelló Károly és Sgalitzer Gyula. Nyom. a Wendtféle kny. I. évf.

Illusztrált lapok. Illustrierte Blätter. (Magy. és német.) Szerk. Bolgár Lajos. Nyom. a Werbőczy kny. 1899. évf. Megjelenik havonként. Ára 10 frt.

Magyar Fogászati Szemle. (M. és német.) Szerk. és kiadja Bauer Samu. Nyom. Várnai F. III. évf. Évenként 12 szám. Ára 3 frt.

Magyar kir. postatakarékpénztári közlöny. (Magy. és horvát.) Nyom. az Athenaeum r. t. XIV. évf. Megjelenik havonként.

Magyar malom-közlöny. Ungarische Mühlen-Nachrichten. Szerk. és kiadja Markstein Ignác. Nyom. Markovits és Garai. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 3 frt.

Magyarország és a külföld. (Magyar, német, francia és angol.) Szerk. Zinner Gyula. Nyom. Fritz Ármin. III. évf. Megjelenik havonként. Ára 8 frt.

Magyarország és a Nagy Világ. — Ungarn und Ausland. La Hongrie et

l'Étranger. Hungary and foreign countries. Szerk. Holló Tivadar. Ny. Hornyánszky Viktor. IV. évf. Havi lap. Ára 10 frt.

Művezetők lapja. (Werkmeister Zeitung.) Szerk. Pálik Ferencz. Nyom. Posner Károly Lajos és fia. II. évf. Megjelenik havonként. Ára 2 frt 40 kr. Tagoknak 1 frt 80 kr.

Az »Osztályorsjáték.« (Magy. és német.) Klassen-Lotterie. Szerk. Singer Artur. Nyom. a Hungaria kny. III. évf. Megjelenik havonként. Ára 5 frt.

Rovartani Lapok. (Német kivonattal.) Szerk. Abafi Aigner Kajos, Jablonski József és Csiki Ernő. Nyom. Schmidl H. VI. kötet. Évenként 10 szám. Ára 4 frt.

Szabók szaklapja. (Magy. és német.) Schneider Fachblatt. Szerk. Honti Géza. Nyom. Neumayer Ede. VII. évf. Megjelenik havonként. Ára 2 korona 40 fillér.

Szt.-Lukács-fürdő. (Melléklete román ny.) Szerk. Bosányi Béla. Nyom. Pallas kny. XII. évf. Megjelenik havonként.

Természetrzaji Füzetek. Zeitschrift für Zoologie, Botanik, Mineralogie und Geologie nebst einer Revue für das Ausland. — Journal pour la zoologie, botanique, minéralogie et géologie avec une revue pour l'étranger. — Periodical of zoology, botany, mineralogy, and geology besides a review for abroad. (M., latin és német.) Szerk. Mocsáry Sándor. Nyom. a Franklin társ. XXII. kötet. Évenként 4 füzet. Ára 5 frt.

La toilette. (Magy. és német.) Szerk. Krausz Adolf. Nyom. Buschmann F. XIX. évf. Megjelenik havonként. Ingyen küldetik.

Utazási és fürdő közlöny. (Magy. német, francia és angol nyelven.) Szerk. Kövér Viktor. Nyom. Valter Ernő. II. évf. Megjelenik havonként. Ára 4 korona.

Vasárnap. (Magy., német és francia.) Szerk. O'Donnell Henrik grófné. Nyom. Neumayer Ede. II. évf. Ára 10 frt.

A zenekar. (Magy. és német.) Das Orchester. Szerk. Klökner Gyula. Nyom. Márián György. I. évf. Megjelenik havonként. Ingyen küldetik.

Összesen 26.

b) VIDÉKEN.

Concordia. (Pozsony.) Organ des Gabelsb. Stenogr. Vereines. »Concordia.« (Magy. és német.) Szerk. Theiss. Nyom.

Freistadt Mór. XIV. évf. Évenként 6 szám. Ára 1 frt 20 kr.

Értesítő az Erdélyi Múzeum-Egyelet Orvos-Természet-Tud. Szakosztályából. — Sitzungsberichte der Medicinisch-Naturwissensch. Section des Siebenbürgischen Museumvereins. (M. és német.) Szerk. Szabó Dénes és Apáthy István. Nyom. Ajtai K. Albert. XXIV. évf. Megjelenik időközönként. Ára 3 frt.

Vasvármegyei Tűzrendészeti Közlöny. (Szombathely.) (Melléklete német.) Szerk. Barabás István. Nyom. Bertalanffy József. VI. évf. Megjelenik havonként. Ára 1 frt.

Összesen 3.

III. NEM-MAGYAR NYELVŰ FOLYÓIRATOK.

I. Németek.

a) BUDAPESTEN.

Allgemeine Rundschau. Publications-Organ. Nyom. a Hunnia kny. 1899. évf. Időhöz nem kötve jelenik meg. Ára 12 frt.

Antonius-Blätter. Szerk. Buday Alfréd. Nyom. a Stephaneum kny. I. évf. Évenként 12 füzet. Ára 2 korona.

Auszüge aus dem ungarischen amtlichen Patentblatte. Szerk. Révi Gyula. Kiadja Kalmár J. Nyom. Kaufmann József. IV. évf. Megjelenik havonként. Ára 16 korona

Balneologische Rundschau. Szerk. és kiadja Preysz Kornél. Nyom. a Pesti kny. 1899. évf. Évenként 4 szám. Ára 5 korona.

Intelligenz-Journal. Szerk. és kiadja Bauer Gyula. Ny. a Wendt-féle kny. VI. évf. Havonként jelenik meg. Ára 12 frt.

Monatlicher Anzeiger christlicher Vereine junger Männer. Szerk. Wiederkehr Károly. Ny. Hornyánszky Viktor. IV. évf. Havi. Ára 30 kr.

Ohne Staat. Szerk. és kiadja Schmitt Jenő. Ny. Fried és Krakauer. III. évf. Havi lap. Ára ?

Orient. Organ der symb. Grossloge von Ungarn. Szerk. Pay'r Ede. Ny. Márkus Samu. XI. (= 24.) évfolyam. Havi. Tagoknak ingyen.

Der Practische Arzt. (A »Gyakorló Orvos« német kiadása.) Szerk. Stadler Károly. Ny. Károlyi György. X. évf. Havonként . . .

Ungarische Biene. Szerk. Binder Iván; kiadja a Magyar Méhészek Egyesülete. Ny. Brózsza Ottó. XXVII. évf. Havi folyóirat. Ára 3 frt, az egyesület tagjai 2 frt tagdíj fejében kapják.

Ungarländischer Bote. Nyom. Löblowitz Zsigmond. 1899. évf. Megjelenik havonként. Ára 6 korona.

Volkswirtschaftliche Mitteilungen aus Ungarn. Szerk. Szerényi József. Nyom. a Pesti kny. I. évf. Megjelenik évnegyedenként. Ára 20 Mark.

Zeitschrift für Ungarisches Öffentliches und Privatrecht. Szerk. Sgalitzer Gyula. Ny. Markovits és Garai. V. évf. Meg nem határozott időben jelenik meg. Ára 14 korona.

Zeitschrift für Ungarisches Patent- und Markenschutzrecht. Szerk. Szakolczai Árpád. Ny. Gelléri és Székely. II. évf. Havi lap. Ára 8 frt.

Összesen 14.

b) VIDÉKEN.

Akademische Blätter. (N.-Szeben.) Szerk. Buchholzer Ernő. Ny. Krafft Vilmos. III. évf. Évi 10 szám. Ára 3 korona.

Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde. (N.-Szeben.) Uj folyam. Ny. Krafft Vilmos. XXIX. köt. Időhöz nincs kötve. Kötete 2 frt 10 kr.

Christlicher Alpen-Bote. (Grácz.) Szerk. és kiadja May Frigyes. Ny. Hornyánszky Viktor Budapest. IV. évf. Havi. Ára 60 kr.

Evangelische Blätter aus Ungarn. (Sopron.) Fel. szerk. Jausz Vilmos. Ny. Röttig Gusztáv. II. évf. Havonta. Ára 1 korona.

Flugblatt der evang. Hilfs-Anstalt A. C. in Ungarn. (Locsmánd.) Szerk. Löw Fülöp; Ny. Hornyánszky Viktor Budapest. 1899. évf. Ingyen küldetik.

Grazer Kirchenbote. (Grácz.) Szerk. Eckardt K. Nyom. Hornyánszky Viktor Budapest. I. évf. Megjelenik havonként. Ára a Christl. Alpen-Botéval 70 kr.

Jahrbuch für die Vertretung und Verwalung der evangelischen Landeskirche A. B. in den siebenbürgischen Landesteilen Ungarns. (Nagy-Szeben.) Kiadja a tartományi consistorium. Ny. Drotleff József. IX. kötet. Időhöz nincs kötve. Ára 1 frt 20 kr.

Kammer - Mittheilungen. (Po-

zsony.) Kiadó: a keresk. és iparkamara; szerk. titkára Jordán Károly. Ny. Eder István. II. évf. Havonként jelenik meg. Ingyen.

Korrespondenzblatt des Vereins für siebenbürgische Landeskunde. (N.-Szeben.) Szerk. dr. Schullerhus A. Ny. Krafft Vilmos. XXII. évf. Havonként jelenik meg. Ára 1 frt.

Der Laubfrosch. (Ó-Széplak.) Szerk. báró Friesenhof Gergely; kiadja a Nyitárvölgyi Gazdasági Egyesület Meteorológiai intézete. Ny. egyesületi sajtó. XVI. évf. Havilap.

Monatlicher Anzeiger des Christlichen Vereins Junger Männer. (Bécs.) Ny. Hornyánszky Viktor Budapesten. III. évf. Havi lap.

Schul- u. Kirchenbote. (Brassó.) Szerk. Morres Eduárd. Nyom. Göts János fia. XXXIV. évf. Megjelenik havonként. Ára 2 frt 50 kr.

Torontaler Volksfreund. (Nagy-Becskekerek.) Landwirthschaftliches Organ. Szerk. Brájer Lajos. Nyom. Pleitz Fer. Pál. I. évf. Évenként 8 szám. Ára 1 frt.

Unsere Gesundheit. (Temesvár.) Szerk. Szana Sándor. Ny. »Unió.« II. évf. Havi. Ára 30 kr.

Der Vereinsbote. (Rába-Füzes.) Szerk. Ruisz Rudolf. Ny. Wellisch Adalbert Szent Gotthárdon. XI. évf. Havilap. A szentgróti gazdasági egyesület tagjainak díjtalanul jár; különben 1 frt.

Összesen 15.

II. Francia.

BUDAPESTEN.

La Hongrie economique revue trimestrielle. Szerk. Szterényi József. Kiadja a keresk. ministerium. Nyom. a Pesti kny. I. évf. Évnyegyedenként jelenik meg. Ára 20 franc.

Összesen 1.

III. Szerbek.

VIDÉKEN.

ЖЕХСКИ СБЕТ. (Ujvidék.) A szerb jótékony-egylet lapja. Szerk. Varagyanin Arkád. Ny. Ivkovits György. XIV. évf. Havi lap. Ára 2 korona.

ЛЕТОПИС МАТИЦЕ СРПСКЕ. (Ujvidék.) Szávits Milán. Ny. Popovits tes v. 1899. évf. Negyedévenként egy 70 kros füzet.

ИЕДАТОКНИ ЗБОРНИК. (Turia. Bács m.) Szerk. és kiadja Medurić Z. Jován. Nyom. Gavansky M. Ó-Becse. I. évf. Évenként 3-szor. Ára 3 frt.

ИКРОАКНИ ЛИСТ. (Zombor.) Szerk. kiadó Vukicsevics Miklós. Ny. Bittermann Nándor és fia. XXXI. évf. Havonként jelenik meg. Ára 1 frt 50 kr.

СИОМЕХАР. (Pancsova.) Szerk. és kiadja Martinovits Iván. Ny. Jovanovits testv. VII. évf. Havi lap. Ára 1 frt.

ТОРОНТАСКИ НАРОДНИ ПИЛЈА-ТЕБ. (Nagy-Becskekerek.) Szerk. Marton Andor. Nyom. Pleitz Fer. Pál. I. évf. Évenként 8 szám. Ára 1 frt.

УНЧИТ. (Ó-Becse.) Szerk. és kiadó Manojlovits Joan. Ny. Löwy Lajos. 1899. évf. Havi folyóirat. Ára ?

Összesen 7.

IV. Horvát.

BUDAPESTEN.

Glasnik sreće. Szerk. Jurčević István. Nyom. Pollák M. Miksa és trsa. II. évf. Évenként 4 szám. Ingyen küldetik.

Összesen 1.

V. Tótok.

a) BUDAPESTEN.

Naša Nadej. Szerk. Varga Mihály. később Janda József. Ny. »Franklin« társulat, később Valter Ernő. III. évf. Havi folyóirat. Ára 80 kr.

Nová Doba. Szerk. és kiadja Martinček István. Ny. Neumayer Ede. III. évf. Havi lap. Ára 50 kr.

Összesen 2.

b) VIDÉKEN.

Časopis Museálnej Slovenskej Spoločnosti. (Turóc-Sz.-Márton.) Szerk. Sohólik A. Kiadja a tót nemzeti múzeum. Ny. részv.-társ. (Társlapja: Sbornik . . .) II. évf. Évenként 6 szám. Ára 1 frt.

Černokňazník. (Turóc-Sz.-Márton.) Szerk. Čajda György. Ny. részv. társ. XXIV. évf. Havilap. Ára 2 frt.

Cirkevňé Listy. (Liptó-Szent-Miklós.) Fel. szerk. Janoška György. Ny. Salva Károly. XIII. évf. Havilap. Ára 1 frt 50 kr.

Hlas. (Szokolca.) Szerk. és kiadja Blaho Pál. Ny. Teslik és Neumann. (Skarnitzl-féle ny.) II. évf. Havi folyóirat. Ára 6 kor.

Hospodárske Noviny. (Túróc-Sz.-Márton.) Szerk. kiadó: Kompíš Péter. Ny. részv.-társ. II. évf. Havi lap. Ára 1 frt.

Kazatel'na. (Lenge.) Szerk. Oswald Fer. Rikhárd. Nyom. Salva Károly Liptó-Rózsahegy. XIX. évf. Megjelenik havonként. Ára 4 frt.

Kral'ovna Sv. Ruženca. (Trsztena.) Szerk. tul. Pironcsák István. Ny. Rózsa Kálmán és neje Budapesten, később Trnkóczy József Alsókubinban. XI. évf. Havi lap. Ára 80 kr.

Noviny malých s mnohými obrázkami. (Szencze.) Szerk., kiadja és nyom. Bezso János. I. évf. Évenként 8—10 szám. Egyes szám ára 2 kr.

Posol b. Srdca Ježišového. (Nagy-szombat.) Szerk. Kubina A. Ny. Winter Zsigmond. III. évf. Havi folyóirat. Ára 1 korona.

Pútnik. (Nagy-Szombat.) Szerk. Matzenauer-Benyovszky F. O. Ny. Winter Zsidmond. XII. évf. Havi lap. Ára 1 korona.

Sborník Museálnej Slovenskej Spoločnosti. (Túróc-Sz.-Márton.) Szerk. Sokolik A. Kiadja a tót nemz. múzeum. Ny. részv.-társ. (Társlapja: Časopisnak.) IV. évf. Évenként 2-szer. Ára: számonként 1 frt.

Slovenské Pohl'ady. (Túróc-Szent-Márton.) Szerk. és kiadó Škultéty József. Ny. részv.-társ. XIX. évf. Havi folyóirat. Ára 5 frt.

Stráž Na Sione. (Rózsahegy.) Szerk. kiadó Zoch Pál. Ny. Salva Károly Liptó-Szt.-Miklóson. VII. évf. Havi folyóirat. Ára 1 frt.

Torontálsky priateľ'lúdu. (Nagy-

Beckerek.) Szerk. Marton Andor. Nyom. Pleitz Fer. Pál. I. évf. Évenként 8 szám. Ára 1 frt.

Zprávy hospodárskeho spolku údolia Nitry. (Ó-Széplak.) Szerk. Friesenhof Gergely. Nyom. a nyitravölgyi gazd. egy. sajtója. VIII. évf. Havonként. Összesen 15.

VI. Románok.

VIDÉKEN.

Amicul poporului din Torontal. (Nagy-Beckerek.) Organ economic pentru poporul agricol. Szerk. Marton Andor. Nyom. Pleitz Fer. Pál. I. évf. Évenként 8 szám. Ára 1 frt.

Revista economică. (Nagy-Szeben.) A pénzügyi és keresk. társaság közlönye. Nyom. az egyházmegyei kny. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 5 frt.

Revista Ilustrata. (Nagy-Sajó.) Szerk. Reteganul János Beszterczén, kiadó Bacin János. Ny. Csallner Károly. II. évf. Havi folyóirat, ára: díszkiadásban 6 frt, népiesben 3 frt.

Transilvania. (Nagy-Szeben.) Szerk. Diaconovich Kornél. Ny. Főegyházmegyei ny. XXX. évf. Évenként 10 szám. Ára 6 korona.

Összesen 4.

VII. Bunyevác.

VIDÉKEN.

Neven. (Szabadka.) Szerk. Matković N.; kiadó ny. Bittermann Nándor és fia. Zombor. XVI. évf. Havilap. Ára 1 frt.

Összesen 1.

ÖSSZEGEZÉS.

	Budapesten	vidéken	Összesen
Magyar nyelvű folyóirat (ebből többnyelvű Buda- pesten 26, vidéken 3.)	225	114	339
Német folyóirat	14	15	29
Francia	1	—	1
Szerb	—	7	7
Tót	2	15	17
Román	—	4	4
Bunyevác	—	1	1
Összesen	242	156	398

FÜGGELÉK.

A magyar nyelvű hirlapok és folyóiratok statisztikája
1780-tól 1899-ig.

SZINNYEI JÓZSEFTÓL.

Az első magyar hirlap 1780. jan. 1-én jelent meg Pozsonyban (Rát Mátyás *Magyar Hirmondó*-ja). Budapesten 1788. okt. 8-án szerdán indult meg az első magyar rendes hirlap *Magyar Mercurius* címmel, hetenként kétszer járt, és Paczko Ferencz betűivel nyomtatott Pesten. A második lap Pesten az 1806. jul. 2-án keletkezett *Hazai Tudósítások*: szerk. Kulcsár István. Ez volt az első magyar hirlap, mely 4-rét alakban jelent meg és hosszabb életű volt.

1830-ban 10 magyar hirlap és folyóirat jelent meg.

1840. elején 26 magyar lap volt hazánkban.

1847-ben 33.

1848—49-ben 86 magyar hirlap jelent meg.

1850. elején 9 lap adatott ki magyar nyelven.

1854. márcz. 5-én, mikor a *Vasárnapi Ujság* megindult, ezzel együtt 20 magyar hirlap és folyóirat jelent meg.

1861. elején, midőn az első évi rendes hirlapkimutatást a *Vasárnapi Ujság* közölte, 52 volt a magyar hirlapok és folyóiratok száma.

1862.	elején	65	1881.	elején	356
1863.	»	80	1882.	»	412
1864.	»	70	1883.	»	427
1865.	»	75	1884.	»	482
1866.	»	81	1885.	»	494
1867.	»	80	1886.	»	516
1868.	»	140	1887.	»	539
1869.	»	163	1888.	»	561
1870.	»	146	1889.	»	600
1871.	»	164	1890.	»	636
1872.	»	198	1891.	»	645
1873.	»	201	1892.	»	676
1874.	»	208	1893.	»	699
1875.	»	246	1894.	»	735
1876.	»	240	1895.	»	806
1877.	»	268	1896.	»	801
1878.	»	281	1897.	»	937
1879.	»	321	1898.	»	1107
1880.	»	368	1899.	»	1374

hirlap és folyóirat jelent meg magyar nyelven.

A Magyar Könyvszemle új folyama.

A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára 1893-ban a Magyar Könyvszemle új folyamát indította meg.

A folyóirat, mint a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának hivatalos kiadványa s a magyar bibliografia egyedüli szakközlönye, 1876 óta áll a haza tudomány érdekeinek szolgálatában. Első sorban a múzeumi könyvtár érdekeinek előmozdítására lévén hivatva, ismerteti annak egyes csoportjait; beszámol az év gyarapodásról, a végzett munkáról és teljes megbízható képet ad a könyvtár belső életéről. Ismerteti a hazai és külföldi könyv- és levéltárakat, kiváló figyelmet fordítva ezek magyar és speciális bibliografiai vonatkozású anyagának felkutatására és közzétételére. Számot ad a hazai és külföldi bibliografiai irodalom termékeiről s figyelemmel kíséri a külföldi irodalom hazánkra vonatkozó kiadványait.

A Magyar Könyvszemle évnegyedes füzetekben, évenként márczius, június szeptember és december hónapokban jelenik meg 24—26 ívnyi terjedelemben, több műmelléklettel. Előfizetési ára egész évre 6 korona, a könyvtárusi forgalomban 8 kor.; egy-egy füzet ára 2 kor., könyvtárusi forgalomban 2 kor. 50 fillér.

Az előfizetési pénzeket a **Magyar Nemzeti Múzeum pénztári hivatala** fogadja el; a folyóirat szellemi részét érdeklő közlemények a **szerkesztő czimére a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárába** küldendők.

A Magyar Könyvszemle régi folyamából a II—XVI. köteteket egyenként 4 koronáért, együtt 40 koronáért bocsátjuk előfizetőink rendelkezésére. Megrendelések a Magyar Nemzeti Múzeum pénztári hivatalához intézendők, mely az összeg előzetes beküldése esetén a szállítást bérmentesen eszközli.

Megjelent és a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárában kapható: *A hazai hírlapirodalom 1899-ben. I. A magyar hírlapirodalom, id. Szinnyei Józseftől. II. A nem magyar nyelvű hírlapirodalom, Kereszty Istvántól. III. Folyóiratok, Kováts Lászlótól. Függelék: A magyar nyelvű hírlapok és folyóiratok statisztikája, id. Szinnyei Józseftől. Ára 1 kor. 10 fillér.*

MAGYAR KÖNYVSZEMLE. — REVUE BIBLIOGRAPHIQUE HONGROISE.

Publiée par la bibliothèque du Musée National Hongrois
sous la rédaction de M. le dr. Jules Schönherr.

Quatre livraisons par an; prix du volume | Nouvelle série. VIII. volume. 4. livraison.
6 couronnes = 6 francs = 5 mares. | son. Octobre—Décembre 1900.

Sommaire.

Elemér Varjú. La bibliothèque Batthyány à Gyulafehérvár (VII. article, avec 2 facsimiles.)	338
Ignace Horváth. Supplément du catalogue des incunables de Bibliothèque du Musée Nat. Hongrois	362
Indicateur officiel. Rapport sur l'état de la Bibliothèque du Musée Nat. Hongrois	394
La bibliothèque du Musée Transsylvanien en 1899	398
La bibliothèque Somogyi à Szeged en 1899/1900	40
Rapport sur le deuxième cours bibliographique	406
Littérature. Dr. Farkas Gyalui, Bibliothèques publiques étrangères (Par <i>—szl.</i>) — Charles Firtinger, 50 ans de l'histoire de l'imprimerie hongroise (Par <i>e. l.</i>) — Henri Stein, Manuel de Bibliographie générale (Par <i>E—r L.</i>) — Dr. Louis Gerő, La littérature hongroise en chiffres (Par <i>—r.</i>) — Blätter für Volksbibliotheken und Leschallen (Par <i>—r.</i>) — La littérature bibliographique hongroise (1900 juillet—septembre.) Par Ladislav Kováts	4192
Notices. Le budget du Musée Nat. Hongrois pour l'an 1901. Conférences populaires au Musée Nat. Hongrois. L'exposition Dürer dans la galerie de l'État à Budapest (<i>—g. —</i>) La société des bibliothécaires allemands (<i>—g. —</i>) Walter Crane (<i>E. L.</i>) Bibliographie historique bohémienne (<i>—os.</i>) Les données bibliographiques d'un ancien protocole (<i>Louis Kelemen.</i>) Les livres de la pharmacie de Kassa en 1731 (<i>J. K. L.</i>)	423
Changements dans l'état des imprimeries en Hongrie de 15 Septembre à 15 Décembre	429
Index des noms et des dates	430

Adresse de la rédaction et de l'administration: *Magyar Könyvszemle.*
Budapest, Musée National Hongrois.